IACOBI

HOLLERII STEMPANI,

MEDICI PARISIENSIS CELEberrimi,

IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII septem.

Recèns per IOAN. LIEBAVTIVM, *Diuionensem Parisiensem Medicum in lucem editi: eiusdemque Scholiis doctißimis illustrati.*

Ad Clarissimum virum MARCVM MIRONEM, Henrici III, Galliarum & Poloniæ Regis Christianissimi, Archiatrum.

GENEVAE,

Apud Petrum & Iacobum Chouët.

M. DC. XX.

MARCO MIRONI VIRO CLARISSIMO HENRICI III. GALLIARVM & Poloniæ Regis Christianissimi, Archiatro,

Ioannes Liebautius, Diuionensis, Parisiensis Medicus. S.

CONSTAT, vir Clarissime, diuinam esse, & vnam ex omnibus artibus à Deo procreatam Medicinam: Quippe cuius singulari beneficio arcanas rerum naturas & causas abditas cognoscimus, signa deprehendimus, futuros morborum euentus multò ante prospicimus, sanitatem conseruamus, morbos profligamus, ac animam penè è corpore fugientem non solum retinemus, sed & plærunque velut ab Orco reuocamus. Causas verò rerum nosse & futura præsagire,

quidpiam eſt homine maius: ſed vitam conſeruare atque reſtituere, munus Deo planè proximum. Huius autem artis tam excellentis, poſt Deũm, parens alter extitit diuinus Hippocrates. Quamuis enim ante eius tempora, AEſculapium medicinæ inuentorem agnoſceret antiquitas, artem tamen medicam ſuis temporibus fermè ſepultam, aut ſaltem incultam, nulláque methodo diſpoſitam, diuinis planè ſcriptis tantopere & exornauit & amplificauit Hippocrates, vt ſub eo primùm nata medicina videatur: Nondum enim certis diſciplinæ & artis legibus Medicina conſtabat, non ex Theorematis & præceptionibus tum veris & vtilibus, tum mutuo inter ſe connexu hærentibus erat conſtituta, ſed ſparſa quædam & ἄτακτα erant Medicinæ rudimenta, quæ potius ἀτεχνίαν, quàm vllum artis veſtigium oſtendebant. Quibus ſummus ille Hippocrates ſplendorem & ornamentum attulit, ſparſa colligens, obſcura illuſtrans, inculta perpoliens, confuſa certo ordine diſtinguens: multa ex Philoſophorum ſpatiis repetens, quæ ad rem medicam pertinebant: nonnulla breuibus & conciſis ſententiis (quas ille Aphoriſmos appellat) definiens: permulta verò particularibus experimentis obſeruans, ex quibus ad vniuerſalium certiorem cognitionem nos deduxit, quod ille libris ἐπιδημιῶν luculenter & cumulatè de-

tè descripsit. Hac sanè methodo, rudi & adhuc nascenti Medicinæ maximum præbuit incrementum, omniúmque rerum, quæ in amplissimis illius campis tractantur, seminaria nobis reliquit Hippocrates, tanquam bonus agricola. At, vt ille fuit βραχύλογος, καὶ κατὰ φράσιν πενόμενος οὕτως τοῖς ἐνθυμήμασι πλουτῶν καὶ εὐπορῶν. *Et quod olim de Menelao luculenter Homerus, id ego de Hippocrate non minus verè possum dicere,* παῦρα μὲν ἀλλὰ μάλα λυγαίως. *Quam methodum ab illo magno Hippocrate omnium nobis bonorum authore, prudenter ac doctè cœptam, diuino vir ingenio Galenus perfecit, eandem tam exactè tam sedulò ac cumulatè excoluit, vt illi maximam lucem attulerit. Vt enim Apelles Veneris corpus, & summa pectoris politissimâ arte perfecit, reliquam corporis partem inchoatam reliquit: Sic magnus ille Hippocrates in Medicinæ principiis ac Elementis ceu capite insigniter elaborauit, reliquum eius tanquam corpus imperfectum & rude reliquit: Quinetiam, cum ob dicendi breuitatem multis obscuritatibus essent implicatæ Hippocr. sententiæ, dilucida oratione Galeni, ita sunt à tenebris & caligine explicatæ, vt, quæ ante illius tempora, tanquam ænigmata Scoteina latebant, nunc facilè omnibus innotescant. Addidit & nonnulla Galenus, quæ Hippocrates intacta reliquit: Neque enim tam malè de posteris merita est natura, vt illis omnem co-*

gitandi & inueniendi causam præripuerit. Permulta sunt à veteribus præclarè inuenta quibus nonnulla feliciter addidit posteritas. Pulsuum nomen solum apud Hippocr. inuenies, illorum autem naturam & facultatem tum in sanis tum in ægrotis plenè & copiosè, Galenus est persecutus. Fernellius & Hollerius, medicorum omnium qui ab Hippo. & Galeno claruerunt, facilè principes, multa summo iudicio excogitarunt, plura, prudenter & accuratè sunt commenti: plurima, quæ occulta, abstrusa ac secreta, priscis temporibus in medendo extiterant, in splendidissimam lucem protulerunt. Arte igitur medica, diuino Hippoc. ingenio constituta, Galeni diligentia aucta & amplificata, Fernellij & Hollerij singulari doctrina & acri iudicio absoluta, ac in faustum ac felicem vsum perducta, desierant, me Hercule, annis superioribus in medicos probra illa cadere, quæ Plinius in suæ tempestatis imperitos propè omnes Logiatros, Themisones, Thessalos, ore plusquam tragico euomit & iaculatur: quòd tunc temporis, nulla ambitio, nulla arrogantia, nulla ostentatio, nulla temeritas, nulla φιλαυτία, sed docta, sagax, sapiens, & modesta in medendo adhiberetur exercitatio. Hisce verò nostris tempestatibus, iam incipiunt querelæ, contumeliæ ac scommata Plinij palam in medicos renouari: non sanè, ob vllam eorum medicorum culpam,

qui

qui natura prudentes & in Hippocratica methodo probè exercitati Medicinam faciunt: ſed, ob nonnullos ipſo Themiſone & Theſſalo longè indoctiores Empiricos, qui in noſtra Gallia, potiſſimum in hac ciuitate omnium quæ ſub cœlo ſunt florentiſſima, nulla vtili rerum ad bene medendum cognitione inſtructi, nulla corporum, humorum, temporum, aliarúmque circumſtantiarum occaſione ducti, ſed inani, vana, nulláque ratione ſtabili firmata experientia pellecti vel potius perciti, medicinam factitant: Ob nonnullos etiam circumforaneos ſycophantas, nebulones, homunciones ac impoſtores ſceleratiſſimos, qui falsò ſe medicos non ſolum apud rudem plebeculam ſed & magnates profitentur, titulo quodam ſecretorum, ſi Dijs placet, quæ inuſitato ac planè inſolenti elaborata artificio mirificè iactitant: Quique nouo ac prioribus ſæculis inaudito dogmatis genere inuecto, Hippocraticæ doctrinæ principia, elementa ac Theoremata penitus ſubuertunt: remediáque medica, quæ tot ſæculis, infinitis pene hominum millibus ſaluti fuerunt, non citra humani generis perniciem explodere ac deturbare contendunt. Hi ſunt, mihi crede, in quorum mendacio peccatum eſt maximum: Hi ſunt, qui diſcunt Medicinam facere periculis ægrorum, & per horum mortes agunt

experimenta: Hi ſunt, quibus occidiſſe hominem ſumma eſt impunitas. Hi ſunt, quorum inſcitiam capitalem nulla lex adhuc puniuit, & quorum vindictæ ac animaduerſionis nullum adhuc extat exemplum, vt pulchrè pariter ac verè à Plinio dictum eſt. At verò, hæc diuina ſcientia penes quem eſt vitæ & necis cuiuſque poteſtas, non vſque adeò temerè exercenda, ac in vſum reuocanda venit: nec ſunt eius remedia, quæ alioquin ſalutaria deorumque manus vocauit Herophylus, ita inconſultè polluenda, aut in perniciem hominum proſtituenda: multóque minus innouanda, quocúnque artificio ea elaborata fuerint, niſi prius ad cenſuram Hippocraticam ſubducta fuerint: & niſi, à medico naturâ prudente & in rationali methodo diu multúmque verſato, magna cautione, & quod prius dicere debui pietate ac religione vſurpentur. Remedia etenim, licet per ſe ſalutem aut morbos non efficiant, ſalutaria tamen vix, ac ne vix quidem eſſe poſſunt, quin potius deleteria, ſi à ſtolidis, impiis ac imperitis medendi artificibus exhibeantur. Horum hominum impoſturam, temeritatem, oſtentationem ac impudentiam cohibe ſi placet Archiatre clariſſime *penes quem vnum domandæ iſtiuſmodi inſcitiæ integra ſtat poteſtas: nec patere, quæſo, pro ea authoritate ac gratia quâ vales apud*

Regem,

Regem, vt cuiquam ſe medicum falſo profitenti, Medicinam facere in hac ciuitate legibus bene conſtituta, aut vſpiam Galliæ liceat, qui non ſpecimine aliquo edito, doctioribus medicis legitimam eruditionem ſuam teſtatiſſimam effecerit, quod cæteris artificibus vbique video ſolemne: Quandoquidem in bene morata benéque conſtituta ciuitate, nemini non Ephippiario, non Cerdoni, non viliſſimo cuique miniſtro ac artifici ſordidiſſimo, artem ſuam exercere licet, cuius ſpecimen aliquod non ediderit quod primoribus in arte illa viris ſatisfaciat. Chirurgi, Tonſores, partem Medicinæ facillimam profeſſi, multis ſe operibus probant, priuſquam vlcera, tumores & morbos alios externos & viſui perſpicuos tractent. Pharmacopæi medicorum miniſtri induſtriam ſuam artificibus ſuis principibus, opere vario ſed præcipuo ac ſingulari comprobant. An medicus, penes quem eſt vitæ ac necis poteſtas, cui ſe ſuáque omnia ægri committunt, ad Medicinam in vrbibus faciendam, recipietur, ſimulátque barba, aut mula phalerata, aut veſtium cultu ſplendidiore, aut magno corporis faſtu, aut perfrictæ frontis impudentia, aut remediorum multorum ac magnorum iactantia, aut lingua paulò expeditiore vocibus Hiſpanicis aut Italicis aut Anglicis aut ſemigræculis plena, aut deni-

que ſolo ipſo nomine Medicum ſe prodiderit. Pluris ne nobis facienda ſunt Ephippium, Calceus, & cætera artificum etiam viliſſimorum opuſcula, corpori tutando ſolum vtilia, quàm corpus ipſum, atque adeo ipſius corporis ſanitas, qua homini nihil charius eſſe in vita aut debet aut poteſt! In Monte-peſſulano antiquiſſimo ac celeberrimo medicinæ Emporio, ſi quis horum nebulonum ſe medicum mentiatur, mox raptus in aſinum ſtrigoſum, & ſi inuenitur, ſcabidum ſublimis tollitur, auerſus tota vrbe circunducitur, ſcommatis vndique inceſſitur, conſpuitur, pulſatur, laceratur, ſordibus omnis generis conſpurcatur, ceu olim ſacra illa Maſſilienſium victima: poſtremò expiata vrbe eiicitur, illuc nunquam rediturus, niſi malo ſuo maximo. Vtinam legibus nobis idem liceret in hac omnium quæ ſub cælo ſunt, & Academia & ciuitate florentiſſima: non eſſet cur hiſce miſerrimis temporibus, ampliſſimus ac ſaluberrimus medicorum ordo, tot libellis ſupplicibus Deum ac homines obtunderet: tam frequenter ſuam cauſam in ſenatu fruſtrà ageret: non eſſet, cur tot bonis ciuibus viduata lugeret Gallica Reſpublica, quos nulla ratione perfecta, ſed fortuitò tentata iſtorum impoſtorum curatio ſuſtulit, & tollet niſi tu, Archiatre, Archiatrorum clariſſimorum, filius clariſſimus in ſcele-

ratam

vatam eorum audaciam propediem animaduertas. Quod si facias, non modo Medicinæ medicorúmque amplitudini suum decus restitues, sed & communi omnium hominum vtilitati ac saluti plurimum consules.

Ecce autem, tam celebris illius Hippocraticæ disciplinæ; tot sæculis, annorúmque myriadibus felici experientia comparatæ & cum summa humani generis salute millies ac millies in vsum faustum reuocatæ, specimen non vulgare adfero. Scripsit Hippocrates præcipua quædam Medicinæ factiuæ Theoremata, quæ Aphorismos nuncupauit, breuia quidem illa, sed tamen ita obscura, vt non modò Galeni, sed & aliorum illustrium medicorum enarratione opus habuerint, Hollerius medicorum nostræ ætatis decus alterum, commentationes doctissimas in eos Aphorismos priuatis publicísque studiis excogitatas, propriisque manibus scriptas, suis auditoribus olim tradidit. Harum exemplar tersissimum, accuratissimè recognitum ac emendatum, eruditissimus ille Regis & Reginæ medicus Dominus Alexis Gaudinus, eiusdem Hollerij quondam diligentissimus, ac familiarissimus auditor, mihi, quem vnicè diligebat, mẽses aliquot antequam moreretur, dono dedit, ea fide, vt quoniam illi non licebat per aulicas occupationes illud in lucem edere, Typographo

cuidam amico excudendum traderem. Tanto viro mihíque multis nominibus obſeruando nil prius aut maius habui quàm fidem datam abſoluere. Proinde commentationibus illis excudendis quantum temporis à priuatis publiciſque negociis ſuffurari potui, totum impendi: illiſque ſcholia in eoſdem Aphoriſmos non omninò contemnenda adiunxi, quæ non ex meo vnius peculio, ſed ex doctiſſimis eruditiſſimi Domini Dureti mei præceptoris obſeruandiſſimi prælectionibus, potiſſimum in libros quatuor priores, aliqua ex parte contexui: Nolim enim per quem tantum virum in arte medica plurimum profeci celare, eique maximam non habere gratiam. Totum iſtud opus, Archiatre Clariſſime, qualecunque ſit & Hollerij, & meum tibi, medicorum totius Europæ Coryphæo, offero: Tibi, ob inſignem in medendo felicitatem, fidem, integritatem, & doctrinam primario Regis medico, voueo: vt, tuis auſpiciis fauſtóque ac felici numine Commentationes Hollerij in Aphoriſmos Hippocratis iampridem à Gallis exteriſque populis expetitæ prodeant in lucem, quæ magno rei medicæ detrimento hactenus delituerunt. Tu verò, vir omnium hominum humaniſſime, omnique virtutum genere cumulatiſſime, Hollerium quondam tui amantiſſimum hoc opere velut reuiuiſcentem amplecti

non

non grauaberis si placet, & tui Liebautij, qui te amare, colere, tuamque celsitudinem admirari, venerari, suspicere non desinit, meminisse dignaberis. Vale diutissimè ac feliciter.

Calendis Sextilibus.

1582.

NICOLAVS MILLAVT REGIVS MEDICVS AD Ioannem Liebautium Ornatissimum Medicum.

Hippocratis mentem melius qui nouerit haud est
HOLLERIO: iactet Græcus, Arabsque suos.
Cuius scripta adfert magno disposta labore
Magnus debetur cui, LIEBAVTVS, honos.
Non minor est virtus, quàm scribere, scripta tueri,
Quæque latent vitæ reddere perpetuæ.

HEN-

HENRICVS BLACVODÆVS SCOTVS, DOCTOR Medicus ad Ioannem Liebautium Medicum Clarissimum.

ATtulerat lucem Hippocrates, nec cognita vulgi
Sensibus addiderat multo vigilata labore
Plurima, tunc alter Podalyrius arte medendi
HOLLERIVS: verum, lucem qui præbuit ipsi
Hippocrati, multis annis iam lumine cassus,
Informique situ turpis, carieque iacebat
Exesus, nec adhuc frueretur luce, situmve
Discuteret veterem, putris rugamque senectæ
Exueret, tua ni, LIEBAVTI, dextra tulisset
Auxilium misero, superasque resurgere in auras
Iussisset reducem: nam, ceu tu morbida membra
Faucibus ex Erebi reuocas, contraque sorores
Lanificas pugnans, facis irrita fila sororum:
Sic fœdum duxisti, illum non reddere vitæ,
Lanificas tecum, qui bella sororibus ante
Sæpius intulerat, tecum comes ibat in arma,
Ergo, quod exoluit Comiti Tyrinthius Heros,
Tartarei qui colla canis tria presserat, Orco
Thesea vt eriperet charum: Medæa quod olim
Præstitit, effœtis socer vt reuirescceret annis,
Manibus Hollerij hoc præstas, vmbrisque sepultis:
Qui facis ob dulcem patriæ communis amorem,

Purior vt multò caput exerat, atquē vetustis
Purgatis mendis, nec non mage tersus ab omni
Parte, neque aspersus macula, nec labe notatus.
Ergo age, teque diu patriæ da viuere, qui das
Hippocrati, Hollerio, atque aliis, bis viuere posse.

AD IANVM LIEBAVTIVM.

Dum tua, Dureti, Hollerij, rediuiua reponis
Dictata, è tenebris eruis Hippocratem.
Sic quatuor Phœbi præclaros reddis alumnos,
Longæuáque facis posteritate frui.

N. Ellain. Doctor Medicinæ.

IACOBI HOLLERII STEMPANI, MEDICI PARISIENSIS CLARISSIMI, IN Magni Hippocratis Coi Aphorismos, Præfatio.

HIPPOCRATES ex *Asclepiadarum* fuit genere, maternum quidem genus ad Herculem & Iouem, paternum verò ad Æsculapium referens. Æsculapius enim, cuius inuentum medicinam esse credimus (quanquam id Apollini tribuunt nonnulli) filios habuit Machaona, & Podalyrium, bello Troiano eximios medicos. His successit Nebrus, cui Sostratus, cui Theodorus, cui Hippolochus, cui Cleomitadas, cui Chrysamides, cui Gnosidicus: Huius filius fuit Hippocrates primus, magnus dictus, qui scripsit libros de articulis & de fracturis. Hic genuit Heraclidem Hippocratis Coi genere Doriensis patrem. Qui Hippocrates medicinam didicit sub patre & auo. Habuit & præceptores (Suida teste) Erodicum & Selybrianum, Gorgiam rhetorem, & philosophum Prodicum (vt quidam volunt) & Democritum etiam Abderiten, vt alijs placet: Vixit in Macedonia regi Perdiccę charissimus. Vixit & in Thessalia, quò patria bello Atheniensi pulsus confugerat. Vbi

etiam scripsisse dicitur libros quatuor, Iusiurandum, Prognostica, Aphorismos, opus sexaginta librorum, πολυθρύλλητον καὶ πολυθαύμαστον vocitatũ, hoc est diuulgatum & magnæ famæ, quod vniuersam medicinam complectebatur. Iam ignoratur id opus, nisi in multos Hippocratis libros sit diuisum. Hos autem libros cõfecit Hipp. ex monumentis in templo Æsculapij adscriptis. Eò enim siue ob Æsculapii numen, siue ob Asclepiadarum nomen & peritiam depellendorum morborum, conueniebant multi ægri, qui vbi hoc vel illo remedio essent adiuti, nomẽ ægri, cum remedio in parietibus templi scribebatur. In eo porrò templo sedebat Æsculapius peculiari quodam habitu: quo fit, vt, credamus medicorum habitum ab aliis olim distinctum fuisse. Dextra quoque barbam prolixá tenebat, altera baculum serpente inuolutum. In sinu multas gestabat pyxides variis remediis refertas, multa quoque prope illum iacebant instrumenta chirurgica. Istud autem templum celeberrimum ab Atheniensibus fuit combustum, & solo æquatum: vnde coactus est fugere in Thessaliam Hipp. Hic autem obiit anno ætatis 104. sepultusque est Larissæ in Thessalia, relictis duobus filiis, Thessalo & Dracone. Quorum vterque reliquit liberos, ille Hippocratem tertium, hic quartum. Hippocrates fuerunt alii tres, quintus & sextus Thymbræi medici, septimus Praxianactis filius. Septẽ hi Hippocrates aliquid scripserunt de re medica.

Iam tempore Hippocratis Coi fuerunt scholæ medicorum siue sectæ tres celeberrimæ, Gnidia, Rhodia, & Coa, omniũ præstãtissima, & verissima, quá amplexus est Hipp. quæ omnes perierunt ob tyrannidem Atheniensium. Posteà in Italia extiterũt sectæ Philistionis, Pausaniæ, & Empedoclis. Longo post tempore inca-

in eadem Italia fuerũt Mnesitheus, Diphilus, Philotimus, Erasistratus, & Diocles, qui ob artẽ dictus est ab Atheniensibus iunior Hippocrates. Hi omnes ex Asclepiadarum fuerũt genere, sectamque Coam tenuerunt: quanquam ex his nonnulli inter se dissenserunt, à suaque secta deflexerũt. Itaque ex supradictis facilè colligi potest, medicinam omnibus datam esse diuinitus: tũ etiã perspici, à quàm paruis & rudibus initiis profecta magis ac magis creuerit, amplificataq; fuerit.

Sed iam dicendum quid sit Aphorismus, & quæ eius proprietates: si prius docuerimus (Galeno authore) libros Hippocratis à libris Thessali & aliorum distingui breuitate, sententiarum grauitate, vsitatis vocibus, intermixtis Ionismis, sed sine solœcismis. Tum illud esse præiudicium de Aphorismis, vt existimarint veteres superare omnem vim ingenij humani.

Aphorismus igitur à verbo Græco ἀφορίζω deducitur: quod verbum duo significat, separo scilicet ac diuido, & definio, ac breuiter rem concludo & explico. A prima significatione Arabes Diuisorum sermonum libros, alij Diuisiones Aphorismos sunt interpretati, sed malè: melius enim sententiæ dicerentur. Neque in eo tantum consistit ratio Aphorismi, vt sit sermo ab aliis distinctus & separatus: sed in eo potius, vt breuiter rei de qua tractat proprietates definiat atque circumscribat. Vnde rectè definit Galenus, cum ait: Aphorismum esse, quum rei totam naturam breui oratione concludimus: vt, in acutis morbis sanguinem detrahes si vehemens morbus fuerit, si floreat ætas, & vires valeant. In Aphorismo itaque notari debent hæ proprietates. Sit vniuersalis, verus, breuis, grauis sententia, sit separatus.

IACOBI HOLLERII MEDICI CLARISSIMI IN APHORISMOS Hippocratis Commentarius primus.

Aphorismus primus, seu Proœmium Hipp.

I.

Ὁ Βίος βραχὺς, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, ὁ δὲ καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τοὺς παρεόντας, καὶ τὰ ἔξωθεν.

Vita breuis, ars longa, occasio volucris, periculosa experientia, iudicium difficile. Nec vero satis est medicum suum fecisse officium, nisi suum quoque ægrotus, suum astantes faciant, sintque externa ritè comparata.

HÆc Hippocratis oratio, siue sit vnus Aphorismus, siue plures (vt alij volunt) non est proœmiũ totius artis medicinæ, (vt quod sit initio libri κατ' ἰητρεῖον, qui etiã hũc Aphorismorum librũ præcedit) sed est proœmiũ huius operis. In hoc autẽ proœmio tria facit. Reddit rationẽ sui instituti, quòd scilicet necessaria sit Aphoristica doctrina, quæ summã sequitur breuitatem: quandoquidem vita ipsa humana breuis sit & momentanea, ars verò longa. Vitam itaq; breuem dixit artis comparatione. Deinde proposita difficultate nobis persuadet magnam esse diligentiã in arte adhibendam. Tertiò nos monet nostri officij. Porro quid sit vita, & quomodo sit breuis, clarius esse existimam⁹, quàm

quàm vt ab interprete exponatur; verum de ea dictione (Ars) dicendum venit.

Ars est comprehensio seu doctrina ex præceptionibus veris, certis, vniuersalibus, cõsentientibus inter se & ad vnum finem. Quæ omnia conueniunt medicinę, quam Hippocrates vocare solet artem, non scientiam. Author medici seu Isagoges, non posse esse scientiam asserit: siquidem hæc non cadit in homines & res humanas. Nos dicimus vocari posse tum artem, tum sciẽtiam. Nam cùm sit Medicus duplex. ἐπιστήμων, καὶ ἰώμενος: (ἐπιστήμων quidẽ quum cõmentatur & disputat de Elementis corporis humani, de temperamentis, de functionibus animalibus, naturalibus, vitalibus, de anatomia, morbis, causis morborum, symptomatis & signis: ἰώμενος verò, vbi ad curandum accedit) erit certè etiá bipartitò diuisa Medicina. Quatenus enim versabitur in elemẽtis, temperamentis, causis, &c. dicetur sciẽtia, quâ sciens extenditur ad intellectũ & sensum. Vbi verò curabit, dicetur ars cõiecturalis vel ars factiua. Gal. lib. tertio de differ. pulsuum reddit causas artis lõgæ, vt medicina reuera sciẽtia est & cõtemplatiua: hîc verò vt est ars factiua. Ars ergò hîc intelligitur, ars factiua: quæ lõga est, quia omnium ferè operationum particularium occasionem habeat momentaneam & ob id captu difficilem, vt nemo eam internoscat, nisi qui probè in hac fuerit exercitatus: tũ verò, quia ex duobus instrumentis ad artes inueniendas necessariis, vnum scilicet experimẽtum, periculosum sit: alterũ verò, ex ratione iudicium, haud quaquam facile existat, imò (si quid aliud) maximam habet difficultatem.

Καιρὸς, siue χρεία, est opportunitas rei faciendæ vel non faciendæ. In exhibendis autem tem-

pestiuè remediis tota vis est curationis: ob id occasio dicitur curationis anima. Præceps est, propter mutationé materiæ duplicis, circa quá, & ex qua remedia. Corpus enim nostrũ (teste Galeno) perpetuò fluit, & temporis momento transmutatur. Quæ mutatio fit tum propter qualitates insitas & internas, vt à morbo: tum propter aduentitias, vt causas externas.

Peric.exper.iud.diff.) Plato lib.de repub.9. vbi exponit κρίσιν siue δύναμιν κριτικὴν, tribus (inquit) iudicat philosophus & medicus. ἐμπειρίᾳ, φρονήσει, καὶ λόγῳ. Experientia est sæpius repetita memoria eorũ quæ propriè percepta sunt sensu, vel impropriè, & secundariò eorum quæ animo cogitata sunt. Hęc periculosa est, fallax & lubrica propter corporis humani dignitatem. Vnde rectè dictum, Experimenta per mortes agunt. φρόνησις sensus est communis, & ea duplex est, acquisita per experiẽtiam, & naturalis. Sic λόγος siue λογισμὸς, id est ratio, duplex est, naturalis, & acquisita. Iudicium itaque, hoc est, ratio per quam quid faciendum sit iudicatur, est difficile: verum inquam iudicium, seu vera ratio non facilè inuenitur. Quod cuiuis promptũ est colligere ex tot sectis & opinionibus, quæ in arte fuerunt medica, vt fusè docet Gal. in commentariis.

Oportet autem) Consilium est Hippocratis, quanquam potest esse & præceptum. Oportet enim ægrũ & medicum armari contra morbum. Per assidentes intelligit nõ solùm eos qui ministrant ęgro, sed & qui inseruiũt medico: cuiusmodi sunt ῥιζοτόμοι, coqui, qui venas secant, qui clysteres iniiciunt, qui cucurbitulas affigũt, &c. Per externa omnes externas iniurias intelligit, vt sunt pluuiæ, tonitrua, fulgura, vicinorum tumultus, canũ latratus, triste aliquod nũcium, ira, gaudium

dium &c.nam propter errorem commissum in his omnibus, sæpe accidit vt crisis impendens vel curatio impediatur,& æger aliquando moriatur.

SCHOLIA.

HOc Aphorismorum opere Hipp. videtur Cosmographos imitatus, qui dum vniuersum orbem in angustiorem mappam contrahunt, omißis vacuis terræ spatiis, duntaxat celebriores ciuitates ostendunt. Ille enim circuncisis longioribus demonstrationibus, quas alius fusius explicauit, difficillimas quasque medicinæ factiuæ partes hîc obiter insinuat: summáque ac præcipua totius artis theoremata annotat, quibus breuiter & distinctè cognoscendi, prædicendi, atque medendi præcepta tradit: propositis interim familiaribus exemplis, quæ excellentia vincunt res quæ sunt eiusdem generis. Quæ discendæ ac docendæ medicinæ Aphoristica ratio, omnium commodißima existit: quòd vitæ cursus sit admodum breuis, non modò ad artem comparatus, sed & per se spectatus: nimirum fato & casu. Ac fato quidem, ob quatuor elementorum, quibus constamus, pugnam pene aßiduam, eámque in homine, si Aristoteli credamus, quam in vllo alio corpore euidentiorem: Ob effluxus substantiæ triplicis perennitatem, & humidi primigenij exhaustum. Casu autem ceu vi rerum extrinsecus incidentium: Ob nutritionis neceßitatem. necessariò enim cibos sumimus, vnde multus excrementorum prouentus: Ob diætæ vicium, vnde morbi: Ob aëris nobis circumfusi intempestiuum aut contagiosum statum: Ob infelices influxus aut aspectus syderum: Ob violentos externarum iniuriarum impetus, vt Didoni, quæ manus crudeles sibi intulit: à quibus omnibus mors sequatur. Ars verò longa, cum ob ingenij humani imbecillitatem, sed maximè ob rerũ quas ipsa medicina continet obscuritatem,

ac multitudinem: vt quæ, quinque partibus constet (quarũ vnaquæque est ars magna per sese) contemplatione naturæ, prorogatione valetudinis, affectionum inspectione, signorum controuersia, & morborum curatione: quæ tantis inuolutæ sunt difficultatibus, vt si vita nobis quadruplo longior concederetur, ne ipsa quidem sufficeret ad eas artes perdiscendas. Opportunitas quoque ac delectus rerum sumendarum, admouendarum, faciendarum, educendarum ad conuenienter medendum, præceps est: propter morbi & naturæ cuiusque statum variámque peculiaris cuiusque naturæ conditionem ac consuetudinem, vt minimis momentis maximæ fiant inclinationes vel in salutem, vel in perniciem ægri. Periclitatio item ac obseruatio tum eorum quæ in morbis fiunt, tum remediorum fallax & periculosa: quòd multa fieri sæpe putantur naturæ lege, quæ sunt planè symptomatica, & contra naturam. Deinde, quòd nullus morbus omnibus idem, nec vllum remedij genus parem vim habeat in singulis ad medendum. Præterea, iudicium ac diligens signorum, causarum, corporum & remediorum distinctio ad cognoscendum, prædicendum & curandum (quæ tria sunt medici officia) omninò necessaria, ardua ac difficilis admodum existit: similitudines enim bonis & eruditis medicis non rarò imponunt, teste Hipp. sect. 8. lib. 6. Epist. & Gal. lib. 9. de Plac. Hipp. & Plat. vbi hic Aphorismus explicatur. Nec solum sese comparare debet medicus, vt faciat quod facto est opus, iudicio & experientia occasionem arripiendo: sed & æger, obediendo & fideliter referendo: Et illi qui præsto sunt, vt Pharmacopæi in remediorum electione, præparatione, mixtione & exhibitione: Chirurgi, coniuncta diuidendo, diuisa coniungendo, & superflua tollendo. Clinicæ mulieres, fide, officio, diligentia. Et quæ sunt à foris, vt cœlum, solum, verba, infessus, vngues, vestitus, & quæ sunt eiusdem generis.

APH. II.

EN τῇσι ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μή, τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ κονεαγγείη, ἢν μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσιν· ἢν δὲ μή, τοὐναντίον. ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ χώρην, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ νούσους ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

IN perturbationibus alui & vomitionibus quæ spontè fiunt, si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferũt: sin minus, contra fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert, & facilè ferunt: sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis, & ætatis, & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conueniat, necne.

HIppocrates hoc lib. primo totus est in præceptis de vacuationibus, purgationibus, & ratione victus. Est autem κάθαρσις, purgatio eorum humorũ, qui naturę sunt infesti & qualitate peccant: siue ea purgatio fiat crisi, siue opera medici, siue vi morbi. Triplex ergò erit purgationis genus: quũ videlicet natura molitur purgationes, vt in crisibus: quum operâ medici fiunt, vt pharmaco: Quæ duæ purgationes si decenter sint factæ, iuuant ægros, fortioresque reddunt: Tertia purgationis differẽtia fit vi morbi, dicitúrque symptomatica: Hæc semper lędit ægrum, debiliorémque efficit. Porrò in hoc Aph. primùm meminit natulis purgationis, deinde eius quæ fit à medico: Vbi notandũ, medici triplex esse munus. Nam & spectator est naturę, & imitator, & minister. Spectator est certaminis naturæ cum morbo, vbi nihil præscribit quum sentit futuram sequẽti die crisin. Imitator est, quum, vbi videt morbum protendi, naturamq; tardiorem, eius imitatione materiá primũ incidit, deinde tenuat, ac vacuat.

Minister, vt, quum naturæ humorem noxium expellere conanti per locũ aliquẽ idoneum, viá struit atque adminiculatur. Cæterùm perturbationes hę naturales debẽt esse leues, fiúntque propter flatus, murmura, ventris dolores, &c. Primùm autem purgantur quę vellicant, deinde fiunt purgationes bládę, & quæ prosunt ægro. Sed purgationes spõte factæ duplices sunt: naturales, vt criticæ: symptomaticæ, vt vi morbi. Naturales, si non sint integræ & absolutæ, perficiat medicus, symptomaticas retineat. Conferũt denique purgationes hæ spontaneæ, quãdo inde minuitur morbus aut leuatur, symptomata mitescunt aut tollũtur, vires instaurantur. κενεαγγεῖν, vox est dubia apud Hippocratẽ. Interdum enim nomẽ est generale, interdum speciale. Quum est generale, significat omnem vasorum inanitionem, quomodocumque fiat. Quomodo accipiatur hoc loco. Aliquando nomen generale mutatur in speciale: hoc est, significat ἀσιτίαν. i. inediam: item venæ sectionem, &c.

Habere itaque.) Asclepiades & Galenus obseruarũt pleuriticos, quibus secabatur vena Romæ & Athenis, malè habere: quòd vtraque ciuitas magna ex parte esset obuersa austris: contra in Paro & Hellesponto bene habebant, quia hi obiecti sunt ventis septentrionalibus. vide 3. epid. Sic Narbonenses medici reprehẽdũt medicos Parisienses, tanquam ad aperiendam venam audaciores. At Parisijs facilè phlebotomiam ferunt, quia perflantur à ventis aquilonibus. Narbonenses verò, & Lugdunenses non ita facilè, ea præsertim parte quæ austrum & mare mediterraneum spectat. Quo fit vt Parisiẽses pleuritici bene habeãt à missione sanguinis, Narbonenses verò ac Lugdunẽses, lædãtur. Regio-

gionem igitur considerare oportet, quia scilicet vel calidior est, vel frigidior, &c. Habenda quoque ratio temporis anni. Vt, sub cane & ante canem, id est æstu feruido: & vigente bruma non ita facilè purgamus, & sanguinem detrahimus, nisi id parcè admodum fiat. Si tamen & sub cane, & brumali tēpore contingat esse temperatum cœlum, & purgare audacius, & sanguinē mittere possumus. Habita itaque ratione temporis & præsentis, & præteriti, medicamenta & purgationes nonnunquam temperamus. Sic ratione ætatis (vt pueritiæ & senectutis) non detrahit sanguinē Gal. Ratione etiam eiusdem instituere aliquādo debemus leuiora pharmaca, & leuiores sanguinis missiones. Habenda item morborum ratio. Nam morbi quidam sunt in quibus neq; purgatione, neque euacuatione alia opus est: vt in morbis à sola intemperie, in morbis hypochondriorum, & inflāmationibus internis. Morborū autem nomine comprehendimus & morborum causas, & symptomata. Cæterùm præter has quæ hîc adferuntur, multæ sunt aliæ cautiones adhibendæ in purgando. Vna, vt sit fluxile corpus, & medicamentum materiæ expellendæ analogum. Secunda, vt in morbis longis semper, antequam purges, concoctionem humorum expectes: in acutis quoque, nisi materia turgeat, eandem concoctionem procures. Tertia, vt etiamsi fluxile sit corpus, viæ liberæ, materiaque turgeat, nunquam purges si adsit inflammatio in aliquo viscere, aut si ardentissima febris vrgeat: in qua si purges, aliquid quidem materiæ vacuabitur, sed excandescet bilis, & febris augebitur. Quarta, vt phlebotomia purgationem præcedat, si quando vtroque isto remedio sit opus in morbis. Quinta, ne tempus purgandi definiatur ex dierum

numero, sed ex vrgente necessitate purgationis quocunque die illa se offerat: non enim in purgando spectandum est, hic dies est criticus, hic dies nó est criticus: possumus enim die etiam critico mouere, si nondum mouerit natura. Sexta, vt purgatio die clemétiori instituatur, diebus nimirum paribus in morbis acutis, quòd in illis natura sit occupata diebus imparibus incoquendo morbo: sic enim Galenus scribit excretiones quæ fiunt per vrinas & intestina mouendas esse potius diebus quietis & intermissionis. Cõtrà, quę per vomitum aut nares fiũt, potius diebus imparibus. Septima, vt purgans medicamentum, propinetur matutino tempore: nã cùm natura ferè soleat mane promouere & excernere quæ sunt inutilia, medicus tanquam naturæ imitator, mane medicaméta exhibebit: nisi forsan æger, quia ob accessionem nocturnam totam noctem duxerit insomnem, vigiliis defatigatus mane somnum ineat: tum enim differédum est medicamentum ad horam nonam aut decimam, (quatuor interim horis ante pastum) aut in horas pomeridianas, vt horam tertiam, aut quartam: Differendum quoque medicamentum in aliam horam quàm matutinam, si mox inuasuram accessioné præsentiamus: aut si horis matutinis sudor, vel alia aliqua excretio iam moueatur, aut mox affutura expectetur.

SCHOLIA.

HAc prima Aphorismorũ sectione explicat Hip. qualis cautio adhibenda sit in medendis morbis, potißimum acutis, quam totam statuit in cõuenienti remediorum, purgationis scilicet, phlebotomiæ & diætæ qualitate, quãtitate,

vtendi

vtendi modo, & occasione; indicationibus sumptis à morbo, viribus ægri, peculiari eiusdem natura, & consuetudine. Purgationis ergo, de qua hîc primùm agitur, hæ sunt cautiones: Dum sponte fertur alius profluuio vniuersali vel singulari: aut ventriculus sese exonerat vomitu etiam vniuersali vel singulari, nulla medici opera citato, sed solius naturæ expultricis robore oborto: si ea vomitione aut deiectione spontanea, humor qui qualitate in vicio est excludatur conuenienter per loca lege naturæ commoda: nec vlla ratio desideretur qualitatis, temporis & excretionis modi, vtpote si syncerus non sit, si non strideat, si non spumet, si non crebro & paulatim feratur. Eiuscemodi humoris purgatio œconomiam naturalem labefactatam restituit, & partes nutritioni dicatas ab omni periculo vindicat: estque ægris toleratu facilis, vt qui eius ope liberantur multis symptomatis, quorum onere premebantur, & cibi redduntur appetentes. Quòd si nec vtiliter nec conuenienter feratur humor ille viciosus, ægros damnis auget, eósque multò infirmiores reddit. Purgationis artificiosæ idem esto iudicium. Hæc enim, medicamentis pituitam aut bilem vtramque ducentibus ad imitationem naturæ comparata, si humorem qui in vitio est, conuenienter excludat, ægros morbis defunctos recreat: sin minus, eos damnis auget, variísque symptomatis, vt æstu, syncope, siti, iactatione totius corporis, febre auctiore sæpe etiam conuulsione (vt ab antimonij vsu contingit) fatigat, indéque multò infirmiores reddit. Proinde, vt certo iudicio comprehendas dum sponte aluus fertur, aut vomitu sese ventriculus exonerat, vtrum κακῶς ἢ χρηστῶς, bonísne an magis ægris rebus feratur: itemque vt intelligas, qui & quales humores artificio medici sint purgandi, bonis ægrorum rebus: eorúmque facili tolerantia, præter colorem cutis extimæ; qui humoribus intus delitescentibus similis efflorescit, nisi intrò refluxerint; inspicienda hæc

ſunt. Regio, in ſitu, ventis, & aquis, ſole & cælo vernaculo atque diæta communi: Temporum præſentium & præteritorum viciſsitudines, tempeſtatúmque mutationes: nã qualis aer, tales & ſpiritus, tales & humores, & vnà cum temporibus mutantur ventres: Ætas, quòd illa temperamenti & habitus mutationem adferat, naturam cuiuſque communem & ſingularem contineat in habitu, temperamento & humoris dominatu: Et morbi, epidemij, vernaculi, diſperſi, in eſſentia, parte affecta, cauſis efficientibus, ſymptomatis, periodis, paroxiſmis & criſibus, in quibus vomere aut non vomere, ferri aluum aut non ferri principio ſtatu, aut fine, cõueniat.

APHOR III.

Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον εὐεξίαι σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν· οὐ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδ' ἔτι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. τουτέων οὖν εἵνεκεν τὴν εὐεξίαν λύειν ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα· μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, σφαλερὸν γάρ, ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς τοῦτο ἄγειν· ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

APHOR. III.

Athletarum plenior corporis habitus ſi ad ſummum ſit plenitudinis gradum perductus, lubricus eſt. neque enim eodem permanere aut conſiſtere poteſt: quum verò non conſiſtat, nec iam poßit in melius proficere, ſupereſt vt recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter ſoluenda eſt, quò corpus nouæ nutricationis initium capiat. Non tamen vſque eo vacuando pergi velim, vt vaſa in ſe penitus conſidant. hoc enim tutum non eſt: ſed quantum natura feret, eò vſque progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculoſæ: contráque repletiones extremæ ſi fuerint, periculoſæ ſimiliter.

HIc Aphor. maximè pertinet ad euacuationẽ sanguinis, seu phlebotomiam. Legendúsque tibi est Gal. liber de Euexia, & liber de exhortatione ad bonas artes, vt hunc Aph. rectè intelligas. Est autẽ εὐεξία, nihil aliud quàm firma seu bene cõstituta affectio, vt inquit idem libro ad Thrasybulum. Duplex est, salutaris seu naturalis, & cum adiectione athletica. Salutaris, qualis est quadrati corporis, & in rusticis fossoribus quibusdam. Hæc habet humores iusta quantitate & qualitate, mediocre genus lacertosum & musculosũ. At in euexia athletarum est tantùm peccatum in quãtitate: quod quidem grauissimum est. In textu Græco ἐπ' ἄκρον καὶ ἐν ἐσχάτῳ palilogia non est: sed ἐν τῷ ἐσχάτῳ addidit ad maiorem expressionem, vt in re periculosa. Periculum porrò in his cõstitutionibus athleticis triplex imminet. Primùm, ne vasa nimium distenta rumpantur: vasa inquam, quæ sunt circa hepar, thoracẽ, & pulmones. Huiusmodi enim vasa tenuiora sunt & molliora, quã ea quæ sunt cuti propinqua, & aëri exposita. In his præterea efferuescit magis calor & spiritus quàm in aliis partibus. Secundum periculum, quia quum non difflantur humores, fiunt febres ardentes, syncopæ cardiacæ, &c. Tertium ne interceptione venarum capitis, fiant apoplexiæ & epilepsiæ.

Soluitur autem plenitudo bifariam, sponte & arte. Sponte, quoniam aliquando excitatur hęmorrhagia è naribus, aliquando profluuia cruẽta alui, vomitiones sanguinis. Interdum erumpit sanguis, aperto venæ in habitu corporis orificio: quod tamen rarum est. Arte, vt purgationibus, clysteribus, inedia, balneis, frictionibus, exercitiis, medicamentis digerentibus, phlebotomia. In extrema plenitudine frictiones, balnea, exer-

citia, medicamenta digerentia ſunt periculoſa: Statim enim ſanguinem fundũt, vt lucum maiorem occupet. Illa etiam tria, purgationes, inedia, clyſteres parum proſunt. Vnicum ergò ſupereſt remedium, nempe phlebotomia: quam tamen facies per vices. Nec tamen vacuationes ac ſubſidentias ad ſummum perducere oportet. Vt, ſi libræ quatuor ſanguinis ſunt detrahendæ, non detrahes quatuor: ſed naturæ aliquid, quod poſteà paulatim vacuetur, relinques: Vel poſtquam ſanguinis partem detraxeris, reliquũ diſcutiendum remedijs vacuatorijs, vt inedia, balneis, frictionibus, exercitijs, purgationibus, clyſterib⁹. &c ξυμπτώσιας autem vocat, quòd vacuatis vaſis ſubſidat moles corporis, quemadmodum videre eſt in ieiunorum manibus, in quibus, quia corpus vacuatum eſt, cõcidit & contracta eſt carnis moles, at in lautè pranſis manus intumeſcunt & attolluntur. Cæterùm Gal. in meth. med. enumerat pericula, quæ extremas vacuationes præſertim ſanguinis, ſequantur. Sequitur enim decoloratio, hydrops refrigerato hepate cũ toto ſanguine, apoplexia, marcor totius corporis, aliquãdo delirium: Nam vnà cùm ſanguine plurimum eſſentię animę ſeu ſpiritus effunditur. Interea in ſanguine vacuando animaduertenda eſt ægri natura, id eſt, vires. Nonnumquam enim (vt in ſynochis) ſanguinem mittimus ad animi deliquium, modò valeant vires. Spectandus & corporis habitus: quia videlicet & rara & laxa cutis eſt, ac molle corpus. Tum enim minùs ſanguinem detrahemus. Contrà ſi corpus denſum ſit & durum.

Pari modo.) Anteà dixit de vacuationibus in ſanis, idque ſpeciatim: nunc agit de vacuationibus in ægris, idq; generatim, fiunt autem in ægris vacuationes remediis illis vacuatoriis.

Refectiones

Refectiones.) De renutritionibus, quâ arte debeant fieri, docebit Hippocrates lib. 2. Aphorismorum. Quæri autem potest an aliquãdo purgare, aut sanguinem mittere vsque ad animi deliquium oporteat, quemadmodum indicat Aph. 23. huiusce sectionis. Quod ad purgationem attinet, Hippocrates, vt & Galenus, cõtra Erasistratum, eam videtur improbare quæ fit vsq; ad animi deliquium, adeo vt si fortè cõtingat vt æger sit vsque ad animi deliquium purgandus, potius & tutius sit vacuãdus per phlebotomiam, quàm per medicamentum: quòd medicamentũ sisti nullo modo possit, phlebotomia facilè. Quod ad phlebotomiam spectat, nonnulli etiam eam sustulerunt, quæ fit ad deliquium animi, quòd illa vim animæ inferat: repetitam verò probarunt. Est autem ad animi vsque deliquium sanguinem mittere apud veteres, detrahere vsque ad viginti quatuor vascula, vt vnumquodque vas capiat vnc. 3. Verũ admonet Gal. comm. lib. 1. de ratione victus, huiuscemodi missionem sanguinis tentandã non esse nisi in acutissimis morbis, iisq; in quibus robustæ sunt vires, florens ætas, plurimus sanguis, regio, aër & anni tempus bene temperata. Quales morbi existunt febres ardentissimæ, dolores sæuissimi, maximæ viscerum inflammationes, carbunculi, synochos, lassitudo phlegmonosa, dolores articulorum vehemẽtissimi: in his enim omnibus multo sanguine semel vacuato statim quiescit calor, quibusdã aluus cietur, aut sudores mouentur: & ita soluitur aut saltem minuitur morbus. In his tamen regionibus tutius est, repetita sanguinis missione vti. Cæterùm in missione sanguinis non semper accidit animi deliquium ratione vacuationis sanguinis, sed aliam ob causam: nimirum, vel ob timorem eius qui est hæmophobus: aut cum natu-

ra commota à missione sanguinis, pituita vel humores mordaces ad os ventriculi confluunt, illúdque mordent ac lancinant, sed tunc admoto venæ digito mox animus ad se redit. Si tamen morbus aliquis, ad animi vsque deliquium sanguinem mittendum suadeat, Galeni consilio libro de sanguinis missione ad sex vsque libras mensurales sanguis poterit detrahi: hæ autem sex libræ viginti nostratia vascula continent.

SCHOLIA.

Phlebotomiæ hæ sunt cautiones. Habitißima corporis constitutio, in qua boni habitus summa sunt omnia: si ad summum euaserit, qualem cernere est in athletis, quibus distenti sunt musculi, distenta sanguine vasa, & adeo solida corporis moles, vt nihil supra, periculosa omnino existit: metus enim est, ne vel distenta vasa dehiscant aut disrumpantur, vnde inflammationes & hæmorrhagiæ: vel, ne oborta vniuersalis obstructio insitum calorem extinguat, vnde syncope: vel ne interceptione venarum spiritus aditu ad cerebrum prohibeatur, vnde apoplexia, ex Aphor. 23. lib. 4. Hippocratis. Cùm quis repente mutus redditur, venarum interceptione corpus laborat: & 2. Epid. aphoniam febris expertem venæ sectio soluit. Nam illa suo statu manere non potest, propter affluxus effluxum vincentis perennitatem (oportet enim vt quod influit ei quod effluxit proportione respondeat in bene sano corpore) cum enim larga manu cibum capiat, ventriculus bene concoquat, digestio fiat ex facili: sanguinis autem generatio, appositio, agglutinatio & aßimilatio hæc consequantur, periculum est ne præter modum habitus impleatur, vt natura locum non habeat in quo appositum

tum contineat: neque etiam potest quiescere, quòd natura nunquam sit otiosa: cuius proprium munus est concoctio & succi alibilis aßimilatio, qua efficit generationem & ortũ eius, non quod alitur, sed tale quale est id ipsum quod nutritur. Cum verò non quiescat, quia est ea naturæ vis, illúdque studium vt id conseruet quod ipsam continet, ea ratione qua continet. vnde est dictum 6. Epid. hominis anima semper producitur, id est vegetatur vsque ad mortem. Nec cum vlla acceßio ad melius poßit adiungi, superest vt recidat ad deterius: nam cuius rei vitio vnumquodque in malis ducitur, eius acceßione deterius multò videri solet. Proinde talis habitus in quo ἀξίως *summa sunt omnia, non expectato fluoris augmento & distributionis imminutione, soluendus est (metu symptomatum commemoratorum) larga mißione sanguinis, vel alia insigni ac liberali vacuatione, vt corpus de integro locum habeat reficiendi sui, comparata scilicet animæ, corporis & alimenti proportione: item vt anima finem sibi propositum consequatur, generando tale quale est id quod ipsam animam habet: nec tamen quamuis habitus athleticus sine mora soluendus sit, extenuatio summa est molienda etiam vsque ad syncopem, vel quoad sanguis ex habitu corporis detrahatur. Periculum enim esset ne inde marcor, decoloratio, hydrops & cachexia sequantur: sed vacuationis quantitas metienda cùm ex affectionis magnitudine, maximè verò ex ægri natura communi & propria, insita & aduentitia, in temperamento, habitu, humorum dominatu, consuetudine atque diæta. Vt autem vacuationes ad summum perductæ periculosæ sunt, sic & summæ refectiones periculosæ, immutatione repentina temperamenti, habitus, & actionum naturæ. Sanè omnis immoderata repletio atque vacuatio periculosa est, præsertim cùm vires versantur in summo infirmitatis metu.*

Αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσιν αἰεὶ ἐν πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἐν τὸ ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί, καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, χαλεπαί.

APHOR. IIII.

Victus tenuis & acutus in diuturnis quidem morbis, semper: in acutis verò vbi non competit, parum tutus. Rursúmque victus qui ad extremam peruenerit tenuitatem, molestus. Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ.

HIc Aphor. & qui sequuntur multi, de victus ratione ægrotantium tractant. Eum autem vt intelligamus, repetenda sunt quæ priùs diximus de sectis: nempe Coa, Gnidia, & Rhodia. Quas duas postremas reprehendit Hippocrates initio de victus ratione in morb. acutis, quòd sine discrimine ægros nutrirent. At ex Hippocratis doctrina si quis medicum roget, quo pacto sit nutriendus æger, respondebit, ægris non esse instituendam eandem victus rationem: sed inspiciendam priùs ægrorum naturam, ętatem, regionem, &c. Sed quò nobis clarior fiat hic Aphorismus, sciendum quid diæta, quid morbus acutus, & quotuplex sit vtrumque.

Est igitur Diæta (Gal. in Cõm. de victu acut. morb.) ductus ille curationis, qui fit per alimenta cõsueta: vt carnes, pisces, oua, &c. Morbus verò acut⁹ dicitur esse Hippocrati, qui quatuordecim diebus iudicatur, vt docet Gal. secundo de Dieb. decretoriis. Idem secundo de Cris. Hippocrates (inquit) morbos acutos vocare solet, quibus magna ex parte coniuncta est febris.

Idem

idem etiam in comm. in ſecundum Ep. definit morbum acutum qui celeriter percurrit ſua tempora vniuerſalia,hoc eſt principium, incrementum, vigorem, declinationem. Illud autem,celeriter,intelligatur in 14. dieb. aut circiter. Diuidunt porrò morbum acutum Hippocrates & Galenus in extremè peracutum, in peracutum, in acutum ſimpliciter, & in acutum quem vocant ex decidentia,ἐκ μεταπτώσεως, rectiùs ex mutatione ſeu degeneratione diceretur:quòd nimirū per imperfectas iudicationes ex vna ſpecie in aliam mutatur:vt ſi pleuritis tranſit in ſuppurationem. Extremè itaque peracutus morbus iudicatur ad ſalutē vel ad mortem tertio, aut ad ſummum quarto die, vt febris peſtilens.Peracutus iudicatur quinto, ſexto, & octauo die: ſed ſeptimo ſæpius vt febris ardens. Simpliciter vel exactè acutus ad decimumquartum diem protenditur,aut decimum ſeptimum,aut vigeſimum ad ſummum.

Acuti ἐκ μεταπτώσεως (qui & tropici dicuntur) 40. diebus iudicantur.Poſt quadrageſimū diē qui finiuntur & iudicantur morbi, dicuntur longi, vt eſt febris quartana. Iam verò diæta triplex eſt, tenuis, plena, media. Tenuis conſeruat comminutas vires in ægris, in ſanis minuit. Media conſeruat vires ſimpliciter, Plena auget. Rurſus diuides tenuem diætam in extremè tenuiſſimam,in tenuiſſimam,&in tenuem ſimpliciter. Extrema tenuiſſima conuenit morbis extremè peracutis, vt inedia: Tenuiſſima, morbis peracutis,vt quæ fit per melicratum: Tenuis, acutis ſimpliciter morbis competit, vt cremor ptiſſanæ, & ptiſſanæ non colatæ. Rurſus poteſt eſſe victus exactè tenuis inter tenuiſſimum & tenuem ſimpliciter: vt ptiſſanæ ſuccus in pauca quantitate. Qui victus

conuenit exactè vel ſimpliciter acutis: at tenuis ſimpliciter (vt hordeatum non colatum) conueniet acutis ex decidentia. Verùm plenus victus conueniet ſanis: vt medius eſt, quùm ſanis aliquid alimenti detrahimus. Cæterùm medici olim diuerſis rationibus victum ęgris inſtituebãt. Nam erant diatritarij, qui tertio die nutriebãt. Erant & qui nutriebãt alternis diebus, vt Theſſalici. Alij ægros fame conficiebant & enecabant, vnde λιμοκτόνοι dicti. Alii alimentorum copia ſuffocabant, vt Petronus. Cæterùm quod hîc ἀκριβέως vocat Hippocrates exactum illud vitæ genus, Hippocrates Gnoſidici filius lib. de chirurgia μετρὸν appellat. Eſt & aliud φαῦλον, quum indifferenter ægros vt ſanos nutrimus. Eſt & ὑπόφαυλον, quod veluti eſt medium. *Semper.)* Quia nimiùm naturæ vires deiicit. Eſt autem natura robuſta, ea quæ medicatur. Tenuis autem ille victus in acutis morbis non competit, languidioribus ægri viribus, & quum intelligit medicus fore, vt longiùs protrahatur morbus, vt poſt vigeſimum, fit autem morbus longior aut breuior ob materiam multam aut paucam. Adde etiam vires ægri robuſtas aut imbecillas. Quæ materia quanta ſit deprehendere poteris, ſi præcedentem anni ſtatum conſideraueris, & præterea præcedentem ægri victus rationem, &c. Exempli gratia. Laboret quiſpiam tertiana duplici (cuiuſmodi febres dicuntur etiam nothæ & catholicæ, quòd ſingulis annis redeunt) ſi præceſſerit annus humidus, vix ea febris tertio ſeptenario terminabitur, aut quarto: quia videlicet copioſior eſt materia, &c. Contrà, ſi præceſſit annus ſiccus, ob materiæ paucitatem, breuiores multò erunt. *Et rurſus.)* Intelligitur vbi non

conuenit

conuenit. Non enim damnat Hippocrates extremè tenuissimum victum, cùm aliquando continuerit ægrum septem diebus in inedia, hoc est in sola potione & sorbitione absque cibo. *Graues sunt*) Siquidem vtatur quis vbi non conuenit.

SCHOLIA.

Explicantur cautiones dictæ, quæ omnes in quantitate, qualitate, tempore & vtendi modo versantur: primùm verò hîc agitur de copia ac quantitate alimentorum, ea potißimum quæ in victu tenui præscribitur, simulque quibus in morbis victus tenuis, & accuratus conueniat, & in quibus non conueniat, docetur. Ergo victus ratio quæ cibo & potu suscipitur, si tenuis fuerit, qualitate, copia & numero, (qualitate, vt vesci cremore ptisanæ: copia, vt vesci parca manu: numero, vt vesci semel in die) quibus nimirum ægri genius defraudatur: vt si cremor ptisanæ exhibeatur parca manu, quantum scilicet tenendo cibi capiendi instituto, vitandóque largiori exhausto, satis est: qualis victus ferè præscribitur sicco adhuc morbo, cum scilicet corpus ad infirmitatem viam affectat. Comment. ad Aphor.36. lib.1. acut. qualis etiam præscribitur humescente morbo, à venæ sectione, & diuturniore inedia tridui aut quatridui. Si quoque victus is tenuis accuratus ceu exquisitus fuerit, dicatus nimirum morbo & morbi foco: vt melicratum pleuriticis, qui pulmones emollit, tußim sedat, expectoratum promouet: oxymel asthmaticis, quia efficit vt spiritus ducatur ex facili, contumacem materiam reddendo meabilem, & bronchiorum alas explicando: victus is tenuis ac exquisitus in diutur-

nis quidem morbis, qui vltra diem decimumquartum producuntur, in totum est periculosus: quia æger integris viribus ad diem crisis peruenire non potest, ac tum largiore manu cibum capere cogitur, cùm minimè est opus, minimèque decet: progressus autem fieri debet ab initio morbi ad statum, à pleniore victu ad parciorem, aph.35.lib.2.acut. Periculosus etiam is victus tenuis & accuratus in acutis, qui celeriter, continenter & vehementer mouentur (lib.2.epid.) siue sint febres essentiales, siue morbi cum febre coniuncti: maximè verò si locô non adhibeatur, qualitate, copia, numero, ex perspicientia morbi longioris, aut iam per se humescentis, corporéque ad robur viam affectante: deinde ex perspicientia virium ægri, peculiaris naturæ, & consuetudinis. Tenuis quidem periculosus in morbis acutis cum virium infirmitate aut infirmitatis metu coniunctis, & cum iam humescere cœperint, qui antea sicci fuerant. Accuratus verò, seu exquisitus in iisdem morbis periculosus, si non conuenienter naturæ cuiusque, aut neglecta affectionis maioris ratione adhibeatur, quamuis morbo & morbi foco dicatus sit. Rursus victus summè tenuis, in quo nimirum tenuitatis summa sunt omnia, qualis est inedia, grauis ac periculi plenus, si iure & loco non præscribatur, sed post tridui aut quatridui inediam æger cogatur cibum capere, cùm ad crisim ventum est. Nam & saturitates quæ ad summum peruenêre, grauês sunt, & periculo plenæ, ob oppreßionem, cruditatem, & mutationem repentinam ab otio ad negotium vt scriptum legimus de illa muliere, quæ cùm defuncta esset morbo, septimo die bene cœnata, interiit: & de adolescente qui ineunte morbo liberaliter se inuitauerat. hist.8. part.1. epid.

APHOR. V.

Ἐν τῇσι λεπτῇσι διαίτῃσιν ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, δι' ὃ μᾶλλον βλάπτονται. πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι διαίτῃσι. διὰ τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται σφαλεραὶ ἐς τὰ πλεῖστα τῶν σμικρὸν ἁδροτέρων.

IN tenui victu peccant ægroti: quo fit vt magis lædantur. Siquidem quoduis peccatum grauius in tenui quam in paulò pleniore victu esse solet. Eadem de causa, sanis etiam valde tenuis, statáque & exquisita victus ratio parum tuta, quòd errata grauiùs ferunt. Quapropter tenuis & accuratus victus maxima ex parte periculosior est eo, qui paulò plenior.

In victus ratione ægris instituenda Hipp. vult modum perpetuò seruari, mutationésque paulatim fieri. Subita enim mutatio ægros lædit. Proponatur (exempli gratia) ex victu pleniore acuta febre correptus æger: accersitur medicus, videt morbum peracutum, instituẽdus victus. Victu quidem tenuissimo æger indiget: non tamen ob id eiusmodi victum statim imperabimus, sed mutatio paulatim fiet. Nam primo die & secundo victus medius præscribetur, tertio paulò tenuior, & deinceps eò tenuior quò propiùs ad vigorem accedetur. Primo ergò die & secundo ægrum nutriemus, non melicrato, aut succo vel citri, vel persicorum, vel cerasinorum, aut etiam granatorum succo, vt facit Auicennas (tenuior enim est ea diæta, quá vt initio morbi conueniat) sed potiùs diluto hordeato: quod tertio die minuemus, & reliquis adhuc magis, vsque ad septimum. At medici quos Hippocrates re-

prehendit, derepente vitæ rationem commutabant: idque ſine diſtinctione. Primis enim dieb. ægros fame enecabant, ac deinde nutriebant plenius. Hoc autem in loco Hippoc. non præfert tenuem victum victui tenuiori. Neque etiam victus tenuis præferri debet medio, aut hic, pleno: ſed priùs habenda eſt ratio naturæ ægri, morbi, &c.

Ponamus duos ægros acuta febre laborantes: alter, quia morbus futurus eſt breuior, eget victu tenuiore: alter, quia morbus lõgiùs protrahetur, pleniore. Ille ſi delinquat, grauiùs multò lędetur quã hic qui pleniore vtitur victu. Peccant autem, id eſt, ſibi deiiciunt vires, qui tenui victu vtuntur, duobus modis: quia vel æger tenuiùs viuit quàm ſit inſtitutum à medico, vel miniſtri offerunt ægro largiorem victum quàm velit medicus. Confirmat autem Hippoc. ſanorum exemplo, errores, qui in victu tenui committuntur, eſſe peiores ac grauiores. Hi enim ſi tenui, ſtato, cõſtitutóve & accurato victu vti conſueuerunt, errorémque committunt, grauiùs hunc ferunt quàm ſi pleniore victu vſi fuiſſent. Ob id, qui exquiſitè & accuratè viuunt, ſi in morbum incidunt, ferè moriuntur: vt quibus in morbo nec tenuis victus poſſit à medico præſcribi (cùm ſint imbecillioribus viribus) nec plenus, quòd ſubitam mutationem ferre non poſſint. Prætereà cùm difficiliùs morbos incurrant, grauiùs etiam ægrotant. Ideoque 6. Epid. Hippoc. citius mori aſſerit eos qui exquiſitiùs viuunt. Homo igitur ſanus qui ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe legibus victus debet aſtringere, &c. vt inquit Corn. Celſus. Cæterùm multiplex eſt tenuis victus: vt extremè tenuiſſimus, tenuiſſimus, tenuis vel ſimpliciter, vel exquiſitè. Tenuiſſimus extremè victus

ctus, est inedia: hoc est, vbi solo potu sine cibo nutrimus ægrum. Melicratum sequitur proximè inediam; cum qua si comparetur, tenuiss. est victus: si verò cum reliquis alimentis, victus est extremè tenuissimus. fit autem melicratum ex vna parte mellis, & octo partibus aquæ. Nunc melicrati loco, nutrire poterimus hydrosacchare, ex 8. partibus aquæ, & vna sacchari. Auicennæ tenuissimus est victus, vigeculpa aqua ad subdecuplum hordeum. Dicitur autem aqua hordei, hæc compositio: Iam ptisanna, tenuis est victus ad medium declinans. Sic nostrũ hordeatum: cuius conficiendi tres sunt modi. Nam aliquando hordeum mundatum & integrum coquunt tres aut quatuor horas ad crepaturam vsque. Aliquando, vt celeriùs absoluatur coctio, contundunt, & ita coquunt. Tertius modus est, quòd farinam hordei coquunt. Sed oportet aquam, in qua fit coctio, esse optimam. Verùm hordeatum illud potest esse & liquidius, & crassum, & medium. Si liquidius est, tenuissimus erit victus. Si crassius, & paulò plenior. Si medium, medius. Quòd si velis magis nutrire, detur hordeum ipsum coctum, & non colatum. Hoc rursus si coletur, colatura ipsa erit aut liquidior aut crassior, aut media: sicque magis minúsve nutriet, addito aliquanto copiosiore vel minus copioso sacchare, Interdũ etiam vt magis adhuc nutriat, iniicitur parum iuris pullastri, & similium. Amygdalogala prætereà optimum est ægrorum alimentum, sed minùs nutrit quàm hordeatum. Oportet autem illud esse ex amygdalis non rancidis, sed recentibus, ex optima aqua, eaque

cocta,

Verùm enimuerò præferri poterit hordeato, & vbi exiguo alimento indigebit æger, & vbi thorax & viscera erunt humoribus crassis & viscidis multis offarcta: siquidem incidit, tenuat, & terget. Neque verò considerandæ sunt tantùm laudes alimenti, sed etiam vitia. Vt, amygdalogala id vitij habet, quòd vapores crassos & pingues effert ad cerebrum: vnde practici prohibent eius vsum in febribus somniculosis. Nihilominus tamen eo vtar, quòd videam ægrum extenuatione & incisione indigere. Verùm vt vapores illi quos in se habet, exhalent, in coquendo diligenter mouendum curabo, neque cooperiri sinam.

SCHOLIA.

IN præscribendo victu, cauendum maximè ne in tenui erremus. Nam cùm victus tenuis loco non adhibitus, hoc est, non ante perspecta morbi historia, nec viribus ægri cognitis, periculosus est: quod cum progressus fieri debeat à pleniore manu ad parciorē, hic contrà, fractis ægri viribus tridui quatriduíve abstinentia cibi necessitas adsit ingerendi alimenti sub ipsam crisim, cùm minimè est opus, vnde morbi funesti reddūtur propter ἀπεψίαν, nisi sunt bene morati. Tum verò ad illud malū hoc accidit etiā quòd in commoda sua peccant ægri, primū ratione naturæ cōmunis, deinde peculiaris, postremò consuetudinis: propterea damnis augentur. Etenim præter vim morbi à quo plurimum diuexantur, repentina illa victus mutatione in hæc symptomata incidunt qui genio indulgent, quem anteà defraudarunt: sunt autem vigiliæ, mœror, delirium, aurium flatus sonori, extimarum partium refrigeratio, vrinæ crudæ, sudores è collo & fronte, iactatio, spiratio in faucibus elisa, marmariga, & cætera quæ describuntur Aphor. 44. 2. acut.

acut. Siquidem si quid peccatur in victu, peccatur magis in tenui quàm in paulo pleniore. Nam, vt omnium rerum quas ad efficiendum parauit natura, longè grauiores sunt mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium, quàm contrà: Sic longè calamitosius peccant in sua commoda qui defraudatum ventrem repente à cibo & potu exercent, quàm qui à saturitate ad cibi abstinentiam se conuertunt. Quæ causa est etiam cur tenuis admodum & status in qualitate, copia, numero, & accuratus victus sanis etiam sit periculosus. Quòd si sanis corporibus inutile est ac periculosum à longa inedia satiari cibis, vbi aliqua necessitas famem fecit: quantò inutilius ac periculosius in ægro corpore à tenui victu ad pleniorem necessitate vrgente fieri mutationem? Ægri enim delicta tenuis victus grauius ferunt, si qualitatis, copiæ, ac numeri mutatio fiat: quod fusissimè explicatur Aphoris. 22. secundi acut. in his qui semel aut qui bis die cibum capere consueuerunt. Quapropter tenuis & accuratus victus paulò pleniori est magis calamitosus ratione morbi, virium ægri, communis & peculiaris cuiusque naturæ, in habitu, temperamento, actionibus, & humorum dominatu, postremo in consuetudine, quæ altera est natura. Ergo ex doctrina Hipp. multo minus peccatur, si quid peccatur, in diæta pleniore quam in tenuiore. Quanquam Hippo. contrariam huic sententiam lib. 2. de Diæta, pronunciare videtur: quam tamen facilè compones, si iudices Hippocratem de victu præscribendo noluisse quicquam certi statuere, quòd difficile admodum sit tenere signis syllogisticis vires ægri, morbi historiam, propriam & communem cuiusque naturam: sed ita instituendam esse diætæ rationem, vt ante morbi statum non cogatur æger se ad cibi accessionem adiungendam conuertere.

APHOR. VI.

ΕΣ δὲ τὰ ἔσχατα τῶν νουσήματα, αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται.

AD extremos morbos extrema exquisitè remedia comparata, optima.

Hac in ſententia per θεραπείαν non ſolùm rationem victus intelligit Hippocr. ſed & pharmaca & chirurgiam: per extremos autem morbos intelligit maximos, quibúſque nulli alij ſunt acutiores. Cæterùm an morbi ſint maximi, an parui, an medij, iudicabimus duobus modis, arte ſcilicet & experientia. Experientia quidem, ſi in aliis ægris ſumus exercitati: arte verò, quia morbum proponimus tum in ſpecie, tum in indiuiduo. In ſpecie, vt audita apoplexia ſtatim iudicamus morbum eſſe acutiſſimum. in indiuiduo, quia propoſitis duabus febribus, ſi videat medicus in hac eſſe extremum calorem, ſitim, & reliqua ſymptomata extrema, iudicabit morbum eſſe extremum. In altera verò ſi videat eadem ſymptomata mediocria, dicet mediocrem eſſe morbum. Quòd autem ad remedia ſpectat, extrema in morbis extremis ſunt. In diætetice quidem, victus extremè tenuiſſimus. In pharmaceutice, fortes purgationes, & phlebotomia vſque ad animi deliquium. In chirurgia, quum vrendum eſt aut ſecandum. In pleuritide (verbi gratia) extrema ſtatim imperanda inedia, ſtatim vena ſecanda, etiam ad animi defectum. Quòd ſi hæc non proficiant, veniendum ad chirurgiam. Vt, aperto latere, & cauſticis adhibitis remediis, euaſit aliquando pleuriticus. Multi putant (cum Eraſiſtratiis) à leuiorib. remediis ſemper inchoan-

inchoãdum esse, ac deinde veniendum ad valentiora. Istud quidem locum habet in morbis leuioribus: at in extremis & propè desperatis, valentiora statim ab initio & fortiora sunt adhibenda. Alterum est preceptũ, non esse infamanda remedia medica, re præsertim omninò deplorata: Vbi tamẽ res inclinat ad desperationem, tum melius est (ait Celsus) anceps periculum experiri quàm nullum. Et melius est (teste Galeno) ægros iuuare cum periculo, quàm nullo prorsus remedio adiutos sinere emori.

S C H O L I A.

QVòd inedia ceu omnimoda à cibo & potu abstinentia quibusdam morbis remedio sit, hinc discendum: quia ad extremos morbos, in quibus & laborum & symptomatum summa sunt omnia, specie & indiuiduo præclarè valet extrema ad vnguem curatio: cuiusmodi est diæta quam tenuißima: pharmacia exquisita, crudelis Chirurgia secando, vrendo & amputando.

A P H O R. V I I.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου δὲ μὴ, ἀλλ᾽ ἐνδέχεται ἁδρεστέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

CVm itaque morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summéque tenuißimo victu est vtendum: quum verò non est, sed pleniorem victum licet exhibere, tãtum de extrema victus tenuis ratione remittendum quantò extremis morbus fuerit remißior.

Duplex est victus ratio, vniuersalis & particularis: vniuersalis est quæ instituitur in omnia tempora morbi: particularis quæ secundum particulares acces- siones vel exacerbationes præscribitur: hoc loco agitur de victus ratione vniuersali. Pro pleniore autem huius Aphorismi intelligentia, sciendum inprimis, morbum peracutum Galeno bifariam dici: nam morbus peracutus illi aliquando intelligitur, cuius crisis expectatur die septimo: aliquandō cuius crisis expectatur die tertio, quarto, vel quinto: hîc intelligitur de eo qui iudicatur die tertio, quarto, vel quinto. Per πόνους intelligere solet Hippo. omnia ea quæ ægrum valde vexant & offendunt, præsertim accessiones ac symptomata, siue sint ventris tormina, siue tussis, siue syncope, siue vigiliæ, siue æstus, siue sudores: vel extremos labores protinus obtinet, id est vigorem.

Summè tenuiss. victus est inedia. Quæ duplex est: vna, in qua omninò abstinemus à cibo & potu (in qua veteres aliquando continuerunt ægros vsque ad septimum diē) altera, in qua abstinetur quidē cibo, sed non potu, vt si exhibeatur aqua calida, aut frigida. Sit itaque hic ordo victus tenuis, inedia sine cibo & potu, inedia cum potu calidæ, vel frigidæ, melicratum, ptisana, hydrosacchar, aqua hordei, amygdalogala, hordeatum, hordeum coctū, colatura hordei, addito saccharo, vel etiam iure pullastrorū, &c. Cæterùm huius loci (extremis remissior) duplex est interpretatio: nēpe vt conferantur morbi cum morbis, aut morbi tempora cum morbi temporibus. Hæc quidem sententia vera est, vt morbi recedunt à summè peracutis, ita pleniore victu opus est. Non ea tamen est mens Hippocratis. Sed cum tempora morbi vniuersalia inter se comparet

comparet;per (extrema) intelligendum vigores morborum cum Galeno:vt, dies ſeptimus in peracutis vigor eſt morbi. Si ergo ſeptimo die iudicari debeat morbus, quò propiùs ad ſeptimum venietur, eò tenuior dabitur victus; quantò verò longiùs à ſeptimo abfuerit æger,tanto habebit leuiùs, & victu pleniore vti poterit. Die igitur primo & ſecundo cùm nihil agat in morbum natura,nutries paulò pleniùs:tertiò, quo certamen cum morbo aggreditur,paulò tenuiùs, ne à morbo coquendo reuocetur; quinto adhuc tenuiùs,ſeptimo omnium tenuiſſimè. Nam & mutatio periculoſa eſt,&cùm eo die maximè occupata ſit natura in morbi coctione, non eſt ad nouum cibum conficiendum impedienda.

SCHOLIA.

Ergo cum ad extremos morbos præclarè valeant ad vnguem extrema curatio,ſi peracutus eſt morbus,qui ſcilicet continenter, celeriter, & vehementer moueatur vel ad ſalutem,vel ad mortem, ſpeciei ac indiuidui ratione: ac ſpeciei quidem, inflammatione, venenata qualitate, aut impedimento nobilis partis: vt febris ardens, ſyncope, peſtis, apoplexia, ſynanche: indiuidui vero, in magnitudine cauſæ, & ſymptomatum vehementia, vt pleuritis in ſene, parotis in iuuene, fiſſura profunda & anguſta in anteriore ſutura: talis morbus peracutus ſummos labores ſtatim obtinet, vehementiáque ſymptomata habet in procinctu, intra primum quaternarium: vtpote inſtammationes venenatæ qualitatis & tranſlationis ſymptomaticæ. Ob id tota morbi hiſtoria inedia eſt præſcribenda, quæ victus eſt ſummè tenuiſſimus,ne auocetur natura ab inſtituto: itē ne ſibi acceſſione ſymptomata ingraueſcant in vigore mox af-

futuro. Quod si non ita est, id est si morbus non est peracutus, ita vt pleniori victui sit locus, ob longiorem historiam morbi, tùm quia virtutes corporis non adeò sunt impeditæ vi morbi & symptomatum vehementia: pro eo tam est remittendum de inedia, & à tenui victu discedendum, quàm morbus ipse extremo & acutissimo est leuior, vt tandem æger possit vsque ad vigorem perdurare.

APHOR. VIII.

Ὁκόταν δ' ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

Qvum morbi vis est maxima, tum vel tenuissimo victu est vtendum.

Ἀκμὴν solet vocare Hipp. tertium tempus vniuersale morbi, hoc est vigorem: in hoc autem omnia symptomata ingrauescunt, natura vacat circa humorum morbum committentium coctionem. Si itaque in vigorem præbeas cibum, natura vel relicto cibo morbũ inuadet, vel morbo relicto cibum. Si morbum relinquat, verendum est ne morbus naturam opprimat: si relinquat cibum, hic crudus remanebit, multaq; mala inferet. Tenuissimo igitur victu vtendum est in vigore. Præterea mutationes debẽt fieri paulatim. Omnes porrò hi Aphorismi sunt de morbis salutaribus, & in quibus post vigorem expectatur declinatio, nõ de letalibus, in quibus cùm nulla sit spes, vti oportet potiùs prognostica arte, quàm curatione. Victus autem tenuissimus est, vel extremè tenuiss. vel tenuissimus, Extremè tenuiss. vt inedia. Tenuiss. vt aqua cocta, aut meli-

melicratum dilutum, aut ptisana. Sed pręcoctas aquas deligere oportet: fluuiales verò fugere non solùm in ægris, sed & in sanis. flumina enim ferè magnas vrbes alluunt, & expurgant. Ex fluuialibus Niloticas aquas excipit Gal. Dubium tamen adhuc est an sint aliis præferendæ. Præferuntur aliquando aquæ pluuiales, aliquando aquæ cisternarum; interdum fontanæ. Quòd si aqua non sit per se bona & laudabilis, est pręcoquenda. Habemus & aquas distillatas, quibus vtimur in vigore. Nam huiusmodi destillata omnia præterquàm quòd nullum negotium faciunt naturæ in coquendo (celerrimè enim distribuuntur) refouent spiritus qui in vigore maximè dissipantur. His destillatis aliquando miscemus saccharum, aliquando cinnamomum, præsertim vbi ventriculi imbecillitas adest. Habemus etiam alia alimenta, vt intrita madida, vulgus colatitia appellat, alij infriatas carnes, Græci συντείματα expressa, consumpta: sed nimis nutriunt. Erit prætereà tenuiss. victus, si ad semissem libræ destillati ex pane, carnibus, &c. addamus vnciam sacchari. Sic enim ad melicratum accedet.

SCHOLIA.

At verò quum ventũ est ad morbi vigorem in omnibus morbis, quo tempore certamen naturæ & morbi est in procinctu vel ad salutem vel ad perniciem ægri: tum quàm tenuißimo victu necesse est vti, ne à pepasmo & excretione auocetur natura, ac tũ cruditate, & mala crisi morbus reddatur funestus. Ergo quamdiu laborum summa sunt omnia, tandiu tenuißimo victu est vtendum in morbis: at in morbis acutis in procinctu laborum summa sunt omnia: ergo in his tota morbi historia, tenuißimè viuendum. In cæteris cum ad

morbi vigorem ventum est, progressus fieri debet à pleniori victu ad parciorem, paulatim deducendo ex perspicientia historiæ morbi, & virium ægri.

APHOR. IX.

Συντεκμαίρεσθαι καὶ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα. εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἀπαυδήσει, καὶ ἀμβλυνεῖται.

SEd & ex ægroto coniecturam facere oportet an is cum præscripto victu perstet ad morbi vsque vigorem: anne prius deficiat, impárque cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

Duo sunt à quibus potissimum cibandi consilia petuntur, morbi summus vigor, & ægrotantis vires. Neque solùm vires, sed etiá virium causa medico est cognoscéda. Nam (vt ait Hipp. de victu acutorum) ignoratio causæ viriũ ægri, sæpè causa est mortis. Medicus (exempli gratia) ad ægrũ accedat, cuius pulsum reperiat languidum: non tamé statim instituéda pharmacoa, aut phlebotomia, aut victus ratio plenior: sed cognoscenda priùs causa infirmitatis virium, ac deinde statuendum de victus ratione. Duplex autem est causa imbecillarum virium: alia est externa & manifesta, alia latet. Externa, vt κενεαγγεία, cũ videlicet præcessit magnum alui profluuium, lóga fames & inedia: fluor sanguinis è natib. vt πόνοι, hoc est, omnia quæ valde ęgrũ infestát, cuiusmodi sunt mordicationes stomachi, syncopæ, dolores ventris, vigiliæ, &c. Aliquádo etiá dolor grauissimus adfert ἀσφυξίαν. Neque tamen propterea erit prætermittenda phlebotomia, aut victus ratio: inspecta

inſpecta(inquam) cauſa illius láguidi pulſus,aut nullius. Alia iam cauſa latet: vt intẽperies alicuius partis principis ſumma, præſertim calida & ſicca, quę maximè vires deiicit. Qua cauſa deprehenſa, iam erit inſtituendus victus, phlebotomia aut medicamẽtis omiſſis. Aliquando etiam affectio oris ventriculi primùm, & deinde vteri facit pulſum languidum, aut nullum. Neque tamen ob id debes deterreri ab inſtituendo victu tenui aut phlebotomia: ſed cognoſcenda eſt cauſa. Nonnunquam pituita quadam, aut acri humore ad os vẽtriculi confluente fit languidus pulſus: interdum in detrahendo ſanguine animo linquitur æger, neq; ideò tamen debes perturbari aut deterreri à mittendo ſanguine. Adfert quoque pulſum languidum & propè nullum plenitudo: vbi tamen perſpecta eſt imbecillitatis cauſa, aperta vena ſtatim reuiuiſcit pulſus. Rectè ergò nos monet Hippocr. vt antequàm victum aut phlebotomiam, aut pharmaca imperemus, cognoſcamus cauſas imbecillitatis virium. Alterum eſt conſilium ad victum rectè pręſcribendũ, vt ſcilicet tempora morbi vniuerſalia diſtinguamus: vt accerſatur medicus initio morbi, cognoſcere debet ſpeciem morbi per ſigna pathognomonica, id eſt, propria morbi: vt, pleuritis noſcitur per ſua ſigna, lateris dolorem punctoriũm & tẽſiuum, febrim acutam, ſpirandi difficultatem, tuſſim, &c. Vbi ergò ſigna hæc creſcent, creſcet & morbus: ſi minuentur, minuetur ac inclinabit etiam morbus. Poſt ſpeciem morbi ſpectabis morbi tempora, & nunquid æger ad vigorem vſque morbi poſſit perdurare cum eo victu quem præſcripſiſti. Vbi medicus vires ægri cognitas habet, ſimúlque vim morbi (quæ conſiſtit in morbi magnitudine & malignitate) vidétque magnum fore cer-

tamen inter naturam & morbum, quantum fieri potest, atterere debet vim morbi, & naturam roborare. Proponatur mulier grauida quæ laboret febre acuta. Ea sub crisim est paritura; in partu futuri sunt dolores grauissimi, qui plurimum atterant vires mulieris, ita vt periculum sit ne eiusmodi dolores auferant aut fœtum, aut cum fœtu matrem. Medicus matrem non solùm nutriet, sed etiam muniet aduersus futuros dolores, ne victa succumbat. Itidem in Calculi dolore, vbi peruenit Calculus ad meatum vrinarium, dolores sunt grauissimi: medicus has tempestates præuidens, conabitur morbi vim deprimere, roborabit naturam ac muniet ægrum; alioqui morbo succumbet. Cæterùm fiunt crises & lethales & salutares in vigore morbi, aliquando etiam in incremento, quando æger multò superat vim morbi, non est expectandus vigor; sed in principio vel incremento liberabitur: quòd si sit infirmior & inferior morbo, succumbet in incremento aut vigore.

SCHOLIA.

VNà cum perspecta morbi historia in specie, magnitudine, more & motu, conijcere oportet signis syllogisticis, petitis primùm ex habitus vniuersi partiúmque singularum natura in colore, charactere, & mole ipsius ægri: deinde ex actionibus naturalibus vitalibus & animalibus. Item ex iis quæ excernuntur in qualitate, copia & excernendi modo, an victu quàm tenuissimo, aut tenuissimo, aut tenui, qui initio morbi præscriptus est, ægri vires cum securitate & sine infirmitatis metu sufficere possint,

sint ad morbi vsque vigorem, cum scilicet morbi & naturæ certamen est in procinctu, in qua phlegmasia quicquã exhibere non licet: Ac nũquid prius æger deficiat, naturæ scilicet aut cõmunis peculiaris vitio, succi inopia, aut corruptione, ætate, tempore, victu antea parciore & duriore: eíque victui ille sit impar, nec cum eo durare poßit, non solùm ob virium infirmitatem, sed maximè ob causam infirmitatis virium, quæ an à morbi magnitudine, an à vacuatione, an verò succi alibilis pauciate quam alimentum suppeditat, an aliunde pendeat, diligenter est animaduertendum: An verò morbus anteà deficiat & retundatur: quod multo antè dignosci poterit ex perspicientia morbi in specie & indiuiduo, ex periodorum incrementis, anni tempore, & signis epiphænomenis.

APHOR. X.

Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα λεπτῶς διαιτᾶν· ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν ἀφαιρετέον· ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

QVibus igitur statim vigor est, hos statim tenuiter cibare oportet. Quibus autem posteà vigor futurus est, iis & in ipso vigore & paulò antè subtrahendus cibus. Anteà verò pleniùs alendum, vt æger durare queat.

Hæc sententia distat à septima, quòd sit generalior. Si quidem prior de peracutis tantùm dicitur, hæc verò simpliciter de omnibus morbis. Statim autem vigere dicuntur morbi, quicunque in prima accessione habent vigorem, vel in secunda vel tertia.

Verùm fiunt in morbis acutis accessiones diebus imparibus, vt primo (sed rarò) 3.5.7. In quibus verò morbis acutis (biliosis præsertim) accidunt diebus paribus, vt 2.4. (quod rariùs contingit) lethales sunt. At in acutis aut synochis sanguineis ferè fiunt accessiones salutares hisce diebus paribus. In morbis igitur, quibus statim vigor est, statim tenuiter cibandum. Quibus autem post, &c. Proponamus Dionem & Socratem, quorum hic laboret febre extremè peracuta, quæ viget die tertio: ille peracuta, quæ vigorem habet 7. Primo die Socrati exhibebitur hydrosacchar, 2. minuetur cibi quantitas. Vt si primo die dederis vnc. 4. hydrosaccharis, vel hordeati, die postero dabis duas. At die tertio, quia vigor est, cibo penitus abstinendũ, nisi vires reclament. Sic Dionem primis diebus nutriam pleniùs, 3. tenuiùs, 5. adhuc tenuiùs, 6. tenuissimè omnium, 7. penitus subtrahetur cibus. Subtrahitur autem alimentum vt vires se habent: idque duobus modis, quia scilicet vel omninò subtrahitur, vel quantitas eius minuitur, aut qualitas. Quantitas, vt (veluti sup. diximus) si datum primo die hordeatum ad vnc. 4. detur 2. ad duas tantùm. Qualitas, vt quum alimentum quod magis nutriebat, mutatur in id quod nutrit minùs: veluti si hordeatum mutetur in ptisanam communem, vel hydrosacchar.

SCHOLIA.

Quibuscunque iamiam futurus est vigor, vt in peracutis specie & indiuiduo, extemplo tenuiter victitare debent: nam infringenda vis est morborum acutorum arte & remediis morbo contrariis, deinde naturæ pepasmo, quem ea virtute molitur qua & alimentorum pepsim.

Quibus

Quibus autẽ serius futurus est vigor, & eo ipso tempore, quo scilicet incidit status & paulo ante, ac paulò post etiã, id est exacto pene triduo, est deducendum alimentum. Nã, qua ex parte natura est magis opis indigens, hac illi potius est succurrendum. Atqui magis est indigens in statu & paulò ante à vi morbi quàm ab exhausto sui. Ergo in curam morbi est potius incumbendum remediis morbo contrariis & pepasmo, quàm naturæ studendum cibo & potu. Atque vt in peracutis id perpetuò locum habet (excepta peste, nam in peste cibus est exhibendus) sic in mitioribus, cum ad id tempus ventum est, quo certamen naturæ & morbi est in procinctu, ne morbus reddatur pepasmi expers, ac mala crisi fiat funestus: in principio verò morbi & augmento liberalius indulgendum, vt æger par esse possit, integrísque viribus ad morbi vigorem perueniat.

APH. XI.

ΕΝ τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή, τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

IN ipsis exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cum per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.

VT plenius hunc Aphor. intelligamus, sciendum primùm quid sit paroxismus, & quid periodus. Est autem παροξυσμὸς tempus quod initio accessionis & vigore circunscribitur. Sicque hoc loco accipitur, non addita (vt faciunt vulgares) declinatione. Verùm ipsius paroxysmi multæ sunt partes, quas ita deprẽhẽdemus proposita febre tertiana. In hac ergo vbi extẽditur æger & hiat, ἐπισημασία est; quum riget, προσβολή

πρώτη,id eſt,prima inuaſio,ſiue ἀρχὴ,appellatur: quum iam mixtus eſt calor frigori,& minuitur quidē frigus, calor verò creſcit,eſt ἀνωμαλία:vbi frigus abiit,& calor inualeſcit,dicitur αὔξησις,ἐπίδοσις καὶ ἀνάβασις. Deinde in maximo & ſūmo calore eſt στάσις. Στάσιν ſequitur κατάβασις ſeu μείωσις, declinatio. Cuius rurſū duo tempora cōſideramus. Nam ſtatim à vigore παρακμὴ nūcupatur, ſub finē verò eſt ἄνεσις. At vbi deſiit omninò calor,eſt ἀπυρεξία. Poſtremò huic ſuccedit διάλειμμα (alij intermiſſionē,alij integritatē interpretātur)ſiue διάστημα,h. e. interuallum inter extremá declinationē,& alterum principium acceſſionis. In acceſſione itaque,i. morbi principio,augmento,& vigore cibum fugere oportet. Vnde Celſus,initia morborum(inquit)famē,ſitímque deſiderāt. Vbi per morborū initia intelligit initia acceſſionū. Cibum autē dare nocet,quia natura oppreſſa eſt & triſtis,ob certamen cum morbo. Altera ratio, quia in principiis acceſſionum febris materia putrida colligitur circa primas venas & partes nutritorias,ita vt ab ea corrūpatur cibus,ſi detur tūc tēporis,& poſtcà morbum augeat. Periodus autem(teſte Proclo)eſt motus ſiue(cū Galeno)reditus ab vno ad idē;hoc eſt, vniuerſum ſpacium à primo inſultu vnius acceſſionis vſque ad inſultum alterius. Verbi gratia, hodie ſub meridiem ſit initium acceſſionis tertiæ,acceſſio duret vſque ad horam ſextam,ſuccedet διάστημα. Acceſſio recurrat poſtridiè hora ſecunda. Ab hora duodecima,ad ſecundam ſequentis diei reditus,dicitur periodus. Iam verò per acceſſiones intelligit non ſolùm acceſſiones febrium intermittentium (ob id etiam dicit per circuitus)ſed etiā exacerbationes continuarum,& dolores recurrētes,vt in cephalalgia, dolore colico,dolore ſtomachi,&c. Nō nutriendū ergò in acceſſionibus,id eſt,principio,incremento,vigore,niſi reclament vires,

& præſertim in vigore. In principio nõ eſt dãdus potus, in incremento dari poteſt parũ, in vigore ſi vehemẽter ſitiat æger, dandus. Nuſquam dabimus cibum: ſed nutrire poſſumus in declinatione, in παρακμῇ cõmodè, in ἀνέσει cõmodiùs: at in ἀπυρεξίᾳ & interuallis cõmodiſſimè. Ponamus febrẽ continuã, quæ diebus imparibus habeat exacerbationes, dieb. imparib. nutriemus tenuiùs, paribus verò paulò pleniùs. Ponamus & intermittentẽ, quę habuerit acceſſionis declinationẽ hora ſexta matutina. Paſtus primus poſt acceſſionẽ erit tenuior, quia fatigata eſt natura ob acceſſionẽ, nutriáq; victu frigidiore & humidiore. At paſtu altero (vt hora 3. 4. 5.) nutriã paulò pleniùs, quia ſeſe recollegit natura ab acceſſione, viréſque recepit ex priore paſtu.

SCHOLIA.

IN Paroxyſmis, hoc eſt (exempli gratia) cum æger perfrigerari cœperit, donec ad pedes calor deſcenderit, de cibo vereri oportet, quãuis iure exhiberi poſſe videatur: nam cibi exhibitio dãno eſt, primũ ratione morbi: deinde quòd in paroxyſmo ventris & thoracis œconomia labefactetur, humoris in eas partes affluxu, potiſſimum à ſuperficie corporis ad centrum: adde quòd impura aluo concoctio vitiatur: præterea vis morbi augetur cibo, auocata natura quæ in paroxyſmo maximè pugnat cũ morbo. Iuxta illud 1. Epi. Quæ parib. accedũt, parib. iudicãtur: quæ vero imparibus, imparib. Quinetiã quæcũque per circuit ingraueſcũt, vt febres cũ intermiſſione vnius diei, bidui, tridui, aut etiã quatridui, vt colici dolores, cephalalgia, aſthma, de cibo vereri oportet in paroxyſmo: quanquam in illis febribus intermittentibus quæ accedũtur ob mordentem acrimoniã humoris excalfacti & extenuati à ſole, inedia, laboribus, tutò etiam in acceſſione exhiberi alimentum poterit: potiſſimum tamen in declinatione: ſecus in illis quæ ſunt à plenitudine, obſtructione, phlegmone ac putredine.*

APHOR. XII.

Τοὺς δὲ παροξυσμοὺς καὶ τὰς καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ νοῦσοι, καὶ αἱ ὧραι τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν περιόδων πρὸς ἀλλήλας ἀντεπιδόσιες, ἤν τε καθ' ἡμέρην, ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίνωνται. ἀτὰρ καὶ τοῖσιν ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον ἢν αὐτίκα ἐπιφαίνηται, ἀρχομένου βραχύνει. ἢν δ' ὕστερον ἐπιφαίνηται μηκύνει· καὶ οὖρα, καὶ ὑποχωρήματα, καὶ ἱδρῶτες, καὶ εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα, καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

Morbi verò ipsi, & anni tẽpora, & periodorum inter se proportionis obseruatio, siue ea quotidie, siue alternis, siue maiore interuallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. Sed & ex iis quæ postea apparent, iudicia sumuntur, velut in pleuritide sputum si statim initio appareat, breuem fore denuntiat: si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam vrinæ, alui fæces, sudores & iudicatu faciles aut difficiles: & breues, vel longos morbos fore, quum superueniunt, demonstrant.

Tria esse dicebamus antea, ex quibus medicus rationem victus præscribendi possit sumere. Primum è viribus ægrotantis, alterum ex morbi constitutione, tertium ex prænotione futurarum accessionum particularium. Vires cognoscuntur ex pulsibus, & aliis quæ scribũtur in prognostico Hippocratis, vt habent virum trium facultatum, &c. Quòd si exactè eas cognoscere non possimus, saltem quantum fieri potest, exactè sunt cognoscendæ. Debet enim nota nobis esse causa infirmitatis virium, ex secundo cõm. Gal. in lib. de ratione victus in morbis acutis. At accessiones futuras, & morbi constitutiones perspectas habere poterimus, tum ex hoc Aphor. tum ex 3. de Cris. Est autẽ παροξυσμὸς Galeno deterius & vehemẽtius totius morbi tẽpus à primo insultu accessionis vsque

ad

ad vigorem. In qua non solùm non est nutriendum, verum etiam inter eius principium & pastum præcedẽtẽ oportet rectè intercedere sex horas. Per καταστάσιας verò intelligimus hîc nõ vigorem seu statũ morbi, sed ideam, formam, & historiam totius morbi: per quam formã scimus qualia & quanta futura sint tempora morbi vniuersalia. Porrò, vt accessiones & constitutiones cognitas habeamus, considerare in primis oportet in morbis, speciem morbi, vt, audita voce quartanæ, statim iudicamus futuras accessiones quarto quoque die, easque longas. Post speciem videnda vehementia morbi. Deinde mores, id est, malignitas & clementia morbi. Postremò spectandus morbi motus, quia scilicet anticipat vel tardat: & quia longiores aut breuiores sunt accessiones. Verùm, id in morbis est aduertendum, quosdam esse anomalos & erraticos, qui ferè sunt ex materia mixta. Quo fit, vt dubitatum sit, an in huiusmodi morbis dignosci possint accessiones, constitutiones, & crises. Respondebimus posse quidem dignosci: sed paulò difficiliorem esse cognitionem: quemadmodum etiam accidit vbi commiscentur & complicantur morbi. Ac hodie quoque difficilior est accessionum cognitio quàm fuerit tempore Hippocratis. Siquidem eæ tunc multò magis, quàm nunc, erant ordinatæ, quòd omnia ferè committerent naturæ: at nunc sæpius confidimus remediis artis, ita vt aliquãdo venam secemus, interdum demus clysteres, sæpe etiam rationem victus pleniorem præscribamus, &c. vnde plerũque immutatur accessionum ordo. Cæterùm anni tempora, accessiones quoque & constitutiones morborum indicabũt. Si enim æstate morbi inuaserint, magna ex parte biliosi erunt, atque

adeò per tertium quéque diem accessiones habebũt, citóque finientur. Cõtrà, vbi hyeme exorti fuerint, pituitosi vt plurimũ erunt, singulisq; diebus affligẽt, & tardiùs desinẽt. Per ãni autẽ tẽpora (vt breuis est Hip.) intelligit etiam & temperaturam ægri, & ætatẽ, & vitę genus, & cõsuetudinem, & locũ in quo ægrotat, & regionem, & aëris ambientis constitutionem. Hæc enim vnà indicabunt accessiones & constitutiones. Per circuituum verò incremẽta intelligendum (teste Gal. in Com.) accessionũ quæ in circuitibus fiũt augmenta, ex quibus & morbi augmentum & futuri vigoris tempus præfinitum maximè discere possis. Sũt enim iudicia, conferendæ accessiones, si accelerant, vel non: si longiùs durant, aut non: si maiores vehementioréſque sunt, aut non. Hoc est, primũ cõparãdũ est tẽpus quo inuasit accessio prima, cũ hora vel tempore, quo inuasit secũda. Secũdò cõferenda est vehementia vnius accessionis cũ vehemẽtia alterius: ídq; secũdũ signa pathognomonica. At malignitas spectetur secundũ accidẽtia superueniẽtia. Cõparãda itaq; malignitas cũ malignitate. Vt, si in priore accessione quũ nullũ superuenit aut deliriũ, aut syncope, hęc accidũt in secũda, significabitur morbus malignior. Cõponemꝰ etiã motũ cũ motu: quia scilicet in accessione hac, celerior est trãsitꝰ à principio ad incremẽtũ, & ab hoc ad vigorẽ: in altera verò tardior. Ille. n. trãsitus celer indicabit morbũ breuiorẽ, hic verò tardior lõgiorẽ.

Sed ex iis quæ postea apparẽt) Ἐπιφαινόμενα καὶ ἐπιγινόμενα signa sunt & symptomata, sed diuerso respectu: quãquam sæpe pro eodẽ accipiuntur. Verùm ἐπιφαινόμενα propriè sunt signa seu symptomata, quę non simul cũ morbo inuadunt & incipiũt, sed subinde apparẽt ac superueniũt: vt in pleuritide sputum. Ἐπιγινόμενα verò sunt

ſunt ſigna ſeu ſymptomata quę malignis morbis maligna ſuperueniunt: vt in dyſenteria, ſingultus. Cæterùm ἐπιφαινόμενα ſunt triplicia: ſiquidē alia ſunt ſigna ſalutis aut mortis: Alia coctionis aut cruditatis: Alia ad criſes pertinent. De ſignis ſalutis aut mortis agit Hipp. 1. & 2. progn. de ſignis coctionis & cruditatis, & de ſignis criſeon Galenus 2. & 3. de criſibus. Sunt & ſigna pathognomonica, hoc eſt, quæ paſſionem indicant, & circumſcribunt eſſentiam morbi. Per hæc autem intelligimus ſpeciem morbi, morbóſque definimus. Vt pleuritis morbus eſt cum febre acuta, dolore lateris pungente, tuſsi, & ſpirandi difficultate. *Iudicia ſumuntur*) In Græco deeſt τεκμαίρεσθαι χρή, id eſt, ratiocinari oportet ex genere ſignorum ſyllogiſticorum. Gal. initio comm. Victus acutorum docet τέκμαρσιν eſſe quæ per τεκμήριον fit, cognitionem. τεκμήριον autem (eodem ibidem authore) appellant veteres non omne ſignum ſimpliciter, ſed ſignum ſyllogiſticum, ſeu ſyllogiſmum qui ex ſignis veris & neceſſariis conficitur. Vbi ergo cognouit medicus ex ſignis pathognomonicis morbum ſibi propoſitum eſſe pleuritidē iá conſiderabit qualis ſit morbus, & quas habeat acceſsiones. Eſt (verbi gratia) morbus acut⁹, habeat acceſsiones dieb. imparib. &c. At poſteà quàm peruenit ad ſigna pathognomonica, cōſiderabit eſſe duplicia, propria, & communia. Propria, vt à pulſibus: communia, vt ab vrinis, alui excremētis, ſudoribus, &c. Inter propria pleuritidis ſymptomata ſputum (vt diximus) recēſetur: quod ſi incipiente morbo ſtatim appareat, morbum breuem fore oſtēdit. Vbi (antequam ad alia progrediamur) notádū eſt iſtud principiū eſſe triplex. Vnū ſecūdum latitudinē, alterū indiuiſibile, & tertiū, quod eſt principiū vniuerſale morbi. Ergò (ſtatim) i.e.

principio vniuersali morbi : deinde sciendum quid sputum coctum, & quid crudum. Sputum coctum est, quod neque tenuius est, neque crassius; sed leue & æquale. Sputum crudum, quod vel tenuius est, vel crassius & viscosius. Si itaque in pleuritide sputũ coctũ apparet quatuor primis diebus, morbus septimo ad summum die finietur: si crudum, liberabitur æger vndecimo, vel decimoquarto, vel 17. aut 20. Si nil omnino expuatur ab ægro, morbus erit longior. Cæterùm vrinę in morbis venosi generis sunt proprium signum, in pleuritide verò commune ob febrem. Alui verò excrementa in morbis inferioris ventris sunt proprium signum. At sudores ad signa critica referũtur: vt sputũ, vrinæ, alui excrementa ad signa coctionis & cruditatis, Ex signis autem criticis alia sunt quę tantùm signa sunt: vt lacrymæ, rubor oculorum, tumor hypochõdrij. Alia sunt vt signa & causæ. Exempli causa, post perturbationem accessionis, signa sunt salutis: causæ verò, propterea quòd ob id liberabitur æger. Alterum exemplum. Die septimo rigeat æger, superueniat delirium, quod sequatur sudor. Ab hoc liberabitur æger, vt à causa & signo, si præcesserint signa coctionis: sin minùs, contrà. Sudor enim signum erit dyscriton, vbi ab eo vel æger non seruabitur, vel ægrè seruabitur. Siquidem excretiones omnes criticæ difficiles sunt, vbi non præcesserunt signa coctionis, & in diem criticum non incidunt: contrà faciles, si antè apparuerint signa coctionis, & in diem criticum inciderint.

SCHOLIA.

VT iure & loco victus cuiq; morbo cõueniens ac necessarius præscribatur, ita decernendum. Iure quidem,

ex

ex perspicientia virium ægri & morbi: loco verò, ex paroxysmis, id est molestis periodorum temporibus, & in continuis & intermittentibus. Paroxysmos autem totámque morborũ historiam quatuor definiam temporibus. Vnde quantitatis prouisio ducitur in qualitate, copia & numero: ipsi per se quique morbi, pro sua cuiusque natura in essentia, parte affecta, humoris dominatu, symptomatis & causis morbificis indicant. Sic enim peracuti, intra quaternarium vigorem fere ostendunt. Tertiana exquisita, septem periodis terminatur. Biliosi morbi imparibus diebus mouentur. Tertianæ, tertio quoque die: quartanæ quarto quoque die, & quæ sunt eiusmodi. Temporum quoque vicißitudines, & tempestatum mutationes præteritæ & præsentes paroxysmos & constitutiones indicant morborum: nam temporum præteritorum conditione fiunt morbi longi aut breues, salutares aut calamitosi. Bono etiam cœli statu, ac æstate fiunt tertianæ: Autumno quartanæ: Et æstiuæ quartanæ breues, autumnales lõgæ. Item vices seu succeßiuæ reciprocationes periodorum statæ, cum symptomatum incremento, anticipatione, diuturnitate & vehementia ostendunt statum futurum, & tempus quo acceßiones deinceps sint reuersuræ, non vtique quo die: nam id morbi natura, siue species indicat: sed qua hora diei, quod quam maximè ad victus institutionem conducit. Siue enim febris quotidie repetat, siue tertio quoque die, siue quarto, si vices illæ ceu repetitiones fuerint celeriores, longiores & vehementiores, citò futurum statum indicabunt: & sequenti die, si febris quotidiana fuerit, acceßionem citius præcedenti futuram. Hæc enim tria, ex sententia Hippocratis 2. epid. part. 1. debent concurrere, vt significetur citò futurus status morbi, anticipatio, longitudo & vehemẽtia. Etenim sola anticipatio id non pollicetur: sunt enim febres nonnullæ, quarum accessiones natura sua anticipantes sunt, & in quibus anticipatio sola non magis augmen-

tum quàm declinationem significat: sic & de postpositione iudicandum, quæ declinationẽ significabit, si accesserint breuitas & remißio acceßionum: vt & de statu, que inuasio simili hora facta indicabit, si adsit longitudinis ac vehemẽtiæ æqualitas. Signa quoque ἐπιφαινόμενα, *id est signa coctionis & cruditatis, signa critica, causæ item criticæ, quæ apparent & fieri dicuntur ad salutem vel ad mortem, ad melius vel ad deterius, ad tempus & spatium crisis, plurimum conferũt ad futurum statum prægnoscẽdum: vt, si ineunte pleuritide expectoratum statim appareat, primisque morbi diebus prodeat ex facili, ad breuitatẽ morbi apparet. Nam concoctiones celeritatem & securitatem iudicij prænunciant. Sin autem serius, id est, non ante septimum aut decimumquartum diem, diuturni, vt in Anaxione lib. 3. epid. Quinetiam vrinæ in qualitate, substantia, copia & contentis, in morbis venosi generis: & deiectiones excrementi aut humoris morbifici, in morbis alui: & sudores in febribus biliosis tum intermittentibus, tum continuis, in qualitate, tempore, & excernendi modo, vbi apparuerint, secundi aut sinistri iudicij morbos indicant: secundi quidem iudicij, si sputa, vrinæ, deiectiones, sudores fuerint iudicatoria iudicantia: sinistri verò, si iudicatoria, non iudicantia.*

APHOR. XIII.

Γέροντες εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ καθεστηκότες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἅπερ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν προθυμότερα ἐόντα.

IEiunium senes non decrepiti ferunt facillimẽ, secundum hos qui constantem ætatem agunt: minus adolescentes, minimè omnium pueri, atque inter eos maximè qui acriore sunt & viuidiore ingenio præditi.

Vbi

VBi ad victus rationem probè constituendam præcessit cognitio virium ægri, accessionum particularium & constitutionum, addenda est ætas (quod hoc Aph. facit Hippocr.) vt quæ conferat etiam ad victum præscribendum. Sed quum ambiguum sit hoc vocabulum (γέροντες) videndum quos senes hic significet Hippocrates. Cùm senectutis duæ partes sint, Vna cruda & viridis, altera extrema: erunt quoque (vt volunt Hippocratis interpretes) duplices senes. Nam qui crudam illam & viridem senectutem (vnde etiam ὠμογέροντες dicti) agunt, dicuntur propriè πρεσβύται: qui verò extremam senectutem, γέροντες propriè appellantur ἀπὸ εἰς γῆν ὁρᾷν, quod morti propinqui, iam de sepultura sint solliciti, decrepitos appellamus, vt post annum 70. vel 80. Quanquam interdum (vt Aph. vltimo lib. 3.) πρεσβύται dicuntur περὶ τῶν γερόντων, & contrà. Ergo γέροντας hic intelligit Hippocrates eos qui in prima parte senectutis sunt constituti. Hi enim facilè ieiunium ferunt. At qui in altera extrema senectutis parte sunt constituti, hi longas inedias tolerare nequeunt: sed crebrò, paucis tamen cibis sunt reficiendi: Quo fit vt ieiunium in senibus sit vel cibi abstinentia, vel summa parsimonia in sumendo cibo. Est autem in eo facilitas, quòd diutissimè cibo abstineant, nec appetant, inde non lædantur. Porrò facilitas ieiunij vel difficultas ex tribus prouenit causis: ex natura videlicet caloris natiui: ex conditione materiæ, ex habitu corporis, quia scilicet rarior est vel densior, mollior vel durior, vnde nostræ substantiæ fluor perpetuus, magis minúsve prohibeatur. Cùm itaque calor natiuus semper agat in humiditatem,

in eaque pab ulũ habeat: quò ille maior & robuſtior fuerit, hæc verò laxior & fluxior, eò maiorem humiditatis copiam abſumet: iam accedat corpus rarum & molle, plus ſubſtantiæ effluet. Hi ergò non facilè ieiuniũ ferent: quippe cùm illa humiditas ſeu ſubſtãtia, quæ multa fluit & abſumpta eſt, debeat alimentis inſtaurari. Contrà facilè ieiunium ferẽt, in quibus calor imbecillus & paucus parum humiditatis abſumit, fluitque parum ſubſtãtiæ ob corpus denſum & durũ: quæ in ſenibus inſunt. Horũ enim calor natiuus pauciſſimus & languidiſſimus, humiditas cõcreta, nõ fluxilis, quæ ob id non facile abſumitur: corpus denſum & ſquallidum: ob idque cum minimum ſubſtãtiæ per cutim exhalet, facillimè cibo abſtinebũt. Poſt hos, qui ætatem conſtantem agunt. Sic vocat καθεστηκυῖαν Græcè ætatem, quæ media eſt inter vigorem ſeu tempus cõſiſtendi, ſeu iuuentutem, & ſenectutem: vt inter trigeſimum quintum annum, vel 40. vſque ad 55. aut ſexageſimum. Nemo enim poteſt ætates rectè & indubiè circũſcribere ob diuerſitatem regionum & temperamentorum, quia alij citius ad incrementum perueniunt, alij tardius. In hac autem ętate calor natiuus langueſcere incipit, humiditas cõcreſcere, corpus reſiccari & conſtringi, ac condenſari. Non ergò ita fluet ſubſtantia: quare ſecundum ſenes facilius ieiunium ferent: minùs verò facilè quam ſenes & viri, ferũt adoleſcentes: quia in his calor eſt natiuus multus & efficax, humiditas fluxilior, corpus rarius & mollius. Eſt & cauſa cõmunis cũ pueris, quia præter alimẽtũ egẽt etiã incremẽto. Adhæc multis exercitiis augẽt calorẽ natiuũ, plurimũq; ſubſtãtiæ per cutim digerũt. Intelligũtur autẽ μειράκια vel à decimoquarto anno vel decimoquinto, vel 18. vſq; ad 25. aut 27. Oribaſius & alij

non-

nõnulli vertũt μειράκια pueros,sed malè. Sic idē παιδία malè vertit infātes:sed meliùs vertetur pueri,quàm& infātes &pueruli.παιδία enim vocātGręci pueros omnes vsq; ad 14.annũ.Hi ergo minimè omniũ ferũt ieiuniũ:quia cũ habeāt plurimũ calorē natiuũ & efficacissimum:humiditatē ductilem,liquidā,& quæ facilè cedit:mollitiē & raritatem corporis : corpus in motu perpetuo,per quē multum substantiæ effluit, plurima dissipatur substātia quæ alimēto debet reparari: adde causam quartam (quam prius diximus) quòd nondũ iustam incrementi perfectionē sunt cõsecuti. Verùm minùs inter eos inediā tolerāt,qui sunt alacriores,hoc est,prompti & alacres ad actiones secũdum motus animi & corporis. Hæc autem promptitudo & alacritas ad actiones caliditatis copiosioris vel efficacioris signum est, teste Galeno cap.29.& 33.artis medicæ.

SCHOLIA.

Spectanda ætas in præscribenda victus quantitate, quòd ætas virium conditionem non modò præsentem, sed & futuram demonstret. At, vt in mittendo sanguine, sic & in diæta instituenda, non modò præsentium, sed & futurarum virium habenda est ratio: nimirum an vires valeant cum securitate, aut cum infirmitatis metu. Proinde senes non quidem omnes, sed ij tantũ quibus adhuc cruda est viridisque senectus, à quinquagesimo anno ad sexagesimum, ieiunium facillimè ferunt: quod neque suctionis sensu, neque suctione, neque exhausto laborent: quò fit, vt neque famis causa in toto corpore per exhaustum, neque famis sensio facilè in stomacho excitetur. Ac primùm, exhausti ratio desideratur in caloris infirmitate, materia contumacia, habitus densitate ac meatuum angustia: Suctionis sensu non laborant, quia fere sunt pituitosi parte ventris superiore. Ergo si senum vires valeant: de infirmitatis metu

non tam vereri debemus, nec vsque adeo esse solliciti de celeri praescribendo victu. Post senes crudos, qui constantem aetatem agunt à tricesimoquinto ad annum quinquagesimũ, facillimè ieiunium ferunt, ob easdem causas quas in senectute cruda commemorauimus, sed paulò minores. Nequaquam verò adolescentes, quòd & exhausto & suctionis sensu laborent, proinde inediae impatientißimi: Imprimis verò pueri, quibus & ad incrementum & ad resarciendum influxum multo nutricatu est opus: atque omnino qui ex iis fuerint alacriores, animosiores & ad motum expeditiores: Tales enim sunt vi ignis & energia, cuius est mouere omnia per omnia, vt aqua nutrire omnia per omnia: vt scribit Hippocr. lib. I. de diaeta.

APHOR. XIIII.

ΤΑ αὐξανόμενα, πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς. εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν, διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται, διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ σῶμα.

QVae crescunt corpora plurimum caloris innati obtinẽt, itaque copioso quum alimento indigeant, ipsis abunde suppeditare oportet, alioquin corpus consumitur. Senibus verò parum caloris inest, propterea paucis succẽdiculis indigent. Exiguus namque ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec senibus febres perinde acutae fiunt: frigidum enim eorum corpus.

HAec sententia est veluti interpretatio praecedentis. Causam .n. exponit cur senes facilè ieiuniũ, contrà verò pueri & adolescentes nullatenus tolerẽt. Hoc autem fieri docet, quòd plurimum caloris innati habeant. Sed quid sit calidum innatum, apud veteres fuit valde ambiguum & controuersum. Siquidem alij nihil

nihil aliud esse putabant, quàm calorem solis qui omnia generat: alij, esse vnam ex elementis qualitatem censebant. Verùm vt quid reuera sit intelligamus, ex sententia Hippocratis, Platonis, Zenonis discédum est quomodo omnia fiunt in vniuersa rerum natura. Cùm quatuor sint elementa, ex quibus constituuntur corpora omnia, horum quidem materiam Hippocrates, Plato, & Zeno existimant esse aërem & aquam magna ex parte, minimum verò terræ: quam trium elementorum mixturam subeat iam ignis. Hic reuera calidum est ἀρχέγονον, siue primigenium & innatum: hic, inquá, ignis nihil aliud est quàm natura. Vnde Zeno naturá definire solet ignem artificiosum: hoc est, qui perpetuò mouetur, perpetuò format & gignit ex massa illa trium elementorum. Hinc non ineptè Poëtæ, qui finxerunt Prometheum, vbi hominis simulachrum ex luto finxisset, è cælo ignem clepsisse, quo posteà suum illud simulachrum animauerit. Iam vt hominem constituamus, oportet quoque misceri aquam, aërem, & terræ paruam copiá, oportet ignem illum adesse. Sperma itaque & sanguis menstruus, generationis nostræ primordia, tribus illis elementis respondent. Quòd si his affundatur ignis, iam substantia est calidi innati, iam est natura illa formatrix. Porrò hic ignis, qui (vt diximus) perpetuò mouetur & gignit, ex ea sanguinis & spermatis massa constituit primùm partes similares, ex quibus quædam etiam dicuntur spermaticæ, quædam sanguineæ, propterea quòd hæ plus sanguinis, aliæ plus seminis in se habent. Deinde idem ignis format & componit ex similaribus partes instrumentales. Quinetiam ignis beneficio remanet vis quædam in partibus similaribus, quę sanguinem humoresq; gignit. Qui quidę sanguis aliiq; humores egét alimẽto: &

contrà idem sanguis & humores sunt pabulum caloris natiui, qui est in partibus similaribus, ac præterea archigoni: adeo vt quemadmodum se habent alimenta ad sanguinem & humores, ita se habent sanguis & humores ad calorem natiuũ partiũ similariũ. Cæterũ calidũ innatum intelligitur quatuor modis: nẽpe secũdum quãtitatem, secundum substantiã, qualitatem, & efficaciam seu energiã. Substãtia caloris natiui rursus intelligitur multifariã. Siquidẽ aliquãdo dicitur esse in illis duob. nostrę generationis principiis, semine & sãguine mẽstruo: aliquando in sanguine & pituita, quod in his suum pabulum habeat, vt diximus: aliquãdo in sanguine & visceribus, vt in corde. Sed in corde sedem habere dicitur per antonomasiam. Nam cùm in corpore duplex sit sanguis, vnus ad nutritionẽ in hepate, & reliquis partibus, alter in sinistro cordis ventriculo admodum spirituosus: quia in hoc consistit caloris natiui fons, in corde collocatur interdum substantia caloris natiui. Et vt est calor in corde, ita se habet calor reliqui corporis. Quãtitas verò caloris natiui cõsideratur duobus modis: quia scilicet calor est multus, & calor extensus. Qualitas item bifariã: quia blãdus est & suauis, vt in pueris: vel, quia acris & mordax (vt in iuuenibus) aut languidus, vt in senibus. At secundùm energiam spectatur calidum innatum, vel quia magis est intensum, vel quia magis symmetrõ. Hîc itaque per calidum innatũ non qualitas (vt nonnulli voluerũt) venit intelligenda, sed substantia caloris innati. Quam cùm habeant plurimã pueri & adolescẽtes, quæque magna sua efficacia facilè aëream illam & tenuem humiditatẽ qua abũdant, absumat, ac per cutim digerat ob corporis mollitiem, necesse est eos plurimũ indigere alimento. Ponit autẽ ex Timæo

Pla-

Platonis duplicem ignem Galenus: vnum æthereum, qui vult, vt est elementaris: alterum in nobis, qui vaporosus est, blandus, suauis, ac temperatus. Est tamen & in nobis alius ignis aduentitius (qui illi elemẽtari respondet) mordax, insuauis, acris, & fuliginosus: qualis apparet in vitis & senibus, quum magis terrestre efficitur corpus, ídque maximè in febricitantibus, præsertim febres hecticas vel putridas. Cæterũ senes paucum habent calidum, siue substantiam spectes, quæ minima est (absumpta videlicet aërea & aquosa illa substãtia) siue qualitatem, quę debilis est & languida: ob id pauco egent alimento. Id enim significat vox ὑπεκκαύματα Galeno in comm. test. qu ἰσχοφαὶ denotare dicit: quod veteres medici & nobilissimi philosophi (vt Hipp.) eorum quæ animalia constituunt elementorum, calidũ maximè esse vitæ causam existimarint. Est autem propriè ὑπέκκαυμα fomes ceu alimentum ignis. Porrò cum febris nihil aliud quàm incendium quoddam sit excitatũ in nostris corporibus, senes verò paucum habeant calidum innatũ, rarius quam iuniores, febribus acutis corripiuntur. Quòd si quando contingat vt tam acutis febribus quàm iuuenes, laborent, omnino eæ ad ægrotantis interitum finientur.

SCHOLIA.

PVeritia præ cæteris ætatibus liberaliori alimento indiget: Nam quæ incrementis augescunt, mutatione scilicet magnitudinis, quæ fit per extensionem, seruata semper priori continuitate, plurimum habent humidi primigenij spiritu & calore perfusi. Est enim consentaneum vt id quod augetur calidißimum sit, quo non solùm quæ dißipatur materia instauretur, sed quæ prius extiterat cum

naturalis accesione accrescat: propterea͂que iis plurimo nutricatu est opus, ratione effluxus & incrementi: alioqui corpus absumitur effluxus & exhausti ratione, & affluxus inopia: senibus verò caloris exiguũ superest, quò fit vt paucis fomitibus egeant, quippe à multis extinguũtur facile: inde adeò senibus nõ ita fiunt febres acutæ, quæ non tã celeriter, nec continenter, vehementer mouentur (quæ tria requiruntur ad morbum acutum) quàm in iuuenibus: frigidum enim est eorum corpus: propterea omnem inflammationem facilius ferunt senes quàm iuuenes, si eam quæ in pulmones atque thoracem cadit exceperis: quæ enim inflammatio senes fatigat, vehemens esse nequit, quòd in illis calor paruus sit in mole, & remissus in qualitate. Quanquam si aliqua febris ardens senes corripiat, non potest esse non periculosa senibus: tum quia senile corpus à proprio temperamento longius discessit: tum quia causa quæ illam accendit, validior est, tum quia in senibus vires sunt debiles.

APHOR. XV.

Αἱ κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι μακρότατοι ἐν ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον· καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι· τροφῆς οὖν πλείονος δέονται· σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

Ventres hyeme & vere natura calidißimi sunt, somnique longißimi. Quocirca iis temporibus alimenta copiosiora dari debent. Siquidem plus natiui caloris habent: pluribus igitur alimentis egent: Argumento sunt ætates & athletæ.

Non parum ad victus rationem rectè instituendam anni tempora conducere demonstrat hæc sententia. Per κοιλίας autem intelligit Hippo. non solùm ven-

ventrem propriè appellatum, hoc eſt, ventriculum, verum etiam partes nutritorias quæ ſunt circa ipſum ventrem. Hyems verò hîc accipienda, non vt circumſcribitur ab Aſtrologis, ſed medicorum more, hoc eſt, vbi iam frigus eſt. Sic ver ſumendum hoc loco non Aſtrologorum more, ſed pro vere ineunte & accedẽte ad hyemis naturam, hoc eſt, frigido adhuc. Iam cũ naturæ nomen valde ſit ambiguũ tum apud philoſophos, tũ apud medicos: hîc intelligemus τὴν φύσιν, eam dici facultatem, qua gubernamur. Quæ facultas, ſubſtantia eſt caloris natiui, quę poſita eſt in ſãguine, ſpiritu, & aërea humiditate. Natura igitur id eſt, calore innato, ſunt calidiſſ. ventres vere & hyeme. Sic ſomni ſunt longiſſimi hyeme, non propter longiſſimas noctes, ſed quia calore natiuo fortiter agente ſomni materia plurima eſt. Hæc autem nil aliud eſt, quàm vapor à ſanguine, ſpiritu, aërea illa humiditate, qui vapor facit ſomnos lõgiſſimos & ſuauiſſimos, non ſolum ob multitudinem, ſed etiam ob conſiſtentiam & qualitatem, quia ſcilicet multus eſt benignus & prętereà craſſior hyeme quàm æſtate. Quòd ad calorem attinet, copioſus eſt hyeme, quia copioſior ea materia: prætereà fortis & robuſtus, quia tũ eſt coactus & collectus. Cogitur porrò ac in corporis profũdum refugit tribus de cauſis. Primùm ob circũſtans frigus externum: deinde ob noctes & tenebras. Nam quemadmodum aër lucidus calorem noſtrum foras euocat ac diſſipat: ita tenebroſus eundem calorem intrò cogit ac repellit. Tertia cauſa eſt ſomnus, qui maximè concoctiones iuuat, quòd videlicet per eum calor naturalis interiora petat. Ob has igitur cauſas cum ſit calor copioſus & robuſtiſſimus, à quo

plurimum substantiæ absumatur & dissipetur: vita autem nostra ablatæ substantiæ adiectione instauretur ac seruetur, alimenti plurimũ exhiberi debet hyeme. Sin minus, calor quidem ille plurimus & robustus, vbi intrò coactus nihil pabuli reperit, contabescit, refrigescit & offenditur nostrum corpus. Minuta ergo caloris natiui substantia, minuitur noster calor: vnde minùs appetit homo, peius concoquit, peius sanguificat, & excernit. Contrà, si detur satis alimenti, fiet naturæ robur firmum, magis appetet natura, meliùs concoquet, digeret, sanguificabit & excernet. Proinde hinc fit, vt plurimùm euacuatis somnum prohibeamus, nisi præsumpto cibo. Iam detur frigus vehemés, & calor natiuus paucus. Hic quidem languescere & corrumpi ab aëre externo poterit frigidiore, nisi alimentis instauretur. Ponamus igitur duos, quorum alter habeat calorem natiuum multum, alter paucum. Ille valde appetet, rectè cõcoquet, sanguificabit, excernet: hic contrà. Illum fouebo alimentis multis: hunc verò alimentis paucis & concoctu facilibus, veste multa, fomentis circa ventriculum, vt pellibus, &c. Quapropter non est vniuersalis hæc sententia de brutis hominibus, sed de hominibus tantùm: neque tamen de omnibus, sed de iis solùm qui multum habent sanguinis, & ob id multum natiui caloris. Pueri autem quia calorem natiuum plurimum obtinent, idcircò pluribus etiam alimentis egent, eadémque conficiunt meliùs. Itidem athleta, quia crebris exercitiis sanguinem auctiorem sibi reddunt, & ob id natiuum calorem.

SCHOLIA.

VT ætatis, ita & temporis anni habenda est ratio in præscribenda victus quantitate. Quare liberalius alimentum exhibendum hyeme & vere quàm alio tempore. Nam insignes viscerum capacitates, nimirum ventriculi, iecoris, thoracis & cerebri: potißimum verò alui, ceu ventris inferioris qui abdomine continetur, éstque concoctionis officina: hyeme ab occasu Vergiliarum, nimirum idibus Nouembris, ad æquinoctium vernum: & vêre, ab æquinoctio verno ad ortum Vergiliarum, sunt calidißimæ per antiperistasin & ex euentu, non omnium quidem animalium, nec omnium hominum, sed eorum tantum qui solidum habẽt corpus, & succi plenum: & quadrati nominantur: calore natiuo non quidem fixo, sed solo fluente: fixi enim caloris nulla potest acceßio, nouúmque incrementum fieri, alioquin immortale foret animal: fluens verò augeri ac increscere potest, refluxu scilicet ad interiora sanguinis, spiritus & humiditatis aëreæ: ex quibus tribus vt olim homo principia habuit, sic ab iisdem proportionem ac propagationem vitæ recipit: vnde enim generatio, inde conseruatio: Somni quoque longißimi hyeme & vere, quia ventres calidißimi: vt enim calor natiuus intrò aut foras viam affectat, ita somni & vigiliarum inclinationes fiunt, vt docet Gal. Comment. ad Aphor. 1. libr. 2. Quamobrem iis temporibus refectioni plus tribuendum, cum scilicet corporis mutatio fit ad robur, non ad infirmitatem. nam cum fit mutatio à robore ad infirmitatem, éstque de cibis detrahendum, hyeme minus est dandum, æstate plus, si quid dandum. Etenim cũ maior caloris natiui fluentis vis inest, tũ pleniore victu est opus. Id testantur athletæ, & ætates, potißimũ verò pueri, qui quia maximã habent calidi innati copiam, illi quidem ob exercitationem, hi verò ætatis beneficio, pleniore victu opus habent. Quod hactenus de temperaturis, ætatibus,

temporibus quod ad victus rationem præscribendam attinet, pronunciatum est ab Hipp. idem de regionibus dici potest. Qui enim regiones frigidas incolunt, voraces sunt, quia ventres habent calidißimos per antiperistasin. Et si verò ventres hyeme sint calidißimi, pituita nihilominus hyeme plurima gigni solet, quam tamen ab imbecillo calore gigni asserunt medici. Sed ea reuera non tam gignitur in ventriculo, quàm in hepate & venis, ad quas partes cùm ambientis aëris frigus penetret, impedit quominus chylus ad hepar & venas delatus exactum sanguificationis cultum recipiat: adde quòd (vt ait Hippocr.) noctes sunt longiss. & pluuiæ copiosæ tum temporis.

APHOR. XVI.

Ὑγραὶ πᾶσι δίαιται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι τοῖσιν, οὕτως εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

Victus humidus quum febricitantibus omnibus tum pueris maximè atque aliis qui tali victu vti consueuere, vtilis.

Hactenus egit Hip. de quâtitate victus tum ægrorum, tum sanorum: nunc de qualitate, quæ & ægris & sanis conuenit, verba facit: vt enim ægro conueniens alimentum præscribas, alimenti qualitas spectanda; primùm secundum qualitates primas, quia vel calfacit, vel refrigerat, vel humectat, vel siccat. Vt in febre duæ sunt qualitates, caliditas & siccitas, his ergò opponam victum frigidum humidum. Deinde considеranda victus qualitas secundum qualitates secundas, quibus oppugnemus quæ morbo sunt coniuncta. Vt, cùm

cùm in febre ſit non ſolùm calor, ſed & obſtructio: hordeato, & corrigere potero calorem, & ſimul aperire obſtructionem. In tertia ratione videndum, vt alimentum gignat bonum ſuccum, facilè coquatur, celeriter diſtribuatur, parum aut nihil habeat excremẽti. Quartò conueniet alimentum, ſi ſit ægro ſuaue & conſuetum. Cæterùm victus humidus duobus modis intelligitur: aut potentia humidus, vt hordeatum ius pulli: aut humidus actu & liquidus, vt iuſcula, potiones, &c. Vnde nonnulli volunt præberi victum, non qui reuera humectet, ſed liquidum. Si verum ſpectemus, in febribus inſtituemus potiùs alimẽta liquida, quàm quæ craſſiore ſunt ſubſtantia. Ea enim faciliùs liquantur, faciliùs minuuntur in tenues partes & naturæ vt concoquat accomodantur, celeriùs item diſtribuuntur, bonum ſuccum faciunt, parum habent excremẽti. Optimè igitur dari poſſunt in febribus liquida. Quanquam reuera Hipp. intelligit de alimento quod potẽtia humectat. Verùm quęret quiſpiam, cùm febris eſſentia ſit in calore, oporteat autem medicum ex diametro pugnare cum morbi eſſentia, qui fit vt Hippoc. febricitantibus humidum ſolùm, nõ etiam frigidum victum conuenire dixerit? Reſpondebimus, Hippocratem (vt breuitatis ſtudioſus eſt) per qualitatem vnam, ſcilicet humidam, ſignificare etiam refrigerantem. Quemadmodum enim poſito calore ſatis notatur ſiccitas, vt ad quem neceſſariò ferè ſequitur ſiccitas: ſic poſita humiditate innuitur frigiditas, ad quam vt plurimum ſequitur humiditas. Prætereà victus humidi fecit tantum mentionem, habita ratione eius quod magis vrget: ſiquidem ſiccitas difficilius corrigitur quàm caliditas.

Itaque victus non solùm humidus, sed etiam frigidus prodest in febribus. Verùm in nostris illud cauendū, ne plusquam oportet, refrigeremus. Harum enim regionum ventriculi sunt frigidi: proinde multam colligunt pituitam & crudos humores, vnde obstructiones, & hinc febres. Quòd si multùm refrigeres, lædūtur, augentur obstructiones & febres. Quare exhibebimus mediam materiam, vt hordeatum, &c. Atenim hoc loco intelligendi veniunt febricantes simpliciter & absolutè: hoc est, non complicato alio affectu, vt hydrope, pleuritide, sanguinis sputo. Nam vbi complicati sunt affectus, qui contrarias habeant indicationes (vt febris & hydròps) ad id quod magis vrget, respiciendum, non posthabito altero, curationésque in his contrariæ sunt adhibēdæ. *Præsertim pueris &c.* Hactenus docuit qualitatem victus cōtrariam in ægris: iam in sanis similem & familiarem seruādam esse docet tum propter ætatem, tum propter consuetudinē. Nam pueri egent victu humido, quòd propter incrementum sint humidissimi. Natura enim eos donauit humiditate, materia incrementi, & prætereà caliditate incrementi opifice. Altera causa, quia nihil tam repugnat incremento, quàm siccitas. Vnde pueri febricitantis incrementum impeditur, quòd is à febre siccetur. Quemadmodum itaque victum similem postulat ætas, quia ex iis est quæ naturæ nobis insunt: eadem ratione consuetudo indicat se seruandum similibus. Est enim consuetudo, acquisititia natura, vt testatur Gal. lib. secūdo Temp. cap. quinto. Verùm quod de victus ratione ab ætate & consuetudine dictum est, id etiam de temperamento naturali, anni tempore, & regione (vt monet in comm. Gal.) erit intelligendum.

SCHO-

SCHOLIA.

HActenus de copia ac quantitate victus, nunc de qualitate eiusdem agitur. Diætæ igitur meabiles, concoctu faciles, sitis & alienæ qualitatis expertes, cuiusmodi sunt ptisana, panis intinctus in iusculo capi, pulli & carnis vitulinæ: omnibus febre essentiali simplici, nec cum alio affectu complicata laborantibus, si iure & loco exhibeatur, conferunt: quia æquè pugnant cum morbo, atque naturæ student, cum præditæ sint quatuor qualitatibus iam commemoratis, maximè verò pueris, febre essentiali correptis, conferunt, duabus de causis, & quatenus morbo contrariæ sint, & quatenus naturæ ægrotantium conuenienter adhibentur: conferunt quoque aliis qui diætam humidam in omni vita instituerunt. consuetudo enim altera quædam natura est, ita vt quemadmodum quæ præter naturam sunt, amoueri desiderant per sua contraria, ita quæ secundum naturam sunt, seruari per similia: unde tria hæc, temperatura, ætas, & consuetudo vnicam eámque similem indicationem præbent: victus autem humidi nomine non tantùm alimenta, sed & potum, balneæ, aerem humidum, quietem & somnum intellige.

APHOR. XVII.

Καὶ οἷσιν ἅπαξ, ἢ δὶς, καὶ πλείω, ἢ ἐλάσσω, καὶ κατὰ μέρος, δοτέον δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τῷ ἔθει.

QVos etiam semel aut bis, & plus minúsve & minutatim ac particulatim alere conueniat, spectandum. Dandum verò aliquid consuetudini, tempori, regioni & ætati.

Posteà quàm de quantitate & qualitate eorum quæ offeruntur sermonem habuit, nunc qualis debeat esse eorumdem modus in ægris demonstrat. Modus autem siue qualitas alimenti spectatur in tribus: quia scilicet vel multum quantitate exhibetur, aut paucum: vt multum panis hordeati, &c. vel quod multum nutrit aut parum: vel quod offertur longioribus interuallis aut breuioribus. Quando verò plura vel pauciora, sæpius aut rarò vel semel cibũ præbere oporteat, discendum potissimum à viribus ægrotantis, & morbi natura, seu morbo ipso. Virium robur in morbo, quà robur est, eget copiosiore alimento: quia fortior est calor natiuus. Sed cum viribus consideranda humorum quantitas & qualitas: Vires ergò sunt vel cum plethora, vel cum inopia siue defectu. Sunt & vel cum humorum integritate, vel cum eorundem corruptela. Sint vires cum plethora. Vires quatenus sunt vires, egent multo alimento: plethora nullo, aut pauco. Videndum vtra indicatio vincat. Vincit indicatio à plethora: siquidem vires internum habent alimentum quo sustententur. Hîc ergò exhibebimus pauca alimenta, pauca (inquam) quantitate, pauca qualitate, hoc est, parum nutrientia; & longioribus interuallis. Si verò sint vires cum humorum defectu, quia vtrumque postulat multum alimenti, multum dabimus tripliciter: multum quantitate, multum nutriens, & sæpè. Iam si adsit virium robur cum humorum integritate, sequi oportet omnia medioeria: hoc est, neque tenuiter, neque plenè est cibandum. At, si sint validæ vires cum humorum corruptela: sumpta vtrinque indicatione dabimus multum cibũ, boni succi; & sæpè. Vires enim robustæ cùm non

habeant

habeant internum illud pabulum vt in plethora; multo egent alimento & frequenti. Præterea, vtili aliquo succo opus est, qui corruptam illam materiam possit temperare: hîc conuenire poterit ius pulli, hordeatum. Nam præterquam quod satisfacient viribus, contemperabunt etiam humores corruptos. Sic in sanis, lac, siue serum lactis corruptelam humorum temperat: necnō lac asininum in albis puellarum coloribus, & suppressis mensibus. Ab his etiam non dissentit, quòd Auicennas in peste sumi iubet multum alimentum boni succi, & frequentioribus interuallis: quò materia illa corrupta, quæ pestem facit, contemperetur. Hactenus de virium robore, iam de earundem infirmitate, quæ, contrà quàm vires robustæ, paucum alimentum postulat, quia multum conficere non potest. Verùm, vt in virium robore dicebamus, ita cum hac spectanda est quantitas humorum & qualitas. A quibus simul iudicationibus sumptis, statuendum est de modo & quantitate alimenti. Cæterùm præter iam dictas quæ à morbo viribúsque petuntur indicationes (quæ quidem primæ maximéque sunt) sumitur etiam cibi offerendi modus à consuetudine ægrotantis, tempore anni, regione, & ætate, vt in comment. copiosè ostendit Galenus. Hinc est quòd dixit Hippocrates dandum esse aliquid anni tempori, & similibus: vt innueret vniuersam victus rationem non ab his tantùm esse petendam, sed potissimum à morbo & viribus.

***

SCHOLIA.

Cibi offerendi modus hic describitur: cuius indicatio desumenda est à morbo, maximè verò ab ægri viribus. Ergo cùm perspectum habueris iure, & iam edito pepasmo, ptisanam exhiberi debere: exẽpli gratia, in pleuritide cum os humescere ceperit: tum illud maximè est considerandum, quomodo sit exhibenda: semelne an bis die, id est, vnico pastu, an duobus pastibus: larga manu, an parca: sic semper, an aliter, atque alius. Semel quidem iure offerenda ptisana, si adhuc siccior sit morbus: id est, si nulla adhuc morbi excrementa foras prodeant, dum fit progressus ad infirmitatem, deinde si vires valeant cum succi alibilis copia, dum fit progressus ad robur: Item si vires valeant cum succi inopia, aut imbecillæ sint cum nimia praui humoris abundantia. Bis verò die si morbus humescere incipiat, id est os aut aluus humore perfundi incipiat: exempli gratia in morbis pulmonum: & vires debiles vi aut diuturnitate morbi factæ sint: si vires cum succi alibilis inopia, aut humorum prauorum copia: largiore manu exhibendus cibus in qualitate & copia humescente morbo, exempli gratia, qui pleuritide, aliísque affectibus thoracis & pulmonum in quibus excrementa conuenienter iam foras prodeũt, quò maior apparet expectorati copia, vt inde firma reddantur latera ad expectorandum: deinde, si ipsum per se expectoratum procedat, ac dolor pleuriticus vltrò quiescat, nulla ope medici quæ fecerit corpus infirmũm: Item si vires valeant cum succi inopia. Parciore vero manu, si morbus adhuc siccior sit: aut, si vires effœtæ langueant cum succi copia: aut, si vires languidæ sint cum succi inopia: tum enim sæpe & parum cibus exhibendus. Videndum etiam est, vtrum id quod primo loco duxeris faciẽdum in qualitate, copia & numero offerendi cibi, sic semper eodémq. modo fieri oporteat, an verò quid immutãdũ. Attribuen-

buendum tamen eſt quidpiam tempori, regioni, ætati & conſuetudini. Æſtate enim parum cibi exhibendum, ob vires imbecillas: & ſæpe, ob magnam humorum penuriam. Hyeme, raro & multum: vere medio parum & raro, vt vitetur plethora, quæ tunc imminet ob humorum fuſionem qui hyberni temporis frigore concreuere. Autumno verò, præſertim ſi vires ſint validæ, multū & ſæpe, quia ſimilis eſt morbis qui fiunt ex corruptione. In frigida regione, vti hyeme: in calida, vt in temperata, vt vere medio, alere conuenit. Ætas quoque pro ratione temperamenti proportionem ac viciſsitudinem alimenti indicat. Pueri ſiquidem alendi multum, quia plurimum habent innati calidi: & ſæpius, quoniā eorum ſpiritus ac humores facilè diſsipantur: Iuuenes multo quidem egent alimento, ſed raro, quoniam calorem habent vegetum, ſed non facilè diſsipabilem. Senes crudi, parum ac rarò cibandi, in quibus non eſt calor multus, nec diſſolutio. Senes decrepiti, pauco quidem cibo opus habent, ſed frequenti, vt vires languidæ ciborum coctioni ſufficiant, & abundè reparentur. Conſuetudinis par ratio eſt, cùm altera ſit naturà, nam quorum aluus bis aut ſemel humeſcere, intumeſcere, & coquere conſueuit, mutata conſuetudine, alui habitum, temperamentum & actionem immutat.

APHOR. XVIII.

Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δὲ δεύτερον.

Cibos æſtate & autumno difficilimè ferunt, hyeme facilimè, vere minus.

Non eſt idem hic Aphoriſmus cū decimoquinto, *Hyeme & vere*, &c. vt quidam putant: ſiquidem de ſanis illic locutus eſt, hîc de ægrotis. Nam cum in præ-

cedenti Aphor. docuerit in victus ratione ægrorum dandum esse aliquid tempori, hoc loco qua ratione idipsum sit intelligendum monstrat. Cæterùm æstatem & reliqua tempora sumere oportet, non Astrologorum more, sed medicorum: qui æstatem vocant constitutionem aëris calidiorem & sicciorem: contrà, hyemem: autumnus verò & ver imitantur vtrumque. Verùm ęstate cibos difficillimè ferimus tribus de causis. Prima est, quia paucus est tunc calor natiuus. Paucus autem est calor, quia pauca est substantia caloris natiui: hoc est, paucus sanguis, pauca spirituosa substantia, & humiditas aërea. Secũda causa, quia calor externus rarefacit nostrum corpus, ita vt facilè exhalet corporis substantia. Tertia, quia calor externus corpore rarefacto attrahit in superficiem corporis calorem nostrum seu spirituosam substantiam, ac resoluit. Vnde Aristot. æstate instituit ὀλιγοσιτίαν hoc est ciborum paucitatem, & contrà potum largiorem. Sic autumno cibos difficillimè ferimus: quia paucissimus est sanguis siue calor natiuus, & ob inæqualitaté caloris & frigoris. Vel, inæqualitatem dierum intelligimus, quum frigus est manè & vesperi, calor verò meridie. Difficillimè autem ferunt cibum homines his téporibus, quia cùm ingestum cibum non concoquát, grauantur, ac proinde alimentũ vertitur in humorem crudum vel corruptum, à quorum vtroque necessariò sequũtur morbi. Vnde morbi autũnales habentur periculosissimi, quòd ferè semper ex his causis nascátur. Quapropter his temporibus parũ cibi & sæpius dandum est. Contrà hyeme, quia substantia caloris natiui plurima est, dandum raró & plurimum cibi. Intelligimus auté in corporibus, quæ natura sua multo san-

guine

guine abundant. Est porro multus calor hyemè, quia tunc multa pituita colligitur, quæ est nutrimentum sanguinis & caloris natiui. Hinc est, quòd Gal. lib. de placitis Hippocratis & Platon. posuerit caloris natiui substantiam in sanguine & pituita. At verò vere nec facillimè vt hyeme, nec difficillimè vt æstate cibos ferunt ægrotantes, sed medio modo seu secundo loco post hyemem: hoc est, faciliùs quàm in æstate & autumno, quòd scilicet ver ipsum sit temperatum. Non abs re igitur dixit δεύτερον (id est, secundo loco post hyemem) Hippocrates. Vere enim magis sunt intrò coacti sanguis & spiritus, maiorque est sanguinis copia quàm æstate, ob id calor natiuus non ita imbecillus est vere, quàm æstate; neque tamen ita robustus est vt hyeme: vere autem corpus rarescit, & calor ad cutim fertur ex profundo corpore, neque ita collectus est intrò cum sanguine & spiritu, vt hyeme. Quare nō perinde cibum ferimus vere atque hyeme.

SCHOLIA.

Ergo spectata temporum conditione is in cibandis ægris modus seruandus erit, vt illis, mitificato iam morbo, & iam edito pepasmo, si cibi capiendi necessitas vrgeat, æstate & autumno parum alimenti & sæpius offeratur: hyeme plurimum & rarò: vere medio modo, plus quidem & rarius quàm æstate, minus verò & sæpius quàm hyeme. nam æstate, quæ ab ortu Vergiliarum more medicorum incipit, & ad ortum Arcturi desinit, nimirum à Calendis Maij ad idus Septembris: & autumno, qui initium habet secundum medicos ab ortu Arcturi, & ad Occasum Vergiliarum finitur, ægri cibos ægerrimè ferunt, quòd non solum aluus officij

vacuitate reddita ſit ignauior, dum ſiccus eſſet morbus, ſed etiã calor vitalis effœtus langueat æſtate: hyeme verò facillimè: nam licet hyeme aluus reddita ſit ignauior, morbo existente adhuc ſicco, tamẽ calor natiuus augetur, vnde ferẽdi cibi facilitas maior hyeme quàm æſtate & autumno. Quinetiam cùm is qui iure cibo vtitur, edito pepaſmo, poſt tridui aut quatridui abſtinentiã cibo grauatur, mutatione ventriculi ab ocio ad negocium: tum verò pluribus damnis augetur æſtate, quàm hyeme: autumno, quàm vere: quòd ad ventriculi infirmitatem accedat caloris natiui paupertas atque inopia: vnde perturbatio maxima œconomiæ naturalis, & reſpirationis.

APHOR. XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι περιόδοισι παροξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδ᾽ ἀναγκάζειν, ἀλλ᾽ ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

QVibus per ſtatos circuitus acceßiones fiunt, nihil dare, nec cogere, ſed adimere oportet adiectioni ante iudicationes.

Ad rationem victus inueniendam ſpectamus non ſolùm ſpeciem morbi, eius differentiã, quia vel acutus eſt vel lõgus: eius morem, eius item motum: ſed etiam morbi materiam excedentem (vt plethora eſt) vel deficientem, vt cum inanitione: deinde vires ægri: tertiò acceſſiones & conſtitutiones. Tum inſtituimus quantitatem, qualitatem, & modum victus. Ad duo quidẽ priora, ex his tribus poſtremis nihil vtilitatis ex acceſſionibus habemus: ad tertium verò ex iis aliquid ſumere poſſumus. Agit ergò hoc Aphoriſmo de modo vtendi, & tempeſtiuo vſu victus, iudicatione ſumpta ab ipſis acceſſionibus.

Quam-

Quamquam quum dicit (qui accessiones per circuitus obtinent) non propterea existimandum est hanc sententiam eádem esse cum vndecima, cuius initium est, In accessionibus abstinere oportet, &c. Ibidem enim simpliciter de omni accessione loquitur: hîc verò de ea tantùm quæ certo ordine fit, τεταγμένως, inquit Gal. Accessionem autem intelligit vt Aphor. duodecimo, nempe deterius periodi tempus: hoc est, principium, augmentum, & vigorem. Non debet itaque ante futuram accessionem dari cibus, nisi intercedant sex, quinque aut quatuor horę. Quanquã præscribi non potest certum spatium, quòd hic meliùs & celeriùs concoquat, ille tardius. Debet tamen inter pastum præcedentem & accessionem sequentem tantum spacij interesse, quantũ sufficere videbitur ad cõcoctionẽ & distributionẽ exhibiti cibi. Ac minus dari debet cibus, in ipsa accessione: in principio quidem, neque cibus neque potus dari debet: in incremento, dari potest potus ad colluendum os: in vigore verò, potest etiam dari potus (quia tunc æger ardet) cibus nunquam. Per προσθέσιας nihil aliud intelligit, nisi cibos qui offeruntur: quorum quantitati ante accessionem esse subtrahendum monet. Sic autem loquitur Hippocrates quòd existimarit artem esse in adiectione & subtractione. Cæterùm quid per κρίσιν, id est iudicationem, intelligat, non mediocriter dubitant interpretes. Alij enim volunt per eam dictionem hoc loco significari accessionem: alij vigorem accessionis: nonnulli vigorem morbi (& meliùs:) aliqui crisin in propria significatione, pro subita videlicet mutatione ad salutem. Quoquo modo intelligamus, certum est ante paroxysmũ & reliqua vel nihil cibi offerendum esse, vel parum. Horum enim quouis

imminente, videmus breui fore certamen naturę cum morbo. Atqui ea ad conficiendos cibos non est auocanda, sed permittendũ planè est, vt concoctioni morbi vacare (nullo prorsus obstãte) possit. Sed reuerâ hîc iudicatio significat accessionem, teste Gal. in comm. Neque id quidem temerę fecit Hippocrates. Magna namque ex parte in accessionib. iudicationes accidũt, vt Gal. lib. primo dę dieb. decretoriis attestatur.

SCHOLIA.

NOn tantum à morbo ægríque viribus cibi offerendi indicatio sumẽda est, sed & à paroxysmis periodicis morborum, qui per circuitus exacerbantur. Tales autem paroxysmi seu accessiones duplices cum in febribus existant: aliæ particulares, quales in febribus intermittentibus obseruantur: aliæ vniuersales, quales in continuis: potißimum hîc de vniuersalibus agitur: nam de particularibus aph. vndecimo dictum est. Ergo in paroxysmis vniuersalibus, qui per circuitus vniuersales fiunt: exempli gratia, per quaternarios circuitus ante vicesimum diem: septenarios, ante quadragesimum diem à vicesimo: vicenarios, ante centesimum diem à quadragesimo: quibus temporibus certamen naturæ & morbi est in procinctu, nihil omnino exhibendum: ratione ægri & morbi, quòd & materia sit eo tempore ἀνάρροπος, *omnísque & nutritionis & respirationis œconomia laboret: tum quòd natura ipsa, quæ vna eadémque pepseos & pepasmi causa est effectrix, ab instituto certamine contra morbum auocetur: nec vlla ratione adduci quis debet, vt exhibendum putet, neç infirmitate, nec vllo infirmitatis metu: sed contrà, de cibi accesione deducendum ante crises, quæ scilicet cadunt in periodos vniuersales.*

APHOR. XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀρτίως, μὴ κινέειν, μηδὲ νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτ' ἄλλοισιν ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, nec mouere neque aliud quicquam nouare, vel medicamentis, vel aliis irritamentis: sed sinere oportet.

HIc Aphor. magnæ est virtutis & efficaciæ. Nos enim docet, quando totum sit naturæ ipsi permittendum negotium: ita vt nihil medico sit agendũ, nisi vt victum conuenientẽ instituat. Est autem sciendum, Apho. hunc (vt author est Gal. libro de phlebotomia contra Erasistratios, qui Romæ degebant) esse naturæ perfectè mouentis, hoc est, victricis: sequẽtem verò esse quidem naturæ victricis, sed languidè & imperfectè mouentis. In memoriá præterea hoc loco reuocandum, medicum esse spectatorem, adiutorem, & ministrum naturę. Per hunc itaque Apho. cùm natura per se sit satis, medicus erit tantũ spectator: per sequẽtem verò, cùm sit imbecilla natura, medicus erit naturæ adiutor vel minister. Ponamus ergo duos, qui eodẽ genere febris laborẽt: Ea sit (exempli gratia) continua, quæ terminetur die septimo. Die quarto video in hoc homine manifestissima signa coctionis, & naturá perfectè mouere: omnia ipsi naturæ permittenda, hoc est neq; phlebotomiá, neq; medicamentũ purgans, neque clysteres instituere oportet. In altero video coctiones quasdá, imperfectas tamẽ, hoc est, naturá quidẽ vincere, sed languidam esse; spectandum vnde languidè moueat natura. Láguidè autem mouet duabus de causis: quia vel copiosior est materia, quàm vt possit à natura confici: vel malignior. Si sit malignior, corrigenda

est,& alteranda. Sin copiosior, non tota, sed eius pars (quæ scilicet à natura est præparata) leuioribus pharmacis est expugnanda: reliquam partem crudam fomentis & aliis remediis coquemus ac vacuabimus. Est autem crisis, subita morbi mutatio ad salutẽ vel ad mortẽ. Hæc duas habet partes, perturbationem & vacuationem. Perturbatio (ταραχὴ) est, vbi in vehementissimo illo certamine æger delirat, admodũ calet, habet denique symptomata quæ aliquãdo vehementer terrent. Hanc verò sequitur vacuatio: quum videlicet natura materiam euictam foras crisi eiicit. In vtraque autem parte, etiamsi multa sint quæ terreant vulgus aut imperitum medicum: nihil tamen mouere oportet, aut quicquam instituere, ita vt quæ iudicantur prohibeas. Ponamus febrem continuam, quæ per crisim terminari debeat die septimo. Medicus quarto die animaduertit ex vrinis & ea disciplina, quæ descripta est libr. Cris. fore die septimo perfectam crisim: eo die quarto nihil mouebit. Iam adest dies septimus, excitatur crisis nocte media inter sextum & septimum: æger habet omnia illa signa perturbationis criticæ, quæ aliquando diutiùs durant, terribiliaque sunt: nihil tamen mouendum, nihil phlebotomiæ aut pharmacorum instituendum, sed omnia naturæ permittenda. Hanc porrò perturbationem sequitur sudor, hæmorrhagia, &c. ac deinde excretio critica. Si quicquam sistat medicus, periculum est ne naturam suffocet, aut maius malum accersat. Nam si supprimatur sudor, verendum est ne in articulos defluat, & paralyses faciat; si intrò retrudatur hæmorrhagia, sanguine in pulmones fluẽte suffocabitur natura. Quę ergo iudicantur, impedire aut inhibere nõ oportet, sed sinere &

per-

permittere naturæ, siue sit in perturbatione critica, siue sit in critica vacuatione. Cæterum crisis duplex est, imperfecta & perfecta. Perfecta dicitur, cum natura sola morbum vincit, vt subitò liberetur æger. Imperfecta est, quæ ex morbo quidpiam relinquit cum natura imbecilla eum planè vincere non potest, nisi pluribus diebus. Notandum verò, naturam iudicare morbos quatuor modis, Primo, excretione, quod est optimum crisis genus. Secundo, per abscessum, quum videlicet non satis robusta natura ad iudicandum excretione, transfert materiam à venis & partibus nobilioribus ad partem aliquam ignobilem. Tertio, quum neque per excretionem, neque per abscessum potest iudicare, iudicat coctione, quæ impropriè est crisis. Quòd si non iudicet his tribus, iudicat μεταθέσει: hoc est, morbũ mutat in alium morbum, vt pleuritidem in peripneumoniam, &c. Hìc agimus de perfecta crisi, hoc est, quæ iudicatur (vt dies quartus iudex est septimi) & quę iudicatur die critico (vt septimo) ante quàm appareãt signa coctionis, à qua nihil superest materię è morbo. Addit Galenus oportere crisin, vt sit melior & perfectior, fieri per euacuationem, potius quàm per abscessum: deinde per eam, humorem noxium & redundantem, non alium vacuari debere: tertio loco fieri recto tramite (κατ' ἴξιν) potiùs quàm aliter: quartò facilè tolerari. Quę ergò iudicata sunt ἀρτίως, πουτίςιν ἀπαρτὶ, hoc est cumulatè, perfectè, omnino, affatim, integrè, sufficienter, non egent medici opera, neque in iis instituenda pharmaca, sed totum naturæ relinquendum. At imperfecta crisis (quoniam natura partim victrix est, partim succumbit) eget auxilio medici: nihílque impedit, quin ea quæ relicta sunt ab imperfecta iudi-

catione, educere medicus possit: imò cessare non debet, quin ea quæ relicta sunt, vacuet. Nam quæ post iudicationē relinquūtur, recidiuas faciūt. *Nō mouere)* *κινεῖν* apud Hippocratem vocabulum est generale ad maiora remedia. Intelligitur quoque aliquando non solùm de phlebotomia & medicamentis; sed etiam de aliis artibus: præsertim verò de illis duobus. Nihil ergò mouendum, neque nouandum vel medicamentis, vel aliis irritamentis, ne natura reuocetur a concoctione morbi & victoria. Irritaméta itaque appellat in genere, omnia ea, quæ possunt naturam ab illa victoria reuocare: cuiusmodi sunt alimenta, medicamenta, sanguinis detractio, topica remedia, motus tum animi tum corporis, &c.

SCHOLIA.

HActenus cautiones diætæ explicatæ sunt: nūc aliæ proponuntur quæ ad medendi praxim pertinent. Harum prima est; ne medicus scilicet minister & imitator & sæpius adiutor cùm sit naturæ, quicquam in acutis morbis moliatur quando crises perfectè fiunt aut factæ sunt, sed tātùm se operum naturæ spectatorem exhibeat. Ergo quæ iudicantur perfectè, sua quæque propria crisi in specie, materia, & subiecto: in qua nulla ratio desideretur, nec signorum antecedentium ad tempus & ad speciem crisis, nec causarum criticarum in qualitate, quantitate, tempore; & excernendi aut abscedendi modo. Quæ item iudicata sunt perfectè, vi naturæ scilicet, vt nihil reliquiarum supersit neque materiæ morbificæ, neque empireumatis: ita vt à crisi planè sit restitutus æger, doloris expers, somno benigno indulgens, cibi appetens, edendo proficiens, sine oris amaritudine, sine siti, sine siccitate oris, cū excrementis naturalibus, pulsu quoque naturali in motu, quiete, ictu, dilatione & corpore

pore arteriæ: nullo modo mouenda sunt, vel ad reuulsionem, vel ad deriuationem, vel ad vacuationem, vel ad coeffusionem, quæ fit motum naturæ adiuuando, vt de metone constat: neque nouando, alterando, neque medicamentis purgantibus, atque aliis irritamentis, vt clysteribus, glandibus, & similibus: sed sinenda natura operari, ne fortè prædictis auxiliis ab opere suo auocetur, aut plus iusto operetur, Adde quòd, qui sano sunt corpore; uti esse solent qui perfectè sunt iudicati; cathartica non ferunt ex facili, ex Aphor.37.libr.2. neque irritantia remedia citra damnum tolerant; vt de Simone legitur sect.3.lib. 6.epid.

APHOR. XXI.

Ἃ δεῖ ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ, ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

QVæ educere oportet, quò maximè vergere videbuntur, ducito, viis ac locis vtiliter eò ferentibus.

Hæc sententia (vt diximus) est naturæ mouentis quidem, sed tardius & imperfectius. Exempli gratia, in febre continua mouet natura hæmorrhagiam, sed quæ non possit satis esse vacuando morbo, adhibebimus festucas & cætera remedia naribus, quò naturam iuuemus: mouet item sudores, sed languidè, ei opitulabimur.

Educenda) Natura in morbis vbi victrix futura est, separat materiam morbi quæ excernatur: posteà, quod materiæ est vtile, id vertit in alimentum. Edu-

cenda ergò vocat ea, quæ natura victrix, à necessariis & vtilibus humoribus secreuit ac separauit, ad excretionem.

Per conferentia loca.) Considerare medicum in vacuationibus oportet (teste Gal. comm. in 6. Epi.) quò, vnde, & quamobrem. Quò natura mouet materiam, & ad quem locum humores sua sponte ferantur: vnde materia moueatur à natura. Quamobrem verò, distinguendum est: nempe an à natura mouente, an à morbo mouente moueatur materia vacuanda. Si enim à natura mouente, bene est: si à morbo mouente, malè est. Rursus à natura mouente, vel conuenienter, vel non conuenienter & temerè: quanquam naturæ motus magna ex parte conuenientes sunt. Si conuenienter moueat, ei adminiculari oportet: si non conuenienter, eius motus est medico prohibendus, transferendus, & diuertendus. Sic (verbi gratia) inflammatio in hepate: si natura materiam mouet ad intestina vel vrinas, iuuanda est: si verò ad thoracem & pulmones, inhibenda est ac reuocanda, quia non mouet idoneè & conuenienter. Cõferentia itaque loca, per quæ naturæ mutationẽ educere debet medicus, duplici ratione intelliguntur: quia scilicet consuetæ sunt viæ per quas natura solet sese expurgare: & præterea quia repurgatione illa nihil fit nouæ iniuriæ & casus. Non ergò satis est primum adesse, nisi & adsit vltimum. Vt si natura humorem noxium conetur expellere ad partem aliquam principatũ in corpore obtinentem, aut ad partem consuetam quidem, sed læsá alioqui & imbecillem, hunc quidem motũ prohibere, atque humorem noxium transferre ac reuellere oportet. Exempli gratia: Cerebrum pituitam repurgat per oculos, aures, nares, palatum, spinam, &c. Hæ

sunt

ſunt quidem viæ naturæ conſuetæ: ſed ponamus oculos eſſe imbecillos. Naturæ motũ ad oculos prohibebo, & diuertam, quia ſecundum illud præceptum non adeſt. Sic, ſi in naribus ſit vlcus quod facilè irritetur, etiamſi ſit via naturæ conſueta, aliò tamen diuertam, vt ad os. Quanquam oculis imbecillis non audemus aliquando ad nares etiam ſanas diuertere. Lien autem repurgatur per renes naturali vacuatione, ſed magis naturaliter per inteſtina. Quòd ſi in renibus aut inteſtinis ſit vlcus vel inflammatio, nõ repurgabimus per ea loca. Natura itaque ferè tendit ad loca conſueta, per eadémque educere debet medicus noxios humores naturæ imitatione: niſi eductione illa fiat aliquid nouæ iniuriæ. Quod innuit Hipp. 6. epi. Ea (inquiens) quæ quò non expedit, repunt, reuellere oportet. Sin quo decet, iis viam ſtruere, vt ſingula eò repant quò conuenit.

SCHOLIA.

Altera cautio eſt ad praxim neceſſaria, medicus naturæ adiutor eſſe debet, ſi eam tardius operantem obſeruet. imitator quoque eiuſdem, vt ſequatur motum eius in euacuando. Ergo quæ artificio medici ducenda ſunt, vt ineunte morbo ſiquid mouendum ſeſe offerat: aut, ab imperfecta criſi, ſuperſtite materia morbifica, metu recidiuæ (nam quæ relinquuntur in morbis, recidiuas facere ſolent) aut, in orgaſmo humoris: aut, in doloribus diaphragmate ſuperioribus & inferioribus, quorum curatio in purgatione conſiſtit: Illa eò ducenda ſunt ad curationem & grauioris morbi prouiſionem, vacuando, deriuando, reuellendo & coëffundendo, quò maximè natura viam affectat intrò, foras, ſurſum, deorſum, aut aliò quò oportet per loca lege naturæ commoda, neque ex euentu incommoda. Nam malùm quò natura &

humor viam affectant, eò molienda est purgatio, nec inde solùm purgationis momenta quærenda sunt, sed vt id conuenienter fiat, & integris ægri rebus, considerandum. Est enim purgatio humoris qui in vicio est, quò natura vergit per commoda loca exclusio.

APHOR. XXII.

Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. τὰ δὲ πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

QVæ matura coctáque sunt medicamento purgante educere ac mouere oportet, non cruda, nec per initia morborum, nisi suopte humores cieantur impetu, quod perrarò fieri solet.

Magna olim inter medicos fuit controuersia de ratione præparandæ materiæ, & purgandæ. Nam Asclepiadæ qui Romæ degebant, solebant primùm materiæ coctionem moliri, posteà coctam per aluum deiicere, idque per vices. Successit longo pòst tempore Asclepiades, qui, illa materiæ præparatione ad excretionem relicta statim purgabat. Prior secta est Hippocratis, quæ vult vt materiam concoquamus, ac inde purgemus. Sed vt hunc Aph. pleniùs intelligamus, sciendum duplicem esse concoctionem, nempe alimenti & excrementi. De alimenti concoctione, quæ omnibus est manifesta, hîc non loquimur. Hæc autē ab Hippocr. & Galeno propriè appellatur πέψις: πέψιν propriè dico, quia aliquando nomen istud est generalius, vt extendatur ad concoctionem tum alimenti, tū excrementi. At excrementi cōcoctio dicitur πεπασμὸς, id est, mutatio. Verùm conueniunt hæ duæ conco-

ctiones

ctiones in causa efficiente,hoc est, calore: differunt verò materia: πέψεως enim materia nutriendo est, πεπασμοῦ nutriendo non est. Præterea in πέψει plurimum est quod nutrit,& minimum excrementi, contrà ἐν τῷ πεπασμῷ minimum alimenti,& plurimum excrementi. Porrò quemadmodum duo concoctionis genera ponimus,ita & duo genera cruditatis statuemus. Nã erit cruditas quæ repugnat πέψει, & cruditas quæ repugnat πεπασμῷ. Cruditas repugnans πέψει est in humoribus illis,qui in ea concoctione alteratione've alimenti citra sanguinem subsistunt perfectamque elaborationem non sunt adepti. Hi autem humores sunt frigidi &crassi,possúntque in alimentum conuerti,vt pituita dulcis & naturalis. Qua etiam ratione cruda Galeno propriè dicuntur, quæ nondum sunt cocta, sed cocta possunt in alimentum migrare. At cruditas quæ repugnat πεπασμῷ, est in humoribus morbum facientibus nondum à natura euictis, qui humores neque prorsus sunt benigni, & animanti familiares, neque etiam omninò alieni. Sic bilis in febre humor est crudus. Quod vt intelligamus, sciendum, humores quatuor habere aliquando secundum naturam,aliquando præter naturam. Quum habent secundum naturam cocti sunt: si contrà, crudi: Bilis (exempli gratia)cocta est quæ habet naturaliter, cuiusmodi est quæ pallida est,moderatè calet,non malè olens:cruda verò, quum habet præter naturam: tunc autem flauior est,acrior & calidior,ac graueolentior. Hoc itaq; Aphorismo concocta intelligimus, vt referuntur ad πεπασμὸν: hoc est,agimus de concoctione excrementorum in morbis. Concoctum autem excrementum nil aliud est,quàm quum beneficio

naturæ reuocatur ad naturam propriam,& comparatur ad excretionem.Huiusmodi ergo concocta excrementa sunt medicamentis vacuanda,non cruda.Verbi gratia, in hepatis inflammatione, ferè fit vt bilis cruda & crassior remaneat ac restitet in venis angustioribus hepatis,ibique faciat obstructionem.Ea non est vacuanda, sed expectandum donec ad propriam naturam sit reducta. Natura enim ex crassiori faciet tenuem,ex calidiore & acriore minùs vrentem, denique ex flauiore pallidiorem. Cæterùm φαρμακεύειν non solùm de medicamentis per deiectionem purgatibus dicitur,sed etiam generaliùs de purgatione ex omnibus corporis partibus, vbi oportet etiam concoctionem expectare. Vt pituita crassior & crudior faciat catarrhum,nihil sanè errhinis,& aliis,quæ per os purgent proficies,nisi priùs materiam coxeris, & præparaueris ad expulsionem. Quòd si antequam materia sit præparata, vacuationem medicamentis tentes, multum lædes, & graues dolores excitabis: id quod experiri licet in abscessibus externis, vt in furunculis & aliis phlegmonis.Quemadmodum excretiones naturæ sponte factæ, si materia adhuc cruda sit, magis lædunt quàm iuuant:ita medicamenta nondum concocto morbo data plus incommodi quàm commodi adferunt. Verùm incommoda quæ hinc accidunt, sunt quia dato medicamento infertur vis naturæ, & quia medicamentum vel nihil attrahet, vel aliquid trahet: Quoquo autem modo contingat, nocebit. Nam si nihil attrahet,excitabit tormina,rosiones,animi deliquia,sudores syncopales,&c. sin aliquid attrahet, contabefaciet partes sanas quæ morbo resistere possunt, reddétque imbecilliores. Hinc prudenter Hippocrates libro quarto de victu morborum

acutorum: Quicumq; (inquit) statim inter morbi initia phlegmon e obsessas partes medicamento soluere conantur, ij à parte intensa inflammataque nihil auferunt: affectus enim quòd crudus sit non cedit. Quæ verò morbo resistere possunt, & sana sunt absumunt. Hæc ille. Contrà autem fiet, si cocta purgentur, si quidem nulla tormina excitabis, & partes firmiores reddes, nihilque nocebis. *Nisi turgeant humores*) Gal. in libello, Quos purgare oportet, & Actius lib. 3. hũc Aph. ita videntur interpretari. Tenues & serosi humores, quales sunt ichores morbi initio sunt purgandi: crassi verò iam cocto morbo. Quæritur, an humores illi sint purgandi initio? Respondemus, medico antequàm materiá purget, considerãda esse tria. Primò vt materia obediat medicamento attrahenti, & naturæ expellenti: Secundò, oportet vias esse liberas, non interclusas: Tertio loco spectandum, an natura sponte expellat, & medicamentum sit materiæ expurgandæ accommodatum. Quæ si adsint, tenues humores initio morbi poterunt repurgari: at verò crassi, priùs sunt coquendi, deinde purgãdi. Verum si humores noxij turgeant, in principio etiam morbi illis nondum coctis medicamento vti purgãte licebit: ne scilicet humores parum stabiles, & ab vna parte ad aliam sine ordine moti, in principem aliquam partem decumbant. Si quidem humorem turgere intelligit Gal. quando huc atque illuc mouetur (agitatione videlicet spirituum) neque in vllam partem inclinatur. Quòd si in aliquã partem decumbat, citiùs purgandum est. Verbum autem hoc, turgere (ὀργᾷν) translatũ ab animalibus libidine titillatis, quæ ob cõcubitus desideriũ stare loco nequeũt. Raró porrò turgent humores, sed pleriũque aliqua parte sunt firmi & fixi. Turgent autem solum

in peracutis,quorum materia bilis est, quæ calida est, & spirituosa. At agitatio illa humorum fit à calore & spiritu.

Sed queritur an in crudioris & frigidioris humoris multitudine (quæ sæpè accidit his in regionibus) sit statim initio purgandum? Purgandum sanè, alioqui periculum est, ne copia materiæ calor natiuus suffocetur. Prætereà si materia illa decumbat in articulos, faciet arthritidas, paralyses: sin ad cerebrum, apoplexias, & alios morbos frigidos. Statim igitur initio optimum erit in hoc affectu dare clysterem, aut medicamentum aliquod leue) quale est Catholicon, vel Cassia)ad purganda ventris inferioris excrementa: posteà moliemur coctioné quiete placidiori, somno, molli frictione, vnguentis moderatè calidis, veste, & molli stragula (in qua æqualitaté inesse vult Hippocrates) boni succi ciborũ mediocri esu, & vini moderatè calidi potione. His accedét melicratũ, oxymel, & alia medicamenta quæ vim habent attenuandi & dissecandi succorum crassitudiné, ídque citra manifestũ caloré, Nam qui excalfacti vehementius succi sunt, hi in omnem corporis partem feruntur. Datis autem his quæ concoctioné materiæ iuuét remediis, rursus præscribemus medicamentũ aliquod leue, quod parté materiæ coctam purget per inferiora. Atque ita per vices faciemus, modò leuibus medicamẽtis quę aluum deturbent & purgẽt, donec materia illa crudior & frigidior sit eiecta. Sed videndum, vt medicamentũ id purgans sit materiæ expellendæ proportionatum: alioqui cruda etiá(quod nolumus)mouebit. Iam verò coctione absoluta, natura vel per se satis est, vel non est satis. Si satis est per se, non eget auxilio medici, per Aphorismum, Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, &c.

Si

Si non ſatis eſt per ſe, adiuuanda eſt, per Aphor. Quæ educenda ſunt, eo duci per conferentia loca, &c.

SCHOLIA.

Tertia cautio ad purgandi rationem pertinet. Purgationem nimirum ſolis humoribus coctis, non crudis adhibendam: nec eam vnquam in principiis morborum decernendam, niſi humores turgeant. Quæ igitur vi naturæ mitificata ſunt, & ad temperiei mediocritatem reducta, medicamento purgare oportet, ſcilicet ab imperfecta criſi: eadémque mouere per vrinas, ſudores, inſenſilem trãſpirationem, vomitum, cucurbitularum admotionem, frictiones, potionẽ, omnéſque alias huiuſcemodi vacuationes pro ratione peccantis humoris. Quæ verò cruda ſunt ac nullo modo à natura elaborata, aut incocta remanent, vt quæ naturæ conanti ipſa mitificare, & in meliorem ſtatum reducere planè reſiſtunt, non mouenda, nedum purgante medicamento ducenda ſunt: quia neque medicamento trahenti, neque expellenti naturæ materia cruda & incocta cedit: atque æger damnis augetur, vt torminibus, conuulſionibus, febre. Ne in principiis quidem ea cruda mouenda ſunt: nam quo tempore natura morbificis cauſis opprimitur, eſtque humorum cruditas, nihil quidquam ſalutariter vacuari poteſt, ex comment. Gal. ad Aph. 22. lib. 4. Aphor. niſi materia turgeat, eáque effera ſit, nec vllo conſiſtere loco poßit: tunc enim eo ipſo die quo turget, mouenda eſt grauiorum ſymptomatum metu, ex Aph. 10. lib. 4. Raro autem accidit vt materia turgeat & ab vna parte in aliam transfluat: fere enim fit vt firma ac fixa in aliqua parte hæreat, vt ſcribit Gal. comment. ad Aphor. 29. comment. ſecundi lib. 1. Prorrhet.

APHOR. XXIII.

TA χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα δεῖ καὶ φέρῃ εὐφόρως. καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι λειποθυμίης ἄγειν, καὶ τοῦτο ποιέειν, ἢν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

QVæ euacuantur, non sunt æstimanda copia. sed si quæ oportet vacuentur, & æger facilè ferat. Atque, vbi ad animi vsque deliquium educere conuenit, faciendum, si ægrotus par esse poßit.

In hac sententia per τὰ χωρέοντα: quę euacuãtur, non solùm alui deiectioné denotat Hippocrates, sed etiam ea omnia quæ prodeũt vacuantúrve è corpore, siue id fiat sponte naturæ, siue medicamentis seu phlebotomia. In iis autem quæ vacuantur, spectanda sunt duo, quantitas & qualitas. Verbi gratia, in pleuritide tantũ detrahatur quantũ conuenit, & quale conuenit: quòd scilicet inflãmationẽ faciat, hoc est, quod Gal. in pleuritide coloris mutationem expectabat. Quãtitate itaque æstimati τὰ χωρέοντα non vult Hipp. non quòd eá spectare non oporteat, sed putat, oportere qualitatem additum in iis quæ sponte fluunt, vt Aph. 2. tum in iis quæ arte, vt in hoc pręsertim. Qualitas porro in eo cõsistit, quòd vacuãtur quæ naturæ infesta sũt, quę morbos fouent, eosdémque creare possunt. Quòd si huiusmodi non vacuẽtur, plurimum nocebis. Ponamus bilẽ flauá abũdare: instituat medicus medicamẽtũ purgãs pituitá, vel serosum recrementum. Hoc quidem medicamento sumpto grauiùs ægrotabit æger: quia nõ vacuatis talia, qualia oportebat, hoc est bilem, quę naturæ erat infesta. Contrà pituita non erat naturæ infesta, sed poterat verti in alimentum: prætereà serosum recrementum poterat temperari. Quare, plus conferet hemi-

hemina vna, si talia purgentur qualia oportet purgari quàm decem eorum quæ non sunt educenda. Atque vt possimus diiudicare, num talia purgata sint qualia oportebat, subiungit signum: quod videlicet æger liberatur symptomatibus quib' grauabatur, & faciliùs fert hanc ipsam euacuationem. Contrà si quid, quod sit secundum naturam, educatur, dissoluuntur ægri vires, & afflictionem sentit. *Ad deliquium,)* Loquitur de animi defectione Hipp. quę vacuationis ratione accidit. Huiusmodi autem vacuationem faciendam esse monet, si æger possit durare: hoc est, si vires sint robustæ, florens ætas, vehemens morbus, copiosus sanguis, regio bene temperata, aër item bene temperatus, & anni tempus. Sed cùm vix vnquam ista concurrant, ob id rarò instituitur eiusmodi vacuatio ad deliquium animi: vide supra Apho. 3.

SCHOLIA.

QVarta cautio: quòd nō à multitudine, sed à qualitate ac conditione vacuati humoris, ægrique tolerātia definienda sit laudabilis vacuatio, qualiscunque ea fuerit. Excretiones igitur pepasmi participes aut expertes (vt in orgasmo) vel quas iuuat excernere, non autem manere: quæ secedunt sponte naturæ vel artificio medici: nō sunt reputādæ ex copia & numero rerū quæ excernuntur, sed prout qualia decet feruntur, & quæ in vitio sunt excluduntur, ægríq; ferunt ex facili & alacriter. Qualis euacuatio etiā ad lipothymiam vsque ducenda est, si quando præsentis aut imminentis affectus neceßitas vrgeat, vt in inflāmatione magna, doloris acerbitate, synanche, febre synocho, idque vt refrigeretur corporis habitus, extinguatur inflammatio, reuocetur orgasmus, aluus feratur liberalius. vide supra Apho. 3.

APHOR. XXIIII.

EN τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

IN acutis morbis rarò & per initia medicamentis purgantibus vtendum est: idque priùs diligenti adhibito iudicio faciendum.

HIppoc. hoc loco non definit genus morbi in quo purgare oporteat (quia non ſolum purgamus in acutis, ſed etiam longis morbis) verum oſtendit quomodo ſit purgandum in morbis acutis. Acuti autem morbi hîc dicuntur quibus coniuncta eſt febris aſſidua. Cumque ſit morbus acutus, peracutus, & extremè peracutus, hac in ſententia ita loquitur de acutis, vt debeamus etiã intelligere de purgatione in peracutis & extremè peracutis. In acutis igitur (vt ſcribit Hipp. de ratione vict. in mor. ac.) rarò purgandum eſt, in peracutis rariùs, in extremè peracutis rariſſimè aut nunquam. Ratio eſt, quia medicamenta purgantia calfaciunt quodammodo & ſiccant: at huiuſmodi morbi cùm ſint calidi & ſicci, egent contrariis, nempe humectantibus & refrigerantibus. Quare ſi timeamus in acutis, multò magis erit timendum in peracutis & extremè peracutis. Interpretes cauſam reddũt huius vocis (rarò) quia in acutis rarò materia turget. Sed hæc ratio non eſt vera: alioqui in peracutis ſæpiùs erit purgandum quàm in acutis: in extremè verò peracutis, ſæpiſſimè: quia ſæpiùs in his turget materia quàm in acutis. Verũ præcipua & maximè vera cauſa à Galeno data eſt: quia periculum eſt à medicamento purgante: ne vi ſua calfaciente & ſiccante (vt diximus) morbum

augeat

augeat. *Et inter initia*) Principium triplex esse antea diximus, sine latitudine, secundum latitudinem, & principium vniuersale morbi, hoc est, totum illud tẽpus quo materia cruda est. Hoc loco principium intelligimus secũdũ latitudinem, id est, vsque ad tertiũ aut quartum diem. Primo itaque die in peracutis, aut non vltra secundum in acutis, purgantibus medicamentis vtendum est: quia videlicet his diebus turgẽt humores, vires ægri non sunt dissolutæ, nondum aucta est febris. Asclepiades eiusque sequaces non putarunt purgandum esse ante diem tertium aut quartũ, quòd antè id temporis neque forma, neque species, neque mores morbi possent cognosci. Sed hoc falsum est. Nam si materia turgeat, primo die aut non vltra 2. purgandum est. Sin parte aliqua desedit, expectandum donec sit maturata. Vbi maturata est, vel natura per se satis est, vel non. Si sufficit, Quę iudicantur, &c. Si non satis est, Quę educenda, &c. Gal. hoc vocabulum φαρμακείαν aliter vsurpat atque poëtæ & Grammatici. Siquidem intelligit de medicamentis purgãtibus: at Grammatici de philtris & carminibus. *idque imprimis.*) Iudicium quod in his purgationibus debet adhiberi, istud est. Primò diligẽter est animaduertẽdũ, an sit purgãdũ. Hoc ex morbi natura deprehẽdemus. Vt propositis duob. morbis, altero à plenitudine, à cacochymia altero: in plethora de phlebotomia statuemus, in cacochymia de purgatione. Vbi ex morbi natura cognouerimus purgãdũ esse, vidẽdũ an aliquid purgationem prohibeat. Sic enim post vniuersales & communes indicationes descendẽdum ad particulares. Consilium igitur purgationis impediunt, primùm vires deiectæ, & si æger sit animo deploratus. Deinde ea quæ recenset in comment. Galen.

Nam qui anteà cibis crassis, lętis, viscidis sunt vsi, aut qui crudorum copiam succorum habent, ij etiamsi cacochymia laborent, purgari non possunt. Præterea, quibus hypochondria sunt inflata cum viscerum inflammatione: item si adsit febris acutissima & vehementissima. Quòd si videamus hæc omnia abesse, & contrà adesse vires robustas, vias esse lubricas, & humores tenues ac fluxioni paratos, purgabimus in morbis acutis, si turget materia. Verùm oportet etiam medicamentum materiæ expellendæ esse proportionatum. Si verò non turget materia, expectanda erit maturatio seu πεπασμός. At in morbis longis omninò expectanda est concoctio: quæ pro loci huius intelligentia tribus modis accipitur. Nam concoctio, vel obscura, vel manifesta, vel perfecta. Exempli gratia: in morbo acuto vbi apparet nubecula in vrinis, obscura est concoctio: vbi sublimamentum laudabile, manifesta: ídque in incremento vergente ad vigorem, vbi apparet hypostasis alba, læuis, & æqualis, est perfecta: In obscura & manifesta pars materiæ cocta est, pars cruda: sed in manifesta plus coctæ materię apparet quàm crudę: in obscura contrà, plus est crudi humoris, minus cocti. In perfecta verò coctione, nihil est crudi. In hac, aut natura non per se satis est, & tunc, Quò natura vergit, &c. aut satis est per se, & tunc, Quæ iudicantur, &c. At in manifesta & obscura coctione, atque vbi natura particulatim & non semel totam materiam expellit, possumus etiam purgare. Sed oportet medicamentú instituere quod sit analogum materiæ expellendæ. Nam si fortius instituas, cócocta quidé medicaberis, sed cruda mouebis. Medicamenta autẽ eiusmodi quæ partem materiæ coctam vacuant, partem crudam relin-

lin-

linquunt,minoratiua vocant: quòd mitia ſint, & humores noxios minuant. Vocat & eiuſmodi purgationem ἐπίκρασιν Galenus in Meth.medẽdi:quum ſcilicet paulatim materia coquitur,& paulatim vacuatur.Relinquimus itaq;medicamenta illa veterũ elateria,hoc eſt,agitatoria(cuiuſmodi ſunt elleborus,peplium)neque vtimur initio, ſed potiùs minimum agitatoriis, vt caſſia, Catholico. Agaricus damnatur initio,quia multum agitat. Cõtrà ſi in declinatione & coƈta materia commodè vtaris,parum agitabit.Rhabarbarum verò non agitat, neque in principio, neque in fine. Cæterùm in morbis acutis vt purges vel non ſtatim: ſpeƈtandum an ſit vehemens æſtus:neque ſolùm hoc, ſed etiam qua parte ſit æſtus. Nã ſi hic ſit in partibus quæ ſunt in ventriculo & circa ventriculum, vel leui medicaméto vel leui clyſtere qui fæces illas deiiciat vti poteris.Ponamus duos qui febricitent: alter ſit aluo ſatis fluida, ſed nauſeet,ſitiat, magnum calorem ſentiat:alteri ſit dura & aſtriƈta aluus, nõ nauſeet,nõ ſitiat,&c.In illo venam aperiam:in hoc inſtituam clyſterem molliſſimum, aut leue aliquod medicamentum. Oportet enim partes quæ ſunt in ventriculo & circa ventriculum,ſemper eſſe incolumes.

SCHOLIA.

QVinta cautio ad opportunitatem purgandi pertinet. Raro purgandum eſt in morbis acutis, qui continenter,celeriter & vehementer mouentur:quòd vi medicamẽtorum purgantium, quæ tum potentia, tum energia calida ſunt, morbi acuti, qui calidi quoque ſunt, ingraueſcant magiſque excandeſcant: quòd item morbi acuti excretione critica, potius quàm artificioſa purgatione curationem

recipiant, quòd morborum acutorum verè sit propria crisis. Aut si in morbis acutis, purgandum sit aliquando, purgandum est initio, idque raro, nec nisi cùm materia turget: ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiaque effera in partem aliquam nobilem ruat, nam vt Gal. docet in Prorrh. mutatio symptomatum materiæ ferocientis, magis elucet in principio morborum, quàm cùm prouectiores sunt: atque id adhibito antè singulari iudicio faciendum, vt scilicet delectus habeatur pharmaciæ vnicuique accommodatus in quantitate, qualitate, & vtendi modo: vt expendatur an pars aliqua nobilis inflammatione tentetur, aut vēter supra modum vratur: tum enim purgatio omninò periculosa: an item fluidum copus factum sit: vide Apho. duodecimum primæ partis Prorrh.

APHOR. XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δ᾽ ἐναντία, δυσχερῶς.

SI talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & facilè ferunt: sin contrà accidat, difficulter.

Hic Aphorismus continetur in secundo huius libri: in perturbationibus ventris & vomitionibus spontiuis, &c.

SCHOLIA.

NOn est inanis repetitio eorum quæ secundo & vicesimo tertio Aphorismo de vacuatione dicta sunt, sed velut quædam conclusio quatuor postremorum Aphorismorū, in

in qua notantur conditiones quinque laudabilis cuiusque purgationis artificio medici promotæ : vt fiat in morbis in quibus conuenit, educatur humor qui est in vicio, ea copia ac quantitate qua opus est, concocta materia, non cruda per locum conuenientem. Quas omnes conditiones nomine qualia, complexus est: adde quòd in Aphorismo secundo fit sermo de euacuatione quam natura molitur, hîc de ea quam medicus artificio ad imitationem naturæ comparato, tentat.

Primæ sectionis Aphorismorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS secundus.

APHOR. I.

ΕΝ ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιέει, θανάσιμον: ἢν δὲ ὠφελέῃ, οὐ θανάσιμον.

IN quo morbo somnus laborem adfert, letale est: si verò iuuat, letale non est.

VT hunc Aphor. & alios qui sequuntur intelligamus, notandum est, duplicem esse somnum, naturalem & non naturalem. Naturalem somnum definimus ex causis naturalibus: non naturalem verò ex causis non naturalibus. Naturalis somni causa est vapor à sanguine, spiritu, & aërea humiditate sublatus in caput: vbi (quòd inciderit in locum frigidum) refrigescit, sensumque communem obligat. In eo autem vapore tria consideramus, quantitatem, qualitatem, & cõsistentiam. Nam aliquando multus est, facitque longum somnum (vt in pueris, quòd à sanguine & pituita multus eleuetur vapor, longus est somnus) aliquando paucus, facitque

facitque ſomnum breuem, vt in adultis: debet item eſſe benignus, & prætereà craſſior. Denique vt eſt materia vnde vapor, ita & vapor eſt. A materia benigna & temperata benignus & temperatus erit vapor: à multa, multus: à craſſiore, craſſior. Neque verò ratione ſolùm materiæ ſumenda eſt cauſa naturalis ſomni, ſed etiam ratione cerebri ipſius. Oportet enim non modò ſanguinem & calorem, vnde vapor, ſed & cerebrum ipſum naturaliter ſe habere. Quòd ſi materia, vnde vapor, ſit corrupta, & putrilaginoſa, calidior aut frigidior, nimis pauca vel nimis multa, tenuior aut craſſior quàm decet, hoc eſt, peccet in quantitate, qualitate, conſiſtentia: cerebrum autem non naturaliter habeat (vt aliquando nimium refrigeratum eſt, vel nimis humectatum) fiet ſomnus nõ naturalis. Huius igitur cauſas non naturales ſumere debemus etiã ratione tum materiæ, tum cerebri. Sed inter ſomnum naturalem & non naturalem diſcrimen eſt maximũ. Siquidem ſomnus naturalis, alimentum eſt viſcerum, & corroborat partes naturales, fouet vitales, & recreat maximè ſpiritus omnes animales. Contrà, ſomnus præter naturam viſcera aggrauat, & lædit: idem in morbis facit ſæpe delirium, dolorem grauitatemque capitis, mouet deſtillationes, febrem auget, & inflammationes, ſi quæ ſint. Delirium idem facit, quia aliquando vapores putres & acres, ac calidi in cerebrum ſublati, lædunt vehementer phantaſiam ſeu imaginationem: vt phantaſia, quia ſedem habet in ſenſu communi, pro ipſo ſumatur, & lædi dicatur. Affert verò capitis dolorem, quia vapores illi acres & calidi cerebrum alterant, eiúſque vaſa diſtendunt & exagitant. Auget præterea febrem & inflammationem, ſi qua ſit in viſceribus, quia cùm materia ſit in medio

corpore, fit vt humores eò per somnum collecti, ab ipsa corrumpantur, atque ita morbus cum materia augeatur. Postremò aliud malum est à somno præter naturam, quod destillationes mouet. Nam vbi materia putris in corpore collecta est, ab ea multi vapores sublati, cerebrum calfaciunt, humoribúsque à calore motis, fiunt destillationes. Addit Galenus huiusmodi somnum aliquando adferre ægris initium comatis, vt, etiamsi pungantur, non possint excitari. Vbi ergò somnus in morbis, tum quum maximè iuuare debet πόνον, id est, noxam (vt delirium, dolorem, &c.) adfert; letale est, inquit Hippocrates. Maximè autem conferre solet in declinatione: quanquam in incremento accessionis & vigore interdum adferat etiam vtilitatem. Sed somnus qui nocet, non perinde est perniciosus & exitialis, increscente accessione, aut consistente, atque in declinationibus. Cæterùm letale, cùm ferè sumatur apud Hippocratem pro eo quod mortem denunciat: non tamen ita simpliciter est intelligendum de morte. Nam multis somnus potest adferre laborem, qui tamen haud morientur: quia alia sunt bona signa, eaque multa. Verùm si in hoc morbo somnus laborem facit, & multa alia signa letalia concurrunt, morietur æger. Id autem hoc loco propterea dicitur esse θανάσιμον, quia somnus ille indicat imbecillitatem caloris natiui, qui non potuerit euincere materiam seu causam morbificam: præterea, calorem febrilem esse superiorem. Non tamen ob id inferendum est mortem ægri: siquidem natura posteà poterit euadere morbo superior. Galenus in comment. ait somnum aliquando accidere initio accessionum, quum calor naturalis totus & humores interiora

corporis petunt: vnde vapores efferuntur in caput. Id verò in iis præcipuè fieri affirmat; in quibus horror quispiam, vel rigor, vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit. Huiusmodi itaque somnus malus est (vt idem ait) non alia ratione quàm quod vigiliarum vtilitate priuantur ægrotantes. Vtilitas porrò vigiliarum est, quia relaxatur corpus, & per corporis spiracula possunt exhalare fuliginosa excrementa.

Contrà, hæc per somnũ intus retenta materiam augent, & protrahuntur febres. Sed quæritur, an debeamus aliquando ægros permittere dormire initio accessionis. Maximè, ex Arabum sententia, & rectè quidem: Prima causa est; quia præcessit longa vigilia: Verum quidem est, auctam iri accessionem, sed (quod maius est) refocillabuntur vires illo somno. Altera verò causa est, quando metuimus hecticam, aut febrem marasmodem. Somnus autem humectat: videmus prætereà post crisin ægros maximè velle dormire: Súntne à somno prohibendi, cùm eiusmodi somnus sæpe faciat recidiuas? Debemus quidem permittere vt dormiant noctu, sed interdiu minimè, vbi præsertim somnus nocturnus sufficiens est. Post morbum enim retinet quod sibi vtile est natura: quæ verò sunt inutilia (vt excrementa fuliginosa) per corporis spiracula excernere vult. Quod facit per vigilias, per somnum verò impeditur.

***

SCHOLIA.

HAc sectione secunda nullum ordinem seruat Hippocrates, sed indistinctum de morborum causis, de signis eorundem demonstratiuis ac prognosticis, de signis conualescentium à morbo, de quibusdam auxiliis medicis Aphorismorum congeriem proponit. Initio tamen refectionis rationem præscribere videtur, qua restitui quisque poßit à morbo: sed prius quadam præcepta tradit earum rerum quas medici nõ naturales vocant, ex quibus doctrina, quæ est de reficiendo comparatur. Et quia somnus inter eas potißimas partes sibi vendicat, quid somnus in morbis boni aut mali portendat, explicat. Prima vtilitas somni est, si in morbis leuamen adferat. Somnus ergo, qui primi sensifici nõ tam quies est quàm relaxatio quædam, aßiduo ab opere, occupato cerebro ad spirituum animalium instaurationem, quibus fuerat pene exhaustum mouendi, cogitandi & sentiendi aßiduitate: si in morbo, tempore & loco intus potißimum in declinatione aut remißione morbi ita vt nulla, neque ineuntis paroxysmi, neque perturbationis criticæ, neque inflammationis particularis excusatio adferri poßit, ægro noxam adferat: eúmq; multis grauioribus damnis augeat, vt comate, delirio, iactatione, inflammatione, ídque vitiosa anathymiosi excepta, cerebro malè affecto: talis somnus omninò funestus est, tum per se, tũ ex euentu: ac per se quidem, quoniam ad vim morbi, aliorum symptomatum acceßionem adiungit: ex euentu, quia indomita & cruda manet causa morbifica, cuius concoctio expectatur à somno: huc accedit, quod illud videri debet funestum, si vnde plurimum opis expectatur, inde symptomatum acceßio adiungatur. Quòd si somnus adiumentum adferat, & ab eo æger alleuetur, morbis symptomatis factis remißioribus, morbo etiam concocto, non est funestus: quoniam ex eo significatio fit tantam naturæ esse

poten-

potentiam vt morbus aliquando vinci poßit. Ex hoc autem Aphorismo ista axiomata collige: in peste lethalem esse somnum, quia laborem facit: materiam enim ac pestilentem qualitatem foras rapi oportuit, intrò reuocât: ideo autem qui peste laborant, somnolenti fiunt, quòd corde patiente, spiritus & sanguis ad interiora regurgitant, vnde vapor plurimus pestilens in cerebrum, qui cerebri vim corrumpit. Lethalis quoque ac perniciosus somnus est statim à mißione sanguinis: non quia, vt putauit Auicennas, ex motu humorum ad exteriora propter phlebotomiam, & introrsum propter somnum, in membris fiat confractio: sed potius, quod sanguinem à visceribus reuellere studemus per vigiliam continuatur incepta reuulsio, quæ alioquin impeditur per somnum, qui intrò sanguinem reuocat. Proinde somnus concedi potest statim à mißione sanguinis, si exterior sit affectus: cuius gratia (quoniam sanguis nimius partem aliquam obruit) phlebotomia instituatur, vt à parte affecta magis recedat sanguis. Permitti quoque somnus potest mox à mißione sanguinis, in ephemera febre, vel ex eo nomine vt spiritus sufficiantur in eorum vicem, quos plurimos dissipauit phlebotomia.

APHOR. II.

Oκȣ παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

Vbi somnus delirium sedauerit, bonum.

SOlet Hipp. proposito sermone vniuersali subiicere particularem: quod hîc facit. Cùm enim præcedenti Aphor. generatim dixerit, somnum qui in morbis iuuat, bonum portendere: hoc loco eius, quod

anteà dixit, veluti exemplum particulare subiungit, inquiens, Vbi somnus, &c. Delirium deprauatus est motus phantasiæ, seu imaginationis. Eius autem solius meminit, tanquam mali grauioris periculosiorisque, sub eodem reliqua etiam comprehendens, nempe dolorem capitis, inflammationem, febrem, destillationem, & id genus alia symptomata: quæ si sedauerit, bonum. Bonum (inquam) est, quia ostendit naturam esse robustiorem, & vicisse causas morbificas.

SCHOLIA.

Confirmatio est posterioris sententiæ Aphorismi præcedentis: si somnus, tum cum obesse potest, prosit, bonus est. At cum pars aliqua inflāmatione tentatur, somnus obest maximè. Ergo si somnus delirium sedet (quod cum inflammatione cerebri coniunctum est) bonus est. Talis enim somnus indicat naturam materiæ morbificæ potentem esse, eoque magis quòd illo symptomate per somnum defungatur, quòd tum maxime ingrauescit cum aut somni materia & anathymiasis aut cerebrum ipsum in vitio est. Etsi autem somnus delirium sedet, non tamen certa omnino speranda salus à morbo: nam alio morbo æger interire potest, inflammatione aut abscessu, qui intus alitur: aut non tota materia morbifica, sed eius tantum portione euicta: aut perniciosi humoris fauore paululum remisso, vel intermisso, deinde redeunte. Sic in Philini vxore inflammatione vteri laborante, vndecimo somnus placidus, vnde delirium sedatum est, sed confestim (ait Hippoc.) rursus mente vacillauit, minxit conuulsa confertim multum, vigesimo obiit. 1. epid. 3. Hinc ergo istud theorema medicum collige. Si vnde symptomatum grauium metus expectatur, inde plurimum opis adferatur, id plurimum prodesse.

APHOR.

APHOR. III.

Υπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τῦ μετρίυ μᾶλλον γιγνόμενα, κακόν.

Somnus, vigilia, vtraque si immoderata existunt, malum.

Hic in memoriam reuocandum est quod anteà dictum est, nimirum naturalem somnum fieri à vaporibus benignis & vtilibus sublatis à sanguine ac pituita dulci ceu naturali in cerebrum, ac deinde refrigeratis & in humorem coactis, quod vbi accidit, iidem vapores defluentes obstruunt sensuum neruorúmque motiuorum meatus. Quòd si lenti, crassi ac frigidi humores sensum communem obligant, fiet somnus non naturalis, nempe caros vel coma: quemadmodum fiet catalepsis, vbi fortis refrigeratio cum siccitate cerebrum occuparit. His suppositis, Aphorismus hic hoc habet difficile, quid sibi velit Hippocrates per μετρίυ μᾶλλον, id est, vltra modum. Somni modus duobus definitur, causis naturalibus, & naturæ necessitate. Ita de vigilia censendum. Sic autem definimus: quia (verbi gratia) aliquando (Galeno teste) accidit quosdam ægros dormire vnum diem & noctem à crisi: quum videlicet ex vtili alimento quod sibi retinuit natura, vapores efferuntur ad cerebrum. Sic pueri dormiunt nonnumquam duos dies. In his tamen & illis non dicemus somnum modum excedere, quia & causæ sunt naturales, & necessitas exigit. Interdum enim ægris accidit, vt cùm antè per sex, septem, duodecim, etiam viginti dies non dormierint, cogan-

tur dormire in longum tempus. Sic aliquando vigilamus duos aut tres dies vel noctes, neque tamen vigilia est immodica, ob causas naturales & necessitatem, quia videlicet forsan anteà multum dormiuimus. Cognoscemus autem an somnus sit immoderatus, nec ne: quia somnus à naturalibus causis necessitatéque naturæ excitatus laborem non faciet. Contrà somnus ab his non excitatus adferet laborem.

Malum.) Malum dicit, non letale. Neque enim etiamsi malum est, debet tamen mori propterea æger. Quanquam Praxagoras vetus medicus, qui etiam Galenum ætate præcessit, obseruauit febres somniculosas omninò esse letales, quæ incidunt in tempora pubertatis: hoc est, ab anno decimotertio vsque ad decimumoctauum. Malũ itaque est vigilia immoderata & vt causa, & vt signum. Vt causa, quia (vt testatur is qui scripsit quartum de rat. vict. in morbis acutis) fortis siue immoderata vigilia, & potum & cibum & humores & omnia cruda facit. Altera causa: quia nimium desiccat: cumque morbus acutus sit calidussiccus, aliud in eo malum est vigilia, quæ siccitatem adferat. Adfert autem siccitatem, quia multa substantia humida & naturalis per corporis spiracula resoluitur. Tertia causa est, quoniam vires labefactat. Porrò malum est vigilia vt signum: quandoquidem & siccitatem multam portendit, aut nimiam caliditatem, & causam morbi pertinacem, naturamque imbecillam. Nam si natura satis esset robusta, causam morbi euinceret, & somnum induceret naturalem. Sic etiam somnus immodicus causa est mala, & signum malum.

Causa

Causa mala, eò quòd (teste Hippocrate secundo de victu acutorum) corpus reddit dissolutum, flaccidum & excoctum. Præterea capitis grauitatem parit: eius autem affectus ratio est, quòd vapor humidus multus retineatur in corpore ob spiraculorum constipationé. Vnde etiam in ebriis, postea quàm crapulam diutiùs edormiuerunt, corpus subtumidum & pallidum videmus. Signum item malum est, somnus immoderatus, eò quòd primum sensitiuum, hoc est, cerebrum ipsum nimis quàm conueniat, refrigeratum & humectatum esse significat. Præterea naturam non posse vincere morbi causas innuit: proinde errare eos toto cœlo constat, qui somnum semper bonum esse asserunt.

SCHOLIA.

Omne nimium naturæ inimicum: somnus ergò & vigilia, vtraque immoderata si fuerint, & suprà naturæ necessitatem, causásque naturales si extiterint, malum, vt signum & vt causa. Ac somnus quidem vt signum malum, quòd ex eo significatur materiæ morbificæ ad cerebrum translatæ contumacia, & frigus calori superueniens, vt in Hermocrate, quæ intemperies insanabilis est. Vt causa, quòd reddat corpus torpidulum & segne, planéque dissolutum ac robore destitutum: & quia cohibens effluuia, nec discuti permittens, coaceruat in corpore excrementa vaporosa: quòd item calor natiuus, si non habeat in quod agat, solidarum partium substantiam labefactat. Sic etiam vigiliæ, malum: vt signum, quòd siccitatem cerebri, materiæ somniferæ inopiam, morbificæ acrimoniam ac symptomaticam bilis ad cerebrum translationem arguant: vt causa, quia cerebrum exhauriant, corpus infirmum reddant, cruditates pariant, cibi & potus coctio-

nem impediant, materiámque morbificam pepasmi expertem relinquant.

APHOR. IIII.

ΟΥ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ᾖ.

NOn satietas, non fames, neque aliud quicquam, quod naturæ modum excedat, bonum.

In hoc Aphor. satietas de ciborum repletione dicitur: ei fames opponitur. Satietas autem nocet, & morbos sæpè facit. Vnde Hipp. 6. Epid. Aphor. 20. sanitatis capita duo esse vult, non repleri ad satietatem, & non pigrescere ad exercitia. Græcè est, ἄσκησις ὑγιείης ἀκορείη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων. Non tamen obid etiamsi satietatem vetet, ægros fame conficere oportet. Nã fames perinde atque satietas noxam adfert: vt quę vẽtriculum malis repleat humorib⁹. Cæterũ per particulare hoc loco intelligit suo more vniuersale Hip. Siquidem non solùm satietas & fames, si modum excesserint, sunt mala, sed etiam res omnes naturales, vt aër, cibus & potus, motus & quies, vacuatio & retentio excremẽtorum, affectus animi. Nam (inquit Hippoc.) labor, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria esse debent. Vbi étiã intelligendæ sunt aliæ res non naturales, aër, quies, vacuatio & retentio excrementorum, affectus animi.

SCHOLIA.

ALiud exemplum eorũ quæ modum excedunt. Ciborũ minuitas, siue repletio ad vires cuiusque relata non

ad

ad naturam. Horum vasorum capacitatē: cibi quoque nimia abstinentia: omnes denique res quas naturales medici vocant, bonum non est. Cum enim naturæ nostræ perfectio ac sanitas in quadam mediocritate cōsistat, excessus omnis malum significabit. Notabis autem πλησμονὴν *duo significare apud Hipp. nimiam abundantiam seu plenitudinem, & simplicem refectionem naturæ consentaneam. Vide Aphor. 22. huius sectionis.*

APHOR. V.

Κόποι αὐτόματοι φράζουσι νόσους.

Lassitudines sponte natæ morbos prænunciant.

Lassitudines spontaneas alicubi in com. Epid. labores spontaneos interpretatur Gal. Est autem lassitudo spontanea, quæ nullo multo, neque vehementi motu facta est. Vt sæpius videmus nonnullos genua habere quasi fatigata, graue vniuersum corpus, & membra grauia, ita vt præ dolore mouere non audeant. Hæc lassitudo nullo præcedente motu nata, spontanea est, morbumque prænunciat. Causa porrò cur morbum δηλοῖ, id est nūciat (φράζουσι enim δηλοῦσι interpretatur Philoteus) potest esse in quantitate, qualitate vel vtraque. In quātitate materię sępe in his regionibus, quū multa est materia cruda nōsolū in cauitatib. corporis, sed etiā in toto habitu imbibita. In huiusmodi morbis vrinę sunt turbulētæ, leues fiunt sudores, à quibus tamē nō liberatur ęger, quādo hi morbi solēt esse lōgi. Eiusmodi autē lassitudo dicitur tēsiua, siue sit multitudo crudi humoris, siue flat⁹ à cruda materia siue etiam copia sanguinis seu plethora. Aliquādo peccatū

ẽst in qualitate, vt quum putant ægri se veluti acubus compungi, ab acribus scilicet & erodentibus humoribus (vt bile alterutra, vel pituita salsa) in cute, vel carne, vel vtraque contentis. Hæc lassitudo vocatur vlcerosa, ἑλκώδης. Est & peccatum in quantitate & qualitate materię (quòd phlegmonodes tertium lassitudinis genus facit) siue sit sanguis mixtus bili, siue sanguis mixtus crudo humori. Denique hæc lassitudo extensiua & vlcerosa componi videtur. At ὀστόκοπος nō est propriè lassitudo, sed accidens quoddam, quum videlicet ægro videntur ossa confringi. Fit autem & à quantitate materiæ frigidæ, vt in quartanis: & à qualitate, vt à bile in vlcerosa lassitudine, quum materia transit à solidis partibus ad neruos & membranas quę ossa contingunt. Morbos itaque prænunciant lassitudines tres, vbi nimirum materia illa nondum putruit, vbi nondum auctæ sunt obstructiones. Aliquis, verbi gratia, sentiat corpus sibi veluti cōpungi acubus. Anteuertendum medicamentum quod biliosum humorem & mordacem purget. Vbi humor est crudus, pręnunciat morbum longum. Eiusmodi ægri oscitantes grauitatem totius corporis sentiunt. Crudus humor ille faciat obstructiones, quæ auctæ gignent febres. Anteuertemus ieiunio, iis quæ coquunt, quæ incidunt, tenuant. Quare patet Aphor. hunc pertinere & ad prædictionem & ad curationem, siue potius præcautionem.

SCHOLIA.

Quatuor præcedentibus Aphorismis attulit signa mala morborum ante symptomatum à rebus naturalibus desumpta: nunc transit ad ea quæ sunt præter natu-

naturam. Horum primum est affectio illa quæ laßitudo dicitur, qua si vel minimum quid moueatur, laßitudinis sensus excitatur, vel vlcerata vel tensiua vel phlegmonosa: hæc si non ab exercitatione vehementiore, non à mutatione instituti ad aliud, non à consuetudine diuturniore, sed vltro & sponte, nulláque causa manifesta præcedenti oboriatur, indicat morbos futuros primigenios, aut secundarios, aut etiam præsentes: nam tensiua laßitudo plethoræ soboles est: vlcerosa cacochymiæ, phlegmonosa vtriusque: ex quibus omnium fere morborum principia causæque ducuntur.

APHOR. VI.

ΟΚόσοι πονέοντες τὶ τῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων ἐκ αἰσθάνονται, τυτέοισι ἡ γνώμη νοσέει.

QVicunque parte aliqua corporis dolent, & dolorem omninò non sentiunt, iis mens ægrotat.

Πόνος dicit aliquando exercitium, aliquando noxá, interdum dolorem. Dolorem significat duobus modis, vt intelligatur & pro dispositione quæ est causa doloris, & pro dolore ipso. In dispositione fit alteratio, vbi iã hęc sensu discernitur, dolor est. Ergò dolor sensus est tristis subitę alterationis. At hîc πόνος, τυτές, dolor, sumédus pro dispositione aliqua dolorifica, & quæ dolorem efficit. Quicunque igitur affectum excitantem dolorem aliqua in parte corporis obtinet, & dolorem qui ab eo nascitur affectu, omninò non sentiunt, his mens ægrotat. Vt, conuulsio alterationem habet dolorificam: si dolorem non sentiat æger, mente non constat. Verùm per τὰ πολλὰ hoc loco siue

intelligas ἀντὶ τῦ ὀπίπαν, omninò (vt interpretatur Philotheus) siue pro magna parte siue pro longis interuallis nihil refert. Cæterum disputabatur olim, vtrum quod sentitur sit in instrumentis sentiēdi, an in mente? Aliorū opinionib. prætermissis, Hip. & Plato lib. de Republic. volunt mentem sentire: Per mentem itaque (quæ Hippocrati γνώμη dicitur) intelligemus (Galeno in com. authore) διάνοιαν, hoc est rationem: quæ est vis illa animæ quæ res iudicat ac decernit.

SCHOLIA.

ALterum signum, Absentia doloris, præsente ac etiamnum vrgente doloris causa, mentis dolentis indicium: Quibuscunque enim pars aliqua corporis causam habet, quæ dolorem inferre solet, nimirum, alterationem repentinam, aut solutionem continui: aut dispositionem aliquam dolorificam iamdiu insitam: aut rerum naturæ necessariarū defectū: eásque causas dolorificas, omninò non apprehendunt, discernunt, neç agnoscunt: vt phrenetici, expertes sitis in fundo ventriculi & orificio, & qui magnum & rarum spirant in summo cordis æstu: iis mens, id est sensus communis ægrotat: id est, corruptus, aut alio vehementer occupatus, aut ad extremum debilitatus est. Delirantes enim non sentiunt dolorē, quòd corruptum sit eorum iudicium. Qui vulnerantur in certamine, nequaquam sentiunt dolorē ex vulneribus sibi illatis, quòd eorū animus occupetur in vulnerādo aliū, & se defendendo, adeò vt simul nequeant apprehendere quæ interim patiuntur. Qui morti iā sunt proximi non dolent, quia propemodū extincta facultas est ob imbecillitatē, vt causas dolorificas non poßint dignoscere nec apprehēdere: vt enim dolor sentiatur, oportet qualitatē rei dolorificæ impressam instrumentis sensoriis communicari sensui communi, qui apprehendat & diiudicet paßiones factas in singulis

singulis sensoriis. non est ergo intellectus neque ratio quæ dolorificas passiones apprehendit, sed sensus communis: animus enim nunquam ægrotat, sed animi instrumentum. Proinde Hipp. politicè locutus est, cum mentem pro sensu communi vsurpauit.

APHOR. VII.

ΤΑ' ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ, τὰ δὲ ἐν ὀλίγῳ ὀλίγως.

QVæ longiore temporis spacio extenuata sunt corpora sensim reficere oportet: quæ verò breui, repentè.

Hæc sententia docet qua ratione instaurare oporteat vires cõualescentiũ, qui sunt extenuati. Alij itaq; celeriter extenuãtur, vt vno aut altero die: quod apparet in facie Hippocratica, nares acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, &c. Alij lõgiori tẽpore, vt vno mẽse, aut duob⁹. Vbi celeris est extenuatio, vacuãtur magna ex parte humores & spiritus tantùm. Quãdo verò longiori tempore fit, non solùm humores & spiritus, sed etiã solida corpora absumũtur. Hęc omnia faciũt ad curationem. Verbi gratia: si lõgiore tẽpore sit extenuatus æger, intelligimus nõ solũ humores & spiritũ, sed & solidas partes reparari debere. Si verò celeriter, intelligimus humores tantũ & spirit⁹ esse refouẽdos. Gal. com. in 6. Epid. paucis verbis docet extenuatorũ curationem: oportere nimirùm sex res non naturales, omnes esse moderatas. Cuiusmodi sũt, labor, cibus, & potus, somnus, excrementorũ excretio, animi affect⁹, ambiens aër. Additur his aliquando venus. Ponamus cõualescentem quemdam extenuatum nobis esse refouẽdũ, oportet exercitationẽ esse moderatã, moderatas & molles frictiones, vt possim⁹ & humectare corp⁹ & leuiter calefacere. In cibo & potu tria obseruabim⁹,

vt demus boni ſucci alimentum modicum, nutriens mediocriter, & breuibus interuallis. Siquidem in eiuſmodi extenuatis (ponimus autem lõgiori tẽpore extenuatos) calor natiuus ſolidarum partiũ eſt imbecillus, nec poteſt ſimul magnam alimẽti copiã conficere. Breuibus ergò interuallis, vt ter aut quater in die, nutriemus. Oportet ſomnum quoque eſſe moderatum. Nam ſomnus longior aliquando exiccat, ſed per accidens, cùm per ſe humectet. Quòd exiccat, cauſa eſt: quia calor natiuus cùm non habeat in sõno longiore alimentũ, lãgueſcit, & cogitur æger in ipſas corporis partes. Præterea cùm viæ fuliginoſorum excrementorum intercludantur, ea remanẽtia in corpore exiccant. Oportet item mediocrem eſſe excretionem, vt per vrinas, ſudores, &c. Immoderata enim excretio & vacuatio attenuat & ſiccat. Debet item animi affectus eſſe moderati. Ira namque & mœror ſiccant. Debet eſſe moderatus aër. Calidus enim humores digerit & exiccat. Quare quicunque extenuati ſunt, ſex rerũ nõ naturalium moderatione vti debent. Neque verò vacuatione tantùm ſeu abſumptione fit extenuatio, verùm etiã repletione: ita vt ſit & vacuatio & repletio. Proponatur (exempli gratia) hiſtoria illa Gal. de muliere 6. Epid. Mulier erat admodũ extenuata: vocati medici vt extenuationem curarent, vocatus & Galenus. Hic ſtatim phlebotomiam inſtituit, reliquis tamen medicis reluctantibus. Vicit tandem Galen. detrahitque ſanguinem per vices ad tres aut quatuor libras. Eiuſmodi autem remedium à Galeno inuẽtum, quòd extenuaretur mulier à ſuppreſſis menſibus. Quod coniecit ex venis totius corporis tumidis & vitioſo ſanguine repletis, quo tãquam ingrato mi-

tò minuſque familiari alimento non poterant nutriri partes ſolidæ. Nam quemadmodum ventriculus alimentum iucundum & familiare ſtatim vel nondum ſatis præmanſum attrahit & amplectitur, contrà inſipidum & iniucundum non attrahit: ita ſolida corpora alimentum gratum & familiare ex venis attrahunt, vitioſum verò minúſque familiare reſpuunt. Gal. itaque in ea muliere ſanguinem detraxit non ſemel, ſed paulatim. Quod ſemper faciendum vbi vitioſus eſt humor: neq; ſolum in phlebotomia, ſed etiam in purgationibus. Ergò vbi videmus extenuatum corpus, non ſemper eſt replendum, ſed & aliquando vacuandum. Sic in conualeſcentibus extenuatur plerunque corpus, quia id non ſatis eſt purgatum, relictúmque eſt à criſi vitium humorum in corpore, quod efficit ne ſolidæ partes nutriantur: tunc eſt vacuandum, non replendum. Illud autem intelligemus ita ſe habere, ſi videamus venas corporis eminere, turgere, & duras eſſe. Duras dico venas, quia aliquando plenæ ſunt à flatu, non tamen duræ deprehenduntur. Quæ igitur corpora ſunt extenuata vel à repletione vel vacuatione, idque longiore tempore, reficere oportet lentè, hoc eſt alimento modico, quantitate mediocriter nutriente, & breuibus interuallis: deinde reliquis rebus nō naturalibus moderatis. Cauſa eſt, quia calor ſolidarum partium omnium eſt imbecillus. Quę verò breui ſunt extenuata, refouere oportet ὀλίγως, hoc eſt (Gal. interprete) διὰ ταχέων καὶ ἀδρῶς, celeriter & plenius. Statim autem extenuatur corpus ob vacuationem tum ſenſibilem, tum inſenſibilem. Per ſenſibilem, vt per hæmorrhagiam, ſudores, &c. Per inſenſiſilem, vt in febribus colliquātibus & diaphoreticis: quia humor eſt bilioſus, acer, & tenuis qui humo-

res & spiritus absumit. Ad refocillandos humores, & præsertim spiritus remedio sunt destillata nostra, vt quæ celerrimè coquantur & distribuantur in nostrũ corpus. Item vina optima, & odoramenta: vt odores rosarum, aqua rosata (præsertim admixta ambra grisea) naribus admota. Aliquando nodulos aqua rosarũ aspersos naribus admouemus. Vtimur nonnunquam epithematibus, quæ applicamus regioni cordis, vel è regione oris ventriculi. Interdum medulla panis vino maluatico & odorato intincta naribus adhibetur. Arnaldus de Villanoua sanguinem humanum destillatũ maximè probat ad refouendos spiritus, ita vt dicat mortuos eo dato reuiuiscere. Idem pollicetur de aqua chelidoniæ. Hæc omnia odoramenta admota tũ cordi, tum ori ventriculi & naribus, plurimum spiritus refocillare dicuntur. Valent & in consumptis longa fame, qui cibo dato sępe strangulantur. Quod accidit nó solùm propter retracta & exiccata intestina) quod etiam vulgus dicere solet (sed etiam quòd à longa fame fiat motus intestinorum ad ventriculum: quæ vi attracto cibo quum implentur nimium, sæpe rumpuntur.

SCHOLIA.

Cautiones aliquot restaurandi corporis conualescentiũ proponuntur. Prima est, in quibus corporibus extenuationis perfectæ non inchoatæ signa apparent, eáque ab exhausto partium solidarum non solùm humorum & spirituũ petita, qualia sunt cutis laxitas primùm, deinde distentio cum pallore coniuncta, immutatio partium nutritioni dicatarum in habitu, temperamento & actione: ea parca manu, cibísq; liquidis, imbecillimis, concoctu facillimis, minimèq;

sitiferis

sitiferis reficere oportet: quòd infirmæ sint partes solidæ, quarum proprium munus est concoctio: nec facilè partes nutritioni dicatæ ab otio diuturno ad negotium sui immemores se conuertant. Quæ verò dissipatis tantum spiritibus & humoribus, superstite adhuc partium solidarum integritate, nec aluo diuturna officij vacuitate multum facta ignaua, neque collapsa, extenuata sunt: cuiusmodi extenuationis signum est cutis tentio primum, deinde laxitas cum pallore coniuncta: ea celeriter & abunde in qualitate, copia, & frequentia reficienda sunt: quia oportet vt id quod influit proportione respondeat ei quod effluxit. Notandum verò per solidas partes non tantum carnosas, eásque externas intelligendas, sed internas, hepar nimirum & interna viscera. non enim verisimile est, carnosis partibus alimoniam desiderantibus, internas habere satis. Cæterùm doctissimus Duretus hic facit initium secundi libri: cuius hic scopus est, vt propositis libro primo momentis quibus oporteat conuenienter purgare, diætam præscribere, & morborum reliquias expellere, doceatur ratio rite & conuenienter cibandi ægros à morbo. Prima itaque ratio captabitur ex morbi longitudine aut eiusdem breuitate, vt si longo tempore corpus est extenuatum, corpus lentè reficiatur: sin minus, contrà.

APHOR. VIII.

ΗΝ ἐκ νόσου τροφὴν λαμβαίων τις, μὴ ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται, ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι κενώσιος δεῖται.

SI quispiam à morbo capiens cibum, vires nō recipiat copiosiore alimento corpus onerari indicat: si verò modicè epulandi idem eueniat, vacuatione indigere sciendum est:

Cibum capere (Galeno authore) est bene appetere, & iusta quantitate cibum sumere. Quòd si conualescentes cum benę appetant, & iusta quantitate cibum capiant non corroborantur, indicium est corpus vti copiosiore alimento, quod facultates naturales à morbo adhuc imbecillæ, neque in succum conuertere, neque in sanguinem mutare possunt. Itaque his cibũ dare modicum & mediocriter nutrientem oportet. Cæterùm quod conualescentes qui nutriuntur non reficiantur, peccatum est vel in ipso calore, vel in alimento. In calore, quia languidior est, quàm vt possit tantum cibi conficere: in alimento, quia copiosum est quantitate vel qualitate. Quòd si conualescentes cibum prorsus non appetant, indicium est esse morbi reliquias, quæ impediant ne natura appetat. Quare vacuatione indigent, vt corpus suum robur recipiat. Loquitur autem hoc in loco de appetentia naturali, quam quidem propter partium quæ in morbo facta est, inanitionem, esse validam necesse est.

SCHOLIA.

Altera restaurandi corporis cautio. Si quis morbo defunctus cum signis & causis criticis, cibi appetens, genióque indulgens, non excitato solùm suctionis sensu, vt in canina appetentia sed à multo exhausto, vires non recuperet, nec quicquam edendo proficiat, in corporis charactere, colore, actione & motu, denegata scilicet assimilatione ob succi vitium & naturæ infirmitatem: id arguit pleniore victu corpus vti: quia naturalis œconomia quæ distribuendo, coquendo, & excernendo absoluitur: ipsaque adeò solidæ partes satietate nimia à cibo, largiore manu, aut breuioribus interuallis, aut paulò succulentiore adhibito,

hibito, fatiſcunt: eiúſque ſatietatis ſigna apparent in aluo, hepate, venis & habitu corporis. Quòd ſi quis non auidè appetens, nec genio indulgens, ſcilicet reſoluta ac labefactata facultate quæ eſt cibi appetens, à ſuperſtite adhuc calore & humore febrili: ob idque paruo contentus nec ſatietate affluens, quicquam proficiat: nulláque ex alui infirmitate cibíve copia aut contumacia, excuſatio poßit adferri: vacuatione tum opus eſſe ſciendum: quòd ſcilicet reliquiæ quædam ſuperſint morbificæ, quibus naturalis œconomia labefactatur, ſolidæque partes genio defraudantur: vnde recidiui accidunt morbi, niſi quis vacuando occurrat. Hìc autem duo conualeſcentium genera notantur. Vnum eorum qui bellè appetunt, genióque indulgent, ſed edendo non proficiunt: hi ergo, lentè reficiendi veniunt, parcáque manu nutriendi, ìta vt de cibo conſueto aliquid ſubducant, & velut ſemiſaturi è menſa decedant: Quæ enim lentè extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet. Alterum eorum eſt, qui nec cibum auidè appetunt, nec genio indulgent, nec tamen proficiunt, quod ſignum eſt impuritatis alui & venarum: alui quidem, ſi non appetunt: venarum, ſi appetunt quidem, ſed non proficiunt partes in colore, mole, charactere & actione.

APHOR. IX.

ΤΑ μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσῳ ἂν θρέψῃς, μᾶλλον βλάψεις.

IMpura corpora quò plus nutrieris, eò magis læseris.

Vocat Hippocrates impura corpora conualeſcentium, in quibus reliquiæ quædam ſunt mate-

riæ morbi. Contra hunc Aphoriſm. multa obiiciuntur, eaque ſumpta maximè ex Aphoriſm. decimo ſeptimo libri primi, Et quibus ſemel aut bis offerendum ſit, &c. Sed ille huic Aphoriſm. nil repugnat Nam illic agit de victus ratione primis morbi temporibus inſtituenda: hîc de morbi declinatione in conualeſcentibus: At Celſus ait, Vbi multũ eſt materiæ vitioſæ, optimũ eſſe multum materiæ optimæ miſcere. Cui rei aſſentiuntur Arabes (vt Auicennas) qui aſſerunt in peſtilentia optimum eſſe impleri cibo multo & boni ſucci. Præterea ad id alludit quod ait Hippocrates in Epid. Cœlum quum eſſet auſtrinum, &c. denique quum eſſet aëris conſtitutio peſtilentialis, multi peſtem incurrerunt. Ex his quicunque ſe bene ad cibos habebant, & multum nutriebantur, priſtinam ſanitatem recuperabant: qui verò cibos auerſabantur: neque nutriebantur, ij lædebantur magis. Videntur iſta facere contra hunc Aphoriſmum: quia dicit, ſi multùm nutries, lædes; non faciunt tamen quicquam. Nam quemadmodum agricolę, ſi oleum aut vinum vitium fecerit, aliquid vitioſi vini detrahunt, deinde vas optimo vino replent, ſed paulatim: ſic vinum vel oleum in integrum reſtituitur: ita in corpore humano vbi intelligimus aliquid vitioſi humoris ſupereſſe, eius partem vacuamus ſenſim, partem paulatim appoſito boni ſucci alimento temperamus. Hoc autem dicitur propriè ἐπίκρασις: Cæterùm quod in commentariis ait Galenus, ſi nutrias, fore vt alimentum à prauis humoribus corrumpatur, & ita eorum humorum quantitas augeatur, qualitas ſeruetur, nihil his quæ diximus repugnat. Nam quantitas quidem augebitur, niſi purges: at Hippocrates vult, purge-

purgemus. Qualitas verò vitiosa seruari potest, sed remittitur: quemadmodum album remissum remanet album, & acidum remissum remanet acidum. Ergò conualescentium corpora impura propter reliquias materiæ morbi si nutries, lædes: nisi vtaris epicrasi: hoc est, nisi ex præcepto Hippocratis superiore Aphorism. Si quispiam à morbo, &c. vel semel reliquias morbi vacues purgantibus medicamentis, vel paulatim (per ἐπίκρασιν) subiecto bono alimento qualitatem vitiosam temperes, & paulatim vacues.

SCHOLIA.

Tertia est cautio adferens rationem membri posterioris præcedentis Aphorismi: Cur qui à morbo conualescunt non sunt cibi appetentes, nec vllum è cibis robur virium acquirunt: quia corpora cacochymia obsita vel in aluo, vel in venis, vel in habitu corporis quò plus alimenti in qualitate, copia & numero assumunt, eò pluribus damnis augentur: superstite materia morbi, quæ in suam naturam alimentum conuertit, facítque accessionem impuritatis in omni regione corporis, & alimenti corruptione: syncerum enim nisi vas quodcunque infundis, acescit. Ista autem impuritas, ceu cacochymia à morbo quæ metum recidiuæ adfert, duplex esse potest. Vna, à morbi reliquiis: eáque aut in aluo est, aut in venis, aut in habitu corporis: altera succrescens, quæ fit à pleniore cibo, à quo opprimitur natura: nam aluus facta ignauior vacuitate officij non potest omnes cibos, præsertim si plenius offerantur, mitificare: quò fit vt plerunque corrumpantur, vnde cacochymia succrescit.

APHOR. X.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

Corpora vbi quiſpiam purgare vult, fluida faciat oportet.

Hic Aphoriſmus magni eſt vſus. Eſt enim fere tota vis & methodus medendi. In conualeſcentibus qui cibùm non appetunt, vacuatione indigere indicio eſt, nam ſi nutrias impura corpora, eò magis lædes. Ergo purgandæ ſunt illæ morbi reliquiæ, ſed priuſquam purges, oportet corpus eſſe fluidum. Vt autem ſit fluidum corpus, & pharmacũ inſtituat medicus, quatuor ſunt ſpectanda: vt natura bene ſit comparata ad excretionem, materia non repugnet, viæ per quas fit purgatio ſint liberæ, & medicamentũ analogũ materiæ excernędę. Natura parata eſt ad excretionem duobus modis: vbi materia tenuis eſt calidaque, ac turget, vt in cholera morbo: vbi materiam coxit, ac vtile ab inutili ſeparauit, ſiue ea ſit bilis craſſior, ſiue pituita, ſiue ſuccus malancholicus. Materia rurſus bifariam, quum vel turget, vel maturata eſt, parata eſt ad excretionem. Materia enim tenuis & calida cedit: at craſſa, lenta & viſcida non item (vt in morbo regio) quare eam prius incidimus, tenuamus, tergemus, quàm pharmacum inſtituamus. Tertiò oportet vias eſſe liberas, hoc eſt, primas venas quæ ſunt in hepate & circa hepar, necnon inteſtina. Nam ſi aut illæ habeant obſtructiones, aut hæc duro ſtercore ſint offarcta, prohibebitur purgatio & humo-

humoris fluxus. Addũt prætereà veteres oportere vias esse laxiores, rarefactas, & molliores. Vnde nonnulli (vt & quidam Arabes) ante medicamẽtum dant cibũ vel potum(vt semen althææ ad drach. duas, aut circiter) quò viæ emolliantur & relaxentur. Quartò oportet medicamentum esse analogum, hoc est, habere rationem quandam & proportionem cum humore. Analogia autem medicamenti spectatur in qualitate aut quantitate. Qualitatem intelligimus essentiam illam seu formam essentialem, aut proprietatem quæ essentiam sequitur, qua proprietate medicamentum hunc vel illum humorem trahit. Non itaque satis est considerare, hoc medicamentum trahit bilem, pituitam, aut melancholiam, sed videre etiam oportet quãta vi attrahat: quod quidem facimus habita ratione eius cui medicamentum præscribimus. Æger est(verbi gratia) qui haud ita dudum à morbo conualuit: tum intelligimus reliquias esse morbi, & nonnihil bilis à febre superesse. Scammonium bilem attrahit, elleborus bilem atram; hæccina præscribam? Minimè verò id quidem. Nam maiore vi attrahunt, quàm pro humore cõueniat. Igitur si cætera adsint ex animi sententia, leue aliquod medicamentum instituemus, vt catholicum diaprunum simplex, rhabarbarum, aut medicamentum quod purget melancholiam, si est febris, quia in febris declinatione semper est bilis adusta quæ est vacuanda. Postremò vt fluida corpora facias, vteris medicamentis & alimentis. Vt, si sit leuis obstructio, vtemur oxymelite, radice petroselini, prætereà fœniculi rad. (si vehementior sit obstructio) ad detergendum. Instituemus etiam colatitia ex capis cum amygdalis, vinum, &c. Hoc loco Hippocr. quum vult corpora fluida fieri, intelligit de purgatione quæ

ſit per vomitum,& ea quę per aluum:hanc tamen tra-
ctationem diſtulit Gal.in lib.quartum.

SCHOLIA.

QVarta cautio. Si corpus impurum refici ac reſtaurari alimento non poßit, niſi quæ ſubeſt in eo impuritas tollatur medicamento purgante: purgandum ergo corpus illud eſt conualeſcens, quod obſitum eſt cacochymia, aut ſuperſtite ac relicta à morbo, aut ſuccreſcente in dies à pleniore victu poſt criſim: vt ſcilicet recidiuæ metus tollatur, ipſúmque corpus locum habeat reficiendi ſui, nec damnis augeatur edendo. Cùm autem purgare humorémque qui qualitate in eo corpore peccat, per vias conuenientes excludere conſilium eſt, oportet corpus fluidum ac meabile efficere: excitata natura ad frequentem alui ſubductionem per clyſteres aut iuſcula emollientia, aut ſimilia. fruſtra enim cathartica propinauerit, ſi ſtercus paulò durius in inteſtinis reſtiterit, liberatis obſtructis, oſculíſque venarum adapertis: & præparata materia, vt humor qualiſcunque is fuerit ſiue bilioſus aut alius, qui in vitio eſt, placidè, & inoffenſo curſu ad excluſionem feratur, natura expellenti & medicamento trahenti cedendo: eámque purgationem ægri ferant alacriter, & alleuentur. Proinde tribus modis præparandum eſt corpus ad cathartica: aluum ſæpius ſubdendo, oſcula venarum aperiendo, & materiam quæ impedire poteſt, diſſecando ſi lenta ſit, attenuando ſi craſſa, incraſſando ſi paulo tenuior fuerit, vt bilis pallida aut flaua, ſi credamus Auicennæ: quanquam humor quantumuis tenuis ac ſubtilis exiſtat, ſiue bilioſus, ſiue ceroſus, incraſſandus non videtur ad expulſionem, ſed potius deturbandus, aut etiam magis extenuandus ad excretionem, ne alio feratur in perniciem. Hippocrates his tribus modis præpa-

præparandi corporis,tres alios addit in sexto Epid.ad vehementium medicamentorum sumptionem necessarios.vnus est vt balneo ceu fotu humor vacuãdus liquetur:alter vt cibus sumatur ad humectationem: tertius vt in ipsa purgatione corpus moueatur. Veratrum epotum, si purgare vis,inquit, lauare, aut cibum sumere oportet: mouere autem in ipsa purgatione.

APHOR. XI.

Ῥᾷον πληρεῦσθαι ποτοῦ, ἢ σιτίου.

Potu quàm cibo refici facilius est.

HÆc sententia est de conualescentibus, qui egent reparatione triplicis substantiæ. Nam per morbum multum substantiæ solidæ detractum est, multũ humidæ deperditum,& multũ spirituosæ: Quòd attinet ad instaurationem,solidæ partes refici debent alimento solidiore:humores,humidis & liquidis: at spiritus,ex sententia Pythagoræ,Platonis,& Hippocratis refocillantur & nutriuntur maximè odoribus. Neque verò solùm in conualescentibus,verumetiam in sanis. Vnde refert Diogenes Laërtius, Democritum iam seniorem vitam in multos dies prorogasse, medullá panis vino optimo & odorato intinctam cùm gestasset, naribus sepe admouendo,Ergò in cõualescentibus,ad spiritus instaurandos naribus,regioni cordis, orificio ventriculi admouebimus quæ sint odorata. In potu, sit aliquid odoris:vt detur vinum maluaticum, & alia eiusmodi. In alimentis, configantur perdices,rostrulæ,caryophyllis,cinamomo,zinzigebere,&c. In hac denique sententia duo habemus, cibum & potum. Per cibum intelligit,alimentum solidius,ξηρὸν Græci

vocant. per potum verò alimentum omne humidum siue liquidum. Quidam per potum intelligi volũt vinum. Reuera nihil est quod citius reparet vires (hinc est quòd vulgus quum vult statim vires reficere, medullam panis optimo vino intinctam exhibet) sed tamen intelligẽda etiam alia liquida alimenta. Et quia tum in sanis, tum in ægris periculosa est omnis subita mutatio in conualescentibus, oportet initiũ restaurationis fieri per ea alimenta liquida: cuiusmodi sunt intrita, colatitia, consumpta, expressa, destillata, & gelatina. Possumus etiam exhibere carnes: sed quia intelligimus calorem natiuum esse imbecillum redditum à morbo, & ventriculi vires esse deiectas, illas ab initio reficere malumus. Quò igitur conualescentem ægrum refoueamus, dabimus optimum vinum giluũ, dabimus gelatinam, expressa, colata, destillata: posteà carnes caporum aut perdicum cõtritas & comminutas, deinde paulatim veniemus ad ipsas alas caporũ & perdicum: postremò ad cibum solidiorem. Verum quare potus celeriùs reficiat quàm cibus, præter eam rationem quam paulo antè diximus (quòd videlicet calor imbecillior cibo coquendo nõ sit satis) alia est: quia potus (de potu nutriente loquimur hoc loco) facilior est distributu & assimulatu partibus nutriendis, & prætereà naturæ est familiarior. Huius rei argumenta sunt, quia longè maior percipitur voluptas bibendo quàm edendo: prætereà quia sitis longè grauius toleratur, quàm fames.

SCHOLIA.

Quinta cautio. Vt in restaurãdo ac reficiendo cõualescentes corpore cibi liquidi, potius quàm solidi exhibeantur.

beantur: vt vitetur cacochymia succrescens, effœta aluo, quæ totius corporis necessitati satisfacere nequit. Est enim facilius partes solidas alimentis consistentia humidis recreari ac refici, quàm solidiore cibo: quòd & celerius concoquantur, facilius distribuantur, & melioribus naturæ rebus assimilentur, præsertim si integra sit partium solidarum facultas. Hunc ergo Aphorismum intellige non de sanis, in quibus partes solidæ solidiore potius quàm liquidiore cibo replentur: sed de ægris, qui à declinatione morbi debilitatis, affectant viam ad pristinum statum, notabis interim hîc πληροῦσθαι pro refici, non repleri aut satiari vsurpari.

APHOR. XII.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

Quæ à morbis relinquuntur post crisim, recidiuos morbos facere consueuerunt.

Hoc Aphorismo causam reddit Hippocrates, cur conualescentes qui cibum non capiunt, vacuatione egeant: quia (inquit) quę à morbis relinquũtur, &c. Ad cuius Apho. intelligentiam sciẽdum est, quid sit crisis, & quæ sint ea quę relinquuntur. Crisis (initio statim de cris.) est subita mutatio morbi ad salutem vel ad mortem. Hic agitur de crisi salutari, crisis enim simpliciter dicta intelligitur ad salutem. Deinde dicitur etiã crisis, mutatio morbi in melius aut deterius. Rursus crisis aliquando est perturbatio critica, ταραχὴ κριτική: aliquãdo est excretio critica. Interdum & perturbatio & excretio simul. Iã, vt sciamus quæ in morbis relinquuntur, Gal. in comm. & interpretes ferè

omnes meminerunt vnius rei reliquæ in morbis quæ recidiuam faciat. Aliquando (verbi gratia) est imperfecta crisis, tunc relicta est materiæ morbi pars, quæ cùm putrescat (loco presertim calido, neque ita transpirato) & corrumpat alimentum, febrem reducet sequenti die critico. Dieb. enim criticis fieri solent recidiuæ. Gal. in sextum Epid. ait duo esse quę relinquũtur, vnde fiũt recidiuæ: Vnum est, materia illa reliqua quæ putrescit tempore, & prætereà alimentum corrumpit, vnde fit noua materia nouæ febris. Alterum est, quòd etiamsi nulla relinquitur materia, tamen à febre relinquitur qualitas quædã seu dispositio morbosa in corpore, quę collectis excrementis recidiuam facit. Quemadmodum si ignis è foco subducatur, remanet tamen caliditas quædam in foco lãguida. Ergò quæ relinquuntur: hoc est, tum dispositio morbosa, tum materia quæ putrescit, recidiuas facere cõsueuerunt diebus criticis sequẽtibus. Sed quomodo intelligemus recidiuam fore, aut nõ fore die critico sequẽti? Intelligemus (authore Hipp. 6. Epid.) ex antecedentibus, & sequẽtibus. Ex antecedentibus, animaduertemus quãta & qualis pręcessit vacuatio. Vt, si facta fuerit crisis per hæmorrhagiam, sed imperfectè, cõiiciemus superesse materiã quę recidiuã sit factura. Pręterea ex sequentib⁹: si à crisi manet oris siccitas & insuauitas, ciborũ fastidium, sitis indicium est recidiuæ futuræ. Si itaq; deprehẽdamus materiam reliquam esse, propterea quod excretio critica (vt per hęmorrhagiã aut abscessum) nõ pręcessit integra, pugnabimus medicamentis purgantibus nõ solũ bilem, sed etiam melancholiã: quia, vt antè diximus, in febris declinatione solet esse adustabilis. Sin supersit à febre morbida qua-

litas

litas seu dispositio, cōtra eam pugnabimus refrigerātibus & humectātibus. Post crisim igitur, hoc est, excretionē criticam, tum relicta materia, tum dispositio morbosa recidiuas facere cōsueuerunt: nisi anteuertamus purgatione, vel alteratione. Accidit tamē aliquādo, etiāsi nulla subsit materia, nulla morbosa qualitas, vt fiat recidiua ob intemperantem victum ęgri, quum scilicet plura sumpsit quàm conficere possit. Recidit etiam in morbum sæpe cōualescens propter externas iniurias. Verumtamen id præter alia notandum est, à crisi perfecta, neque esse oris siccitatem, aut insuauitatem & amarorem, neque sitim, neque ciborum fastidium. Quòd si hæc adsint, crisis imperfecta est, timendumque de recidiua. Adde his ea quæ notantur in Aph. Quæ iudicantur, &c.

SCHOLIA.

Sexta cautio rationem adferens posterioris membri Aphorismi octaui: Cur qui à morbis conualescentes non appetunt cibos, purgatione indigent? Quia si non purgentur, rursus in morbum incidunt: nam superstes morbi materia, aut empyreuma, quæ à crisi imperfecta & inchoata, aut propter materiæ cōtumaciam, meatuum obstructionem, aut naturæ infirmitatem, relinquitur, recidiuos morbos facere consueuerunt primo die critico: scilicet ante vicesimum diē, quaternario proximo: ante quadragesimum diem septenario proximo: ante centesimum vicenario proximo. In diuturnioribus etiam morbis quæ relinquitur materia facit recidiuas, ob pepasmi difficultatem, quæ in materiæ contumacia consistit. Signa autem recidiui morbi sunt sitis, oris siccitas, insuauitásque, ciborum fastidium, vigiliæ, somni turbulenti, laßitudo totius corporis, si febris sine signis iudicatoriis, die non critico euanescat, si vrinæ crudæ remaneant post febris discessum: & alia quæ ab Hipp. 2. sectione lib. 6. Epid. describuntur.

APHOR. XIII.

ΟΚόσοισι κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ δύσφορος ἡ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δ' ἐπιοῦσα, εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

QVibus crisis instat, iis nox, quæ accessionem præcedit, grauis est: quæ verò subsequitur, magna ex parte leuior solet existere.

IN omni crisi quæ fit aut ad salutem aut mortẽ nox præcedens grauis est: si quidem (vt est primo ad Glauconem) futura est crisis interdiu. Contrà, si futura est noctu, dies præcedẽs est grauis. Quod fit ob perturbationem criticam, quę nihil aliud est quàm naturę certamen cum morbo. Nam quemadmodum dum pus conficitur, fiunt febres & dolores vehementes: sic in materia concepta in venis, vbi naturæ magnum est certamen cum morbo, fiunt grauia symptomata: vt deliria, spirãdi difficultas, caligo oculorum, æstus vehemens & sitis, dolor stomachi, lacrymæ inuoluntariæ, & alia quæ cap. secundo primi de cris. & comm. in Aph. 71. lib. quarti, & in comm. in Aphor. 12. lib. primi, Accessiones & constitutiones, &c. referuntur. Ante accessionem πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ.) Aliquando παροξυσμοὺς intelligere solet crises Hippoc. vt hoc loco. Dicit autem ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, magna ex parte: quia interdum duos dies, interdum tres integros perseuerat illa perturbatio critica. Prętereà accidit aliquando vt crisis sit imperfecta: quod sæpe experiri licet in his regionibus. Nam in febribus quidem acutissimis solét esse crises perfectissimæ: in febribus verò non ita acutis (quales sunt plurimum in his regionibus) non per vnam subitam mutationem, sed multis iudicationibus solent liberari ægri.

SCHO-

SCHOLIA.

QVia Aphorismo præcedenti criseos facta est mentio, explicatur ratio præcognoscendæ criseos ex proprio signo, nimirum molestia quæ nocte antecedente crisim ægrum fatigat. Quibuscunque in febribus crisis est in procinctu, certaménque illud naturæ & morbi, vnde repentina fit mutatio ad salutem vel ad mortem: ad melius vel ad deterius, est in propinquo, nox ea quæ est superior eo paroxysmo in quam crisis incidit, vt debet incidere: (nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus: itaq; fit semper crisis in paroxysmo) permolesta ac difficilis esse solet, ob symptomata perturbationis criticæ, vt delirij, irritationis, cephalalgiæ, marmarigũ, venarum in temporibus ac collo micantium, vertiginum, oculorum lacrymantium ac rubentium, respirationis difficilis, contractionis præcordiorum, ciborum fastidij, nauseæ, tremoris labij inferioris, ruboris & inflationis faciei, vigiliarum, somni turbulenti, iactationis corporis, palpitationis cordis. Quæ omnia symptomata aboriuntur, cum natura humores bonos à malis secernit, quod citra multam in corpore tempestatem fieri nequit: nam vel vapor inde suscitatur, qui ad varias partes, præsertim cerebrum fertur, vel humores huc ac illuc mouentur. Hæc autem perturbatio, noctu potius quàm die excitatur: vel, quòd crises magna ex parte motũ lunæ sequuntur: luna autẽ noctu potius quàm die vires suas exerit: vel, quia sæuitia perturbationis criticæ quæ noctu fit, magis sentiatur nocte quàm eius crisis quæ die fit, ob vigiliam, quæ sua insolentia magis noctẽ turbat quàm diem: vel, quia obseruauerit Hipp. plures noctu quàm interdiu crises cõtigisse. Vel, quia politicè sit locutus, quia noctu non adsint amici, qui familiari colloquio leniant molestiam morbi, vt de die. Proxima verò nox quæ paroxysmo critica succedit, facilior: quòd in eo certami-

ne, vi naturæ cõcocta, secreta & excreta sit materia morbifica, non semper tamen facilior, sed magna ex parte: nam si non perfecta, sed tantùm inchoata fuerit crisis, nox ita facilis non est.

APHOR. XIIII.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ πονηρὰ μεταβάλλῃ.

IN profluuiis alui mutationes excrementorum iuuant, nisi in praua commutentur.

VEntris profluuia de alui profluuiis criticis & à natura factis interpretatur Philotheus: at Gal. de profluuiis in genere. In his mutationes excrementorum, quæ (Galeno interprete) multas humorum species forma sve vacuant, iuuant: quia illa permistione & varietate excremẽtorum corpus à pluribus humoribus repurgatur. Vt, si priùs flaua excreta sint, vel pallida, deinde excernantur pituitosa, indicium est, corpus à flaua bile & pituita expurgari. Sed videndũ, an mutatio fiat in peius. Tunc enim non iuuant illa excrementa varia, imò exitium potiùs quàm salutem significant. Vt si nigra aut liuentia fuerint, vel colliquationis & putredinis signa adsint. De quibus vide secundum Progn. Sic Gal. mala excrementa exponit. At Oribazius τὰ πονηρὰ διαχωρήματα intelligit ea quæ vocamus ἐπιγινόμενα, quæ sunt mala symptomata morbis superuenientia. Vt, si ab alui profluuio sequatur dysenteria, aut ab hac, lienteria, malum.

SCHOLIA.

QVoniam crisis omnis quæ fit in febribus duplex est: vna, per excretionem: altera, per abscessum: hic signa cer-

certißima adfert, vnde perfecta ac fida crisis dignosci poßit: ac prius quæ excretio ceu alui solutio spontanea laudabilis iudicanda sit, explicat. Ergo, in spontaneis alui profluuiis per crisim commotis, tum particularibus, maximè verò vniuersalibus; varietates excrementorum licet multiplicem materiam morbificam, ac proinde difficilem arguant, iuuant tamē: inde enim omniū partiū sese exonerantiū robur significatur, humorisque qui vacuatur bonitas, sine putredine pepasmi experte, aut colliquatione; adde quòd omnis humoris meraci excretio symptomatica est, ac toto genere præter naturam, nisi ad peiora fiat mutatio. Vt si opimæ albæ, succedat flaua opima: si flauæ, ramētosa: si ramentosæ, caruncula:

APHOR. XV.

Ὁκου φάρυγξ νοσέει, ἢ φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι χρή· ἢν γὰρ χολώδεες ἔωσι, τὸ σῶμα ξυννοσέει, ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα τρέφειν.

VBi fauces ægrotant, aut pustularum eruptiones exoriuntur in corpore, excremēta spectare oportet. Quippe si biliosa fuerint, corpus vnà ægrotat. Sin sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.

SEntentia hæc magnam vim habet in instituendo victu & purgando, vbi in corpore apparent tubercula, abscessus, exanthemata, & tumores præter naturam, siue sit à iudicatione, siue sine iudicatione. Natura enim quum vitiosos humores, neque per vomitum, neque per vrinas, neque per alui excretionem potest vacuare, ad cutim propellit: vbi quum restitant propter crassitiem, fiunt tubercula & abscessus. Sæpius verò & fauces afflictantur

defluentibus à capite humoribus.Superiore Aphorismo docuit Hippoc.quo pacto perfecta iudicatio quæ per alui fit excretionem, sit dignoscenda: nunc qua ratione ea quæ fit per abscessum,cognosci possit,mõstrare videtur. Agere,inquam, videtur de tuberculis, abscessibus, tumoribus præter naturam qui à natura fiunt à crisibus. Vbi ergò fauces ægrotant, primùm quidem à iudicatione,deinde etiam sine iudicatione, &c. φάρυγξ nomen est ambiguum apud medicos. Est enim aliquando spatium oris interioris ad radicẽ linguæ:interdum sumitur pro larynge,id est,extremitate asperæ arteriæ quæ tribus constat cartilaginibus.Distinguunt tamen Grammatici. Siquidem genere fœminino fauces significare aiunt, masculino verò laryngem. Verùm φάρυγξ nonnũquam etiam significat œsophagum: vt apud Aristotelem de Philoxeno, qui gruis φάρυγγα, id est collum seu œsophagum optauit. Hoc loco φάρυγξ, est spatiũ illud oris interioris ad radicem linguæ,fauces interpretantur. fiunt autem abscessus aliquando in faucibus, aliquãdo in palato, sed rarius, sæpius in labris & in parte exteriore sub auribus.Iam phymata in variis significationibus accipiũtur. Nam phyma in genere, est tumor omnis præter naturam,translato nomine ab iis quę nascũtur è terra, φυόμενα vocant. Aliquandò est inflammatio glandularum in inguinibus: neque verò inflammatio omnis, sed à sanguine bilioso tantùm, quæ celeriter nascitur,& celeriter suppurat. Est & quando sumitur pro suppuratione,vt alicubi 6.Epid. Hic sumamus in genere, pro omni tumore præter naturam excitato in corpore, præsertim parte exteriore. Vbi ergò sunt exulcerationes & tubercula, siue à iudicatione siue absque iudicatione nascantur, vtrum nutrire licet,

an

an purgare? Cùm natura malum foras expulerit, videtur corpus esse sanum, & tutum esse nutrire. At si purgamus materiam, reuocamus in corpus. Et Hippocr. in Epid. Quum essent, inquit, orta exanthemata Simoni, institutæ vomitiones, quibus tamen lædebatur. Ac Galeno quidem in huiusmodi exanthematibus, tuberculis, abscessibus externis periculosa videtur purgatio, siue per vomitum, siue per inferiora reuocemus materiam intrò. Quando igitur in his abscessibus externis & aliis tumoribus pręter naturam purgandum est? Vbi videmus internum corpus abundare excrementis. Nam tunc non solùm purgamus, sed etiam aliquando sanguinem detrahimus in eiusmodi exanthematibus, & vbi adest spirandi difficultas. Sed quomodo cognoscemus corpus esse excremẽtis plenum? Inspicere excretiones oportet: posteà de nutritione & vacuatione statues. Per excretiones, & vrinæ & alui excrementa veniunt intelligenda. Hæ excretiones si biliosæ fuerint, corpus vnà ægrotat, & adhuc sunt intus praui humores, quos nõdum natura ad cutim deposuit, neque tutum est nutrire, sed potius purgare oportet. Nam impura corpora, &c. Sunt qui excretiones biliosas interpretantur non de solis biliosis, sed de iis etiam quæ referũt vitiũ alîus materiæ à bile. Hipp. reuera intelligit de biliosis, quòd eiusmodi abscessus fiant ferè à bile. Si biliosæ fuerint: addendum, & superuenerint signa illa priùs notata, oris siccitas & inuanitas, sitis, ciborum fastidium, purgandum est. Ponamus Dioni esse exulceratas fauces, excitata tubercula, furunculum: tum in ratione nutriendi & purgandi considerabimus excretiones. Si hæ sint biliosæ, inspiciemus an vnà adsint illa, sitis, ciborum fastidium, &c. Quæ quũ aderunt, intelligemus nondum esse nu-

triẽdum, sed potius purgandũ, quia corpus habet reliquias materiæ morbi. Sin excretiones ipsæ sanis similes fuerint, totum corpus excremẽtis & vitiosis humoribus vacuũ iudicatur: tutumq; est nutrire. Nutrimus autẽ duobus modis, vt conseruemus vires, vt vires augeamus. Si itaque Dioni proposito videamus esse excretiones biliosas, annõ nutriemus? imò sanè, vt vires conseruemus. Quòd si sint sanis similes, nutriemus ad vires augendas. Rursus vrinę in eodem Dione sint admodum biliosæ: instituamus ob id purgationẽ? Distinguendum, an ita tinctæ sint ob vitium corporis, an quia natura criticè vacuat vitiosam materiã: Nam sæpe contingit vt etiã si morbus iudicatus sit salutariter, vrinæ tamen sint admodum croceæ, vel etiam nigræ. Si sint biliosæ ob corporis vitium, purgandum: sin quia natura criticè corpus expurgat, sinendum est, neque quicquam mouendum.

SCHOLIA.

PRofert iudicia perfecta criseos per abscessum. Cum fauces ægrotãt inflammationibus aut tumoribus in illis obortis: aut parotidibus ad aureis: aut tuberculis, exanthematibus, furunculis, vlceribus totum corpus est obsitum post crisim (aut etiam quouis alio morbi vel sanitatis tẽpore) quod contigisse legimus Simoni sect. 2. lib. 6. Epid. vrinæ aut deiectiones inspiciendæ. Nam si biliosæ fuerint, interna viscera ægrotant ob id purgandũ: sin autem sanarum excretionum speciem præ se ferunt in substantia, qualitate & excernendi modo; corpus alere tutum est, non autẽ purgare. Potest autem hic Aphorismus & ad aliud excrementum, & ad alios morbos quàm biliosos forte etiam ad raucedinẽ transferri, similium enim eadem ratio.

APHOR. XVI.

OΚε λιμὸς, ἐ δεῖ πονέειν.

Vbi fames, minimè laborare oportet.

GAl. in comm. duplicem famē constituit. Est enim fames popularis, seu extrema esuritio, quæ propter frugum & ciborum penuriā accidit. Est & fames cibi defectus, seu inedia, quæ consilio ac voluntate aut iussu suscipitur. Hoc in significatu accipitur hoc loco. Corn. Cels. Aphor. hunc ita vertit, Si quibus de causis inedia futura est, labor vitandus est: non satis tamen vertit. Sic esset dicēdum, Si quibus de causis inedia futura est, vel antecessit, &c. Labor autē hîc intelligitur pro exercitatione, seu motu vehementi corporis: adde & animi. Qui motus tum animi, tum corporis est infestissimus inedia laborātibus: hoc ergo motu vtroq; eos prohibebimus, qui ab eodem motu cibum non sunt sumpturi, sed inedia potiùs vsuri: aut in quibus præcessit fames. Cùm enim vt fames, ita & motus eiusmodi tum exiccet, tū vires resoluat; si eum adhibebimus nocebit. Est autem hic Aphor. & ad ægros & ad sanos referendus: ita vt neque sanis neque ægris simul inedia & exercitationibus vti liceat.

SCHOLIA.

SEptima cautio restaurandi corporis conualescentium: conualescentibus non labor, sed quies omnis generis concedenda: quemadmodum enim per sanitatem in inedia non est laborandum, ne vires ab exhausto per inediam laborantes, accedente labore labefactentur: sic ægris cum

certis de causis, inedia futura est, vel antecessit, nunquam purgandum, aut, sanguis vena incisa mittendus: aut vomendum: aut sudor prouocandus: aut deambulationibus, aut frictionibus vehementioribus incumbendũ: sed omnino quiescendum, potissimum in declinatione morbi: secus in morborum acutorum principiis, in quibus licet fames victúsque tenuissimus imperetur, tamen venæ sectio ac purgatio sunt ex vsu.

APHOR. XVII.

Ὁκου ἂν τροφὴ παρὰ φύσιν πλείων εἰσέλθῃ, τοῦτο νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

VBi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari indicat sanatio.

APhorismi huius sensus est. Siquis in corpus cibũ ingerat, plus quàm naturæ modo conueniat, faciet morbum: hoc est, gignet plenitudinem modò ad vasa, modò ad vires. Hic de plenitudine ad vires intelligitur. Verùm illud, plus cibi, variè exponitur, & de quantitate, & de qualitate, & de vtraque. Si itaque ingerat quis cibum, qui naturam superet, vel quãtitate, vel qualitate, vel vtraque, gignetur plethora ad vires. Eiusmodi copia collecta præter naturam necessariò putrescet celeriter, si succedat febris: paulatim ac tardius, si non succedat: morbum igitur faciet. Morbum autem factum esse ex eo quòd plus cibi pręter naturã sit ingestum, ostẽdit sanatio, quæ sequitur ad euacuationem. Hoc testimonium ab euentu vocat Gal. Qui quidem euentus, est non fortunæ filius (quo vtuntur empirici) sed qui consilium & rationem sequitur. Curatio ergò hæc est. Spectabimus in quo sit vitium. Si sit in quantitate, sanguinem detrahemus: sin minus,

scari-

ſcarificabimus. Quòd ſi hæc prætermittámus, imperabimus exercitia, balnea, frictiones, inediã. Si in qualitate, purgabimus. Si & in quantitate & qualitate, primùm vacuabimus phlebotomia, deinde purgationem adhibebimus.

SCHOLIA.

SExta cautio. Conualeſcentibus vt laborandum non eſt, ſic neque nimiis cibis corpus replendum. Nam quemadmodum nimia ſatietas ſanitati officit: ſic, ſi plenior ſuprà naturam in morbo cibus capiatur, quo ſcilicet vires opprimantur, non confirmentur: quod accidit iis qui à morbo cibos auidè appetunt, genióque indulgent, & tamen nihil proficiunt: cibus hic morbum facit, in aluo ſcilicet oppreßionem, ſpirandi difficultatem, dyſenteriam quoque aut licenteriam, in genere venoſo, obſtructiones & febres, in habitu corporis extenuationem & phymatum genus omne. Quòd ita eſſe declarat rei euentus. Etenim eorum morborum, qui à nimia cibi abũdantia ſuccreſcunt, curatio vacuatione perficitur: ſiue per vomitum, ſiue per ſeceſſum, aut aliter.

APHOR. XVIII.

ΤΩν τρεφόντων ἀθρόως καὶ ταχέως, ταχεῖαι καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

EOrum quæ confertim & celeriter nutriunt, excretiones quoque celeres fiunt.

Huius Aphor. vſus eſt in ratione victus conualeſcentium, deinde etiam ſanorum. In conualeſcentibus duo ſunt: imbecillitas caloris natiui, & prætereà

defectus atque inopia alimenti. Vtriusque ratione sæpe in illis nutrimus, alimentis præsertim humidis & liquidis, quæ vt statim coquuntur & distribuũtur, ita facilè exhalant, efficiúntque vt sæpe sit nutriendum. Propositis duobus alimentis: vno, quod sit spirituosum, aëreũ, calidum: altero, quod substantia sit duriore & densiore: illud quidem vt facilè concoquitur, distribuitur, assimilatur, ita celeriùs dissipabitur & exhalabit: hoc verò vt difficiliùs concoquetur & assimilabitur, ita assimilatum magis nutriet, firmiorémque corpori substantiam præstabit: hîc tamen posito firmo ventriculo, & robusto calore natiuo. Ob id Hipp. eos asserit breuioris esse vitæ, qui cibis illis concoctu facilibus, & ob id substantiam fluxilem & facilè exhalabilem habentibus, nutriuntur. Contrà longioris esse vitæ qui vtuntur cibis durioribus ac densioribus: vt quorum substantia pertinaciùs hæreat in corpore, neque facilè dissipetur: cuiusmodi est bubula, limaces, &c. Cum igitur duplici de causa in conualescentibus nutriamus sæpius, præsertim alimentis quæ celeriter & vniuersim nutriunt, qualia sunt ea quæ naturam habent similarem, aëream, & spirituosam: vniuersim quidem nutriunt, quæ semel à natura euicta breui temporis spatio assimilantur, & totum de se præbent corpori alimentum, vt sunt carnes suillæ: ταχέως verò nutriunt, quæ statim alterantur in ventriculo, distribuuntur, & assimilantur, vt sunt olera, pisces saxatiles, &c. Quæ autem ita nutriunt, celeriter excernuntur. Quæ quidem excretiones non solùm de iis intelliguntur quæ per aluum & vrinas fiunt: verùm etiam de iis quæ fiunt per insensilem transpirationem.

SCHO-

SCHOLIA.

Nona cautio restaurandi corporis conualescentium. Vt conualescentes nec labore, nec nimia ciborũ plenitudine fatigãdi: sic neq; alimentis craßis, viscidis, solidioribus plus æquo concoctu difficilibus, tardámq; excretionẽ habentibus reficiendi veniunt: sed iis quæ substãtia, qualitate, copia, numero, & præparationis modo, celerrimè confici, distribui, in substantiam corporis conuerti, & excrementa sua facillimè expellere poßint, ne sua mora paulo diuturniore oppreßionem ac grauitatem in ventriculo, venoso genere & habitu corporis pariant. Etenim eorum quæ omni ex parte & celeriter nutriunt, vt quæ sunt vniusmodi, concoctu facilia, meabilia, qualis est ptisana, oua, testes gallinacei, & vinũ, celeres quoque sunt excretiones. Nam coctionis, distributionis, & expulsionis id est, affluxus, & effluxus, æquabilis ratio esse solet. Cõ. ad Aph. 15. primæ sect. & 7. secundæ. Ita vt facilis nutritionis signum sit, facilis excretio per aluum, vrinas, sudores, & insensilem transpirationem: si modò omnia sint paria, cibi nimirũ naturæ similis, expertes omnis alienæ qualitatis, similis eorũ præparatio, corporum dispositio similis; accedat quoque rerum externarũ æqualitas: exempli gratia, ne super assumptum cibũ hic dormiat, ille verò vigilet. Tales autem cibi licet citißimè vires restaurent, non tamen ad robur multũ cõducunt, sed eaque sensim & tardè concoquũtur, plurimúmq; nutriunt, ac tardè secedunt. Ita vt indè colligas, ad restaurandas vires opus esse cibis qui vniuersim ac celeriter nutriant, non quidem vniuersim, ita vt quælibet eorum pars in alimentũ vertatur nihilque excrementi supersit, quoniam nihil sub cœlo inuenias, quod si vndique nobis simillimum, sed semper inest aliqua portio, quæ in excrementum abit: quo autem cibus minus habet excrementi, eo nobis similior existit. Ad augendum verò vires, cibis opus est, non celeriter, sed tardè nutrientibus, & tardè secedentibus.

APHOR. XIX.

Τῶν ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, οὔτε τῆς ὑγιείης.

IN acutis morbis non omninò certæ ſunt mortis, aut ſalutis prædictiones.

Gal. in lib. de natura humana comment. ſecundo *οὐ πάμπαν* interpretatur *μὴ παντελῶς*, non omninò, nõ in totum certæ ſunt prædictiones: hoc eſt, aliquando fallunt, ſed rarò. Hippocrates enim multas ſanè prænunciationes firmas eſſe dicit, non tamen omnes. Iam quod ad præſentem ſententiam attinet, acuti morbi duorum ſunt generum. Nam alij naſcuntur ex præcedente aliqua cauſa manifeſta: alij latenter, ſine vlla cauſa manifeſta. Addendum, quoſdam etiam naſci ex latente vitio, accedente prætereà cauſa externa: Exempli gratia, duo ſint qui in hepate aut liene habeant abſceſſum, in altero poſt tres aut quatuor dies naſcitur febris acuta. Hæc non eſt à cauſa manifeſta, dùm nullum anteceſſerit frigus, aut æſtus, &c. In altero priùs excitatur ob frigus vel æſtum. Hæc febris eſt & à latente vitio, & à cauſa externa. Qui itaque morbi acuti ex aliqua cauſa manifeſta ſola cõtigerunt, rarò præiudicia falſa: qui verò vitium habent latens & internum, ſunt admodum periculoſi, falluntque medicos. Abſceſſus enim illi interni, cum viſcera non ſentiant, ſæpe nullum de ſe ſignum produnt: adeò vt, dum medicus febrem oppugnat, interim abſceſſus latens ſæpe ſuppuret & ſuffocet ægrum. Siquidem in huiuſmodi morbis ſubitæ cõtingunt mutationes, humorum

morum morbificorum naturam sequẽtes: & prætereà nonnunquam humor noxius ex aliis in alias partes transfluit, vt ab ignobilibus partibus ad nobiliores, & rursus à principibus ad ignobiles. Quare non mirum, falli interdum etiam bonos medicos. At in quibus morbis acutis latens est abscessus, quem tamen causa aliqua externa excitauit, sæpe etiam fallimur. Sic in morbis quoque pestilentialibus sæpe fallunt iudicia. Nam in his videtur aliquando morbus dare inducias naturæ: ex vrinis, pulsibus videtur bene habere æger, qui tamen paulo post interit. Cæterùm quòd ex tertio Progn. dicat quidam interpres difficilius esse iudicium in morbis diuturnis quàm in acutis, id verum non est. Illic enim non confert morbos acutos cum diuturnis Hippocrates, sed acutissimos cum minùs acutis.

SCHOLIA.

ETsi crisis præcognosci poßit ex perturbatione critica, quæ nocte præcedente crisim, molestiam facit: tamen fuвta ac temeraria morborum acutorum prognosis esse non debet quòd vt plurimum turgeat eorum materia, facileque qui eos committit humor de parte in partem transferatur. Quamuis autem morborum acutorum, qui celeriter, continenter & vehementer mouentur, siue illi habeant symptomaticam febrem, vt peripneumonia & pleuritis: siue essentialem, vt causas, propria sit crisis, è qua funestus aut salubris exitus multo faciliùs, in his quàm in diuturnis præsagiri poßit: tamen quia non omnes morbi acuti sunt bene morati, beneque constituti, neque in specie, neque in indiuiduo, incerti admodum iudicij ad salutem aut ad mortem existunt. Hi enim fere partis aut corporis suscipientis & ef-

ficientis causæ naturam sequitur: cuius tanta est inconstantia, vt de morbis qui inde pendent, nihil tutò præsagiri possit. Nam fit sæpenumero, vt ex humoris morbifici commigratione ad locum nobiliorem leuis morbus ingrauescat: ex trãsitu ad ignobilem, sanetur grauissimus. Sunt & aliæ causæ, quæ medici etiam docti ac periti præsagia interturbant: quales sunt externæ & fortuitæ: non enim prædictio, futurorum diuinatio est, qualem profitentur vates fatidici: sed præsentis constitutionis cognitio, cuius effectum in posterum prædicimus. Quæ autem externa sunt, nullum habent in corpore suæ generationis causam, nec igitur prædictionis. Præterea etiam si humor firmus sit, nec turgeat, exitus non semper prædicendus. Nam licet modò quiescat, mox moueri potest: & aliquando, nondum ita cum natura conflixit, vt indicia victoriæ medicus explorata habere queat. Quo tempore suspendendum iudicium: & vt iurisperiti solent formula illa vtendum: nondum liquet. Huc accedit, quòd natura quæ format corpus, ea ipsa est quæ sanat: quæ, vt in formando nõnunquam errans monstra parit: ita & in morborum sanatione, quæ monstra superant vniuersam præsagiendi artem. Obseruato ergo humorum motu, vbi certus iam & constans manifesta & perseuerantia signa vincentis aut victæ naturæ exhibuerit, exitus certò præsagiri poterit, non secus quàm luctæ periti post aliquot conflictus agnoscunt, vter ex luctatoribus victurus sit. In erratico humorum motu, aut incerta ante pugnam quiete, prædictio tegenda est aut differenda. Sic enim Galenus tutò prædicebat morborum euentum, vbi constitisset de morbi specie, parte affecta, humorum motu, trium facultatum robore, & dierum numero.

APHOR. XX.

ΟΚόσοισι νέοισιν ἔουσιν αἱ κοιλίαι ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσιν ξηραίνονται. ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἔουσιν αἱ κοιλίαι ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι ὑγραίνονται.

QVibus adhuc iuuenibus aluus humida est, iis senescentibus siccatur. Quibus verò adhuc iuuenibus sicca est aluus, iis senescentibus humecta, laxáque fit.

In hac sententia loquitur tantùm Hippocrates de duabus ætatibus, iuuentute & senectute: vt per iuuentutem intelligamus ἀκμάζοντας, ætate florentes. Est autem quod hic docet ex eorum numero quæ magna ex parte accidunt, & non semper. Quod ostendit huius lib. Aphorism.53. Quicunque aluos humidas habent, &c. Verùm non simpliciter aluos humidas & siccas sumere oportet, sed in vtraque ætate, seruata eadem victus ratione. Porrò vt mutationis huius causas (quæ à Gal. in comment. recensentur) intelligamus, videndum est & nosse oportet causas tum naturæ & temperamenti partium, tum etiam ventris liquidioris atque siccioris. Itaque (vt ab instrumentis nutritoriis incipiamus) primùm accipiamus os ventriculi. Hoc refrigerato plus cibi appetimus & assumimus, quàm possimus conficere. Quare tunc fit humidior aluus, descenditque celeriùs excrementum. Iam si in ventriculo omnia habeant secundum naturam, similitérque hepar tantum alimenti quanto sibi

opus est attraxerit, fiet etiam facilis aluus. At si is ventriculus calidior est & siccior, sicciora quoq; erũt excrementa. Calor enim efficit, vt & minus appetamus, & citiùs impleamur: prætereà torret alimẽta, ita vt paucum supersit excrementum, atque id quidem siccius. Contrà liquidius erit excrementum, si ventriculus frigidior sit & humidior. Humiditas enim vim ventriculi retentricem imbecilliorem reddit: at frigiditas, quòd non concoquat, plura relinquit excremẽta. Verùm hoc loco obiiciat aliquis ex Hippocrate in Epid. Refrigeratio excrementa indurat, & astringit ea quæ circa ventrem sunt. Prętereà ex tertio Aphor. Aquiloniæ constitutiones aluos duras faciunt. Est distinguendum. Partes quidem externæ ab aëre frigido refrigeratę, aluos duriores efficiunt: internarum verò refrigeratio facit molliores. Ratio autem quare per flatus aquilonios & aërem frigidũ dura excernamus, esse potest, quia omnes corporis partes cõdensantur & constringuntur. Sed ratio hæc non sufficit. Nam si propter frigus constringatur cutis, plura in corpore coaceruabuntur excrementa, quæ aluos lubricas efficient. Dicendum ergò constricta cute per frigora calorem internum fortiorem reddi, qui quantò fortior est ac validior, eò melior fit concoctio, & maior distributio, vnde sicca relinquũtur excremẽta. Altera ratio est, quia per frigora, recti intestini extremum seu podex astringitur: quo fit vt moueantur intestina potiùs sursum quàm deorsum. Prætereà cùm sic diutiùs retineantur in aluo excrementa, à robusto calore exiccantur & indurantur. Quod vbi intelligunt nonnulli, podicem fouẽt aqua tepida, aut desinentes eiusdem aquæ vaporem per anum recipiunt. Hic enim vapor

vapor & dissoluit ac humectat siccius excrementum, & durius emollit. Veniamus nunc ad intestina. Hęc si vim retentricem habeant imbecillam, aut etiam expultricem fortem, facilè fluet aluus. Cōtra pigra erit, si nimium sint resiccata vel natura vel euentu aliquo externo. Vt curato alui profluuio medicamentis nimium astringentibus, ita sæpe astringuntur & siccantur intestina, vt æger in duos aut tres dies nequeat excernere. Tunc autem solui & laxari debet venter, iure ex decocto (vt vocant) triparum, vel potionibus, alimentis humidis, &c. Hepar prætereà vbi calidius est & siccius, resiccat intestina, neque hæc solùm, sed & renes, & vterum ob vicinitatem. Reddit, inquam, excrementa duriora, nisi accedat imbecillitas eiusdem, quæ est à frigiditate. Tum enim humida & biliosa erunt excrementa. Si ergo frigidius sit hepar, & ob id imbecillius, quia non attrahit, aluum relinquit humidiorem: sin calidius est, maior fit attractio & distributio in corpus, & siccior fit aluus. Ob quam etiam causam in conualescentibus solet esse pigra aluus; quia videlicet hepar & partes morbo exinanitæ plurimùm attrahunt, magnaque fit alimenti in corpus distributio. Quinetiam hepar vt copiosiorem pauciorémve bilem gignit, & ad intestina transmittit, ita aluum duriorem aut molliorem reddit. Nam si multa bilis per ecphysin defluat ad intestina, ea aluum proritabit ad excretionem. Contrà, si parum defluat bilis, fiet aluus pigrior. Nonnunquam via illa ad intestina intercipitur, & tunc per totum corpus spargitur bilis, aut in ventriculum regurgitat, & posteà euomitur. Hi solent esse aluo durissima, fereque post duos aut treis dies durissima excernere & biliosa. Deinde spectandus etiam corporis habitus. Densitas

enim cutis excrementa facit mollia: raritas verò dura & ſicca. Atqui videtur iſtud illi repugnare quod paulò antè diximus, frigus videlicet conſtricta cute aluum reddere ſicciorem. Intelligendum à contrariis cauſis ſequi poſſe eundem effectum, ſed diuerſa ratione. Siquidem per frigus (vt diximus) calor intrò compulſus, & validior factus indurat excrementa. Per raritatem verò cutis multa excrementa fuliginoſa, & aliquando ſeroſa (vt ſudores) exhalant & diſſipantur: quæ excrementa ſi remanerent in corpore, ad inteſtina deferrentur, & humidiorem facerent aluum. At quibus denſior cutis eſt, ea retinentur, & ad vias excernendi fugientia deiectionem accelerant: niſi fortior ſit calor natiuus, & conſtrictus podex. Poſtremò habẽda quoq; eſt ratio alimentorum, & rerũ non naturaliũ. In alimẽtis potu præſertim & cibo, ſpectamus tũ quantitatẽ, tum qualitatem. In quantitate, ſi pauciora fuerint alimenta, tardior erit aluus: ſin copioſiora, citatior. In qualitate, ſi alimenta ſint acria, aut etiá ſalſa vel nitroſa, ad excretionem irritant. Sin terrena ſint ſubſtantia, & craſſa, dura, auſtera, & plurimùm aſtringente, aluum aſtringent. De aëre, vide lib. 3. Aph. At motus multus reſiccat aluum: quies verò humectat. Animi præterea affectus aluum ſæpe deturbant: vt in metu apparet, & in ira. In hac enim ſæpe ita commota bilis ruit ad inteſtina, vt ſoluatur aluus. Somnus quoque longior excrementa deſiccat, præſertim ſi quis cubet in renes. Item venus aluum reddit duriorem, corpore laxato & rarefacto. His itaque memoratis cauſis ventris durioris aut mollioris, quibus iuuenibus aluus humida eſt, iis ſeneſcentibus ſiccatur. Nam temperamentum oris ventriculi, ventriculi ipſius hepatis frigidius & humidius in iuuentute,

com-

commutatur in senectute. Siquidem fit adhuc frigidius, ita vt appetentia deficiat, excrementaque deficcentur inopia cibi. Prætereà fit ficciùs, vt vis retentiua ventriculi euadat robustior. Multa item bilis quæ ventrem irritabat, in senectute fit paucior. Quibus verò iuuenibus sicca est aluus, iis senescentibus humectatur. Nam temperamentum calidius anteà & ficcius in ventriculo, hepate, senescentibus commutatur in contrarium. Vbi robusta erat retentiua, vbi robur erat ventriculi, fit mutatio ad contraria. Anteà rarior cutis faciebat excrementa dura, iam in senectute densior facit molliora. Sic denique in aliis causis est disquirendum.

SCHOLIA.

QVam sit difficilis corporum ipsorum distinctio, ex quorum varietate efficitur morborum acutorum non tutas omnino præsagitiones esse interitus aut salutis, hoc familiari exemplo licet conîicere. Quibus enim iuuenibus fluxit aluus, non ob diæta vicium, sed ob bilis acerrima copiam aluum ad excretionem stimulantis, & ventriculi, ex ardore nimio, infirmitatem: iisdem senescentibus siccior fit: quòd bilis mitescat, eiúsque æstus deferuescat: quòd item vetus alui infirmitas ab æstu iuuenili contracta temperamenti per ætatem mutatione, sanatur. Quibus verò in adolescentia, corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad superiora motu fuit astricta aluus, in senectute soluetur corporis densitate: non aliter quam (vt ait Hippocrates sectio. 6. lib. 6. Epid.) biliosum corpus si perspiratione careat, melancholicum efficitur: & quod aluum pigram habuit, humidam habere incipit. Eisdem quoque adolescentibus soluitur aluus in senectute ob hepatis remißiorem calorem, deinde ob motum

contrarium bilis: vnde fit, vt causi in senibus fere per dysenteriam iudicentur, vti alui iuuenibus per hæmorrhagiam: quod Dioni contigisse legimus historia 3. vniuersali lib. 1. Epid. sententia 66. Sunt autem quinque occasiones, quæ ventrem mutant. Bilis à folliculo suo in intestina defluens, virtutis retentricis, expultricis, concoctricis, appetentis varietas. Quæ omnes ad ventriculum, hepar, intestina referendæ sunt, vt de aluo humida aut sicca posit ferri iudicium. Notandum verò iuuenibus bene constitutis aluum semper humidam esse: & senibus, siccam.

APHOR. XXI.

Λιμὸν θώρηξις λύει:

F*Amem vini meracioris potio tollit.*

Breuis hæc sententia docet curationem morbi, qui dicitur caninus appetitus. Sunt autem antiquæ voces λιμὸς & θώρηξις, quarum ambiguitatem explicat Gal. Nam fames est & naturalis, & præter naturam. Interdum Hippocrati est popularis quædam calamitas ob deperditas fruges: fames naturalis, nihil est aliud quàm suctionis sensus, quæ sequitur euacuationem. De qua non agit hoc loco Hippocrates, sed de ea quæ præter naturam est, quæ nullam sequitur euacuationem, famis autem præter naturam duplicis meminit in comment. Gal. vnius quæ canina dicitur: alterius, quæ βούλιμος seu βουλιμία dicitur. Confunduntur tamen aliquando hæc duo, adeò vt nonnulli (vt Gaza) βουλιμίαν sæpe vertant caninam famem: quanquàm βουλιμία generalior est fame canina. Vt itaque à dictione βούλιμος incipiamus, componitur ἀπὸ τοῦ βοῦ

(quod

(quod auget) & λιμὸς, fames: ita vt ſecundum Grammaticos βούλιμον καὶ βουλιμίαν vocemus omnem excedentem, & propè inſatiabilem famem. Aliquando Ariſtoteli affectus eſt, qui à vehementi frigore externo accidit, præſertim inceden ibus per niues. Nam tunc cutis conſtringitur,calor natiuus intrò compellitur,& prætereà refrigeratur os ventriculi ac ſiccatur. Gal.alicubi in ſimpl.libris, & in comment. dicit eos qui hac bulimia laborant, initio quidem vehementiſſimè appetere, pòſt nihil appetere. Ratio eſt: quia initio mediocris eſt refrigeratio, poſteà vbi ingens eſt refrigeratio & ſiccatio oris ventriculi, concidit appetentia. Vbi ergo calor ille natiuus intrò eſt coactus,ſi nihil reperiat pabuli,ſubſtantiam corporis conſumendo,langueſcit. Aliquando conuertitur ad ventriculum, vbi pituita, ſi qua eſt,abſumpta & minor & imbecilliot redditur, fit interdum vt confugiat ad thoracem,quò quum peruenit, efficit ſpirandi difficultatem, & mutos reddit, ita vt mortui videantur:Lingua Gallica ſic affectos vocamus *tranſys*. Bulimos denique fit quum ſtomachus penuria, ob cibi defectum,& imbecillitate ob vehementem refrigerationem infeſtatur de Sympt. cauſis lib.4. Gal.lib. de comp. med. κατὰ τόπους bulimia laborantes curari vult calfacientibus & humectantibus. Sed vt rectè procedat curatio, diligenter conſiderandum eſt quãtus ſuperſit calor. Nam ſi ſit minimum caloris, & ſtatim luculento igni ægrum admoueas, derepente morietur. Imo nonnulli moriuntur ſæpe nondum igni admoti, ſoluti niuibus, & aëre ſtatim tepidiore facto.Ratio poteſt eſſe: quia calor exiguus & languidior factus, vbi ſeſe explicat, diſſoluitur & euaneſcit.

Vbi igitur paucus erit calor, paulatim calfacere & nutrire oportet, & paulatim adhibere balnea atque frictiones. Nam si statim saties, derepente suffocabitur calor. Si protinus laues, balneo cute rarefacta, is euocabitur foras & dissoluetur. Quod si satis supersit caloris, audaciùs balneum & frictiones instítues, celeriùs calefacies & satiabis. Iam verò in ea appetentia quæ canina dicitur, intelligimus aliquando inanitionem totius corporis, quæ vel immodici caloris vim, vel retentricis imbecillitatem sequitur. Aliquando intelligimus βούλιμον & vehementem famem ob refrigerationem oris ventriculi. Nonnunquam & per caninam appetentiam & per bulimum significamus picam, hoc est, prauarum cibi & potus appetentiam qualitatum. Hoc loco canina appetentia propriè est accipienda, quæ videlicet fit propter refrigeratum os ventriculi. Sed refrigeratio ista, vel est à simplici qualitate frigida, vel cum humore frigido & acido (qualis est pituita vel melancholicus succus) imbibito ori ventriculi, qui humor rosionem inducit, suctioni ei, à qua appetentia secundum naturam fit, proportione respondentem. Iam spectanda curatio. Si caninus appetitus fit ab inanitione corporis, tantum abest vt vinum ieiunis prosit, vt etiam neruos lædat, & conuulsiones atque deliria inducat. Præsumptis ergo cibis, dabimus his vinum. At iis, qui canino appetitu laborant à simplici ventriculi refrigeratione, & ieiunis & pransis vinum offerre poterimus. Itidem iis quibus cum frigida intemperie humor est combibitus tunicis ventriculi: sed instituto priùs medicamento aridam pituitam aui melancholiam purgante. Posteà dentur alimenta pinguia & oleosa. Nam cum in hoc affectu duo sint, constrictio oris ventriculi

li,& consequens fames præter naturam:pinguia quod est constrictum elaxant, præterea famem citò profligant. Eos autem statim satiari vult Gal. quia ingerunt plura quàm oportet,& ingurgitant multa quæ statim reuomunt aut deiiciunt. Huic verò appetentiæ refrenandæ maximè conueniunt pinguia. Deinde vinum dari debet copiosè & largiter,non solũ his pinguibus præsumptis, sed etiam nondũ pransis, vt vult Aëtius. Vinum sit nõ austerum,aut acerbum,sed absque astrictione tenue & calidum, καὶ κίῤῥον τὴν χρόαν,id est, colore fuluum. Hoc enim ob tenuitatem statim penetrabit, & præterea corriget humorem illum frigidum sua calliditate. Adhæc vinum satiat,vt videre est in ebriosis, qui cùm multum bibant,minimum comedunt. Porrò vt λιμὸς,ita & θώρηξις nomẽ est ambiguum. Nam Grãmatici ita scriptum volunt armaturam significare: vbi verò scribitur per ο,καὶ ι,meri potionem. Sed ea dictione vtuntur medici pro vini potu, vel ebrietate, vt interpretatur Gal.in exegesi vocũ Hippocratis. Philotheus ἀκρατοποσίαν, id est, vini meracioris potionem exponit. Sed etiamsi non addas,meracioris parum refert: quippe cùm satis intelligatur in huius affectus curatione. Dicitur autem θώρηξις οἰνοποσία, vini potio, quòd thoracem armare & calefacere videatur. Famem igitur vini potio soluit, præcedente tamen purgatione acidi humoris (si ita accidit) præsumptis verò pinguibus,aut etiam post vinum sumptis.

SCHOLIA.

Decima cautio restaurandorum conualescentium. Si qui morbo defuncti iure suo cibis vescantur, nulláque necessitate adducti nescio quomodo aut negligentia, aut immemores, aut occupati negotiis suum genium defraudent.

indeque fame premantur, mero die ſequenti ſunt reficiendi, alioquin in grauiſsima incurrent ſymptomata. Nã vini generoſi, aut etiam meri potio caninam appetentiam, ceu inexplebile cibi capiẽdi deſiderium, excitato ſolum ſuctionis ſenſu in ſtomacho ab intemperie frigida ſicca, aut humore acido ſanguinem venarum per tunicas alui ſparſarum cogente, eximit. Nam cum fames canina cauſam habeat intemperiẽ frigidam & ſiccam: vel concretionem ſanguis venarum ab acido humore: quicquid eiuſmodi eſt vt ſolida laxet corpora, laxandóque diſſoluat, cum autem fundendo humores extendat, id famis caninæ remedium eſt, vt oleum ſimplex, vel hydræleum, omniſque adeo res opima & pinguis. Sed vini generoſi non auſteri ſaporis nõ acerbi vis ſalubritati hominum ſic affectorum eſt accommodatiſsima: quòd id non ſolùm pugnet cum appetentia canina cauſis, ſed & ipſi naturæ ſtudeat.

APHOR. XXII.

ἈΠὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γίνηται, κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονὴ, καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

QVi à plenitudine fiunt morbi, vacuatione curantur. Et qui ab inanitione proficiſcuntur, ſanantur plenitudine, cæterorúmque contraria ſunt remedia.

Hæc ſententia eadem eſt cum axiomate medico, Cõtraria cõtrariorũ remedia. πλησμονὴ propriè eſt ſatietas, cui opponitur fames. Hîc tamen intelligitur de repletione non ſolùm cibi, ſed & humoris; cui opponitur vacuatio. Gal. com. de natura humana (ſiue hic liber ſit Theſſali, ſiue Hippocratis) authoré reprehẽdit quòd cùm poſuiſſet πλησμονὴν, non tamen addiderit contrarium, ſed potius euacuationem. Hic tamen

(vt

(vt diximus) πλησμονὴ etiam intelligitur de repletione humoris. Quare malè vertit Fuchsius, satietas. Morbi ergò ex repletione curantur euacuatione; vt per inediam, clysterem, balnea, &c. Vide Apho. Athletarum firmæ constitutiones, &c. Hîc autem agit Hippoc. de morbis, non quidem factis, sed qui adhuc fiunt: quorum est vacuatio.

SCHOLIA.

Ratio Aphorismi præcedentis. Vt enim qui à saturitate incidunt morbi, exhausto curantur, dũ scilicet illi fiũt, non autem cũ sublata iam causa superstites manent. Ita qui ab exhausto, refectione sanantur; atque pari ratione aliorũ modicè adhibita contrarietate, nam quicquid rectum est, id symmetrum est, mediúmque & omnis vitiosi excessus expers: Cui enim nec demere quicquam, nec adijcere non partem aliquam, nõ qualitatem poßis, id prorsus rectè se habet: Cõtrà, quod demi sibi aliquid, aut adijcere sibi aliquid postulat, id ab optimo naturæ statu receßit: ad quem redire aliter, non est, nisi id quod superuacuum est tollatur: & quod deficit adiungatur: id autem fit æquali contrariorum vsu.

APHOR. XXIII.

ΤΑ ὀξέα τῶν νοσημάτων κρίνεται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρησι.

Acuti morbi intra quatuordecim dies iudicantur.

IAm antè lib. primo diximus, quid esset morbus acutus. Diximus & differentias. Ad huius sententiæ intelligentiam ponamus tantùm duplex genus acutorum morborum, simpliciter videlicet acutum, & acutum ἐκ τῆς μεταπτώσεως, ex decidentia vocant. Acutus

morbus simpliciter iudicatur 14. diebus ἐκ μεταπτώσεως verò, dieb. 40. Verumtamen cum hæc sententia intelligatur magna ex parte, acutus simpliciter morbus terminari poterit non solùm die 14. sed etiam infra 14. vt 11. vel aliquando (sed rarius) 17. aut 20. Post 20. ad 40. erit morb. acutus ex decidentia, qui etiam poterit iudicari non solùm die 40. sed etiam intra 40. vt 34. Sed quomodo cognoscemus terminationem seu iudicationem morbi fore his diebus? Aduertere oportet ad morbi magnitudinē & celeritatem motus. Qui enim morbus statim vehemens est, & celeriter mouetur, primo quaternario, aut septimo die iudicabitur. Qui verò non ita vehemens est, neque adeò celeriter mouetur (sed mouetur vt die quarto aut quinto) iudicabitur die 14. aut circiter.

SCHOLIA.

Videtur velut quædam appendix esse Aphor. 19. licet in morbis acutis certa prognosis statui non possit salutis aut mortis: hoc tamen de illis certò licet prædicere, quod intra decimum quartum diem quilibet morbus acutus suam crisim habeat, siue perfectam: siue imperfectam: potissimum verò, qui à bile excitatur, regione calida, ætate, & anni tempore calidis, & qui pleno cursu, intermisso aut impedito à victu: vel medicamento, vel alia ratione ad iudicium properat. Cuius motus tam celeris ad crisim causa non tam ad vehementiam symptomatum quàm ad robur naturæ, aut humoris feruorem ac orgasmum partisue obsessæ dignitatem, videtur referendæ. Acutus enim morbus aut ab humore fit calido ac tenui, qui celeriter mouetur: aut principem partem obsidet, quæ diu pati non potest. Vt autem omnes morbi qui intra 41. diem teminantur, sunt acuti. Ceph emera enim

enim febris vno die, tertiana pura diebus quatuordecim terminatur. (Sic neque omnes acuti intra 14. diem iudicantur, sed vt plurimum: aliquando enim ad 17. & 20. aut eò longius procedunt. Qua de re sic certa ratio statui potest. Acutorum duo sūma sunt genera. Alij, qui febrem assiduam habent coniunctā, eamque essentialem vel symptomaticā. Alij qui principē partem obsident, qualis apoplexia, & epilepsia. Priores indicantur: posteriores non item. Rursus, acutorū, qui febrem habent comitem, quatuor sunt genera. Acuti simplicieer, peracuti, extremè peracuti ex decidentia. Acuti simpliciter ad diem 14. protenduntur. Peracuti ad 5. vel septimum diem, vt febris ardens. Extremè peracuti tertio aut ad summum quarto die terminantur, vt febris pestilens. Acuti ex decidentia 40. vel 60. aut etiam centesimo vigesimo, nimirum quarto mēse soluuntur: Sic enim Hippocr. in Epid. dierum criticorum finem supremum constituit centesimum vigesimum: vt primum, tertium diem. Hic agitur de acutis simpliciter, quorū terminus decimusquartus statuitur: qui terminus non ad dierum numerū & totius morbi historiam est referendus, sed potius ad acumen morbi, hoc est ad tractum illū tēporis, in quo morbus celerrimè & vehementer mouetur cum acumine & vehementia symptomatum. Hoc enim tēpus amplius duabus septimanis durare non potest: Nā cum crisis repentina sit mutatio ad salutem vel ad mortem, celeritate & vehementia motus perficitur, qui ex certamine naturæ & morbi subsequitur: & quanto vlterius morbi processerint, diuturnioresque facti fuerint, tantum summa perturbatio quæ præcipitem mutationē præcedit, languescit & remittitur fatiscente natura. Hinc fit, vt non semper primo die incipiat, sed interdum exacto primo quaternario, interdum secundo, hoc certamen morbi & naturæ eluceat: nam qui morbi primo quaternario blandè mouentur, ad diem perueniunt: Qui verò

per duos quaternarios, id est vsque ad septimum sunt mites, deinde à septimo vehementer & acutè moueri incipiunt, vigesimo solent iudicari. Hos Galenus quasi cohibitos freno morbos, nec laxis habenis ad suum terminũ properantes appellat. Verùm qui statim ab initio citatiores sunt & vehementiores, 14. diem non prætergrediuntur. Ita omnes vehementiam celeritatémque finiunt ante duas septimanas. Ponamus exẽpli gratia, ægrum febre acuta laborantem, quinto die phrenitide corripi, ad 17. peruenire poterit, nec vltra sine crisi progredietur, id est, sine magna mutatione ad vitã aut mortem: ad deterius, aut melius. Totidẽ enim mutationes posuit Hipp. 1. Epid. Galenus verò 3. de cris. sex mutationum differẽtias numerat, duas subitò ad salutem aut mortem: duas sensim ad vtrunq; morbo decrescente, vel virtute dissoluta: totidem mixtim, subitò facta mutatione in deterius aut melius. Horum omnium causa est, quia stati ratíque sunt naturæ motus, tum in morbis superandis, tum in omni alia actione. Vt fœtu excludendo, & excrementis excernẽdis, & hi motus nunquam euariant, nisi interturbentur ab aliqua causa externa vel interna. Neque enim vterus vnguibus irritatus fœtum eÿcit, sed paret legibus sui conditoris, vt & in stata crisi: cuius motionis causa non ad elemẽta, sed ad formas quasdam occultas referenda est. Proinde in his sensibus acquiescendum ac experientiæ: nũquam enim aliter fieri visum est, vt natura vehementiam certaminis in morbis acutis vltra id tempus 14. dierum sustineret.

APHOR. XXIIII.

ΤΩν ἕπτα ὁ τετάρτη ἐπίδηλος ἑτέρης ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. θεωρητὴ δὲ ἡ ἑνδεκάτη. αὕτη γὰρ ἐστι τετάρτη καὶ ἑτέρης ἑβδομάδος. θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη, αὕτη γὰρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης. ἑβδόμη δὲ ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

Quartus

QVartus dies septimi est index, Octauus sequẽtis septimanæ principium existit. Est verò & vndecimus spectandus. Ipse enim quartus est secundæ septimanæ: spectandus rursum decimusseptimus: is enim à quartodecimo quartus est: septimus verò ab vndecimo.

DIes criticos diuidamus in tria genera. Primum genus eorũ est qui dicuntur ἐπίδηλοι, hoc est, indices aut contemplabiles, vel cõsiderandi. Secundum eorũ, qui propriè appellantur κρισιμοὶ, seu κρισιμοὶ Hippocrati. Tertium genus est eorum qui dicũtur παρεμπιπτόμενοι, hoc est, intercidentes, siue intermedij. Hoc loco Hipp. meminit tantùm duorum primorum, lib. huius operis quarto etiá intercidentiũ. Differunt autem hi virtute inter se. Nã diebus indicib⁹ indicat & significat natura, quid sit futurũ die critico sequenti. Dieb. criticis fit certamen naturę & morbi, vnde mutatio subita ad salutẽ vel mortem, ad melius vel deterius. Diebus intermediis aliquando absoluitur quod fuit inceptum die critico. Cęterùm indices dies sunt, vt quaternarij: critici verò septenarij. Horum nõ perseuerat semper vis. Nam post vigesimum diem elanguescit peritque vis quaternariorum: post 40. verò, septenariorum. Sunt tamen (diuisa vsq; ad vigesimum vnaquaq; septimana in duos quaternarios, ita vt idẽ dies quartus sit finis præcedẽtis quaternarij, & initiũ sequentis) quaternarij tres, quartus, 11. 17. At septenarij sunt sex, septimus, 14. 20. 27. 34. 40. Inter hos incidunt tertius, 5. 9. &c. aliquãdo sextus, sed malè semper indicat. Quartus itaque dies index est septimi, vndecimus 14. decimusseptimus 20. Notandum tamen est, maiorẽ semper vim inesse primis quaternariis in in-

dicando, vt primis ſeptenariis in iudicando. Porrò in horũ criticorum ratione συνάφεια eſt καὶ διάζευξις. Synapheia eſt, quum ſeptenarij duo inter ſe copulantur, ita vt idẽ dies ſit finis præcedentis ſeptimanæ, & initium ſequẽtis. Diezeuxis verò, quum duo ſeptenarij à ſeinuicem ſeparantur, ita vt vnus dies ſit principium ſequentis ſeptimanæ, alter verò finis præcedentis. Cõtingit ergò Diezeuxis in continuatione primi ſeptenarij & ſecundi: Septimus enim dies terminat primũ ſeptenarium, & octauus incipit ſecũdum. Synapheia verò eſt in copulatione ſecũdi ſeptenarij cum tertio; Nam 14. dies ſecũdi ſeptenarij vltimus, tertij ſeptenarij principium exiſtit. Sic Diezeuxis eſt in continuatione tertij & quarti ſeptenarij: adeò vt vigeſim[9] dies claudat tertium ſeptenarium, vigeſimus verò primus inchoet quartum: & ita deinceps in aliis. Redeamus ad textum Hippocratis. Die quarto edit ſigna quædã natura, vnde colligat medicus quid ſit futurum die critico ſeptimo. Diligenter ergò eſt medico conſiderandus. In eo.n. ſi quid boni acciderit, bonũ eſt: ſiquid mali, peſſimum eſt. In morbis dico celeriter mouentibus. Eſt etiam contemplabilis vndecimus: reuera tamen & criticus eſt, ſed magis indicat quàm iudicat. Sic de 17. Quo die iudicantur ſæpe morbi, qui tardè (vt vndecimo) edunt ſigna.

SCHOLIA.

SI decimusquartus dies ſit criticus: Qui ergo dies ſunt indices dierum criticorũ? Parum enim eſt prædixiſſe morbum acutum intra dies 14. terminatũ iri, niſi quo die futurus ſit ille terminus ſignificetur: ſignificari quidem poteſt ille terminus, per ea quæ explicata ſunt Apho. 12. lib. 1. multò verò

rò certius per dies indices. Proinde hic agitur de ſeptimanis quæ per quaternarios digeſtæ ſunt: item de diebus indicibus & contemplatoris, qui in febribus tum continuis tum intermittentibus obſeruandi veniunt. Ergo ſeptenorum dierũ in febribus continuis: & periodorũ in intermittentibus, quartæ dies, aut quartus paroxyſmus, ſigna edit ad criſis apparentia in propriis excrementis. Alterius ſeptimanæ octauus dies, vel octaua peridous principum exiſtit ſecundæ ſeptimanæ: duoque illi ſeptenarij ſunt ſeparati à ſe inuicem: obſeruabilis itẽ eſt & ipſa vndecima dies, ceu vndecima periodus ſi ad hiſtoriã morbi referatur: nõ autem ad ſymptomatũ acceſsionem: eſt enim dies illa vndecima, aut periodus vndecima ſecundæ ſeptimanæ, quarta. Rurſum obſeruabilis eſt decimaſeptima dies aut periodus index futuri viceſimi. Eſt enim quarta à decimo quarto, ſeptima verò ab vndecimo: vt diuerſa ratione & indicandi & iudicandi vim poſsit obtinere: indicandi ſi referatur ad viceſimum, iudicandi ſi ad vndecimum. Id autem vt clarius intelligas ſic habeto. Morborum, alij diebus: alij menſibus: alij totis annis iudicantur. Acuti omnes, diebus: longi verò menſibus aut annis. Ex acutis, alij paucioribus: alij pluribus diebus, pro celeri aut tardo eorum motu: Extremè peracuti, intra quartum diem peracuti intra ſeptimum. Acuti exactè, intra 14. Acuti ex decidentia intra quadrageſimum, aliquando etiam intra centeſimum vigeſimum: ſed illi quum ſuperant 40. diem nomen acutorum amittunt & longis annumerantur. Suus nimirum cuique morbo acuto ſtatus ac ratus eſt dierum terminus, intra quem ſuos motus celeres ac vehementes obeunt. Hoc interea temporis tractandum mouentur, & ad ſuum terminum properant, inſignes mutationes ſubeunt ob certamen quod natura cum illis inſtituit. Inſignes autem illæ mutationes non quibuſcunque, ſed certis ac ſtatis etiam diebus elucent.

Qui dies, triplices sunt. Alij, iudices nominantur, in quibus naturæ certamen incipit. Alij, critici, in quibus velut consertis manibus natura pugnat. Alij, pro victoria, aduersus morborũ intercidentes ceu intercalares ac medij, in quibus absoluitur aliquando certamen quod fuit incœptum die critico. Dies iudices, quid sit futurũ diebus criticis prænunciant, quia in illis iam apparent argumenta concoctionis bona aut mala: tales autem omnes sunt quaternarij, vsque ad diem vicesimum. Post diem vicesimum, septenarij ad quadragesimum. Post quadragesimum, vicenarij ad centesimum vigesimum. Dies autem critici, ad quadragesimũ vsque diem sunt omnes septenarij, quod natura suos motus insignes semper, per septenarios obeat, siue dies illi fuerint, siue menses, siue anni, Sic enim quidã morbi septimo mense finiuntur. Temperatura corporis singulis septenniis variat. Dies intercidentes sunt quibus & sua vis inest ad iudicandum, vt tertius, quintus, nonus, non tamen tam potens quã quæ diebus criticis: quemadmodum & diebus iudicibus sua quoque vis inest iudicandi, non tamen tam potens quàm indicandi. Quarta his addi potest differentia dierum in quibus vt plurimem mala crisis euenit. Hi fere à quarto pares sunt, vt 6.8. 10.12.16.18. Eorum verò pessimus est sextus, qui, quòd eo plures pereant, tyranni nomen meruit. Rationem horum omnium dierum & iudicantium, & indicantium, & intercidentium Galenus à motu lunæ repetit: quam tamen ab occulta nobisque incognita, & Hippocratis experimento tantùm comprobata causa præstat repetere. Sic enim ad motum lunæ vim istorum dierum referas, oportet, morbos acutos vna cũ luna incipere, aut eius etiã quadris: nisi singulis momentis nouas velis lunationes initiari, ac singulis eandem vim attribuere: oporteret quoque exacerbationes ac paroxysmos, in quos necessariò incidit crisis motum lunæ sequi: quos tamen non astra respi-

cere

cere, sed humorum conditionem sequi certum est. Sed de his alias.

APHOR. XXV.

Οἱ θερινοὶ τεταρταῖοι, τὰ πολλὰ γίνονται βραχέες· οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues sunt, autumnales verò longæ, præsertim quæ ad hyemem vsque perueniunt.

Febris quartanæ multiplex est generatio: aliquando enim generatur ęstate, propterea quòd hyeme præcedente aut vere collectus est crassus quidam humor viscidus & frigidus, vt in pueris præsertim, quòd intempestiuè & exerceantur & comedant. Indicio sunt, dolor ventriculi, & pituitosa quæ vomunt. Interdum generatur quartana æstate in iuuenibus & viris, non solùm ab humore crasso ac frigido per hyemem collecto, sed etiam ratione vitæ intemperantis, & qualitatis alimentorum, non autem ratione ætatis aut temporis. Cùm enim æstate imbecillus sit calor natiuus, multa ingurgitant, quæ cruda in corpore relicta febrem gignunt. Plerumque verò fit quartana à melancholia, maximè declinante ætate & autumno. Ætatis autem declinantis certus præscribi modus non potest: quippe cùm aliis ætas declinet celeriùs, vt anno 30. aliis tardius, vt 40. & 50. Verùm eiusmodi febres ferè accidunt autumno, & ab anno ætatis 40. ad 50. Æstiuæ igitur quartanæ, hoc est, quæ primùm æstate nascuntur, non ratione temporis, sed ratione vitæ intemperantis, & qualitatis alimentorum, breues sunt. Nam omnis materia febris quartanæ crassa est & frigida: at calor externus cal-

facit,tenuat,fundit, & è profundo corpore materiam illam trahit in superficiem corporis quæ laxa est. Magna verò ex parte dicit: quia aliquando, nisi adhibeantur iusta remedia (vt phlebotomia interdum Oribasio) & conueniens vitæ ratio præsertim, protrahuntur in longum tempus,vel ad hyemem,idque maximè si causa vehementior sit, & humor copiosior ac crassior. At autumnales sunt longæ, tum quia humor iam crassior & frigidior factus est per autumnum, tũ quia qui per æstatem mouebantur humores ad corporis superficiem,nunc ad centrum mouentur.Hę tamen nonnunquam hyemem attingunt. Nonnunquã ab aliquo vitio internæ partis, vt lienis aut hepatis natæ tertio mense soluuntur orta aliqua insigni vacuatione, vt per hæmorrhoidas, aut vrinas nigras. Quibusdam finiuntur sexto mense, caloribus incipientibus. Aliis nono mense, vt Iunio, quo cerasa sunt matura. Vnde vulgo persuasum est, ea sanare quartanas, in eamque rem cerasa destillant. Sed calor sanationis causa est, non ille fructus. Aliis hæ febres durant in annum, in duos,in tres. Auicenna affirmat durare nonnullis ad annum 12. Ab his prætereà quidam in paralysin incidunt, quum materia illa frigida & crassa ad neruos imbecillos se confert, eosque stupefacit. Alij incidunt in hydropem, toto sanguine refrigerato. Hæc autem mutatio dicitur ex metathesi.

SCHOLIA.

Quemadmodum acuti morbi diebus terminantur: ita longi mensibus. Et quemadmodum acuti ad motum lunæ mouentur: sic & longi, ad motum solis: ita vt temporum

porum mutationes, annique constitutio plurimum faciant ad breuitatem aut longitudinem morborum. Indicio sunt quartanæ, quæ non erraticæ, non symptomaticæ, sed essentiales & primigeniæ, si à diæta aut instituti vitio in æstatem cadant, sunt breues: quod cœli beneficio earum materia facilè pepasmum recipiat, & excernatur facilè, accedátque naturæ irritatio quæ ante desiderabatur. Non tamen semper breues sunt, sed maximam partem: quia nonnunquam cœli inclementia vires effœtæ languent: à quibus nec concoqui, nec excerni tam promptè earum materia possit: adde quòd fieri potest, vt pars tenuior sanguinis ac bilis per vomitum reddita fuerit, superstite crassiore. Si verò quartanæ in autumnum inciderint, sunt longæ: maximè quæ hyemem attingunt: quòd eo cœli statu è corporibus nostris nihil omninò exudet, sitque materia multo contumacior quàm aliis anni tempestatibus. Cæterùm apud nos, vbi celerius æstiuus calor languescit, inclinante æstate nec expectato autumno multæ quartanæ fiunt: & si quæ autumno, magna ex parte, eius initij fiunt. Hyeme verò, cuius principium definitur circiter nonas Nouembris, rarissimæ sunt quartanæ. At contra fit, vt autumno & æstate declinante genitæ solstitio hyberno vel desinant, vel leuiores fiant. Id apud nos accidit inclinante Decembri. Hippoc. in Coacis scripsit quartanas mutari in acutos morbos, quod rarò fit: frequenter verò in quartanam duplicem & triplicem transeunt: Rarò in quintanam.

APHOR. XXVI.

Πυρετὸν ἐπὶ σπασμῷ βέλτιον γενέσθαι, ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυρετῷ.

FEbrem conuulsioni accedere satius est, quàm conuulsionem febri.

Conuulſio motus eſt inuoluntarius & præter naturam, in parte quæ voluntarie & arbitrio mouetur. Duas habet cauſas, repletionem, & inanitionem. A repletione eſt, quando totum neruoſum genus,aut principium, & pars neruorum,aut pars principij imbibuntur humore aliquo craſſo & frigido, qualis eſt pituita. Hic humor aliquando concreſcit & congelatur, fitque in membris tenſis & rigentibus ὀρθόκωλοι, in inflexis verò & quæ contendi non poſſunt, ἀγκύλη apud Chirurgos. Conuulſio præterea fit à qualitate materiæ quæ mordeat acrimonia,vt eſt ſanies acris in punctum nerui: fit aliquando à frigore externo, detecto neruo. Quæ duo ſunt etiam includenda in repletione. At quando fit ab inanitione aut ſiccitate (vt in ardentiſſimis febribus) reſiccantur omnes nerui corporis: eáque eſt incurabilis,aut curatu admodum difficilis. Vbi itaque conuulſioni ex repletione à pituita craſſa, viſcida, & frigida, imò omni affectioni ab eadem materia ſuperuenit febris, melius eſt quàm ſi conuulſio febri ſuperueniat. Febris enim frigidam illam materiam calfacit, tenuat,& diſcutit. Sed quæritur, an excitanda in conuulſione ſit febris, necne? Excitata aliquando interficit, aliquando parum iuuat. Si grauior & vehementior moueatur febris, diſſoluentur vires ægri. Si leuior & languidior) parum iuuabit. Vt in Numeni filio (in Epid.) excitata eſt febris, quum apoplexia laboraret: interiit tamen ille, quia febris leuior eſſet & languidior: vt quæ non potuerit materiam craſſam & frigidam incidere, attenuare, & excalfacere. At oportet proportionem eſſe agentis & patientis. Quòd ſi ſua ſponte fiat febris, magis iuuabit. Meliùs autem dicit, quia

ea febris non semper iuuat: contra verò, peius est conuulsionem febri superuenire. Magnam enim indicat siccitatem neruorum, & eorumdem natiuam humiditatem esse consumptam. Quod malum ferè est insanabile, solétque succedere febribus ardentibus.

SCHOLIA.

Calor quicunque fuerit, siue externus, siue internus, siue naturalis, siue præter naturam, curat morbos. argumento est febrilis calor, qui morbos frigidos, & qui ab humoribus frigidis pendent, curat. Etenim febris conuulsioni superueniens eam soluit: eam nimirum quæ à repletione est, modò nulla excusatio vel ætatis, vel instrumentorum conuulsorum, vel temporis morbi poßit adferri: quia calor febrilis coquit ac discutit materiam crassam conuulsionem committentem, frigidámque intemperiem, quæ pituitosi humoris effectus est & causa, ad calidiorem permutat. Conuulsio autem superueniens febri, mala est & periculosa, si modò ea ab exhausto fiat, ceu consumptione humidi primigenij neruorum: quod cũ non poßit reparari, magis ac magis nerui exsiccantur aduenient e febre. Non tamen quibuscunque febris conuulsionem soluit, sed moderata tantum, id est, nec ita debilis vt nihil vel parum efficiat: nec ita vehemens & maligna, vt vires exoluat. Ob id scriptum est ab Hippo. Aphor. 70. lib. 5. qui quartana corripiuntur non admodum conuulsionibus tentari: si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberari. Conuulsio quoque superueniens febri non semper periculosa, sed salutaris, si modo ea in motu sit, non diu perseueret, non à stabili causa oriatur: initio febris accidat per repletionem, non inanitionem, translata nimirum materia à venoso genere in habitum corporis per concußionem & violentam motionem, quam cõuulsio intulit: qua occasione mit-

tere sanguinem erit optimum: interdum etiam concalfacta, tenuata, incisáque materia, & transmissa ad genus neruosum. Sic enim Hippoc. in Coacis lib. 4. Comm. 4. conuulsio in febre mota, sedat febrem eadem die, aut postera, aut tertia: & libro de locis in homine. A conuulsione si febris inuaserit, sedatur eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia. De conuulsionis natura & causis, postea fusiùs sub initium lib. 5.

APHOR. XXVII.

Τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν, οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παραλόγως. τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.

Non, si quid in morbis fiat præter rationem leuius, fidere oportet: nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu aut persistere solent.

Hic Aphor. est de accidentibus in morbis, non de signis. quòd autem hic dicit μὴ κατὰ λόγον, non ex ratione, Hippo. exponit in Prorrhet. ἀσήμως καὶ ἀκρίτως. nunquã enim fit mutatio subita in morbis, quin præcedant signa quædam eiusmodi mutationis, aut solutionis. Quod igitur hîc dicit vniuersaliter, in Prorrh. tradit particulariter. Non est itaque (inquit Hippoc.) fidendum iis quæ præter rationem leuãt: hoc est, quæ idipsum efficiũt citra aliquam vel sponte vel arte factam euacuationem, aut nullis coctionis signis præcedentibus. Quæcunque enim sic sine ratione leuant, recidiuam minantur. Proponatur (verbi gratia) æger. Hic primo, secundo & tertio die valde febricitat: at quarto statim leuiùs habet, h. e. melius appetit, melius

lius dormit, quàm antea. Animaduertere oportet an id fiat cum ratione, an sine ratione. Si nullum præcessit signum coctionis, nulla vacuatio è corpore vnde melius habeat, quia id sine ratione fit, non est credendum. Sic si die septimo aut octauo bene habeat æger, cùm tamen nulla præcesserit vacuatio neque per sudorem, neque per vrinas, neque per alui excretionem, aut profluuium sanguinis, nullum item signum coctionis die quarto, fidendum non est. Aliquis præterea fuit curatus à morsu canis rabidi, bene habet per 2. aut 3. menses, post incipit aquam metuere, & pati ea symptomata quæ à cane rabido demorsis accidunt, vt tandem moriatur. Hic profectò leuiùs quidem habebat, sed sine signis & sine ratione: quare recidiuam passus est. Idem sæpe accidit febre pestilenti laborantibus. hi enim aliquando bene habent tres, quatuor horas, etiam duos dies, quum derepente moriuntur. Id fiebat sine ratione & signis: latebatque vis & virus veneni in corpore, quæ vis vbi statim emicuit, ægrum suffocauit. Quemadmodum non est temerè confidendum iis quæ præter rationem leuant; sic non sunt temerè formidanda mala quæ præter rationem accidunt. Hoc verò maximè locum habet in perturbatione critica. In hoc ægro (verbi gratia) apparuerunt die quarto signa coctionis, & salutaria omnia, bene habet quinto die & sexto: septima incipit delirare, difficulter spirare, vehementius febricitat, magno rigore corripitur, terreri non debes neque timere. Ea enim fiunt præter rationem, cùm præcesserint signa coctionis: ac tunc potiùs prædices salutem quàm mortem, quia ab illis vehementibus symptomatis ferè sequitur crisis.

SCHOLIA.

QValis adhibenda fides signis, quæ in diebus contemplatoriis apparere solent, & quæ crises antecedũt: Quæ haud conuenienter leuant sine causis criticis, nec vlla crisi consentanea, neque iusta in specie, materia & subiecto: iis nullomodo acquiescendum: quòd fractæ naturæ & effœti caloris natiui significatio fiat congressus. Neque admodum verenda sunt, quæ præter rationem apparent cuiusmodi sunt symptomata perturbationis criticæ, & signa futuræ criseos, quæ vulgò sinistri iudicij metum adferunt: medicos verò doctos spe consolantur: qualia sunt delirium, distensio hypochondriorum, lacrymarum profusio. Horum enim plurima sunt fugacia, causámque non habent stabilem. Idem propemodũ Hippo. *in Coacis.* 2. *Quæ in signis prauis leuius habent, quique in bonis non agunt melius, difficili morbo laborant.* Hinc *ergo collige non semper signis coctionis fidendum, nisi ea quæ exeunt verè cocta sint, & ab eo humore secreta qui morbum committit, & nisi gradatim, ordine & sine intermißione talia appareant. Etenim in materia inæquali, aut vitio partium cocta, coctionem tantùm ostendunt in his, ex quibus secreta sunt.* Proinde *damnantur ab* Hipp. *in prognost. vrinæ, quæ repente & parũ coctæ sunt: quæ item intercisæ: in* Epid. *quæ ex perniciosißimis subitò in meliores sunt mutatæ.* Natura *enim particulatim qualitates introducit neque quicquam repentinum vel patitur vel molitur: per media namque fit motus ad extrema. Et natura ipsa, inquit Aristo. est causa ordinis omnium.* Ergo *per gradus agit, certis tẽporibus mouet, diebus criticis quod coctum est aut profert, aut excernit.* Huius *ordinis mutatio, materiæ vim malignam ostendit, cui dominari natura non potest: aut errorem aliquem ægri vel medici: aut partis mortificationẽ.* Tum *igitur omnia leuiora fiunt, vt cum in sphacelismo dolor & febris remittuntur, calore naturali extincto.* Hæc *etiam fiunt interdum natura extremos conatus edente:*

dente: interdum eadem cessante, quæ præ infirmitate non agitat materiam cuius interim vis malefica augescit paulatim, ac dissoluta totáque substantia naturæ contraria, vel mediocriter habentem necat.

APHOR. XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως τὸ διαμένειν, καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν. τὸ μὲν γὰρ μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ ἀσθένειαν.

Corpus eorum qui non omnino leuiter febricitant, sibi constare nec minus, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum hoc siquidem virium imbecillitatem: illud, morbi diuturnitatem significat.

Duplex huius Aphorismi fructus est, ad prognosticon, & therapeuticon. Ad prognosticon ibi, diuturnitatem morbi aut imbecillitatē significat. Ad therapeuticon, quia vtriusque causa intellecta facilè curabimus, & quibus remediis sit pugnandū sciemus. Proponemus ergò duo genera febrium, vt Aphorism. facilius intelligamus. Vnum, in quo corpus non emaciatur nec extenuatur: alterum, in quo præter rationem emaciatur & comminuitur. Prima febris non vehemens est, sed leuis, solet iis accidere qui ociosè & voluptuosè viuunt, præsertim autumno. In hac autem non extenuantur ægri, primùm ratione febris quæ leuissima est: deinde ratione constipationis & materiæ crudæ ac crassę, atque adeò difficulter resolubilis. Videndum tamen est, an corpus non minuatur, non ratione materiæ crudæ & glutinosæ ac constipationis pororum, sed potiùs quia ægri nimium nutriūtur: quod sæpe experiaris his in regionibus. Verùm hoc febris genus non solùm generatur autumno, sed etiam & Maio mense, initióque æstatis (quia hieme

collectus est multus humor crassus & viscidus)& verē ipso,cò quòd colligũtur multi humores crudi in vētriculo imbecillo duabus de causis; tum ob calorem externum & insitatum,& tum etiam quia multa ingurgitamus,quibus concoquēdis est impar.Sed hæ febres solēt esse breuiores quàm autumnales, quia eo tēpore ferè multũ materię resoluitur.At in autumnalibus copiosior materia per æstatē)dũ refrigerantib.& humectantibus immodicè & intempestiuè vtimur)collecta putrescit,neq; tātũ resoluitur:ob id sunt lōgiores. Altera porrò febris est vehemētissima,quæ corpus colliquat & comminuit:primùm ratione sui,deinde etiam quia est & tenuitas humorũ & cutis raritas.Tertiũ genus febriũ est mediocre,inter vehemētissimá videlicet febrim,&leuissimá:de quo genere hoc loco agitur.Eorum igitur qui non omninò leuiter febricitāt,corpus in eodem statu permanere, & nihil comminui, malũ est,Nam & ratione febris quę nihil resoluit,& ratione materiæ crassæ ac glutinosæ,& ratione constrictionis pororum iudicatur morbi longitudo:nisi(vt diximus) corpus nimiũ nutriatur.Quare materiæ ipsius caussa, mediocriter calefacientibus,incidentibus,&attenuātibus vtemur.Mediocriter dico:siquidē si valde calfaciētibus vteremur,febrem augeremus. Præterea periculũ foret,ne humores intempestiuè liquati,atque ad neruos translati paralysin efficerent: aut apoplexiam, si in cerebrum: aut si in thoracem, ægrum derepente suffocarent.Deinde quia sunt densati pori,vtendũ erit laxātibus:vt igni luculēto,frictionibus mollibus,multis stragulis,&c. Porrò malũ est etiá corpus prædicta febre(quę leuicula est)affectũmagisquá ratio postulat extenuari.Signum est imbecillitatis virium: præterea interdũ raritatis pororũ,&tenuitatis humorũ,Cęterũ

multis

multis de causis extenuatur corpus. Extenuatur enim quia calor est lãguidus & imbecillus, vt in iis quę non nutriũtur. Extenuatur & statim in sanis qui syncopem patiũtur, quia statim spiritus diffluunt: imò aliquando sine sensu excernuntur, prostrata retentrice facultate. Emaciatur præterea ob magnitudinem febris, morbi diuturnitatem, regionem, anni tẽpus. Itẽ ob ętatẽ, vt in pueris & decrepitis: sed in illis, quia sũt calidi humidi, & fluxili substantia, in his propter viriũ imbecillitatẽ. Contabescit etiã corpus & comminuitur ob sensibiles euacuationes: vt profluuium sanguinis multũ, sudores plurimos, vrinã copiosam, vomitũ, alui excretionẽ. His accedunt vigilię immodicæ, dolores, curę, inedię, motus complures & vehemẽtes. His autem omnibus sublatis, si corpus præter rationẽ collabatur & marcescat, significatur viriũ imbecillitas, & præterea alia dispositio quæ (authore Gal.) causa est extenuationis in febribus: nempe humorum tenuitas, & cutis raritas. Quapropter vbi ita in febre exigua & leuicula contabescet corpus, vires collabẽtes refouebimus multis odoribus tũ naribus admotis, tum etiã in modũ epithematũ applicatis è regione cordis, aut oris ventriculi. Pręterea vtemur alimẽtis nõ quidẽ actu calidis (hęc enim rarefaciũt, & facilè dissoluũtur,) sed frigidis actu, & quæ præterquã quòd refrigerẽt, habeãt aliquid lẽtoris, cuiusmodi & gelatina. Valent & hic destillata, quibus miscere poteris syrupum de limonibus, & alia eiusmodi, si velis vt ea non tam citò resoluantur.

SCHOLIA.

VNde dignoscẽda sit morbi lõgitudo & virium imbecillitas in febribus non admodum leuibus, explicatur. Si in febre non admodum leui corpus nihil concidat in mole, colore & charactere: aut etiam plus æqui extenuetur, vt appareat facies illa Hippocratica narium acutarũ, oculorum

concauorum & collapſorum temporum, calamitoſum id eſt: nam corpus in ſuo ſtatu manere, diuturnum morbum ſignificat, ob materiæ contumaciam, & meatuum denſitatem: tabeſcere verò plus æquo, imbecillitatem virium: id eſt caloris natiui, quæ eſt mala, vt ſignum & vt cauſa.

APHOR. XXIX.

Ἀρχομένων τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ κινέειν, κίνει· ἀκμαζουσῶν δὲ, ἡσυχίην ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

QVum morbi incipiunt, ſi quid mouendum videtur moue. Quum verò conſiſtunt & vigent, quieſcere melius eſt.

APhoriſ. hic eſt de occaſione vacuationis & purgationis, in morbis præſertim acutis. Propoſito itaque morbo acuto, primùm intelligere debemus an ſit mouendum: deinde ſi mouendum ſit, id faciendum eſſe initio, quo parte materię detracta reliquum poſſit faciliùs concoquere natura. Per principium autem morbi inaudiendum venit vniuerſale & totũ illud tempus quo morbus crudus eſt. Per κινέειν verò intelligit præſertim phlebotomiam & pharmaca. Ponamus ergo morbi initium, hoc eſt, crudum eſſe humorem primis quatuor diebus, videndum eſt an ſit aliquid mouendum, nec ne. Si humores ſint fixi, & aliqua in parte hæreant nondum concocti, nihil mouendum. Sic vbi deſperata eſt ſalus. At in morbis à quibus ſperamus ægros conualituros, mouendum initio purgantibus medicamentis, vbi materia turget. Vbi verò videmus eam parte aliqua deſediſſe, adhibenda phlebotomia. Cæterùm Galen. lib. de optima ſecta aſſerit, ſententiam hanc, conſilium habere trãſlatum non ex tempore morbi, ſed ex viribus præſertim

festim animalibus, quæ sunt initio robustæ. Quòd si vitalis & naturalis sint imbecillę & debiles, id fit impropriè, per viam videlicet aggrauationis: hoc est, quia oppressæ sunt multitudine materiæ. Nam debiles quoque sunt aliquádo vires propriè, quando dissoluta est substantia, in qua consistit animalis facultas, vitalis, & naturalis. Porrò quū morbi consistunt & vigét, quiescere melius est, & abstinere à venæ sectione, & medicamentis, tribus de causis & rationib⁹. Prima reddetur Aphor. sequenti. Secunda est, quia in vigore defatigata est magna ex parte virtus animalis: licet aliæ duæ, vitalis scilicet & naturalis, fortes persistant, sed non tá fortes quá initio. Aut si sint fortiores, intelligendū est, quia liberiùs agunt, nó grauatę multitudine materiæ. Tertia ratio est, quia virtutes naturalis & vitalis in coquendo morbo sunt occupatæ.

SCHOLIA.

NOn solùm purgandi locus est ad cacochymiam superstitem aut succrescentem, huius vtriusque diagnosin ineundam præcepimus ex signis antecedentibus, adnatis & consequentibus: item ex causarum & temporum criticorum distinctione, tum etiam prouidendi rationem recidiuæ metu aperuimus: sed etiam purgandi locus est in cacochymia primigenij morbi parente, cum ea apparent & fiunt, quæ his tradūtur Aphorismis. Ergo ineuntibus morbis, eo scilicet tēpore quo natura morbificis causis opprimitur, éstque humorum cruditas: si quid mouendum videtur, vt in orgasmo vniuersali aut particulari, in partis nobilis impedimento: in cacochymia alui, siue humorū refluxu qui sursum aut deorsum viam affectat: in plethora vniuersali aut particulari: purga aut mitte sanguinem innixum vt orgasmus (in quo

cunctari periculosum) reuellatur : impedimentum nobilis partis tollatur : doloris acerbitas leniatur: materiæ nimia pepasmus, & excretio procuretur: corpore facto perspirabili per venæ sectionem , prima regio corporis expurgetur. Quando autem viget morbi, symptomatumque summa sunt omnia, quiescere præstat : vbi enim fames, laborandum non est, Aphorism.16.lib.2. Adde quod animalis facultas, quæ vna ex reliquis facultatibus vim & motum medicamentorum regit, in vigore fatiscit, ob nimium calorem morborum acutorum, qui omnes & caussa & symptomatibus calidißimi sunt.

APHOR. XXX.

ΠΕρὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, ἰσχυρότερα.

CIrca initia & finem morborum remißiora sunt omnia; in vigore vehementiora.

HIc Apho. præcedentis (vt diximus) rationem exponit. Per omnia autem intelligit & morbum & propria eius symptomata: vt sunt accessiones, vigiliæ, dolores, inquietudo, sitis. Quæ omnia sunt leuiora & initio morbi, quia nondum natura aggressa est certamen contra morbum : & in declinatione, quia iam victoria est naturæ. At in vigore omnia sunt vehementissima, quia vehemens est certamen naturæ cum morbo. Cæterùm vt sententia superior de generalibus ac vniuersalibus morbi temporibus & minimè particularibus est accipienda : ita etiam & præsens.

SCHOLIA.

Ratio Aphor. præcedentis. Siquidem mouendum in morbis acutis, mouendum in principio, quiescendum verò in statu. Quia inchoatis vel affectis iam morbis, cum scilicet natura morbificis causis opprimitur potiùs quàm symptomatum vehementia, adestque humorum cruditas: vel etiam, editis pepasmi signis, sublataque phlegmasia, & inchoata crisi, non autem perfecta, symptomatum omnium vis est infirmior: si quidem ineuntibus morbis nondum irritata est natura, nec subest adhuc consumata putredo nec inchoatus pepasmus: vigentibus verò morbis symptomatum summa sunt omnia: irritata natura: consummata putredine, inchoato pepasmo: quia dum pus conficitur, maiores fiunt dolores & febres, quàm pure confecto: Fortasse autem Hippocrates omnia censuit in statu fieri grauißima, quum curatio tota naturæ committitur, vniuersaque morbi materia reseruatur in crisim extremam. Tum quippe ratione optima & crisis ipsa vehementi perturbatione fit & status quoque crisim præcedens vehemens existit: quanquam si initiis morborum, non parum materiæ morbificæ sit purgatione & mißione sanguinis subtractum ante coctionem: & febris & symptomata in statu mitiora fieri posse credibile est.

APHOR. XXXI.

Τῶν ἐξ ἀῤῥωστίης εὐσιτέουσι, μηδὲν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, μοχθηρόν.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum.

HÆc ſententia eſt de conualeſcentibus, iamque expoſita eſt 8. Aphoriſm. huius ſectionis. Illic Hippocrates cauſam referebat, quare non corroborarentur conualeſcentes, etiamſi cibum caperent: quia videlicet copioſiore alimento vterentur. Ergò vt colligamus cauſas cur non recorporantur ægri, neq; priſtinas vires recipiunt, id fit vel quia alimento copioſiore aut quantitate aut qualitate vtuntur: vel quia in ventriculo reliquoque corpore copia eſt malorum humorum qui alimentum quamuis bonum corrumpunt. Partes igitur hunc ſuccum vitioſum non attrahunt, & ſi attrahunt, non nutriuntur. Ἐπισιτίοντες autem dicuntur, hoc loco ὀρεγόμενοι, ἢ τροφὴν λαμβάνοντες, hoc eſt qui bene appetunt, & cibum haud exiguum capiunt.

Porrò non mirum eſt, aliquem bene appetere, & nõ proficere corpus: ſiquidem fieri poteſt, vt ventriculi orificium ſit incolume & ſanum, ob idque bene appetat, venæ autẽ interim abundẽt vitioſis ſuccis, quibus non poſſunt nutriri partes. Quapropter vbi videbimus conualeſcentes non recorporari, neque priſtinas vires recipere (ἐπιδοῦναι enim non ſolùm ad molem corporis, ſed etiam ad eiuſdẽ vires debet referri) quærenda nobis cauſa. Nam ſi ſit peccatum in quantitate alimenti, nutriemus: ſi in qualitate, mutabimus, & boni ſucci cibos offeremus. Si eſt imbecilla nutritoria facultas, corroborabimus. Si vitium eſt humorum, paulatim vacuabimus, atque temperabimus alimentis euchymis.

Eadem

SCHOLIA.

Eadem propemodum sententia cum ea quæ Aphorismo octauo, de conualescentibus restaurandis scripta est. Nisi quod hic quidpiam maius ac deterius videtur non proficere quam illic non corroborari: quia non corroborari ad vires infirmas: non proficere, ad vires, carnem, colorem & characterem, quæ quatuor in morbis deperire solent, refertur. Adde quod alterum alterius signum, alterum causa est. Nam quod corpus proficiat, robur potentiæ in causa est: quod potentia corroboretur, promotio corporis præsens signum est. Si ergo conualescens cibum appetat, ac larga manu sumat, nec tamen edendo quicquam proficiat, in corporis charactere, colore, carne, actione & motu, malum est: idque triplex: duplex quidem quod Aphor. 8. explicatum est: vnum quod conualescens, plus cibi ingerat quàm possit conficere, ideoque eius demendam esse copiam: alterum, impuritatem subesse in corpore, ideóque opus esse vacuatione: simplex verò Aphorismo sequente, quod conualescens eò tandem deuenit, vt nihil penitus appetat. Adde & quartum si vis, quod excitato suctionis sensui non sit analogia suctionis, ob vasorum impuritatem, quam omnes carnes respuunt. per Aphor. 23. partic. 4. lib. 6. Epid. Qui calido ventriculo præditi sunt, frigidas habent carnes, tenuésque existunt, conspicuas denique eminentésque venas obtinent, ac iracundiores fiunt.

APHOR. XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ φαύλως ἔχοντες, κατ' ἀρχὰς μὲν εὐσιτέοντες καὶ μηδὲν ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν ἀσιτέουσιν, οἱ δὲ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, ὕστερον δὲ εὐσιτέοντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσιν.

QVi aduersa valetudine abundè initio comedunt, nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidium incidunt: contra, qui initio inedia vsi, cibum postea appetere incipiunt, in valetudine faciliùs liberantur.

HIc Aph. non solùm pertinet ad conualescentes è morbo, sed potest etiam de toto morbi decursu intelligi. Agitur itaque hoc Aphoris. de mutatione eius ægri qui initio bene appetebat, in eum qui posteà non appetit: & rursus de mutatione eius qui non appetebat, in eum qui iam appetit. Causa auté cur ægri per initia appetant, & nihil interim proficiant, est, quia cum oris ventriculi incolumitate & firmitate praui sunt in venis humores, qui alimentum corrumpunt. Verùm eiusmodi ægri in fine rursus neque appetunt neque cibum capiunt, eo quòd humorum vitium quod priùs erat in venis tantum, iam communicatur ipsi appetendi instrumento. Istud sæpe videas accidere in febre quartana, vt quæ materiam habeat crassiorem & lentiorem: at in febre continua & tertiana, rarius, quia in his materia calida est, & citius resoluitur. Cæterum in his qui ita bene appetunt, siquidem pro consuetudine edunt & bibunt, morbus erit longior & periculosior, magisque recidiuæ obnoxius: quia natura cibo concoquendo occupata non coquit materiam morbi, quæ interim ob cibi dati multitudinem augetur. Contrà, morbus erit breuior & tutior in iis qui inter initia plurimum à cibo abhorrent, deinde autem bene appetunt & comedũt. Initio enim imbecillum est os ventriculi (quod nos terrere non debet, reliquis signis salutaribus) & corpus repletũ vitiosis humoribus: verum per id tempus quo parum cibi assumunt, natura morbi materiã quę

cibo-

ciborum fastidium adferebat, concoquit & dissipat: quo fit, vt sub finem probè appetant & comedant, nec non celerius, quàm priores, à morbo liberentur. Quamobrem vbi vides ægros circa morbi initium cibos auersari, terreri non debes. Vbi verò inter initia bene appetunt, parum sunt nutriendi: quippe cum sit vitium & putredo in venis, vnde alimentum corrumperetur, per Aphor. Impura corpora, &c. Dandum itaque alimentum paucum quantitate, & mediocre qualitate. Denique pro ratione febris minuendus est victus: at quò cibus erit parcior, eò minus reuocabitur natura à coctione morbi.

SCHOLIA.

Licet per totum morbi decursum, ita cibos fastidire, vt ne legitimum quidem accipere possit, sit perniciosum: bellè tamen appetere, plurimosque cibos ingerere, potissimum per initia, malum: morborum enim initia ac augmenta, famem ac sitim desiderant (inquit Celsus) victúmque tenuem, teste Hippocrate, requirunt: ne nimirum natura à morbo concoquendo accessione cibi auocetur: vt quæ inediæ tempore materiam morbificam melius concoquere soleat. Malum quoque si ægrotantes, qui iam morbo defungi ac conualescere incipiunt, quique morbi diuturnitate, & vehementia debilitati ac fracti, cum iure & loco cibis vescuntur: exempli gratia in pleuritide, quum os humescere ceperit, remissa fuerit febris, aliáque symptomata, & sputa ex facili prodierint, cibos auidè appetant & sumant, vt nihil edendo proficiant: illi enim ad extremum inappetentes fiunt omnes, & à canina appetentia in ciborum fastidium incidunt: quod indicium est, suctionem non respondere suctionis sensui, idque corruptione secundæ regionis: hoc est firmã esse facultatem ventriculi quâ cibos appetunt,

cæterùm in venoſo genere poſt morbum remanſiſſe prauum aliquem ſuccum, qui aduenientes corrumpit humores: vnde fit, vt proceſſu temporis aucto illo prauo ſucco, vis appetens fatiſcat, & ventriculus cibos auerſetur: Contrà, qui ineunte cibi vſu, cibum faſtidiunt impuritate alui ſuperſtite, aut aluo ob diuturnam officij vacuitatem ignauiore reddita, poſtea cibum ex animi ſententia capiunt & appetunt, illi meliore ſunt loco, quàm priores: quod ſit reſtituta aluus, & cacochymia conſumpta quæ in appetentiam ciborúmque faſtidium pepererat. At omnino eſt calamitoſior noxa in ſecunda & tertia coctione quàm in prima: & quantò vitium ſecundæ coctionis deterius eſt, tanto deterius habet is qui auidè principiò cibum capit, eo qui primùm auerſabatur cibos, poſtea autem complexus eſt. Cæterùm per εὐσιτέειν, appetere & genio indulgere intellige: per φαύλως ἔχειν ambigua valetudine vti, ceu in neutro ſtatu eſſe, hoc eſt medio inter ſanum & ægrum.

APHOR. XXXIII.

ΕΝ πάσῃ νόσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθὸν· τὸ δὲ ἐναντίον κακόν.

IN quouis morbo rationem ipſam conſtare ac valere, rectéque ſe habere ad ea quæ ſumuntur, bonum: contrà verò ſe habere, malum.

PRoponit hoc loco Hippocrates ſententiam prognoſticam. Prædictionem enim ſumit à cerebro & ventre, inquiens, bonum eſſe mente conſtare, & appetentiam non aboleri. Per illud enim ſignificatur cerebrum bene affectum, & neruoſum genus totum ac membranoſum, & ſpinæ medulla, & diaphragma.

Per

Per hoc verò indicatur partes nutritorias, quę ad cor, ventriculum, hepar attinent, esse sanas & robustas. Quòd si his omnibus accedat etiam spirandi facilitas, non parua spes potest haberi de ægroti salute. Cęterùm quòd dicat bonum esse aut malum esse, id non simpliciter est accipiendum, tanquam ob id sit conualiturus æger, aut moriturus: verùm si alia bona adsunt signa, bonum est, & sperandum omninò de salute ægri: sin alia signa mala, malum, & de salute est desperãdum. Quod autem attinet ad dictionem διάνοιαν, intelligendum est Hippocratem aliter distinguere partes animæ atque Platonicos: quippe cùm apud eundem γνώμη καὶ διάνοια multò latiùs quàm apud illos sumantur. Per ea enim intelligit τὸ λογιστικὸν, siue λογισμὸν, hoc est, totam vim rationalem: vt mente constare dicantur, qui neque phãtasia, neque logismo sunt læsi. Intelligimus autem rationem non valere quatuor modis. Primò, quòd æger delira loquatur & absurda. Secundò, quia motus habet incompositos. Tertiò, quum omnino mutatis est moribus & ingenio. Quartò, quòd cum magna sit doloris causa, dolorem tamen non sentit, per Aphorism. Quicunque parte aliquã dolent, &c. Iam verò cùm Gale. tertio Epid. afferat, προσφορὰς καὶ τὰ προσφερόμενα significare cibum, potum, & medicamenta: his προσφορὰς non solùm de cibo & potu (de quibus primùm & præcipuè dicuntur) sed etiam de medicamentis poteris intelligere. Ægri ergò ad ea quæ offeruntur non rectè sese habent multis modis. Aliquando enim cibos non appetunt, & tamen oblatos sumunt, hi satis bene habent. Plurimi vt auersantur multos cibos, hos tamen vel illos appetunt & capiunt: qui satis etiam bene habent. Sunt alij qui aliquando cibum quempiam desiderant, sed

oblatum respuunt statim. Hi habent deterius. Aliqui sunt qui reuera cibos omnes omnino auersantur, neque vnquam quicquam desiderant, hi pessimè omnium habent. Siquidem in his omnino extincta est facultas appetitrix.

SCHOLIA.

Prognosticon est ad euentum morborum pertinens; In quouis morbo, sporadico, endemio, & epidemio: maximè verò acuto: omnium cerebri actionum naturalium, motricum, sensificarum ac principum integritate frui, sine indecora corporis compositione, in dißimilitudine morum absurditate verborum, & ἀνεθησίᾳ doloris: ac gaudere rebus conuenienter datis, appetendo & proficiendo, bonum. Quamuis enim non omnium morborum acutorum certæ sint præsentiones interitus aut salutis, ob materiæ feritatem, varietatem, & motus inordinatos: tamen, quicunque morbi acuti cum actionum naturalium, vitalium & animalium integritate coniuncti sunt, naturæ tandem bonitate vincuntur: ac sola diuturnitate molesti sunt: quod Cleonactidæ contigisse legimus historia. 6. partic. lib. 1. Epid. Quod si in morbis nec mens constet, nec vigeat appetendi facultas, malum est: quia quotiescunque ad calamitosam vim morbi, accedit naturæ infirmitas, tum in angusto spes est. Quod si alterutrum, vt pote mens, aut appetendi facultas, in vitio sit, non vtrunque minus malum. Delirium tamen maius malum protendit, potißimum si illud continuum fuerit, quàm inappetentia, saltem in acutis: nam fieri potest vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis fastidium ciborum adferat, citra vllum vitæ discrimen. At delirium, nunquam nisi malis ægri rebus

potest

potest contingere, quantumuis constet appetentia. Sic enim tertio Epid. Cydis filius, & vxor Hermoptolemi, licet cibos vehementer appeterent, delirarent autem grauiter, mortui sunt die vigesimo. In pueris tamen ægrotantibus, cibi fastidium multò deterius esse consueuit, quàm delirium, vt delirium in senibus & iuuenibus, quàm cibi fastidium.

APHOR. XXXIIII.

ΕΝ τῇσι νούσοισιν ἧσσον κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσιος, καὶ τῆς ἡλικίης. καὶ τῆς ἕξιος, καὶ τῆς ὥρης ἡ νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

MInus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatúsque existit.

ARistot. in problem. (in quibus multa transcripsit ex Hippocrate) causam reddit huius Aphorismi: quòd videlicet minùs periclitantur quorum naturæ, &c. quia causa minùs est violenta. Quod autem minùs est violentum, minus est contra naturam, minúsque periculosum: & contrà. Huius ergo Aphorismi veritas sic se habet, vt quo violentior & vehemẽtior est causa, eò sit periculosior morbus: & cõtrà. Ponamus duas febres ardentes, vnam quæ sit genita hyeme, alteram quæ æstate. Quæ orta est hyeme (cùm causa sit violenta magis) periculosior erit ea quæ æstate, vt in qua causa sit minùs violenta, & quæ magis tempori cognata sit quàm illa. Prætereà cum in eiusmodi morbis cognatis, breuis sit in id quod

preter naturã est lapsus, breuis quoque erit in id quod secundum naturam est, reditus. Cæterùm natura cùm multis dicatur modis, hoc loco accipiēda est pro substantia, seu temperatura, quæ constat quatuor elemētis. Minùs itaque periclitantur qui laborant morbo cognato naturæ, id est, temperaturæ, tempori, &c. Quod quidem ita venit intelligendum, vt morbum conferamus cum causa violenta vel non violenta. Aliquando enim propter aliud sunt periculosiores morbi, etiam naturæ cognati. Siquidem (quod quærit Aphrodisieus) Æthiopes si corripiantur febre ardente, ferè moriuntur, etiamsi morbus is sit illorũ naturæ familiaris. Causa est, quia ab externo calore natiuum calorem habent imbecillum: & prætereà paucam humiditatem, quæ statim à febre absumitur. Videmus etiam experientia Anglos & Scotos magis à febre ardente periclitari, quàm nos: quia his morbus minus est eorum naturę familiaris, quàm nostræ. Minùs insuper periclitantur, qui laborant morbo cognato suo habitui: habitus corporis intelligitur totum carnosum genus demptis venis. Id autem dicit, quia veteres constituebant morbum duplicem; astrictum, & laxum siue solutum. Si qui ergò astricto sunt corpore, minùs periclitantur in morbo astricto quàm in laxo, & contrà. De ætate & tempore verba faciet libro tertio Aphorismorum.

SCHOLIA.

HIc Aphor. veritatem habet, si conferatur vnus morbus, siue excessus cum duabus naturis contrariis: non duo morbi siue excessus contrarij, cum vna natura. Item si periculum referatur non ad virium imbecillitatem, sed ad magnitu-

gnitudinem causæ: aut symptomatum vehementiam, aut opportunitatem curandi. Ergo, in morbis, magnitudine causæ, symptomatum vehementia & opportunitate curandi, paribus, minus periculosè ægrotant, aut magnitudine causæ, aut symptomatum vehementia, aut difficultate curandi, quorum temperamento corporis, & ætati, quæ temperamenti & habitus mutationem adfert: & conformationi corporis: & humorum inclinationi: & temporum vicißitudini: & tempestatum mutationi: tum etiam cœlo & solo vernaculo, congener & affinis est morbus, vt infantiæ, aphthæ, lumbrici, lithiasis, epilepsia: pubertati & adolescentiæ, sanguis & hæmorrhagia: iuuentuti bilis & febres acutæ: constanti ætati melancholicus humor & hæmorrhoides: quibus iuuenibus fluxi aluus in senectute contrahitur: cardialgia picrocholis parte superiore: febres tertianæ, æstati: quartanæ, autumno: quã quibus earum rerum exceptione aliqua, eiusmodi morbus non est congener: modo paria sint omnia in magnitudine causæ symptomatum vehementia, & curandi oportunitate.

APHOR. XXXV.

ΕΝ πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον πάχος ἔχειν βέλτιόν ἐστι· τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν καὶ ἐκτετηκὸς, μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθαρσίας.

IN quouis morbo partes quæ ad vmbilicum & imum ventrem attinent, craßiores esse præstat. Harum siquidem extenuatio & tabes mala. Sed ad inferiores quoque purgationes parum tuta.

SEntentia hæc magnam vim habet; & certè constat experientia. Quum enim accedimus ad ęgrum, inspicimus quomodo se habeant partes medię à mucronata cartilagine ad pubem vsque. Primùm ergò in-

ducimus manum ſupra vmbilicum, vt cognoſcamus num quis ſit calor præter naturam in ventriculo. Deinde manum transferimus ad hypochondiia, vt videamus num quis ſit illic calor præter naturam maior quàm in aliis partibus; aut etiam durities, aut tumor. Si ſit durities aut tenſio aut hypochondrio ſiniſtro, non admodum curamus, ſiue ſit à liene, ſiue etiam à flatibus. Poſtremò manum ducimus ſub vmbilicum ad pubem quia hîc ſolent ſæpe oriri tumores præter naturam. Si itaque manu admota neque ſit calor præter naturam, neque tenſio, neque tumor, bene eſt. Si prætereà corpulentus eſt & mollis totus venter, bene eſt. Indicio enim eſt muſculos abdominis eſſe carnoſos, & prætereà multum pingue ineſſe: vnde calor natiuus ſubiectarum partium eſt robuſtus, rectiuſque fit concoctio & ſanguificatio. Contrà, aliquando reperimus calorem præter naturam, & tenſa magis hypochondria: aliquando venter qui anteà intumeſcebat, & incauatus & extenuatus, quod peſſimum eſt & vt ſignum & vt cauſa. Signum enim eſt, pingue eſſe abſumptum, & muſculos contabuiſſe. Cauſa verò quòd ciborum concoctio proba non fiat in ventre, neque ſanguificatio in hepate. Quin etiam cum ad purgationes inferiores, hoc eſt, excretiones vel fæcum vel vrinæ, oporteat robur adeſſe muſculorum epigaſtrij, & prætereà inteſtinorum, ſi hæ partes ſint extenuatæ & imbecillæ, purgationes per infernas minùs rectè procedent. Per purgationes autem inferiores intelligendum eſt etiam ſuperiores, hoc eſt quæ per vomitum fiunt: in quibus etiam partes illæ quæ ad abdomen & imum ventrem ſunt, debent eſſe craſſæ & robuſtæ, necnon ventriculus ipſe, alioqui nunquam rectè fiet vomitus. Vnde rectiſſimè Celſus: Vomitus inutilis

eſt

est gracilibus, & imbecillum stomachum habẽtibus, Merum Hipp. (inquit Gal.) meminit tantùm inferioris purgationis, quod omnibus esset manifestum, omnes quæ infra thoracem sunt partes debere esse robustas in superioribus purgationibus. Vocat autem ἦτρον Hippocrates (Galeno authore) partem ventris quæ ab vmbilico incipit, & ad pubem vsque porrigitur. Alio nomine dicitur hypogastrium.

SCHOLIA.

HIc Aphor. ad simeoticem pertinet. In omnibus morbis vmbilici & aqualiculi, totiusq; adeo abdominis partes solidas esse ac succi plenas, necnon æquales in substantia, quantitate & qualitate, omnisque doloris expertes, vt ait Hippo. I. progn. melius est vt signum & vt causa: vt signum, quia naturalis œconomiæ bene moratæ, viscerumque inflãmationis, omnisque tumoris expertium sunt argumenta: vt causa, quia œconomiæ naturalis actiones in coquendo, distribuendo & excernendo adiuuant. Sin autem sint valdè tenues, ac pene consumptæ illæ partes, aut duræ, aut inæquales in distensione, contractione, calore. frigore, aut dolore calamitosum vt signum & vt causa. Quin & illud ad purgationes quæ fiunt deorsum, periculosum: quia musculi abdominis cum rectè habent, excretioni inseruiunt: his extenuatis medicamentis acrimoniam natura perferre nequit, ac sæpe humor attractus subsistit, qui vehemẽtissimis torminib. ægrum discruciat. Cæterũ licet fiat hic mẽtio tãtùm vmbilici, triplex tamẽ vẽtris regio inaudienda venit. Vna, quæ est supra vmbilicum diducta in duo latera, hypochondria nominata. Altera, quæ vmbilico subiicitur, sumen aut imus venter, cui sunt à latere ilia. Tertia, quæ medium ventrẽ occupat circa vmbilicum. In qua triplici regione, cum naturalis facultas suas in concoquendo, distribuendo, excernendóque

functiones obeat, idque caloris natiui beneficio non modo in sanis, sed & in ægris: quò vegetior in illis calor natiuus fuerit, siue partes contentæ spectentur, siue contentiones, eò feliciores futuræ sunt naturalis facultatis functiones. Vegetior autem is calor fit à partibus cõtinentibus craßis, à quarum carnea mole ac adipe, tanquam culcitris quibusdam fouetur, auctiorque redditur: potißimum verò ea ventris regio quæ vmbilico subiicitur: item ea quæ est sub circa vmbilicum: quòd vtraque, si contentas partes spectes, frigidior sit, nec nisi hypochondriorum beneficio incalescat. Ob id craßitudo abdominis in quibuscunque morbis semper commendatur: licet alias partes in febribus non imminui, suamque soliditatem seruare non adeò sit laudabile, ex Aphor. 28. huius libri. Quinetiam abdomen tabescere, multo grauius malum, quàm alias partes: quod ventri semper aliquid suppetat vnde crassescere ac pinguescere poßit, inquit Arist. aliis partibus non item, nisi à ventre accipiant. Vt autem purgationes reformidandæ sunt in inferiore ventre gracili: ita Hippo. 4. Aphor. ad superiores purgationes, superiorum partium tenuitatem suspectam habet.

APHOR. XXXVI.

OI ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι. ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

QVi salubritate corporum sunt præditi, ij purgante hausto medicamento statim deficiunt, vt & qui prauo vtuntur alimento.

COnstituit duo genera corporum, quæ facilè medicamẽtis purgantibus exoluuntur: nempe corpora eorum qui sunt sani, & eorum qui prauo vtũtur cibo. Cùm itaq; duplex sit sanitas, vna absolutissima: altera quæ à medio recessit, necdum tamen actiones

lædit: hîc de ea quæ est absolutissima, loquitur Hipp. vt vult Fuchs. in comm. Per medicamenta autem intelligēda sunt, illa veterum medicamenta irritatoria, quale est veratrum, peplium, scammonium, & id genus alia. Huiusmodi ergò medicamenta sanis exhibita, exolutionem faciunt. Cum enim non inueniant sibi familiarem vitiosum & redundantem humorem, quem attrahant, vim inferunt, & spiritus primùm dissipant, deinde sanguinem & humores discutiunt, postremò carnes & solidas partes colliquefaciunt: vnde necesse est cōfestim propter summam imbecillitatem animi defectū consequi. Neque verò putes istud fieri solùm ab illis medicamentis veterum, cùm etiam accidat sæpe à nostratibus. Qui prauo prætereà vtuntur cibo, purgati celeriter exoluūtur, idque tribus de causis. Vna est, quòd in eiusmodi naturis calor natiuus est imbecillus & lāguidus, paucus est bonus sanguis, & pauci spiritus. Altera, quia sentina illa vitiosorum humorum à prauis cibis natorum, quum à medicamento exagitatur, excitat vapores quosdam putres ad ventriculū & cerebrum, vnde anima exoluitur. Quod sæpe experimur in tetris odoribus, quum ascendunt ad cerebrum: nec non in retentis alui excrementis, à quibus vapor putris elatus ad ventriculum, exolutionem adfert. Tertia porrò causa est, quia quum eiusmodi vitiosi succi transeūt per partes sensiles, vt sunt acres & mordaces, dolorem mordicando faciunt, vnde animi defectio seu exolutio. Sed dicet hîc aliquis, Quomodo ergò purgamus in iis qui abundant vitiosis humoribus? Respondendum, tunc ex interuallis purgandum esse medicamentis leniter & modicè purgantibus: prætereà instituenda esse boni succi alimen-

menta. Alioqui quandiu prauo vtuntur cibo, curari non possunt.

SCHOLIA.

PRaeceptum est Therapeuticum. Abstinendum à medicamentis cum delectu purgātibus, in sanis, & his qui prauo vtuntur cibo. nam qui sanitate fruuntur primigenia, aut restituta; in quibus scilicet humores quatuor modicè se habent, qualitate, copia, viribus & mixtione: tum autem, quibus excretiones apparent sanorum similes, quamuis eorum corpus tuberculis scateat, aut bile suffusum appareat: si pharmaco purgentur, facile in syncopem incidunt: medicamenti acrimonia, succi alibilis hypercatharsi, & partiū solidarum resolutione; fractis item iam morbi diuturnitate & vehementia viribus facilè exoluuntur. Maximè verò ij facilè exoluuntur à pharmaco sumpto, qui prauo vtuntur victu: quòd iis vires effœtæ langueant: & cum ad virium infirmitatem accedat nimia prauorum humorum abundātia, quòd affectionis remedium est pugnat cum virium custodia. Huc accedit quod vapore tetro humorum agitatorū spiritus vitales inficiuntur, humorumque acrimonia partes solidæ vellicantur.

APHOR. XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

QVi integra sunt corporis valetudine, medicationes ægrè molestéque ferunt.

SEntētia hęc à superiori nil differt, nisi quòd magis est generalis. Prius enim vnius tantùm meminit symptomatis, quod intempestiuam, atque adeò sanorum sequitur purgationem, nempe exolutionis: nunc

verò per hanc vocem ἐργώδεες (id est χαλεπὸν cũ Philotheo) multa alia innuit symptomata. Sumptum enim medicamentum agitatorium cum in corpore symmetro & commoderato non reperiat humorem vitiosum sibi cognatum, & sanguinem & carnes colliquabit: vnde & vertigines,& tormina, difficilisque admodum purgatio,& prætereà exolutio.

SCHOLIA.

PRæceptum superiore Aphor.propositum,hîc fusius explicatur:non solùm enim incidũt in syncopem qui sani purgantur, sed multis aliis damnis ac molestiis afficiuntur. nã qui bene habito sunt corpore ex qua habitudine perfectæ nutritionis, proptereaque euchymiæ significatio fit, grauißimè habent à pharmacia: quòd nulla esse poßit cathartici & humoris vacuandi analogia, quod etiam humores non solo medicamento trahente, sed & natura expellente abducantur: at natura sanos humores auidißimè retinet, exemplo sanguis est, quem omnium nouißimum hypercathartica abstrahunt: vnde fit vt partes solidæ calamitosam vim cathartici experiãtur: sanguis bene moratus fundatur: stomachus cardiogmo & syncope: cerebrum vertigine: aluus torminibus infestetur. Mirum ergo videri non debet, si is qui restituta sanitate fruitur, infirmis adhuc viribus, sed integris humoribus, catharticorum vi exoluatur, cum etiam qui integra & secura fruuntur valetudine, quique corpore sunt bene habito, solido & succi pleno catharticis offendantur: si nulla sit cathartici & humoris vacuandi analogia.

APHOR. XXXVIII.

Τὸ δὲ μικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Pauld deterior, sed suauior cibus & potus, meliori quidem, sed ingrato præferendus.

HÆc sententia pertinet ad Diæteticen: ostenditque Hipp. quemadmodum aliquando gratificādū sit ęgrotis. Idē lib. de victu acutorū, breuiter docet quantum sit illis indulgendum in cibo potúque. Nā si hæc non multum lędunt, aut si noxa quam inferunt potest facilè reparari, aliquid potest indulgeri: Verbi gratia, ægri aliquando valde appetunt frigidam, cōdonandum est, si non multum lædat. Interdum appetunt vinum meracum (vt pręsertim in morbis pulmonum) id corrigendum est mixta aqua: vel si cogamur dare purum, ex præcepto Hippocratis iubendum vt superbibant frigidam: Nonnūquam appetūt fructus æstiuos. Ex his parū damus, vel corrigimus in coquēdo, aut addēdo sacchar vel aliquid aliud. Porrò deterior est potus & cibus, quando nostræ naturæ nō cōuenit: vt contrà melior & suauior, quique parum sæuit, quum familiaris est nostro corpori. Est autem duplex familiaritas alimentorum cum nostris corporibus. Vna sumitur à qualitate elemētari: vt vinum familiare est ratione qualitatis elemētaris, quia aëreum est: Sic carnes volatilium, quia aëreę sunt, conueniunt nobis. Altera sumitur à proprietate: quę rursus duplex est. Nam est proprietas quæ conuenit toti speciei, & ipsius indiuiduis: est & quę cōueniat huic indiuiduo magis quàm illi. Panis conuenit nostrę naturę ratione

substantiæ

ſubſtantiæ aut proprietatis. Huic carnes bubulæ ſunt magis familiares quàm illi, & ſic de aliis: ídque proprietate quadam & cognatione aut ſimilitudine ſubſtantiæ cum noſtris corporibus. Spectanda ergo in alimentis hæc tria, an conueniant in qualitatibus elementaribus, an cognata ſint toti ſpeciei, an ſint familiaria huic indiuiduo. Ná quò cibus erit familiarior, eò erit ægrotanti ſuauior & melior, etiamſi ſit alioqui deterior: vētritulus enim vbi aliquid vehementer appetit, & cum voluptate aſſumit, id arctius comprehédit, & facilius concoquit. Præterea minus inde gignitur excrementi, ventriculo (ſi quid vitij eſt in cibo & potu) emendante, & maiorem partem conuertente in alimentum. Contra, ventriculus refugit ea quæ iniucunda & inſuauia ſunt, neque arctè amplexatur, neque concoquit: vnde flatus, fluctuationes, nauſeæ, & copia excrementorum. Non temere dictum eſt ab Hipp. paulo deterior: quia ſi valde prauus ſit cibus aut potus, multumque lædat, ęgrotanti nulla ratione gratificandum erit: alioqui indulgeri poterit ea conditione, quam ſupra diximus. Accedit his, quod quum ægro permittimus iis veſci quibus delectatur, ſic facilius medico obtemperabit: quod non parum conducet ad ſanitatem breui conſequendam.

SCHOLIA.

PRæceptum eſt Diæteticum. Concedendi aliquando cibi ac potus qui ægris placeant, licet deteriores ſint melioribus, ſed minus ſuauibus. Ergo cibus aut potus paulo deterior, & qui non ita naturæ communi, nec triplicis ſubſtantiæ exhauſto, nec hiſtoriæ morbi accommodatus: ſuauior tamen, qui nimirum vel qualitate elementari, vt aqua frigida tempore febris: vel peculiari quadam ſubſtan-

tia

tiæ proprietate, vt cum hoc potius quam alio cibo quis delectatur: vel modo præparationis, sit naturæ gratior: melioribus quidem naturæ communi, exhausto, & historiæ morbi magis accommodatis, sed minus suauibus est anteponendus: quòd & suauitate gaudeat ventriculus, auidiúsque eiusmodi cibos complectatur, vnde naturalis œconomia & nutritionis ratio melior comparatur. Hoc præceptum repetitur 6. Epid. & libro de affectionibus. Cibos, potus, aut obsonia quæcunque ægri concupiscunt, si non damnum adferant, exhibeto. Sic enim grauidis mulieribus pica aut malacia laborantibus, cibos absurdos quos appetunt, habéntque in deliciis, non denegamus.

APHOR. XXXIX.

OI πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσιν ἧσσον· ὁκόσα δ' ἂν αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

SEnes magna ex parte minus quã iuuenes ægrotant. Semel autẽ diuturnis morbis correpti, ferè vnà moriũtur.

IAm ante diximus quod apud Græcos dicuntur aliquãdo πρεσβῦται ἤδη γέροντες, id est, vehemẽter senes & decrepiti: aliquando senes qui prima in parte senectutis agũt. Hic sumitur in genere pro omnibus senibus, in quacũque senectutis parte sunt constituti. Hîc ergo senes confert cum iuuenibus, dicítq; eos magna ex parte minus ægrotare quã iuuenes. Huic sententię non repugnat, quod veteres senilem valetudinem dicebant, quòd scilicet senes minus iuuenibus ægrotarent: quanquam dictum id accipiũt nonnulli & intelligunt de morbo desperato. Verũtamen contra Hipp. constat variis morbis affligi senes: imò senectutem ipsam (quod ait ille) esse morbum. Præterea ipsemet Hippoc. lib. 1. περὶ διαίτης, senes morbosissimos esse.

SCHO-

ſcribit, quum ait: Inter ætates ſani maxime ſunt pueri, ſecundo loco iuuenes: morboſiſſimi, qui maxime ſenes & his proximi ſunt. Dicendum, pueros quidem & iuuenes, ſi ætatem cum ætate conferas, ſaniores eſſe ſenibus: ſi vero ſpectes modum viuendi, non item. Iuuenes enim ob vitam intemperantem & libidinoſam magis & ſæpius ægrotant quam ſenes: contra ſenes minus & rarius ob vitam temperatam & continentem. Quum ergo in hac ſententia dixit Hipp. ſenes minus ægrotare quam iuuenes, vitam vtrorumque ſpectauit, non ætatem. Verum, magna ex parte, addidit. Non enim omnes ſenes minus ægrotant quam iuuenes. Duo ſiquidem ſunt quæ ſenectutē efficiunt magis morboſam quam iuuentutem. Vnum eſt, quia ſenes ipſi admodum libidinoſe & intemperāter viuunt. Alterum, quia prior vita iuuenilis incontinens & intemperans tradidit ſenectuti corpus effœtum & languidum. Ergo & ratione vitæ intemperantis vel præſentis, vel ante actæ, & quia debiliores ſunt iuuenibus ſenes, iis magis ægrotant. Quicunque autem morbi diuturni iis accidunt, fere ipſis commoriuntur. Hipp. 6. Epid. partr. quinta Aphor. & Gal. in comment. locum hunc explicant: an ſcilicet oporteat morbos comitari ſenes ad mortem. Diſtinguendi ſunt morbi. Morbi ſenum alij ſunt à cauſa calida, vt cephalæa, hemicrania, & aliquando podagra & arthritis: alij à cauſa frigida, vt ſæpe podagra, iſchias, aſthma, colicus dolor, & alij eiuſmodi. Qui itaque morbi ſunt à cauſa calida, interdum deficiunt in ſenectute, ob intemperamentum ſcilicet quod in ea frigidum eſt. Qui verò ſunt à cauſa frigida, difficulter admodum curantur, & plerunque ſenioribus commoriuntur. Quod vero non facile relinquant eiuſmodi longi ſenum mor-

bi,cauſa eſt:quia cum eos curari oporteat (loco Epid. citato) vel πεπασμῷ, id eſt, maturatione,aut coctione, vel λύσει, id eſt, ſolutione, vel ἀραιώσει, id eſt, raritate: virtus ſenum eſt imbecilla, & calor natiuus debilis, cutiſque denſa & aſtricta.Non tamen ob id eſt deſperandum. Verum quidem eſt morbos diuturnos in ſenecta difficillimè deficere ſolutione aut rarefactione: coctione tamen poſſunt curari facilius & ſæpius. Id quod etiam patet in ſenum tumoribus præter naturam: hi ſiquidem vix reſoluuntur aut rarefiunt, imo potius ſuppurant. Ad concoctionem igitur morbi aut ſolutionem, aut rarefactionem, calorem natiuum ſenum imbecillum refouere & augere conabimur tum medicamentis, tum alimentis calidis, boni ſucci, ac concoctu facilibus. Quare perdices,capones,pullaſtri confixi caryophyllis & cæteris aromatibus erunt vtiles. Proderit item vinum quoddam generoſum, quale eſt colore fuluum,ſeu giluum.Sed ſi ſit aſthma,aut arthritis, periculum eſt ne caput repleat eiuſmodi vinum,& fiat noua fluxio in pulmones aut articulos:inſtituendum ergo vinum generoſum & dulce. Ventriculus enim huiuſmodi vinum tanquam naturæ familiariſſimum vehementer amplexatur, & dum diutius illud immoratur in ventriculo, excitat & auget calorem natiuum. Adde,quod veteres dicere ſolebát, Vinum lac eſſe ſenum, tanquam maximè (vti res ſeſe habet) à vino, generoſo præſertim & dulci iuuentur. Poſtremò ad eundem calorem excitandum & confirmandum adhibebimus illis frictiones molles,vnctiones,geſtationes,& alia eiuſmodi. His remediis fiet,vt morbi illi chronici à frigidis & craſſis humoribus profligentur,nec ad mortem vſque perſeuerent.

SCHO-

SCHOLIA.

Collatio est duarum ætatum in magnitudine, frequentia & diuturnitate morborum. Senes enim, affecta iam ætate, mitius & rarius laborant, quàm iuuenes, morbis essentia, loco & causa paribus: mitius quidem, quòd nec febribus acutis, ob imbecillum calorem qui in eis viget: nec vlla inflammatione viscerum interiorum, ob paucum, eumque paulo frigidiorem quem habent sanguinem, corripiuntur: quod etiam à debilibus causis offenduntur, à quibus non nisi mites ac lenes morbi excitari solent. Contrà, iuuenes, dum resistunt non nisi à causis vehementioribus ac maioribus ægrotant: quod item minus sint obnoxij putredini, quia frigidi sicci. Denique quod cautiore victus ratione vtantur. Accedit huc quod, quemadmodum scriptum est ab Hippo. sententia. 29. sect. 2. progn. & Comm. Galeni ad eundem, senes omnem inflammationem facilius ferant quàm iuuenes, si eam quæ in thoracem & pulmones cadit, exceperis. Rarius verò ægrotant senes quam iuuenes, proptereà quod sunt frigido & sicco temperamento: ob id minus obnoxio putredini: quod etiam in commoda sua minus peccent quam iuuenes, si non omninò, saltem maxima ex parte: sunt enim quidam senes qui incontinenter ac libidinose viuunt. At quicunque morbi diuturni, syntrophi & increscentes senibus accedunt, fere iis commoriuntur: quod neque coctione, neque solutione, neque discußione curentur: vt vitia renum & vesicæ post quinquagesimum annum sanata esse non vidit Hip. lib. 6. Epid. sect. 8. & 6. Aph. lib. 6. Aph.

APHOR. XL.

Βράγχοι καὶ κόρυζαι τοῖσι σφόδρα πρεσβύτῃσιν οὐ πεπαίνονται.

Destillationes & grauedines coctionem in valde senibus non admittunt.

DVo sunt affectus, qui etiamsi videantur similes, inter se tamen magnopere differũt, raucedo scilicet & clangor. Clangor accidit in febribus ardẽtissimis, resiccata aspera arteria, & præsertim mẽbrana eius interiore. In hoc autẽ preter siccitatẽ, vox est læuis & sonora. At in raucedine, vox est aspera & obscura, causamque habet humiditatem. Præterea clãgosa vox mortem denũciat: raucitas verò graue malum est, nec semper mortẽ adfert. Est itaque raucedo (βράγχος Græcis) quum humor defluit in asperam arteriam: Latinis etiam dicitur Rauis. Coryza verò (quæ vox est Attica, siquidem reliqui Græci dicebãt μύξαν) fit vbi ad nares destillat humor: Latinis dicitur grauedo. Solet tamen aliquãdo Hippocrates nomine coryzæ intelligere fluxionem omnem, in quãcunque partẽ fiat: καταστάγμὸν vocant recentiores medici. Κατάῤῥους autem (vt & id obiter dicamus) est, quando ad fauces vel palatum humor decumbit. Raucitates igitur & grauedines in valde senibus non concoquuntur (inquit Hip.) quia cùm πεπασμὸς, id est, concoctio fit à robore caloris natiui, in senibus calor est paucus & languidus, viresque imbecillæ. Raucedinis autem & coryzę exẽplo demonstrat verum esse, quod superiore Aphor. dixit, morbos diuturnos comitari senes ad mortem. Neque enim hi soli duo morbi (vt scribit Gal. in comm.) non concoquũtur in senibus, sed etiam & nephritis, & arthritis, & dolor colicus, & splenicus, & asthmata, & tusses, & κυρτώσεις, siue κυφώσεις, id est, gibbi, & λορδώσεις, seu repãditates aut gibbi ad anteriora, & σκολιώσεις, siue obliquitates aut tortuositates, aliique morbi frigidi. Quum tamen dixit Hippo. non concoquuntur, intelligendum nisi rarissimè. Possumus enim naturã iuuare illis

tri-

tribus viis, aut maturatione, aut diſſolutione, aut rarefactione. Verum cùm (vt diximus proximo Aph.) difficillimum ſit reſoluere materiam in ſenibus & rarefacere, relinquitur nobis concoctio. hæc autem perficietur ea ratione, quam anteà docuimus.

SCHOLIA.

EXemplum eſt diuturni morbi in ſenibus vix curabilis. Raucitates enim, & raucitatis ſoboles, vt aſthma & phthiſis, omneque genus catarrhi, ac ſymptomata frigidi catarrhi non concoquuntur in ſenio iam confectis: frigidum enim eſt eorum corpus. Cæterum Hipp. ad finem vſque huius libri perſequitur morbos qui ſpecie, in diuiduo, loco, cauſis, temperamento ægrorum & conformatione corporis, ſunt ſanabiles, aut inſanabiles. Ac primum tres inſanabiles hoc & duobus proximis Aphoriſmis recenſet.

APHOR. XLI.

Οἱ ἐκλυόμενοι πολλάκις καὶ ἰσχυρῶς ἄνευ φανερῆς προφάσιος ἐξαπίνης τελευτῶσι.

QVi ſæpe, & vehementer citra manifeſtam cauſam animo linquuntur, ij derepente moriuntur.

EXolutio præceps eſt virium lapſus, ſeu ſyncope quædam leuior, quanquam aliquando pro ſyncope grauiore (teſte Gal. lib. de loc. aff.) accipiatur. Ea multis accidit ob virtutis vitalis imbecillitatem, diffuſo videlicet ſpiritu qui in cordis ventriculis eſt collectus. Aliæ tamen ſunt eius cauſæ multæ, vt ſcribit Gal. lib. quinto de loc. aff. cap. primo. Nam vel eſt cordis intemperies, ſiue æqualis, ſiue inæqualis ea fuerit

vel abſceſſus: vel tumor præter naturam in cordis tunica: vel etiam ὑδάτιδες, id eſt, veſicæ & puſtulæ aqua plenæ (vt & ſæpe oriuntur in membrana hepatis) vel præterea aqua collecta præter naturam in pericardio, aut etiam in eodem tumor, qui cordi communicetur: fit præterea frequens exolutio in febre peſtilenti & peſte, propter auram putrem & venenoſam, quæ ſpiritum vitalem afficit. Ab his itaque ſi fiat leuis diffuſio ſpiritus leuis erit exolutio: ſin magna, ſyncope grauis. Iam ſi ſit intẽperies, videndũ quali intemperie cor laboret, calidáne an frigida, &c. repetendaq; ſunt ſigna intemperiei cordis ex arte medica Galeni. ſi ſit abſceſſus, ſanari nõ poteſt: vt in illo cui mẽbrana craſſa & putris inuenta eſt in ventriculorũ cordis interſtitio: In eiuſmodi autem abſceſſibus & intemperantiis maximè & pulſus & reſpiratio ſunt ſpectanda. Porro vt quis derepente moriatur exolutione, tres ponit diſtinctiones, vt crebro id patiatur, vt fortiter, vt ſine cauſa manifeſta. Frequenter dicit, quia ſunt quotidie, ſunt qui alternis diebus exoluuntur. Vehementer, quia aliquando breuior, aliquando longior eſt exolutio. Vehemens denique eſt exolutio, vnde non facile remediis adhibitis reuocantur. Sine cauſa manifeſta, quia ſi ſit à cauſa manifeſta, non moriuntur repente. Vt mulier illa (cuius meminit in commen. Galen.) exoluebatur à balneo, manifeſta cauſa: quia videlicet balneum commouebat materiam quandam, quæ vapore elato ſpiritum vitalem afficiebat. (Hinc colligas πρόφασιν ſignificare non ſolum cauſam ſimpliciter, ſed etiam cauſam externam.) Nonnunquam tamen etiamſi nulla moueatur materia, fit exolutio ab imbecillitate facultatis vitalis. Vt, quidam aliquando ab ira exoluuntur, moto vehementius ſpiri-

tu,

tu,& diffuso ob imbecillitatem. Sic & à gaudio, & mœstitia. Celeriter porro moriuntur: inquit, quia si grauis incidat syncope, non possunt facilè recolligi vitales spiritus,& moriuntur.

SCHOLIA.

PRognosticum est repentinæ mortis. Qui virium præcipiti lapsu deficiunt, sæpe ex perennitate causarum, quæ vel mixtione veneni, vel oppreßione vel resolutione, vel spiritus interceptione, vel alimenti inopia vitalem facultatem labefactant: & vehementer cum præcipiti & violento omnium virium lapsu, vnde vis naturæ infertur, partium solidarum & spirituum corruptione: sine causa manifesta, qui abs re & nulla exhausti ratione, vt hæmorrhagiæ aut alui profusioris ratione sunt impotentes moriuntur, labefacta vitali facultate, quæ facile in suæ affectionis sympathiam animalem trahit: ex Aphorism. 5. sect. 2. lib. 1. Prorrh. Qui vero exsoluuntur à causa manifesta, vt cui profusior aluus fuerit, aut hæmorrhagia longior acciderit, non magis vim periculi euadunt, quam qui sine causa manifesta exoluuntur.

APHOR. XLII.

Λύειν ἀποπληξίην ἰσχυρὴν μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα δὲ οὐ ῥηΐδιον.

APoplexiam vehementem nullo prorsus modo: debilem ægrè curaueris.

HÆc est sententia Hippocratis magni: quam vt intelligamus, sciendum est apoplexiam multas habere causas. Nam aliquando excitatur à solis flatibus. Cuiusmodi apoplexia correpti aliquando eua-

dunt sine paralysi aut stupore, concussi vehementius & frictionibus, aliísque remediis calidis adhibitis. Fit prætereà venis interceptis copia vel crassitie sanguinis, in plexu præsertim retiformi. De qua Hipp. quarto de vict. ac. Quòd quis repente obmutescat, id venarum interceptiones occlusionésque faciunt, &c. Hæc autem maximè iuuatur missione sanguinis. Tertiá causa est, quum ventres, cerebri præsertim anteriores, opplentur & intercipiuntur crasso quodam & frigido humore, qualis est pituita, & aliquando (teste Hip. lib. de morbis) atra bilis. Quarta causa est, quum cerebrum obsidet tuberculum aliquod, aut tumor præter naturam, quo viæ intercipiuntur, vt non possit defluere spiritus animalis ad partes inferiores. Est & genus quoddam apop. in fulminatis, vbi fit dissolutio quædam spiritus animalis. Porrò apoplexiæ fortes dicuntur quatuor de causis. Prima est, quia in iis derepente fit grauis dolor capitis. Secunda, quia grauis est respiratio, inæqualis, inordinata, & intermittens. Tertia, quia stertor est. Quarta, quoniam profundissimus est somnus. Hi nunquam redeunt ad vitam propter ablationem respirationis. Contrà censendum de debili apoplexia. Breuiter, vt signa grauia sunt aut leuia, & respirationis noxa vehementior aut mitior: ita apop. vehemens est aut leuis. In leui apop. non facilè euadunt, nisi magna diligentia adhibitis remediis. Aut etiamsi releuentur, moriuntur tamen post, vt tertio vel quarto die, paulatim aucta difficultate spirandi, deinde remissa, & sic deinceps per interualla, donec moriantur. Vix etiam vnquam ab apop. à flatu aut sanguinis crassitie releuantur omninò sani: sed ferè incidunt in paralysin aut stuporem (vt & alij à pituita) vel etiam dementiam quandam, & tandem moriun-

moriuntur. Vidi tamen quosdam euasisse absque his symptomatis. Denique intereunt ferè omnes apoplectici aut derepente, aut aliquot pòst diebus: quamuis asserat Hipp. in prorrh. & multis aliis locis, apoplexiam solui interdum superueniente febre.

SCHOLIA.

PRognosticum apoplexiæ fortis aut debilis. Apoplexiam, quæ nil aliud est quam motus & sensus vniuersi corporis priuatio: validam ac fortem: quæ fit, repentè oborto dolore graui capitis, mox incidente stertore cum summa difficultate spirandi coniuncto, corporis vniuersi prolapsu, cum sensus & motus vacuitate: quæ omnia fiunt, quando spiritus animalis exitu prohibetur: oppreßione vel obstructione meatuum cerebri: discutere est impoßibile ob magnitudinem causæ & symptomatum incidentium vim repente funestam: respiratio enim tollitur, qua ad punctum temporis vita carere nequit. Apoplexiam verò debilem, nec iam vehementibus comitatam symptomatibus, quæque in meatuum ad cerebrum viam affectantiũ vitio consistit, quando spiritus vitalis aditu prohibetur ad cerebrum, non est facile soluere: quòd magnitudo causæ cum pari symptomatum vehementia coniuncta non facilè cedat remediis, nec vllas ferè det inducias: animalis enim spiritus vitali, ex quo fit, in carotidibus intercepto destitutus, ad motum & sensum satis esse non potest: proinde eius penuria (vt corpus alimenti:) tabescit. Fit quoque apoplexia debilis, cum nõ adest insignis obstructio aut coarctatio, vel ventriculorũ cerebri, vel arteriarum retis mirabilis, vel carotidũ per quas spiritus ex corde in cerebri sinus influit, ita vt sensus quidẽ aut motus adsit, sed admodum stupidus & incertus. Fit & apoplexia debilis à flatu aut vapore crasso intercipiente vasa: vt accidit ebriis. Has apoplexias debiles, febre superueniente

ſ lui ſcribit Hippocrates in Coacis.7. ſect.non quidem omni febre, ſed quanta & quali eſt opus: quæ nec maior ſit, quam vt vires exoluat, nec minor quam vt nihil proſit: vtpote quæ tum ſpiritum illum flatuoſum, tum humores pituitoſos excalfaciat, attenuet & reſoluat. Id autem fit tribus nonnunquam diebus, aut quatuor, aliquando pluribus, non tamen vltra ſeptimum diem, ob morbi magnitudinem & partis affectæ nobilitatem, Apoplexias quoque Hippocratis in Coacis, hæmorrhoidibus ſupernatis curari ait.

APHOR. XLIII.

Τῶν ἀπαγχομένων καὶ καταλυομένων, μηδέπω δὲ τεθνηκότων οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσι ἂν ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

STrangulati aut ſuffocati, nondum tamen mortui, ad ſe non redeunt, quibus circa os ſpuma collecta apparuerit.

HIppocrates hîc vocat ἀπαγχομένους ſtrangulatos, quibus collum laqueo interceptum eſt, aut etiam manu, vice laquei. Poteſt tamen hic Aph. intelligi etiam de ſtrangulatis, via reſpirationis intercepta, aut luxatione, aut tumore aliquo præter naturam, aut tuberculo. Per καταλυομένους autem, id eſt, diſſolutos, intelliguntur qui per vim ſtrangulationis iam neque mouentur, neque ſentiunt, & (vt interpretatur Philotheus) iam morituri ſunt, aut mori debent. In his enim nerui à ſexta coniugatione vocales, venæ iugulares, & carotides arteriæ intercipiuntur. Ergo diſſoluti, quia periit aut propemodum periit ſenſus & motus, intercepto ſpiritu animali per neruos, vitali per arterias, naturali per venas. Qui itaque diſſoluti ſunt ex ſtrangulatu reuocantur ad vitam, ſi nondum ſpuma circa

os apparuerit. Quibus vero circa os ſpuma apparet, non reuocantur: niſi rariſſimè (inquit Gal.) ſiquidem hic Aphor. eſt de iis quæ fiunt magna ex parte, & aliquando eiuſmodi ſtrangulati euadunt, ſed perquam raro: fit autem ſpuma à ſpumoſa ſubſtantia vehementer permixta humiditate, accedente vehementi motu aut agitatione (vt à vento in mari) vel etiam calore, vt in iis quæ elixantur. Sic irati aliquando ſpumant, agitata vehementius ſpumoſa ſubſtantia, humiditate vehementer admixta. Quo modo fit etiam ſpuma in ſtrangulatis. Vbi enim larynx (per quem debet eſſe liber aëris externi introitus ad caloris refrigerium, exitus vero fuliginoſi excrementi quod à ſanguine thoracis & cordis redundat) intercipitur, natura vehementer commota & agitata commouet fuliginoſum excrementum cum quadam humiditate, adueniente etiam cordis calore. Signum itaque eſt exitiale, quoniam pulmonis violentiam ſignificat, quam patitur dum animal ſuffocatur. Nec natura illum vehementem motum & agitationem vnquam excitat, niſi in maxima neceſſitate: vt in iſtis qui ſtrangulantur & morituri ſunt, in apoplecticis, peripneumonicis, &c. Quod ſi laqueus iniiciatur ad mentum ſupra laryngem, iis non ſolet ſpuma enaſci circa os, neque commouetur ita natura; quippe cum pateat & aëri externo liber ingreſſus, & excremento fuliginoſo exitus: hi autem facilius poſſunt ad vitam reuocari.

SCHOLIA.

PRognoſticum ſtrangulatorum ac ſuffocatorũ. Quibus laqueo ſpiritu via intercluditur, aut vertebrarũ ceruicis

luxatione, aut laryngis inflammatione, breuiter qui vera synanche laborant: ac iidem resoluuntur, interceptis meatibus vnde spiritui animali exitus; vitali aditus denegatur; necdum tamen animam efflarunt: non redeunt ad vitam, quibus in ore spuma apparet: quod scilicet copia intercepta fuliginis stranguletur calor natiuus, ex cuius fuliginis interceptione gignitur illa spuma. De generatione *spumæ vide lib. 2. prog. comm. 47. & Aphor. 30. lib. 7. Spuma autem apparet in epilepticis, vt & in strangulatis, sed illi conuelluntur tantum, non autem resoluuntur vt strangulati: item in strangulatis suffocatur calor, & fuligo supprimitur, sic facultas animalis descensu prohibita non potest satisfacere thoraci, & vsui aucto & fuligini.*

APHOR. XLIV.

OI παχέες σφόδρα κατὰ φύσιν, ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν ἰσχνῶν.

QVi natura sunt valde crassi, breuiore vita fruuntur quàm graciles.

OBesos natura & graciles inter se cõparat: docétque præstare gracilem esse quàm obesum, quòd admodum obesi gracilibus celerius moriantur. Obesi enim sunt natura frigidiore, pauciore tũ sanguine, tũ spiritu, nec non arteriis & venis angustis, & textura cutis densiore. Contra graciles. Cum itaque obesi sint eiusmodi, & graciles, necesse est in illis calorẽ natiuũ & vitalem facultatem imbecillam esse: ob ídque eos celerius mori, quá graciles. Sunt præterea magis opportuni febribus putridis, ob densitatem cutis retentis excremẽtis fuliginosis: quæ corrumpent humores in venis contẽtos. Ad quod plurimum etiam facit ve-

narum angustia: quæ cũ facile obstruantur, ab obstructione fit humorũ putredo, vnde febris putrida. Corn. etiam Celsus (qui παχεῖς σφόδρα vertit valde crassos) dicit eos ob eãdẽ causam, hoc est, venarũ angustiam, morbis acutis, difficultati spirandi, & suffocationi esse obnoxios. At verò graciles ab huiusmodi affectib. nõ periclitãtur: sed quia partes principes ita sunt affectæ vt nullum habeant munimentum, à causis externis promptè offenduntur. Nõ temere autem adiectum est κατὰ φύσιν, natura, id est à prima cõformatione. Nam (vt ait Gal. in comment.) si quispiam natura mediocris, victu subinde pleniore atque ignauia & ocio factus est crassior, is non citius gracili moritur: quod scilicet venas & arterias latas habeat, atque adeo calorem natiuum minime imbecillum, & extinctioni obnoxium.

SCHOLIA.

Prognosticon est breuioris aut longioris vitæ gracilium, & obesorum. Qui paruo & crasso capite præditi, venis angustis, corpore denso & glabro, voce exili, à prima conformatione, per intemperiem frigidam, vt nulla ratio diætæ adferri poßit, quales vocat Hippocrates libro de aëre, locis & aquis ἀνάρθρους, celeri moriuntur fato & casu: fato, paucitate sanguinis & spirituum, ac infirmitate caloris natiui: casu, magnitudine morborum, symptomatum, vehementia & difficultate curandi: quam qui graciles, qui capite sunt magno, & qui cum inclinantur, ceruicem magnam ostendunt, grauem edunt vocem, amplas habent venas & arterias, ampla quoque ossa: quod illi virtute caloris natiui partium solidarum atque spirituum facilè vincant morbos, corpúsque habeant perspirabile ad excretionem materiæ morbificæ: denique quod maiores habeant opportunitates ad salubriter viuendum.

& ad curationem recipiendam si forte in morbos incidant. Vocat autem Hippocrates obesos ceu crassos ἀνάρθρους non quod neruis careant, sed quia ita sunt obesi, vt neruus in illis nullus appareat.

APHOR. XLV.

Τῶν ἐπιληπτικῶν τοῖσι νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς ἡλικίης, καὶ τῶν τόπων, καὶ τῶν βίων ποιέουσι.

EPilepsia laborantes iuuenes cùm loci, temporum, & victus, tum maximè ætatis mutatio liberat.

SCribit Hippocrates lib. de aëre & aquis, &c. Epid. comment. 1. Aphor. 4. morbum comitialem vocatum esse τὴν τῶν παιδίων νοῦσον, quòd sit pueris familiaris, regionum præsertim calidiorum. Causas habet varias & inter se diuersas. Immodica enim humiditas cerebri morbum hunc excitat in pueris. Et quanquam Arist. lib. de somno, & Hipp. lib. de flatib. asserant fieri aliquando à flatibus: nihilominus tamen fatendũ est flatib. illis mixtam esse humiditatem, vnde etiam spuma illa in ore epilepticorum. Siquidem fieri non potest vt absque humiditate tantus sit flatus qui ventriculos cerebri obstruat. Magis propriè Gal. qui velit epilepsiam in pueris fieri ab immodica humiditate vẽtriculos cerebri intercipiente, & eam maximè partem qua è cerebro exortus est spinalis medullæ. Gignitur præterea in iuuenibus ob vitam otiosam & intemperanté, humore crasso & frigido occupante ventriculũ aut cerebrum. Tertio fit in viris & senibus ab atra bile. Redeamus ad Hippocratem τῶν ἐπιληπτικῶν (inquit) τοῖσι νέοισιν, &c. Sensus est: inter eos qui epileptici

sunt,

fiunt iuuenes, liberantur propter mutationem ætatis,&c. ac si vellet dicere, pueri epileptici non facile curantur, sed iuuenes facti facile euadunt beneficio ætatis,&c. Vt constet νέους verti debere iuuenes, non pueros. νέους enim Hippocrates vsurpare non solet pro pueris, quin hoc vocat potius τὰ νήπια καὶ παῖδας, ad decimumquartum videlicet annum vsque, in epilepticis itaque, hoc est, inter epilepticos, iuuenes curantur mutatione ætatis, &c. siquidem à pueritia fuerit contractus morbus. Quod si morbum incurrerint ab intemperante vita à remediis peti potest auxilium. At in viris & senibus expectandum est tantùm auxilium naturæ, non ab ætatis mutatione, nec remediis. Possumus tamen remediis quibusdam efficere vt prohibeatur morbi incrementum, & accessiones non sint tam graues. Pueri vero & mutatione ætatis, hoc est, quum iuuenes (vt diximus) facti sunt, & remediis facile curantur. Iuuantur enim & frictionibus (quas maxime probat Galen. in corporibus mollibus ætatis, in iis præsertim qui à medicamentis abhorrent) & leuibus suppositoriis & amuletis, & medicamentis, & ratione victus. Neque est expectanda ætatis mutatio, si his iuuare ægrum possis. Liberantur autem epilepsia pueri ætatis mutatione, hoc est, humidioris temperamenti in calidius & siccius. Quæ mutatio accidit, vbi iam peruenerunt ad pubertatem. Epilepsiæ enim puerorum pubertate desinunt. Hæc porro suum habet principium & finem. Quod ad principium attinet, Galeno definitur decimoquarto anno, aliis decimooctauo. Sed cum alij citius, alij tardius pubescant, in maribus rectè erit pubertatis initium, vbi primum hircire incipiunt, & semen emittere. In fœminis vero, quum

primùm fluunt menses; & semen excernitur. Vbi obiter notandum est, fœminas hac ætate iuuari magis quàm mares excretione seminis. At pubertatis finis extendi solet vsque ad annum vigesimum, aut circiter. Secunda mutatio in epilepticis est locorum. Rectè Auicenna & multi alij Arabes scripserunt. Septentrionales homines rarò fieri epilepticos, quòd scilicet in iis magna vis insit caloris interni. Sæpiùs enim generantur epilepsiæ in calidis regionibus. Nam etsi videatur non colligi in his humiditas, colligitur tamen multa in pueris, necnon multi humores exusti. Ponamus aliquem qui ab humiditate & frigiditate laboret epilepsia in regione frigida humida, vt in hac: in regionem aliam calidiorem & sicciorem est transferendus. Hic habenda est ratio non solùm morbi, sed etiam temperamenti. Considerare enim oportet, vt aër regionis, in quam ægrum transfers, non è diametro repugnet morbo: sed paulò minùs calfaciat: & siccet, ita vt sit medius inter morbi materiam, & ægri temperamentum. Ita enim habebitur ratio temperamenti. Idem erit spectandum in mutatione victus in calidiorem & sicciorem. Neque verò in hac victus ratione intelligendum est solum quæ calfaciunt, siccant, incidunt, tenuant: sed etiam intelligere oportet alias res non naturales, vt frictiones, affectus animi, &c. Quod ad venerem attinet, quidam volunt vtilem esse epilepticis, sed id non semper. His enim non confert venus nisi fuliginosis excrementis corpus abundet, etsi sint viribus imbecillis. Ea tamen debet semper esse mediocris, si permittatur.

SCHO-

SCHOLIA.

Prognosticum curandæ epilepsiæ. Puerorum ac puberum epilepsiæ sanantur potißimum ætatis mutatione: puerorum quidem, simulatque pubertatis annos attigerint, veneremque agnoscere, ac vocem asperiorem edere cœperint: Puberum verò, vbi primum vigesimum quintum annum appulerint, & pro voce asperiore grauem vocem edere cœperint, per eclampsin caloris natiui, & firmitatẽ neruorum. Sanantur etiam mutatione regionum: vt qui ex Gallia Narbonensi migrant ad Belgas: aut qui ex regione frigida ac humida in regionem calidiorem & sicciorem: aut ab Austrina ad Aquilonem transferuntur: sub regione, aërem ambientem & anni tempus comprehende. Sanantur quoque mutatione diætæ, vt si abstineant venere & vino: aut si relicto victu humido, vtantur sicco ac tenui: relicto otio, labores plurimos subeant, &c. Citatur hic Aphor. lib. 5. huius operis: 6. Epid. & 1. de diæta notabis interim epilepsiam ideo pueris familiarem dici Hippocrati, non tam quia sunt flatulenti pueri, vt nonnulli putant: quàm ob conuulsiones frequentes, quibus illi obnoxij sunt præ cæteris ætatibus, propter excrementorum copiam à victu, & neruorum humiditatem ac laxitatem: de quibus conuulsionibus sic scribit Arist. 8. de hist. animal. cap. 12. Solent (inquit) pueri plurimi conuulsione excipi, & præcipuè corpulentiores, & lacte vescentes copiosiore ac craßiore, & nutricem lactentes succi plenam & corpulentiorem. Plurimi ante septimum diem intereunt, vnde fit vt 7. die nomina imponantur, tanquam saluti pueri iam magis credentes. Aut sanè quemadmodum Gorræus annotauit, epilepsia morbus puerilis dicitur, quod à pueritia maximè incipiat, & ferè semper consenescat. Doctißimus Duretus putat dici comitialem, non quia, vt putant

nonnulli, dirimerentur comitia si quis repentè epilepsia corriperetur: sed quia in concionibus maximè elucescit epilepsia, & ea facilè prehenduntur homines, ídque propter metum quo solent ij teneri qui in concionem prodeunt aliquid dicturi. In concione enim, inquiebat Alcibiades, esse aliquid diuinum videtur concionanti.

APHOR. XLVI.

Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Ex duobus simul doloribus non eundem locum occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.

Sensus huius Aphor. hic est: Si duo dolores simul, hoc est, eodem tempore diuersas corporis partes, vel (si mauis) eandem partem (quæ tamen habeat latitudinem) occupent, maior minorem obscurat. Hîc ergo πόνος accipitur pro dolore, hoc est tristi & molesto sensu. Grauior autem dolor leuiorem obscurat, quia quò natura cum sanguine & spiritu concurrit ad partem maiore cum impetu, eò grauat, & distendit magis, vnde fit vehementior dolor, ad quem tota vis sensifica distrahitur, ita vt minus sentiatur leuior dolor. Prodicus quidam, qui tuebatur, non contraria contrariis, sed similia similibus curari, citabat hunc Aphorism. & præterea alium, Dolor dolorem sedat. Sed quod dolor dolorem sedet, dicendum est, fieri impropriè & per accidens.

SCHO-

SCHOLIA.

PRæceptum eſt therapeuticum. Ei malo quod magis vrget ſuccurrendum. Siquidem duarum affectionum ſimul eodémque temporis articulo & conſecutione, nec in eadem parte ſed diuerſa obortarum, vehementior obſcurat minorem, ob id vehementiori ſuccurrendum. Quòd autem maior ac vehementior dolor minorem obſcuret, ideo fit quia quoties imaginatiua vis animæ in diuerſa diſtrahitur, ſingula minus bene cognoſcit. Vnde ſpiritus, qui animæ ſentientis organa ſunt, in partem grauius laborantem ſubſidij ergo euocati, impediunt ſenſionem rei tranſlatæ in ſenſum alterius partis minus dolentis: adde quod rarò accidit, vt duæ partes tam ſint ſui diſsimiles, vt æqualiter afficiantur: ſic arthriticus oborto dolore colico, alleuatur.

APHOR. XLVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ ξυμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γενομένου.

DOlores & febres accidunt magis quum pus conficitur, quàm iam confecto.

PVs eſt tranſmutatio ſanguinis in ſubſtantiam albam, leuem, & æqualem: ídque beneficio caloris natiui, & naturæ integræ partium ſolidarum. Sanguis enim vbi excidit extra vaſa nutrire ampliùs non poteſt, ſed putreſcit partim à calore naturali, partim à calore præter naturam, fitque pus, hoc eſt, ſubſtantia & materia quædam media inter eam quæ benigna ſit, & eam quæ ſit omnino aliena. Quòd ſi calor natiuus ſit imbecillus ſimul cum partibus ſolidis, non

iam fit pus, ſed gangræna. Obiter tamen hic notandum eſt, concocta à calore natiuo dici etiam aliquando Hippocrati putria & purulenta; vt & ea quæ ſunt olida, & à calore præter naturam alterata. Dum igitur fit alteratio & generatio puris, fiunt maiores dolores & febres, quàm vbi iam confectum eſt. Ratio eſt; quia quum incipiunt & finiunt morbi, omnia ſunt leuiſſima, in vigore autem vehementiſſima, huius rei cauſam dicebamus, quia in vigore vehementiſſimum certamen eſt naturæ cum morbo. Iam quemadmodũ morbus acutus ſua habet tempora vniuerſalia: ita & inflammatio. In vigore itaque inflammationis quia natura cum calore natiuo & ſpiritu maximè arteriarum omninò contendit, ne materia putreſcat, fit maior alteratio, vnde ſenſus vehemens, à quo vehemens dolor. A concurſu igitur ſpiritus cum natura fit diſtentio, à qua vehemens dolor: calor præterea maior excitatur, & à calore febris, concalefacto corde per arterias, dum ſanguis in parte ebullit, & fit pus. Pure iam confecto, hoc eſt, vbi vicit natura, & iam attenuata eſt materia, extinctaque ignea caliditas, ſedatur dolor & febris. Sic etiam ſedantur dolores in moribundis, vbi ſcilicet natura ſuccubuit, & victa eſt à morbo. Hunc autem Aphor. citat aliis verbis Gal. lib. de ſympt. cauſis, quum inquit: Dum naturæ permutantur & corrumpuntur, dolores fiunt, non quum iam permutatæ & corruptæ ſunt.

SCHOLIA.

Diagnoſticum eſt vigoris ac declinationis inflammationum. Dum pus conficitur, vigor adeſt inflammationum: vbi opus factum eſt, declinatio. Dum enim materia ſuppurabi-

purabilis, potißimum ſanguis, rarò alij humores niſi ſanguini admixti, degenerat in vomicam, abítque in ſuppuratum, grauiores dolores fiunt, diſtenta ac lacerata parte tumente: febréſque maiores vapore multo feruenti ab humore ſuppurante in cor transmiſſo, quàm pure iam confecto, laxiore facta parte, quæ prius diſtenta erat, & feruore depreſſo vaporis puris. Notabis verò pus fieri à ſolo calore naturali, agēte tamen in partem, caloris præter naturam participem: nec ſemper generari ex materia quæ continetur extra vaſa, vt in tumoribus & vlceribus, quemadmodum ſcripſit Galenus in cap.6.lib.1.de febr. ſed etiam ex materia quæ continetur intra vaſa. Sic enim Hippocrates lib.1.de morbis mulierum, ait ſanguinem menſtruum, qui in venis mulierum per duos aut tres menſes ſtabulatur, ſuperueniente febre fieri ſuppurabilem, & ſuppuratum cōcipere. In eiuſmodi autem ſanguinis ſuppuratione dum fit, dolor quoque excitatur, vt in ea quæ fit in tumoribus & vlceribus, nimirum ob diſtenſionem partium. Quæ autem differentia ſit inter pus, ſaniem & ichor, vide apud Celſum li.5.c.16. pus ex ſanguine ſolo ſuppurato aut carne contuſa fit. Sanies excrementum tenue & aquoſum extra corpus, quod emanat ex vlcere malo, maximè vbi neruo læſo inflammatio ſequuta eſt. Ichor, aquoſa vel ſeroſa humiditas intra corpus, ſiue ſanguinis aut alterius humorū.

APHOR. XLVIII.

EN πάσῃ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ διαναπαύειν εὐθὺς, ἄκοπον.

QVoquo modo corpus moueatur, ſimul ac laborare cœperit, quies ſtatim laßitudinem leuat.

Gal.6.Epi. hūc Ap.interpretatur, vbi per *κίνησιν* intelligit omnē vehementem corporis motū ſeu exercitiū

quale ætate nostra consueuit esse in cursu, lucta, pila, & olim in palæstra. Per motum tamen corporis innuit etiam vehementiorem animi motum. Quia igitur ex illo axiomate: Contraria contrariorum remedia, omnis motus immoderati remedium erit quies. Verùm cùm πονέειν non solùm κάμνειν, hoc est, fatigari, sed & ἀλγεῖν, id est, dolere significet, sic poterit exponi hæc sententia: Quum dolere cœperit quis, aut fatigari ob immoderatum exercitium, quies erit doloris aut lassitudinis remedium. Exercitium autem esse immoderatum colligimus ex signis tum propriis, nempe quum languere cœperit pulsus, & moles corporis subsidere: tum communibus, vt si sit sudor immoderatus, & si facies quæ antea rubuerat, expallescat. Porrò ἀναπαύειν de somno interpretantur alij, vt Celsus, quum ait: Sese committere somno post exercitium, bonum. Sed hoc intelligendum, præsertim vbi ab exercitio est oris amaror. Et sanè istud natura fieri videmus, vt si quis sit defatigatus, statim petat lectum, aut decumbat in herbam. Alij ἀνάπαυσιν exponunt intermissionem exercitij (vt Gal. 6. Epid.) siue ea fuerit in horas aliquot, siue in aliquot dies: quantum scilicet exigit labor factus ac exercitium.

SCHOLIA.

PRæceptum tuendæ valetudinis. Laboris, omnisque paulò vehementioris exercitationis, ac laßitudinis remedium, quies est. Etenim in omni corporis motu (qui duplex est: vnus carnium & articulorum: alter viscerum: carnes enim recreantur exercitiis: viscera verò somno & potu ex Hippoc. labor articulis & carnibus, somnus & potus visce-

visceribus) cùm is qui mouetur cœperit fatigari, dolendo, aut ægrotando, aut etiam laborando ex immoderato labore vel repentina mutatione ab otio ad negotium, aut ab vno exercitationis genere ad aliud se conuertendo: aut si interquiescat, laboris aliqua remißione, aut quietis vicißitudine, repentinam suæ laßitudinis vacuitatem sentiet. Est enim quies remedium laßitudinis: éstque facilior conuersio à negotio ad otium quàm ab otio ad negotium. Vt præstat hominem saturum ieiunare, quàm ieiunantem se saturare.

APHOR. XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς συνήθεας πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν ἀσυνήθων ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον φέρουσι.

QVotidianis laboribus aſſueti, etiamsi inualidi sint, aut senes, insuetis, quamuis robustis & iuuenibus, facilius consueta ferunt exercitia.

HÆc sententia manifesta est, quia constat experientia. Siquidem experientia certum est, quòd per exercitia roboratur & confirmatur noster calor natiuus: adeo vt fortior sit in iis qui se exercent, quàm in iis qui in otio degunt: fit prætereà robustior nutrix facultas. Nã quum per exercitia mouentur non solùm articuli, sed & tendones, ligamenta, nerui, musculi, incalescunt & siccescunt. At in calore & siccitate consistit robur facultatis nutricis. Quòd autem articulorum motus augeat calorem natiuum, indicium est, quia in iis quib. calor natiuus est imbecillus, nec bene concoquit, & tamen nequeunt per infirmitatem corpus exercere, frictione articulorum instituimus, his enim frictionibus incalescunt articuli, tendones, liga-

menta, nerui, musculi, venæ & arteriæ, ac deinde calor ventriculo & aliis partibus communicatur. Postremò exercitio roborantur & confirmantur spiritus, citatiorem que motum consequuntur. faciliusitaque ferimus exercitia consueta, quia exercitatę corporis partes per ea fiunt robustiores, calor natiuus augetur, roborantur spiritus. Tantum habet momenti consuetudo, quę natura acquisititia est. Proponit autem hîc Hippo. natura inualidos & inualidos ætate, hoc est senes, qui faciliùs ferunt exercitia consueta, quàm robusti & iuuenes non assueti.

SCHOLIA.

Consilium subeundæ exercitationis proponitur. Ne ea præter consuetudinem tum in sanis, tum in ægris suscipiatur. Qui enim familiares labores perferre consueuerunt, vt qui exercitationibus corporis sunt assueti, & qui ter aut quater die cibum capere, aut qui vesci carne suilla, bubula, pane siligineo, & cibis deterioribus consueuerunt, quamuis infirmi sint, aut etiam senes: insuetis tamen iuuenibus, atque fortibus, alacrius ferũt. nam consuetudo acquisititiam facit naturam: idque cum habitu corporis, tum verò in aluo potißimum.

APHOR. L.

ΤΑ ἐκ πολλοῦ χρόνου συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ ἀσυνήθεα μεταβάλλειν.

Quæ longo tempore assueta sunt etiamsi deteriora sint, minus ijs quæ insueta sunt molestare consueuerunt. Quare ad insolita quoque facienda mutatio.

Hic

HIc Aph.eſt de conſuetudine,quæ eſt altera natura,& de mutatione conſuetudinis. Differt autem à ſuperiore: quia quod anteà ſpeciatim docuit de conſuetudine in exercitiis , nunc generatim transfert ad omnes res alias non naturales , vt cibum, potum, aërem,ſomnum,curas,vigilias. Hæc enim longo tempore aſſueta , quamuis ſint deteriora , minùs iis quæ inſueta ſunt, moleſtare ſolent. Videmus itaque pleroſque omninò eſſe aſſuetos alimentis prauis,aëri turbido , & aliis rebus non naturalibus : quibus tamen, etiamſi natura deteriore , non læduntur. Contrà alij iiſdem læduntur,quia non ſunt aſſueti. Iam in altero de mutanda conſuetudine , vel non mutanda diſtinguendum eſt.Si enim conſuetudo ſit confirmata multis annis , aut etiam initium habuerit à familiaritate quadam naturæ (vt quum eſt hæreditaria & gentilitia)non eſt mutanda.Quòd ſi vi & per accidens contracta ſit conſuetudo praua,mutanda eſt. Vt, peregrè profectus aliquis conſuetudinem alimentorum coactus mutauit in peius.Ea permutari debet:idque præſertim in iuuenibus& robuſtis.Si quidem in mutatione conſuetudinis oportet adeſſe vires. Quare in ſenibus,qui ſunt imbecilliores,non erit mutanda conſuetudo.Verùmtamē vbi videmus certum malum,quod in dies augetur,mutare poſſumus : ſed paulatim. Tulit enim multa prior ætas quæ ferre non poteſt ſenectus,vtpote debilior. Verbi gratia, ſiquis in iuuentute aſſuetus potui frigidæ aut crudis fructibus , & iam in ſenectute ab his ſentiat dolorem & grauitatem ſtomachi,mutanda paulatim conſuetudo. Aquam itaq; & fructus illos temperare conabimur coctione , vel addito ſacch. Sed ſi ſenex ab his non habeat deterius, ſinendum erit, neque conſuetudinem immutabimus.

Porrò ad insueta transire oportere dicit Hipp. quia vita humana opportuna est multis casibus & iniuriis, ita vt non liceat perpetuò iisdem rebus vti; sed cogamur aliquando derepente ad insueta transire, vnde magnopere lædimur. Vnius igitur formæ consuetudo est periculosa, neque oportet vnum vitæ genus pertinacius retinere. Vnde Cellus scribit, nimis ociosam vitam non esse vtilem: quia aliquando incidit necessitas laboris. Hinc etiam Germani dicere solent, vexandam esse naturam. Et Arabes affirmant vtile esse semel in anno inebriari. Neque enim semper viuendum est temperanter, sed iuuat aliquando viuere intemperanter. Neque omnino agendum est ocium, sed nonnunquam suscipiẽdus labor & exercitium, ne si quando exerceri cogamur, molestum sit.

SCHOLIA.

Consilium in omnibus rebus non naturalibus aut retinendæ, aut immutanddæ consuetudinis proponitur. Quæ enim iampridem sunt aßueta in cibis, potibus, aëre, exercitio, inedia, balneo, somnis, vigiliis, impletionibus, inanitionibus, & animi pathematibus, maximè verò in aluo, in qua potißimum consuetudo naturam efficit acquisititiam, minus insuetis infestare consueuerunt, quamuis peiora sint: proinde retinenda ea consuetudo. Vt diæta sus que deque habita nunquam sibi impar, iampridem assueta, accuratiori naturæ est magis consentanea. Quinetiam & insueta sunt nonnunquam vsurpanda, vt cum iis necessario vtendum fuerit, natura minus afficiatur, nec insolitis rebus & ex improuiso accidentibus lædatur. Itaque ab assuetis quantumuis bonis, ad insueta, quamuis deteriora, consuetudinis immutationem facere licet aliquando. Hoc consilium repetitur part. 9. sect. 6. Epid. Aph. 31.

APHOR.

APHOR. LI.

ΤΟ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν, ἢ πληροῦν, ἢ θερμαίνειν, ἢ ψύχειν, ἢ ἄλλως ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν σφαλερόν. καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον· τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, ἀσφαλές, καὶ ἄλλως ἢν τις ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

SEmel multum & repente vel vacuare, vel replere, aut calefacere, aut refrigerare, aut alio quouis modo corpus mouere, periculosum. Omne siquidem nimium naturæ inimicum est. Quod verò paulatim fit, tutum, cùm aliàs tum maximè vbi ab vno ad aliud facienda est mutatio.

Gal. Aph. hunc explicat in præceptis salubribus, & maximè in rebus non naturalibus. fundamentum itaque huius Aph. est, quòd natura non potest ferre subitas mutationes. Primùm (exempli gratia) si quis tres aut quatuor dies coactus ieiunarit, & derepēte comedat, moritur statim: quia subitam hanc mutationem natura non sustinet. Deinde (quod antea dicebamus) si quis à vehementissimo frigore statim ad ignem accedat luculentum, animam protinus efflat. nam cùm per vehemens frigus calor natiuus & imminuatur, & intro se colligat, quàm potest arctissimè, ad ignem vicinum statim se explicat, diffunditur atque euanescit, vt qui sit exiguus & languidus. Sic de aëre: videmus enim vt ij qui diutius in custodia fuerunt detenti, obcæcentur, si protinus lucidum & splendidum aëra intueantur. Quare periculosæ sunt subitæ mutationes. At quæ fiunt paulatim, & per medium quoddam cognatum vtrique extremorū contrariorum, tutæ sunt, periculóque vacant: præsertim si quis ab altero ad alterum, h. e. ab eo cui assueuit, ad insolitū progreditur. Istud autem videas in ipsis elementorum transmuta-

tionibus, quæ non fiunt absque mediis quibusdam. Item in animalium conformatione: in his enim si quid natura ex molli velit efficere durum, solet mediam quandam materiam interponere, vt cartilagines, ligamenta, &c. Breuiter hic Aphor. continet exempla particularia illius generalis sententiæ 6. Epid. Mutationes repentinæ cauendæ. Ratio huius est, omne nimis est naturæ inimicum. Quod (inquam) nimium ést in quantitate, in qualitate, & quia celeriùs fit quàm oportet. At quod paulatim fit, &c. Paulatim, hoc est, vel à medio ad contrarium, vel à contrario ad contrarium. Gemina enim sunt contraria apud medicos, extrema contraria extremis, & extrema contraria mediis. Neque est quod aliquis obiiciat contra hunc Aphorismum, plurimam & repentinam purgationem & euacuationem aliquando locum habere in arte medendi: sic enim ad animi deliquium sæpe mittitur sanguis. Sed id fit per accidens: quia vnde natura magis est opis indigens, inde illi maximè succurrendum. In febre continua, quia morbi maxima habetur ratio, ideo mittere sanguinem plurimum & repente confert. nam tum oppugnatione morbi natura recreatur, non impeditis partibus quarum potentia corpus administratur. Proinde hic Aphorism. locum habet in his morbis quorum prouisio & curatio in sola vacuatione consistit. nec enim pleuritis vnam habet indicationem, sed duas, euacuationem & explicationem partis principis. Syluius olim dicebat plurimum vacuandum quando à contraria in contrarium facienda est mutatio, non cùm à medio in contrarium.

SCHOLIA.

PRæceptum obseruandum in facienda mutatione ab assuetis ad insueta, vt fiat sensim, non affatim ac repente. Etenim vacuare, vel absoluta inedia, vel sanguinis detractione, vel purgatione non solùm vniuersi corporis, sed etiam partis alicuius, vt in hydrope & suppurato, aut replere, ad vasa & vires, vt si quis ab inedia, cibo saturetur abunde: aut calefacere, aut refrigerare: adeóque vniuersum corpus mouere plurimum & repente, non paulatim neque vicißim (quæ duo in omni morborum curatione potißimùm à medico vsurpari debent) periculosum est, infirmitatis metu in vacuatione (nisi forsan oppugnatione morbi natura sit recreata expeditis partibus, quarum officio ipsa carere nequit) oppreßionis in repletione: mutatione temperamenti in calefactione & refrigeratione: humorum refluxu: concretione: partium necrosi: inflammatione & effœminatione partium solidarum, & neruorum. Et verò omne nimium naturæ inimicum, quia natura hyparxis consistit in elementorum symmetria. Quod verò sensim atque vicißim fit, tutum: quandoquidem par esse debet ratio studendi naturæ, & oppugnandi morbum: ídque cùm alias, tum si quis ab vno ad aliud specie, tẽperamento, proprietate cõmuni & singulari se conuertat.

APHOR. LII.

Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ᾽ ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

NOn, si recta ratione gerenti omnia secundùm eam minus succedat, protinus ad aliud est transeundum, modò illud constet quod ab initio visum fuit.

VAria fuit disputatio hæc apud veteres, de commutandis remediis, vel non mutandis. Alij enim quum remedium vnum non successisset, ad aliud sta-

tim transibant. Alij contra, quod ab initio instituerant, etiamsi nullum adferre commodum videretur, non mutabant. Videndum igitur quando ab vno remedio ad aliud sit transeundum, & quando non. Omnis curandi ratio ducitur à morbi natura cognita, loco affecto, ægri temperatura, ætate, viribus, regione, anni tempore, aëre, consuetudine, &c. Quæ vbi recta ratione & scientificè inueneris, curationem quoque scientificam indicabunt. Verùm cùm διάγνωσις, id est, distinctio & cognitio morborum sit magna ex parte (præsertim vbi morbus est in intimo corpore) coniecturalis, necesse etiam erit cognitionem remediorum esse non solùm scientificam, sed & coniecturalem. Duplex tamen est cognitio morborum coniecturalis, vna quæ prope accedit ad cognitionem scientificam, altera quæ longè ab eadem recedit. Quare duplex quoque erit remediorum cognitio coniecturalis. Morbi igitur cognoscuntur scientificè, id est, cum recta ratione & certis signis: vt pleuritis à dolore lateris punctorio, difficultate spirandi, &c. Sed cùm non semper liceat cognoscere scientificè, cognoscimus aliquando coniectura quæ proximè accedat ad cognitionem scientificam, aliquando coniectura quæ longè ab ea recedat. Si itaque morbum habeas scientificè cognitum, scientifica quoque erunt remedia, & à quibus institutis nunquam recedes: etiamsi non videantur morbum imminuere. Sic in iisdem remediis est persistendum, vbi morbum cognoueris coniectura quæ proximè accedit ad cognitionem scientificam. At in coniectura quæ longè recedit, vbi remedia præscripta non prosunt, in his non est perseuerandum, sed transeundum ad remedia contraria. Vnde Senecæ illud peruulgatum, vbi reme-

dia (inquit) consueta non prosunt, transeundum est ad contraria, medicorum more. Hoc enim intelligendum de ea coniectura quæ longè abest à cognitione scientifica, non de cognitione ipsa scientifica, aut coniectura, quæ ad eam proximè accedit, in quibus, vt dictum est, non sunt mutanda remedia ad contraria. Gal. in commen. proponit exemplum in graui obstructione. Accedo itaque ad ægrum, considero antecedentia, vt victus rationem, naturam ægri, &c. ex antecedentibus deprehendo obstructionem in primis venis ab humoribus crassis & crudis. Cum scientificè morbum cognoscam, scientificè quoque remedia instituam: vt puta frictiones, & alia quæ calfaciunt, cōcoquunt, emolliunt: deinde præscribam primum quæ sint medioeri calore, deinde quæ maiore. Non tamen transibo ad remedia facultate diuersa, etiamsi nulla ab illis remediis appareat vtilitas. Quod accidit, quia contumax est malum, neque facilè cedit remediis: sed posteà remedia sæpius iterata fortasse actionem suam perficient, & ita proderunt. Est quidem (ait Celsus) perpetuū in medicina quod fieri debeat, non tamen perpetuum est quod sequi conueniat, hoc est, vt seruetur æger. Siquidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt, propter peccatum ægri & ministrorum. Quòd si permutentur signa morbi, mutabitur & iudicium: quo mutato commutabuntur & remedia. Corn. Celsus hanc Hippocr. sententiam distinguit, dicitque in acutis morbis oportere remedia commutare, in longis non tam citò. Sed non assecutus est mentem Hippocratis. Duplex enim cum sit remedij commutatio, remedij ad remedium eiusdem generis & facultatis, & remedij contrarij ad contraria: de hac hoc loco loquitur Hipp. neq; eadem habet

locum in morbis acutis, in quibus à remedio scientificè instituto non esse transeundum ad contrarium censet Hipp. At commutatio remedij ad remedium eiusdem generis (vt quum à medicamento minus refrigerante transimus ad magis refrigerans, & contrà) locum habet & in acutis, & in longis.

SCHOLIA.

PRæceptum est ad praxim medicam plurimum necessarium. Non temere immutāda remedia. Si quis ergo medicus omnia faciat in diæta, vacuatione, alteratione, & alexipharmacis, conuenienter & prudenter, adhibita remediorum prouisione ducta ex morbo, viribus ægri, natura cōmuni, & peculiari cuiusque consuetudine, loco affecto, temperatura aëris, regionis, &c. quamuis remedia votis medici non respondeant: in victus ratione & medicamentis, tamen non se conuertat ad aliud diuersum aut contrarium, quamuis nihil efficiat, ob morbi contumaciam, corporis peculiare vitium, aut cœli vel soli morbum, adde etiam animi pathemata, imò verò & diuinam morborum quorundam causam: sunt enim multi morbi qui diuinitus immittūtur ob nostra scelera: quoad eiusmodi fuerit morbus & specie & indiuiduo, qualis ab initio extitit, & si permaneant signa, vnde scientifica cognitio vel certè coniecturalis, quæ proximè accedit ad scientificam cognitionem, collecta est. Quod si permutentur signa, mutabitur & iudicium, quo mutato, commutabuntur & remedia.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς ἔχουσι νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι, τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων· ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον ἀπαλλάσσουσι, ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

Qui-

QVibus aluus est humida, iuuentam quidem agunt facilius quàm qui eandem siccam habent: sed senectute difficilius defunguntur. Ipsis siquidem senescentibus ferè resiccatur.

COrn. Celsus hunc Aphor. ita vertit: Melior est fusa aluus in iuuene, sicca in sene. Cui subscribit Oribasius. At Galen. aliter exponit. Sensus ergo Aphorismi erit duplex, vnus simplex, compositus alter. Simplex sic: In iuuenibus humida aluus melior est, in senibus sicca aluus melior est. Compositus sic secundum Galen. Melius est humidam aluum iuuentutis mutari in siccam senectutis, quàm contra, siccam iuuentutis mutari in humidam senectutis: Vt ἀπαλλάττειν hoc loco non malè exponi possit, mutari. Idem ferè est hic Aphorismus cum vigesimo huius sectionis.

SCHOLIA.

EXpositio est amplior Aphorismi vicesimi huius sectionis, magna enim ex parte, est additum. Qui ergo habent aluos humidas naturali temperamento non diæta ratione, in iuuentute: meliore sunt conditione, quàm quibus astricta est, vnde picrocholi κάτω melius degunt quàm picrocholi ἄνω. nam fluxili existente ventre, minus congeruntur excrementa, quæ per aluum facilius & copiosius purgantur, quàm per superiora aut per habitum corporis. Quoniam tamen aluus quæ humida fuerat in iuuentute, astrictior tandem in ætate prouectis redditur: ideo peiore sunt loco, vbi consenuerint. Senescentibus enim magna ex parte astringitur aluus, quod in illis appetitus minor sit,

aliquando in illis aluus humidior, sed non à robore concoctricis aut expultricis, potius ab infirmitate retentricis facultatis alui & intestinorum: adde quod serum alimenta nec vniuersim nutriunt: ergo eorum veloces non sunt excretiones.

APHOR. LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐνστᾶσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀηδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ δύσχρηστον, καὶ χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

VT traducenda iuuentute liberalis est speciosa corporis magnitudo: ita senectuti inutilis, & paruitate deterior.

COrporis proceritatẽ seu *μέγεθος* rectè vertit Celsus longam staturam, quũ præsentem sentẽtiam his exprimit verbis li. secundo cap. primo. Longa statura vt in iuuenta decora est, sic matura senectute cõficitur. Gal. lõgitudinem vocat. Quemadmodum itaque superiore Aphorismo cõparauit humidam aluũ iuuentutis cum sicca senectutis, & contrà: ita nunc confert proceram iuuentutis staturam cum procera senectutis: & contrà, breuitatem cum breuitate: vúltque in iuuentute pulchram esse corporis longitudinẽ propter rectitudinem, in senectute verò magis cõuenire paruitatem. Nam longi & proceri senes quum ob pedum infirmitatem nõ possunt tantam corporis molem sustinere, incuruantur, & gibbosi redduntur. Longitudo autem corporis est à calido humido, quæ duo faciunt plurimùm ad incrementum. Contrà paruitas est à caliditate & siccitate. Ob ídque omniũ ferè consensus est, paruitatem facere ad prudentiam, sagaci-

gacitatem,& ingenii acumen: quia sensus in sicco expeditissimi, quæque in rem siccam imprimuntur, pertinacius inhærent. At status corporis longus facit ad pulchritudinem, magisque (vt diximus) iuuentutem decet, quàm senectutem.

SCHOLIA.

QVadratura corporis, quoniam optimæ temperaturæ est argumentum, in iuuenibus ac senibus laudatur. Crassitudo in vtrisque redarguitur. Carnositas in vtrisque commendatur. Latitudo medium inter vtrunque obtinens, nec laude nec vitio caret, quoniam cerebri magnitudinem & cordis calorem imitatur, & vulgò viuaces perhibentur, qui latis humeris nascuntur. Sola igitur corporis longitudo in iuuenibus liberalis ac decora, in senibus vero inutilis: quia vires effœtæ languent, nec spiritus tantæ molis potentes sunt: eadem in senibus peior est breuitate, quia hi statim adueniente senectute gibbosi fiunt & incuruantur.

* * *

Secundæ sectionis Aphorismorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS TERTIUS.

APHOR. I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα. καὶ ἐν τῇσιν ὥρησιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ θάλψιος, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

Mutationes temporum potißimum pariunt morbos, & in ipsis temporibus magnæ mutationes aut frigoris aut æstus, cæterorúmq; ad proportionē his respondentium.

IN hoc primo Apho. mutationes temporum (interprete Gal.) sunt alterationes aëris secūdum tempestates anni, hæ autē alterationes cùm fiant secundum quatuor primas qualitates, primùm animaduertere oportet ad calidum & frigidum: deinde ad humidū & siccum. Ea itaque est Hippocratis sententia: in temporū mutationibus colligi solent morbi multi, vt quum mutatur hyems in ver, & sic de aliis. Verbi gratia: vere gignuntur febres continuæ, tertianę, gignuntur denique morbi multi à plenitudine, ob copiosam materiá hyeme collectam. Quæ materia cum hyeme quiesceret, iam cum veris tepido calore mouetur, ac in hác vel illam partem (vt quæq; imbecilla est) defluit. Mutationes igitur temporum

porum pariunt morbos, sed potissimùm & longè facilius, vbi eæ sunt magnæ & repentinæ, hoc quidem dictum est in genere: non tamen satis est. Nam quemadmodum est mutatio hyemis in ver, &c. quæ morbos creat: ita etiam mutatio est caloris in frigus, frigoris in calorem, &c. in vnaquaque anni parte, in singulis mésibus in vno & eodem die. In vere (verbi gratia) mutatio inducit morbos: vt quum mense Martio, aut etiam Aprili, aliquando calor tepidus derepente mutatur in vehemens frigus: præsertim vbi Sol Taurum ingreditur. Sic quum autumno eadem die calor est & frigus. Alia prætereà eodem modo morbos excitant, hoc est, aliæ mutationes repentinæ & magnæ: vt ab humiditatibus ad squalores, à ventorum copia ad eorundem defectum.

SCHOLIA.

Hac sectione tertia duo explicantur. Vnum, quantas vires temporis cuiusque temporumque ad inuicem mutationes habeant ad morborum generationes, & ad seruandas alterandásque naturas: quósque singula anni tempora morbos procreent. Alterum, singularum ætatum proprij ac peculiares morbi numerantur. Initium autem potissimũ ducitur ab anni tempestatibus: quod illæ ab aëre, qui inter cæteras causas morborum, vires habet potentißimas ad morbos procreandos, suas alterationes ac vicißitudines nanciscantur. Sunt enim omnium morborum tres generales occasiones. Error victus, temperaturæ vitium & aëris intemperies. Est autem duplex anni tempestas, particularis & vniuersalis. De particularibus anni tempestatibus agit Hipp. in Epid. in quibus incipit ab autumno, deinde de hyeme, tum de vere, postremo de æstate: secutus morem veterum qui initium anni faciebant ab æquinoctio autumnali. Hic verò describit vniuersales anni tempestates, in quibus pri-

mum considerat qualitates actiuas, calorem & frigus: deinde paßiuas, humiditatem & siccitatem: simulque expendit vim ventorum, potißimum austri & aquilonis, non neglectis interim aliis, vt qui Zephyrorum mentionem faciat Epid. fructus autem huiusce sectionis is est. Vt medicus animaduersa, vbicunque medicinam faciat, anni cõstitutione, morbos futuros præsagiat, eosdemque remediis anteuertat & præsentibus medeatur. Exempli gratia, si tota anni constitutio fuerit calida, morbi quoque erunt calidi: si humida, humidi &c. Si tota fuerit salubris, vt cum potius est sicca quam humida, salubria erũt corpora. Ita, si gignantur morbi, cognitis ex anni constitutione caussis, facilius institues remedia: vt, si annus humidus præcesserit, intelliges morbum fieri à multa humiditate: dabis itaque remedia concoquentia & siccantia: ita in aliis. Ergo septem anni partium importunitates, & à suo naturali statu defectiones, cum scilicet ὡραῖαι neque ὡραίως fiunt (vt cum æstatis calidæ in frigidum: & hyemis frigidæ in calidum fit mutatio) quales fuisse legimus tres illas descriptiones lib. 1. Epid. potißimum, quod scilicet in aëre sit maior vis ad immutandum corporis habitũ & humorem, quam in diæta: pariunt morbos epidemios simplices & pestilentes, qui sub dispersorum specie in hominum vitam inuadunt: at aëris vitio, spiritus, humores, partesque solidas immutantis principia caussasque ducunt à cacochymia aut corruptione. Pariunt quoque morbos, quæ in singula tempora insignes cadunt mutationes, frigoris aut caloris, humiditatis aut siccitatis, non modo diuersis diebus sed eodem die, quamuis cætera bene morata fuerint, aliáque omnia sint pro caussæ cuiusque efficientis natura & suscipientis affectione: quales sunt ventorũ flatus, & regio quæ ab aëris temperatura vim habent immutandi corpora. Tempestates autem anni, earunque partes non à soli motu, nec à certo mensium numero, vt astrologi, sed ab ipsa aëris affectione ac temperatura discernunt medici. Quo-

ti. Quomodo ſeptem anni tempora ex antiquis aliqui ſtatuerũt, vt annotauit Gal. in libris de morbis vulgaribus: & Hippocrates libro de ſeptimanis: ver, ab æquinoctio verno vſque ad Vergiliarum ortum: Æſtatem, ab ortu Vergiliarum ad canis exortum: Tertium, ὀπώραν à canis exortu. Quarum, φθινόπωρον, hoc eſt autumnum ab ortu arcturi. Quintum, σπορητὸν, id eſt ſementem, ab occaſu arcturi, ſextum, hyemem ab occaſu pleiadum: ſeptimum φυταλιὰν. quod in ſerendis arboribus ſit opportunum à flatu Fauonij circa decimum diem Februarij, cum violæ purpureæ florere incipiunt.

APHOR. II.

TΩ͂ν φυσίων αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

NAturarum quædam ad æſtatem, aliæ ad hyemem bene aut malè ſe habent.

NAturam hic accipit pro κρᾶσιν & temperatura, quæ ex quatuor conſtat elementis. Iam quoniam ex axiomate medico intelligimus ſimilia ſimilibus conſeruari, & contraria contrariis corrigi atque immutari: ponamus duo corpora calida & ſicca: vnum, quod ſalubriter viuat (poteſt enim eſſe corpus calidum ſiccum, quod tamen ſit ſanum & temperatum) alterum, quod inſalubriter: vt quod vltra modũ ſit calidum ſiccum. Quæ ſalubriter viuunt corpora calida ſicca, vt conſeruentur, egent ſimilibus, calefacientibus & ſiccantibus, qualis eſt æſtas. Quæ verò vltra modum calida ſicca inſalubriter viuunt, vt immutentur in melius, & propiùs reuocentur ad medium temperamentum, egent contrariis, nempe humectantibus & refrigerantibus, idque paulatim. Itaque na-

turæ quædam bene habent æstate, vt senes temperamento frigidiore & humidiore quàm par sit: Æstas enim eos reuocat ad melius temperamentum. Sic fœminæ frigidiores & humidiores bene afficiuntur æstate. Prætereà iis qui in calido sicco temperamento salubriter viuunt, familiaris est æstas. Illæ verò naturæ bene habent hyeme, quæ temperaturam habent hyemi contrariam: quæ tamen modum excedit. Iis præterea hyems est familiaris, qui cùm sint humido & frigido temperamento, in eo tamen salubriter degunt. Quemadmodum pisces etiamsi sint frigidi humidi, viuunt tamen salubriter in aquis: vtpote quæ illis sunt familiares.

SCHOLIA.

MAximum est in cuiusque natura momentum ad ea quæ cuique accidant suscipienda aut declinanda. Nomine autem naturæ temperaturam intelligemus non modo genuinam, sed & acquisititiam siue ratione ætatis, siue aëris, siue victus, siue cuiusuis alterius consuetudinis fuerit contracta. Natura itaque cuiusque, quæ habet excessum, bene se habet ad temperaturam aëris sibi contrariam: nam à similibus suæ intemperiei causis læditur, seruatur autem modico contrariorum vsu. Quæ verò nullum habet excessum, à simili bene habet, malè autem à contrario. Sic enim pituitosa corpora bene habent æstate, malè autem hyeme. Biliosa & gracilia corpora bene hyeme, malè autem æstate. Temperatè calida corpora, bene ad æstatem, malè ad hyemem: si quidem ab æstate seruantur, ab hyeme alterantur.

APH.

APHOR. III.

TΩν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι, καὶ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ὥρας, καὶ χώρας καὶ διαίτας.

MOrbi alij ad alia tempora bene vel malè se habent, & quædam ætates ad tempora alia & loca, & aliud victus genus.

QVemadmodum mutationum temporum maleficium est, ita & est beneficium. Nam vt gignũtur morbi certa conditione tempestatis, ita & soluũtur. Ac cum in morbis generationem & solutionem spectemus, generatio quidẽ est à similibus, solutio verò à contrariis. Itaque vt æstas gignit morbos calidos siccos, ita soluet frigidos humidos. Contrà de hyeme. Eodem modo & ætates gignunt & soluũt hos vel illos morbos. Exempli gratia: iuuentus cũ sit calida sicca, opportuna est morbis similibus: & contrà corrigit frigidos humidos, vt epilepsiam pituitosam. Procliues item sunt magis & minùs ad hæc vel illa tempora. Ná iuuentus biliosa peius se habet æstate, & cõtrà melius hyeme. Regiones quoque ætatibus accommodantur, & victus rationes. Nam ætatem calidam siccã si velimus conseruare, id faciemus in regione simili, & simili victus ratione: sin immutare contrariis, transferemus ad regionem frigidam humidam, & talem victus rationem. Quare huius Aph. sensus est: Morbi quidá gignũtur magis quibusdam anni temporibus, & aliis soluuntur magis. Sic ætates aptæ sunt magis aut minus his temporibus, locis, victus rationibus.

SCHOLIA.

VT naturæ corporũ bene vel malè se habent ad tẽpora: sic morbi, bene aut malè sunt constituti ad anni tẽpe-

ſtates, non ſolum quod ad generationem aut ſolutionem ſui, ſed & quod ad ſpeciem, magnitudinem morum & motum attinet. Naſcuntur ſiquidem tum per ſe, tum ex euentu: ac exacerbantur facilè in temporibus ſuæ intemperiei ſimilibus: propulſantur, aut abiguntur in contrariis. Sic febres ardentes facilè generantur æſtate: ſoluuntur ac abiguntur hyeme, ob ſuppreſſionem humoris bilioſi, qui in peculiari natura cuiuſque redundare conſueuit. Ætates quoque bene vel malè ſunt affectæ aut conſtitutæ ad anni tempora, vt Aphor. 10. & 11. lib. huius patet: & ad regiones, vt iuuentus bene habet in regionibus frigidis: ſenectus bene degit in calidis: & ad victus rationem cum instituto coniunctam: vt Thaſiis vini generoſi vſu, quo a[b]undabant cum ſitu Aquilonibus expoſito, peſtilentiæ periculum vitabatur.

APHOR. IIII.

ΕΝ τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψύχος γίγνηται, φθινοπωρινὰ τὰ νουσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IN temporibus cum eodem die modò quidem calor, modò frigus, autumnales morbos expectare oportet.

QVi ſunt Autumnales morbi in genere dicet poſt Aphor. 22. Qui verò ſint morbi Autumnales ab Autumni inæqualitate, habet tertio ſtatu Epi. hoc enim lib. proponit ſententias vniuerſales, quarum particularis exercitatio ſumi debet à lib. Epid. Sunt qui putant Hippocratem hic loqui tantùm de vnius diei inæqualitate, quando ſcilicet eodem die modò calor eſt, modò frigus: ſed non id tãtum innuit. Nam (vt eſt ſeptimo ſtatu Epid.) ſi etiam non ſolùm in vno eodémque die, ſed etiam in duobus, tribus, quatuor, aut plu-

aut pluribus diebus sese deinceps consequentibus alij sint calidi, alij statim frigidi (quæ dierũ inæqualitas omnibus anni tempestatibus, potissimũ verò Autumno fit) morbos Autũnales expectare oportet, hoc est, inæquales. Duplex autem genus est morborũ inæqualium. Quidam enim dicuntur ἀνώμαλοι, nẽpe qui non seruant ordinem in tẽporibus suis vniuersalibus: sed modò torpent, modò excitantur, aliquãdo per interualla, aliquando per certos dies. Alij sunt ἄτακτοι qui nullum ordinem seruant, neque iudicantur secũdum dies criticos. Sed cùm in morbis inæqualibus nulla sit obseruatio dierum criticorum: hîc intelligemus Autumnales morbos, qui modò torpent, modò excitantur. Huiusmodi autem morbi anomali & atacti ferè iudicantur mali: siquidẽ ab his æger aut moritur, aut difficulter releuatur, quales morbi quia autumno potissimum fiunt (aliis enim tempestatibus fieri possunt) ideo Autumnales dicuntur.

SCHOLIA.

Prognosticum est morborum futurorum ratione temperaturæ aëris, è qua potius quàm à solis motu, anni tempestates definiendæ sunt, ita vt quacunque anni tempestate modò calor modò frigus vigeat (qualis aëris constitutio Autumno propria esse consueuit) Autumnales morbi sint sperandi: siquidem temporum temperaturæ non ipsorum appellationes morborum sunt causæ. In ea ergo aëris constitutione, cum eodem tempore aut die modo caloris modo frigoris dominatu cælum tenetur, ea aëris constitutio diu perseuerarit, & pluribus diebus contigerit. Autumnales morbi expectandi sunt, specie & indiuiduo Autumnales: ac specie quidem, humoris melancholici, qui Autumno viget, soboles: quales sunt quartanæ febres, erraticæ, lienes, aqua inter cu-

tem: Indiuiduo, inconstantes, mali iudicij, concoctu & excretu difficiles, quales in inconstantibus temporibus morbi sũt potißimum in iis , in quibus caloris & frigoris mutationes celeriores & breuiores accidunt.

APHOR. V.

Νότοι βαρήκοοι, ἀχλυώδεες, καρηβαρικοὶ, νωθροὶ, διαλυτικοί· ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ. τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν· ἢν δὲ βόρειον ᾖ, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκληραὶ, δυσουρίαι, φρικώδεες, ὀδύναι πλευρέων, στηθέων ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

AVster auditum hebetat, caliginẽ visui obducit, caput grauat, membris tarditatem & languorem conciliat. Quum itaque ea tempestas increbescit, talia inualidis accidunt. Contrà aquilo tusses mouet, fauces exasperat, aluum indurat, vrinam supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaque dominante, talia infirmos expectare oportet.

VEteres (vt Homerus & alij) quatuor tantùm ventos ponebant, Notum, Boream, Zephyrum, & Eurum qui etiam dicitur Subsolanus. Hipp. meminit tantùm duorum, Noti & Boreæ: vnde tamen non inferendum est, eum duos tantum statuisse ventos, cũ in Epid. meminerit etiam Z·phyrorum. Porrò Auster Latinis, νότος Grȩcis ita vocatur, quia fere nebulos' est, & humectus, authore Gellio. Vnde qui de hoc vẽto scripsêre , omnes humidum & calidum fecerunt. Sed (Gal. teste) duplex est medicis Auster. Vnus Auster simpliciter dictus , qui calidus est & humidus, nebu-

nebulosus, pluuius, aliquando mollis, & aliquando vehemens. Alter (de quo mentionem facit Hippocrates in Epid.) Leuconotus, qui dicitur siccus, quia purum facit cœlum, & ferè sine pluuiis est: vnde etiam Arist. in problem. ἄνυδρον vocat, non quòd nullo modo sit humidus, sed quia minus habet humiditatis quàm siccitatis. Et preterquàm quòd siccus est, aliquando etiam est frigidus. Hîc itaque intelligimus non Leuconotos, sed Austros simpliciter, id est calidos & humidos ventos, nebulosos & pluuios: non eos qui sunt coniuncti cum squaloribus, vt libr. I. Epid. Verùm in huiusmodi Austris non solùm considerandum est, quod calidi sint & humidi: sed etiam quomodo se habeant ad regionem in qua agis. Nam cùm ex Austris alii sunt mediterranei, alij maritimi: hi (vt cæteri omnes maritimi) vicinis regionibus sunt insalubres: nobis verò, qui ab huiusmodi ventis sumus quodammodo auersi, & prætereà, quia franguntur antequam ad nos perueniant, non multùm nocent. Maritimi verò & Occidentales venti huic regioni sunt insalubres: Mediterranei & Orientales, salubres. Contrà in Italia se res habet. Verùm ex Mediterraneis periculosi sunt in hac regione venti, qui oriuntur ex lacubus, paludibus, quales sunt antelucani, qui flare solent donec sol incaluerit. Si qua regio vel ciuitas obiecta est austris, quod proditum est de Asia & Mitilene ea obnoxia destillationibus à capite, & aliis morbis quos adfert Austrina cōstitutio: de quibus hîc sermo. Sic Rotomagum vrbs est admodum insalubris, quia ab austris maritimis & occiduis perflatur. Vtrimque enim montes

oppositi prohibent vrbe Aquilones & ventos Orientales, quos diximus nobis esse salubres. At ventus Aphricus, qui flat non longè ab occidente, hîc periculosissimus, solétque morbos pestilentiales inuehere. His positis, Auster auditum hebetat, &c. Quod non solùm de auditu, sed & reliquis sensibus est intelligendum. Cerebrum siccum (vt est primo libr. Epid.) expeditissimum est ad suas actiones, meliúsque se habet ad imaginationem, ratiocinationem, memoriam, visum, auditum, &c. Deinde cum duo sint animæ seu facultatis animalis instrumēta, spiritus & nerui: spiritus quò purior est & magis æthereus, eò rectiùs suas functiones obit: item, nerui quò sunt sicciores, & minus flaccidi. His accedit quòd ad perfectam visionem, auditionem, &c. oportet medium ipsum, hoc est, aërem esse purum & minimè tenebricosū. Atqui Austri humiditate sua immodica cerebrū replent multis humoribus & vaporibus crassis: spiritus reddūt turbulentos, crassos, & caliginosos: neruos faciūt languidos & imbecilles, aërem efficiunt impurum & caliginosum. Eadem ratione austri sunt ἀχλυώδεες: siue intelligas de oculis qui visum habent impurum & caliginosum: siue etiam de spiritu illo interno tum visorio, tum sensorio & motorio. Ἀχλὺν aëris perturbationem vocant Græci: vnde oculi dicuntur ἀχλυώδεες, idque duobus modis. Nam ἀχλυώδης est oculus, qui nobis aspicientibus apparet impurus & tenebricosus, vt in mortuis ἀχλυώδης etiam est oculus, quando nobis visus est impurus & caliginosus. Sic austri sunt καρηβαρικοὶ, id est capitis dolores graues inferūt, quia immodica humiditate & vaporibus multis opplent caput. Hinc est, quòd vbi videmus quempiam

piam cerebro & aliis partibus superioribus esse imbecillum, vetamus alimenta vaporosa: quemadmodum vbi quis opportunus est partium inferiorum morbus, vt herniæ, calculo, ei alimentis crassis & terrenis (qualis est aqua limosa, vinum crassum, &c.) interdicimus. Quinetiam pigros reddunt & languidos: quia neruorum principio humiditate nimia læso, necesse est neruos quoque humectari & dissolui, languidosque effici: vnde redditur pigrum corpus ad motus voluntarios & languidum. Horum autem omnium causa est Austrina constitutio quæ præualuit (hoc enim est ὀνας-ἀδειν, id est, quum Austri flant & diutius, & vehementius, & magna parte anni. Nisi enim sint vehementes, & longo tempore durent, cæteris ventis præualere ac dominari non poterunt. Exempli gratia, ab initio Februarij ad medium Martium flant Fauonij; qui terram laxant & molliunt; succumque mouent: iis succedunt Austri qui fundunt & liquant terræ succum, vt fiat rerum generatio. Hi Austri quia molles sunt; nec diu durant, non efficiunt Austrinam constitutionem. Per Austros autem hoc loco intelligimus ventos calidos & humidos, vt comprehendamus & Euronotum, qui flat præsertim inter meridiem & occasum hybernum: & Libanotum, qui flat inter meridiem & ortum hybernum: solentque ij venti, præter ea symptomata quæ ex Hippoc. allata sunt, gignere etiam putria vlcera, præsertim in ore & pudendis. Atque hactenus de Austrina constitutione. Altera sententiæ pars nobis proponit Aquiloniam constitutionem, τὸ βορέϊον κατάστημα. Vbi per Aquilones intelligemus & Aparctiam, qui flat à puncto Septentrionis; & Aquilonem, qui flat inter Aparctiam & æstiuum, siue solstitia-

lem ortum,ac deinceps Etesias, qui quidem omnium confessione omnium sunt salubertimi,adeò vt etiam si præcesserint Aphrici, multa denique quæ morbos pestilentiales & alios significent, tamen aquilones & Etesiæ, morbos suo aduentu pellant, reddantq; annũ saluberrimum: intelligendum tamen saluberrimos dici, non quod morbum nunquam immittant, sed aliorum ventorum comparatione, vt ver dicitur saluberrimum, non quod nullos morbos admittat, sed quia minimum omnium est insalubre. Per hanc ergò constitutionem fiunt tusses: inspirato videlicet aëre frigido, qui asperam arteriam aliaque instrumenta respirationi inseruientia lædit. Aquilo enim omnibus thoracis partibus est inimicus. Hæc quidẽ tussis est à sola intemperie (in qua nihil expuitur) sed tamen est & alia tussis ex humorum à capite in thoracem fluxione, vt quum austrinam constitutionem Aquilonia sequitur. Postquam enim Austri repleuerunt caput multis humoribus & excrementis, superueniens Aquilonis frigus, è cerebro tanquam è spongia comprimendo exprimit illam materiam, delabique facit in fauces, vnde tussis in qua plurimùm expuitur. Sic φάρυγγες, id est faucium morbi seu asperitates (sic enim sæpe Hippocr. notato loco affecto morbum eiusdem loci intelligit) fiunt imbibito aëre frigido, qui eas inæqualiter desiccat & exasperat. Item fiunt alui duræ quinque de causis: trib. ex Gal. commen. in hunc Aph. & duabus (quas etiam lib. superiore in Aph. vigesimum memorauimus) ex lib. 6. Epid. part. 5. Aph. 2. vbi ait Hippocr. frigiditas ea, quæ circa ventriculum sunt, indurat. Prima est, quia frigido sicco vis retentrix confirmatur, & expultrix debilitatur. Secunda, quia

quia per Aquilonem corpus vniuersum exsiccatur. Tertia, quia corpus ita resiccatum attrahit ab intestinis humiditatem, vt excrementa relinquantur sicciora. Quarta, quia calor natiuus intrò à frigore compulsus, vt maior est, ita fit melior concoctio, melior distributio & nutritio, vnde minus excrementi superest. Quinta est, per vehemens frigus iis maximè qui femoralia non gestant, vt sunt mulieres, saltem vrbanæ, non aulicæ, in quibus sphincter ani & rectum intestinum constringuntur, adeo vt intestinorum motus sit potius sursum quàm deorsum. Vrinæ difficultates facit Boreas, quia cùm vesica sit neruosa, membranacea & exanguis, promptè à frigido offenditur. Hi autem meiunt cum dolore. Quòd item horrores excitet, non est mirùm: cùm sit admodum frigidus. Sic de laterum & pectoris doloribus: quia respiratoriis partibus est infestus. Hinc etiam hyeme multæ pleuritides, præsertim vbi præcesserunt Austri Aquilones. Nam cum partes thoracis sint imbecillæ à frigore, Aquilo humiditatem per Austros collectam in eas exprimit à capite, & cum ob imbecillitatem nequeant illam materiam aliò transmittere, ibi gignuntur pleuritides. Quamobrem quando præualuerit Aquilonia tempestas, hoc est, Aquilo vehementiùs, diutiùs, & magna parte anni flauerit, talia in morbis symptomata expectare oportet.

***

SCHOLIA.

QVod generatim de aëris mutatione ad morbos procreandos vim maximam habente dictum est: hîc speciatim confirmatur, exemplo petito à ventorum flatibus, à quibus aëris constitutio magna ex parte dependet. Est enim ventus nil aliud quàm motus aër, qui diuersam sortitur naturam ac qualitatem pro variis regionibus ac locis vnde spirat. Licet autem quatuor præcipuè sint venti, tot nimirum quot sunt mundi cardines: inter cæteros tamen Auster & Aquilo vim habent potentissimam ad pariendos morbos: qui hîc intemperaturas insignes obtinent. Austrina siquidem tempestas quæ à meridie spirat, quia ventis placida humida est & calida, auditui grauis est, resoluta vi audiendi, oppletis meatibus, & impuritate spiritus animalis, caliginem ac tenebras obducit oculis, humoris aquei, spiritus visorij & aëris impuritate. Capitis grauitatem adfert augendo cerebrum symptomate plenitudinis pituitosæ. Toti corpori lentitudinem & resolutionem parit, madefacto neruorum principio, & impedito spiritus animalis appulsu, & carnibus effœminatis. Quotiescunque igitur talis tempestas diu multúmque cœli potens fuerit, vel suo dominatu cœlum tenuerit, huiuscemodi symptomata ferè in morbis experiuntur ægri, non tam naturæ aut morbi ipsius motu, quam pro catharticæ ipsius causæ potentia: fiunt enim (exempli gratia) vlcera sordida flante austro, humoris vitiosi ad partem vlceratam affluxu, & alimenti inopia. Sin autem Aquilonia tempestas (quæ à Septentrione spirat) fuerit & ingruat, quia sicca est & frigida, tusses mouet; partim siccas, exasperatis instrumentis respirationis ab intemperie frigida, partim humidas, à defluente humore à cerebro compresso vi frigoris Aquilonij. Faucium asperitates, imò etiam inflammationes earundem, vt anginas secundæ & tertiæ speciei. Aluos duras, coctionis & distributio-

butionis bonitate, infirma vi expultrice & robusta retentrice, excrementi humoris fæcibus permixti consumptione, sphincteris astrictione, & intestinorum motu orbiculari cõtrario naturali infernè sursum. Difficultates vrinæ, vrinæ ipsius acrimonia, & partium vrinæ dicatarum vitio. Horrores, tum febris expertes, tum symptomaticos. Dolores laterũ, inflammationis participes, à sanguinis affluxu, aut expertes, ab humore seroso. Pectoris etiam dolores, quia frigidum inimicum pector. Quanquam hæc omnia in ægris semper sub Aquilonia tempestate expectare non debes, sed si diutius durauerit. Non enim in momento, sed spatio tempois corpora vitiantur.

APHOR. VI.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

QVando æstas fit similis veri, sudores in febribus copiosos expectare oportet.

VEr temperatum est, hoc est, calidum humidum cui si contingat æstatem esse similem, copiosi erũt sudores in febribus. Ratio est, quia multa est materia, eaque vere attenuata, calor internus materiam illam diffundit in corporis superficiẽ, calor externus attrahit, vterque calor laxat cutim: quare necesse erit multos sequi sudores. Intelligit autem sudores criticos, hoc est, qui fiunt diebus criticis non solùm in febribus, sed etiam in aliis morbis qui sudore finiũtur. Quando verò fiant sudores critici, docebit sectione quarta. Gal. lib. I. de crisibus citat ex hoc loco Aphorismum. Quando ver fit simile Autumno, morbos Autumnales expectare oportet: qui Aphorism. cum

in hoc libro non reperiatur, poterit huic ſententiæ adiungi, vel certè ex quarto huius ſectionis repeti, Quando eodem die,&c.

SCHOLIA.

PRognoſticum ſudorum in febribus ex mutatione temperaturæ æſtatis, quæ calida ſicca eſſe debet, in conſtitutionem vernã, quæ calida ac humida eſt temperatè. Tales autẽ ſudores non tam à natura febris, & motu humoris morbifici fiunt, quàm à redundante humore tum morbifico, tum alieno ob aëris conſtitutionem calidam & humidam. Per ſudores autem tales, criſim habent febres huiuſmodi. Quia, quò natura & humor viam affectant, eò criſeon inclinationes fiũt. Nam non ſolum anni tempora morborum hyparxin conſtituunt in humore morbifico & partibus: ſed etiam vt ſunt anni tempora huiuſmodi aut illius modi: ſic variæ criſeon, aut periodorum, aut paroxyſmorum inclinationes fiunt, ſecundi aut ſiniſtri iudicij.

APHOR. VII.

ΕΝ τοῖσιν αὐχμοῖσι πυρετοὶ ὀξέες γίνονται. καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ἢ τὸ ἔτος τοιοῦτον ἐὸν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

MAgnis ſiccitatibus febres acutæ fiunt. Quod ſi annus magna ex parte talis eſſe pergat, qualem temporis ſtatum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

ΑΥχμὸν vocant propriè Græci ſiccitatem extremã. Hic tamẽ αὐχμοὺς intelligit Hippo. ſiccitates modum ſuperantes, & maiores quàm conueniat: ſiue eæ ſint extremæ, ſiue non. Poteſt enim eſſe ſiccitas extrema, quæ

ma, quæ tamen ſit temperata. Ergò per ſiccitates, hoc eſt, anni tempora iuſto ſicciora, febres acutæ fiunt, id eſt, celeres & periculoſæ: quia in eiuſmodi conſtitutionibus ſiccitas reddit humores bilioſos, qui ſubinde febres pariunt acutas. Notandúmque, in omni exceſſu quatuor primarum qualitatũ partes corporis prinſcipes imbecilliores reddi. Hinc colliguntur multi humores crudi & craſſi, à quibus quum ſe explicare non poteſt natura infirma, fiunt venarum interceptiones & obſtructiones, ab his putredines, à quibus febres. Ruffus tamen hîc per feb. acutas intelligit febres peſtilentes, carbunculos, bubones: & rectè ſanè. Nam verum quidem eſt humiditatem minus ſiccitate eſſe ſalubrem, & in conſtitutione calida humida febres peſtilentes gigni ſolere: gignuntur tamen etiam in vehementiſſimis ſqualoribus. Per hos enim exuritur humor, materia peſtis & carbunculorum: quam materiá cùm per imbecillitatem nequeat expellere natura, fit obſtructio & putredo, vnde febris peſtilens & carbunculi. Addit porrò Hippocr. Et ſi quidem annus magna ex parte talis fuerit, qualem fecerit conſtitutionem: hoc eſt, vt magis vel minùs ſuperet iuſtum modum ſiccitatis, morbos quoque tales, id eſt, magis vel minùs acutos, magis periculoſos vel minùs periculoſos expectare oportet.

SCHOLIA.

Prognoſticum morborum futurorum, vbi conſtitutiones temporum plus æquo ſiccæ ſunt, non extremè ſiccæ. Per ſquallores igitur ceu ſiccitates quæ potius ab ardore quàm

à frigore, aut pluuiarum inopia fiunt, & quæ coniunctum habet calorem, non insignem tamen: febres acutæ fiunt, continuæ vel intermittentes, essentiales & symptomaticæ: quòd scilicet venulæ arefactæ attrahunt ad sese biliosos humores, quorum perennis generatio est in siccis temporibus. Atque si bona pars anni eiusmodi fuerit, qualem cepit inire constitutionem, Aquiloniam scilicet, vel Austrinam, inæqualem, calidam siccam, frigidam siccam, maximam partem expectare oportet morbos, qui earum tempestatum naturam sequãtur, essentia, materia, parte obsessa, vt Austrina tempestate caput afficiatur, Aquilonia thorax: deinde symptomaticis caussis, periodis, paroxysmis & crisibus.

APHOR. VIII.

ΕΝ τοῖσι καθεστῶσι καιροῖσιν ἢν ὡραίως τὰ ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ νοῦσοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

CErtis temporibus & suam tempestiuitatem seruantibus, certi & tempestiui, ac iudicatu faciles morbi fiũt. Incertis autem & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad iudicandum difficiles.

MOderata tempora, vocat constantia. Constans annus est in eo maximè, quum tempora ordine quodam seruant suam temperaturam, ita vt in qualitatibus nullus sit excessus. Verbi gratia, ver quũ seruat suam temperaturam, calidum est & humidum, sed sine excessu: sic æstati non satis est vt sit calida sicca, sed debet esse absque excessu. Et autũnus nõ debet excedere modum in æqualitate caloris & frigoris, nec in siccitate: sed descendant pluuiæ, inquit Hipp. hyems seruare

debet

debet mediocritatem in frigiditate & humiditate. Atque ita totus annus constans erit. Quinetiam in constantibus temporibus spectandæ sunt serenitates & siccitates tempestiuæ, pluuiarum per interualla descensus, ventorum ordo tempestiuus. In quo semper cauet natura, ne subitam (quæ periculosa est) faciat mutationem. Si quidem ne repentinus transitus ab hyeme ad ver graues morbos pariat, à medio Aquarij ad principium Arietis, hoc est ab initio Februarij ad medium Martium, aut circiter, immittuntur Zephyri qui corrigant hyemis temperaturam, & laxent atque emolliant terram & corpora, succosque moueant. Quo etiam tempore adueniunt hirundines & aliæ auiculę: vnde hi venti dicuntur quoque Chelidonij & auiculares. his succedũt Austri molles, qui fundunt & eliquant corporis humores, succumque terrę, vt fiat rerum generatio. Sub his comprehendimus & Lybonotum, qui flat inter meridiem & ortum hybernum: & Euronotum, qui flat præsertim inter meridiem & occasum hybernum: & Aphricum, qui flat non longè ab occidente. Qui venti solent hîc pestilentiales morbos gignere, & putria etiam vlcera, præsertim in ore & pudendis. hi omnes venti calidi & humidi non flant diutius, sed non multo pòst conuertuntur rursus in Zephyros, qui spirãt vsque ad ortum Vergiliarum. Per quos flatus medius Martius & totus Aprilis cum magna parte Maij debet esse temperatus. In Vergiliarum ortu oriuntur Subsolani, venti maritimis humidi, nobis calidiores & sicciores, flantque vsque ad Caniculam, hoc est, ad Iulium mensem. Per totum hoc tempus debet paulatim aër incalescere & siccari: vt sub canicula sit magnus ardor & æstus. Sed exortum Caniculæ (inquit Plin.)

præcedunt octo ferè diebus Aquilones, qui dicuntur προδρομοι. At post ortum Caniculæ ad temperandum eius æstum & ardorem immittuntur Etesiæ, qui flant quadraginta dies, vel (vt aliis placet) 60. quanquam hi ferè in omnibus anni partibus spirant, vnde etiam Aquilones anniuersarij dicti. hos ventos vocabant veteres delicatos: quòd sint molles & blandi. Aliorum quoque ventorum comparatione hi venti sunt saluberrimi, adeò vt morbi geniti vere & initio æstatis ferè soluantur per eorum flatum: si etiam præcesserint Austri, Aphrici venti periculosissimi & pestilentiales, Etesiæ morbos suo aduentu fugant, reddúntque aërem salubriorem. Oportet tamen sub ortum Canis & Etesiarum descendere quasdam pluuias. Post dies Caniculæ oritur Arcturus versus medium Septembrem: quo tempore debent esse pluuiæ: has sequitur serenitas circa initia Octobris: vocant, *l'Esté sainct Denis*. Tunc temporis spirant venti occidui, vt Cauri (qui sunt inter Aquilonem & occasum hybernum, & qui in hac ciuitate transeunt per cœnobium Chartusianorum, aut non procul ab eo) vsque ad Vergiliarum occasum, sub quem semper fit aliqua mutatio in aëre. Tuncque flare debẽt Aquilones hyemi dicati. Quum igitur ita constat annus, eaque est temperatura singularum anni partium, vt fiant pluuiæ per interualla, serenitates & siccitates tempestiuæ, venti tempestiui, eo ordine quo diximus, morbi quoque constantes & boni iudicij fiunt. Constantes morbos vocat, qui in suis temporibus vniuersalibus quendam ordinem seruant: hoc fit, quum principio apparet cruditas, initio incrementi obscura concoctio, in progressu manifesta, in vigore & declinatione perfecta concoctio. Morbi verò boni iudicij intelliguntur

liguntur, qui ad salutem, vel cum symptomatis non periculosis, vel sine recidiuis iudicátur. Ratio est, quia per ea tempora natura robusta est, & materia simplex: contrà vbi inconstans est annus, fiunt morbi instabiles, quia natura redditur infirma, & multiplex colligitur materia, vnde morbi non seruant suas periodos, nec edunt signa tempestiuæ coctionis, morbi quoque mali iudicij, vt qui vel ad mortem, vel cum grauibus symptomatis, vel cum recidiuis finiuntur.

SCHOLIA.

Axioma criticum hîc ponitur. Temporibus anni bene moratis benéque constitutis, bene morati, bonique iudicij nascuntur morbi. At malè moratis, maléque constitutis tēporibus, inconstantes & mali iudicij fiunt morbi. Si enim morbi efficientium causarū naturā potissimum sequuntur, suntq; fere eiusmodi, cuiusmodi est ipse annus; in essentia, materia, parte obsessa, & omnibus circunstantiis, vt anteà explicatū est: sanè in tēporibus anni bene moratis benéque cōstitutis, si tempestates anni, quæ septem sunt, propriis qualitatibus caloris, frigoris, ventorū, pluuiarū, serenitatis definitæ, optimo loco & tempore succedant, neque anteuertant, neque morentur: neque continenter, neque repente, sed paulatim atque vicißim fiant: bene morati etiam nascuntur morbi specie, forma, & numero: qui scilicet æquabiliter & inoffenso cursu suam absoluant historiam: nec inflammatione, nec venenata qualitate, nec translatione symptomatica formidabiles: denique nulla symptomatum superuenientium vi calamitosa interrupti: facilis quoque & secundi iudicij, ita vt ad salutem iudi-

tentur sua quique propria crisi, tempestiuo tempore perfectè non in alium morbum transeant: nec cum laboribus aut sęuis symptomatis iudicentur: nec vllum periculi metum adferant, nec recidiuæ, ob materiæ bonitatem & naturæ integritatem. Contrà malè moratis maléque constitutis, malè morati maléque constituti gignuntur morbi, cum symptomatum superuenientium calamitosa vi, venenata qualitate, translatione symptomatica, & recidiuæ metu.

APHOR. IX.

ΕΝ φθινοπώρῳ ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ θανατωδέσταται τὸ ἐπίπαν. ἦρ δὲ ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

AVtumno in vniuersum morbi acutissimi & perniciosissimi: ver autem saluberrimum, & minimè exitiosum.

QVemadmodũ reliqua anni tẽpora circũscribere nõ solem⁹ Astrologorũ more, sic nec Autũnum definiemus. Sed pro medicorum cõsuetudine intelligemus Autumnũ ex commutata æstatis temperatura in temperaturam Autũni: quæ commutatio fit nunc celerius, vt mense Augusto, nunc tardius, vt Septẽbri. Autumni autem temperatura (teste Gal. statim initio primi Epi.) est, vt sit magna ex parte frigid⁹ & siccus, etiãsi inæqualis sit. Quippe per noctẽ & manè frigus viget, meridie æst⁹, rursus vespertino frigus. Hoc quidẽ accidit Autumno magna ex parte, alioquin temperaturam suam non seruat. Autumno igitur magna cacochymia est, inquit Gal. in 6. Epid. eaque duplex: altera à bile quæ æstate exusta est, assata, & crassior facta: altera à pituita cruda & crassa, quæ quidem colligitur

colligitur multa, tum propter fructuum autumnaliũ immodicum vſum, & frigidæ potionem, tum quia ab horum fructuum atque herbarum crudarum eſu, potúque aquę frigidæ frequenti, calor natiuus vẽtriculi redditus eſt per æſtatẽ debilior. Prætereà humores vitioſi qui per ęſtatem à calore externo ad cutim attrahebantur & difflabantur, autumno ob aëris ambiẽtis frigiditatem cõfugiunt in profundam corporis, & ad medias venas. his accedit quòd per æſtũ vires redditæ ſunt imbecilliores, adeò vt humores malignos nequeant euincere. Denique nullam queas notare partẽ anni, qua natura ſit ita infirma atque autumno. Nil ergò mirum, ſi hac parte anni dum imbecillis viribus cruda illa pituita craſſiori bili permixta ſeſe cõfert in venas & principes corporis partes, parit pertinaces obſtructiones, vnde febres acutiſſimę, hoc eſt, celerrimæ (vt etiam finiantur ſæpe die quarto) vel etiã vehementiſſimæ. Quum enim natura ob imbecillitatẽ morbo non reſiſtit, aut ſi id facit, id præſtat languidè, tunc fit celere iudicium, contrà ſi naturæ vires ſuperſint, morbi erunt longi, & qui terminentur cũ grauibus accidentibus & recidiuis. Sunt & pernicioſiſſimi morbi autumno propter materiæ malignitatẽ. Atque hæc quidem de Autumno, aliorum temporum cõparatione. Ver autem ſaluberrimum eſt, collatione quoque ad alia tempora ſuam naturam ſeruãtia. Veteres definiebant ver ab ortu Fauoniorum ad Vergiliarum ortum, qui eſt circa initia Maij. Sed medici ſpectant tantum veris qualitates (vt de autumno dicebamus) tuncque apud eos ver eſt, quum mollitur ac miteſcit hyems, & mutatur tẽperatura hyemis in temperaturam veris, hoc ſaluberrimum dicit Hipp. quia quali-

tates habet maximè conuenientes & vitæ & generationi. Vere pręterea euchymia est, hoc est, multus est sanguis bonus & pituita, nõ quidem à natura alienus humor, sed naturæ admodum familiaris, materia denique caloris natiui. Vnde etiam huius substantiam ponimus in sanguine & pituita. Adhæc verno tempore vires sunt robustissimæ. Nam multus est calor natiuus & validus, multi spirit⁹, & boni. Quòd si hac tempestate excitantur morbi, ferè sunt à plenitudine, periculóque vacant. Imò huiusmodi morbi sunt, (vt ita dicam) salubres, quia à vitiosis humoribus corpus nostrum expurgatur. Cęterùm si sit mouendum phlebotomia vel purgatione, id boni præter cætera habet in se ver, vt natura tunc cedat & pareat medicamentis meliùs multò & faciliùs quàm aliis temporibus.

SCHOLIA.

Dissimilitudo inter ver & Autumnum, quòd ad morborum generationem attinet. Autumnus enim, qui definitur ab ortu Arcturi ad occasum Vergiliarum, id est ab 8. Sept. ad idus Nouembris, cæteris anni partibus ὡραῖα ὡραίως reddentibus, procreat morbos acutißimos, non tam celeritate motus, quàm symptomatum ipsorum vehementia: ac ferè funestißimos, scilicet labefactata naturæ vi ab exhausto superioris æstatis: tum duplici cacochymia bilis retorridæ, & cruditatis ob diætæ vitium, & profunditatem humorum motu naturali contrario intrò reclusorum, ob temporis inæqualitatem in calore & frigore: postremò difficultate curãdi, ob humoris contumaciam. Ver verò, sua temperie salubritati corporis est accommodatum, miniméque mortiferum natura, sed tantum ex euentu: ob impuritatem in interno corpore delitescentem: vt in tabidis, quibus ver lethale est

cum

cum ficus folia cornicis pedum similia erumpunt. Aphor. 13. sect. 7. lib. 6. Epid. hoc est initio veris, quod autumno simile est in quo nimirum, matutino tempore frigus, à meridie calor, ac vesperi frigus item fit, haud aliter quàm in autumno. non solum autem ver saluberrimum est, ob suam temperiẽ, quam temperatam, vel temperatè calidam ac humidam esse magis vel minus pro situ regionis, constat: sed maximè quia in vere sol accedit ad nos qui autor est vitæ & generationis & conseruationis omnium. Inæqualitas autem illa frigoris ac caloris quæ inest autumno an astrorum, an nubiũ, an ventorum per id tempus flantium sequatur inconstantiam, an ad abditum atque inexplicabilem causam referenda sit inquirit Aphrod. prob. 70. lib. 2. Certum tamen est istam inæqualitatem causam esse præcipuam pestilentiæ atque omnis alterius corruptionis quæ autumno contingit: non tam quia humores nunc intro frigore pelluntur, nunc foràs calido adducuntur, (cùm humores non è suis egrediantur cõceptaculis, sed iisdem contineantur) quàm quia vicißitudinaria est calidi & frigidi actio in autumno licet modica, quæ sanguinem corrumpit, non aliter quàm ferrum corrumpitur, dum vicißim nunc calido, nunc frigido tingitur. illa autẽ vicissitudinaria actio calidi & frigidi, solum sanguinem, non alios humores corrumpit, quia sanguis calidus humidus sit, ideoque corruptioni obnoxius: indicio sunt carbones & carbunculi, qui autumno fiunt: adde quòd non quælibet corpora citius putrescunt autumno quàm æstate, sed tantum calida & humida, aut humida tantum.

APHOR. X.

Τὸ φθινόπωρον τοῖς φθίνουσι κακόν.

Autumnus tabidis malus.

TAbes nihil aliud eſt, quàm quum totum corpus ſyderatur, marceſcit, & contabeſcit. Hæc eſt ferè vel ab exulceratis pulmonibus, vel à diſtillatione ex capite in pulmones. Quanquam ob menſtrua detenta in mulieribus, vel hæmorrhoides in viris: item ex materia podagræ & arthritidis, poteſt fieri tabes eroſis pulmonibus. fit quoque quum in magna vociferatione non præmollitis pulmonibus vaſa in ipſis rũpuntur: fit & ſæpe ab exulceratione renum. Sæpius tamen ab vlcere pulmonum, quàm ab aliis cauſis, aliiſque partibus. Nocet ergò autumnus huiuſmodi tabidis & ab exulceratione pulmonum, & à deſtillatione è capite. Neque autumnus tantùm, ſed etiam omnes inſignes conuerſiones mutationéſque aëris ſunt tabidis periculoſæ. Vnde duo tempora obſeruauit vulgus in quibus interire ſolent tabidi: autumnale videlicet, quum folia decidunt: & vernum, quum germinant. Hipp. ſexto Epid. part. ſeptima tertium addidit, quum ficus folia producit in modum pedis corniculæ: quod accidit etiam per initia veris. Quæ tamẽ non ſolùm tabidis ſigna letalia ſunt, verum etiam in aliis morbis periculoſis: vt in hydropibus cephalæis. Duæ itaque ſunt aëris conſtitutiones periculoſiſſimę generationi tabis & incremento. Vna eſt autumno propter frigiditatem & inæqualitatem. Refrigeratio enim vehemens pulmones ſubiens vaſa in ipſis rumpit, & vlcus facit. Prætereà factam tabem auget, quia frigidum vlceribus mordax. Altera conſtitutio eſt vere calida humida, quæ cerebrum replet multis excrementis: quæ quum defluunt in imbecillos pulmones, augetur neceſſariò tabes. Deinde humores calore fuſi & liquati cum magnam corporis partem occupent, & pulmones inuadant, difficultatẽ ſpirandi cõ-

tingere

tingere necesse est, vnde sæpe tabidi derepente suffocantur. Accedit huc, quod pluuia constitutio per id tempus prohibet insensilem excrementorum transpirationem: quare aucto excreméto in pulmonibus augetur quoque tabes. Cæterum extenuantur homines tabidi, quia pulmones exulcerati plus sanguinis consumunt, quàm à corde suppetat: quòd item perpetuus sit consensus pulmonum cum capite: quòd denique spiritus per pulmones transiens acquirit vim tabificam, vnde non recreantur partes. Tabes autem dicta est ab antiquis ϑνείωμα duabus de causis: vt signum, quia homines tabidi habent aduncos vngues: vt causa, quia absumunt omnia more lupi.

SCHOLIA.

Autumnus, qui definitur à nonis Septembris ad nonas Decembris, morborum ex sua natura aliis temporibus magis ferax est, ob suam inæqualitatem, qua sanguinem corrumpit: non tamen omnibus est lethalis: nam calidis & humidis naturis plus confert quàm æstas, viresque magis recolligit. Tabidis tamen præ cæteris funestum adfert exitum, tā iis quibus pulmo exulceratus est, quàm iis qui quomodocunq; extrema sunt macie confecti: denique omnibus qui vitiatos habent pulmones, siue ab temperie sicca, siue ab humorum aut puris infarctu: siue à venenata quadam qualitate. Est enim autumnus ad destillationem omnibus aliis temporibus magis opportunus ob suam inæqualitatem: vnde non tantum tabidis, sed & omnibus ferme longis morbis noxius. Hunc Græci φθινόπωρον *vocant, quòd desinente* τῇ ὀπώρᾳ, *hoc est postrema parte æstatis, sic appellata, incipiat.* φθίνειν *enim desinere significat, qua ratione etiam quidam* μετόπωρον *eum nominant, quasi* τὸ μετὰ τὴν ὀπώραν.

APHOR. XI.

Περὶ δὲ τῶν ὡρέων, ἢν μὲν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος πυρετοὺς ὀξέας, καὶ ὀφθαλμίας, καὶ δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα τῇσι γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

INter anni tempora si hyems iustò siccior & aquilonia fuerit, ver autem pluuium & austrinum, febres acutas fieri æstate necesse est, & lippitudines & difficultates intestinorũ, præsertim mulieribus & viris natura humidioribus.

HIppoc. in hoc libro aliter constituit tempestates anni, quàm in Epid. Siquidem in Epid. eas notat ex obseruatione, habetque rationem locorum. Hic nulla habita ratione locorum. Describit autem tantum quatuor anni constitutiones: nõ quòd plures esse non possint, siquidem annus dicitur cal. frig. humid. siccus: & rursus, cal. humidus, frigidus humidus, calidus siccus, frig. siccus: ita vt debeant constitui octo status anni: sed hos quatuor status tantum proponit tanquam exempla aliorum statuum. Hoc Aph. vnus status proponitur, hyems vt naturaliter habeat, debet esse magna ex parte frigida humida, intermixtis quibusdam siccitatibus. Quòd si siccior fuerit & frigidior quàm temperamento hyemis conueniat (hic enim αὐχμὸς siccitas est nõ extrema, sed maior quàm par sit) iam recedit à sua temperatura. Hoc tamen loco necesse est nos nõ medicorum, sed Astrologorum, more definire hyemem: ab occasu videlicet Vergiliarum, hoc est, ab initiis Nouẽbris aut Decembris vsq; ad æquinoctium vernũ. Verùm Hip. in constituendis anni tẽporib. notat & qualitates cœli, & pluuias, & vẽtos, &c. Iam cõstituamus ver ab æquinoctio verno ad

ortum

ortum Vergiliarum, hoc est ad initia Maij. Sic Æstatẽ statuimus ab ortu Vergiliarum ad ortum Arcturi, qui est circa finem Septembris. Hanc diuidit Hippoc. in tres partes: ab ortu Vergiliarũ ad Solstitium æstiuum, à Solstitio ad Caniculam, & ab hac ad ortum Arcturi. Ponamus ergo præcessisse hyemem siccam & Aquiloniam, bene quidem habebant per id temporis corpora & cerebrum, per Aphor. 17. huius lib. quoniam huiusmodi cõstitutio resiccat cerebrum, qualis resiccatio cõuenit cerebri operationibus. Sed quia excedebat in siccitate, necesse fuit & cerebrum, & oculos, & venas, & intestina lædi: huic cõstitutioni successit ver ἔπομβρον, id est, iusto magis pluuiũ, & præterea Austrinũ, id est perflatum Euronoto, Libanoto & Aphrico: à quibus vẽtis corpus repletur multis excremẽtis, accedẽte pluuioso cœlo quo cutis dẽsatur, nec possunt excrementa per insensilẽ trãspirationem exhalare, vnde maior copia excrementorum colligitur. Eiusmodi quidem constitutio satis salubris esset, vt quæ vitium anteà contractũ commoderare posset, si duraret tantũ treis aut 4. septimanas: sed quia diutius perseuerat, caput & corpus repletur multis excrementis. Quo fit vt causis naturaliter agentib. nec impeditis, sequatur æstatis effectus, nimirũ calidorum morborũ prouentus: saltem initio æstatis, hoc est in solstitio ęstiuo, aut sub Canicula: quanquã vigente Canicula, Ethesiæ seu Aquilones anniuersarij (sic dicti quod ferè in omnibus anni partibus spirant) dum spirant æstũ Caniculæ tẽperant, indéq; morbos vere aut initio æstatis genitos non solũ demulcent, sed & ferè soluunt: quo fit vt veteres eos ventos molles, blandos, delicatos & salubres nominarint. Si itaque talis hyemis ac veris cõstitutio qualem prædiximus præcesserit, sequatur autem æstas

suam seruans naturalem ac legitimam constitutioně (quæ est, vt eius initio calor increscat paulatim, qui sit vehementior in Solstitio, vehementissimus & in vigore sub Canicula) necesse est vt nascantur febres acutæ, necnon putridæ: quippe materia in capite concepta, aut quæ à capite in venas defluxit, ob calorem externum putrescit. Fiunt etiam lippitudines, hoc est, inflammationes tunicæ corneæ & extimæ humore per ver tenuato, & fuso per calorem æstiuum decumbente in oculos imbecilliores redditos per aquiloně hyemis pręcedětis oculis infestum, perinde atque per ipsum Austrum veris præcedentis: & in oculis ipsis putrescente, vt in febre fit. Fiunt prætereà dysenteriæ: quia & frigora infesta sunt intestinis, & præterea cœlum Austrinum elaxat dissoluítq; intestinorum robur: vnde si corpore repleto venę & oculi sint robustiores, materia illa putris trãsmittetur ad intestina. Ista porrò accidunt mulieribus præsertim, & viris natura humidis: addit & pueris Hipp. lib. de aere, aquis, & locis. Ratio est triplex. Prima, quia in humidis copiosior est materia: secunda, quia venæ sunt angustiores, ob idq; promptè intercipiuntur: tertia, quia minus transpirant excrementa ob cutis densitatem, & augentur etiam in corpore retenta. ob has causas in humidis magis fiunt hi morbi, quàm in siccioribus: minus tamen periclitantur, quando æstas contraria est eorum temperaturæ. Contrà de calidis siccis. Cæterum ex hoc Aphor. & libro hic fructus colligendus medico. Vbicunque medicinam faciet medicus, tria spectabit statim, aquas, locũ, ceu situm, & ventos. videbit primùm an aquæ sint salubres, an insalubres: Si sint salubres, meliores eliget: sin insalubres, eas corriget, aut saltem minus insalubres seliget. Situs loci spectandus,

pro

pro ratione ventorum ſpirantium, exempli gratia, Cranon apud Hippo. expoſita erat Auſtris, Thaſij Aquilonibus, ob id Cranonij minus ſalubriter viuebant, quàm Thaſij, quòd Auſtri Aquilonibus ſunt magis noxij. Tertiò, obſeruandum ſitne ſalubris anni cõſtitutio, quod vt dignoſcamus, incipiendum ab ortu Arcturi. nam vt anni cõſtitutio ſit ſalubris, ſub ortum Arcturi debent eſſe pluuiæ, has ſequitur ſerenitas quã vocant, *l'Eſté ſainct Denis*, hinc venti occidui vel Cauri flant vſque ad Vergiliarum occaſum. Sunt autem illi inter Aquilonem & occaſum hybernum. Sub Vergiliarum occaſum ſemper fit aliqua mutatio, & tunc debent flare magna ex parte Aquilones, & hyems debet tota eſſe frigida humida. Sub initia Februarij flare debent Zephyri, & frigora perſeuerare. Ineunte aëre Zephyri mutantur in Auſtrum, aut Aphricum, aut Libanotum, ſed huiuſmodi Auſtri ſunt molles, nec flant diutius, imò non multò poſt conuertuntur viciſſim in Zephyros, qui ſpirant vſque ad ortum Vergiliarum, per quos flatus debet eſſe medius Martius, & totus Aprilis tẽperatus. Ab ortu Vergiliarum oportet cœlum incaleſcere paulatim, & ſiccari vſque ad Solſtitium. In Solſtitio aër ſit calidior vſque ad Caniculam, quo tempore magnus ęſtus vigere debet: ſed ex ortum Caniculæ (inquit Plinius) præcedunt octo ferè diebus Aquilones, qui dicuntur πρόδρομοι. At poſt ortum Caniculæ, ad temperandum eiuſmodi æſtum immittuntur Eteſiæ, qui flant 40. diebus, vel de aliorum ſententia, ſexaginta, oportet tamen ſub ortum Canis & Eteſiarum quaſdã pluuias deſcendere. Poſtremò, medio Septembri, aut certè circa finem ſpirare debent Auſtri vſque ad ortum Arcturi, id eſt initia Octobris. Conſtituta itaque ſalubri anni conſtitutione, videndum erit,

num singulæ anni partes excedant modum suæ temperaturæ. Deinde etiam qualis sit aëris status & singulis mensibus, & singulis etiam diebus, vt antè dictum est.

SCHOLIA.

Sigillatim explicatur in sequentibus, quos morbos singulæ defectiones ac mutationes temporum pariant, de quibus propositum est dicere Apho. 1. huius sectionis. Mutationes temporum, &c. Et cum ex mutationibus temporum aliæ sint quæ compositæ & per plura anni tempora accidunt, aliæ simplices: hic primum agitur de compositis. Si ergo hyems, quæ definitur ab occasu Vergiliarum ad æquinoctium vernum, vacua sit pluuiis, ventisque perfletur aquiloniis, proptereáque neruos, oculos atque thoracem infirmiores fecerit: aluos astrictas reddiderit, cum proprij excrementi, quod in peculiari cuiusque natura redundare consueuit, suppreßione: ver autem magnis ac diuturnis imbribus obruatur, austrinisque flatibus plenum sit febres acutas, potißimum synochos quæ celeriter, vehementer, & continenter mouentur æstate oriri necesse est, à motu, putredine & synatrismo humoris calidi & humidi veris statu collecti. Oculorum item inflammationes, nam si pars aliqua anteà laborarit, in ea se morbus obfirmat. Dysenterias quoque, à pituita salsa & bile, quæ abradendo & exasperando intestinis molesta sunt: maximè verò mulieribus, quarum corpus nimia humoris abundantia obtunditur, nec est perspirabile: ac viris, natura humidioribus, qui glabro ac læui sunt corpore, nigris oculis, nigrisque ac rectis capillis, vocem edunt acutam, & qui sunt procliues ad excandescentiam.

APHOR.

APHOR. XII.

HN δὲ νότιος ὁ χειμὼν καὶ ἔπομβρος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος ἐκτιτρώσκουσιν, αἳ δ' ἂν τέκωσιν, ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. τοῖσι δὲ ἄλλοισι δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάρροι συντόμως ἀπολλύντες.

SI verò hyems austrina & admodum pluuia fuerit, ver autem siccum & aquiloniũ, mulieres quibus partus vere imminet, ex quacunque occasione abortiunt: aut si pariant imbecillos & morbosos partus edent: ita vt vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij viuant. Cæteris verò dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt: senioribus autem catarrhi breui perniciem allaturi.

HÆc constitutio contraria est superiori: oportet autem ponere, æstatem pręcedentem & autumnum naturaliter habuisse: iam accedat hyems & ver quæ præter naturã habeant. Austrina nimirũ hyems, id est, flatibus meridianis, austro nimirum, Aphrico, Euronoto, & Libanoto plena: & cœlum iusto magis pluuium. Hoc loci post ἔπομβρος quidam volunt addi dictionem εὔδιος, quidam expungi. Non magnum est discrimen, si addatur, vel dematur. Sed si adiiciamus, τὸν χειμῶνα εὔδιον, non interpretabimur hyemem serenam (vt Leonicenus) neque etiã tepidam, vt fecit Gaza: verùm potiùs tranquillam & sine ventis, secundum Grammaticos Gręcos. Suidas enim, εὐδία (inquit) ἐστὶν ἡ ἄνευ ἀνέμων ἡμέρα ἢ ἀβροχία, ἢ αἰθρία, id est, aëris est tranquillitas, aut siccitas, aut serenitas. Hip. vocat etiã ἄπνοιαν, καὶ νηνεμίαν id est, cœlum sine ventis. Est autem εὐδία siue tranquillitas aëris duplex. Altera Borealis, exactè serena, quæ propriè dicitur αἰθρία, ἢ αἴθρα. vnde

Boreas Homero vocatur αἰθρηγενέτης καὶ αἰθρηγενής, quaſi ſudificus aut ſerenificus. Altera auſtrina, lenis, molliſve, ſed nebuloſa & turbida. Huic εὐδία Hip. lib. de vulneribus opponit τὸ χειμέριον, id eſt, cælum procelloſum & ventis aſperum. Tranquillitatem igitur hîc accipiamus, quæ ventis careat, ſed nebuloſa ſit. Verum quidem eſt per hanc conſtitutionem eſſe quaſdam ſpirationes & motus aëris, ſed hi ſunt tam exigui vt vix percipiantur. Itaque ſi præcedente eiuſmodi hyemis ſtatu, ver ſequatur ſiccum, id eſt, iuſto ſiccius (αὐχμηρὸν enim ſemper dicitur de ſiccitate, quæ naturalem tempeſtatis modum ſuperat) & aquilonium, mulieres &c. abortiunt. Nec mirum, quandoquidem ſcribit Gal. frigidos omnes ſtatus facere abortiones & difficultates partus. Nam cùm ad facilitatem partus requirantur hæc duo, vt & mater ſit robuſta, & robuſtus fœtus, cõtrà accidit ab huiuſmodi ſtatu. Siquidem matrum corpora imbecilliora facta per hyemem auſtrinam, & rarefacta, promptè admittunt vernam frigiditatem: ita vt fœtus antè aſſuetus calori tepido & æſtatis & hyemis, ſentiat magnam noxam à frigore inſueto. Prætereà per hyemem illam auſtrinam collecta eſt multa pituita, quæ imbibita tunicis ligamentiſque vteri, ea laxat, diſſoluit, ac flaccida reddit, vt non facilè retineatur fœtus in vtero vere ſuperueniente. Verùm tamen non omnes mulieres per hunc ſtatum abortiunt, ſed eæ præcipuè quæ vnà cum fœtu redditæ ſunt imbecilliores, & quæ etiam aſſuetæ fuerint abortioni. Ob id addit Hipp. ex quauis occaſione. Præter has cauſas, aliæ ſunt tum internæ, tum externæ abortus. Interna eſt pituita cruda in vteri collecta corpore, quæ vterum reddit imbecillum ad fœtum continendum. Externæ ſunt vehementes motus tum animi tum corporis.

ris, qualis est metus grauis, saltus, extẽsiones membrorum, veluti aliquando brachij: vacuationes insignes, vt hæmorrhagia per nares, per venas quæ pertinẽt ad collum vteri, aut per venas quæ vterum nutriunt, qualis multò periculosior est: pharmaci aut phlebotomiæ vsus; videat itaque mulier grauida in hac constitutione, vt diligenter foueat & calidas seruet partes, præsertim infernas, si modo abortioni assueta sit: eique propinetur leue aliquod pharmacum, sanguísque parca manu mittatur in tali constitutione aëris. Quæ verò pepererint imbecilles, &c. hoc experientia constat. Nam si fœtus sit malè nutritus in vtero (vt quum mulier vtitur immodicè & intempestiuè aqua, fructibus, herbis crudis, & aliis prauis alimentis) & prætereà cùm sit imbecillus cum matre ob hyemem Austrinam, si accedat verna frigiditas magna vt vehemens quum exit in lucem, aut statim perit, aut viuit valetudinarius. Cæteris accidunt dysenteriæ, maximè pituitosis. Inter dysenteriæ causas est pituita hæc per hyemem Austrinam & pluuiam collecta, tum ob calorem coniunctum (vnde contrahit salsuginem) tum ob impeditam per pluuias transpirationẽ parata ad putrendum: quæ dum inhæret intestinis tempore putrescit, sæuissimasque facit dysenterias. Sic sæpe quum præcessit æstas Austrina & pluuia, simulatque accedit frigus Autumnale, fiunt dysenteriæ multæ, à pituita videlicet, quæ ob calorem salsuginem in capite contraxit, ac deinde defluxit ad intestina. In his autem disenteriis primùm sunt tinesmi, deinde excernunt mucosa & similia ouorum albuminibus, postremò putrida & varia, dolor enim humores attrahit. Porrò & hîc & in Epid. vocat ophthalmias siccas, vbi lemæ sunt siccę & aridæ, nullaque decurrit humiditas ad oculos. Aliæ e-

nim sunt cum lacrimis, à pituita frigida humida. At siccæ fiunt à pituita salsa vel bile. Nam pituita in cerebro collecta à calore (vt diximus) fit salsa, deinde per frigus defluit in oculos imbecillos, vnde siccæ lippitudines. Quòd si salsa hæc pituita in cerebro inclusa comprimatur à frigore verno tanquam spongia humore imbuta, & defluat in os, fauces, asperam arteriam, fient senibus catarrhi, aliquando apoplexiæ, paralyses, conuulsiones, tabes: vt quæque pars recipiet fluxionem. Notandum tamen destillationes fieri etiam à calore humores fundente. Sed à frigore fiunt magis in venas & partes interiores, quia frigus intrò compellit: à calore verò magis in exteriores.

SCHOLIA.

Sin autem austrina, pluuiosa, tepida ac ventis sonoris placida fuerit hyems, vt quodammodo sit tranquillus ac temperatus aër, iuuétque esse sub dio, proptereáque salsæ pituitæ & putris parens ac effectrix. Ver autem siccum & Aquilonium cuius vi pituita putris intrò cogatur, & frigoris Aquilonij acrimonia, poris apertis, partes internæ labefactentur. Mulieres quæ vere sunt perfectè pituritæ, & quarum fœtus hyeme superiore fuit semestris, & inoffenso cursu conformationis & motus, vere nouo suam absoluit entelechiam, quauis de causa procathartica abortiunt, quòd scilicet impuritate spiritus materni fœtus laboret, & alimenti corruptione, iam grandior suo defraudetur genio, accedente etiam vinculorum vteri laxitate per mucoris circa vterum collecti ob defluxionem à cerebro, copiam. Quòd si quæ perfecto partu nec ante diem pepererint, imbecillos & morbidos partus edunt, adeò vt paulò post moriantur, vel tenues, & valetudinarij viuant, labefactata spiritus

ſpiritus & nutricatus œconomia, aut principis alicuius partis vitio. Aliis autem quibuſque hominum naturis, nimirum pro varia cuiuſque naturæ diuerſitate, fiũt dyſenteriæ, præſertim mulieribus viris natura humidioribus: & inflammationes oculorum cum ſiccis ſordibus coniunctæ, præſertim viris natura calidioribus, quod nihil humoris qui inflammationem facit exudet ab oculis, tum ob humoris ſalſi conditionem, & aëris ſiccitatem, tum ob tunicarum oculi denſitatem, à frigore & ſiccitate aëris contractam. Senibus vero & ætate iam prouectis, mox ab influxu, catarrhi funeſti, quod partes impediãt quarum officio vita carere nequit. Cuiuſmodi ſunt apoplexiæ & paraplegiæ deſcriptæ hiſtoria tertia vniuerſali libri primi Epid. Apoplexiæ quidem, ſi ad venas iugulares deferatur defluxio: paraplegiæ ſi ad neruos.

APHOR. XIII.

ΗΝ δὲ τὸ θέρος αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον καὶ νότιον, κεφαλαλγίαι ἐς τὸν χειμῶνα γίνονται, καὶ βῆχες, καὶ βράγχοι, καὶ κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ φθίσιες.

Æſtate verò ſicca & Aquilonia, Autumno pluuioſo admodum, & Auſtrino vehementes capitis dolores in hyemem, & tuſſes, & raucitates atque grauedines, nonnullis etiam tabes expectandæ.

ÆStas naturaliter ſe habet cum eſt calida ſicca: non quidem tota ſicca & Aquilonia, ſiccitatibus enim intercedere debent pluuiæ, non quidem initio, aut ſub canicula, ſed in

opora, hoc est in vltima parte æstatis, in qua Austri succedunt Etesiis. Autumnus itē naturaliter se habet cum est inæqualiter frigidus & siccus, ita tamē vt initium eius sit pluuiosum, medium, siccum & serenum, vtpote circa ferias S. Dionysij, quod ad sementes faciendas plurimum cōducit, finis pluuiosus, appetente nimirum Vergiliarum occasu. Si ergo æstas tota fuerit Aquilonia, hoc est tota plena vētis Aquiloniis, qui flant inter Septētrionem & ortum æstiuum. Autumnus verò supra modum pluuiosus & Austrin⁹, hyeme fient morbi pauciores quidem & minus periculosi, si nō diu duret Autumni status. Sic enim erit veluti remedium vitij æstatis paulò siccioris cum humectabit ea quæ resiccarit, densabit quæ rarefecerit. Quòd si flant Austri diutius vsque ad medium Octobris, aut per totum Autumnum, morbi erunt plures & periculosiores. Itaque per eiusmodi statum fiunt cephalalgiæ, præsertim in imbecillis capite, excrementis, quæ per Austros fuerant collecta, retentis in capite propter frigiditatem hyemis, & auctis propter eiusdē humiditatem. Fiunt & tusses duplici de causa, tum ob intemperiem spiritalium partium frigidam, tum ob humorum defluxum à capite in asperam arteriā. Sic raucitates, nimiū vel humectata ab humoribus à capite delapsis, vel refrigerata, vel exasperata arteria aspera, aut faucibus. Itē grauedines, materia ad nares delata. At materia pulmones è cerebro petente, fiet tabes nonnullis, hoc est, iis qui sint ad eam apti quos φθινώδεις appellat Hippocrates. Hi autem sunt collo oblongo, angusto thorace, & restricto, vt à tergo in morem auium promineant scoptulæ: vnde etiam Hippocrati 6. Epid. πτερυγώδεις dicuntur. Et hæc tabes in-

incipiunt ferè à tussiculis aridis, pòst malum paulatim augetur: proinde in his statim diuertenda fluxio in alias partes ad præuaricationem tabis.

SCHOLIA.

SI duo tempora contrariam intemperaturam habentia sese subsequantur, ea sua mutatione nullos aut paucos parient morbos, quia subsequentis intemperies, præcedentis intemperiem emendat: hoc modo. Si præcedat æstas sicca & frigida, Autumnus autem subsequatur calidus & humidus, nullos morbos ista temporum mutatio adferet. Verum perseuerante Autumni humiditate ad hyemem, hyeme etiam seruante suam naturam, in ipsa hæc symptomata fient: Cephalalgiæ fortes ab humiditate nimia distendente cerebrū: & tusses, expressione humoris à cerebro per Autumnum collecti: raucedines & grauedines: nonnullis etiam tabes, quibus scilicet scapulæ alarum instar prominent: potissimum tabes illæ quæ pulmonum exulcerationem sequuntur ex pituitæ prolapsu. Nam quæcunque destillationes à capite tussiculosos & raucos homines faciunt, nisi progressu temporis conquiescant, alteram efficiunt tabis differentiam.

APHOR. XIIII.

ΗΝ δὲ βόρειον ᾖ καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν ὑγροῖσιν ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι γυναιξὶ ξύμφορον, τοῖσι δὲ λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες, καὶ κόρυζαι χρονίαι, ἐνίοισι δὲ καὶ μελαγχολίαι.

AQuilonio vero & sicco Autumno, hominibus natura humidis & mulieribus commoditas parabitur: Alios ophthalmiæ siccæ, & febres partim acutæ, partim longæ, quosdam etiam melancholiæ malè habebunt.

NAturaliter habentibus hyeme & vere, deinde æstate sicca & Aquilonia, si Autumnus quoq; ut Aquilonius & siccus (idẽ enim est ἄνυδρον quod ὠχμηρὸν καὶ ξηρὸν, id est, sine pluuiis) natura humidi, hoc est, humidiores (qui alibi ab Aristot. & Hippocrate dicuntur pituitosi) bene habebunt. Hoc autem dicitur de redundante humiditate, vt in mulieribus. Pueri natura sunt humidiores quàm iusto temperamento hominis conueniat: sed quia humiditate illa egent ad incrementum, non est minuenda. Itaque cõstitutio eiusmodi, pueris nõ est salubris, quia nimiùm siccat humiditatem illam naturalem. Adultis verò humidioribus salubris est, eò quòd humiditatem exuperantem absumit. At reliquis, hoc est, biliosis & durioribus corporibus, vel (vt exponit Gal.) temperaturis siccioribus lippitudines siccæ accident. Sunt enim aliæ humidæ seu ῥυώδεις Hippocrati. Et quia sæpe notatis extremis intelligitur medium, erunt etiam mediæ inter siccas & humidas. Siccarum lippitudinũ causa est, quia natura in corporibus nostris bilem ne acrior sit & crassior, diluit ac temperat aquoso excremento. Vbi igitur ab æstate & autumno siccioribus absumptum est quicquid erat in bile seri aut aquositatis, iam pars bilis acrior & crassior facit siccas lippitudines, quum defertur ad oculos. Eandem ob causam fiunt acutæ febres: quòd nimirum tenuissima & humidissima bilis parte resoluta, manet acerrima, quæ intrò compulsa à frigore superueniente, putrescit. Fiunt quoque febres longæ, vt quartanæ, quia bilis relicta crassissima ab assatione & exiccatione (etiã si sit alioqui calidissima) refrigescit. Addit Hippocrates quòd hæ etiam fiunt à sanguine incrassato. Hoc loco post πυρετοὶ ὀξέες quidam legunt καὶ χρόνιοι, id

est

est, longæ febres (vt legimus) quidam pro χρόνιοι legunt κόρυζαι. Nihil sanè vetat, quò minùs legamus κορύζας, vt quæ possint etiam biliosis accidere: adeò vt quemadmodum ponebamus duas ophthalmias, ita possimus constituere duas coryzas, humidam & siccam. Humida est, vbi multus humor aquosus decurrit ad nares. Sicca vero, in qua humor is ibi concrescit, & veluti crustas facit, adeò vt aliquando obstruat & intercipiat vias narium: quod videre est experientia. Huiusmodi coryzæ fieri solent propter cerebrum nimis resiccatum, quod & minus gignit excrementi & siccius. Accidunt porrò & melancholici morbi nonnullis, iis nimirum qui atra bile abundant. At in hac constitutione temporis abundat bilis crassissima, id est atra bilis, præsertim in biliosis.

SCHOLIA.

SIn autem æstas sicca fuerit & frigida, Autumnus autem Aquilonius & pluuiarum expers, viris natura pituitosis, id est, quibus nares sunt humidiores, & semen humidius, corpore glabro, albo, venis angustis, voce exili: nigris oculis, nigrisque capillis & rectis: & mulieribus, præsertim mollioribus: item modicè siccis confert: quia intemperatæ naturæ modico gaudent contrariorum vsu, ac similem intẽperiem grauius ferunt, quam temperatæ contrariã. Cæteris hominum naturis, calidis nempe & siccis, atque adeo biliosis, lippitudines siccæ aderunt, denegato humori bilioso exitu, tum propter ipsius craßitudinem, tum propter membranarum densitatem quam facit frigoris Aquilonij vis. Et febres acutæ, tum causæ magnitudine, tum etiam symptomatum vehementia absumpta serosa humi-

ditate bilis, & ipsa intra venas acriori reddita: Et longæ febres, ab aucto nimirum succo melancholico, aut à bile crassiore facta, & conuersa in atram bilem. Nonnullis autem & melancholia ceu delyria cum tristitia & metu sine causa manifesta coniuncta, ab eadem atra bile genita.

APHOR. XV.

Τῶν δὲ καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχμοὶ τῶν ἐπομβρειῶν εἰσιν ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον θανατώδεες.

EX tempestatibus anni in vniuersum siccitates imbribus assiduis sunt salubriores & minus letales.

COmparatio est pluuij temporis cum sicco, ita vt hoc sit salubrius, illud vero morbosius. κατάστασις Galeno comment. in Aphor. 12. libr. 1. est form. & idea rei alicuius. Proinde hîc κατάστασις est cõstitutio aëris præter naturam, hoc est aëris intemperies. Quasi dicat Hippocrates: Si cœlum intẽperatum est, quia siccius, salubrius est quàm intemperatum, quia humidius. Et si qui fiunt morbi per siccitates, minus sunt periculosi minúsque putrilaginosi quàm qui per pluuias. Nam cum ab alimentis colligantur in nobis necessariò excrementa duo, alterum fuliginosum, alterũ serosum & aquosum: horum vtrumque per siccitates (quum etiam aperta sint corporis spiracula) facilè diffluit resoluitúrque. Prætereà per easdem siccitates minimum colligitur excrementi. Contrà per pluuias multę humiditates superflue & colligũtur & retinentur in corpore: vnde morbi multi putrilaginosi. Sed ea siccitas, vel est per se (vt distinguit Gal.

in 6.

in 6. Epid.) vel cum calore aut frigore. Si ſit per ſe, aut etiam coniuncta cum calore non ſuperante temperaturam temporis (vt æſtate) vel coniuncta cũ temperato frigore nõ erunt multi morbi neque epidemij. Sin coniuncta ſit immodicæ caliditati aut frigiditati, fiet morbi epidemij multi: intẽperatus enim aër morbos gignit epidemios. Quod ſi habeat morbos aër temperatus, vt fieri ſolet, morbi illi non ſunt ab aere, ſed à victus ratione.

SCHOLIA.

HActenus quos morbos compoſitæ temporum anni conſtitutiones pariant, dictum eſt, nunc de ſimplicibus agitur. Ergo inter ſeptem anni partium deſcriptiones atque hiſtorias, ſiccitates in vniuerſum, ex pluuiarum vacuitate orta: cuiuſmodi ſunt in quibus auium genus abundat, aßiduis imbribus ſunt ſalubriores tum per ſe, tum ex euentu: ac per ſe quidem, ſpiritus animalis puritate, humorum congenerum motus & quietis viciſsitudine & integritate, corporis perſpiratione, & eiuſdem robore. Ex euentu autem, quòd in excrementitij humoris (à cuius colluuie magna pars morborum ortum habet) vacuitate, catharticis non ſit opus, quorum conſuetudo peßima eſt, & analogia difficilis. Quòd ſi ſiccitate temporis vigente, morbi accidant, minus erunt funeſti (qui nimirum ab humorum copia, non ab inanitione fiunt:) quia malè ſunt affecti ac conſtituti ad morborum generationem, optimè verò ad curationem.

APHOR. XVI.

NOσήματα δὲ ἐν μὲν τῇσιν ἐπομβρείῃσιν ὡς τὰ πολλὰ γίνεται, πυρετοί τε μακροὶ. καὶ κοιλίης ῥύσιες καὶ σηπεδόνες, καὶ ἐπίληπτοι, καὶ ἀπόπληκτοι καὶ κυνάγχαι. ἐν δὲ τοῖσιν αὐχμοῖσι, φθινάδες, ὀφθαλμίαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι καὶ δυσεντερίαι.

MOrbi per aßiduos imbres magna ex parte fiunt, febres longæ, alui fluxiones, putredines, comitiales morbi, apoplexiæ, & anginæ. Per ſiccitates autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, ſtillicidia vrinæ & dyſenteriæ.

HOc dicere vult Hippocrates. Vbi pluuiæ modũ ſuperant, morbi generantur multi, & particulatim hi, febres longæ, &c. Inter febris cauſas eſt materiæ quantitas, qualitas, & denſatum corpus. Si ergò ſit multitudo materiæ vnà cum imbecillitate naturæ quæ non poſſit materiam illam euincere, ſi etiam viæ ſint interceptæ, febres erunt longæ. Fient quoque alui deiectiones, vel (vt Leonicenus, & Philotheus meliùs) diarrhœæ. Etenim per pluuiarum multitudinem neceſſe eſt in corpore plurimum excrementi ſeroſi & fuliginoſi colligi: quatuor maximè de cauſis. Vna, quia per aërem humidum corpora noſtra plurimũ humectantur. Secunda, quia à terra pluuiis humectat vſque ad profundum, plurimi vapores humidi efferuntur, à quibus corpus humectatur, quemadmodum accidit iis qui iuxta aquas, paludes & ſtagna habitant. Tertia, quia quantò humidius redditum eſt corpus, tantò plus colligit ſeroſi excrementi. Quarta, quò pori ſunt aſtrictiores per pluuias, eò plus excrementi retinetur & plus colligitur. Natura igitur grauata multitudine

tudine serosi excrementi quod à corpore toto præfluit, deponit in intestina. Rectè Philotheus, Collectis (inquit) per longas pluuias excrementis multis, si hęc ad intestina descendant, & illic putrescant ac corrumpantur, faciunt dysenterias; si non putrescant, diarrhœas. Interpretatur enim κοιλίης ῥύσιας, διαῤῥοίας: σηπεδόνας verò dysenterias, aut si mauis, putrida vlcera intestinorum. Celsus videtur σηπεδόνας exponere cancros, hoc est, putrilaginosa vlcera in habitu corporis. Ex primo Epidem. & octauo meth. med. Gal. intelligit humores qui putrescunt in venis, vnde febres putridæ. Proinde si (tribus putredinis causis concurrentibus, nempe multa humiditate, calore præter naturá, & prohibita transpiratione) fiat humorum putredo in venis, erunt febres putridæ: si in habitu corporis, putrilaginosa vlcera: loquimur autem hic præsertim de excrementis fuliginosis & serosis, à quibus putredo: qualis putredo magis expectanda est, vbi viget ἄπνοια. Quinetiam, cùm per eiusmodi tempora pluuiosa gignantur in capite (præsertim iis qui id habēt imbecillum) multa excrementa pituitosa, si hæc afficiant principes cerebri ventriculos, postremum & medium (vt vult Gal.) aut omnes (vt Philo) fiet apoplexia. Si verò cerebri partem, vt ventriculum posteriorem, qua parte est spinalis medullæ exortus, fiet epilepsia. Quòd si pituita illa in cerebro collecta expurgetur in fauces, fient anginæ, de hybernis intelligit: est enim & angina æstiua. Sed in hybernis tumor est externus magis, multúmque emittunt pituitæ, in quibus instituimus quæ calfaciunt, incidunt, tenuant. In æstiuis, quæque fiunt per siccitates, tumor est magis internus, fitque ab acri & bilioso humore.

Cæterùm per ſiccitates, (quæ ſcilicet vel ſunt extremæ, vel coniunctam habent immodicam caliditatem aut frigiditatem) fiunt tabes. Id quod Gal. non videtur probare, tum quòd ſiccitates ſint remedium tabis, tum etiam quòd per has cerebrum bene habeat. Nihilominus tamen ſi ſicca conſtitutio diutiùs perſeueret, poterit imbecillius reddi cerebrum, vnde (præſertim ſi caliditas coniuncta ſit ſiccitati) contrahet multam bilem, quæ ſi defluat in pulmones, exulcerabit, & tabem faciet. Ponemus ergò tabem & ſiccam & humidam, vt dicebamus de lippitudine. Sic articulis per hanc conſtitutionem redditis imbecillioribus, ſi collectabilis (maximè ſiccitati caliditate iuncta) in eos decumbat, fient arthritides bilioſæ. Item ſtranguriæ, veſicæ retentrice imbecilla & materia acri, vt bile, vrinis permiſta. Fiunt & (vt ferè ſemper in ſenibus) à pituita ſalſa, eadem retentrice debili. Sic quoque accidunt dyſenteriæ per ſiccitates, bile defluente ad inteſtina, & erodente. Vnde in febribus fit ſæpe iudicium aliquando per ſtranguriam, ſi bilis ad veſicam, aliquando per dyſenteriam, ſi ad inteſtina defluat, vt eſt motus bilis. Experientia tamen docet eſſe etiam dyſenterias, quæ ſequantur conſtitutiones humidas & pluuioſas, vt antea monſtrauimus. Vt cùm per æſtatem pluuiam & Auſtrinam collecta eſt multa materia, quæ ad putrendum parata, putreſcit ſequenti Autumno in inteſtinis aſtrictione aëris frigidi: in quibus dyſenteriis primum fiunt tenaſmi, deinde excernuntur mucoſa, poſtea putrida & varia. Verùm alia eſt ratio curandæ dyſenteriæ, quæ ſequitur conſtitutiones calidas ſiccas, & alia eius quæ ſequitur pluuioſas, vt etiam oſtendunt cauſæ.

SCHO-

SCHOLIA.

Licet ſiccitas imbribus ſit ſalubrior: vtraque tamen temporis conſtitutio, ſuæ intemperaturæ congeneres morbos inuehit. Qui pluuiali ſtatu incidunt morbi, huiuſmodi ferè ſunt. Febres, à motu, putredine & ſynatriſmo humoris, qui à venis aut viſceribus exitum non habet, non à culpa medici ortæ: eæque diuturnæ, concoctu ſcilicet & excretu difficiles, quales febres vt plurimum per abſceſſum in articulis iudicantur. Alui profluia, aut per infirmitatem partium nutritioni inſeruientium: aut, obſtructionem meſaræi, hepatis aut lienis; aut confluente in ventrem vndiquaque ſero, quod multum eo tempore gignitur, & exitu per cutis ſpiracula prohibetur, præſertim in balbis & acidum ructantibus. Putredines ceu affectiones cutis putres, vt alopecia, ophiaſis, phthiriaſis, menti & pudendorum furfures, vlcera cacoethia, præſertim partium pudendarum, carnium corruptiones, oßium denudatio. Epilepſiæ, & apoplexiæ, aucta in cerebro pituita. Anginæ, præſertim hybernæ, quæ in faucium potiùs quàm laryngis inflammatione conſiſtant, maioremque deglutiendi, quàm reſpirandi difficultatem adferunt. At verò ſicco & pluuiarum experte anni ſtatu, tabes ſiccæ, à calida & ſicca pulmonum intemperie, aut atrophia, vel febre eorundem hectica, quam ſe aliquando vidiſſe ſcribit Galenus, nos autem ſæpe vidimus. Lippitudines ſiccæ, conſumpta bilis & ſanguinis parte craßiore, ſero eiuſdem ſuperſtite. Arthritides ſiccæ, conſumpto humido oleoſo ac pingui articulorum, aut acri humore in articulos decumbente. Vrinæ ſtillicidia, ab vrinæ acrimonia, aut imbecillitate veſicæ præ ſiccitate nimia. Dyſenteria à biliosi humoris feritate confluente in inteſtina.

APHOR. XVII.

Αἱ δὲ καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα συνιστῶσι. εὔτονα, καὶ εὐκίνητα, καὶ εὔχροα, καὶ εὐηκοώτερα ποιοῦσι, καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ ὄμματα δάκνουσι καὶ περὶ τὸν θώρηκα ἄλγημα, ἢν καὶ προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν· αἱ δὲ νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυκοΐας, καρηβαρείας ποιέουσιν, καὶ ἰλίγγους ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσιν σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

QVotidianæ tempestates Aquiloniæ cogunt corpora, firmantque; mobiliora item & expeditiora, coloratiora & auditu valentiora reddunt. Aluos prætereà exiccant, oculos mordent: & si dolor aliquis thoracem prius habuerit, exasperant. Contrà Austrinæ corpora languida efficiunt, & humectant, auditum hebetant, caput grauant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt: & aluum humectant.

IAm anteà egit de anniuersariis & diuturnis cõstitutionibus, nunc docet quomodo vnaquæq; constitutio diurna alteret & afficiat nostra corpora. Aquilones, qui Galeno rigidi sunt & sicci magna ex parte, corpora robustiora reddunt, propterea quòd colligũt calorem & spiritus, omnia deniq; quæ faciunt ad robur naturæ. Tunc etiam fit melior concoctio, sanguificatio, distributio in corpus, vnde melior nutritio. Qua ratione etiam corpora sunt bene colorata, vt videre est in hominibus Septẽtrionalibus. Sic per Aquilones melius ratiocinamur, recordamur, mouemur, audimus, videmus, &c. quia tunc cerebrum vacat excrementis & vaporibus, illis quibus solet perturbari: spiritus tenuiores sunt & puriores: nerui sunt sicci, cõtenti, & robustissimi, vnde facilior motus. Aluos exiccant, quia tunc minus serosi excrementi colligitur, & resicca-

resiccatũ corpus externũ attrahit ab interno corpore illã humiditaté, qua fœces humectãtur: item propter alias causas Aph.5. huius sectionis cõmemoratas. Verùm oculos mordét, quoniam hi sunt maximè frigori expositi, cúmque sint rari, facilè admittunt tenuem illum & purum aërem frigidum, à quo eorum substantia quodammodo diuellitur constringendo & condésando. Sic thorax offenditur à frigore, sed non tam per poros cutis, quàm ab inspirato aëre. At austrini status vertigines adferunt. Apud Grámaticos Grçcos ἴλιγξ καὶ ἴλιγγος propriè est vertigo, quæ fit à stomachi, vacui præcipuè, morsu & nausea. Hoc loco ἴλιγγοι simpliciter intelliguntur vertigines quæ fiũt primario cerebri affectu, quum scilicet humiditates & spiritus flatuosi ac vaporosi per austrinam constitutionem in cerebro collecti agitantur à calore. In oculis difficilem motum concitant, quia videndi facultas occupata est multis humiditatibus, & vaporibus, spiritus visorius crassus est & caliginosus, videndi quoque medium est impurius & caliginosius. Aluos denique humectãt, eò quòd nulla humiditas serosa est euacuata, elaxata sunt, mollia & languefacta intestina: concoctrix facultas reddita imbecillior.

SCHOLIA.

Quos affectus pariant diuturnæ constitutiones aquiloniæ & austrinæ, supra dictum est. Nunc quas noxas quæve commoda eadem adferant quæ quotidianæ ac diariæ sunt. Ergo tempestates quæ repente oriuntur & incidunt in tempora alioqui bene morata benéque constituta, nec diu durant, sed vnius aut plurium dierum clauduntur spatiis: aquiloniæ quidem, cum

ſcilicet flatuum Aquiloniorum dominatu cælum tenetur, ſolida reddunt corpora, modicè partes cogendo, & excrementitium humorem abſumendo. Et firma, à moderata ſiccitate partium. Et ad omnem motum expedita facultatis animalis virtute, & inſtrumentorum robore. Et bene colorata, colore, charactere & mole ſalutariter conſtituta, œconomiæ facultatis naturalis & vitalis beneficio: nam vt ſe habet alimentum partium, id eſt ſanguis, ita & color ex Aphor. 28. ſect. 4. lib. 6. Epid. Acerrimos integroſque ſenſus omnes, potiſsimum vero auditum, quòd is tenuiſsimus ſit, facultatis animalis virtute, inſiti inſtrumenti integritate, meatus ſenſorij libertate, & externi medij puritate. Aluos deſiccant, virtute caloris natiui per antiperiſtaſin, coctionis & deſtributionis benignitate, infirma expultrice, robuſta retentrice, ſeroſi excrementi fæces proluentis conſumptione, & ſphincteris muſculi aſtrictione. Oculos ipſos mordent, id eſt, oculorum tunicas longè tenerrimas & cute carentes. Veteres thoracis affectus, vt tuſſes, raucedines, aſthma, phthiſin acerbiores reddunt: nam frigus thoraci & pectori inimicum tum per ſe, tum ex euentu, venas rumpit, & humorem in thoracem exprimit. Contrà Auſtrinæ tempeſtates quæ repentè oriuntur, corpora omnino reſoluunt, & in mouendo pigra reddunt, facultatis animalis & inſtrumentorum infirmitate. Et humore nimio mollia reddunt & effœminant, principióque neruorum madefacto toti corpori ſtuporem inducunt. Auditui ſunt graues, facultatis animalis: & inſtrumenti inſiti infirmitate, meatuum obſtructione & externi medij impuritate. Vertigines tenebricoſas faciunt ab inordinato motu ſpiritus animalis, apoplexiæ vel epilepſiæ prænuncias.

APH.

APHOR. XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς ὥρας, τοῦ μὲν ἦρος καὶ ἄκρου τοῦ θέρεος οἱ παῖδες καὶ οἱ τούτων ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν ἄριστά τε διάγουσι καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα. τοῦ δὲ θέρεος καὶ τοῦ φθινοπώρου μέχρι μὲν τινός, οἱ γέροντες, τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Quod ad tempora verò attinet, vere & prima æstate pueri & his ætate proximi optimè degunt, valentque maximè. Æstate verò & autumno ad aliquam vsque partem senes. Reliquo autumno & hyeme qui mediam ætatem degunt.

Temperata gaudent temperatis, & intemperata contrariis. Ergò (vt supponamus & tempora & ætates seruare suam temperaturã) vere & prima æstate pueri & adolescentes optimè degent. Sed ita meliùs distinguemus. Pueri cũ sint calidiores & humidiores meliùs se habebunt initio æstatis) vt mense Maio: adolescentes verò ab anno 14. ad 22. aut 25. (qui maximè omnium sunt temperati: aut proximi temperatis) vere temperato. At senes æstate & prima autumni parte (vt mense Septembri) quæ calida est & sicca, bene degũt, vt qui sint frigidiores & sicciores, & prætereà humidores excrementis. Reliquo autem autumno & hyemis tempore rectius valent, qui sunt inter adolescentes & senes medij, hoc est, ἀκμάζοντες ab anno 25. ad 40. & qui sunt in ætate declinante à 40. ad 60. vtrique calidi sicci, sed non in eodem gradu caloris. Nam ἀκμάζοντες ætate declinantibus sunt calidiores & sicciores, vnde etiam hos vocat interdum percalidos Hipp. In ætate declinante manet caliditas & siccitas, sed non tanta, quanta est in ætate florentibus. Ita que non ineptè dicas ætate declinantes ita vocari calidos sic-

cos, quemadmodum dicuntur calidi ſicci qui ſunt in vigore febrium continuarum: vt eos qui ſunt in declinatione ætatis vocare poſſis calidos ſiccos, quomodo appellantur calidi ſicci intermiſſionibus & declinationibus earundem febrium.

SCHOLIA.

QVibus anni tempeſtatibus ſingulæ ætates optimè habeant. Ergo per anni tempora, inquibus ὡραῖα ſiunt ὡραίως: vere quidem, quod in ſuo genere temperatum eſt, omniſque exceſſus expers. Et prima æſtatis parte, quæ fortaſſe Maio incipit, pueri ab anno ætatis ſeptimo ad decimum quartum. Et qui hos ſequuntur, adoleſcentes ſcilicet quorum ætas omnium temperatiſsima eſt ac ſalubritati corporis accommodatiſsima, integra ſanitate fruuntur, quòd temperata ætatum natura ſimilium rerum vſu in ſua natura ſymmetria contineatur. At æſtate vigente & affecta, in qua ſiccitatis & caloris ſumma ſunt omnia & autūno ad idus vſque Octobris, aliquantiſper quidem ſenes meliore ſunt loco: quia intemperatæ naturæ gaudent modico contrariorum vſu, ac ſimilem intemperiem difficilius ferunt, quàm intemperata contrariam. Quod reliquum eſt autumni & hyemis, qui inter hos ætate ſunt medij, vt iuuenes & homines conſtantis ætatis, melius degunt.

APHOR. XIX.

Νοσήματα δὲ πάντα μὲν ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται, μᾶλλον δ᾽ ἔνια κατ᾽ ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται.

QVilibet in quibuſuis temporibus morbi fieri poſſunt: nonnulli tamen in quibuſdam magis tum fiunt tum irritantur.

Morbi

MOrbi fiunt cognati aëris,ab aëre: alieni verò à natura aëris ex victus ratione.hoc certum est. Aëre enim temperato possumus ab vsu immodico calidorum,aut frigidorum morbũ incurrere,qui quidem erit non ab aëre,sed à victus ratione. Morbi itaque quidam sunt communes, ratione aëris omnibus communis,aquarum, locorum communium. Quidã sporadici, qui contrahũtur ratione victus peculiaris vniuscuiusque, in quibusdam tamẽ temporibus magis fiunt morbi:exempli gratia, apoplexiæ magis oriũtur hyeme. Si quis tamen otiosè & intemperanter viuat æstate, & statim dormiat à pastu,incurret apoplexiam,etiamsi aër sit calidus siccus.

SCHOLIA.

PRæfatio quædam est ad enumerationem morborum, qui singulis anni temporibus fiunt, nam nihil est in rebus nõ naturalibus quod morbum non poßit committere: proinde non solis temporum intemperaturis ascribendæ sunt causæ omnium morborum,endimiorum, epidemiorum sporadicorũ, siue sint hæreditarij,siue syntrophi,siue à communis aut particularis cuiusque naturæ vitio,siue per cacochymiã,siue per plethoram,siue per intemperiem,siue occultam corruptionẽ. Hi enim omnes omnibus anni temporibus accidunt, plures tamen accidunt occasione temporis, quàm vitio victus, & naturæ.Qui omnes fiunt vel ratione loci solis: sic enim æstas mouet febres ardentes. Vel ratione motus eius:sic enim ver morbos cutaneos gignit, propulsis à natura foras humoribus, vel ratione temporis præcedentis:sic enim ver generat furores,melancholias,&c. ob humores genitos autumno qui non potuerunt discuti hyeme.

APHOR. XX.

Τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικά, καὶ αἵματος ῥύσιες, καὶ κυνάγχαι καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ λέπραι, καὶ βῆχες, καὶ λειχῆνες, καὶ ἀλφοί, καὶ ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται καὶ φύματα, καὶ ἀρθριτικά.

Vere enim inſania, melancholiæ, morbi comitiales, ſanguinis profuſiones, anginæ, grauedines, raucitates, tuſſes, lepræ, impetigines, vitiligines, puſtulæ vlceroſæ plurimæ, tubercula, & articulorum dolores accidunt.

ENumerat deinceps qui morbi ſint magis peculiares veri, æſtati, autumno, hyemi. Vere autẽ alias ſaluberrimo fiũt morbi, quia humores, qui hyeme pigri, immoti & tardi deliteſcebãt in profundo corpore, ſimulatque adeſt calor vernus, ac ſpirant Fauonij, funduntur & liquantur, mouẽtúrque ad corporis ſuperficiem. Si itaq. huiuſmodi materia ſit craſſior nec ſatis attenuata, ſi viæ ſint intercluſæ, ſi natura totius corporis & ſingularum etiam partium ſit imbecilla, gignentur tunc morbi. Contrà ſi materia ſit ſatis tenuata natura robuſta, viæ liberę, ver morbis liberabit. Ver ſiquidem ob id dicitur ſalubre, quod ſi ſanũ excipiat corpus, ſanum conſeruat: ſin morbidum, ſanat: modò nihil prohibeat, vt oſtendimus. Vere ergò accidunt τὰ μανικά, id eſt, furores ſeu maniæ. Mania & τὸ μανικὸν apud Hip. voces ſunt ambiguæ. Aliquando enim dicuntur de mania propriè dicta, aliquando de vehementi furore, & de melancholia. Mania propriè dicta, eſt perpetuum delirium ſine febre, vt author eſt Gal. in Epid. & Prorrh. Rurſus hæc duplex eſt, altera mitior, altera crudelior & vehementior. Mitior, eſt à

flaua bile cerebri substantiam occupante. Quę sæuior est, ab atra bile, quam generauit vel flaua bilis exusta, vel succus melancholicus vsus. Vterque enim humor nisi celeriter vacuetur, malignam quandam acrimoniam contrahit, & conuertitur in atram bilem. Aliquando mania fit a sanguine, vt in viduis à sanguine menstruo: hic enim retētus aliis interdum tabes, aliis sanguineas vomitiones excitat, aliis manias facit, quando se confert ad cerebrum. Sed sanè credibile est, sanguinem hūc, dum diutius immoratur in vtero, contraxisse malignam quandam acrimoniam, vt eiusmodi materia verius dici possit à flaua bile exusta aut exusto succo melancholico originem habuisse, quàm à sanguine. hoc loci agit Hipp. de mania propriè dicta. Platonici faciunt duplicem maniam, vnam à Deo inspiratam (ἐνθουσιασμὸν vocant), alteram vitio corporis contractam, qua de hic loquimur. Iam quod mania seu μανικὸν extendatur etiam ad melancholicū morbum, docet Hip. lib. 6. Apho. 56. vbi per μαινομένους intelligit eos qui melancholico morbo laborant. Notandúmque obiter, libellos de mania & melancholia non esse Hippocratis, sed potiùs ab aliquo collectos ex Archigone, Posidonio, & Rufo medicis. *Melanch.)* Melancholiæ triplex est genus. Vnum flatulentum & hypochondriacum. Alterum, vbi per totum corpus sparsus est sanguis melancholicus crassus, niger, & fæculentus. Tertium, vbi idem imbibitus est vētriculis & substantiæ cerebri, reliquo corpore illæso. De hoc genere hic intelligitur. Nonnunquam tamen Hip. per melancholicos denotat vehementer furentes, quanquam propriè magis maniaci vocarentur. Morbi comitiales qui materiam habent crassam, vt pituitam, vel atram bilem, quæ occupat cerebri ven-

triculum posteriorem, qua parte est exortus spinæ: vel magnam cerebri partem. Si enim materia totum cerebrum occuparet, esset apoplexia. *Sanguinis profus.*) Intelligit omnes sanguinis profusiones, siue per nares (quæ profusiones dicuntur propriè hæmorrhagiæ) siue per vomitum, per hæmorrhoidas, per vterum fiant, siue etiam (quod rarò accidit) vbi ad cutem venularum orificia aperiuntur. Fit autem sanguinis profusio vere, natura vel grauata quantitate sanguinis per hyemem collecta, vt non possit vasis contineri: vel irritata qualitate, quum scilicet sanguis vel acrior est, vel salsuginosior. Fiunt quoque vere anginæ à sanguine, præsertim pituitoso diffuso & defluēte ad fauces imbecillas, vbi inflammationem procreat. hę porrò comprehenduntur sub hybernis de quibus anteà. Eandem habent causam grauedines, raucitates, tusses. Accidunt & vere lepræ & lichenes seu impetigines, qui duo affectus maximè conueniūt, cùm eandem habeant materiam, vtranque scilicet bilem & pituitam salsam. Sed distinguntur secundum magis & minus: quòd in lepra crassior sit, sæuior, & profundior materia: in impetigine minùs crassa, minùs erodens, minúsque profunda. Præterea in lepra magna est exulceratio & dolor (à bile flaua, & atra) color ex albo nigricans, cutis scabrities, squamæ magnæ, duræ, nigriores, crassæ, pruritus ingens à pituita salsa crassiore. In impetigine verò superficiaria scabies est, tenuis, furfuracea, calor albidior, pruritus non ita magnus, non sunt squamæ nec crustæ densæ. In equis impetigines, Chelidonas vocat Aurelianus. At psora, est veluti quidam medius affectus inter lepram & impetiginem. habet & furfures per summam

cor-

corporis cutem ſerpentes, & cruſtas denſas, ſed paucas, diuerſóque colore, materia eſt ſeroſior & tenuior, neque tam alta & profunda ſunt vlcera quàm in lepra. *Alphi.*) Vitiligo cutis eſt vitium, cuius duæ ſunt ſpecies, Alphos & Leuce. Rurſum Alphos apud nos multiplex eſt. Quibuſdam enim ſunt maculæ albæ per totum corpus ſparſæ, vocant *Ladrerie blanche.* Aliis ſunt maculæ ſparſæ colore caſtaneo. Vidi in quadã muliere ſpeciem Alphi, in qua per totum pectus cutis erat ſubalbida, aſpera, denſa, dura in modum membranæ. Reuera hi omnes morbi, vitiligines, impetigines, pſora, ſunt initium & indicium lepræ futuræ. Denique Alphus vitiligo eſt in ſumma tantùm cute reſtitans à pituita, vel humore melancholico. Λεύκη verò profundior eſt & periculoſior: quia vel à pituita viſcoſiore oritur, vel plus habet atræ bilis. *Puſtulæ vlceroſæ.*) Ἐξανθήσεις ſeu exanthemata ferè ſemper vere oriuntur. Ex his quædam dicuntur variolæ, quæ ſi durent vſque ad autumnum, letales ſunt, Quædam rubiolæ ſeu morbilli appellantur, habentque ortum à feruore ſanguinis. Aliquando contingit eſſe malignum quendam humorem, qui per corpus excitat puſtulas & maculas, quæ referunt vibices, & veluti puncturas ab vrticis, στίγματα vocant. Porrò ex variolis aliæ ſunt albæ, minus periculoſæ: aliæ rubræ, periculoſiores: nonnunquam ſunt liuidæ, & nigræ ac fœtidæ, quæ mortem planè adferunt. hæ materiam habẽt magna ex parte ſalſam, aliquando bilioſam. Quum enim natura ſeſe expurgat vere, ad cutem materiam expellit: quæ quum reſtitat, (in epidermide præſertim) neque poteſt diſcuti, facit eiuſmodi exanthema.

In quibus si sit pituita salsa largior, pruritum concitant: sin plus bilis, dolorem faciunt. Rursus hæc exanthemata sic possunt diuidi, quòd quędam sunt lęta & humiliora à materia crassiore & frigidiore: quædam sublimia & acuta, à materia calidiore & tenuiore, vt pituita salsa vel bile flaua. *Tubercula.*) Phymata vocare solet in genere Hippocrates omnia tubercula quæ excrescunt in superficie corporis. Gal. & alij medici recentiores sic etiam vocant inflammationes in inguinibus & alis.

SCHOLIA.

Melior fuisset ordo, si primùm definiuisset Hippocrates morbos proprios ac legitimos singulorum temporum suam naturalem temperaturam seruantium: Deinde perstrinxisset morbos singulorum temporum illegitimorum & à suo temperamento deficientium: Tertiò, comparasset tempora adinuicem. Contrà quod primum definiendum erat, hic vltimum describitur. Primum igitur de morbis vernis agitur, qui sanè non generatione, sed paroxysmo, hoc est, non tam ratione temperaturæ saluberrimi veris solēt fieri, quā ob præcedentium temporum intemperaturas. Ergo, vere medio cum florent fabæ, fiunt furores febris expertes, vt homines è potestate mentis exijsse videantur, præsertim qui flaua & rubicunda sunt facie, mulieresque quibus à mēstruorum palindrome in mammis fit systrophe, paroxysmo, non generatione. Et melancholiæ seu deliria febris expertia cum mœrore & metu coniuncta, præsertim hominibus constantis ætatis. Et epilepsiæ pueriles & melancholiæ: Sāguinis profluuia, narium, vteri, hæmorrhoidum, siue illa sint viscerum malè affectorum symptomatica, siue etiam plethora critica: faucium & musculorum laryngis tam proprio-

rum

tum quàm communium inflammationes, anginas appellatas, à ferina destillatione, aut humoris infernè sursum refluxu. Et catarrhi, tum capitis, tum vniuersi corporis. Et vocum asperitates, à catarrhi in asperam arteriam prolapsu. Et lepræ, ceu cutis asperitates rotundæ cum scamis & sanie coniunctæ. Et impetigines, id est cutis asperitates, cum pruritu; & defœdatione cutis coniunctæ, sine furfuribus & scamis. Et vitiligines, ceu cutis defœdationes sine furfuribus & scamis & asperitate, guttarum modo sparsæ. Et exanthemata, ceu pustulæ exulceratæ. Et tubercula, id est tumorum genus omne contra naturam. vt scirrhi, phlegmone, œdemata. Et articulorum dolores ab inflammatione nati, vt podagræ & chiragræ, fusis nimirū & liquatis humoribus in articulos delapsis.

APHOR. XXI.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων, καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ τριταῖοι πλεῖστοι καὶ τεταρταῖοι, καὶ ἔμετοι, καὶ διάρροιαι, καὶ ὀφθαλμίαι, καὶ ὤτων πόνοι, καὶ στομάτων ἑλκώσιες, καὶ σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ ἵδρωα.

Aestate autem nonnulli horum, & febres continuæ & ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item & vomitiones, alui profluuia, lippitudines, aurium dolores, oris exulcerationes, genitalium putredines, & sudamina.

IN singulis anni partibus sunt morbi, & alieni, & cognati ac proprij, vt æstate fiunt aliqui morbi verni, & alij proprij. Verni fiunt sub finem veris, & initio æstatis vsque ad mensem Iulium. Vt in his regionibus ferè semper prima æstate oriuntur febres tertianę nothæ, & duplices tertianę; quia bili permiscetur pituita vere collecta, ob piscium esum, & cœlum frigidius ac

humidius. Sic generantur continuæ nothę, putrefacto ſanguine, nec non pituita putrida bili permiſta. Iam menſe Iulio, ſi æſtas habeat ſecundum naturam, fiunt exquiſitæ tertianæ, vel propè accedentes ad exquiſitas: fiunt continuæ exquiſitæ, & exquiſitæ ardentes: inclinante verò æſtate, rurſus gignuntur tertianæ nothæ, & continuæ nothæ, & ardentes nothæ. Quæ quidem (vt alij morbi autumnales, aut ferè autumnum attingentes) ſunt longiores & periculoſiores vernis illis tertianis & continuis: idque ob cacochymiam autumno propriam & maligniorem materiam, magiſq; heterogeneam. Quartanas quidã volunt hîc expungi, quod ſint magis familiares autumno, poſſunt tamen fieri æſtate quartanæ à pituita veris exuſta & craſſiore reddita. Vomitiones bilioſæ præſertim commota bile ad ventriculum fiunt æſtate: quia tunc potius purgamur per ſuperiora, ſi prępſertim ventriculi partes ſuperiores ſint imbecilliores: vt contrà ſi ſint robuſtiores, accident alui profluuia flaua bile deſcendente ad inteſtina. Item oris exulcerationes, quum ſeroſa pars flauæ bilis acris & tenuis petit ſuperficiem oris. Eandem ob cauſam genitalium putredines, per quas non cancros intelligere oportet (vt ſemper facit Celſus) ſed cum Galeno putrilagines materiæ & putrilaginoſa pudendorum vlcera: quibus niſi tẽpeſtiuè ſuccurratur, oboriũtur gangrenę & ſphaceliſmi vel intra diẽ vnum aut duos, vt ſit abſcindendus penis. Sudamina, ἵδρωα (Gallicè *eſchaubouilleures*) ſunt exanthemata parua, quæ accidere ſolent mollioribus, vt pueris & mulieribus, in cute præſertim faciei. fiunt autem quum in ſudore, ſi quid eſt craſſioris materiæ, quodque non facile exhalet, reſtitat in cute.

SCHO-

SCHOLIA.

Morbi æstiui duplices: alij à vere præcedente: alij, æstatis proprij, ab eius nimirum intemperie geniti. Ea igitur parte anni, quæ definitur ab ortu Vergiliarum ad ortum Arcturi, nonnulli accidunt morbi verni, quod æstatis principium, veris naturam retinet, tum à commotione humoris exitum non habentis; tum ab abscessu facto intrò aut foras, aut aliò quò oportet, Tum etiam febres continuæ à motu, putredine & collectione humoris in maioribus venis atque arteriis citra peculiarem alicuius partis affectionem. Et causi, ceu febres ardentes continuæ, cum siti inexplebili, linguæ scabritie, corporis iactatione: & insigni ardore coniunctæ, per laborem & sitim obortæ; cum venulæ arefactæ ad sese attraxerint biliosos & acres ichores. Et tertianæ plurimæ, à peculiari affectione partis alicuius gignentis, mittentis, trahentis, aut suscipientis biliosum excrementum, cuius motu, putredine, aut collectione paroxysmus altero quoque die excitatur. Et vomitus biliosi, quòd in πικροχόλοις ἄνω bilis sit ἀνάρροπος, fundo ventriculi valido, infirmo autem stomacho. Et alui profluuia, quæ referũtur in πικροχόλοις κάτω, stomacho quidem valido, sed infirmo fundo ventriculi. Ophthalmiæ fluentes non siccæ, ob biliosi humoris acrimoniam sua mordicatione lacrymas proritantem ex oculis. Aurium dolores, ob materiæ biliosæ sursum refluxum, aut eiusdem prolapsum à parte quæ continet in eam quæ continetur, vnde parotides excitantur. Et oris vlcerationes criticæ aut symptomaticæ. Et sudamina, id est pustulæ quædam miliares toto corpore, maximéque in dorso sparsim obortæ, à sudorificæ materiæ acrimonia.

APHOR. XXII.

Τοῦ δὲ φθινοπώρου, καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλά. καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες, καὶ ὕδρωπες. καὶ φθίσιες, καὶ στραγγουρίαι καὶ λειεντερίαι, καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες, καὶ κυνάγχαι, καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι, καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

AVtumno verò æstiui etiam multi morbi fiunt, & febres quartanæ atque erraticæ, lienes magni, aqua inter cutem, tabes, vrinæ stillicidia, læuitates & difficultates intestinorum, coxæ dolores, anginæ, asthmata, ilei, morbi comitiales, insaniæ, & melancholiæ.

SI qua materia superest ex vere, æstas tenuat & digerit: contrà, si qua superest ab æstate, autumnale frigus poris constrictis cogit & compellit intrò. Vnde fiunt morbi æstiui autumno, hoc est, initio præsertim autumni. Autumno etiam experimur plurimas febres quartanas, & plurimas nothas, erraticas, & malignas. Erraticæ (Gal. in li. Epid.) intelliguntur tribus modis: quarum videlicet materia est heterogenea & admodum diuersa, vt quando bilis permiscetur pituitæ aut atræ bili: in quibus ea materia contraxit cacochymiá & malignitatem quandam: quæ denique nullũ ordinem, nullas periodos seruant, nulla signa edunt, vnde possimus certo prædicere salutem aut mortem. Hæ febres ob materiam crassam malignam & heterogeneá fere perseuerant ad duos menses vel septimanas sex: imò ab his ferè supersunt reliquiæ quædam, vt vix æger, etiam febre liberatus, possit esse sanitate integra & certa. Gal. tertio progn. aliter atque in Epid. loquitur de febrib. erraticis, vt intelligamus ponendum esse duplex genus feb. erraticarum. Est enim erratica

quæ

quæ febribus non ſuccedit, de qua in Epid. Eſt & quæ ſuccedit febr. continuis, de qua in progn. hoc febris genus materiam habet atram bilem natam ex bile flaua exuſta per præcedentem febrem: quæ atra bilis, partim mouetur, partim manet immota, & parte ſui putreſcit, partim non putreſcit. In his febribus ſi purgatio & phlebotomia non tempeſtiuè vſurpentur, metus eſt ab elephantiaſi, niſi robuſtæ naturæ beneficio ea materia quæ diuturnitate temporis malignã qualitatem acquiſiuit per hæmorrhagiam, aut hæmorrhoides, aut vomitũ euacuetur. *Lienes mag.*) Quia humor melancholicus abundat Autumno, neque fit tranſpiratio cute aſtricta, ideò fiunt in liene obſtructiones, tumores, inflammationes & ſcirrhi. Sic collecto humore illo in liene, nec ſatis repurgato, lien per vaſa communia tranſmittit auras quaſdam admodũ frigidas ad hepar, & ventriculum etiam, vnde refrigerato calore natiuo harũ partium (hepatis præſertim) fit deterior cõcoctio & ſanguificatio. hinc hydropes. Tabes, iis maximè qui tabi ſunt opportuni, idque ob frigiditatem, ſiccitatem & inæqualitatem Autumni. Hæc autem tabes fit vel ab vlceratis pulmonibus, vel à deſtillatione ex capite in pulmones, aut ex fluxione aliarum partium in pulmones. Sic enim ex vtero menſtrua retenta ſi pulmones petant, faciunt tabem. Sic in viris, ſuppreſſæ hæmorrhoides, tabem excitant. Sic materia podagræ aut arthritidis retenta, ſi ad cerebrũ ſe conferat, apoplexiam: ſi in pulmones, tabem inuehit. Præterea ſtillicidia vrinæ, bilis enim acris & mordax, quæ anteà per ſudorem aut inſenſibilem tranſpirationem vacuabatur laxa cute, nunc viis interceptis recurrit ad veſicam: adde quod veſica eſt imbecillis ob frigus, quòd ſit neruacea & membranacea. At ſe-

nibus fiunt ſtranguriæ, tum ob imbecillam vim retentricem veſicæ, tum ob pituitam ſalſam, quæ præterquam quòd ipſis eſt denſiſſima cutis non ſolum in ſenibus, ſed etiam in pueris & aliis difficulter admodũ exhalat, bilis verò multo facilius. Lienteriæ, hoc eſt cibi incocti, nullamque mutationem adepti citiſſimę deiectiones, ob ſuperficiariam interioris ventriculi aut vicini inteſtini exulcerationem à mordaci quodá ac tenui humore excitatam: vel ob imbecillam retentricem potentiam ventriculi, aut inteſtini vicini à magna & inſigni intemperie ſubortam. Dyſenteriæ, ab acri & blioſo humore inteſtina erodente, nonnulli hîc omittendam cenſent difficultatem inteſtinorum: cuius neque Galenus meminit in Commentario, ſed experientia conſtat, nulla anni parte magis naſci dyſenterias, quàm vltima æſtate, & autumno. fiunt quoque coxæ dolores à malignitate humorum in coxas decumbentium. Sed non ſolum coxendicum ceu coxarij dolores, verumetiam morbi alij articulares gignuntur, autumno præſertim & vere. Sed in hoc differunt, quòd verni (vt & alij morbi) ſunt benigniores & minùs periculoſi, quia materia benignior eſt & naturæ familiarior, nempe ſanguis & pituita, contrà, autumnales maligniores ob materiam maligniorem & cacochymiam. *Angina.*) Duplex eſt angina, vt antea dictum eſt, hyberna & æſtiua: eadem eſt verna & autumnalis. Verum vernæ anginæ, quæ ſunt magis à pituita, ſub hybernis comprehẽdi poſſunt. Autumnales verò, quæ ab humore acri & bile magis ortum habent, ſub æſtiuis: adde quòd vernæ & hybernę ſunt magis externæ, æſtiuæ vero & autũnales, internę magis. Ratio eſt, quia pituita illa cũ ſit craſſior & frigidior, non ſubire
poteſt

potest in corpus,sed restitat ad cutim. At bilis acrior recurrit ad venas internas. Asthmata fiunt,quia bilis à corporis partibus interioribus (vt capite & venis) fluit ad pulmones , qui sunt etiam imbecilli ob frigus. Iam ileos atrocissimus est morbus , non vnus, sed multiplex.Gal.enim tertio.Epid.confert ileum tenuioris intestini cum ileo crassioris : vt possit constitui ileos & tenuioris & crassioris intestini. Sed sæpius definitur morbus tenuioris intestini, quia crassioris ileos habet sæpe symptomata ilei tenuis intestini. Fit ergò ileos morbus autumno , quum intestina propter frigus imbecilla excipiunt cacochymiam , quæ facit inflammationem & obstructionem in tenuiore intestino,& ea præsertim parte quæ est ad pyloron & ieiunium, vel (quanquam rariùs) in crassiore intestino, adeò vt corrumpatur alimentum, nec possit descendere chylus & stercus. Symptomata vtriusque ilei sunt, magna inquietudo & δυσφορία ceu ἀλισμό : sitis ingens, quia ab alimento corrupto tollitur ad os vapor, vt etiam fit in colico dolore à flatibus: vomitus cibi & potus, aliquando & stercoris, sed tunc desperata salus est,vnde Hippoc. vehementes & sæuissimas vomitiones vocat aliquando ἰλεώδεις. Verum periculosior ileos in tenuiore intestino, quià facilè consentiunt ventriculus & hepar. Periculosior & ab inflammatione tenuioris aut crassioris intestini (quæ accidit sæpius autumno , rarius hyeme) quàm ab obstructione contracta ex stercore duro, vel ex pituita crassa, lenta, & viscida : intercipiente intestinum alterutrum, cuiusmodi ileos fieri etiam potest hyeme.

Morbi com.) Nulla est constitutio quæ magis faciat epilepsias quàm frigida sicca & autumnalis. Tunc enim abundat succus melancholicus & atra bilis: à qua causa dicebamus anteà fieri in ætate declinantibus. At vere fiunt à pituita, & hyeme, vt & in pueris. Æstate verò in iuuenibus ob vitæ intemperantiam. *Furores & mel.*) Hîc τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικὰ intellige de mania & melancholia veris, ab atra scilicet bile, ex vstione flauæ bilis aut melancholici succi in cerebro.

SCHOLIA.

AVtumnales morbi duplices, alij ab æstate præcedente, iique plurimi: autumnus enim, omnem fere effluxum humorum æstate genitorum cohibens, plurimos æstatis morbos detegit: alij proprij & familiares intemperaturæ Autumni. Autumno igitur, parte ea nimirum anni, quæ describitur ab ortu Arcturi ad occasum Vergiliarum & qui æstatem sequitur calidam atque siccam, ideoque bilis acerrimæ procreatricem, corporáque excipit illi æstati similiter quodammodo affecta, etiam accedente diætæ vitio per ὀπώραν *vsurpatæ, estque inæqualis repentina caloris & frigoris mutatione, proptereáque omnis cacochymiæ parens, & vitij per æstatem concepti conseruator: cùm multi æstiui morbi incidunt, superstite adhuc materia per æstatem collecta, cui pepasmus & excretio inæqualitate autumni denegatur: tum etiam febres, quartanæ primigeniæ, secundariæ symptomaticæ tum simplices, tum compositæ. Et erraticæ seu typi expertes, cum scilicet aut diuersis locis materia putrescit, mouetur, aut colligitur: aut ipsa diuersis focis est heterogenea: aut eiusdem portio vna mouetur, altera immota manet, vna iam putruit, altera non putrescit. Et lienis tumores primigenij ac*

secun-

secundarij: ac primigenij quidẽ, præ copia humoris melancholici, cui secernendo & excernendo lien non sufficit: Secundarij verò, per διαδοχὴν, id est, humoris successionem, quæ fit ab hepate in lienem: aut per diætæ vitium, cùm se quis per febres liberaliter potu inuitauit, nec aquam vomitione exclusit. Et hydropes triplices, causa, materia & foco. Stranguriæ, vesicæ infirmitate & vrinæ acrimonia. Et dysenteriæ ab atra bile, quæ abradendo & exasperando in intestinis molesta est, siue illæ sint primigeniæ siue secundariæ. Et alui præproperæ deiectiones, cibi nullo modo mitificati, priuatione primæ coctionis per intemperiem frigidam alui, aut superficiariam exulcerationem ab acri humore, qui abradendo & exasperando fuit molestus, aut catarrhi in aluum delapsum, aut hecticam intemperiem alui. Et asthmata ceu suspiriosi anhelitus, cum difficultate spirandi, quæ in branchiorum obstructione, aut spiritus flatulenti, aut materiæ flatulentæ ad pulmones & ad diaphragma refluxu consistit. Et ilei, ceu chyli aut stercoris, ob intestinorum obstructionem vel inflammationem intercepti, vomitiones.

APHOR. XXIII.

Τοῦ δὲ χειμῶνος, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθέων, καὶ πλευρέων, ὀσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι.

Hyeme pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, grauedines, raucitates, tusses, dolores pectoris, laterum & lumborum, cephalalgiæ, vertigines & apoplexiæ.

Omittit Hippocrates morbos inclinantis autumni, qui tamen cùm gignátur prima hyeme, possunt hîc subintelligi, cuiusmodi sunt tabes, anginæ,

asthmata,&c. Verum morbi hyemis proprij hi sunt pleuritid. &c. quia caput per hyemem pituita & recrementis refertum sese exonerat in partes thoracis, non solùm sua natura imbecillas, quod illæ exangues sunt, multis ossibus, cartilaginibus, neruis & membranis contextæ, sed & imbecilliores factas hyeme ob inspiratum aërem frigidum & hybernum, quem imbibunt. Sed obiiciet quispiam, quòd ad pleuritidem attinet, membrana costas succingens, quæ natura suá densior est, à frigore ambiente redditur adhuc densior, vt penetrare eam non possit pituita, vnde fiat pleuritis. Præterea Gal. quum dicit alicubi pituitosos non incurrere (aut raro) pleuritin, causam reddit, quia pituita crassior est, quàm vt possit penetrare crassam illam & densam tunicam succingentem. Dicemus, membranam hanc non effici duriorem aut densiorem à frigore: eo quòd per frigus recurrente intrò calore totus thorax calet, quo tepido calore ea redditur mollior & rarior. Docet insuper experientia frequentissimas in his regionibus pleuritidas gigni hyeme, à pituita, quam tamen verisimile est dilui interdum vel seroso humore, vel sanguine, vel bile flaua: quando sputa leuiter intincta esse videmus alias serosa materia, alias sanguine pauco, aliquando etiam bile. Sed non omnis laterum dolor est pleuritis, oportet enim adesse quinque, febrem assiduam, dolorem lateris punctorium, spirandi difficultatem, tussim, & pulsum durum. *Lethargi*) hæc vox in quibusdam Hippocratis exemplaribus desideratur, potest tamen addi. Reuera enim lethargi morbi sunt hyberni, fiuntque à pituitæ copia cerebrum occupante, cum febre & perpetua dormiendi

cupi-

cupiditate. Raucedines, grauedines, tusses, fiunt etiam à pituita, à cerebro defluente. Dolores pectoris & laterum distinguendi sunt à pleuritide, siquidem sunt sine febre, & aliis symptomatis pleuritidis. Accidit aliquando, vt membrana succingens sit densior & calor validior: quare non fiet in eam fluxio, sed in musculos intercostales, ita vt inibi oriantur nonnunquam dolores acerbissimi, pituita crassa, lenta & viscida (quæ in flatus multos resoluitur) musculis inhærente. Aliquando hæc hæret etiam parti mediæ inter musculos intercostales & tunicam succingentem: vnde fit notha quædam pleuritis, pituita illa discutienda venit topicis calfacientibus, incidentibus, tenuantibus, discutientibus, potius fomentis ac sacculis admotis, quàm cataplasmatis, oleis, aut cucurbitulis. Hæc enim tria hic nil conferunt, aut parum. *Lumborum dol.*) Hippocrates vsitatis vocibus vtitur: vocatque ὀσφύας & musculos lumbares tam interiores quàm exteriores (& renes ipsos aliquando) & spinam quæ est in lumbis, & fibras quę colligant & copulant renes cum spina & lumbaribus musculis, vbi propter frigiditatem fiunt magni dolores, vt denique in omnibus neruosis partibus, quum fibræ à fibris separantur, vt in inflammatione tunicæ costas succingentis, in meningibus cerebri, &c. Interdum non sunt hi lumborum dolores à frigiditate, sed à catarrho facto ex posteriore cerebro per spinam, & restitante in lumbis: id quod tamen hyeme præsertim accidit. Sic cephalalgiæ fiunt hyeme à pituita, qua repletur caput, faciente & tensionem & grauitatem, quum scilicet à calore languidiore commouetur,

partim resoluitur in flat⁹, partim immota manet, ἴλιγ-γος propriè apud Grammaticos est tensio circa ventriculum, vnde cerebrum compatitur, & vertigines fiunt. Sed cum Hippocrates verbis vtatur vsitatioribus, hîc per ἰλίγγους intelligit σκοτώματα καὶ γύρους, quũ scilicet calore inualescente pituita incalescit in cerebro, & vertitur in flatus & spiritus: id quod accidit præsertim in fine hyemis & per initia veris. Apoplexiæ fiunt aliquando à pituita, & tunc hyeme fiunt: aliquando ab atra bile, & sic Autumno: aliquando accidunt vitio corporis, vt in arthriticis, qui si intemperanter viuant, natura quæ antea robusta demittebat materiam ad articulos, nunc imbecilla deponit in partem nobilem, vt cerebrum, & in apoplexiam incidunt qui ferè commoriuntur. Fiunt etiam vbi arteriæ carotides intercipiuntur in plexu retiformi, flatu, aut alia quapiam re.

SCHOLIA.

Hyemis frigidæ & Aquiloniæ, cuius historia definitur ab occasu Vergiliarum ad æquinoctium vernum, hi sunt proprij ac familiares morbi. Tunicæ costas succingentis, & musculorum intercostalium inflammationes primigeniæ & secundariæ. ac primigeniæ quidem, ob humoris in partem vi tempestatis aquiloniæ malè affectam prolapsum: secundariæ, quæ pleuritidi superueniunt. Lethargi ceu deliria cum febre, sopore, & repentina obliuione coniuncta, à pituita putrefacta in cerebro. Pectoris, laterum atque lumborum dolores primigenij ac secundarij: ac primigenij quidem, ex catarrhi prolapsu: secundarij verò, ex partium malè affectarum sympathia. Dolores capitis, aucto cerebro plethoricis causis, aut obsito plurimis vaporibus. Tenebricosæ vertigines, tum à fla-

flatibus Aquilonijs, tum ab humore crasso, qui in flatum versus & agitatus facit vertiginem. Apoplexiæ, præsertim obsitis humore cerebri ventriculis, unde spiritus animalis exitus prohibetur, qualis apoplexia fortis dicitur.

APHOR. XXIIII.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει, τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν ἄφθαι, ἔμετοι, βῆχες, ἀγρυπνίαι, φόβοι, ὀμφαλοῦ φλεγμοναί, ὤτων ὑγρότητες.

Secundum ætates hi morbi fiunt: paruis quidem & recens natis puerulis, oris vlcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pauores, vmbilici inflammationes, aurium humiditates.

Absoluto sermone de temporibus, nunc agit de ætatibus tum masculorum, tum fœmellarũ. Prima ætas, eorum est qui recens nati sunt, vsque ad dentitionis tempus, hoc est, ad mẽsem septimum, quibus accidere dicit ἄφθας, i. oris vlcera, &c. Hę describuntur ab omnibus ferè medicis, sed sine distinctione, quia confundunt cum aphthis. Est itaque duplex aphtharum genus, puerorum, & adultorum. Pueriles (vt & adultorum) fiũt quum exulceratur oris interioris superficies, habentq. causam triplicem, quia os interius est mollius, lac nutricis acrius, excrementum à cerebro defluens acrius. Nostris tamen pueris rarò accidũt aphthæ, quia Gallicanarũ matrũ & nutricum frigidius est lac ac humidius. Sed aphtharum loco pustulas habent, & vlcera serpentia per totam faciẽ, per caput, post aures, & multam prætereà saliuationẽ. Quorum vlcerum & saliuationis meminit Hippocrates li. de morbo sacro, Siquidem (inquit) enascuntur vlcera

circa faciem ac caput, & saliuationes puerulis, salubrius postea viuunt. Indicium enim est, robustam esse naturam, quæ expellat humiditates & superfluitates in vtero conceptas. Quòd si id non contingat, minùs sani sunt pòst victuri. Cui Hippocratis sententiæ astipulantur etiam nutrices: Verùm distinguendum est dictum Hippocratis. Si mater sit sana, boníque succi cibis fuerit vsa dum vterum gereret, puellus etiamsi non exulceretur, salubriter tamen viuet. Indicio est, quod huiusmodi puerulí sint corpulenti & bene habiti. Sin corpulenti non sint, si non exulcerentur, insalubriùs posteà degent, vt qui non expurgentur superfluis humoribus contractis in vtero matris, inualidæ aut prauis alimentis nutritæ quandiu grauida fuit. Sunt & aliæ aphthæ adultorum (3. Epid. statu 3.) quæ nascuntur constitutione quæ putredinem gignit, hoc est, calida humida & sine ventis, ab atra bile aut flaua, quæ per eam constitutionem facilè putrescit, & præterea quandam malignitatem acquirit. Ob id hæ aphthæ sunt malignæ, nec cedũt remediis, vti aphthę puerorum, quæ facilè curantur astringentibus: contingunt etiam quandoque viris à contagione luis venereæ, aliquando etiam contingunt ventriculo, vnde lienteria. Iam vomitiones accidunt puerulis propter voracitatem, quia plus lactis exugunt quàm possit ferre & concoquere ventriculus. Hippocrates morbum statuit: at nutrices pueros, qui lac reiiciunt, putant esse salubriores magísque viuaces. Sed istud distinguendum. Ea reuomitio potest esse à copia lactis nutricis. Vitales sunt & salubriores infantes qui reuomunt à copia lactis, quia robustus ventriculi calor natiu' vbi amplexus est lactis partem meliorem, magísque

gíſque familiarem; reliquum tanquam ſuperuacaneũ reiicit. Et hi ſolent eſſe voraces, bene habiti & colorati. Contrà minus ſunt vitales ſtrigoſi & male colorati, qui lac reuomunt ob alias duas cauſas. Tuſſes quoq; facilè pueris accidunt ob humiditatem cerebri multam delabentem ad aſperam arteriam & pulmones. Vigiliæ, propter aphthas, dolores, tormina, &c. Item pauores, φόϐοι, quum terriculamenta quædam accidũt pueris, quum etiam citra cauſam aliquando rident. Cauſa duplex eſt. Vna, quia in ventriculo eſt alimentum quoddam corruptum, aut vitioſus & malignus humor, vt atra bilis: vnde neceſſe eſt per conſenſum tolli ad cerebrum vapores atros, qui obuerſentur animæ, & inducant illos pauores, imaginationéſque falſas: quod fit etiam in aliis pueris vel vſque ad decimũ quartum annum. Altera cauſa eſt, quia in pueris non eſt ratio, tametſi phantaſiæ vigeant, vt videre eſt in mulis & equuleis, qui ſæpe ſaltant, calcitrãt, hinniũt, abſque cauſa manifeſta. Vmbilici inflammationes ſæpe accidunt, ſi vmbilicus non rectè præcidatur, aut præciſo non adhibeantur conuenientia remedia. (*Aurium humiditates*) Cerebrum ſecundum naturam expurgatur magis per nares & palatum, minùs ſecundũ naturam, & rariùs per aures. Ob id Hippocrates aurium humiditates præter naturam eſſe, & in morborum numero ponendas arbitratur.

SCHOLIA.

Hactenus de morbis tum propriis tum alienis, qui ſingulis anni tempeſtatibus fiunt. Nunc de iis qui ſingulis ætatibus ſunt familiares, initio ducto à puerulis nuper

natis. Qui in ætates incidunt morbi, quique suscipientium causarum naturam sequuntur, immutatione tēperamenti & habitus dominatúque humorum, quarum trium rerū diuersitatem ætates adferunt: huiusmodi ferè sunt: Recens natis, à primo die natali ad septimum vsque mensem. Aphthæ seu oris interioris & exterioris vlcuscula, ob temeritatem cutis, seri lactis acrimoniam, aut corruptionem eiusdem in ventriculo, grauémque nutricis halitum natæ. Vomitiones crebræ à lacte corrupto & crudo, quòd ei nondum assueta aluus temperamento & habitus mutatione laboret: Tusses ab intemperie aëris cui non assueuit puer, & catarrhi prolapsu. Vigiliæ, doloris acerbitate & tussi. Pauores, sursum elatis à lacte corrupto tetris vaporibus, deinde facultatis imaginatricis & sensus communis infirmitate, vmbilici inflammationes, quarto aut septimo ab ortu die, eo scilicet nuper exacto, exectis malè secundinis, & sanguine in partem dolentem transmisso. Et aurium colluuies, humidiore cerebro, quòd scilicet tanta sit in cerebro humoris abundantia, vt ei expurgando neque os neque nares sufficiant, sed per incommoda lege naturæ loca feratur.

APHOR. XXV.

Πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν οὔλων ὀδαξισμοί, πυρετοί, σπασμοί, διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

ADuentante dentitionis tempore, gingiuarū pruritus, febres, conuulsiones, alui profluia, maximè quum caninos edunt, & iis præsertim pueris qui crassissimi sunt & aluos duras habent.

HIppocrati lib. de carnibus, triplex est dentium genus & generatio. Vnum genus est eorum, qui generantur,

generantur in vtero. Sanguis enim menſtruus confluit ad nutrienda oſſa capitis & maxillas, deinde ex reliquo horum alimento à calore exiccato & indurato fiunt dentes in gingiuis. Quod quidem verum eſſe conſtat ex anatome puerili ſeptimeſtris, in cuius diſſectis ginginis inuenti ſunt dentes in vtero formati. Secundum genus oritur editis in lucem ab alimento, lacte videlicet. Tertium genus generatur à ſolidioribus alimentis. Itaque ὀδοντίασις dicitur, hoc eſt, dentitio, non quum primùm generantur dentes, ſed quum primùm erumpunt & apparent, tum nati in vtero, tũ à lacte geniti in editis in lucem. Qui dentes ferè ſeptimo anno pueris excidunt, præſertim ſolidioribus alimentis vbi fuerint vſi. Conſentiunt autem ferè omnes illam dentium ex ſuis phatnis & cauernulis eruptionem fieri menſe ſeptimo. Proinde primùm apparent dentes inciſorii ſeu primores, qui & gelaſini dicuntur (quòd in riſu emineant) vocant *dents de laict*. Lati ſunt & acuti, numero 8. Inciſores ſequuntur ordine generationis & eruptionis, canini, acuti, ſed non lati, qui cibum potius frangunt quam incidunt: numero quatuor, & erumpuntque 9. 10. aut 12. menſe. Mulierculis vocantur *les œilleres*. Poſteà emergunt maxillares, numero 16. ferè in maſculis, 20. in fœminis: nonnullis (licet) 24. horum porrò tarda eſt generatio, differentiaque duplex. Sunt enim primi maxillares, qui naſcũtur 2. anno, aliquando etiam 3. Sunt ſecundi, genuini dicti & σωφρονιστῆρες, id eſt ſapientiæ dentes, qui poſtremi exoriuntur adultis (etiam abſque dolore) anno 7. aliquando 14. aliquando etiam 20. & nonnunquam tardius. Scribit enim. Plin. naſci quibuſdam anno 80. ὀδοντίασιν igitur intelligimus non dentitionis principium, ſed totum tempus quo pueris erumpunt dentes

primores, canini, & maxillares primi: quod tempus extenditur à mense septimo, ad secundum annum aut circiter. Iis denique qui dentiunt, fiunt gingiuarum pruritus: quia dentes eruptionem molientes pungũt & configunt gingiuarum carnes. Aliquando id fit à materia serosa & salsa à cerebro defluẽte: à cuius materia reliquis aliisque excrementis, dolore facto, dum veluti stimuli gingiuas compungunt dentes, vigiliis, & inflammatione gingiuarum fit febris. Febris hæc plenitudinem & copiam crudi humoris liquat & fundit in neruos nondum satis robustos, vnde conuulsiones. Ab eadem copiæ cruditate fiunt quoque alui profluuia in pueris. Hæc accidunt maximè quum caninos edunt, quod fit magna ex parte 9.10. aut 12. mense (conuulsiones præsertim) & iis pueris qui sunt crassissimi, &c. hoc est, qui sunt pleniores, & plus habent humiditatis superfluæ, quam facilè colligunt ob voracitatem. Sic cùm vnà cum stercoribus excernatur aliquid bilis, serosæ materiæ, & excrementorum fuliginosorum, si aluus sit dura, cùm ea tum retineantur, necessario augebitur in corpore humiditas: vnde febres & conuulsiones.

SCHOLIA.

CVm recens nati dentes primores emittere cœperint, nimirum septimo aut nono mense, & vltrà, habent gingiuarum stimulantes pruritus atque dolores, dentibus paulatim erumpentibus. Febres, corruptis scilicet doloris acerbitate vigiliisque humoribus. Conuulsiones, cum febris est mitior, non autem acuta, quod puerorum nerui sint valdè infirmi, liquatis nimirum humoribus à febrili calore neruos implẽtibus. Alui profluuia, corruptione lactis, aut humore in

ventri-

ventriculum decumbente irritatione gingiuarum commoto,& tum minus conuulsione tentantur. Præsertim cum caninos edunt dentes, vt duodecimo, 15.& 17. mense, quo sunt acutiores dentes, & gingiuarum carnes densiores ac duriores: & qui inter pueros craßißimi sunt, quia hi pleniores sunt, magisque sanguinem comprimunt, vnde putrescit magis ad febres generandas, conuulsionem & epilepsiam: & qui aſtrictiore sunt aluo, qui excrementa ventris retenta in caput vapores mittunt, qui neruos implent.

APHOR. XXVI.

Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἴσω ὤσιες, ἄσθματα, λιθιάσιες, ἕλμινθες στρογγύλαι, ἀσκαρίδες, ἀκροχορδόνες, σατυριασμοὶ, στραγγουρίαι, χοιράδες, καὶ τ᾽ ἄλλα φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

Ipsis verò grandiusculis tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxationes, aſthmata, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, strāguriæ, strumæ, & alia tubercula: præcipuè verò prædicta.

Hic loquitur Hip. de ea ætate quæ intercipitur à 4. aut 5. anno vsq; ad 10. 11. aut 12. Quam ætatē agunt qui dicuntur & παιδίσκοι (anno 4. aut 5.) & παῖδες καὶ βούπαιδες, anno 7. (quum iā sunt capaces disciplinæ) vsq; ad annos pubertatis. Nā νήπια Hipp. dicuntur aliquando Gal. 6. Epid. test.) fœtus abortiui & deiectitij non multò post cōceptum, primo, 2. aut ad summum tertio mense. Interdum de editis in lucem vsq; ad annum 4. 5. 6. aliquando etiam vocantur pueri vsque ad annos pubertatis. Mediam itaq; agentib. ætatem inter dentiēdi tempus & pubertatis, tōsillæ seu paristhmia fiunt. Sunt autem παρίσθμια Græcis glandulæ vtrinque

ad radicem linguæ appositæ, quas Plin. tonsillas, barbati amygdalas vocant. Isthmus verò pars est (authore Gal. in comm. (quæ os & gulam interiacet. Sed vt aliquando nomine partis intelligit partis affectioné Hipp. hoc loco paristhmia pro partis malo accipit, hoc est, inflammatione glãdularum. Verùm cùm notata parte sæpe etiam inaudiat vicinas partes, intelligemus inflammationem membranæ illius, quæ est ad radicem linguæ in faucibus, in paristhmiis, in vicinis partibus: & inflammationem musculorum illi membranæ subiectorum. Quod vbi accidit (ita vt fiat quędam angina) musculi inflammati contrahuntur, & inflammant contrahuntque neruos, nerui ligamenta, hæc vertebam quæ in occipitio est, vnde luxatur ad interiora. Sed quam vertebram significet Hippocrates non declarauit Gal. in com. Intelligit autem secundam vertebram, quæ ipsi quãdoque Dens appellatur: 3. de articulis vocat magnam vertebram. Interdum tamen non tota vertebra dicitur Dens, sed tantùm processus ille pyrenoeides, qui capiti iungitur ad annuẽdum & abnuendum: sic dictus, à similitudine canini dentis. In hac itaque luxatione vertebræ magnæ (qui Dens dicitur) id interiora (εἴσω sæpe Hip. pro ἔμπροσθεν. id est ad interiorem partem) ea parte qua Dens est, cauitas quædam apparet in ceruice. Est quinta anginę species. Asthmata, id est, spirandi difficultates (quales esse solent iis qui diutiùs cucurrerunt & vehemẽtiùs) fiunt in pueris ab influxu crudi humoris in pulmonis bronchia: quibus oppletis angustior fit via materiæ respirationis. Calculi verò hac ætate maximè fiunt duabus de causis. Nam ob intemperantem victum multi humores crudi collecti vnà cum vrinis ad vesicam diuertunt, quæ est calculi materia. Altera causa

eſt calor, quia materiam hác indurat, & lapideſcere facit: in pueris tamen non eſt eiuſmodi expectanda ætatis mutatio quæ ſoluat calculum, ſed agendum remediis quæ calculum frangant. Quod ad lumbricos attinet, docet experientia pueros his maximè abundare. Poſſunt autem intelligi vermes rotundi duobus modis tum qui ſimiles ſunt ſemini cucurbitę, tum qui ſunt longi & rotundi, quales ſæpe videmus. Sed reuera intelligere oportet longos & rotundos, qui à crudi humoris putredine calore forti accedente generãtur magna ex parte in ſuperioribus inteſtinis, ita vt chylum aliquando abſumant, & faciant atrophiam: interdum ad ventriculum aſcendunt, & per os reiiciuntur, aut per ſe & ſoli, aut tunica ceu membrana quadam inuoluti. At aſcarides lumbrici lati, & tenues generantur in craſſo præſertim inteſtino ad eadem materia putreſcente, & fortaſſe etiam à ſtercoribus ibi retentis. Sunt autem tenues, quia calor non eſt ita fortis, nec ita multa eſt materia & tam magna putredo. Eſt etiam genus quoddam lumbricorum latorũ. (Gal. libro de Theriaca) quod tota occupat inteſtina ſua longitudine: cuius rarior eſt generatio, facitque βυλιμίαν. Verrucæ penſiles, ἀκροχόρδονες (Gall. *poireaux* (generantur à materia craſſa & viſcida ad cutim erumpente. *Satyriaſmi.*) Hippocratis interpretes, vt Gal. Philotheus, Celſus quoque ſatyriaſmi non meminerunt: ob id veriſimile particulam adiectam eſſe à poſterioribus interpretibus. Nomen eſt valde ambiguũ σατυριασμὸς apud omnes medicos ferè. Oribaſius interpretatur verrucarum genus, vbi verrucam maiorẽ circundát minores aliæ. Ariſt. morbũ in quo propter flatus facies repræſentat faciem Satyrorum. Medici

Græci,vt Gal.lib. de tumoribus præter naturam, per ſatyriaſmum intelligunt quandoque Elephantiam, quia in hac conſumptis maſculis temporalibus fit oſſium eminentia ad tempora, ita vt caput, Satyrorum in morem,cornutum appareat. Quanquam alij ſic volunt dici elephantiam,quòd qui hac laborãt, cùm ſint calidi & admodum flatuoſi, ferè turgentem & contemptum habeant penem,laſciuorum Satyrorum more. Vnde etiam nonnullis ſignificat intenſionem penis præter naturam: alio nomine dicitur priapiſmus & ſatyriaſis. Sed cùm iſta nihil ad hunc Aphoriſm.faciant, ſupereſt vt probetur Galeni ſententia in exegeſi vocum Hippocratis, vbi ait, ſatyriaſmum ſignificare glandularum tumores prominentes iuxta aures. Hippocrates 6. Epid. part. 3. meminit duorum eiuſmodi tumorum circa aures, γογγρώνων videlicet & φηρέων. Gongronæ ſunt collectiones duræ ac rotundæ non longæ circa guttur. At Pherea tumores ſunt non rotundi, ſed oblongi in glanduloſis partibus ſub auribus. Sic dicti à φήρα Theſſaliæ vrbe in qua graſſabantur, miſcebantur (inquit) tuſſes & φηρέα.quo loco (ait Galenus in eum commentarium) φηρέα vbi euacuata ſunt repræſentare Satyrorum ſimilitudinem & effigiem, oblongas enim hi circa aures eminentias obtinent. Hoc loci igitur per ſatyriaſmos intelligere poterimus pherea illa,quę reuera ſunt parotides, quibus videmus pueros infeſtari aliquando. Poſt dictionem ſatyriaſmi in quibuſdam exemplaribus legitur ϛραγγκείαι,in aliis omittitur.Sed ſi legatur,cùm anteà dixerimus ſtranguriam fieri tum ab acri humore veſicam petẽte,tum ab imbecillitate retentricis: verum quidem erit pueris fieri præſertim à reten-

à retentricis imbecillitate, sed non item ab acrimonia humorum. *Strumæ*) Gal. harum causam facit multitudinem pituitæ à capite delabentis ad collum sæpe, aliquando ad thoracem, ad brachium: possunt tamen esse à melancholia, vt sæpe experimur. Phymata hîc generatim vsurpantur pro omnibus tumoribus preter naturam: speciatim tamen pro inflammationibus glandularum, præsertim in inguinibus & alis. (*Prædicta*) vt verrucæ, strumæ, satyriasmi, &c.

SCHOLIA.

CVm puelli absoluta dentitione ablactati fuerint, vescique cibis cœperint, à bimatu scilicet ad septimum ætatis annum, & vltra: Paristhmia ceu tonsillarum & faucium inflammationes à cibo malè præmanso, qui faucibus abradendo molestus est, aut ab humorum à cerebro in glandulas eas defluxione. Vertebræ, quæ est ad occiput, intro luxationes, tractis in sympathiam faucium inflammatarum neruis & ligamentis, aut etiam communicato partibus illis tuberculo. Asthmata ceu suspiriosi anhelitus, obstructis pulmonum bronchiis per diaphragmatis oppreßionem, aut per humorum crassum in pulmones prolapsum. Calculi in vesica, ob nimiam crudi humoris colluuiem & vesicæ infirmitatem. Lumbrici rotundi in intestino colo, tineæ in cæco: & ascarides vermiculi in ano nati, à corruptis cibis in pituitosam naturam. Verrucæ pensiles, ceu paruæ quædam eminentiæ, callosæ, rotundæ, angustæ basis, ita vt suspensæ videantur à pituitoso humore crasso. Satyriasmi, tubercula ad aures oborta. Strumæ ceu duri tumores circa aures & maxillas inferiores, præsertim his qui sunt angusti re

fronte & collapsis temporibus.

APHOR. XXVII.

Τοῖσι δ' ἔτι πρεσβυτέροισι καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τουτέων τε τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος ῥύσιες.

GRandioribus autem & ad pubertatem accedentibus, superiorum etiam morborum multi accidunt morbi, & febres diuturniores potius, & sanguinis è naribus profluuia.

HÆc est quarta ætas, puberum videlicet, nimirum eorum qui attigerunt 10.11.12. annum vsque ad 17. aut paulò tardius : Non enim certus definiri potest modus pubertati, vt nec aliis ætatibus. Signa autem sunt tria quibus pubertatem intelligamus. Primum, cum lanugo illa enascitur tum maribus, tum fœminis. Secundum, quum incipiunt τραγίζειν καὶ ἀφροδισιάζειν, hoc est hircire & venerea persequi. Tertiũ quum masculus incipit semen emittere, & fœminæ menses erumpunt. Porro in Græco τουτέων debet referri non ad ætates præcedentes, vt pueritiam, sed ad morbos præcedentes & proximæ ætatis ; vt sit sensus, multi morbi fiunt in hac ætate, qui in proxima fiebant, quia scilicet huius temperamentum cum illius temperamento maximè conuenit. At nullo modo ætas hæc quarta conuenit cum prima & secunda. Sic namque τουτέων solet vsurpare Hippocrates de eo quod proximum est, vt Aphorism. 21. sectionis huius. τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε τουτέων &c. Æstate nonnulli horum, &c. His ita positis accidunt pueris febres magis diuturnæ ob qua-

ob quatuor causas ex Gal.lib. de Crisibus. Prima est, quantitas materiæ copiosior. Secunda, qualitas frigidior & crassior. Tertia, densitas corporis. Quarta, imbecillitas virium. Itaque si in pueris insit copiosior materia, si frigidior & crassior minusque fluxilis, si densius corpus, si virium imbecillitas: febres erunt diuturniores. At à contrariis causis erunt breuiores, si nimirum materia pauca, si tenuis, fluxilis & calida, si rarius corpus, si virtus naturalis robustior. Quin etiã si materia sit copiosior & minus tenuis, corpus densius, etiamsi vires paulò robustiores sint adiunctæ, febres eius materiæ ratione erunt diuturniores. Vnde patet in Commentario Galeni legendum esse non ἀῤῥωςίαν, sed ἐῤῥωςίαν, vbi ait corpora puerorum citissimè alterari, propter facultatis naturalis firmitatem. Quinetiam puberib. sanguinis profluuia accedunt è naribus: sic hæmorrhagia propriè accipitur. Fit autem hęc vel propter sanguinis copiam, vt in hac ætate magna ex parte: vel ob qualitatem, vt in febribus. Gal. hunc locum exponit 6. Epid. Com. tertio ibi, Quum hircire incipiunt & venerea appetere, iis profluit sanguis. Proinde fiunt hæmorrhagiæ in pubertate, non quòd plus sanguinis generetur in ea ætate quàm in prima aut secunda, sed quia & minùs absumitur, & præterea calidior est. At in secunda & tertia ætate non ita fluit sanguis etiamsi copiosior gignatur, quia magna eius parte indigent ad incrementum: adeò vt longè maius accipiant incrementum per has duas ætates quàm in reliquis. Prætereà in his non ita calet sanguis atque in pubertate: quo autem longius ætate progrediuntur pueri eo paucior, magisque calidus redditur sanguis.

SCHOLIA.

PRouectioribus, à septimo ætatis anno ad 14. quo tempore epiphyses dentium decidũt, atque tum pueri nominantur. Et pubertati vicinis, nempe 12. 13. & 14. annos, cũ multi pueriles accidũt morbi, vt vermes, lumbrici, ascarides, verrucæ, vesicæ calculi. Tum verò diuturnæ & cõtumaces febres, cacochymiæ & voracitatis soboles: adde quod in his quæ venerem agnoscere incipiunt, corpus multum turbatur, humores corrumpuntur, vires vsu veneris non assuetæ debilitantur. Et sanguinis profluuia è naribus, præsertim iis qui venerem agnoscere, vocemque asperiorem edere cœperint, maribus quidem: fœminis vero, mensium eruptiones.

APHOR. XXVIII.

ΤΑ᾽ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ μησὶ, τὰ δὲ, ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσιν. ὅσα δ᾽ ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, χρονίζειν εἴωθεν.

PLurimi verò morbi puerulis iudicantur: alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neque pueris circa pubertatem, neque fœminis quum menstrua erumpunt soluti fuerint, inueterascere consueuerunt.

HIp. (teste Gal. in cõ.) πάθεα καὶ πάθη vsurpat aliquãdo pro morbis, vt hic. Agit autẽ de morbis diuturnis, quomodo in pueris, vt puerorũ nomine includamus & recens natos, & dentiẽtes, & ętatem quæ vsque ad pubertatem extenditur, iudicentur siue soluãtur. Iudicãtur vero plurimi quidem ex his: vt, exempli gratia, tusses in 40. diebus. Quadragesimus enim dies primus est in morbis lõgis dies iudicatorius magna ex

parte,

parte, poſſunt enim aliquando citius iudicari: finis autem eſt acutorum ἐκ τῆς μεταπτώσεως. Poſt diem 40. dies decretorij ſunt 60. 80. 120. poſteà menſes. deinde anni: vt 7. menſes, 7. anni. Neque enim neceſſe eſt, morbum qui nõ iudicatur die 40. ſtatim progredi & perſeuerare vſque ad 7. menſem: vt neque etiam ad 7. annum, cum ante hoc tempus poſſit finiri morbus, etiã ſi ſeptenarius plurimum habeat momenti in morborum iudiciis, vel authore Hippocr. Sed hoc non ſemper habet locum. Verùm cum veteres multa ſcripſerint & ex ratione & obſeruatione, ex hac animaduertit, ſcripſitque Hippocr. morbos plurimos, vt ſæpe epilepſiam, ſolui per ſeptenarios. Reuera epilepſia, ſi vitio ętatis prouenerit, per ſeptenarios magna ex parte ſoluitur. Sin ab erratis vitæ, in ea ſoluenda nullam vim habet ſeptenarius. Proinde eam quæ vitio ætatis prouenit, ſolui dixit Hippo. quum ad pubertatem accedunt pueri. Rectè Philotheus: annis (inquit) pubertatis magna fit mutatio, vt puerorum morbi ſoluantur: quod fit propter ætatem, non propter dies aut aſtra. Ex morbis puerilibus alij fiunt ſolo ætatis vitio, alij propter errata vitæ, alij inſigni vitio alicuius partis principis, vt ſi ſit ſcirrhus in aliquo viſcere. Si ortꝰ ſit morbus vitio ætatis, expectari poteſt auxilium per ſeptenarios & à pubertate, tanquam ætate contraria. Si ob errata vitæ, ſolutionem expectare oportet non mutatione ætatis, ſed commutata vita in melius. Si à vitio partis internæ, vtendum remediis, nec expectanda ætas. Quemadmodum etiam puerorum calculus mutatione ætatis curari nequit, ſed chirurgia potius. Quòd ſi hi morbi in pubertate non deſierint tum maſculis vbi venerem agnoſcere: tum fœminis, vbi mẽſes erumpere cœperint, longo tempore durant.

Virgines sæpe laborant fœdis illis coloribus: ídque propter sanguinis copiam, aut vitium sanguinis suppressum. Quòd si vbi ad pubertatem peruenerint, erũpent menstrua, eo morbo liberabuntur. Ob id Hipp. lib. de virginum morbis consulit vt celerrimè coëant, aut detrahatur sanguis. Ait enim in eodem libello & 6. Epid. Increscentes morbos venus soluit. Quod Gal. sic exponit: increscentes in pubertate morbos venus prima soluit. Non tamen quod prosit omnibus pueritię morbis, est enim inimica morbo comitiali & phrenitidi: pituitosis alioquin morbis & melancholicis amica, si modò natura robusta sit, alioquin funesta. Verum suppresso sanguinis vitio virginibus prodest, quia tardantes menses incitat, efficitque vt aliquando concipiant, vt ait Hip. lib. de morbis virginũ, aut pariant, vt Aurelianus ex Hip. vnde aliquid vitiosi sanguinis expurgatur, ad cuius excretionem, morbis, quibus diuexantur, liberantur. Aliquando fœdos illos colores habẽt, etiam antequam accedat tempus mensium, nec tamẽ eis prodest venus, quũ videlicet laborant vitio alicuius partis internæ. Sic quoq; prodest in masculis sępe prima venus & excretio seminis, quãuis non vsque adeo, vt mensium prima euacuatio in virginibus. Ob id nonnulli in pubertate & post pubertatis annos olẽt hircum, retento videlicet semine cũ multis fuliginosis excrementis. Qui quidem curari possunt, non solũ emisso semine, verũ etiam exercitatione, & frictionibus, & balneis, &c. Sed quęstio est, An necesse est morbos pueriles, qui pueris aut puellis non desierint in pubertate, cõmori, ceu cõsenescere aut perdurare ad vitæ exitum? Necesse videtur esse (quod diximus propter Oribasium & alios quosdam)

quia

quia quod vitium vincere non poſſit natura, ars non vincet. Solutio tamẽ eſt apud Aurelianum. Iſtud quidem verum eſt, ſed natura cum arte coniũcta ſoluere poterit puerorum morbos, qui ſoluti non fuerint ætatis mutatione, & ante 25. annum.

SCHOLIA.

QVæ ſit criſis morborum puerilium. Diuturnæ affectiones puerorum, congeneres, connutritæ, non autem increſcentes, finiuntur: aliæ quidem 40. diebus, vt quæ per aluũ ignauiam lactis vitio ſuccreſcunt & oriuntur: necnon aëris inſueti moleſtia, cuiuſmodi ſunt vmbilici inflammationes, pauores & tuſſes. Aliæ vero ſeptem menſibus, vt diarrhœæ, dentitionis moleſtæ ſoboles: febres item quartanæ, quæ nimia crudi humoris abundantia per voracitatem gignuntur. Aliæ vero ſeptem annis, vel intra ſeptimum ætatis annum, vel à ſeptimo ad decimum quartum, vt ſuſpirioſi anhelitus, lumbrici, ſatyriaſmi, non autem ſtrumæ exulceratæ, neque calculi in veſica: nonnullæ etiam, quum ad pubertatem ventum eſt, vt pueriles Epilepſiæ. Qui autem pueris à pubertate manent morbi, neque diſcutiuntur quum ad pubertatem ventum eſt, qua ætas augeſcente in die calore natiuo multos pueriles morbos potens eſt tollere, aut mulieribus, cum menſtruales eſſe cœperint, perdurare ad vltimum vitæ ſpiritum conſueuerunt. Indicium enim eſt, illos morbos inſigniter frigidos ac humidos eſſe.

APHOR. XXIX.

Τοῖσι δὲ νεανίσκοισι, αἵματος πλύσιες, φθίσιες, πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα μάλιστα καὶ τὰ προειρημένα.

IVuuenibus ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbi comitiales, & alij morbi, ſed præcipuè p[illegible]dicti accidunt,

NEανίσκους, iuuenes appellant Græci. Ætatem autē iuuentutis Gal. li. 5. Apho. 9. definit à 25. anno ad 35. vt adolescentiam à 14. vel 18. anno vsque ad 25. Sunt tamen qui iuuentutem diuidant in tres partes: vt dicantur νεανίσκοι, qui primos iuuētutis agunt annos: νέοι siue iuuenes, qui annum 30. νεανίαι vsque ad 35. Iuuenibus ergo sanguinis spuitiones accidunt, quæ habent causas externas & internas. Externę sūt, vt casus, ict⁹, vulnus, saltus, clamor ingens, alimenta acriora, quæ cum reddant sanguinem acriorem & biliosiorem, hic pungit vasa sua acrimonia, & expuitur. Internæ causæ, vt plenitudo, & qualitas sanguinis. In iuuenibus enim qui præsertim liberaliùs viuunt, plurimum sanguinis colligitur. Prætereà cùm non amplius crescāt, neque in incrementum absumatur sanguinis pars, hic auctus colligitur in venis, præsertim thoracis, quę sūt molliores, ita vt hæ plerunque rumpantur. Interdum colligitur in cerebro sanguis acris & biliosus, qui si defluat in fauces, quod sæpe fit in iuuenibus, facit anginam (hinc etiam Gal. Archigenes, Aurelianus, ponunt anginam inter familiares morbos iuuenum) si in pulmones, fit spuitio sanguinis: à sanguinis sputo tabes, erosis videlicet ab acriore humore pulmonum vasis. Febres quoque acutæ, vt tertianæ præsertim & ardentes, fiunt iuuenibus, tum ratione ætatis quæ biliosa est, tum ob errata vitæ. Cùm enim intemperanter viuant, multam cruditatem coaceruant, quæ bili permixta gignit illas febres. At epilepsiæ iisdem fiunt non ratione ætatis, sed erratorum vitæ, collecta multa pituita in cerebro, epilepsia enim est morbus puerilis, vt ante diximus, à multitudine pituitæ, in ea pręsertim pueritia quum dentes generantur, inquit Aurelianus. Fiunt iuuenibus alij quoque morbi, à bile fla-

flaua: vt phrenitides, anginæ, choleræ, dysenteriæ.

SCHOLIA.

PRætermißi sunt morbi pubertatis, vel quia similes sint his qui proxime dicti sũt: vel quia pubertas plures tollit quàm parit morbos. Prætermißi sunt etiam morbi adolescentiæ, quæ à decimooctauo in 25. annum protẽditur, quia ea cum temperatißima sit paucißimos habet morbos familiares: aut sanè ea cum sit media inter pubertatem & iuuentutẽ, ijsdem morbis quibus illæ ætates, est obnoxia. Iuuenibus verò, cũ ex aspera grauem edunt vocem, accidunt expectorata cruenta, incãdescente æstu sanguine ac ruptis, exesis aut apertis venis faucium oris atque pulmonum. Deinde tabes, ceu pulmonum vlcera ferina atque tabifica. sic enim tabes fiunt à 18. ad 35. annum ex Aph. 9. lib. 7. febres acutæ, ardentes & tertianæ exquisitæ, epilepsiæ, bilis acrimonia in iuuenibus qui sunt πικρόχολοι ἄγαν, per sympathiam ventriculi cum cerebro: vel ob diætæ vitium, cum indistinctè cibos sumant, soli & imbribus se exponant, alijque morbi acerrimæ bilis soboles, maximè vero commemorati.

APHOR. XXX.

ΤΟῖσι δὲ ὑπὲρ τὴν ἡλικίην ταύτην ἄσθματα, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, λήθαργοι, φρενίτιδες, καῦσοι, διάῤῥοιαι χρόνιαι, χολέραι, δυσεντερίαι, λειεντερίαι, αἱμοῤῥοΐδες.

VLtra hanc ætatem prouectis asthmata, pleuritides, pulmonis inflammationes, lethargi, phrenitides, ardẽtes febres, diuturna alui profluuia choleræ, difficultates intestinorum, læuitatésque eorundem, & hæmorrhoides accidunt.

POst iuuẽtutẽ reliquũ ętatis distribuit in duas partes, declinantẽ, ætatẽ, & senectutẽ. Ætas declinans statuitur & definitur à 35. anno vsq; ad 49. aut 50. Senectutis verò duę sũt partes. Prima.n. pars quæ dicitur cruda senectus ab anno 50. extrahitur ad 60. aut 70.

Altera pars (quæ est vera senectus) est vsque ad finem vitæ. Hoc Aph. agit de morbis ætatum, quæ includuntur inter 35. annum & 60. aut 70. Viris ergò istis accidunt asthmata, quia perinde ac in iuuenibus, ob intemperantem vitam collecta in cerebro pituitæ copia destillat in bronchia pulmonis iam imbecillioris. Cæterùm cùm iuuenes sint calidi sicci, ætate autem declinante remaneat caliditas (remissior tamen) & siccitas, bilem flauam in ea abundare certum est. Et quia hic humor refrigerari incipit, fit atra bilis. Est & pituita in hac ætate, quæ ortum habuit ab erratis vitæ in iuuentute. Quare in hac ætate fient morbi ab hoc triplici humore. Sed maximè pleuritides à flaua bile, quæ propter tenuitatem facilè peruadit pulmones, ac deinde densitatem membranæ succingentis permeat. At peripneumoniæ fiunt, quum pituita in illis collecta vel in iuuentute vel in ipsa ætate (sæpe enim intemperanter viuunt more iuuenum) quæ pituita cum propter crassitiem nequit penetrare densitatem membranæ, restitat in pulmonibus, vbi putrescit, & inflammationem malignam facit. Sic lethargi, à pituita substantiæ cerebri imbibita, quæ putrescit, & febriculam (malignam tamen) accersit: Species est cataphoræ, pessimus morbus & letalis. Ardentes febres, tum vere à bile, tum nothæ à cruditate bili permista. Diuturna alui profluuia, à multitudine materiæ biliosæ multis cruditatibus permistæ. Pituita enim bilem temperat, efficitque vt non vsque adeò sit acris, nec erodat: vnde profluuium potius quàm dysenteria. In profluuiis autem alui ventriculi pars superior est robustior. At in choleris robusta est pars & superior & inferior. Hæ fiunt à bile flaua pituita permixta. Vehementissime commouetur natura, ita

vt ægri

vt ægri aliquando ſtatis temporibus multa & euomãt & deiiciant: qui melius habent, niſi morbus ingraueſcat,&noua oriatur materia. Sunt initio ſine febre,ſed paulo pòſt tamen valde febricitant. Itaque ſtatim initio occurrere morbo oportet,repreſſis vomitionibus, & roborato ventriculo: alioqui refrigeratis extremis ſæpe paulo pòſt moriuntur cum conuulſione:in diarrhœa verò poſſumus differre remedia ad tres aut quatuor dies:At in cholera ſtatim ſiſtenda vomitio,roborandúſque ventriculus vt grauatis, quò materiam ad inteſtina pellamus. Læuitates inteſtinorum accidunt, multa in ventriculo vel primis inteſtinis collecta pituita,quæ chylum crudũ deturbat. Aliquando ob exulcerationem ventriculi,vt à bile,aut etiam ſanie. Nõ nunquam ab inſigni intemperie vim ventriculi retentricem deiiciente. Accidunt quoque hæmorrhoides. Hæmorrhoides propriè venæ ſunt illæ ad anum pertinentes,partim à liene, partim à magna vena. Hæ in mulieribus magnum habent conſenſum cum venis vteri & pudendi. Quo fit, vt viduæ ſuppreſſis mẽſibus ſæpe patiantur hæmorrhoidas: quũ videlicet ſanguis ab vtero diuertit ad ſedẽ. Duplex porrò vacuatur ſanguis per hæmorrhoidas venas:alter craſſus & fęculentus ac melancholicus,alter ſalſus & bilioſus. Sæpe tamen videmus experientia ſaniem tantùm exudare: quod fit quum robuſta natura retinet quod eſt vtilius & familiare magis.

S C H O L I A.

HIs verò qui conſtantem degunt ætatem, quæ à quinta hebdomade incipit, & deſinit ad ſeptimam : Qui item primam ſenectutis partem agunt, quæ à ſeptima hebdomade incipit, & deſinit ad nonam : in quibus ætatibus fini-

re incipiunt hæmorrhagiæ naturales: si iuueniliter adhuc viuant, infirmiore iam calore natiuo, infirmioribus quoque partibus solidis, humoribus contumacioribus, corpore disdiaphoretico, accidunt asthmata, ob defluxum bilis permixtæ pituitæ in bronchia pulmonis: vel ob humoris craßi & visci-di in pulmonibus collectionem: aliquando ob Zymosin humoris melancholici. Peripneumoniæ, ob eandem bilem pituitæ permixtam in pulmonibus putrescentem. Phrenitides, seu deliria intermißionis expertia cum febre, vigiliis & furore coniuncta ab inflammatione cerebri. Alui profluuia diuturna, humoris à toto corpore non perspirabili in aluum affluxu, & intercepta distributione alimenti. Choleræ, id est calamitosæ vomitiones & deiectiones bilis & seri biliosi, qualis affectio cernitur in iis qui antimonio purgantur. Duplex autem est cholera, vna sicca, vt quæ nauseam & vomendi ac deiiciendi sine intermißione desyderium adfert. Altera est humida siue fluens qua bilis sursum ac deorsum fertur, & excernitur, quam sequitur omnium partium solidarum colliquatio. hæc fit ex bile aut ex aliis humoribus corruptis: aut etiam ex cibis prauis, sic enim Hippo. *lib. de ratione victus, choleram dicit fieri à caseo, & bubulis carnibus. Dysenteriæ ab acri humore. Lienteriæ, ob malum victum non trahentibus membris tantam cibi copiam, quanta assumitur, vnde crudi cibi per ventrem descendunt, vel ventriculo aut intestinis à bile irritatis, aut minus constante retentrice in eis.* Hæmorrhoides, *non quidem omnibus, sed iis maximè quibus suppressa est aliqua euacuatio consueta: scripsit enim* Hipp. *in coacis à* 42. *anno ad* 63. *non fieri hæmorrhoides, nisi præfuerint, forsan quòd inclinante ætate sanguis minuatur, cuius copiæ deplendæ, hæmorrhoides dicatæ sunt. Prætermisit hîc apoplexiam, quam tamen à* 42. *ad* 60. *maximè fieri scribit sexto Aphorismorum.*

APHOR.

APHOR. XXXI.

ΤΟῖσι δὲ πρεσβύτῃσι, δύσπνοιαι, κατάῤῥοι βηχώδεες, στραγγουρίαι, ἄρθρων πόνοι, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, καχεξίαι, ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, ἀγρυπνίαι, κοιλίης καὶ ὀφθαλμῶν, καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, ἀμβλυωπίαι, γλαυκώσιες, βαρυηκοΐαι.

SEnibus autem difficultates ſpirandi, deſtillationes tuſsim adferentes, ſtillicidia vrinæ, difficultates vrinæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, pruritus vniuerſi corporis, vigiliæ, alui, oculorum & narium humiditates, hebetudines oculorum, glaucedines, & auditus hebetior.

TOῖς γέρουσιν, hoc eſt, ſenectutis extremæ ſenibus (quos tamen hic πρεσβύτας vocat) accidunt ſpirandi difficultates, deſtillationes, tuſſes: idque tribus de cauſis. Primùm enim cùm cerebrum ſenibus ſit frigidius & imbecillius, promptè à cauſis externis patitur & colligit excrementa. Deinde thorax (qui calore gaudet) iis calet minus, imbecilliórque eſt. Tertiò corpus habent ſicciſſimum, & poris aſtrictis & denſioribus, vt non tranſpirent excrementa. Et ob id ſenũ morbi ſunt interiores, minúſque ſuperficiales. Stranguriæ quoque & dyſuriæ fiunt ſenibus, quarum affectionum cauſæ ſunt propriæ, & communes. Communes ſunt, imbecillitas veſicæ, excrementorum copia coaceruata tũ ob imbecillum calorẽ natiuũ, tum ob aſtrictiorẽ cutim. his adde, quòd qui anteà exercitationibus erant aſſueti, iam non exercẽtur. Cauſæ verò propriæ ſunt, quia ſtrãgurię materia humor eſt acrior, vt ferè pituita ſalſa, ob id in hac redditur vrina cum ardore. dyſurię verò materia frigidior eſt & craſſior vt pituita craſſa, ob id in hac nullus eſt ardor in meiẽdo,

Sed quæres, cur senes qui paucum habent calorem, laborent stranguria ab acri humore? Sic habeto, senes colligunt excrementum duplex: commune cum aliis, nempe serosum & fuliginosum: peculiare sibi videlicet crassum à calore imbecillo. Illud igitur, hoc est serosum & fuliginosum excrementum, cum in senibus non euacuetur per sudores, nec transpiret, vt euacuari solet facilè in pueris & iuuenibus, quibus cutis mollior ac rarior est, & calor vegetior, per sudores aut per insensilem transpirationem, in quem etiam vsum veteres sua balnea instituebant, ob cutim duriorem & densiorem, calorémque inualidum, retentum in corpore, recurrit ad vesicam, vt faciat strangurias. hoc verò crassius, dum diutius immoratur in corpore, interdum putrescit & salsuginem contrahit, ac per spinam etiam decumbit in vesicam (quæ altera est stranguriæ causa) interdum in vesicam delapsum citra putredinem insignem, obstruit, & facit dysuriam. Proinde in curandis senibus dysuria aut stranguria laborãtibus, videndum vt in illis excrementa fuliginosa ac serosa perspirent. Videndum quoque num catarrhus aliquis à cerebro per spinam in vesicam decumbat: hic enim diuertendus esset. Vidi quendam, qui cum dysuria laboraret, tandem excreto per vrinam humore albumineo, dysuria liberatus est. Hic erat declinantis ætatis: quanto ergo magis fieri possit dysuria in senibus ab illo humore? fit tamen sæpè dysuria propter calculum, qui vesicæ meatum intercipit. Sic dolorum in articulis causæ duæ, articulorum imbecillitas à calore pauco, & excrementorum copia. Adde his, quòd iam non exercentur, cùm motus articulos calfaciat & roboret. *Renum mala)* Nephritides hic intelliguntur, nòn inflammationes, aut alia renum

vitia,

vitia;sed calculi potius. Quærit alicubi Gal. quare & in pueris & in ſenibus fiat calculus? Gignitur in pueris,quia viæ ſunt anguſtæ,& eſt humiditatis multitudo:quibus accedit calor,qui hanc humiditatem cogit in calculum. In ſenibus verò,fit à copia excrementorum,& caloris imbecillitate.Non enim magno calore opus eſt ad calculi generationem.Sed in pueris potius in veſica,in ſenibus verò gignitur in renibus.Vertigines fiunt àvaporoſo ſpiritu,qui ab imbecillo calore in cerebro mouetur inordinatè. Apoplexiæ fiunt(vt antè diximus) & à melancholico ſucco obſtruente principes ventriculos cerebri:& à ſanguine craſſo,vel etiam flatu intercipiente venas & arterias in plexu retiformi:& à pituita multa opplente cerebrum. In ſenibus fiunt à pituita, in ætate declinante potiùs à melancholia. Mali habitus inuadunt etiam ſenes. Cachexia duplex. Aliquando enim de vlceribus malignis dicitur, de qua loqui videtur Gal. in comm. Interdum de deprauata totius corporis nutricatione, hoc loco de vtraque cachexia potes intelligere.*(Pruritus.)* Huius duæ præſertim ſunt cauſæ in ſenibus, pituita ſalſa, & cutis denſitas. Excrementum enim illud ſeroſum cum fuliginoſo niſi euacuetur, putrilaginem contrahit & ſalſuginem: iſtud natura quantum poteſt annititur vacuare, ſed ad cutim delatum, ibi reſtitat propter cutis denſitatem, facitque pruritum. *(Vigiliæ.)* Nam vbi pauca eſt pituita quæ colligitur: aut ſi colligatur, rectè excernatur: aut ſi ea acrimoniam aut ſalſedinem acquirat, fiunt peruigiles ſenes. Contra ſomnolenti, ſi multa pituita colligatur & retineatur in cerebro.Humiditates ventris fiunt, quum ſenes vel malè concoquunt, vel ſeroſa & fuliginoſa

recrementa retenta diuertunt ad ventrem. Sic oculorum & narium, quum repletum est superfluitatibus cerebrum, Ἀμβλυωπίαι & graues auditus fiũt senibus, quia ob naturalem facultatem imbecillam minuuntur humores, resiccantur sensuum instrumenta, & ob animalem etiam debiliorem spiritus sunt pauci. Sic de aliis sensibus est intelligendum. At glaucedines in oculis senum accidunt, quia nimium resiccatur oculus, membranæ, & humores: fit præterea transmutatio & concretio humoris crystallini in colorem, qui suffusionem repræsentat.

SCHOLIA.

Postremò senibus à sexagesimo anno ad octogesimum, aut vltra, (quanquam, quod dicitur in sacris scripturis, hominis anni septuaginta sunt, vltra quos labor & dolor) accidunt difficultates respirandi, præsertim asthmata. Catarrhi tußiferi cerebro frigidiore, humore copioso, tum qui per expreßionem in pulmones influit, tum qui in pulmonibus localem generationem habet à frigida intemperie. Vrinæ stillicidia, tum calculi symptomatica, tum infirmioris vesicæ, tum acrioris vrinæ à pituita salsa. Difficultates meiendi, facultatis expultricis infirmitate. Articulorum labores, tum veræ arthitides, tum cæteri articulorum labores & tumores. Nephritides, renum vlcera, inflammationes & calculi, infirmitate facultatis expultricis & humoris illabentis contumacia. Tenebricosæ vertigines, ab inordinato spiritus animalis motu, mali habitus, tum vniuersi corporis, tum aliquarum partium à facultatis alteratricis deprauatione & alimenti corruptione: quemadmodum contingit aliquando in melancholicis, vt

caput

caput laboret cachexia, cum corpus sit succulentum & boni habitus. Corporis vniuersi stimulantes pruritus à pituita salsa. Vigiliæ, ob cerebri siccitatem & materiæ somniferæ inopiam: visus hebetudines à paucitate & impuritate spiritus animalis, & nerui optici obstructione. Glaucomata, id est, humoris crystallini concretio & arefactio.

Tertiæ sectionis Aphorismorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS QUARTUS.

APHOR. I.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια, καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

PRægnantes purgabis ſi materia turgeat, quadrimeſtres & ad ſeptimum vſque menſem: ſed has parcius: minore verò aut grandiore conceptu, abſtinebis.

QVARTVS hic liber admodum varius eſt & multiplex. Primus hic Apho. eſt de ea prudentia, quam adhibere debet medicus in purgandis mulieribus grauidis, ſi quando acuto morbo eas laborare contigerit. In his autem fiunt mobi acuti, vel ex vita intemperante & cibis abſurdis quibus vtuntur poſt conceptum: vel, quia ante conceptum non viuebant ſalubriter, neque boni ſucci cibis alebantur: vel, quia conceperunt nondum expurgatis menſi-

menſibus. Magna enim mulierum pars concipere ſolent paulo poſt purgationes menſtruas, vt ferè tertio die. In huiuſmodi porrò morbis aliquando turget materia. Quanquam raro turgente materia accerſitur medicus; imò accedit ferè poſtquàm ea parte aliqua deſedit: vt illud (raro turgere materiam) intelligi poſſit bifariam, ratione habita tum medici, tum humorum qui ſæpius manent aliqua corporis parte immoti & fixi. Iam ad pleniorem huius ſententiæ intelligentiam, diuidamus ætatem fœtus in tria tempora, quemadmodum facit Hippocrates. Sunt enim νήπια, πρεσβύτερα, καὶ μέσα. νήπια dicuntur à conceptu vſque ad quartum menſem non abſolutum, hoc loco. Nam interdum aliter accipit Hipp. vt diximus Aph. 26. ſect. 3. nimirum abortiuum & deiectiuum fœtum primo, ſecundo menſe, aut non vltra tertium. Interdum exponit Gal. νήπιον fœtum qui non multo poſt conceptum deiicitur. Nonnulli Hippocratis interpretes non ſolum de fœtu volunt dici, ſed etiam de editis in lucem, vocantque infantes qui quartum, quintum aut etiam ſextum annum attigerunt. Alij etiam vocant pueros vſque ad annos pubertatis. At media ætas in fœtu extrahitur à quarto menſe ad ſeptimum: πρεσβύτερα verò ἔμβρυα dicuntur à menſe ſeptimo ad diem natalem, quartum autem & ſeptimum menſem intellige abſolutum aut non abſolutum. Verùm menſes geſtationis vteri non ſunt triginta dierum, ſed tantùm 29. cum dimidio, vt placet Hippocrati lib. de ſeptimeſtri & octimeſtri partu. Si mulier conceperit maſculum, ſentit magna ex parte fœtus motum ad 6. ſeptimanas. At fœminæ motum vix ſentit ad quartum aut quintum men-

ſem. Galenus fœtum vtero conceptum elegantiſſimè comparat fructibus arborum in comm. cuius initium ſumpſit ex Hippocratis libello de octimeſtri & ſeptimeſtri partu, finem verò ex quarto de victus ratione in morb. acutis: nam quemadmodum fructus pediculis quibuſdam inhæret arbori: ita fœtus habet retinacula & firmamenta quædam cum vtero: etenim & per vmbilicum, & per tunicas ac ſecundas ipſum inuoluentes alligatur & hæret vtero tanquam ſuæ matri. Primis ſiquidem menſibus (præſertim primis quadraginta diebus, in quibus etiam maximè obſeruamus ſeptenarios) ingens eſt abortionis periculum, quia tunc fœtus eſt imbecillior, infirmiora & molliora vincula, tum quibus alligantur ſecundæ vtero, tum etiam quibus vterus connectitur cum lumbis oſſi ſacro & recto inteſtino: laxior eſt vmbilicus, minúſque firmiter hæret vtero. Medio autem tempore omnia ſunt firmiora & validiora. At 7. menſe, 8. & partu imminente, vmbilicus, qui antè hiabat, iam conniuere incipit: fœtus grauior eſt, & magis deprimitur, ob ídque & vmbilici & ſecundarum & ipſius vteri vincula ac retinacula laxantur, infirmiúſque hærent: mater denique eſt imbecillior, eò quòd magna pars ſanguinis eiuſdem abſumitur in alimentum fœtus grandioris: & præterea ſanguis, quo nutriebatur ἔμϐρυον, iam diuertit ad mammas vt illic conuertatur in lac, alimentum futurum edito in lucem. Quare ante 4. menſem & 7. vſque ad partum magnopere ab ortu timendum cum in omnibus grauidis, tum vel maximè in iis quæ ex leui quapiam occaſione abortire conſueuerunt. Proinde à medicamentis valentioribus abſtinebunt

nebunt, vt quæ ita commoueant & exagitent vterũ, vt fœtus facilè deiiciatur. Quò fit, vt non tantùm medicamenta quæ exagitant vitanda ſint vtero gerentibus, ſed & ea quæ flatus excitant, quòd ea nimirum vterum commoueant. Ob id videndum ne mulieri grauidæ pedes refrigerentur, inde enim per cõſenſum inteſtina afficiũtur, vnde flatus & tormina in illis excitantur. Eiſdem vitanda alimenta & medicamenta flatuoſa, qualia caſſia & ſenna, quæ ob id addito anetho, aniſo & ſaccharo, roſaceo reliquiſque flatum diſcutientibus calidis corrigere ſolemus. Neq; etiã mollientibus & laxantibus vtendum: hęc enim niſi corrigantur elaxant & emolliunt vincula tum ſecũdarum cum vtero, tum lumborum, &c. Nec indulgendum vſui nimio fructuum, aut aquæ potui immodico, quòd inde oboriatur pituita craſſa, quæ vel vaſa per quæ defertur alimentum ad fœtum intercipit, vt is non nutriatur: vel tunicis aut ligamentis vteri imbibita ea diſſoluit ac infirma reddit. Fugiendus quoque vehemens motus tum animi, tum corporis. Vitandus etiam vſus eorum quæ amara ſunt, quæ itẽ venenoſa ſunt, & quæ peculiariter vocantur deiectitia: maximè verò quæ vehementer aperiunt: hæc enim poſtrema apertis venarum orificiis menſes promouent, quò fit vt in vtero nutriri non poſſit fœtus, aut ſi in lucem edatur, viuat inſalubrius. Maximè verò vitanda ſunt vtero gerenti, φάρμακα, hoc eſt medicamenta purgantia. Medicamenta enim intelliguntur Hippocrati quæ ſunt elateria, hoc eſt, agitatoria: qualia ſunt elleborus, ſcammonium, peplium, colocynthus, & elaterium peculiariter dictum. Quanquam conſtat veteres non

his solis vsos esse, sed & aliquando onico, & mercuriali, & prætereà lacte asinino. Quod quidem apud eos inter medicamenta erat leuissimum, adeò vt si semel præscriptum lac asinę nihil profuisset (quum vellent à leuioribus incipere) ad fortiora, vt scammonium, &c. accessissent. Sed nos habemus his leuiora & mitiora, quæ prægnantibus instituamus, vt mannam (quæ admodũ leuis est) cassiam, tamarindos, rabarbarum: quæ tamen tutiora sunt in iis, quæ non ita facilè abortiũt. Quocirca antè quàm medicamentum instituas, inquirendum est an promptè abortiant, & vtrum ferre soleant ad partionis tempus, necne. Quædam enim data cassia aut leui aliquo clystere plerunque abortiũt. Alias abortire experiaris, propter cacochymiam: nonnullas propter plenitudinem. Quod quidem est distinguendum, idque maxime ante conceptum. Quòd si iam cõceperint, cacochymiam sic cognosces, quòd appetunt absurda, vomunt putrida & vitiosa, fœtus languidè mouetur, & ferè decumbit in pubem, mulier macra est, & malè colorata. Huiusmodi grauidas oportet purgare: præcipuè, si fieri potest, ante conceptum. Videas interdum bene habitas & coloratas, nec absurda appetere, & tamen abortire. Tunc intelligendum, à plenitudine & copia aliméti suffocari posse fœtum, hisque sanguinem detrahere oportet. Sensus itaque Aphor. erit: à quarto mense nondum absoluto ad septimum absolutum liberiùs & minore cum periculo purgamus grauidas, si turget materia. Sed has minùs: hoc est, cùm purgare liceat quarto mense, quinto, sexto, & septimo: minùs tamẽ liberè & maiori religione purgabimus mense septimo. Vbi prudentiæ

erit

erit medici, vt consideret quibusdã institui aut pharmacum aut phlebotomen periculosiùs, aliis tutiùs: vt non omnes semper purgandæ veniant à quarto ad septimum. Quanquam non solùm quarto mense, sed & tertio possint institui & pharmacum & phlebotomia: cùm ex Galeno & trimestres & quadrimestres fœtus optimè resistant iniuriis externis. Non tamen primo & secundo mense, vt nec absoluto septimo purgandæ sunt grauidæ. Menses autem hîc accipe absolutos aut non absolutos.

SCHOLIA.

Hac sectione quarta omnis purgandi ratio continetur. Quæ cum naturæ beneficio, & symptomatica vi, tum artificiosa mollitione fit, in deiectionibus, vomitionibus expectoratis, sudoribus, vrinis, siue illa bene aut malè faciant ad salutem, siue appareant. Primo quidem libro de purgatione actum est, cum mutatio fit siue ad robur, siue ad infirmitatem virium. Secundo libro, de purgatione cacochymiæ siue succrescentis siue superstitis in morbis, potissimum acutis. Hoc vero quarto generaliter de adhibenda purgatione in curando quolibet morborum genere. Initium verò ducitur à purgatione vtero gerentium, quæ omnium difficillima ac periculi plena est. Humor ergo qui qualitate in vitio est in grauidis, expurgandus quò natura viam affectat, per loca commoda: si is humor sit efferus, omnisque pepasmi expers, crebra de se symptomata excitet: ne scilicet vires frangãtur, calor febrilis augeatur, ipséq; humor efferus ruat in partem aliquã nobilem, cuius officio vita carere nequeat. Purgatio autem ista fiat à quadrimestri ad septimestrem vsque vteri gestationem: quòd ita sit comparata ratio

fœtæ & fœtus, vt tum generosis remediis pugnare tum morbo liceat sine offensione fœtus, vteri secundarum, & vmbilici. nam nil æque est purgationis indigens ac orgasmus, nil quod æquè dissuadeat purgationem ac grauiditas. Quamuis minus purgandæ sint, quæ septimum attingunt mensem, aut non longè absunt ab eo: quòd fœtus grauitate vincula vteri secundarum, & vmbilici laxentur, ac ipsa mater infirmior fit, genium defraudando, & lac generando ad fœtus nutitionem. Quibus de causis, abortio in metu est. Nam in minore & grandiore fœtu, iuniore aut seniore vteri gestatione, purgare religio sit, ob infirmitatem fœtus, vinculorum vteri secundarum, & vmbilici: quod cernere est in recens natis & maturis arborum baccis: quæ sæpe etiam nullo mouente decidunt.

APHOR. II.

EN τῇσι φαρμακείῃσι τοιαῦτα ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἰόντα χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, παύειν.

PVrgantium medicamentorum vsu, talia è corpore educenda, qualia sponte etiam prodeuntia iuuant. Contrario verò modo exeuntia, sistenda.

HIc Apho. expositus est sectionis primæ Aphor. 2. Agit auté de omnibus purgationibus in genere, non de purgationibus tantùm vtero gerentium, vt cẽset Philotheus. Hippocrates hîc annotat tria purgationis genera, nempe naturalem purgationem, quæ fit à natura in crisi: artificialem, quæ medico: symptomaticam, quæ vi morbi: docétque oportere tales esse purgationes artificiales, quales sunt naturales. In morbis enim tria sunt, natura, medicus, morbus: Quemadmodũ ergo iuuant purg. quæ fit à natura, ita & iuuabit ea quæ fit arte: quæ ob id, & quia fit naturæ imi-

tatione, quodammodo eſt naturalis. Sed in ea medicamentum eſt cauſa efficiens: natura verò humorem à medicamento commotum expellit. Verùm vt medicus naturæ imitatione purget vtiliter & conuenienter, eget ex Hippocratis conſilio duplici notarum genere: quæ præcedant purgationem, & quę ſequantur. Præcedit cognitio humoris redundantis & naturam infeſtantis. Quæ quidem cognitio petenda ex humorum ſignis. Nota ſequens eſt tolerantiæ facilitas, ſi poſt completam purgationem æger leuius habeat, ſi ceſſant ſymptomata. Quæ verò contrario modo, id eſt, ſymptomaticè & vi morbi vacuantur, cohibere oportet, quia magnopere lædunt, quales ſunt hæmorrhagiæ, vomitiones modum excedentes. Aliquando tamen à natura motas purgationes oportet etiam inhibere. Nam ſæpe quòd primum erat ſecũdum naturam, fit præter naturam: irritataque natura purgationem quam inſtituerat nõ ſiſtit, ſed procedere permittit. Id autem eſt diſcriminis inter notas triumillarum purgationum, quòd tum in naturalibus, tum in artificialibus rectè inſtitutis ægri ſæpe vehementer vexãtur, & grauia habent ſymptomata: ſed poſteà hęc ceſſant, & leuius quàm anteà habent. Vt quum in criſi bilis per inteſtina tranſiens, ea erodit, & magnos dolores infert: hoc tamẽ poſt corrigit natura. Contrà in ſymptomaticis & non naturalibus purgationibus æger aliquot horas ſatis bene habet, ſed pòſt ingraueſcit morbus, & repetunt ſymptomata.

SCHOLIA.

ALiquot præcepta legitimæ purgationis hîc ſtatuũtur. Primũ: In purgãdo imitãda sẽper natura eſt. Cũ ergo humor aliquis qui in vitio eſt, purgãd' eſt, ne febre accendat,

partes nobiles labefactet, nutritionem prohibeat: eiusmodi sanè è corpore, cathartico medicamento, phlegmagogo, menalogogo aut cholagogo simplici aut composito, reddito prius corpore permeabili, excitata naturæ vi, liberatis obstructis, & præparata materia, ciendus ac ducendus humor est, qui, si sponte natura duceretur, adiumentum adferret: cuiusmodi sunt vomitiones, deiectiones, sudores item critici. Qui verò humor, vi symptomatica, in quantitate, tempore & excernendi modo expurgatur: cuiusmodi sunt deiectiones nigræ velut sanguis ater, stillicidia sanguinis cum defœdatione cutis coniuncta, cohibendus est. Est enim purgatio humoris (non colliquamenti, non partis constituentis, non partis adnatæ) qualitate peccantis non alteratione, sed alienatione, accommodata, id est per lege naturæ loca commoda, nec ex euentu incommoda, exclusio.

APHOR. III.

ΗΝ μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

SI talia purgentur, qualia decet purgari, confert & facilè ferunt: contrà verò si fiat, grauiter.

EXpositus est in prima sectione. Hoc est, si humor redundans & naturę molestus purgetur, confert: quia hoc modo cacochymia purgata est, & facilè ferunt ægri, vbi completa est purgatio, non cũ fit. Cùm enim fit, sæpe excitantur tormina, stranguriæ, dysenteriæ, & alia molesta symptomata. Si verò cum oportet hunc humorem vacuare, aluus vacuetur, grauius ferunt ægri.

SCHOLIA.

SEcundum est præceptum: si καλὰ καὶ κρίσιμα, qualitate, quantitate, tempore & excernendi modo purgentur, cōmodo fiunt ægri: sublata morbi causa antecedente & coniuncta. Contraria verò, permolestè, quia damnis augentur ægri, & ad calamitosam vim morbi accidit naturæ infirmitas.

APHOR. IIII.

Φαρμακεύειν θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς ἄνω, χειμῶνος δὲ τὰς κάτω.

ÆState quidem superiorem magis ventrem, hyeme autem inferiorem purgare conuenit.

QVid hîc per æstatem sibi velit Hipp. non satis cōuenit inter interpretes. Aliis enim placet intelligi veram æstatem, quæ definitur à Vergiliarum ortu ad ortum Arcturi. Nonnulli volunt significari æstum, qui fit æstate à solstitio vsque ad declinantem caniculæ æstum: & rectè quidem. Sunt qui exponant sex menses à medio vere ad medium vsque autumnum. In quo omnes ferè conueniunt. Sic hyemem omnes ferè intelligunt, vt comprehendatur magna pars autumni & veris. Hippocr. annum aliquando diuidit in duas partes, nonnunquam in tres, aliàs in quatuor. Sed sæpe notatis duabus partibus intelligi vult & alias, vt 3. Aph. & lib. de aëre, locis, & aquis. Æstate itaque superiores magis ventres, id est, (vt Gal. Phil. exponunt) os ventriculi & œsophagum: hyeme autem inferiores, id est, ventriculi fundum & intestina purgare oportet. Ratio est, quia bilis abundat æstate, & ad superiora mouetur, pituita verò hyeme, quæ vergit ad inferiora. hoc inauditur de purgatione totius corporis, quasi dicat. Vbi bilis abundat toto corpore

abundat toto corpore æstate, & pituita toto corpore redundat hyeme: illa per vomitum magis, hæc per deiectionem vacuanda: quanquam in vomitione imperanda magna sit adhibenda cautio: an facilè vomat æger natura vel consuetudine: an sit opportunus anginæ, morbis thoracis, vt tabi: an sit imbecillo capite, oculis, dentibus, &c. num natura sit pituitosus. Hæc si comperiamus, abstinendum à vomitionibus vniuersalibus. At vero in particulari purgatione vbi quid fluitat in ventriculo, siue sit bilis acris, siue pituita sola, vel bili permixta, quò vergit natura: eò ducere oportet: adeò vt pituitam (si nauseet æger & facilè vomat) possis purgare per vomitum: & viceuersa si in intestinis restitet humor biliosus, purgare hunc possis per deiectionem. Quòd si sit bilis in ventriculo, & verearis ne aut mora contracta augeatur, aut per vomitum reiecta noxam inferat, reuellere oportebit, hoc est, ad loca contraria (vt intestina) retrahere. Sed reuera in his regionibus pituitosioribus nec ita vomitui assuetis, siue quid fluitet in ventriculo, siue non, siue sit bilis, siue pituita sola, siue pituita bili admixta, tutius est & commodius purgare per inferiora quàm contrà. Hipp. habet rationem locorum vbi medicinã faciebat. Siquidem in Co eius patria regione calidissima, quam incolebant homines biliosi vomitionibus assueti, si medicinam faceres, posses per vomitum liberiùs & minore cum periculo purgare tum in vniuersali, tum in particulari purgatione. Et veteres illi vt lauabant quotidie, ita & vomebant. Postea consuetudo quotidiana est repressa, & vomebant bis tantum in mense. Demum exortus est Asclepiades, qui vt multa alia medicorum placita sustulit, ita omninò vomendi consuetudinem ademit.

SCHO-

SCHOLIA.

TErtium præceptum. In repurgando vniuerso corpore, per vomitionem aut per deiectionem) siue ægroto, ad curationem, siue neutro, ad præcautionem, habenda est ratio aëris, cuius dominatu cœlum tenetur, vt inde, non solum quæ corporis partes magis cacochymia laborent; sed & per quas vias, & quo cathartici genere obeunda sit purgatio, dignoscatur. Vt enim singuli humores singulis anni tempestatibus ortum incrementúmque habent in corpore: ita & quilibet humor, licet suapte natura, quæ grauis est, deorsum feratur: tamen modò à natura huc atq; illuc mouetur: modò ab aëris conditione, nunc ad superiora eleuatur nunc ad inferiora deturbatur. Proinde æstate, alui superiores, id est, venæ & cauitates omnes, quæ sunt supra septum transuersum, renum regionem & iecur, sunt expurgandæ, potius quam inferiores: antequam corpus in morbum incidat ad præcautionem; & postquam inciderit, curationis gratia: quod nimirum hæ partes præ cæteris æstate implentur bile & aliis humoribus tenuibus, si qui abundauerint in corpore temporis caliditate eos sursum attollente, & ad supernas partes ducente: quòd etiam tenuis humoris, qualiscunque is fuerit, natura sursum viam affectet. Eaque purgatio per vomitum obeunda potissimum, vt quò partis natura humorísque qualitas vergat, eò ducatur. Hyeme verò, alui inferiores, id est iecoris partes, & venæ ac cauitates omnes quæ sunt infra septum transuersum, potius sunt expurgandæ, quàm superiores, idque cathartico deiectorio: quòd humores qui eò tempore abundant, ob frigiditatem aëris ad partes inferiores descendunt. Temporibus anni adiicienda conditio loci, regionis, victus temperatura & naturæ conditio. Particularis autem vomitio citari etiam potest hyeme, vt scribitur ab Hippocrate lib. de diæta idiotarum.

APHOR. V.

Υπὸ κύνα, καὶ πρὸ κυνὸς, ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

SVb canicula & ante caniculam difficiles ac molestæ sunt purgationes.

POëtæ, historici & Astronomi non conueniunt in nomine huius syderis, canis: quippe quod sit valde ambiguum. Vocant enim aliquando canem totum sydus, quod scribunt nonnulli constare 29. stellis: alij 18. Alij (vt Iulius Firmicus) confundunt hæc tria, canẽ, caniculam, & serion. Distinguit tamen magna pars, è quorum numero est Gal. primo Epid. hic enim vult canem esse vniuersum astrum, vt diximus. At canicula σείριος est, vel σείριον: éstque stella lucidissima, quæ fulget in maxilla extrema superiore Canis totius astri. Dicitur etiam Canis minor, & Græcis προκύων, id est anticanis: non solùm quòd sita sit ea stella parte anteriore Canis (vti diximus) verùm etiam quod ante eundem oriatur. Aiunt enim caniculam oriri, quum Sol Leonem ingreditur, hoc est, circa 15. aut 17. Iulij: cuius sententiæ authores sunt Higinus, & Plin. lib. 2. Canem verò maiorem oriri volunt cum Cancro, 27. Iulij. Ptolomæus, Iulius Firmicus in eo conueniunt, oriri Canem quum sol Leonem ingreditur. Sed, vt Caniculæ & Cani suum ortum assignes, notandum, quod dicimus sydera oriri tribus modis: aliquando quum primùm incipiunt apparere; interdum vbi medium astrum appareret: aliàs vbi totum ostenditur. Verùm hoc loco Hipp. non videtur distinguere stellas Canis, sed omnes simul vocat Canẽ. Itaque sub cane (inquit) hoc est, diebus Canicularibus, qui (Galeno) perseuerant 40. dies, tota scilicet opora, quæ est ab ortu Caniculæ

niculæ vſque ad ortum Arcturi: & ante canem (ferè à ſolſtitio vſque ad exortum Caniculæ) quo tempore ſolent eſſe magni æſtus & ardores, difficiles ſunt medicationes. Cauſa triplex aſſignatur. Prima eſt, quia natura eſt imbecilla, vtpote diſſoluta maximo æſtu & feruoribus. Secunda, quia cum humores iam ferueāt, magis accenduntur à medicamento purgante, quod natura ſua, ſeu poteſtate calidum eſt. Tertia, eo quòd ita fiunt contrarii motus, vt periculum ſit ne natura diſtrahatur, aut prorſus diſſipetur. Nam vehemens ille æſtus Canis foras euocat materiam, quam medicamentum contrà à circumferentia corporis trahit ad centrum. Quare tunc temporis purgationes ſunt difficiles & moleſtæ, quia grauia & moleſta inferunt accidentia. Loquitur autem hic Hipp. de medicamentis vehementibus & agitatoriis, quæ quidem etiamſi ſuſpecta eſſe debeant per id tempus, magis tamē poſt 10. dies quàm orta eſt Canicula, aut plures, ſed non pauciores. *Hoc* quidem præceptum locum habet in Hip. regione calidiſſima, & ſimilibus, ſed non item in his regionibus. Nam præterquam quod habemus benigna & leuia medicamenta quibus vtamur, qualia ſunt caſſia, catholicon, lac aſininum, &c. hic nullum tempus ſalubrius magiſque temperatum (præſertim quum flant Eteſiæ) experimur, quam dies caniculares, adèo vt experientia conſtet morbos Iunio & Iulio menſe natos, ſolui ſolere menſe Auguſto & ſub Canicula. Quare ſi in hoſce dies incidat morbus, non verecamur ſæpe venam aperire, & fortiora medicamenta imperare. Verum tamen ſi exoriatur vehemens ardor & canicularis (vt ſæpe in Gallia menſe Maio & Iunio) vtemur conſilio Hippocratis, tum in phlebotome, tum in purgationibus præſcribendis.

SCHOLIA.

Quartum praeceptum. Quo tempore Canicula in terras dominium habet, media nimirum aestatis parte calidissima & siccissima, quadraginta dierum interuallo absoluta. Et ante Canem, à Solstitio aestiuo ad ortum Canis, nimirum per decem dies ante eius ortum, scilicet à quinto Idus Iulij, ad pridie calendas Septembris, vt sint 50. dies, permolestae sunt purgationes: quod rapidi potentia solis viscera incēdio conflagrantia facilè à cathartico febrem concipiāt: deinde, quòd vis naturae effoeta neque humori vacuando par esse possit, neque cathartico sufficere: tum quia calore ambientis, humor biliosus foras attrahitur, & cathartico reuocatus intrò naturae negotium facessit, quae contrarios motus simul perferre nequit. Quibus accedit, pessima victus ratio, qua qui vtuntur, vt ferè omnes in ὀπώρᾳ vtuntur, cathartico facilè exoluuntur, ex Aphorism. 36. lib. 2. Ideo autem vigente canicula canes in rabiem aguntur, non tam quia, vt putant nonnulli, canes in áqua sydus illud Caniculae intueantur: sed potius, quia quum canum genus maximè stimulis inuidiae concitetur, fit vt sui imaginem in aqua intuitus canis, admirari incipiat, oblatrare, & febre itidem corripiatur, indéque in rabiem agatur. Experientia quotidiana id docet. Videmus enim canes sui imaginem in speculo vidētes, excitari & commoueri solitos, vnde saepe febre corripiuntur.

APHOR. VI.

Τοὺς ἰσχνοὺς καὶ εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους χειμῶνα.

Graciles & ad vomendum faciles per superiora purgare conuenit, nisi hyems adsit.

Aliquādo vomitus gracilib. interdicitur, aliquādo, vt hic, instituitur. Quare, ne fallamur, distinguere

guere oportet graciles. neque confundere cum iis qui extenuati dicũtur. Siquidem extenuati sunt, qui morbo (vt Aph. 7. secũdi) studiis, vigiliis, curis, mœrore, inedia, immodica vacuatione, &c. sunt confecti. At graciles (qui iidem sunt biliosi) valde sunt iracundi, θερμοκοίλιοι, i. ventre calido, ἐπίφλεβοι, i. apparentibus & turgentibus venis, idque natura. Duæ porrò sunt gracilitatis causę præcipuę: raritas & laxitas cutis, per quam multum substantiæ transpirat, & dissipatur humor, qui in venis continetur vitiosus: facultas enim attractrix carnosi generis non potest attrahere succum vitiosum, imò refugit quantum potest, ob id venæ in gracilibus emicant. Contrà si mediocris sit astrictio cutis, si sanguis & pituita in venis, neque quantitate, neque qualitate peccent, fiunt εὔσαρκοι & quadrati. Quòd si iusto sit densior cutis, si humores in venis copia & qualitate superent fiet iam non quadratura corporis, non εὐσαρκία, sed habitus ille Athletarum periculosus. Eiusmodi itaque graciles purgare possumus per superiora, purgatione scilicet vniuersali. Nam bilis cùm sit ignea, sursum appetit tanquam ad suum principium: & prætereà (vt ait Oribasius) tendit ad aërem, qui est alimentum ignis. Duplex enim est Philosophis motus, vnus ad suum principiũ, alter ad suum nutrimentum. Illud autem faciẽdum, si ad vomendum sint faciles, quod coniiciemus ex ipsorum ventribus calidis, amplo thorace, amplo colo, & consuetudine advomendum: item ex musculis ventriculo adiacentibus. Quod enim graciles non sint per inferna purgãdi, tenuitas musculorũ abdominis facit. Sed hyemem caueri iubet. Nam secundum Hippocratem nunquã aut rarissimè excitandæ sunt hyeme vo-

mitiones, præsertim vniuersales, sed potiùs æstate & in biliosis naturis, vt gracilibus. Verum quia hoc non est perpetuum, & fit magna ex parte, ideò adiiciendam censet Gal. huic Aph. vocem, magis, vt fecit 4. Aphor. Hippocrates. Nam si quis hyeme se ingurgitauit vino & crapula, vt metus sit à lethargo aut apoplexia, poterit vomitus excitari: quo videlicet non totum corpus, sed ventriculus tantum & caput expurgentur. Cæterùm cùm eiusmodi graciles sint calidi non solùm, sed etiam sicci: diligenter distinguẽdi sunt ab iis qui succo melancholico abundant, vt qui etiam sint sicci. Verùm hi sunt quodammodo musculosi (nõ tamen quadrati) id quod accidit, quia paulò astrictior est iis cutis, & quia sanguis, quo alitur corporis habitus, est crassior & feculentior. Sunt alij melancholici, de quibus posteà, colore corporis totius albicante, pilo albo, tenui, gracili, ij omnes nunquam debẽt per vomitum purgari, purgatione præsertim totius corporis.

SCHOLIA.

Qvintum præceptum. Non tantum aëris, sed & naturæ conditio spectanda in purgando. Graciles enim qui tẽperamento & habitu sunt biliosi, & qui distentas habent sanguine venas, carnésque macilentas. Item qui vomunt ex facili, quales sunt qui amplo sunt pectore, capite firmo, nec mouendo cephalalgiæ aut hæmorrhagiæ metum adferunt: sursum per vomitum ceu vomicario cathartico sunt purgãdi: ea tamen cautione, vt pluus tribuatur inclinationi humoris hyberni, quàm temperamenti & habitus. Illi autem habitu biliosi dicuntur quibus bilis ad fundum ventriculi recipit, vitio canaliculi fellis. Temperamento vero, biliosi, qui calidiore & sicciore hepate, multam procreant bilem.

APH.

APHOR. VII.

TOὺς δὲ δυσημέας, καὶ μέσως εὐσάρκους, κάτω, ὑποστελλομένους θέρεος.

ÆGrè vomentes & modicè carnoſos, quos euſarcos appellant Græci, infernè purgato, deuitans æſtatem.

DIfficiles ſunt ad vomendum, qui natura vel conſuetudine non ſunt vomitionibus aſſueti, qui ſunt admodum pituitoſi: qui ſunt anguſtiore thorace, collo breuiore, imbecilliore capite, & dentibus, & oculis: qui fiunt oportuni reiectioni ſanguinis è pulmonibus, vel thorace, vel ventriculo: qui denique ſunt obnoxij tuſſi, anginæ, tabi, morbis aliis thoracis, faucium, gulæ, oris, &c. Porrò μέσως εὐσάρκους vocat, qui conſtitutionem habẽt mediam inter graciles & εὐσάρκους, de quibus Aphoriſmo ſuperiore. In his enim media eſt aſtrictio & denſatio cutis, medij ſunt humores & quantitate & qualitate. Tales paulò plus carnoſi exiſtunt, quàm qui ſunt quadrati & exſarci: ob id potius pituitoſi quàm moderatis humoribus præditi: nõ tamen extremè pituitoſi ac adipoſi, vtpote in quibus maior eſt adipis, quàm carnis moles. Tales nullã purgationem tolerant, ſola inedia opus habent, qua humores frigidi concoquantur, viæque ac meatus, qui in illis admodum conniuent, patentiores fiant. Etſi purgandi ſint, potius per inferna, quàm per ſuperna purgandi, quòd illi ad vomitum licet faciles, vomere tamen citra periculũ nequeunt, ob venarum anguſtiam, omenti pondus, ventriculi craſſam ſubſtãtiam, humorumque lentitudinem. In iis ergò qui ad vomendum ſunt difficiles, & in mediocriter carnoſis (tãquam qui

ſint pituitoſi, purgatione per inferiora opus eſt. Cauēre autem æſtatem oportet: quia hoc tempus purgationem per ſuperiora requirat magis. Sed (vt diximus anteà) hoc iuſſit Hipp. habita ratione conſuetudinis ſui temporis & regionis etiam in qua degebat. Verum, vt antè dictum eſt, & hoc tempore & in hac regione tutius eſt, etiam æſtate, per inferiora purgare.

SCHOLIA.

Sextum præceptum. Quibus vniuerſalis vomitio hæmorrhagiæ, cephalalgiæ, ophthalmiæ, & comatis metum adfert. Et qui paulo habitiores ſunt, vnde moderati humoris in qualitate & quantitate ſignificatio fit, deorſum purgandi ſunt: quòd naturæ impulſu, humoris motu, meatuum conditione deorſum inclinatio fiat, modò non adſit æſtus, quo tempore bilis dominatu corpus tenetur.

APHOR. VIII.

Τοὺς δὲ φθινώδεας, ἀποστελλομένους τὰς ἄνω φαρμακείας.

Tabi obnoxios, ſuprà ne purgato.

Per φθινώδεας intelligere ſolet Hip. tū eos qui proni ſunt ad tabē, tum qui iam tabē incurrerunt. Quos vetat purgari per ſuperiora, quia vehemēti illa à vomitu cōcuſſione irritantur pulmones, vt augeatur malū: & quia inſtrumēta reſpirationis in tabidis ſunt imbecilla. Porrò opportuni ſunt tabi, tuſſi, & aliis morbis thoracis, qui Græcis dicuntur στενοθώρακες, hoc eſt, qui ſunt anguſto & breuiori thorace. Breuior verò eſt thorax, quum breuius eſt interuallum à clauiculis vſque ad ex-

ad extremum ſterni, quàm ſit ab hoc ad vmbilicum, aut ab vmbilico ad pubem; qui collum habent longum, alatos humeros, quibus caput facilè impletur, deſtillat humor acris aut ſalſus in pulmones, quibus etiam faciei color liuidus eſt, genæ rubentes, anima triſtis, quique minimis ex cauſis afficiuntur ac excandeſcunt.

SCHOLIA.

Septimum præceptum. Qui tabe laborant, aut quibus in propinquo tabes eſt à pulmonum vlcere, non ſunt purgãdi ſurſum: quia, qui vlceratos iam habent pulmones vomitione, vlcus pulmonum maius fieret, ex thoracis & pulmonis vehementi commotione, Quibus autem in propinquo eſt tabes, vomitione periculum impenderet ruptionis vaſorum pulmonis.

APHOR. IX.

Τοὺς δὲ μελαγχολικοὺς ἁδροτέρως τὰς κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ἐναντία προστιθέντες.

Melancholicos autem vehementiùs per inferiora purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.

Annotamus multa melancholicorum genera, ſed quatuor præcipuè. Sunt enim veri melancholici, colore corporis nigro, pilo etiam nigro ſatis denſo, craſſo, aſpero, corporis habitu ſicco & muſculoſo: à vera melancholia. Secundum genus eſt melancholicorum ex Rhaze, qui ſunt colore corporis totius albicante, pilo item albo, tenui & gracili, à pituita craſſa, quæ etiam melancholia aliquando dicitur. Hi vt plurimum ſunt ſtupidi, tardi & ignaui.

Tertium genus est eorum, qui pilo sunt rufo, & facie admodum rufa, ab adustione flauæ bilis. Quartum est corũ, qui proximè accedunt ad melácholicos Rhazis, suntq; flauo pilo, sed albicante, vocant *Blondz*. his adde melácholicos à sanguine adusto, qui in facie multas habent pustulas rubras. Omnes hi melancholici purgandi per medicamenta deiectoria. Sed quæritur, an fortibus pharmacis sit vtendum? Sanè ex lib. Hipp. ad Democritum; & ex historia descripta com. in Aph. 47. lib. sext. & ex hoc loco, quum ait, vehementius seu plenius constat purgandũ esse. humor siquidem melancholicus cùm sit crassus, fœculentus, & cõtumax, non cedit nisi valentibus medicamentis. Imò ex eadẽ historia non solum forti, sed & frequenti medicamẽto est vtendum. Est tamen, cum Aëtio, quidam ordo in medicamentis: nempe vt leuioribus, tametsi hæc sint etiam fortia, primùm paremus, id est, incidamus & tenuemus materiam melancholicam: posteà paulò validioribus institutis perueniamus ad fortia & vehementia quæ eandem materiam depellant. Est enim in medicamentis vehemens, vehementius, & vehementissimum. Aliud præterea notandum in iis qui melancholicum succum colligunt, vnde morbus melancholicus sit in metu: quòd anticipare debemus, & eos purgare autumno, id est, autumni initio, & vere, id est, initio veris. Addit porro Hippo. eadem ratione contraria adhibens. hęc est communis ratio. Quò natura vergit, &c. Quemadmodum igitur bilis cùm natura sursum repat, vomitu vacuanda est: ita humor melancholicus, quia contrà, sua sponte vergit deorsum, erit per inferiora purgandus.

SCHO-

SCHOLIA.

OCtauum præceptum, Melancholici vel ab humoribus congenerantibus, vel à congenitis: vt quæ biliosa olim corpora, nunc perspiratione carent: aut qui affectionibus melancholicis, vel hypochondriacis, vel cephalicis tentantur: Cathartico potentiore, vt contumax humor medicamento trahenti & naturæ expellenti cedat: sensúsque paulò stupidiores vellicentur, & ad excernendum irritentur: purgandi sunt per inferiora: quòd eò natura & humor viam affectēt, modò loca illa naturæ sint commoda, non ex euentu incommoda: nec vlla affectio eius inclinationis vim superet: vt si non sit ischiadicus, nephriticus: adhibita prius ea prouisione quæ adhiberi debet ad faciendum corpus permeabile: eadem scilicet cautione quæ in tabidis præscripta est antè, ex impulsu naturæ motu humoris, meatuum conditione, præsertim si nulla affectio nos ab instituto auocet, & cæterarum iudicationum vim superet, contraria apponentes. Vt enim biliosus humor quia tenuis per superiora expurgandus venit, ita melācholicus humor, quia crassus, per inferiora. Idē statuendum de loco, regione, temperatura, consuetudine, affectus conditione, quorum omnium est habenda ratio in præscribendis catharticis.

APHOR. X.

Φαρμακεύειν ἐν τοῖσι λίην ὀξέσιν. ἢν ὀργᾷ, αὐθημερόν, χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι κακόν.

PVrgandum in valde acutis, si ad sui excretionem inuitet materia, eodem ipso die: differre enim in talibus malum est.

HOc loco morbos valde acutos vocat, qui terminātur primis periodis, hoc est, primo quaterna-

tio vel primo ſeptenario. In his dixit lib. primo rarò turgere materiam. Quod cùm deprehenderit experiētia in Co inſula calidiſſima & Ionia, multò minus in Gallia regione frigidiore turgebit: niſi fortè æſtate æſtuoſa & temperamento bilioſo. Materiam enim turgere intelligit Hip. de humore bilioſo qui materia eſt in morbis acutis. At quòd turgeat ſanguis, id à veritate alienum eſt: vt quem tanquá ſibi maximè familiaré natura retinere potiùs: quàm commotum excernere ſemper velit. At bilis (cùm ſit acris, tenuis, & fluxilis) turget, cõmouetur & cõcutitur à natura, comparatúrque ad excretionem: turget autem aliquando in partibus principibus, vt hepate, ventriculo, thorace: aliquádo toto corpore: & interdum in ſuperficie corporis, vt in abſceſſibus. Si ergò materia bilioſa turgeat in morbo acuto, ſitque cõmota & comparata ad excretionem, purgãdum erit eadem die, hoc eſt, prima, aut etiam ſecunda. Expelli autẽ poterit materia medicamento non ita forti, quale eſt Rhabarbarum: vt non ſit neceſſe hoc loco aſtringere medicamẽtũ purgans ad ſola medicamenta vehementia, ſed dici poſſit de lenibus medicamẽtis. Sic vbi cõcocta erit materia (vt in declinatione) conuenienti aliquo pharmaco curabis deturbandam. Quod ſi cruda eſt materia, & fixa parte aliqua, indeque nec primo nec ſecundo die turgeat, non ſtatim vteris fortib. medicamentis: quia potiùs confugiendum ad clyſteres molles, phlebotomé, &c. vt ridicula ſit quorundam hęreſis, qui aſſerũt materiam nullo modo mouẽdá. Duo itaque ſunt purgationis tempora in acutis: vnũ, cum materia turget initio, id eſt primo die ſępius, & ſecundo rarius: alterum, cũ concocta eſt materia, vt in declinatione morbi. Eſt autem malũ in iis cunctari (inquit) idque trib.

de

de causis à Gal.memoratis in com.Siquidem tardando vires magis exoluũtur iactatione corporis, & agitatione humorum, vnde dolor, aut molestus sensus inter pruriginem & dolorem. Deinde materia magis putrescit,vnde calor & febris augentur. Tertiò, quia periculum est,ne materia dum non excernitur,sed vagatur per corpus, in partem nobilem & principem decumbat.

SCHOLIA.

Nonum præceptum. Purgandum in peracutis morbis,in quibus symptomatum statim summa sunt omnia, vt in cholera, pleuritide, ardentissima febre, si humor sit efferus,eo ipso die quo feritas ipsa percipitur, non expectata remissione paroxysmi,nedum eius fine,nam in huiusmodi morbis cunctari periculosum : ne calor febrilis augeatur, vires frangantur, materiáque effera ruat in nobilem aliquam partem, cuius officio vita carere non possit. Quod si effera illa materia in partem aliquam nobilem decubuerit, tanto validiore cathartico vtendum erit, quanto longius à ventriculo desederit humor : & quanto loco periculosiore & maiore quantitate, & quanto diutius iam resederit. Quòd si in adenes aut articulos decubuerit, iubet Hippocr.in libro de internis affectionibus, à medicamento abstinendum.

APHOR. XI.

Ὁκόσοισι στρόφοι καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν πόνοι, καὶ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, μήτ' ἄλλως, εἰς ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται.

QVibus tormina adsunt, & circa vmbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neque medicamento neque per alia præsidia soluitur, in siccum hydropa firmatur.

Στρόφοι, hoc est, tormina (Gall. *trenchees*) duas habét causas. Vna est acris humor & mordax cómotus per intestina, præsertim tenuia quæ sunt vegetioris sensus. Altera spiritus quidam flatuosus intestinis inclusus, nec exitum habens. Adde causam tertiam, cancerosum quédá abscessum qui intestina depascitur. Si cui ergò oborta sunt tormina, inquirédum de symptomate; an scilicet amara vomuerit, an os amaricet, &c. an fuerint perfrigeratæ ventris partes aut lumbi: vt si ambulauerit æger nudis pedib[9]: si sederit aut steterit in aqua, si diutius manserit in loco subterraneo, vt cauea, &c. Fiunt porro hi cruciatus modò iuxta vmbilicum, vbi sita sunt tenuia intestina admodum circumuoluta & anfractuosa: modò ad lumbos ὀσφὺς vt ante dictum est, vox ambigua est apud Hipp. vt significet lumbos propriè appellatos, & lumbares musculos tam exteriores, quàm interiores, item renes & intestina quæ sunt ad lumbos. Qui lumborū dolores oriuntur tribus de causis. Prima est, quia in ea parte cæcum est intestinum: secūda, quia colon in plerisque qua parte renes, & sinistrum maximè, attingit, est angustius. Tertia, quia coló membranis quibusdam colligatur renibus, renes lumbis. Proinde quum membranarum fibræ vehementer distendūtur, grauissimus fit dolor. hic tamen dolor cessat aliquando exhibito leui clystere, aut quopiam pharmaco. Sed nonnunquam in morbis excitantur dolores acerbissimi circa vmbilicum aut lumbos: quum scilicet natura morbū

iudica-

iudicare tentat per deiectiones, vt deliria accidũt, vbi futura est crisis per hęmorrhagiam. Cæterùm dolores eiusmodi si non conquiescunt neque medicamentis flatuosos spiritus educentibus, neque clysteribus, fomentis, inunctionibus, & id genus aliis remediis, ortum habent ab inueterata & hectica intemperie, solentque transire (inquit Hipp.) in hydropem siccum; id est, in tympaniam. Quum enim est flatus in intestinis, hic sublato ventriculi fundo efficit, vt non rectè amplexetur & comprehendat cibum: quo fit, vt praua fiat concoctio, fit quoque praua sanguificatio refrigerato hepate ab auris frigidis sublatis, & per cõsensum cum ventriculo & intestinis primis. Dicitur autem tympanites hydrops siccus comparatione hydropis humidi qui vocatur ascites. Nõ quidem quòd tympanites careat humiditate, & contrà ascites flatu: verùm quemadmodum in illo est aliquid humiditatis, sed copia maior flatulenti spiritus: ita è diuerso in hoc plus est aquosi humoris, quàm spiritus flatuosi.

SCHOLIA.

Decimum præceptum: Non sunt vsurpanda cathartica in morbis, in quibus nihil opis sunt allatura. Exempli gratia, in torminibus circa vmbilicum & lumborum doloribus, qui hydropen siccum minantur. Ergo, quibuscunque tormina ceu dolores intestinorum deuoluti: qui non à sero resudante, ab inflammato aut plus æquo æstuante hepate (cuius indiciũ est in vrinis ardentibus & confusis) illi enim dolores venæ sectione curãtur: qui non ab acri humore intestina mordẽte, quòd illi clysteribus & catharticis cholagogis demulceri possunt: qui non à cãcerosa intestinorum affectione, quia illa est insanabilis: qui non ab abcessu dolorifico in intestinis exci-

tantur, sed præsertim qui à flatulento spiritu in tenuibus intestinis intercluso ortum habent, grauissimosque cruciatus inuehunt quòd spiritus ille inde exitum non habens, distendit variéque intestina & membranas distorquet. Labores item à flatulento spiritu in tenuium intestinorum anfractibus concepto circa vmbilicum: lumborumq; dolor, id est, partium quæ intra vertebras quinque inferiores continentur vbi colon & cæcum angustum est: & vincula neruacea sunt quibus colon & renes lumbis alligantur, vt scribitur 6. Epid. In vniuersum, quibuscunq; dolor nusquam circumscribitur, sed per vniuersum fermè ventrem spargitur, qui tamen neque purgatione humoris qui solet materiā flatui suggerere, neque aliis remediis discuti potest, vt clysteribus, fomentis, cataplasmatis, emplastris, in siccum hydropen firmatur dolor ille, ob hecticam intemperiem frigidam primigeniam, vel secundariam, iecoris ventriculi, tenuium intestinorum & mesenterij insanabilem. Omnis enim alteratio partium solidarum facta & absoluta, non quæ adhuc fit, tanquam lanarum tinctura est indelebilis, sub qua non modo mutatur, sed etiā alienatur temperamentum proprium partis affectæ, vt scribit Gal. 1. Prorrh. eaque est incurabilis; quia partes omnes mixti etiam minimæ, sicut vna forma, ita & vno temperamento possidentur, quarum altera non agit in alteram, sed omnes sese mutuo tuentur. Proinde licet flatus aut humor vnde flatus gignuntur tollantur remediis, noua tamen renascitur materia, quæ intemperie conspirante perpetuat dolorem, hydropemque siccum confirmat. Citatur hic Aphorismus trigesimus quintus comm. 1. in lib. 3. sect. 2. Coac.

APHOR. XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν ἄνω, κακόν.

QVibus propter leuitatem ventres cibi sunt incontinentes, hyeme supra purgare, malum.

Lienteria affectus est, in quo cibus & potus statim deiiciuntur absque vlla transmutatione: ea fit ab imbecillitate retentricis ventriculi & primorum intestinorum, orta potissimum ab intemperie frigida simplici, aut cum humore, vt ex acida pituita: aliquando irritatur retentrix ab humore quodam tenui & acri bilioso, qui exulcerat internam superficiem ventriculi, vt in aphthis fieri solet. Interdũ propter vlcus quoddam colligitur sanies quæ retentricem stimulat. Hippocrates hoc morbo laborantes non vult purgari per superiora hyeme: id quod (vt anteà monuimus) intelligit de vniuersali purgatione. Nam purgatione particulari si qua pituita frigida, crassa, viscida fluitaret hyeme in ventriculo aut intestinis, vel etiam bilis acris, posset imperari vomitus. Sed in Gallia, quouis tempore, siue sit pituita, siue bilis in ventriculo, tutius est medicamentis delectoriis vti, quæ quidem simul ventriculum roborent.

SCHOLIA.

VNdecimum præceptum legitimæ purgationis. Lienterici non sunt vomitione purgandi hyeme, sed potiùs per inferiora, à quacunque causa lienteria ortum habeat. Proinde reuulsionis commoda vomendi difficultate ob humoris contumaciam superantur atque vincuntur. Hoc intellige de vomitu generali: nam reuulsionis causa potest præscribi vomitus particularis etiam hyeme, ex præscripto Hippocratis.

APHOR. XIII.

Πρὸς τοὺς ἐλλεβόρους τοῖς μὴ ῥηιδίως ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι τροφῇ, καὶ ἀναπαύσει.

QVi ad veratri sumptionem non facilè sursum purgantur horum corpora ante potionem prahumectanda sunt vberiore cibo atque quiete.

VEteribus elleborismi dicebantur medicationes & purgationes quæ dato elleboro fiebant, vel per deiectiones, vel per vomitus. Duplex est elleborus, albus & niger. Albus vomitionibus magis, niger verò purgationibus per inferiora conuenit. Sed cùm legitimo nigro ferè careamus, albo solo, eoque electo & optimo tum ad vomitum tum ad deiectiones vti poterimus. Græci nomine ellebori simpliciter intelligunt album, vt contra Arabes nigrum. hic ergò ad purgationem per vomitũ elleb. præscribere volumus, Verùm vt istud commodè & conuenienter faciamus, intelligendum quibus in morbis, quo tempore, & quibus in corporibus sit vtendum. Quod vbi habuerimus, præparandum erit corpus, præparanda materia, ac deinde veratrum ipsum. Pręscribimus igitur veratrum in morbis longis & contumacibus, qui scilicet sunt vel à melancholia, vel à pituita, præsertim crassa & viscida, quæ nomen melancholiæ retinet: vt in melancholia, mania, morbo comitiali, coxario, calculis renum, elephantiasi, lue venerea, &c. Sed intelligendum, si nulla sit coniuncta febris, quæ quidem sit vehemens. Hipp. enim libr. de fracturis imperat elleborũ etiamsi adsit febris, sed hæc est leuior. Iam videndum quo tempore. Nam neque hyeme neque æstate vsus est ellebori, sed autumno & vere. Præterea neque in pueris

pueris,neque in senibus,& mulieribus, aut mollibus & delicatis corporibus, sed in iuuenibus tantùm, & robustis. Quod comprobat Hipp.in Epid. vbi ait, Detur elleborus, si iuuenis est. Neque obstat, quod obiiciunt nonnulli, iuuenes cum sint calidi sicci, non esse admittendos ad veratrum, cùm constet regionem Hippocratis (in qua tamen eius vsus erat) calidam esse & siccam. Portò quod ad præparandum corpus attinet, Hippocr. hoc Aph. iubet præhumectari cibo & quiete: 6. Epid. com. quinto addit aquæ potabilis balneum. Cuius duplex est vsus. Nam ante sumptionem ellebori per 3. 4. aut 5. dies ægrum lauare poterimus. Sumpto verò elleb. lauabimus priùs quàm motus sit ab elleboro in corpore concitatus. Simulatque enim motus hic ab elleboro concitatus se profert, nequaquam est lauandum. At cibo & quiete humectabimus ac emolliemus solidas corporis partes: quia cùm elleb. vehementer exagitet & contendat partes, si hæ essent duriores, promptè frangerentur. Præterea quia valde siccat, periculum est ne partibus statim inanitis & exiccatis conuulsionem concitet. Contrà si humidæ molléſque sint partes, faciliùs exoluent & eludent vim medicamenti. Reliqui medici volunt non solùm hoc modo præparari corpus, sed etiam assuefieri vomitionibus, datis tum alimentis tum medicamentis. Auicennas & Gal. vt assuefaciant ægrũ vomitui, dant primum pinguia & varia aliměta, deinde leuia medicamenta vomitoria. Sit igitur paulò tenuior cibus & vberior, quiq; humectet, vt agnina pinguior, hœdina pinguior, pinguior vitulina, oua sorbilia, iusculа pullorum pinguium. Hæc siquidem prętérquàm quòd humectant, elaxant etiam & emolliunt ventriculi substãtiam, vt pronus sit ad vomitiones. At leuia

vomitoria poterunt esse, vt hydrelæum, aqua tepida, oxymel, semen raphani, &c. Præhumectato corpore iam præparanda est materia, quæ cùm sit crassa & viscida, indigebit tenuantibus, incidentib. detergẽtibus. Sic enim multò facilius vacuabitur, Alioqui incurret æger in conuulsiones, venarum ruptiones, &c. Nunc videndum, quomodo dandum sit veratrum. Datur in substantia a scriptulo vno ad duos. Manardus dat nigrum ad drachmam innoxiè. Paulus album à drachma vna ad duas. Datur in decoctionibus, infusionibus, pilulis, &c. Potest & dari in iusculis carnium, in ptissana, in melicrato. Nunc ferè immiscemus syrupis laxatiuis, vt syrupo de pomis saporis. Si in radicem raphani immittatur albus elleborus, elleborismi modus simplicior est paulo, Potest coqui in malo Cydonio (vt scammonium) in pasta, in aqua vitæ donec sit cõsumpta. Celsus vult incoqui pane, quem post eà, exempto elleboro, demus. Potest etiam 8. dies macerari in aceto, ac inde siccari. Maceratur quoque drach. 1. ellebori electi in aquæ vnciis sex. hæc aqua coquatur ad tertias, adiectisque æquis partibus mellis & aquæ, fiat hydromel; quod abiecto elleboro reseruetur in pyxide, Dosis cochleare vnũ pueris epilepticis & senibus lõgo morbo laborantib. esse potest. Sed in eo ferè omnes consentiunt, vt in ea compositione sit aqua quadrupla ad subduplum elleborum. Cato sub vindemiæ tempus iubet ablaqueari & detegi vitis cuiusdã radices, quas in extremo cõfigamus radicalis ellebori. Atque hinc demus vinũ elleboratum melãcholicis, maniacis, epilepticis, &c. Aliter, vult manipulos ellebori inici in mustum: vt sint (exempli gratia) musti 27. pintæ ad 3. aut 4. pugillos ellebori. Cæterum Hip. hoc Aph. intelligit elleborũ simpliciter, non vt albi omne

genus

genus vehementer purgantium, medicamentorum: quemadmodum agit tantùm de iis qui non facilè vomunt, vt qui ſunt anguſto & depreſſo thorace: non de iis qui periculosè, vt ſunt tabidi & morbis thoracis opportuni. Flores geniſtæ perinde atque elleborum vomitum concitant, ſed mitius, neque cum adeo grauibus accidentibus: verum quemadmodum non poteſt definiri terminus & modus materiæ præparandæ & præhumectandi corporis, ita nec aſſuefaciendi ægrum vomitionibus. Sed tui erit iudicij elleborum dare vbi videris ea rectè vt conuenit eſſe peracta.

SCHOLIA.

DVodecimum præceptum. Corpora purganda vomitu, prius ſunt multo humectanda cibo & quiete. Cum ergo elleboro albo potiſsimum purgare conſilium eſt, vomitione ſcilicet vniuerſali ad diuturnos morbos, febris expertes, vere & autumno, in iuuentute aut conſtanti ætate: cum ad eam purgandi neceſsitatem nulla ratio deſideratur, in naturæ impulſu, humoris motu, meatuum conditione, aut etiam peculiari morbo, vt phthiſi: qui ſurſum facile non expurgantur, ob materiæ contumaciam, meatuum meabilium anguſtiam, & naturæ infirmitatem, vt qui vomere non conſueuerunt: ante elleboriſmum, corpora ſunt multo humectanda victu & quiete: vt cibo & ſomno recreatis viſceribus, nec hypercatharſi, nec ellebori acrimonia, conuulſio in metu ſit, quæ ab elleboro lethalis eſt. Aphor. 1. libr. 5. Repetitur hic Apho. ſecti. 5. lib. 6. Epid. vbi pro quiete ponitur balneum.

APHOR. XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

EPoto elleboro, corpus potius mouendum quàm somno aut quieti tradendum. Nam vel nauigatio indicat motione turbari corpora.

PRæhumectato corpore, præparato elleboro, eoq; dato motum corporis instituit Hipp. Sed quando & quomodo mouere oportet corpus? Gal. in sexto Epid. placet, vt sumpto eo statim ægrum moueamus, idque donec prodeant signa imminentis purgationis: vt motus nomine inaudiatur quoque balneum, de quo anteà. Ellebori autẽ agitatio ferè incipit duabus pòst horis quàm sumptum est. Sed certiora sunt signa incipientis agitationis, quòd æger sentit calorem præter naturam in ventriculo & œsophago, præsertim si veratrum more veterum præscribatur. Deinde solet saliuare. Ardore illo & saliuatione concitatis, iam vomit primùm pituitam (vt cuius sedes sit magna ex parte in ventriculo) mox pituitam cum bile, postremò bilem purissimam. Porrò motus ille intelligitur, non vehemens motus, sed ambulatio quæ satis moueat corpus, vires verò minùs deiiciat. Efficit autem huiusmodi motus tria. Primùm medicamenti vim ad venas, hepar, cerebrum, aliasve partes laborantes defert. Deinde fundit & liquat materiam, fluxilémque & sequi paratiorem reddit. Tertiò commouet materiam, quæ post faciliùs vomitur. Quam postremam causam hic assignat Hippocrat. Corpora motu turbari, &c. Quanquam non solum motus facit vt

nausea

nauseâ laborent nauigantes, verùm etiam aura illa marina, præsertim non assueta. At verò post assumptionem ellebori somnum & quietem prohibet Hippocrates. Nam cum per somnum facultates animalis & vitalis quietem agant, facultas autem naturalis intrò collecta potenter agat, & quasi medicamentum concoquat, huius vires exoluit, & actionem frangit somnus. Prætereà humores quos volumus mouere, reddit quietos & immotos. Quod itidem facit quies, contra quàm motus.

SCHOLIA.

TRedecimum præceptum. Epoto ellebero, aut quouis alio potente cathartico motu potius sunt concitanda corpora, vt naturæ vis excitetur, humor purgandus incitetur, ac incitatus cathartico trahenti & naturæ expellenti facilius cedat: deambulatione si nulla sit ischias, aut calcis fractura: vel potius gestatione, in cunis, lectica, naui aut curru, ita vt corpus moueatur, non moueat: balneo etiam simulatque epotum fuerit: quàm somno & quiete compescenda. Nam somnus omnem validam euacuationem sistit, præter sudorem & sanguinis fluxiones, quæ per nares, vterum, hæmorrhoides atq; venæ cuiusuis scißionem fiũt. Nam corpora motu perturbari indicat nauigatio, quæ nauseam & vomitum ciet, non solo motu, sed aëre. non quiuis autem motus in nauigatione nauseam & vomitũ cient, sed præsertim motus hi, quibus corpora subleuantur cum naui, & ferè subito deprimũtur, aut in gyrũ circumferuntur. Licet autem motus à medicamento sumpto siue vomitorio, siue deiectorio promoueat eius actionem, non tamen illud antè propinandum quàm catharticũ sedem fixerit in ventriculo, & humor iam moueri inceperit. Alioquin non humor sed medicamentum euometur.

APHOR. XV.

Ἐπὴν βούλῃ μᾶλλον ἄγειν τὸ ἐλλέβορον, κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ παῦσαι, ὕπνον ποίει καὶ μὴ κίνει.

QVum elleborum citare voles, moue corpus: quum verò sistere, somnium concilia, nec moue.

MAgis ducet elleborus, si materia sit bene comparata ad excretionem, minusq; repugnet. Minùs repugnabit, quò magis fuerit fusa, attenuata, & commota. Iam vbi videbis ægrum euomuisse multũ, virésque imminui, vt sistatur purgatio, dabis illum somno & quieti. Per somnũm enim vires tum vitales, tum animales (sensificæ præsertim & motoriæ) reficiuntur ac corroborantur. Prætereà tum validior naturalis facultas, siquis humor sit reliquus, expurgandus, eum concoquit & euincit.

SCHOLIA.

DEcimum quartum præceptum. Superpurgantis aut immodicè purgantis medicamenti ferocia compescenda quiete, potißimum verò somno: per somnum enim ipsa animalis facultas ociatur, quæ in ventris purgationibus operari debet, ipsique humores coguntur, ac intrò vocantur. Somnus autem succedens à purgatione, bonis fit rebus habétque rationem signi & causæ: causæ quidem, quia retinet vacuationem ne plus iustò procedat, conuulsionémque ac hypercatharsin excitet: signi vero, quoniam significat ipsam integram iam esse atque perfectam. Vnde colligas, vt longißimè à cibo, ita non nisi post somnum iustum medicamentum exhibendum esse. Catharticum enim qualecunque id fuerit, vacuum ab omni cibo ac chylo postulat ventriculum,

lum, ne eius aliunde interturbetur actio: quo nomine tenuis ac parcus victus pridie sumptionis medicamenti imperari consueuit, vulgóque dici audias, diem quo sumitur medicamentum festum ac solemnem esse, quòd pridie ieiunandum sit. Somnus verò debet præcedere non subsequi catharticũ: præcedere quidem, vt vis animalis quæ medicamentum moderatur, accedat, vegetior fiat, calórque in internis visceribus fiat robustior: non subsequi verò, ne sistatur medicamenti actio. Quanquam somnus statim à sumpto medicamento, potißimum debili, commodè permitti potest, non solùm quia somnus vaporem ingratum medicamenti eludit, eiúsque vomitum impedit: sed quia vis eius citiùs excitetur à calore natiuo intus per somnum collecto, promptiúsque ad opus compellitur: vnde multò celerius eius alioquin naturæ molesto ac ingrato onere ventriculus totúmque corpus exoluitur. Vbi autem medicamentũ vires suas exerere cœperit, tum non ampliùs somno indulgendum: nisi forsan eius hypercatharsin cohibere oporteat, ex Hippoc. consilio.

APHOR. XVI.

Ἐλλέβορος ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας ὑγιέας ἔχουσι, σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Elleborus periculosus sanas carnes habentibus: quippe conuulsionem efficit.

QVod lib. 2. dixit in genere, Qui sano sunt corpore, &c. Aph. 36. & 37. idipsum nunc speciatim de solo veratro asserit. Quanquam idem possit etiam intelligi de aliis vehementibus medicamentis. fit autem conuulsio ab elleboro in sanis: quia cùm vehementer moueat & agitet humores, si vitiosos non reperiat, mouet & attrahit vtiles, quibus attractis resiccantur partes solidæ (& potissimum nerui) vnde conuulsio ab inanitione.

SCHOLIA.

DEcimumquintum præceptum, Abſtinendum planè ab elleboro, omnique alio potente medicamento purgante in ſanis corporibus. Elleborus enim calamitoſus eſt viſceribus bene conſtitutis, humoribus contemperatis, vnde carnium color, character, & moles à natura elucent. Conuulſionem enim parit, id eſt parere poteſt, cum nihil habeat in quod exerat vires ſuas, partium ſolidarum ſubſtantiam labefactat, humores optimos, ſpiritum & carnem diſſoluit, ſuóque calore atque acrimonia neruos mordet, præſertim oris ventriculi. Vnde motus conuulſiui potius quàm conuulſiones excitantur, aut ſaltem periculum eſt ne excitentur. Vide Scholia in Aphor. 1. ſect. 5.

APHOR. XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι ἀποσιτίη, καὶ καρδιωγμὸς, καὶ σκοτόδινος, καὶ στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

NOn febricitanti cibi faſtidium, cordis dolor, vertigo tenebricoſa, & oris amaritudo purgatione per ſuperiora opus eſſe ſignificant.

PRoponuntur ſigna hoc loco, quibus intelligamus humorem bilioſum abundare, expurgandúmque eſſe. Poſſunt his addi & alia, vt ſomnia ignis, rixarum, &c. & quòd æger præter conſuetudinem ſit iracundior. Agit autem præſertim de præcautione, vt purgantes humorem redundantem venienti morbo occurramus: non tamen quòd interim velit innuere febricitantes quibus illa adſunt, nõ eſſe purgandos. Sũt enim hi quoque purgandi. Cibi igitur in appetentia, ἀποσιτία (quæ Gal. idẽ eſt quod ἀσιτία καὶ ἀνορεξία) primum

mum est signum. Appetentia in orificio ventriculi fi-
ta excitatur non ab immoderata frigiditate (vt quæ
destruat potiùs, vt in bulimia) non ab immoderato
calore qui eam obtundit, sed à moderata frigiditate:
hæc deiicitur à calore bilis contentæ in ventriculo.
Secundum signum est καρδιωγμὸς , vbi os ventriculi
(quod alioqui est sensus vegetissimi) commordetur,
vellicatur, & quasi lancinatur ab acri humore, hoc
est, à rufa vel flaua bile. Tertium est vertigo δῖνος, siue
σκοτόδινος, ceu ἴλιγγος, hoc est, inordinatus in cerebro
motus, quum vapores acres & calidi à bile os ventri-
culi occupante sublati occurrunt humori & frigido
vapori cerebri. Prætereà tenebricosa & obscura appa-
rent oculis, quia dũ assatur bilis, effert vapores quos-
dam tetros & nigricantes ad cerebrum: quemadmo-
dum vbi miscetur sanguis bili , oculus splendida se
putat videre. Gal. comm. in lib. de victus rat. δῖνον di-
stinguitur à σκοτοδίνῳ, vt δῖνος sit cum caput circumfer-
ri, & omnia circumagi videntur: σκοτόδινος cum non
solum caput videtur circumuolui, sed etiam fit simul
tenebricosa visio. Iam verò quòd os amaricet, tres ad-
fert rationes Gal. Nam vbi abundat toto corpore fla-
ua bilis (vt in ictericis) aut ventriculo, certum est lin-
guam imbui humore amaro , aut amaris vaporibus
infici. Deinde est tunica communis ventriculo & ori
ipsius, œsophago, faucibus, palato, linguæ & toti ori
interiori. Tertia causa est ex Gal. lib. secundo victus
acutorum, quia natura fecit linguam, vt genus humo-
rum & saporum discerneret, non quòd in lingua affe-
ctus primariò insit. His itaq; citra febrem Hippo. me-
dicamentũ vomitarium instituit. Vel certè vt sunt té-
pora & regiones, deiectorium poterit institui, vt hîc
facere conuenit. Quod dum faciam, nil repugnabo

Hippocrati, qui spectabat & regionem suam calidam, & naturas pronas & assuetas vomitionibus.

SCHOLIA.

HActenus præcepta tulit Hippocr. quibus, quando, quomodo, quò, & quà ducendus humor ex ratione & conditione temporum, locorum, meatuum & peculiaris naturæ cuiusque. Nunc verò eundem scopum persequitur, sumpta indicatione à cognitione & distinctione ipsarum affectionũ, quæ non habent minora momenta, quàm quæ superius allata sunt. Decimumsextum præceptum. Per superiora potius, quã per inferiora purgandum vbi citra febrem adsunt hæc symptomata: ciborum fastidium, cordis morsus, vertigo, & oris amaritudo. Cibi enim fastidium indicat ventriculum malè affectum à contentis in eo prauis humoribus. Cordis morsus, stomachum vellicari ab humore acri & orificium alui pungente. Vertigo, bilem contineri in ventriculo aut pulmonibus, & ab ea euehi vapores in caput, qui in gyrum moti vertiginem faciunt. Oris amaritudo, interiorem ventriculi tunicam, quæ ori communis est, suffusam bile. Quæ omnia symptomata non à translatione symptomatica neque perturbatione critica suborta, hortantur cathartico per superiora ducẽte opus esse. Nam quò natura & humor viam affectant, eò purgandi inclinationes fieri debent, si nulla aut febris aut peculiaris affectionis excusatio adferatur. Quod si hæc symptomata vel translatione symptomatica, nimirum vi morbi (vt sæpe accidit ineunte febre) vel perturbatione critica appareant, neutris conferre potest vomitus vniuersalis. Sed potius reuellendus humor per inferiora, si motu morbi, non naturæ fiant. Multo minus etiam ciendus vomitus si criticè fiant: quæ enim iudicantur & iudicata sunt neque mouere, &c. Particularis autem vomitus conferre potest:

test: sic enim in febre tertiana & quartana vomitum præscribimus cum aqua tepida aut oxymelite, ex Galeni consilio.

APHOR. XVIII.

ΤΑ' ὑπὲρ τῶν φρενῶν ὀδυνήματα, ὁκόσα καθάρσεως δέονται, ἄνω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ κάτω, κάτω.

Dolores supra septum transuersum, qui purgatione egent, per superna purgandum esse significant. Qui verò infra sunt, per inferna.

HIc Aphorism. respondet Aphorismo, Quò natura vergit, &c. Estque intelligẽdus de iis humoribus qui ad expurgationẽ vergunt sursum aut deorsum, non de humoribus fixis. Posteà enim instituit purgationem per inferiora, in oculorum morbis, &c. Sensus igitur est. Vbi materia mouetur sursum ad vacuationem, purgare per vomitum oportet: vbi verò deorsum, per medicamenta deiectoria. Cæterùm Galeno intelliguntur partes superiores, quæcunque sunt supra hepar: inferiores verò, sub hepate. Alij ponunt diaphragma medium: in qua sententia videtur esse hîc Hippocrates. Nonnulli dixerunt partes superiores esse quæcunque sunt supra diaphragma, & præterea partes gibbas hepatis, & superiorem ventriculum: vt in inferioribus constituentur quæ sunt sub diaphragmate, & simæ hepatis partes, & ventriculus inferior.

SCHOLIA.

DEcimumseptimum præceptum. *Dolores ac molestiæ diaphragmate superiores, qui flatuosi non sunt, nec à sanguinis plenitudine fiunt, sed ab humoribus acribus ac biliosis orti obsident os ventriculi, & partes thoracis exercent, nondum quapiam parte firmati, sed ab efferis humoribus nati: vomitione curandi sunt: dummodo febris absit, nec peculiaris affectio nos auocet: vt si dolor ad caput aut collum extendatur. Dolores vero inferiores diaphragmate, deorsum purgandi, quòd eò natura & humor viam affectent.*

APHOR. XIX.

Ὁκόσοι τῇσι φαρμακοποσίῃσι μὴ διψῶσι, καθαιρόμενοι οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

QVi potione medica dum purgantur, non sitiunt, ipsorum purgandi finis non fit, donec sitiuerint.

IN medicamentorum assumptione oritur sitis aliquando ante iustam purgationem, aliquando post. Ea autem fieri potest quatuor de causis. Prima est ob ventriculi calidiorem & sicciorem intemperiem, siue ea fuerit priùs contracta, siue illo solùm tempore. Altera, quum medicamentũ fuerit calidius, acrius, & sic- cius. Tertia, natura materiæ quæ expurgantur, vt si sit bilis. Ac sitis quidem ab huiusmodi causis orta certũ terminum purgationi non præscribit. Sed modum purgationis constituere debet sitis, quæ accidit quãdo multa humiditate vacuata resiccatur os vẽtriculi. Hippocrates de hac loquitur: quæ quidem sisti potest potu: vt & ea quæ fit ab illis tribus causis. Aliquando tamen sitiunt post immoderatam purgationem ægri, quam

quam cognoſcimus ex duabus notis. Quum (verbi gratia) medicamentum ad bilem imperauimus, qua vacuata iam ducitur pituita. Prætereà quum vires ægri exoluuntur, iamque difficiliùs & grauiùs fert. Tum autem inhibere purgationem oportet, & ſomno ac quieti ægrum dare.

SCHOLIA.

DEcimumoctauum præceptum. Repetenda purgatio ſi prior votis non reſponderit, nec humorum plenitudini ſatisfecerit. Non ſatisfeciſſe autem coniiciendum, ſi ſitim non attulerit. Signum enim certiſſimum integræ purgationis, ſi ab humore purgato per catharticum, ſitis ſubſequatur. Etenim quicunque epoto pharmaco dum purgantur non ſitiunt, ita vt nulla ſitis excuſatio adferri poſſit nec æſtuantis alui, nec inflammantis cathartici, aut humoris bilioſi purgandi: ſui purgandi finem non faciunt, donec ſitiuerint, ab exhauſto ſcilicet: quòd omne pharmacum conuenienter exhibitum vnde incipit, ibi deſinit. abſumit enim nonnihil de natiua humiditate ventriculi, & ſua acredine mordet os ventriculi, vnde ſitis excitatur.

APHOR. XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γίνωνται στρόφοι, καὶ γουνάτων βάρος, καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

SI citra febrem tormina adſint, & genuum grauitas, & lumborũ dolor, inferna purgatione opus eſſe ſignificant.

TΩν στρόφων duplicẽ eſſe cauſam anteà dicebamus nempe vel flatum, vel acrem quendam humorẽ in inteſtinorum anfractibus & ſpiris circumuolutum & commotum ad excretionem, cui tamen non pareat

exitus. At quibuſcunque laborant viſcera, & in iis collecta eſt magna copia excrementorum crudorum & craſſorum, dum hæc per venam cauam delabuntur ad venas crurales, ij ſolent conqueri de grauitate genuum aut crurum, & lumborum. Quod videas ſæpe in mulieribus. Cuius etiam rei ſignum eſt, quum aſſerũt ſe per ſomnum velle ambulare, aut aliquo conſcendere, ſed non poſſe. Idem affectus accidere poteſt in febribus, etiam abſque iis quæ dicta ſunt. Et in Epidemion. hiſtoriis annotat Hip. magnam partem febricitantium febre acuta, lumborum dolore ſæpe infeſtari. Hoc fieri poteſt, quia calor febrilis materiam fundit & tranſmittit ad lumbos, & aliquando ad crura. Sed perpendendum, quod materia cruda poteſt eſſe coaceruata ante febrem, vt lumbis dolorem inferat. Verùm in hiſce omnibus affectibus, & vbi eſt materia cruda, hæc in primis eſt præparanda ad excretionem, ac deinde (vt conſulit Hippocrate) per pharmacum deiectorium deturbanda.

SCHOLIA.

DEcimumnonum præceptum purgationis legitimæ. Purgandum per inferiora, quotieſcunq; citra febrem adſunt tormina, ab humorum acrimonia & flatulento ſpiritu: genuum grauitas, ab humoribus craßis in genua decumbentibus: lumborum dolor, item à craßis humoribus dummodo hæc tria ſymptomata ſymptomaticæ tranſlationis aut ſucceßionis criticæ nõ ſint. Illa enim, cum ſint dolores diaphragmate inferiores, eò duci debent per purgans medicamentum, quo ſponte feruntur, per loca lege naturæ commoda, neque ex euentu incommoda.

APHOR.

APHOR. XXI.

Υποχωρήματα μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, ἀπ' αὐτομάτε ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ καὶ ἄνευ πυρετοῦ κάκιστα· καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα τῶν ὑποχωρημάτων πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείω χρώματα, οὐ πονηρά.

Excrementa alui nigra sanguini atro similia, sponte e-untia siue cum febre, siue citra febrem, pessima, & quantò ipsorum colores peiores fuerunt plures, eò peius. A medicamento autem si tales egeruntur, deteriora. A medicamento enim talia exigi, melius est, idque quanto ipsorum plures fuerint colores.

Qvatuor sunt notæ quibus distinguitur sanguis naturalis à succo melancholico. Sanguis enim naturalis colore rubet, crassus est mediocriter, præsertim is qui in venis continetur, concrescit in grumũ vbi è venis excidit, gustu dulcis est, succus melancholicus est niger, multum crassus, extra venas non coit in grumum, sed manet fusus & liquatus, acerbus est, aut alia quapiam aliena qualitate præditus. At verò melancholicus succus & atra bilis quædam habent communia, nedum propria. Siquidem vterque siccus niger est, vterque consistentia crassior, vterque est fusus & liquatus, neque in grumum concrescit, & præterea aliena quadã qualitate præditus à sanguine naturali. Sed discrimen est, quòd atra bilis sit acerrima, erodat, effusa in terram aceti more fermentet eam, & cum quadam ebullitione ferueat: quorum nullũ inest humori melancholico. Iam intelligendum est, quòd perinde ac in venis crassioribus iam consistentibus,

dum hepar ſanguinem conficit, ſanguis craſſior & limoſus veluti fæx ſubſidet: hunc ſanguinem lien (ſi naturaliter habeat) attrahit, eiúſque parte tenuiore ad ſui nutritionem vtitur, ac reliquum quod craſſius eſt ad inteſtina cum aliis excrementis demittit, vnde etiam ſæpe hæmorrhoides & deiectiones nigræ. Aliquando idem ſuccus facit obſtructiones & ſcyrrhos in hepate, vbi natura imbecilla eum deorſum trudere nequit: interdum vbi natura pigrior & tardior eſt ad eum excernendum, vel per occultam, vel per ſenſilem euacuationem, aſſatur in hepate & putreſcit, fitque atra bilis: quanquam hæc generatur etiam extra bile flaua immodicè exuſta. Hoc porrò loci nigras deiectiones maximè intelligit Hippocrates de ſucco melancholico, hoc eſt, ſanguine limoſo, craſſo, fæculento, & nigro qui in hepate generatur vel propter peculiarem ipſius naturam, vel alimentorum ratione. Si itaque eum ſuccum non bene expurgauerit lien, retentus in hepate adfert imbecillitatem viſceri, fiéntque tandem nigræ deiectiones. Quæ, inquit, ſua ſponte exeuntes, peſſimæ ſunt. Sua ſponte exeunt, quæcunque exeunt vel ſponte naturæ, vel vi morbi: hîc intelligit de iis quæ exeunt vi morbi. Peſſimæ propter cauſas treis: quia oſtendunt vtrumque viſcus malè habere: quia naturæ imbecillitas ſignificatur: & quia decernentia quæ non decernunt, mala (primo Epid.) hoc eſt, quæ debent iudicare & ſoluere morbos, ſi non ſoluunt, mala ſunt & lædunt. Verùm dixit ἰόντα (quod verbum Hippocrati temporis ſpatium ſignificat) neque ſine ratione. Nam victrix natura excernit & expurgat celerrimè quæ noxia ſunt & inutilia, vt in criſibus. Sic etiam quæ pharmaco vacuantur, celeriter vacuantur. At

vacua-

vacuationes symptomaticæ solent diutius perseuerare. Constat enim sudores criticos durare tãtum duos, tres dies: cum symptomatici protrahantur sæpe ad 8. 15. dies, & aliquando ad mensem vnum. Idem experiare in diarrhœis criticis, & symptomaticis. Et quò plures fuerint colores in eiusmodi deiectionibus, eò peius, propterea quòd naturæ viscerum multiplex ostenditur affectus. Mali autem sunt colores in excrementis, liuidus, cinereus, cruentus, viridis, rufus & vitellinus. Cæterùm à medicamẽto sumpto tales, hoc est, nigras aut varij coloris deiectiones fieri melius est: quia natura multitudine variorum excrementorum leuatur, adeò vt si quid vitij humorum in corpore supersit, illud sit faciliùs correctura & euictura. Intelligimus autem hos humores varios & crassos in corpore esse collectos, à corporis colore, appetentia deiecta, dolore, & lancinatione visceris, somniis turbulentis, &c. Vbi præparata materia, purgandum est. Proinde sententia Galeni hæc est, quòd hoc loco excrementa varij coloris quæ vi medicamenti expurgantur, comparantur cum iis quę vi morbi. Ponamus duos ægros, quorum alter varia & nigra excernat vi morbi: alter, vi medicamenti. in illo quidem pessima est deiectio: in hoc vero non item mala est, quia hoc ipso natura leuatur multitudine excrementorum quibus infestabatur.

SCHOLIA.

Superioribus viginti Aphorismis dictum est de purgatione quæ fit ad imitationem naturæ artificio medici comparata. Nunc ad secundam huius libri partem acceditur, in qua de symptomatica deiectione disputatur. Proponuntur

autem aliquot species symptomaticæ purgationis commodæ vel incommodæ. Prima est, Deiectiones nigræ seri sui naturalis expertes, cuiusmodi est sanguis ater fusus qui nũquam concrescit, ex quo significatio fit melancholici humoris, fæculenti, non atræ bilis: quæ vltrò feruntur absque vlla crisi, nõ in vigore morbi, sed in principio aut incremento, vel fluunt paulatim & continenter & sæpe absque vllius medicamenti opera, siue febrem habeant comitem, siue febris expertes fuerint, pessimæ sunt: quòd arguant iecoris infirmitatem, prauámque in eo ac indomitam qualitatem, in qua perennitas generationis illius fæculenti humoris consistit, quódque non criticè, sed toto fere morbo aut magna morbi parte prodeãt. Et quò illarum deiectionum plures colores fuerint, eò peiores fuerint. Nam, quò plures partes vnde illi discolores humores manant, elabefactatæ fuerint, eò res ægri peiore sunt loco. At si tales deiectiones nigræ vi cathartici medicamenti excernantur, melius, & quò plures apparent colores nihil sinistri protendunt: indicant enim naturam probè purgari, & eam euacuationem non à languente iecore, sed à vi medicamenti prodire. Verum obiicias: si cum fluit humor vltrò & sponte, vel cum ratione medicamenti excluditur, idem est humor ac æquè biliosus, cur Hipp. laudat catharticam expulsionem, non eam quæ fit vltrò? sic habeto. Quamuis vterque humor exclusus, idem videatur, tamen alia ratio est. Nam qui virtute cathartici excluditur in vitio tantum erat collectione, & curatio sola purgatione perficitur, sed in exclusione, & curatio sola purgatione perficitur, sed in exclusione spontanea dum continenter, parcè & semper fluit, perenni generatione in vitio est, non sola collectione: quæ generationis perennitas posita est in qualitate inexplicabili & intemperie partis, & dum pars diu laborarit, tandem resoluitur, & sinit ea elabi quæ prius collecta fuerant.

APHOR. XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων ἀρχομένων ἢν χολὴ μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, θανάσιμον.

Morbis quibusuis incipientibus si atra bilis supra infráve exierit, perniciosum.

PRoximo Aph. egit de succo melancholico seu nigro, iam de atra bile. Hanc diximus generari nunc ex humore melancholico putrefacto, nunc (& ob id splendidam facit Gal.) à bile exusta. Gal. facit etiam tum erodẽtem, tum crassam, vnde vlcera illa maligna profunda & depascentia. Philotheus contrà, dicit esse tenuem. Sed horum vtrunque potest esse verum. Nam quemadmodum pix quum assatur & liquefit, partem quandam habet tenuiorem (flos dicitur) quæ supernatat, & quãdam crassiorem, quæ subsidet: ita in atra bile reperias, quum exuritur. Apud nos non potest esse tãta materiæ exustio, vt fiat atra bilis erodẽs & exquisita. Scribit Gal. se neminẽ vnquã vidisse qui euaserit, excreta eiusmodi atra bile exquisita. Hoc distinguẽdũ, quòd non sit vbique verum. Nã si atra bilis exquisita excernatur in principio morbi, vniuersali scilicet, hoc est, neque tota materia, neque parte materiæ cõcocta, letale est, vt dicit hîc Hip. Hoc enim fit vi morbi, eoq; ipso intelligitur naturæ imbecillitas, aut materiæ contumacia. Prætereà malũ est, quũ naturę œconomia cõturbatur: quę est vt primũ cõcoquat, deinde discernat ac separet inutilia ab vtilib⁹, postremò excernat. Verũ si in incremẽto aut vigore vacuetur atra bilis exquisita poterit euadere ęger. Nã natura cũ non possit interdũ totam materiam simul concoquere, paulatim concoquit, separat, ac excernit: sin omninò sit imbecilla,

nihil concoquit, nec expurgat, sed morbo omnia permittit. Quo fit vt in incremento sit plerunque particularis declinatio, vbi scilicet natura partem materiæ concoxit, secreuit, ac excreuit. Hæc omnia faciunt ad intelligentiam eius loci lib. de atra bile, vbi ait in pestilentia quadam excretam esse atram bilem tum iis qui seruabantur, tum iis qui interibant. Et subiicit, excernebatur 7. 9. & 11. diebus criticis. Hi ergò primum vacuabant bilem vitellinam: hæc in corpore ex putredine conuertebatur in atram bilem: hanc concoctam natura excernebat diebus criticis, ita vt seruarentur ægri. Sic quoque euadebant, quibus multæ nigræ pustulæ enascebantur ad cutim. At quibus non excernebantur primis diebus biliosa, & atra bilis extra dies criticos expurgabatur, peribant.

SCHOLIA.

SEcunda species incommodæ purgationis symptomatica. Quo tempore cruditatis summa sunt omnia, naturáque morbificis causis opprimitur, si bilis quæ atro colore lucet, quæque fusa nunquam concrescit, aceti que modo terram fermentat, sursum deorsumve diffluat, funestum, vt signum, & vt causa: nihil enim ineunte morbo salutariter potest excerni: maláque est cuiusuis humoris à corpore euacuatio, quæ fit ante coctionis notas. Indicium enim est causam valde mordere, aut grauare, aut omnino facultatem languere. Deinde ad calamitatem partis, quam arguit vnde manat, symptomata insanabilia gignit partium per quas fertur. Si autem talis bilis præcedentibus notis coctionis excernatur, bona erit euacuatio. Etenim ex Hippocrate euacuationes liuidæ, cruentæ, fœtidæ & biliosæ, si bene exeunt, bona sunt.

APHOR. XXIII.

Ὁκόσοι ἐκ νουσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοισι χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

QVibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera aut alium modum extenuatis, atra bilis aut velut sanguis niger subierit, postridie moriuntur.

HIc Aph. tractat simul & de atra bile, & de nigris, seu melancholicis succis. Intelligitur tamen etiá & de vomitionibus, & de vrinis, & sudoribus, aliisque excretionibus nigris, nedũ de deiectionibus. Nam hîc constat experientia, in breui morituris exire sanguiné nigrum. Moriuntur & breui, quibus vrinæ nigræ, aut quæ habent nigrum id quod subsidet. Est itaque prognosticus Aph. Quem tametsi ex obseruatione scripsit Hippo. ratio tamen est: quòd hinc ostenditur magna imbecillitas naturæ quæ morbo succumbat. Ea auté deprehenditur facilè ex pulsu, qui quidem tum reperietur primum vndosus, post vermicans, cui succedet formicans, ac statim mors. Siquidem quum excernuntur atra, desperatio est, si affectio sit fortis, vires verò imbecillę: alioqui spes quædã est. Ergò quibus à morbis, & c. aut vehementer extenuatis (sic enim legendũ potiùs quàm debilitatis, vt per extenuationem intelligamus imbecillitatem, vt suprà sectione secunda) atra bilis, exquisita scilicet, aut sanguis niger exierit, postridie moriuntur. Quod tamen nonnunquam etiam accidit iam morituris vt per os excernant nigra & spumam nigram, ipso etiam mortis tempore.

SCHOLIA.

TErtia species incommodæ excretionis symptomaticæ. Euacuationes bilis atræ, aut nigri seu fæculenti sanguinis excretæ sursum aut deorsum, in acutis morbis, aut diuturnis, post quadragesimum morbi diem, in vulneribus, aut alio quouis modo extenuatis, vt phthisi: repentinum exitium portendunt. Indicant enim sublatam esse animæ vegetatricis mansionem, per extinctionem caloris natiui, partiumque nutritioni dicatarum resolutionem.

APHOR. XXIIII.

Δυσεντερίη, ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης ἄρξηται, θανάσιμον.

DIfficultas intestinorum si ab atra bile incœperit, letalis.

SCribit Aëtius dysenteriã ab atra bile esse letalem, nisi sit critica. Tũc enim indicatur natura robusta, & affectus debilitas alioqui lethalis est, si affectus sit vehemens, viresque debiles, & si die non critico excretio fiat, vt initio morbi. At non est desperatio si primis quidem diebus excernantur biliosa, & postea diebus criticis, vt nono, 7. 9. 11. deiiciatur atra bilis: vlcera autem illa in intestinis excitata facilè postea sanari medicamentis poterunt. Quærit Gal. quinto de vsu partium, quî fieri possit vt ab atra bile exulcerentur intestina, cùm natura his dederit sensum vegetissimũ? Atra bilis cùm sit admodum acris, crassa, & pigra, paulatim erodit & exulcerat, vt paulatim & breuibus interuallis fiat deiectio. Bilis verò flaua leuior in transitu tantùm exulcerat. At pituita salsa dũ diutius inhæret intestinis,

nis, ibique putreſcit, tempore poſteà exulcerat. Iam verò ſcribit alicubi Gal. omne vlcus ab atra bile eſſe incurabile. hoc quidē intelligitur de atra bile exquiſita: ſiquidem cancer ab hac ortus curari non poteſt, niſi in orbem excernatur. Quòd ſi & cancri, & carbunculi, aliaque vlcera eiuſmodi, naturam atræ bilis exquiſitæ non habeant, curari poterunt. Et ſæpe videas in his regionibus multos euadere à carbunculis, quoniam in his atræ bili ferè admixta eſt bilis flaua, quæ cum ſit ignea & tenuis, promptè molitur exitium, cutim aperiendo.

SCHOLIA.

QVarta ſpecies excretionis ſymptomaticæ, incommoda. Cruenta excretio cum vlcere inteſtini cōiuncta, ſi ab atra bile principia cauſaſque ducat, ita vt atra bilis abradendo & exaſperando primigenium vlcus in inteſtinis fecerit, funeſta. nam cùm materia alioquin maligna & pene immedicabilis calamitatem partis arguit vnde manat: tum verò inſanabile vlcus facit, vnde & doloris acerbitate vires effætæ languent, & interceptione communis officij inteſtinorum naturalis œconomia labefactatur: vnde ſæpiſſime lienteria funeſta inuehitur. Aphor. 6.

APHOR. XXV.

Αἷμα ἄνω μὲν, ὁκοῖον ἂν ᾖ, κακὸν κάτω δὲ, ἀγαθὸν μέλαν ὑποχωρέον.

SAnguinem ſupernè quidem efferri, qualiſcunque ſit, malum: infernè verò niger ſi deiiciatur, bonum.

LOquitur hoc Aphorismo Hip. non solum de sanguine nigro, sed de qualicunque sanguine: siue is fuerit flauus, vt ex pulmonibus: siue rubens, vt ex hepate: siue niger, ex hepate etiam interdum, & aliquádo ex thorace, si quidem cóferatur cum eo qui manat è pulmonibus. Malum itaque est, sanguinem qualiscunque fuerit, suprà, hoc est, per os emitti. Primùm quia ságuis, qui naturę familiarissimus est, vacuari nó potest, quin simul multum caloris & spiritus effluat, vnde exoluantur vires. Deinde quia sanguis ille significat apertionem, aut ruptionem, aut erosionem vasis alicuius vel in hepate, vel in ventriculo, vel pulmone, vel thorace. Postremò quia non emittitur per vias naturales, quę sunt propriè nares: vterus, hæmorrhoides venæ, per quas vias ferè videas in sanis & in crisibus naturam sese expurgare, cum propter plenitudiné vel vitium sanguinis sese exonerat natura. Cęterum si infrà sanguis emittatur, bonum, id est, melius est. Non est addendum (si velis) si nigra subeunt. Neque verò quod volunt nonnulli illud infrà astringedum est ad hæmorrhoidas. Siquidem potest excerni sanguis per vesicam, quod semper malum est. Potest & per intestina, vt in dysenteria cruenta, & mutilatis, in quibus victu æquali vtentibus sanguis in venis mesaraicis redundans fluit ad intestina. Sed excretio hæc nó semper nocet. At fluxio sanguinis per hęmorrhoidas, núc est vtilis, nunc inutilis. Per eas enim aliquando sanguis crassus & fæculentus vacuatur, aliquando salsus & biliosus, aliàs sanguis purissimus: vt fit per vterum in mulieribus. Ac reuera sanguis profluuium per hæmorrhoidas est præter naturam, sed tamen fit interdum naturalis, neque nocet: vt quum naturæ prouidentia, vt in crisibus, materia quæ faciebat febrem quar-

quartanam & alios morbos melancholicos, expurgatur: & quum quibusdam consuetudine fluunt hęmorrhoides.

SCHOLIA.

QVinta species purgationis symptomaticæ incommoda. Sanguis, qui vomitione expectoratu, aut screatu excluditur, qualiscunque fuerit, spumans, flauus, niger, fusus, concretus, malum præ se fert, tum excrementi ipsius conditione, atque naturæ, tum excretionis ipsius momento: rupta scilicet, aperta, vel exesa vena in illis partibus, in quibus remedia facile adhiberi non possunt: præsertim si nulla excusatio poßit adferri, neque suppressæ purgationis menstruæ, neque plenitudinis. Si verò deorsum non subitò, sed sensim feratur, bonum: in iis qui altero crure sunt mutili, aut melancholicis per hæmorrhoides. Item si nigra secedant, nigrore scilicet excretionis tarditate concepto, non proprio ac natiuo succi colore: ita vt sanguis sensim manans, antequam excernatur concrescat atque denigretur.

APHOR. XXVI.

ΗΝ ὑπὸ δυσεντερίης ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν σάρκες ὑποχωρήσωσι, θανάσιμον.

SI ei qui difficultate intestinorum laborat, veluti caruncul æ per inferiora exierint, est letale.

DYsenteria, vt ante dictum est, triplicē habet materiam, vel flauam bilem, vel salsam pituitam, vel bilem atram. Iam intestina constant substantia multiplici: primùm nanque in superficie interiori muniuntur quadam pinguedine aduersus humores & excrementa, quæ illhâc transeunt: deinde est velut epider-

mis. Huic succedunt tunicæ duæ, quarum exterior membranosior est,interior carnosior. Adde si vis tertiam tunicam à peritonæo. Hæ duæ tunicæ fibras habent transuersas & circulares ad expellendũ,& quasdam rectas tum ad attrahendum,tum etiam ad præsidium & robur transuersarum,cuiusmodi apparent in recto maximè intestino propter conatum in expellẽdo, & eas apertè videas in canibus, quibus quòd sit stercus siccius,opus est magno conatu ad deiiciendũ. Per initia igitur dysenteriæ abroso illo pingui deiiciũtur pinguia. Posteà fit quædam excoriatio epidermidis, vt ramenta tenuia exeant. Quod si perseuerat dysenteria,& vlcus serpit vlterius,ac depascitur intestinorum substantiam, excernuntur carunculæ quædam albæ. Sed distinguendæ sunt à pingui:eò quòd pingue in ignem iniectum liquefit, carnes verò torrentur & siccescunt, neque liquantur. Ergo dysent. laboranti (ἐχομένῳ dictione vtitur ferè semper Hipp. in graui affectione) si veluti carunculæ deiiciuntur, letale est. Veluti dicit, quia non sunt reuera carnes, sed potius peculiaris quædam substantia intestinorũ. Letale autem est, quia hoc ipso indicatur profunda esse vlcera quæ abraserint & absumpserint pingue, epidermidem,& tunicam interiorem.Gal.alicubi asserit se multos vidisse seruatos, quibus tamen interior hæc tunica esset consumpta:sed sanè id valde periculosum est. Postremò aduertendum est ea vlcera non parum periculosa esse in recto intestino & colo, vt & in ieiunio propter viciniam ventriculi.In reliquis intestinis multò minus.

SCHO-

SCHOLIA.

SExta ſpecies ſymptomaticæ excretionis: ſi in dyſenteria, potiſsimum ea quæ ab atra bile principia cauſaſque duxit: primum opima pauca, æqualia & alba feruntur, mox eadem flaua, indéque ramenta, cuiuſmodi ſunt carnes, exeſa craßiore inteſtinorum tunica, funeſtum, quòd vlcus ſit inſanabile, quia cutim contra ſe afficit, nec vllum supereſt regenerandæ carnis fundamentum.

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέες πλῆθος ὁκοθενοῦν ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι, τουτέοισιν αἱ κοιλίαι καὶ ὑγραίνονται.

QVibus per febres ſanguinis vndecumque eruperit copia, conualeſcentibus ventres humectantur.

REperitur hæc ſententia lib. tertio prorrh. his verbis. Quibus ſanguinis eruptio multa fuerit, procedente tempore aluus malè afficitur, ſi non vrina concocta fuerit. Sæpe per febres accidit iis qui conualeſcunt & renutriuntur, vt ſanguis erumpat è naribus: aliquando per vterum in mulieribus: interdum per hęmorrhoidas in viris. Neque verò ſanguinis eruptio in hoc Aph. intelligẽda venit de criticis hæmorrhagiis (vt facit Philoteus) ſed potius de ſymptomaticis vel immoderatè criticis, vacuatio itaque immodico ſanguine (per quam vacuationem effluxit multum caloris & ſpiritus) certum eſt prognoſticō, quod ęgrè admodum reficietur æger, & malè colorabitur, vel in totam vitam plerunque. Ventriculus præterea refrigerabitur, ita vt futurum ſit vt lancinetur, in-

fletur, male concoquat, & ructus patiatur acidos. Neque solùm ventriculus, verum etiam hepar, genúsque venosum reddentur imbecilliora, vt non possit fieri sanguificatio neque distributio in corpus. Quare quum in conualescentibus partes inanitæ vehementer appetunt, copioso autem sanguine vacuato ventriculus, hepar, & genus venosum refrigerātur, & nequeunt officium suum præstare, cruda & humida deiicientur. καθυγραίνονται enim vsurpat Hippoc. vbi aluus multa humida & liquida deiicit. πλῆθος autem dicit, vt significet immoderatam sanguinis copiam. Et ὁκόθεν οὖν, id est, aliunde addit verbo αἱμοῤῥαγέῃ, quòd sæpius per hęmorrhagiam simpliciter intelligat sanguinis eruptionem è naribus. Aliquando extendit ad alia sanguinis profluuia.

SCHOLIA.

Septima species excretionis symptomaticæ, malæ: estque velut ratio Apho.25. Sanguinem &c. In quibus ergo febribus magna sanguinis copia effluxerit, siue ineunte morbo, siue in vigore ac crisi eiusdem, tandem exacto iam morbo aluus humescit, cum nimirum corpus restaurari incipit: quoniam post magnas sanguinis vacuationes languet natiuus calor. In refectionibus verò siue procedente tempore assumpto alimento, cruditates fiunt, nequeunte calore cibos superare, neque coctos succos digerere in habitum corporis: ac proinde plurimum crudum atque humidum per intestina delabitur, & ventres deorsum humescunt. Tales *autem sanguinis effluxus, ex quacunque corporis parte fiunt: nam & per hæmorrhoidas, per vterum, per sedem aut per nares in febribus fieri consueuerunt.*

APHOR. XXVIII.

Ὀκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης παύονται· καὶ ὁκόσοισι κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων παύονται.

Quibus biliosæ deiectiones sunt, iis surditate superueniente desinunt: & quibus surditas adest, iis, deiectionibus biliosis superuenientibus, finitur.

IN febribus si flaua bilis deferatur ad cerebrum, facit deliria: quòd si in meatum auditorium repat, surditatem adfert. Hæc cessat, vbi vel natura vel ars bilem eam reuocat ad intestina. Intelligitur autem istud, vbi nullus proprius affectus inest in meatu auditorio. Cōtrà si sint biliosæ deiectiones, has terminat superueniens surditas. Verùm non solum per deiectiones desinit ea surditas, sed etiá per hæmorrhagias è naribus vt infrà docebit, & alias vacuationes. Sed is est mos Hippocratis vt notato vno vacuationis genere, intelligat & reliqua genera. Aliquando ea surditas temporaria est, vt in perturbatione critica. hæc enim superueniente excretione soluitur.

SCHOLIA.

Octaua species excretionis symptomaticæ quæ bona est: Commodè sistitur euacuatio, in qua biliosis excremētis fertur aluus, si sistatur oborta surditate, per translationem humoris biliosi ad caput vel criticam vel symptomaticam, vnde meatus auditorij fugax obstructio contrahitur. Quod si aures obsurduerunt surditate fugaci non contumaci, ab auditorij meatus leui obstructione, non facultatis audiendi resolutione: birioso alui profluuio superueniente, surditatis fit solutio.

APHOR. XXIX.

OKόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἑκταίοισιν ἐοῦσι ῥίγεα γίνεται, δύσκριτα.

FEbricitantibus si sexto die rigores fiant, iudicationem habent difficilem.

IN febribus biliosis,& præsertim ardentibus(inquit Gal.) sæpe oritur repente rigor,quem quidem vulgus statim iudicat letalem. Sed terrere non debet si præcesserint signa coctionis,& si inciderit in dies criticos,hoc est,in dies impares qui critici dicuntur, aut certè pares, sed qui criticorum habeant rationem: cuiusmodi est dies quartus. Duplex enim est motus in morbis, naturæ & morbi: natura moueri solet diebus imparibus, vt 3. 5. 7. 9. 11. &c. motus verò à morbo fit diebus paribus, vt 6. 8. 10. Quod si moueatur natura diebus paribus, & præsertim sexto, motus est periculosus, & iudicium difficile expectatur. Talis est obseruatio, nulla est ratio. Vocat autem dyscrita, quæ iudicantur vel cum recidiua, vel cum grauibus symptomatis, vel ad mortem, aut etiam quum tardissimè debet solui morbus. Rigor dicitur propriè in febribus biliosis, vt horror in melancholicis. Hippocr.in Epid. rigorem diuidit in ἐνεκθέρματον, id est, à quo recalescit æger, vt in febre tertiana,& in ἀνεκθέρματον, id est, à quo æger non facilè recalescit, vt in quartanis. Quorum vtrumque accidit, illic quidem quia materia tenuior est & magis ignea: hîc verò quia crassior & frigidior.

SCHO-

SCHOLIA.

Aliquot signa prognostica in morbis adferuntur. Primum est de rigore superueniente febribus continuis, qui si die sexto morbi fiat, difficilem iudicationem illis adfert, nempe aut ad mortem, aut statũ deteriorem, aut cum periculo recidiuæ. Sextus enim dies tyranno similis, quem ægrum iudicat aut ad mortem, aut cum prauis accidentibus, aut cum periculo recidiuæ iudicat. Proinde quæ symptomata iudicatoria (ex quorum numero rigor est) in diem sextũ incidunt, ea parum tutam iudicationem portendunt: Idem statuendum de excretione: hæc enim si ineunte morbo fiat, mala est, quia coctio desyderatur: si affecto iam morbo, eo die quo nõ oportet, desyderatur ratio temporis. Si sudor sequatur rigorem symptomaticum, idem esto iudicium.

APHOR. XXX.

Ὁκόσοισι παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, δύσκριτα.

Quibus accessiones fiunt, si febris quacunque hora dimiserit, eadẽ postero die repetat, iudicatu difficilis esse solet.

Hoc dicitur ex obseruatione & experientia. Vbi accessionis initium, non finis considerandus est. Porro istud monet esse δύσκριτον, τουτέστι δυάλυτον, fore vt morbus tardissimè soluatur. Ratio est, quia materia accessionum causa fixa est & immota. Signum autem est naturæ nihil mouentis, aut imbecilliter mouentis, vel materiæ contumacis, etiam si natura fortiter moueat. At quod celeriter soluatur morbus, fit treis ob causas: quia natura robusta est, materia cedit, & præterea viæ sunt liberæ.

SCHOLIA.

SEcundum prognosticon ad longitudinem, iudiciũque difficile febrium non solum intermittentium, sed & continuarum pertinens. Paroxysmi febrium intermittentiũ, nempe quotidianarum, tertianarum, quartanarum, si eadem hora semper repetant, aut anticipent, aut postponant: vel si eadem hora repetant, qua desierunt. exempli gratia, proponatur febris tertiana non exquisita quæ duret per horas 24. hæc si desinat hodie hora sexta matutina, & incipiat die crastina hora sexta matutina, dicitur incipere qua hora desierit: omnes hæ febres morbi longitudinem minantur: inde enim licet colligere materiam illarum febrium concoctu ac excretu difficilem ac contumacem, quia crassa sit. Proinde quandiu paroxysmos suos sic exiguntmorbi, nihil salutariter potest excerni. Item, quæ in febribus continuis fiunt exacerbationes, si eadem semper hora inuadant, aut anticipent, aut postponant, earum longitudinem significant: quòd illæ adhuc in principio esse videantur, ob consummatam putredinem & materiæ multitudinem, quæ nullo modo pepasmum recipit.

APHOR. XXXI.

Τοῖσι κοπώδεσιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν, ἐς ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς γνάθους μάλιστα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

QVi per febres laßitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potißimum abscessus fiunt.

NAtura morbos soluit per excretionem, concoctionẽ, aut abscessum. Iam quemadmodũ κόπος, ita & febris κοπώδης bifariã dicitur. Vna enim lassitudinem spontaneam sequitur à materia frigida, cruda, & crassa;

& crassa. Altera vehementiori & longiori exercitio succedit, biliosa, aut (vt scribit Gal.) biliosissima. In febre vtraque sensus est lassitudinis, hoc est, in toto genere musculoso sensus quidam tristis, idque maximè si pars dolens & affecta moueatur. Porrò in febre κοπώδει biliosissima rarò fiunt abscessus, quin potiùs iudicatur per excretionem, vt per sudores, vomitiones, hæmorrhagias narium, diarrhœas, &c. febris verò à multitudine crudorum & crassorum succorum rarò per excretionem, sæpius per concoctionem, id est, quum natura materiam alteratam separat ad excretionem, iudicatur, aliquando tamen per abscessum. Est autem abscessus, quum materia illaborata & nondum concocta à parte nobiliore ad ignobiliorem transmittitur. Sed si iudicetur per abscessum febris in quam partem decumbet abscessus? In articulos, ferè inferiores, vt pedum, vt lib. de humoribus: & manum, rarius: in malleolos, genua, aliquando in totum crus, aliquando in inguina: sæpe ad maxillas, & ad parotides. Certè si copodes febris, materiam habeat crassam, crudam, & viscidam, expectare potiùs abscessum oportet ad articulos inferiores, vel si multa sit materia ad totum crus. Si verò sit biliosa, potiùs ad maxillas: vt maxillarum nomine intelligamus totum illud spatium sub mento ab aure ad aurem. Parotidas alibi exponit Hippocrates. Aliquando tamen accidit, vt vbi materia crassa & cruda incalescit, habeat permixtum aliquid materiæ tenuioris, vt bilis, qua sursum delata fiat abscessus ad aures.

SCHOLIA.

TErtium prognosticon. Febres laboriosæ, in quibus nimirum si vel minimum moueatur corpus, sensio laßitudinis excitetur phlegmonosæ, tensiuæ, aut vlcerosæ, soluuntur per abscessus. Et cum febres huiusmodi duorum sunt generũ: Aliæ, quæ à laßitudine spontanea oboriuntur: Aliæ, quæ ab exercitio & labore excitantur: Hæ sunt ferè ardẽtes ab humore aliquantum tenui, quia venulæ arefactæ attrahunt biliosos ichores, desinuntque sæpißimè in abscessum factum in glandulis maxillarum ob inclinationem humoris: nisi aluus liberaliter fluxerit. Illæ ferè sunt diuturnæ & lentæ: soluunturque vt plurimum facto materiæ febrilis abscessu in articulis, amplitudine ad excipiendum comparatis, & laßitudinis dolore fluxionem cientibus: nisi ab abscessu liberet vrina multa & crassa.

APHOR. XXXII.

Ὁκόσοισι δ' ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νόσων τι πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες γίνονται.

QVibus conualescentibus è morbis pars aliqua laborat, vel laßitudinem sentit, illic abscessus fiunt.

HOc constat frequenti obseruatione in conualescentibus, sed è morbis qui imperfectè sunt iudicati. Aliquando enim natura morbos iudicat tripliciter: quum videlicet partem materiæ excernit, partem concoquit, & reliquam conuertit in abscessum. Hunc verò prædicit labor, hoc est, dolor, vel lassitudo partis.

SCHOLIA.

QVartũ prognosticũ. Quibus morbo defunctis quidpiam dolet aut ægrotat, aut infirmũ manet, ibi abscessus fiũt

quan-

quando supersunt morbi reliquiæ, aut æger liberalius se potu & cibo inuitauit: vnde cacochymia succrescens cum superstite coniuncta.

APHOR. XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός τι ᾖ πρὸ τοῦ νοσέειν, ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νοῦσος.

Sed si qua ante morbum pars laborauerit, ibi morbi sedes.

Ex eo quòd pars ante morbum aut doluerit, aut noxam aliquam sustinuerit, vel etiam vehementius exercitium (sic enim προπεπονηκὸς exponi debet) in ea parte intelligimus naturam moliri abscessum: in morbis scilicet, in quibus spes est abscessum fore, neque morbum anteà iudicari per excretionem.

SCHOLIA.

Quintum prognosticum. Si pars aliqua, vt caput, pulmones & aluus, laborarit antequam morbus venerit, ibi se morbus obfirmat, in eaque parte abscessus expectandus, si modo laboriosa febris inuaserit.

APHOR. XXXIIII.

Ἢν ὑπὸ πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι πνὶξ ἐξαίφνης ἐπιγίγνηται, θανάσιμον.

Si febre detento, nullo apparente in faucibus tumore, strangulatio subitò superuenerit, letale est.

Hic Aph. est de latente angina, in qua est laryngis inflammatio, quá sequitur repentina suffocatio

ob prohibitam respirationem. Est autem strangulatio subitus interitus intercepta respiratione. Et fit aliquando repente, aliquando non repente. Non repente, quando bronchia pulmonis sunt intercepta humoribus crassis, vt in peripneumonia: vel est tuberculum aut abscessus in pulmone, aut pus in spacio inter thoracem & pulmonem, aut quum est tumor præter naturam in aspera arteria. At derepente fit strangulatio, vbi in gutturis seu laryngis musculis anterioribus siue posterioribus inflammatio est. Siquidem cùm necesse sit ad spirationem vt perpetuò hiet larynx, hoc per inflammationem clauso, spiritui via intercluditur. Huiusmodi igitur strangulatio periculosissima est & letalis in febribus, maximè vehementibus. voce enim θανάσιμον Hipp. in Epid. vti solet vbi vehemens est affectio & febris: quanquam aliquando vsurpat in affectione non ita vehementi. Adiicit, nullo existente tumore (οἴδημα enim veteribus significabat omnem tumorem præter naturam) in faucibus, hoc est, in præiacente spacio inter æsophagum & asperam arteriam, quod spacium apparet aperto ore & depressa lingua. Proinde si aperto ore nullus rubor aut tumor apparet in faucibus, si nullus etiam est tumor in ceruice, sed difficulter spirat & dolet æger, inflammatio est in musculis laryngis & suffocatio. huius autem signa sunt, quod præterquàm quòd difficulter spirant, laborant etiam dysphoria, id est, exagitantur & difficillimè ferunt morbum, vix possunt transglutire, sæpe recurrit potus per nares. Sed inter alia maximè periculosum & letale est, si sublime spirant, commotis videlicet & sublatis humeris: & si pinnæ narium mouentur. Verum quidem est sanguinem posse mitti, posse quoque remedia adhibere, sed vis medicamenti

ad

ad partem affectam nequit pertingere. Quare plerunque dum pus conficitur, strangulantur ægri: interdum suppuratione facta quum natura non valet pus & vomicam excernere, eam cursu ad interiora reuocato deponit in pulmones, atque ita suffocatio ægrum inuadit.

SCHOLIA.

SExtum prognosticum. Si quis febris dominatu detentus (in qua iuuat tum maximè spiritum ex facili ducere) absque vllo conspicuo faucium tumore respiratione difficili, ac velut strangulatione repente prehendatur, ob inflammationem laryngis, qua spiritus aditu ad cor prohibetur, & fuliginosum excrementum exitu, funestum: vehementia symptomatis & curandi impotentia. Nam ad summam respirandi necessitatem summa ducendi spiritus difficultas accedit: idem repetitur Aphor. 16. lib. 3. progn.

APHOR. XXXV.

HN ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις καταπίνειν δύνηται, οἰδήματος μὴ ἐόντος, θανάσιμον.

SI febre detento repente collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo existente tumore, letale.

IAm agit de peruersione colli propter affectum œsophagi. Huius initium proximum est asperæ arteriæ initio, hoc est laryngi. Sunt præthereà musculi intermedii inter ipsam asperá arteriam & œsophagum, ita vt alteri alter facilè affectum communicet. Sed discrimen est, quòd aspera arteria affecta maior sit spirandi

difficultas minor tranſglutiendi: contrà affecto œſophago. Conſentit inſuper œſophagus cum ſpina per muſculos,neruos, tendones, & ligamenta. Itaque ſi contingat œſoph.inflammari,inflammationis ratione contractis & reuocatis ad locum affectum muſculorũ fibris,neruis,tendonibus & ligamentis,fiet *λόρδωσις*,id eſt,peruerſio colli in partem anteriorem , ita vt cauitas cernatur in ceruice.Quemadmodũ vbi altera tantum parte contenduntur muſculi illi,nerui,tendones, & ligamenta, fit *σκωλίωσις*, id eſt , excauatio obliqua, quum fit diſtortio colli in latus. Videtur hic Hipp.loqui de peruerſione quæ fit non ab inflammatione,ſed à ſiccitate. Aliquando enim in febribus ardentiſſimis accidit vſque adeò reſiccari tum œſophagum,tum aſperam arteriam,vt contractis muſculorum fibris, neruis,tendonibus,& ligamentis,fiat colli peruerſio.Eiuſmodi autem ſiccitatis ſignum eſt,vox clangoſa,id eſt, ſonora,ad raucedinem accedens(*comme quand on parle dans vn pot caßé*)quæ vox fit ob reſiccationem tunicæ ſuccingentis interiorem partem aſperæ arteriæ. Prætereà dum bibunt,auditur quidam ſtrepitus in tranſitu. Quæ duo ſigna vulgus cum Hippocrate annotat tanquam valde letalia.Breuiter ab vtraque cauſa letalis eſt peruerſio.Cæterum quũ *τράχηλος* dicit Hip. certum eſt eum innuere partis internæ affectum : vt qui ſoleat vti vſitatis vocibus,& iis quæ ſignificãt res externas,vt tamen intelligat internas.Quinetiam vix deglutit æger , facta anguſtiore via vel propter ſiccitatẽ vel ob tumorem præter naturam. Quod experiaris licet in iis qui per magnum æſtum ambularunt. Hi ſiquidem valde ſitiunt, nec deglutire poſſunt, ob contractam ab æſtu œſophagi magnam ſiccitatem. Iam *μὴ ἐόντος οἰδήματος* intelligitur , vel quia nullus reuera

tumor

tumor est, vt in siccitate: vel quia si sit, non apparet, vt in œsophago & musculorum illorum inflammatione.

SCHOLIA.

Septimum prognosticum ad eam anginæ speciem pertinẽs quæ ex vertebrarum ceruicis luxatione, potissimum secundæ vertebræ in anteriorem, aut in posteriorem partem, aut in latus alterutrum oritur. Hæc siue ab inflammatione musculorũ qui sunt ad fauces, siue à nimia siccitate, accidat, omnino lethalis: ea potissimum quæ fit ex luxatione in latus, quam paralysis sequitur, planè funesta ex Hipp. lib. 2. Epid.

APHOR. XXXVI.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες νούσους κρίνουσιν· οἱ δὲ μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ ὑποτροπιασμούς.

Sudores febricitãtibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimo quarto, 17. 21. 27. 31. & tricesimoquarto: ij enim sudores morbos iudicant. Qui autem secus eueniunt, laborem significant, longitudinémque morbi, & recidiuam.

Licet hîc fiat sermo de sudoribus dieb⁹ criticis obortis, de omni tamen concoctione, excretione & abscessu critico intelligendus est Aphorismus. Sudor enim & excretio quęuis notatur bona, si fiat die critico & concocto iam morbo, hoc est apparẽtibus iá signis vel manifestę vel perfectę cõcoctionis, vt inde melius habeat æger: nimirũ in morborum declinationibus: alioqui si neque dię critico neque cõcocto morbo fiat

excretio, cum hoc accidat vi morbi, valde lædetur æger. Sunt autem critici dies in triplici differentia. Alij reuera critici, quibus maxima eſt mutatio vt æger aut morbo ſoluatur, aut leuius habeat. Alij ſunt iudices, quibus eduntur ſigna eius quod futurum eſt die critico. Alij ſunt intercidentes, & intermedij inter criticos & iudices, quorum infirma eſt conditio quod attinet ad magnitudinem & efficaciam ſolutionis. In propriè criticis magna vis eſt ſeptenariorum, quæ quidem vis perit poſt quadrageſimum, ſuntque ij 7. 14. 20. 27. 34. Indices ſunt quaternarij tres, 4. 11. & 17. & horum vis perit poſt viceſimum. Intercidentes ſunt 3. 5. 9. 12. 18. 21. 24. 30. 31. & 37. Rurſum iunguntur ſeptenarij per διάζευξιν, & per συνάφειαν. διάζευξις eſt in continuatione primi ſeptenarij cum ſecundo, & tertij, id eſt 20. cum 27. qui quartus eſt: συνάφεια verò eſt in copulatione ſecundi ſeptenarii 14. cum tertio, vt & quarti cum quinto 34. Hippocrates hoc loci meminit dierum criticorum, maximè ſeptenariorum & quaternariorum: vt qui agat de morbis acutis & peracutis qui ſolent moueri diebus, vt ſeptenariis præſertim & quaternariis, idque diebus imparibus magis quàm paribus: & ſi diebus paribus, illi rationem habebunt imparium. Dies tertius hîc ſtatuitur primus criticus, ſed quia minus eſt efficax collocari debet in numero intercidentium. Sic quintus eſt intercidens: quanquam (6. Epid. commen. 6.) cuidam quum fluxiſſet ſanguis è naribus, delirium ſolutum eſt quinto die. Sed quærit Gal. & miratur cur hîc prætermiſerit diem quartum Hippocrates, quem tamen idem Gal. huius ſectionis Aphor. 59. & 61. & lib. de ratione vict. in acutis, & in Epid. & ſæpe in Progn. reponit inter dies criticos. Sic in commen. huius Aphor. & tamen

& tamen lib. tertio de crisibus contrà scribit, astipulatúrque huic Hippocrates sententiæ. Prætereà scribit ibidem se semel tantùm vidisse iudicium accidere die quarto. Archigenes verò bis tantùm. Deinde videtur excludendus, quia in morbis acutis & peracutis indicat potiùs quàm iudicat. Poterit tamen dici criticus, si sumamus diem criticum largiùs, vt extendatur ad indices & intercidentes. Quòd si in diem quartum incidat iudiciũ, id fit in febribus synochis, quæ magis mouētur diebus paribus quàm imparibus. At morbi acuti & peracuti materiam habent biliosam quæ mouetur diebus imparibus, vt 3.5.7.9.12. & 14. ergo non die quarto. Quòd si in eiusmodi morbis fiat iudicium die quarto & aliis paribus, fit ferè ad mortem. Aliquando tamen crisis perseuerat duos aut treis dies, vt ex præparatione diei tertiæ fiat excretio die quarta: sed hoc iudicium non fit ratione quarti, imò potiùs ratione diei imparis præcedentis. Septimus rex est dierum criticorum, quia salutaris est solutio quæ fit eo die: quemadmodum contrà sextus dicitur tyrãnus. Nonus intercidit. Vndecimus rationem habet quaternarij, indicatque quid sit futurum 14. hic 14. reuera par est, quia diuidi potest in duos pares numeros septenarios, habet tamen rationem septenarij. 17. indicat quid sit futurum 20. qui rationem habet septenarij. Quare hoc loco legendum est potiùs 20. quàm 21. Hic aliquãdo certè iudicat, si videlicet 18. die apparuerint ea quæ debent apparere signa 17. die indice. 24. aliquãdo iudicat, sed raró: quia post vigesimum perit vis quaternariorum. 27. rationem habet septenarij. De 30. autem & 31. eadem quæstio est vt de 20. & 21. Eorum enim vterque iudicat, sed raró: imò vterque quodam-

modo habet quaternariorum rationem, adeò vt differatur crisis in diē 34. Et in quibusdam codicibus omittitur 31. vt anteà 21. Potuisset hîc addi 37. in quem interdum (quanquam rariùs) incidit iudicium: sed habet potius quaternarij rationem. Vbi ad 40. peruenit Hipp. nullum præterea diem criticum numerat: quia is finis est morborum acutorum, & initium longorū. Horum omnium dierum criticorum causas & rationes si quæras, nihil agas: cùm sit obseruatio tantum. In his enim Aphor. docet Hipp. partim ex obseruatione, partim ex ratione: at in Epid. ex obseruatione tantum, non etiam ratione. Sudores igitur (& excretiones omnes, vt hæmorrhagiæ, vomitiones, deiectiones, vrinæ: item & concoctio & abscessus) si euenerint diebus his criticis, & signis coctionis vel manifestæ vel perfectæ præcedentibus, bona sunt: quia morbos iudicant & soluunt. Morbi acuti & peracuti iudicantur per excretiones, vt diximus: morbi verò longi per concoctionem vel abscessum. Addendum tamen magna ex parte aut subaudiendum: quia fit interdum, vt illi iudicentur coctione vel abscessu, vel vtroque: hi verò longi excretione (quanquam rarius) vt videre est febrem quartanam solui quandoque per hæmorrhagiam. Cęterùm qui sudores eueniunt secus quàm diximus, diebus scilicet criticis, significant laborem, hoc est, molesta symptomata (vt deliriū) & longitudinem morbi & recidiuam. Si mutatio sit bona, vt ea quæ fit die critico & præcedentibus signis coctionis, oportet ægrum liberari morbo, aut certè leuius habere: alioquin non erit bona mutatio, verbi gratia si sudor 7. die fiat, omnino liberabitur æger, aut leuius habebit: contrà si moueatur 8. etiamsi videatur liberatus æger, ægrè soluetur morbus, & fiet recidiua. Insuper notandum

dum, sudores & alias excretiones prodesse in morbi declinatione, obesse verò initio, non alia de causa, quàm quia morbus illic coctus, hîc verò adhuc crudus: illic vincit natura, hîc vis morbi.

SCHOLIA.

Octauum prognosticum crisis perfectæ, aut imperfectæ in febribus acutis futuræ per sudores. Acuti enim morbi suam habent crisin per aliquam copiosam euacuationem, aut per insignem abscessum: Copiosa autem euacuatio illa multiplex: per aluum, vomitum, vrinas, sanguinis fluorem è naribus, aut vtero aut hæmorrhoidibus, & sudores. Et quia crisis nulla futura est laudabilis, nisi die fiat critico, hîc notantur dies critici, qui crisin per sudores faciunt laudabilē. Tales autem impares sunt, & ad tricesimum vsque quartū numerantur. Primus autem omnium est tertius, non quartus, nam morbi acuti non quarto die iudicantur, sed indicantur. Quæ enim paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus: febres verò acutæ quatenus biliosæ, imparibus diebus mouentur, & in paroxysmo fit crisis. Qui autem sudores manant diebus indicantibus, non criticis, laborem significant, & diuturnitatem morbi, ob nimiam humoris crudi abundantiam: quin etiam recidiuam ob superstitem cacochymiam. Nam iudicatoria non iudicantia aut sunt funesta, aut certè sinistri iudicij.

DE SVDORE.

VT hūc & sequētes Aphorismos, qui de sudore sunt (altero symptomaticarū excretionū, de quib⁹ hîc agitur, genere) intelligas, reuocāda tibi in memoriā tota sudoris ratio. Sudor in vniuersū, est excrementū vaporosū, ac humidū, par

tim in halitus speciem insensili transpiratu vacuatum, partim violento motu confertim in aquæ speciem per cutem erumpens. Cuius materia triplex est. Aut portio tenuior alimenti tertiæ concoctionis, eiúsque seri: Aut serum humorum: Aut resolutio ceu colliquatio proprij, vltimíque alimenti singularum partium. Proinde sudoris materia non semper ab habitu corporis, sed sæpius ab interno manat corpore. Qui in sanis erumpit sudor: aut alimenti est soboles. Sic enim apud Hippocratem Aphor. 41. lib. huius multus somnus per somnum factus cibo copiosiore corpus vti significat. Aut ad potum largiorem consequitur. Sic enim qui exercitatione vel Solis ardore exæstuat, si frigidam liberaliùs bibat, mox totus sudore diffluit. Aut manat à sero copioso, quod vehiculum est alimenti, eiúsdem generis, cùm eo quod vrinam vocant. Sic enim vbi copiosior est vrina, exigua aut penè nulla est sudoris materia: aut ea si nequeat insensili transpiratu vacuari, vel per poros cutis confertim erumpere, relata in venas per quas in habitum corporis delata fuerat, vrinæ copiam maiorem efficiet. Qui in ægris sudor emanat, vel vitiosorum humorum, vel proprij humidi partium est soboles. Quo fit, vt in ægris tria sudorum genera liceat agnoscere: vnum à vitiosis humoribus, in venis aut visceribus, aut habitu corporis collectis, prodiens. Alterum, ex resolutione ceu colliquatione proprij alimenti partium, cuiusmodi accidit tum hecticis, tum paulò ante mortem: qui diaphoreticus appellatur. Tertium, ab expreßione humidi natiui, atque alimentarij earundem partium, facta à dolore atque agitatione spirituum, qui ob id, sudor per expreßionem nominatur. Sudoris autem cuiuslibet causa efficiens, est calor non acris, & qui siccandi vim habeat, sed humidus: ísque aut per habitum corporis diffusus, qui sudorum materiam calfaciat, fundat, tenuet, cutémque emolliat & relaxet: aut insitus iecori ac lieni, quæ suo temperamento

ramento

ramento calida ac humida sint non sicca. Siccioribus enim per ætatem, aut per morbum, vt becticis, & quibus iecur vel lien inaruit, vel magna obstructione, vel scirrho; induruit; vt in hydrope, in ictero aut cachexia, nulla vi possunt, ne per febres quidem sudorem induci: vt nec iis, quibus habitus corporis est refrigeratus, velut hydropicis. Hi namque propter huius caloris imbecillitatem maximam ac siccitatem hepatis, sudare nullo modo possunt, etsi vniuerso corpori humor abundè suppetat. Duabus his causis, raritas corporis accedat oportet, qui enim cute sunt densa ac dura, inepti sunt ad sudandum. Variæ autem sunt differentiæ sudorum in ægris. Alius sudor est vniuersalis, qui à toto emanat corpore, morbumque totum corpus obsidere significat: interdum & partem corporis: sic enim in pleuritide, phrenitide, dolore capitis, dolore cholico, aliisque morbis particularibus sudor toto corpore diffluit. Alius est particularis qui materiam morbificam, in ea parte à qua emanat, aut adesse, aut adfuisse, aut futuram indicat: aut sanè qui citra materiam morbificam, circa ceruicem, frontem, caput, thoracem apparet: qualis in morituris à morbo acuto solet prodire ab imbecilla retentrice, & resolutione virium, qualis sudandi ratio ἐφίδρωσις dicitur. Alius sudor est calidus, alius frigidus: calidus sudor fit vel à vehementi motu; vel ab humoribus calidis: vel ab æstu interno, vt in ardentibus febribus: vel à permistione humoris feruidi, vt biliosi. Sudor calidus ex se nihil sinistri iudicij portendit. Frigidus verò semper aliquid mali præsagit: nam vel materiæ frigiditatem, vel calidi natiui extinctionem significat. Quo fit, vt in mitiori febre morbi longitudinem, ob materiæ frigiditatē: in acuta verò, mortem ad summam virium imbecillitatem, natiuique caloris extinctionem, minetur. Proinde frigidus ille sudor, qui cum deliquio accidit (quem antiqui madorem, non sudorem appellarunt) exolutam naturam denotat, qui ideo frigidus

existit, quod corporis partes externæ, ob sanguinis & spirituum circa cor retractionem refrigeratæ sunt. E cuius fortasse genere est sudor ille diaphoreticus nominatus: item sudor ille epidemius & pestilens qui aliquando in Anglia primum, postea in Germania grassatus est. Interdũ apparet sudor frigidus in accessionibus febrium intermittentium, quòd corpus antea refrigeratum est, ex quo nil mali expectandũ. Alius sudor paucus est, alius multus: multus in sano effusus post somnum, vel copiosum alimentum, vel humorum copiam arguit. In ægro acuto morbo laborãte, vel à copia & tenuitate humoris, vel à facultatis retentricis imbecillitate, vel à nimia cutis raritate, vel à colliquatione habitus corporis, vel à viribus robustis, vt qui per crises accidit, & post balneum & modicam exercitationem, ortum habet. Qui multus sudor, copiam humorum arguit. si præcedẽtibus signis coctionis & die critico prodeat, bonus. Si initio morbi, vel ante crisim vel coctionem humorum prosiliat, magnam humorum plenitudinem, indeque morbi longitudinem, cum vires robustæ sunt: cum verò exolutæ mortem prænunciat. Paucus sudor, vel humorum paucitatem vel materiæ cruditatem, lentitudinem, crassitiem: vel meatuum constipationem, quam aut succi multi, crassi, lentique aut atrophia, refrigeratio, mollities, siccitas & astringentia induxerint: vel facultatis in carne expultricis infirmitatem, & retentricis robur, indicat. Alius sudor salsus, alius amarus, alius insipidus. Qui salsus est supra modum (paucæ enim salsuginis & amaritudinis particeps esse debet naturalis sudor, quemadmodum & serũ) sanguinẽ vehementer aduri à vehemẽti calore. Si amarus, copiosioris bilis admixtionem: Si dulcis, serosum sanguinẽ: si insipidus, plus ichoris pituitæ quàm bilis obtinere indicat. Alius sudor mitis ac suauis, alius acer ac fœtidus pro materiæ qualitate, quam natura sudoribus excludit: vt enim sudor beneolens bonam humorum temperiem significat, vt de Alexan-

lexandri sudore historiæ testãtur, qui gratũ spirabat odorẽ: ita eorum qui succorum vitio laborãt, vt leprosorum scabie laborantiũ, & impudicorum hominum sudor, maleolens, cacochymiã & putredinem quæ in venoso genere existit, testatur, parum tamen mali portendit sudor maleolens qui ex axillis emanat, minus verò cum ex solis pedibus. Quanquam omni sudori id cõmuniter accidit, vt cùm refrigeretur, malũ odorem statim acquirat: indicio sunt, qui sudantes pectus denudãt, quod accidit quia sudor quãdiu calidus est, regitur adhuc à calore naturali, refrigeratus verò, eo destituitur, quare putrilaginẽ quandã facilè suscipit, & simul odorẽ prauum quẽ prius non reddebat. Alius sudor est tenuis & aquosus, qualis bene valentiũ vt plurimũ est: isque tenuiũ in corpore humorum multitudinẽ declarat: nisi ob cõstrictionẽ & cutis densitatẽ tenuis exeat. Alius crassus, qui vel meatuum amplitudinem, vel humorum craßitiẽ testatur. Alius viscidus, qui vel materiæ paucitatẽ, vel viscosam materiã, vel resolutionẽ proprij vltimíq; alimenti singularũ partium, aut earundem colliquationẽ: cuiusmodi accidit tũ hecticis, tum paulo ante mortẽ. In febrib. autẽ triplex notatur sudor, vel periodicus, vel symptomaticus, vel criticus. Periodicus in sola intermittente, aut cõtinua coniuncta, vt semitertianis multum naturam resoluit, & copiã humorum atq; contumaciã indicat: frigidus materiam frigidã, & morbi diuturnitatẽ: calidus calidum & mitiorem febrẽ ostendit. Sudor autẽ criticus in febre oontinua his notis cognoscitur: si coctionis notis antegreßis incidat, si die critico & vigente natura, si toto corpore diffluat, si ita moderatus sit ne vires dissoluat, denique si febris inde & omnia symptomata mitescãt. Eius signa sunt delyrium increscente acceßione, partium extimarum calor & robur, vapor quidam calidus per cutem erumpens, qui antè non fuerit, tum pulsus vndosus & valde mollis, vt expurgata aluo succedat, & iam vacuata craßiore,

morbi materia vel missione sanguinis, vel purgatione: reliquam tenuem per corporis summa dissipet. Hic autem ferè primum incipit à capite, ac deinde è reliquis etiam partibus sensim emanat. Symptomaticus duplex, à motu morbi frustra tentata crisi: & à resolutione partium solidarum cum raritate cutis & virium imbecillitate. Is omnes habet notas critico aduersas, quòd non robore naturæ, sed vel eadem irritata ob humoris copiam & acrimoniam: vel imbecilla eius retentrice facultate excitetur: vnde non tam ἱδρὼς quàm ἐφίδρωσις, vocatur ab Hippocrate.

APHOR. XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γιγνόμενοι, θάνατον· ξὺν πρηϋτέρῳ δὲ, μῆκος νούσου σημαίνουσι.

SVdores frigidi cum acuta febre facti, mortem: cum mitiore autem, longitudinem morbi significant.

FRigidus sudor manifestus est medico, non tamen semper ęgro, vt qui sępe præ calore corpus nudet. Si itaque sudor is appareat, distinguere oportet, vt facit Gal. Siquidem apparet vel toto corpore, vel in pedibus tantùm & manibus, vel in thorace, vel circa caput, faciem, ceruicem. In quacunque corporis parte moueatur, malus est. Sed deterior est & perniciosior in partibus superioribus, vt capite, ceruice, facie, & thorace: quia tunc expectatur syncope, id est, præceps virium lapsus. Ac hi quidem sudores non solùm sunt frigidi, sed etiam tenues. Verùm tamen etiamsi sint periculosi, nō semper sequitur: Sudor calidus est, ergò bonus. Sæpe enim in morituris (vt aliquando intra vigintiquatuor horas) sudor quidam subcalidus & tenuis, qui diaphoreticus est, exit, qui paulatim refrige-

tatus perseuerat ad mortem. Iam verò febris acuta hîc dicitur, quæ celeriter percurrit vniuersalia sua tempora. Neque intelligitur continua, vt vult Fuchsius ex testimonio lib. I. Epid. cùm hoc in lib. nō febris acuta, sed febris acuta continua definiatur: & ob id tertiana est acuta, etiamsi non sit continua. Fiunt itaque in acutis febribus sudores illi frigidi, quia (vt vult Gal.) tanta est humoris crudi & frigidi copia quæ in venis putrescit, vnde calor ille internus ingens, vt neque à calore natiuo, neque à febrili possit incalescere. Præterea quemadmodum glacies quantumuis fundatur in sole, incalescere non potest, ita de humore illo crudo à calore febrili fuso & liquato censendum: vnde colligitur caloris natiui extinctio, & præterea retentrix facultas exoluta. Eadem ratione (non secus ac de sudore frigido) vbi spiritus frigidus ægris exit per nares & os, iudicamus mortem esse in propinquo: quia in indicio est calorem natiuum extingui, vnde etiam extrema frigent. Quòd si ij sudores frigidi manent cum febre mitiore, neque ita vehementi & acuta, significatur longitudo morbi: siquidem vires satis sint, quæ morbum longum sustineant.

SCHOLIA.

Nonum prognosticum sudoris frigidi. humores enim cum sint, vt dictum est, seri in venis totoque habitu corporis concepti in aqua speciem per cutim excretiones: salutares sunt, si in illis nulla qualitatis, nec quantitatis, nec excretionis modi ratio desyderetur, hoc est, si in morbis, coctionis notis antegreßis incidant, si die critico & vigente natura, si toto corpore diffluat, si calida sint, non frigidi, si febris inde & omnia symptomata mitescant. Sin ab vna harum conditione deficiant, magis aut minus lethales. Proinde *cum sudo-*

res non modo in intermittentibus, sed & continuis febribus erumpant: si frigidi illi in febribus acutis excludantur, mortem portendunt: indicant enim caloris natiui extinctionē. In mitiori verò, siue illa intermittens fuerit, siue continua, morbi longitudinem: ob materiæ contumaciam & copiam.

APHOR. XXXVIII.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος ἱδρὼς, ἐνταῦθα φράζει τὴν νοῦσον.

QVa parte corporis sudor est, ibi morbum esse ostendit.

ILlud est in laudibus sudoris, vt æger sudet per vniuersum corpus. Aliquando tamen (vt vbi est cruditas) sudor mouetur in solis cruribus, capite, &c. illic est morbus: illic est naturæ pugna aduersus morbum. Quòd si febris sit salutaris, & die critico moueatur sudor, vbi hic cœperit à loco affecto, ac reliquis deinceps partib. vicinis, fiet tādem per vniuersum corpus. Natura enim primùm euincit materiam crassam quæ est (verbi gratia) in capite, deinde robustior facta, victa scilicet ea materia, aggreditur eam quę est in thorace, & reliquis partibus corporis, est enim febris fusa per totum corpus, atque ita liberatur æger. Fit autem sudor vel propter multitudinem materiæ, vel retentricis imbecillitatem, vel ob robur naturæ in ea parte in qua sudatur. Bonus est si fiat à robusta natura, die critico & præeuntibus signis coctionis: alias malus & infidus.

SCHOLIA.

DEcimum prognosticū, de dignoscendo partis affectu ex sudore. Si.n. in morbis sudor sit portio tenuior humoris

ris morbifici in vaporem cõuersi: vnde sudor erumpet, ibi humorem morbificum delitescere necesse est. Qua parte igitur corporis manat sudor, ibi morbus esse significatur. Is autem sudor qui morbum significat, non sudor est criticus, sed potius symptomaticus: & qui toto morbo etiam intermißionis aut remißionis tempore oritur paucus & tenuis vel toto corpore, vel solum circa caput & thoracem, aut etiam solum circa frontem (quæ sudandi ratio ἐφίδρωσις dicitur) is quidem non modo inutilis, sed & calamitosus, cùm in morbi vniuersi corporis, tum etiam partium singularum, vt quæ à cruda materiæ copia & imbecillitate retentricis prodeat.

APHOR. XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

ET qua in parte corporis calor aut frigus est, ibi morbus est.

EXtra febrem quum sentitur in aliqua corporis parte color aut frigus) vt in crure, in brachio) ibi est intemperies, aut maligna quædam materia. Cuidam planta pedis adeò incaluerat, vt sibi deuri pars videretur. Calor is nullis remediis poterat placari (quia, opinor ob cutis densitatem, nihil exhalare posset) sed scarificatu & transpiratione faciliore tandem euasit. Sic in febribus ægri sentiunt interdum calorem vehementissimum in thorace, in ventre, hypochondriis, lumbis (vbi ceratum Gal. adhibemus ad refrigerandum) in capite, ceruice, &c. hinc quum quidam sentiret magnum incendium in extrema ceruice, liberatus est adhibita primũ phlebotomia, ac deinde

fotu, & cucurbitulis. Potest enim esse in parte (vt diximus) vel magna quædam intemperies calida aut frigida, vel obstructio insignis, vel materiæ quantitas, vel qualitas quædam indicibilis, vel materia maligna ac venenosa, vt à torpedine, &c.

SCHOLIA.

VNdecimum prognosticum, de dignoscendo partis affectu ex perceptione caloris aut frigoris, non fugacis quidem sed constantis, ipsámque causam morbosam continenter sequentis.

APHOR. XL.

Καὶ ὅκου ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, μῆκος νούσου σημαίνει.

ET vbi in vniuerso corpore mutationes fiunt, vt si corpus refrigeratur & vicißim calefiat, vel color alius ab alio fiat: morbi longitudinem significant.

HIc agit Hip. de mitioribus febribus: at in Prorrh. (vbi repetit hác sententiam) de malignis ac letalibus. Intelligemus ergò hũc Aph. quòd si hę mutationes caloris & frigoris contingãt in acuta febre & maligna, mors expectanda est: si in mitiore, morbi longitudo ostenditur: modò vires valeant, & sufficiat tempus quo natura materiã concoquat. In illa indicatur imbecillitas caloris natiui, robur verò caloris prętet naturam qui validior natiuum extinguit. In hac verò mitiore cum sit multiplex materia, natura in hac concoquenda multum laborat. Ac quemadmodum dum pro-

proponuntur duæ vrbes expugnandę, dum vna oppugnatur, altera sese munit: sic interim dum natura materiam alteram conficit, altera fit maior & augescit, vt longus fiat morbus. Si itaque in his naturæ negociis & molestiis fiat caloris motus ad superficiem corpori & partes externas, eas calfacit: sin intrò recurrat, frigidæ remanent. Sed à calore rubor in cute, à frigore pallor apparebit, fiunt autem huiusmodi mutationes (ait Gal.) in hora, vel vna hora, hoc est *d'heure en heure.*

SCHOLIA.

DVodecimum prognosticon, de dignoscenda morbi longitudine ex crebra permutatione qualitatum, & colorum non in vna corporis parte, sed in toto corpore, siue cum febri siue citra febrim. Vt si corpus perfrigeretur, ac rursum idem calorem concipiat: aut si color varius creber fiat, vt si modo pallescat, modo liuore aut rubore suffundatur, diuturnitatem morbi significat, aut multiplicem materiam, multiplicesque motus: vnde & multarum partium affectio, summaque pepasmi difficultas ostenditur.

APHOR. XLI.

Ἱδρὼς πολὺς ἐξ ὕπνου ἄνευ τινὸς φανερῆς αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι κενώσιος δέεται.

SVdor multus per somnum sine causa manifesta factus corpus copiosiore vti cibo significat. Si vero parcius epulanti id eueniat, quod vacuatione indiget corpus, ostendit.

HIppo. hoc loco agit de sudoribus qui proueniunt sanis maximè: quanquam potest etiam intelligi de ægris conualescẽtibus, & qui neutrum valetudinis

ſtatum obtinent. Si quis igitur præter conſuetudinem & citra cauſam manifeſtam ſeu externam (vt non vſus pluribus & calidioribus ſtragulis, non calfactus igni, non vſus alimentis calidioribus, quæ ſolent & materiam cómouere ac tenuare, & corpus relaxare) à ſomno ſudet multum, denunciatur morbus, niſi vacuetur corpus: idque maximè, ſi ſudor exoriatur in manibus & pedibus, ſi in cruribus, genibus, capite. Sudores dormientibus magna ex parte accidũt ſub finem ſomni, & ſub tempus matutinum: quandoquidem reliquæ excretiones ſupprimuntur noctu, præter ſudores. Natura enim per ſomnum valet plurimum potentiis & facultatibus illis naturalibus, habétque ſecundum eaſdem œconomiam quandam. Nam circa ſomni initium cõcoquit: deinde quæ vtilia ſunt ſeparat ab inutilibus: tum vtile diſtribuit in corpus. Cum ſanguine qui ab hepate diſtribuitur fluit ſeroſum recremẽtum, cuius pars dimittitur in renes & veſicam, pars reliqua cum ſanguine (vt is ſit fluxilis magis) vehitur per venas in omnes corporis partes: vbi natura ſanguinem appoſuit partibus vnà cum portione quadam ſeri, eũ quidem conuertit in alimentum proprium partium, ſeroſum verò recremẽtum (quod nihil aliud eſt quàm ſudor) appetente die & ſub finem ſomni excernit per cutim tanquam inutile. Adde quòd tunc temporis relaxatur corpus, quod anteà per ſomnum erat contractum & denſatum. Si paucus eſt ſudor, nihil eſt periculi. Indicat enim paucitatem materiæ, & laxitatem raritatémque corporis: quanquam etiam aliquando naturæ imbecillitatem. Si multus, ſignificat naturæ robur, & materiæ multitudinem, corpuſque vti copioſiore cibo. Gal. in comm. copioſiorem cibum diſtin-

ſtinguit. Nam is cui mouentur eiuſmodi ſudores noĉturni, vel temperanter viuit, vel intemperanter. Si viuat temperãter, leui ſuccuſſione & exercitio corporis ſanatur, euacuato ſeroſo necnõ fuliginoſo excremento, quòd in nobis etiam dormientibus colligitur, quantumuis temperanter viuamus. Si viuat intemperanter, non ſolùm colligitur multum ſeroſi & fuliginoſi recrementi, ſed etiam plenitudo crudorum humorum, aliquando ſanguis copia, aliquando vtrumque. Quare ſi collegerit etiam multam pituitam crudam, & ſudet multùm, cùm hic ſudor vacuet quidem tenue illud excrementum, ſed non ſatis ſit repurgandæ illi craſſiori pituitæ, præparata materia dabimus medicamentum phlegmagogum: Si ſit ſanguinis plenitudo, venam ſecabimus. Si adſit copia & crudę materiæ & ſanguinis, primùm corpus pręparabimus dato leui pharmaco: deinde phlebotomiam inſtituem9: poſtremò medicamentum, quo quicquid reliquum eſt materiæ crudæ, expellatur. Quòd ſi cibum nõ accipienti ſudor multus accidat, indicatur morbus, niſi vacuetur corpus. Cibum non capere intelligi poteſt duobus modis: vel de eo cui deieĉta eſt appetentia, neque cibum reuera aſſumit: vel de eo qui temperanter viuit. In vtroque verum eſt, expeĉtandum eſſe morbum, niſi adhibeatur vacuatio. Deiicitur autem appetentia, alias propter copiam alimenti vel ſanguinis, alias propter plenitudinem crudorum humorum, ſæpe à maligna quadam materia, vbi eſt purgandum. Hic non facit mentionem de ſudore excitato in aliqua corporis parte: Celſus tamen vbi citat hunc Aphor. facit.

SCHOLIA.

DEcimumtertium prognosticum sudoris paulo liberalioris. sudor enim multus & copiosè fluens, non à corporis raritate, non ab imbecillitate retentricis: sed ab humoris ceu succi redundantis copia, aut eiusdem acrimonia, qui de somno erumpit, quando natura digestioni dat operam, absoluta concoctionis periodo, nulla incidente causa manifesta & extrinsecus adueniente, vt caloris & tempestatis austrinæ sine flatu, aut stragularum, arguit corpus vti pleniore victu, & supra exhausti corporis rationem, & partium nutritioni vacantium conditionem & statum, cibos potusve ingeri. Quòd si, nec genio paulo liberalius indulgenti, nec appetenti, sed moderatum victum & cultum consectanti, idem sudor plurimus contingat, necessariam esse vacuationem ostendit: quòd in venis resideant succi tenues, qui sua acrimonia facultatem expultricē irritant, aut retētricem imbecillam fatigant, aut copia grauant. Cur verò somnus sudorem moueat, & alias omnes vacuationes retineat, multæ sunt causæ. Nam torpescente sensu per somnum minus irritatur expultrix facultas, nec corpus turbatur motu, vt in vigiliis. Vnde contentæ materiæ intro figuntur & firmātur, nec vllo modo mouentur: multus tamen sudor prodit, primùm, quia alimenti halitus, qui in vigilia occurrit raræ calidæque cuti, vt facile & citra sensum perspiret, per somnum à carnium densitate cohibetur, & per moram concrescens in sudorem abit. Deinde quia ille halitus à visceribus ad extimas vsque carnes tantò copiosior funditur, quantò amplius alimentum dormienti coquitur quàm vigilanti. Tertiò, quia vapor corporis si libere difflatur, impingens in locum vbi non moretur, euanescit: cohibitus per moram abit in sudorem. quod fit in somno, per quem non difflatur nec motu corporis dissipatur sudor. Accedit huc, quod aliorum excrementorum materia in intimo corpore delitescat:

tescat: sudoris autem materia, nimirum serum sanguinis iuxta cutem in vasis continetur, quod confestim exudat per somnum, vel expresso ob substantiæ tenuitatem sero in recursu humorum: vel densitate ipsa carnium exprimente: vel potius retentrice, ob innati caloris absentiam, deficiente.

APHOR. XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς μείζω, ὁ δὲ θερμὸς ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

SVdor multus calidus vel frigidus aßiduè fluens, frigidus quidem grauiorem, calidus autem minorem morbum significat.

GAl. ex Hippo. in prorrh. asserit sudorem multum in febrib. acutis esse inutilem. idem sudorem febrientium distinguit: quia videlicet vel assiduus est, vel copiosus, vel mediocris. Si initio febris sudor sit multus & assiduus, vires exoluet, ac tádem ægrum iugulabit, aut certè graue periculũ minabitur: quia criticus nõ est, sed exit morbo incocto, & à multitudine crudę & pituosę materię. Si mediocris sit & paucus, liberari poterit æger, neque tam graue malum impẽdebit. In lib. Epid. fit mentio quarũdam febrium humidarum ex statu Aquilonio & humido ortum habẽtium: cuiusmodi sunt quæ dicũtur τυφώδεις καὶ ἐλώδεις. In his duobus generibus febriũ, quæ periculosissimæ erant, sudor multus, assiduus & frigidus effluebat ab initio morbi ad finem. Iam omnis sudor bonus, calidus est: & nõ contrà. At sudor omnis frigidus, malus. In hoc Aphor. duo sunt, sudoris quantitas & qualitas. A multo sudore calido, breuior morbus, minúsque periculosus: contra à multo sudore frigido

morbus longior & magis periculosus. Neque πλείω & ἐλάσσω referenda sunt tantùm ad longitudinem & breuitatem morbi, sed potius, & rectius (quod facit Gal.) ad periculum.

SCHOLIA.

DEcimumquartum prognosticum sudoris frigidi, aut calidi in febribus aliisque morbis erumpentis. Vterque aßidue fluens, sine vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, crescente, vigente. frigidus quidem vim morbi maiorem, calamitosiorem, curatu difficiliorem atque sinistri iudicij: calidus verò, morbum minorem secundiorisque iudicij ostendit: ob materiam pepasmi capacem, quæ vniusmodi exiſtat, & copiosiorem calorem suscepit.

APHOR. XLIII.

OI πυρετοὶ ὁκόσοι μὴ διαλείποντες διὰ τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον ἐπικίνδυνοι, ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ, σημαίνει ὅτι ἀκίνδυνοι.

FEbres quæ tertio quoque die vehementius affligentes nõ intermittunt, periculosiores sunt. Quoquo autem modo intermiserint, periculum abesse significant.

HIp. hoc Aph. & sequẽtibus ferè omnibus huius libri agit de febribus & symptomatibus febrium: ob id sunt qui eosdem Apho. inscribant de febribus. Hoc loco agit de tertianis. Sũt qui putant huius Aph. sensum esse. Siquãdo febris tertio die fortior fiat, periculosior erit. Sed per διὰ τρίτης nõ est intelligendum tertio die, quo modo faciunt omnes ferè interpretes

imò

imò potiùs tertio quoque die. Denique διὰ τρίτης siue διὰ τρίτην vsurpant Hip. & Gal. non solũ pro tertio die, sed etiam quinto, septimo, nono, vndecimo, dieb⁹ videlicet alternis imparibus: hoc est, quando vno die intermisso redit accessio, alibi παρὰ μίαν dicit Gal. Aliud est erratum, quòd velint hanc sententiam ascribere solis semitertianis: cùm Hippo. intelligat de toto genere tertianarum intermittentium, vt ipse exponit primo & secundo Epid. & Gal. in iis comm. vbi diuiduntur febres διὰ τρίτης in eas quæ tertio quoque die vel inuadunt (vt sunt intermittentes tertianæ) vel exacerbantur, vt sunt continuæ. febrium ergò διὰ τρίτης aliæ intermittunt: aliæ continuæ sunt. Quæ intermittunt, sunt in triplici differentia. Est enim tertiana exquisita vel quæ proximè accedit ad exquisitam, cuius accessio non superat 12. horas, ortúmque habet à syncera bile. Est tertiana simpliciter, quæ est notha, cuius accessio extenditur ad horas 18. Materiam habet aliquid pituitæ immixtum bili. Vbi verò accessio protrahitur ad 24. aut etiam 28. horas, dicitur tertiana producta, seu extensa: quę materiam habet crassiorem & copiosiorem pituitam permixtam bili: his tribus generibus intermittentium respondent tria genera continuarum. Nam febris àrdens exquisita respondet exquisitæ tertianæ. Ardens notha tertianæ dictæ simpliciter: & prętereà quędam febris vocata τριταιοφυής, cuius materia est biliosa, copiosa, crassa, & contumax, habétque exacerbationes tertio quoque die. Deinde tertianę productę respódet semitertianę quę cõtinua est. Hæc exacerbatur alternis diebus imparibus, sed quod cæteris non accidit, si hoc die habuerit reduplicationem, altero proximo non habebit. Materiam habet vel pituitam cum pauciore bile, vel bilem cum

pauciore pituita,vel vtrunque humorem æquali mixtura. febris porrò vehementiam intelligimus ex vehemētia symptomatum,quæ dicuntur signa pathognomonica,id est,morbi propria,& quę morbi essentiam declarant: vt est caloris acrimonia, sitis, oris siccitas, &c.Inest autem periculum febrib.non intermittentibus tertio quoq; die, primum, quia nulla datur quies naturæ vt refocillet vires , & alimentum assumatur. Deinde quia aliquando est materiæ crassities & multitudo,quæ non potest à natura euinci. At quocunq; modo intermiserint febres διὰ τρίτης , periculum abesse significant.Hippo.(interprete Gal.)διαλείπειν καὶ διαλείπεσθαι bifariā sumitur, modò pro remittere,modo pro intermittere.Sic,διάλειμμα vox est ambigua. Aliquando enim dicitur de febribus quæ habent nō ἀπυρεξίαν seu εἰλικρίνειαν,seu priuationem quādā febris, sed μειοπυρεξίαν vel ἔνδοσιν ac remissionem, vt sunt continuæ. Interdum de febribus dicitur quæ reuera habent ἀπυρεξίαν & interuallum quoddam quo ægri corpus febre liberum est. Hîc διαλείπειν de tertianis intermittētibus vsurpatur,in quibus natura,quòd attinet ad rationem febris, intermissionen habet , diemque integrum quo vires colligat,& alimento reficiatur:ob id periculo vacant huiuscemodi febres.

SCHOLIA.

Axiomata aliquot de febribus statuit. Primum febres omnes continuas ac continentes , potißimum verò eas, quæ tertio quoque die ingrauescunt periculosas esse. Intermittentes vero per se & ex sua natura omni vacare periculo. Febres quidem continuæ cum perpetua symptomatum acceßione coniunctæ , quæ vires acquirunt eundo , ob inflammationem scilicet alicuius visceris,

visceris, vel malignam humoris biliosi corruptionem in maioribus venis atque arteriis, vnde ducunt originem: præsertim illæ quæ tertio quoque die ingrauescunt & vires acquirunt: quales sunt causos, tertiana continua, semitertiana: quòd ea sit febrium biliosarum ratio, vt bilis motu qui tertio quoque die fit, recrudescant cum stomachi dolore, vigiliis, delirio: iactatione corporis, lumborum, ceruicis & capitis grauitate, ob biliosi humoris acrimoniam, feruorem, corruptionem, partium nobilium æstum, virium oppreßionem, & caloris natiui ac spiritus continentem resolutionem cum metu translationis symptomaticæ: quæ omnia reddunt tales febres calamitosas ac sinistri iudicij, omnisque pepasmi expertes, & sine vlla crisi, fractis naturæ viribus à symptomatum vehementia, & interceptione actionum animal. vital. & naturalium. Quæ verò febres quouis modo intermiserint, & ad ἀπυρεξίαν ceu infebricitationem desiuerint, cuiusmodi sunt tertianæ exquisitæ horarũ duodecim spatio circumscriptæ, aut mediæ, horarum duodecim, aut extensæ, horarum viginti quatuor omni periculo vacare significant: quòd illæ habeant materiam, in corporis habitum diffusam, quæ singulis acceßionibus expurgatur: nec ab inflammatione aut maligna humorum qualitate nascantur; quæ duæ sunt præcipuæ causæ funestæ in morbis omnibus acutis. Quanquam hæ licet à causa & materia à qua nascantur, quæ nec est inflammatio, nec maligna humorum putredo, omni periculo vacant: tamen aliunde periculosæ ac funestæ reddi possunt; nam virium infirmitas, destillatio, syncope, multitudo & craßities materiæ repente affluentis, aut alius affectus in principio & incremento acceßionis, hominẽ de medio tollere possunt, præsertim cui viscus aliquod læsum est: interdum vires infirmæ in senibus motum rigoris non ferunt aut concußionem: interdum etiam vires sufficere possunt primis tribus temporibus; in quibus adhuc habitus compressus est & constrictus: Eo

autem in declinatione discusso ac dissoluto, cum calor rursus à medio ad extrema mouetur, nonnulli repente moriuntur, vt ij qui adstant, animo potius deficere, quàm mori ipsos putent. Quidam vero paulatim in perniciosis declinationibus non repente intereunt, morique incipiunt in statu, à quo celeriter in declinationem transire videntur, quia calor febrilis repente discutitur, vnde opinio fit melioris declinationis. Sic enim testatur Hollerius se vidisse senes duos in tertiana intermittente mori, qui agebant annum propè octuagesimum: vidisse & iuuenem quendam longiori inedia, natura biliosa, in vehementiori accessione syncope periisse. Idem in viro quoque contigisse in quartana distillationem initio accessionis inualescentem suffocasse mulierum. Vide primum Aph. lib. 1. & 4. Aph. lib. 4. Coac.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοισι πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισιν ἢ φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Quos diuturnæ febres exercent, iis vel tubercula vel dolores in articulis fiunt.

Diuturnæ dicuntur febres quæ superant 40. dies: materia crassa, frigida, ac contumaci, & perseuerant aliquando ad 6. menses. Huiusmodi febres si fouendæ sunt, soluuntur magna ex parte abscessu & cōcoctione, vt alij longi morbi: quanquam interdum etiam idem contingat acutis. Phyma vox est ambigua. Siquidem significat interdum omnem tumorem qui foras enascitur: interdum peculiariter dicitur apostasis & abscessus ad articulos & maxillas. Alias sumitur pro suppuratione. Alias est inguinum inflammatio quæ celeriter transit in suppurationem: hic pro abscessibus criticis accipitur. At verò πόνος hoc loco vel dolores vel noxam in articulis dicit.

SCHOLIA.

SEcundum axioma. Vt acutæ febres, quia ex tenui calido bilioſoque humore fiunt, ferè iudicantur per excretiones, vt ſudorem, hæmorrhagiam, alui profluuiū, vrinas, ita diuturnæ cum ſalutaribus ſignis, aliquando coctione, ſæpius abſceſſu: præſertim ſi earum diuturnitas conſiſtit in pepaſmi difficultate, ob materiæ multitudinem, craſſitiem & frigiditatem, non in viſceris alicuius vitio, aut culpa ægri vel medici. Proinde humor ille ob frigus reſiſtens coctioni, ob craſſitiem minus admittens calorem, ob viſciditatem excerni non potens, à partibus potentioribus ad articulos debiles repellitur, ſparſuſque in eorum cauitatibus laſsitudinem ac dolorem: collectus & extuberans, abſceſſum verum facit, niſi abſceſſus materiam & occaſionem tollat vrinæ craſſæ, copioſæ & albæ profluuium. Aph. 70. lib. huius. vel hæmorrhagia per nares. 6. Epid. Hoc axioma repetitur Apho. 5. lib. 4. Coac.

APHOR. XLV.

Ὁκόσοισι φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ πυρετῶν γίνονται, οὗτοι σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

QVibus tubercula ad articulos vel labores poſt diuturnas febres fiunt, ij pluribus cibariis vtuntur.

HIc Aph. eſt de conualeſcentibus, quibus nōnunquam accidit, vt plus appetant aut plus ingerāt quam conficere poſſit natura: vnde ſæpè non corroborantur. Cùm itaque his calor ſit imbecillior, ſi alimentum largius capiant, excremēta multa colligi neceſſe eſt: quæ excrementa ſi decumbant in articulos, fiunt tubercula & abſceſſus atque dolores in articulis

SCHOLIA.

TErtium axioma de abſceßibus qui in articulis ſubo-riuntur conualeſcentibus à febribus longis. Si ergo, nulla ſuperſtite materia,& febre integrè ac perfectè ſoluta, conualeſcens copioſiore cibo vtatur, quàm exhauſti ratio po-ſtulet: quàm vires fractæ & ventriculus frigidior & imbe-cillior nondum regenerato ſpiritu ferre poßint,& expectan-dus eſt abſceſſus, vel dolor in articulis. Conualeſcens enim, ex morbis longis calorem natiuum habet languidum,& vẽ-triculum frigidum, ideóque plura appetentem, quàm poßit conficere: vnde multa cruditatum colluuies, quæ tandem ad articulos decumbunt.

APHOR. XLVI.

ΗΝ ῥῖγος ἐμπίπτῃ πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, θανάσιμον.

SI rigor frequens & iteratus febre non deſinente, ægrum iam debilem inuadat, letale eſt.

NAtura ſubinde imbecilla, nititur tamẽ euincere morbum: quod quum non conſequitur, ſed ſuc-cumbit, ſignum eſt letale. Ita in excretionibus, in con-coctionib. vbi protulerunt ſe ſigna coctionis, & ſtatim deſinit naturę motus: itẽ in abſceſſu, vbi hic concidit & intrò reuocatur, ſignum eſt naturę imbecillę & ſuc-cumbentis. Sic rigor (qui ſudoris eſt pręnuncius) ſi ſę-pius incidit & iteretur, nec vlla fiat excretio & ſudor, indicat naturam quidem mouere, ſed languidè & im-beciliter. Quare ſi æger debilis eſt, verendum eſt ne deficiat in rigore illo, quum morbus intrò recurrit & naturam opprimit. Pręthereà tum augetur febris & diſ-

ſoluun-

ſoluuntur vires. Quinetiam ęgro ita debili ſi moueatur ſudor, non tamen euacuationem poterit ſuſtinere, ſed deficiet. Malum proinde ſignum eſt illud, eò quòd indicat morbum vincere, & naturam vinci.

SCHOLIA.

QVartum axioma. Lethalis rigor, qui in febrem continuam frequenter incidit, addita duplici conditione, ſi morbi diuturnitate, aut vehementia, aut vtraque, vires iã fractæ ſint, & ſi non remittatur febris: lethalis, inquam, vt cauſa & ſignum. nam oſtendit naturam quidem ſæpius aggredi ad excluſionem materiæ, ſed in opere ſuccumbere, & materiam intrò referri, ita vt ſit ſignum iudicatorium non iudicans. Cauſa vero lethalis eſt, quia ſiue aliqua ſequatur excretio ſiue nulla, nec euacuationem inſignem nec concuſſionem corporis, fractæ iam vires perferre poterunt. hoc axioma repetitur Aph. 9. lib. 1. Coac.

APHOR. XLVII.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ, καὶ αἱματώδεες, καὶ δυσώδεες, καὶ χολώδεες, πᾶσαι κακαί. ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, κακόν.

EXcretiones in febribus non intermittentibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, & bilioſæ, omnes malæ: commodè tamen ſi prodeant, bonæ. Sed eadem quoque eſt eorum quæ per aluũ & vrinas excernuntur, ratio. Si quid verò quod non iuuet per hæc loca excernatur, malum.

ANteà dixit Hippocr. de ſudoribus criticis & non criticis. Reliqua ſunt tria excretionum genera

in febribus, sputa, vrinæ, & deiectiones: de quibus tribus agit hoc Aph. Per sputa iudicamus de iis quę sunt in thorace propriè & peculiariter: deinde etiam de iis quæ sunt in cerebro, in ventriculo, & ore ventriculi. Per vrinas, quomodo habeat totum genus venosum. Per deiectiones, de intestinis & partibus aliis ventralibus. Cęterum ἀπόχρεμψις καὶ ἀνάχρεμψις vsurpatur propriè à medicis de screatu: in quo editur quidam sonus, dum materia crassa & viscida faucibus hærens educi facile non potest. Est prætereà apud Hipp. πτυελισμὸς, id est, sputatio (lib. 4. de loc. aff.) vbi est multa saliua liquida & tenuis, vt aqua in ore, quæ frequẽter & perpetuò expuitur. hæc sputatio indicat cerebrum & ventriculum, ac præsertim os ipsius esse humidiora. Accidit ferè noctu iis qui largiùs biberint à cœna. Est & πτύελον sputum naturale. Item πτύσματα sputa cruda, lib. de cris. hæc aliquando confundũtur. At hîc per ἀναχρέμψιας intelligimus omne genus sputorum, & præsertim sputa cruda, & liuida, &c. Quæ sputa in omnibus febribus non intermittentibus sunt mala. Siquidem omnis excretio liuida, siue sit exscreatio, siue vrina, siue deiectio, quacunque denique parte exeat, indicat νέκρωσιν & mortificationem caloris natiui. At cruentæ excreationes intelliguntur non leuiter intinctę sanguine, sed quum purus & syncerus sanguis excernitur, rupta vel erosa vena ab acri quodam humore. Fœtidæ indicant corruptionem & putrilaginem. Quæ non solùm in sputis, sed etiam deiectionibus & vrinis intelliguntur. Eiusmodi autem sputa fœtida apparent in tabidis breui morituris. Iam biliosæ (χολώδεις) intelliguntur à syncera bile, quæ videlicet non est diluta suo sero. Atqui omnis syncera excretio mala est. Quod si bene excernuntur,

bonæ

bonæ excretiones. Omnis excretio vt si bona apparere debet die critico, & concocto morbo, alioqui non conferet. Quare licet excretiones sint liuidæ, cruentę, &c. si tamen apparuerint die critico, & præcurrẽtibus signis concoctionis, bona est. At si per hæc loca, id est, per fauces & asperam arteriam, per intestina, per vrinas, nihil eorum quæ conferunt excernitur, malum. Decernentia enim quæ non decernunt, mala.

SCHOLIA.

Axioma quintum, de triplici euacuationum genere in febribus continuis excerni consueto, ad funestam aut salutarem earum crisim. Excreationes igitur, quarum expectorandi difficultas, vel in materiæ contumacia, vel in laterum infirmitate, vel in vtroque consistit: si in febribus cõtinuis prodeãt: liuidæ, ex necrosi & mortificatione partiũ vnde manant: & cruentæ, sanguinis nempe puri atque synceri sobo-les, qui rupta aut exesa aut aperta vena effunditur: & fœtidæ, vincente scilicet putredine: & biliosæ, nulla pituita permixtæ ac perfusæ. Omnes malæ, partis scilicet vnde manant calamitate, & quòd indicatoria non iudicantia, febri finem non imponunt. Sin autem conuenienter ferantur, cito ad initium morbi, ex facili, sine dolore & magna tußi, ac superstite partium vnde manant integritate, bonæ, salutares, ac criticæ: quia ægrũ morbo, quo anteà tenebatur, expediunt. Eadem est ratio deiectionum & vrinarum: vt si conuenienter ferantur adiumẽtum adferant, sin minus, detrimentũ. Quod si nihil quod adiumentum afferat per loca feratur, calamitosum, vnde colligas excrementa quantumuis mala in qualitate, aut quantitate, aut colore, bonis ægri rebus excerni, si die critico, præcedentibus signis coctionis, & cum ægri adiumento excernantur, signum enim est corpus à natura vitiosis expurgari humoribus.

APHOR. XLVIII.

ΕΝ τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον καίηται, καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

IN non intermittentibus febribus si exteriors partes frigidæ fuerint, interiores verò vrantur, & sitim habeant, letale est.

PArtes exteriores dicuntur maximè manus, pes, nasus, aures, labra, & aliquando etiam tota cutis. At mediæ siue interiores dicuntur ab vmbilico ad thoracem, vt pulmo, diaphragma, ventriculus, hepar. In febre igitur non intermittente æger aliquando friget extremis, & internis calet partibus. Sed antequàm de morbi euentu presagiamus, accidẽtis eius distinguere causam debemus: quę triplex est. Primùm enim potest id euenire à forti & vehemẽte dolore in mediis corporis partibus sæuiẽte, vt fit in cholico dolore. Vbi enim fortis est dolor in partibus internis, dum natura eò cõcurrit cum calore, sanguine, & spiritu, calor ingens excitatur in parte dolente, partesque exteriores sanguine destitutæ frigent. Secunda causa est syncope, aut affectio oris ventriculi. A quibus causis duabus si sit frigus in partibus externis, non est mirãdum, neque periculum magnum imminet. Verùm enimuerò id demum perniciosũ est & letale, vbi (quæ causa est tertia & pręcipua) in malignis febribus ardentibus pars interna interdum laborat erysipelate, vel propriè dicta inflãmatione, quæ fit à materia crassa & viscida. Tũc enim magnum est incendium in medio corpore, quod incendium instar cucurbitulæ naturam (quæ semper est cum sanguine & spiritu) ad se trahit, vnde extrema frigent: quod accidit in febre lipyria. Et hoc est, quod dicemus, dolorem attrahere. Sed quemadmodum in domus

mus incendio vbi aqua igni affunditur, sæpè fit vt ignem nõ extinguat, imò potiùs sit illius pabulum: ita illic vbi ad partem inflãmatã accurrit natura suppetias latura, tantum abest vt sanguis affluens incendiũ mitiget, vt etiam sæpe adaugeat, & illi sit nutrimentũ ac pabulum. Hoc autem accidẽs periculosissimum est in adolescentibus. Sed super hac re vide librum tertiũ Epidem. de anginosa muliere. Aliquando tamen in febribus ardentibus vbi est eiusmodi interna inflammatio, ab hac excitatur vapor calidus qui per totam cutim diffusus efficit vt ea ardeat. Quòd si vapor is supprimatur (id quòd fit ferè quum materia est crassa ac viscida, quæ vias obstruit, & incendium illud interclusum tenet ne exhalare possit) non est multus calor in cute pro ratione febris ardentis, id quod sæpè experiaris in his regionibus. Atque ita cutim frigere dicemus bifariam; vel quum reuera friget, vel quando non calet pro ratione febris. Hip. lib. de morbis dat aliam rationem cur extrema frigeant: quia videlicet partes extremæ & externæ siccæ sunt, vt interiores humidæ. Cùm igitur tales sint partes exteriores, humor paucus harũ partium peruritur & consumitur à calore febrili: consumpto humore necesse est calorem, qui illic est, extingui: quo extincto necessariò refrigescunt extrema. Cæterum in febribus his ardentibus quæ medias corporis partes occupant, letalia etiam sunt signa vbi ægri corpus exagitant, disiiciunt vestes, pedes manúsq; nudant, & vehementer sitiunt. Præter id, vbi iam imminet exitium, succedit tenuis quidam sudor (ἐφίδρωσις dicitur) primùm per caput, deinde per totum corpus. Siti autem vehementi vexantur, ab erysipelate aut inflãmatione calfactis ac resiccatis pulmonibus, hepate, aut ventriculo, aut intestino primo. Ab his e-

nim quatuor partibus præcipuè oritur sitis.

S C H O L I A.

SExtum axioma. In omnibus non modo acutis, sed & continuis febribus extimas partes refrigerari malum: pessimũ verò si extimis partibus algentibus interiores vrantur, & sitiant. Quemadmodum enim in acutis optimum est, si totum corpus æqualiter calidum ac molle sit: inquit Hip. quod inde significatio fiat, neque cor opprimi, vt calorem à toto corpore retrahere cogatur: neque obstructiones magnas esse, quæ caloris instituentis motum ad extimas partes impediat, neque subesse dolorem interiorem: neque materiam heterogeneam, aut phlegmonẽ vllam, saltẽ quæ mortis periculũ iniiciat: ita pessimum est, medio æstuãte corpore, extrema refrigerari, & igneum calorem suas vires in visceribus colligere, & vt dictũ est lib. 2. progn. caput & pedes manusque perfrigerari, vẽtre ac lateribus calentibus. Extimæ quidem partes quia minimè carnosæ sint, & longissimè absunt à visceribus, à quibus influens calor in omnes partes diffunditur, omnium primæ prõptissimè ac facillimè refrigerantur, quomodocunque id fiat. Proinde in longis morbis, per hyemẽ præsertim & senibus, nõ solum in initiis accessionum, sed & cum morbus intermisit, si extrema refrigerentur, mirum videri non debet, nec periculosum existimari, si in febribus intermittẽtibus, potissimũ verò in omnibus tertianis, in initio accessionis, nonnunquam per plures horas interiora vrantur & siti clamosa diuexẽtur, extrema verò vehementer frigeant: quòd in illis, aut bilis, aut pituita salsa in ventriculum irruat, ineunte paroxysmo. At in acutis id contingere non potest citra funestum exitum. Nam præterquam quod frigus partium extremarum in acutis vel extinctionem caloris natiui, vel eiusdem oppressionem, vel periodicam exacerbationem denotat (quæ omnia mala sunt) quantò grauius malum expectandum si vna cum extimarum partium frigore, æstus internarum sen-

ſentiatur? Id enim caloris natiui ad interiora contractionē arguit, non eam quidem quæ ad vehementem dolorem, aut ad ſyncopen conſequitur: ſed quam parit viſceris alicuius inflammatio vel in ventre vel in thorace, à qua externarum partiū calor inſtar cucurbitulæ intrò attrahitur. Maximè verò ſi ad illud partium internarum frigus ſitis accedat, inde enim ſignificatio fit, inflammationem iam maraſmum in eo viſcere contraxiſſe: eóque magis ſi adſit linguæ ſiccitas ac ſcabrities, iactatio corporis, hypochondrij tenſio.

APHOR. XLIX.

ΕΝ μὴ διαλείποντι πυρετῷ ἢν χεῖλος, ἢ ὀφρὺς ἢ ὀφθαλμὸς, ἢ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

SI in febre non intermittente labrum, aut ſupercilium, aut oculus, aut naſus peruertitur: ſi non videat, nec audiat, imbecillo iam exiſtente corpore, quicquid horum acciderit, mors in propinquo eſt.

APh. hic prognoſticus eſt. Cúmque omnis præſagiendi ratio dicatur ex robore trium facultatū corpus noſtrum diſpenſantium, hîc Apho. eſt facultatis animalis motoriæ & ſenſoriæ. Verum his ſolis ſignis fidere non oportet, ſed addēdum eſt robur naturæ: quod facit Hip. quum ait, ægro iam debili. Nā hæc omnia quandoque contingunt cum aliis ſignis letalibus, ęgro iam debili, tuncque mors eſt in foribus. Interdum virtute valida, & ſine periculo, vt in perturbatione critica: vt Metoni, in Ep. accidit, cui os diſtortū erat. διαστροφὴ vox eſt Hip. familiaris in labiorum peruerſionibus. Cū itaq; quatuor ſint muſculi obliqui labrorū motibus inſeruiētes, his affectis per conſenſum cum cerebro, & neruis à tertia cōiugatione cōtractis ad ſuū principiū vel propter inflāmationē, vel ſchirrhū, vel ſiccitatē (vt in febribus, quando calor igneus

& febrilis absumpsit quicquid est humidi) vt aliquãdo ob immodicam refrigerationem, vt in canina cõuulsione, fit labrorum peruersio. At supercilium peruertitur ob cutim frontis resiccatam & contractam immoderatè. Aut oculus, &c. τὸ βλέφαρον, id est, palpebra, non est hîc addendum: quia oculi peruersio est palpebræ peruersio. Hic affectus Hippocrati dicitur καταπίλασις, aliquando διαστροφὴ, aliquando ἴλλωσις, interdum vt primo Prognost. καμπύλον, καὶ ῥικνὸν, quando scilicet incurua videtur esse palpebra. Fit autem oculi peruersio, quando nerui à secunda coniugatione motorij & musculi patiuntur, ac immodicè resiccantur. Sed melius hic (quomodo facit Gal.) intelligemus cataclasin, id est, palpebræ effractionem, ita vt non sit oculus peruersus, sed palpebra, atq; ita videatur oculus peruerti. Palpebra constat cute exteriore, musculis duobus, neruis à tertia coniugatione, tarso cũ quadam cute. Fit itaque effractio palpebræ, vbi vterque musculus tum claudens tum aperiens palpebram cõuellitur: adeò vt maneat potiùs apertus oculus, quàm reuera peruersus. Sic peruertitur nasus, quum tenuiũ musculorum, qui ad nasi pinnas perueniunt, fibræ cõtenduntur & contrahuntur. Si præthereà æger non videat nec audiat, letale est: extincta facultate censoria, & consumpto spiritu visorio & auditorio. Hæc autẽ omnia sunt letalia, maximè vbi languidæ sunt vires: nisi, vt diximus, in perturbatione critica. In hac enim ita aliquando exoluuntur vires, vt sit ἀσφυξία: neque tamen ideò desperandum est si concurrant alia signa salutaria: nam istud non perseuerabit.

SCHO-

SCHOLIA.

Septimum axioma. Si in febre continua, labrum alterutrum, aut vtrumque distortum sit conuulsione propriarum musculorum aut antagonistarum, aut congenerum alterutrius partis resolutione. Aut palpebra, conuulsis vtriusque anguli musculis, ac suæ conuulsionis causam habentibus. Aut oculus alteruter, vel vterque conuulsis inæqualiter seprẽ musculis motibus oculorum præfectis. Aut natium pinnæ peruertantur. Tum autem videndi & audiendi vis vitiatis nimirum & instrumentis & facultate ipsa: ac vires corporis iam effœtæ langueant, magnitudine morbi & symptomatum vehementia, quicquid horum acciderit, mors in propinquo est, dummodo hæc symptomata non sint perturbationis criticæ, & iamiam futuri iudicij: quia ad calamitosam vim morbi accidit summa naturæ imbecillitas. Vide Aphor. 38. lib. 2. Coacarum.

APHOR. L.

Ὁκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ διαλείποντι δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, θανάσιμον.

Quando in febre non intermittente difficultas spirandi & delirium accidit, letale est.

Hippocrates in Prognost. dixit respirationis facilitatem habere maximam vim ad salutẽ in morbis acutis: quia hoc ipso indicatur facultatem animalẽ, & quæ in thoraces, bene habere. Non tamen sequitur: Est Respirationis facilitas bona: ergò difficultas mala est. Oportet enim videre causam huius difficilis spirationis. Nam in critica perturbatione sæpe incidit spirandi difficultas. Aliquando etiam per vigores

accessionum in febribus. Interdum fit, quando natura transmittit humores à partibus nobilibus ad ignobiles, & ea materia transit per thoracem & venas thoracis. Sed hæ dispnœæ cum tandem quiescant neque perseuerent, non sunt exitiosæ. Gal. hoc in loco dyspnœam intelligit magnam & rará respirationem. Hęc delirij comes est: hoc est, quandocunque ęger in acuta febre spirat magnum & rarum, tunc delirat. Sed nõ sequitur, delirat æger, ergo spirat magnum & rarum. Magnum & rarum spirare est quemadmodum faciũt ij qui amant, aut altiùs aliquid cogitant, aut defixis oculis aliquid intensius intuentur. Hi enim aliquandiu non spirant, sed tandem magnum spirant facta effatione. Hoc pacto ægri aliquando occupata mente, & præsertim phantasia non respirant nisi coacti, & tũ magnum spirant. Quòd si mente non occupata eiusmodi respiratio perseueret, signum est delirij. Non tamen ob id qui delirat, semper in isto modo spirat. Nã (vt scripsit Hip. primo Epid. & Gal. 5. de locis aff.) aliquando iis qui delirant, est spiritus frequens & exiguus. Verùm istud distinguendum est. Si. n. in febrib. acutis laborat diaphragma, si grauis est dolor in mẽbrana succingente (vt in pleuritide) mouetur deliriũ, & tum frequens est & exiguus spiritus. Sin thoracis partes integræ sunt & absque dolore, tum in delirantibus fit magnus & rarus spiritus. Non opus est itaque hoc Aphor. astringere dyspnœam ad magnam & raram respirationem, sed extendere etiam ad frequentẽ & exiguam. Potest item intelligi de spiritu sublimi, vbi thorax attollitur multum & scapulæ. Túncque magnum est periculum, quia hoc ipso intelligimus vel grauem esse in thorace inflammationem, vt quarto de loc, aff. cap. 8. vel angustiam magnam, & imbecillitatem

tatem partium. Est etiam offensatio & intercisio respirationis. Quæ omnes dyspnœæ cum delirio sunt periculosæ, possúntque hic intelligi per dispnœam. Respiratio est operatio animalis. At delirium ostendit cerebrum affici vel primariò vel secundariò. Quare malum est ac letale.

SCHOLIA.

Octauum axioma. Præterquam quòd febris omnis continua per se lethalis est: si tamen in ea difficultas spirãdi siue cum delirio coniuncta, quæ rara, magna & ex longis esse solet, quod delirantes sui muneris obliuiscantur: siue succedens delirio, quæ parua, rara & frequens: mox parua, rara & frigida, lethalis maximè, siue delirium proprio cerebri affectu, vt in phrenitide, siue secundariò ortum sit, vt in affectibus thoracis & septi transuersi: quòd animali facultate labefactata vitali facultati ad eam tuendam facilis ac sufficiens denegetur respiratio: potest sufficere refrigerando cordi æstuanti in febre continua.

APHOR. LI.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσιν ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς πρώτας κρίσιας μῆκος νόσου σημαίνῃ.

In febribus abscessus qui in primis iudicationibus non soluuntur, morbi longitudinem significant.

Ἀπόστημα, ἢ ἀπόστασις, vox est ambigua apud Hippocratem. Alias namque communi nomine sic dicuntur excretiones decretoriæ,

vt per vrinas, ſudores, &c. libro primo Epidem. Alias dicitur propriè tumor ille cutis ex humorũ decubitu à parte nobili ad ignobiliorẽ, vt ab hepate in ilia aut crus. Hîc loquitur de abſceſſu propriè dicto. Poſt quẽ natum ſi perſeueret morbus, malum eſt, quia decretoria, quæ non decernunt, mala. Sic commota diarrhœa die critico ſperamus ſolutionem morbi, qui ſi perſeueret, ſignum eſt aut recidiuæ, aut longi morbi aut mortis. Sic in pleuritide aut peripneumonia parotis ſuborta, ſi nihilominus febricitet æger, non ſolum morbi longitudinem, ſed mortem plerunque minatur. Verùm illud μὴ λυόμενα non ſolum referri poteſt ad morbum qui per abſceſſum ſoluitur (quæ ſolutio dicitur peculiariter λύσις, ab abſceſſibus & tumoribus præter naturam) ſed etiam ad abſceſſum ipſum: adeò vt ſi hic natus in corruptelam conuertatur, expectãda ſit mors: ſi in ſuppurationem tranſeat, morbi longitudo. Meliùs tamen eſt, ſi intelligamus abſceſſum ſoluere morbos. Si ſpectemus ea quæ ſcripſit Hippoc. in Epid. inueniemus morbos qui excretione ſoluũtur, ſolui primis diebus: quarto, ſeptimo, vſque ad vigeſimum. Poſt vigeſimum ſoluũtur morbi coctione & abſceſſu. Poſt quadrageſimum abſceſſu. Proinde per primas iudicationes hoc loci non intelligimus cum Philoteo quartum vel ſeptimum diem, ſed cùm poſt vigeſimum oriatur abſceſſus, huius prima iudicatio erit 27. ſecunda 34. tertia 40. Poſt 40. prima erit 60. ſecunda 80. tertia 100. &c.

SCHOLIA.

NOnũ axioma. Quib⁹ in febre diuturna abſceſſus oborti, nõ ſymptomatica, ſed critica vi, die vigeſimo ſeptimo, tri-

mo tricesimoquarto, aut etiam sexagesimo, febris finem non adferunt: quòd scilicet eiusmodi abscessus, vel antè significati non fuerint, aut facti sint ἀνάῤῥοπως: nec procul à morbo, aut in parte non capaci: primis illis crisibus quibus illi abscessus oboriuntur, scilicet exacta quaternariorum vi, diuturnitatem morbi significant, ob materiæ contumaciam & naturæ infirmitatem. Vide Aph. 19. 5. comment. 1. lib. 5. sect. 2. Coac.

APHOR. LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι, κατὰ προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ κατὰ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον.

QVibus in febribus aut aliis morbis voluntariè illacrymant oculi, nihil absurdi est. Quibus verò non voluntariè, absurdius.

SEntentia hæc prognostica est, scripta ab Hippocrate in primo Progn. & 4. ac 6. Epid. Lacrymæ in febribus aliisque morbis possunt accidere propter affectum animi, vt nuntium triste, gaudium, misericordiã. Deinde propter oculi peculiarem affectum, quia vel inflammatio est, vel acris in oculos à capite fluxio. Possunt tertiò illacrymare ægri etiam sine voluntate: vt in perturbatione critica, vbi sæpe antecedit lacrymatio, deinde sanguinis sequitur è narib. eruptio. At huiusmodi quidem lacrymæ nil absurdi indicant. Sed si erumpunt lacrimæ, resoluta virtute retentrice, tum quæ est in cantho, tum quæ est in cæteris partibus oculi, letale est. Natura enim obiecit cãthos qui essent veluti septum quoddam, ne excrementa cerebri fluerent in oculos, sed potiùs per nares aut os ferrentur.

Verùm etiamsi non ex voluntate fluant lacrymæ, non tamen est fidendum huic vni signo: sed ita demum illud est iudicandum malum, si reliqua quoque signa perniciosa accesserint.

SCHOLIA.

Decimum axioma. Lacrymæ spontaneæ ac voluntariæ nihil mali in morbis portendunt: inuoluntariæ sæpius aliquid mali denunciant. Lacrymæ enim quæ præ dolore, molestia, tristi cogitatione, aut alia animi affectione exprimũtur etiam in ægris, non corporis sed animi affectuum sunt indices. At inuoluntariæ, non nisi aut cerebro, aut oculis, aut toto corpore, interuentu cerebri, malè affectis prodeunt, vt poßint illorum affectus indicare. Inuoluntariæ autem lacrymæ quæ funduntur in morbis, duplices sunt: aliæ criticæ, aliæ symptomaticæ, ceu vi morbi profusæ: criticæ non sunt nec inutiles, nec mortiferæ, vt quæ circa statum morbi antegreßis coctionis signis perturbationem criticam esse ostendunt, & hæmorrhagiam potissimum denunciant. Symptomaticæ non omnes formidabiles. Nam quæ per morborum initia ex multa vini potatione, aut vomitione violenta, aut ophthalmia, vel antiqua destillatione lacrymæ funduntur: quæ peculiari malo angulorum & oculi excidunt: quæ re externa irritante oculos, fumo, puluere, festuca, aliisque id genus excitãtur, non sunt periculosæ. Terrificæ sunt in vehementi phrenitide, vt in Dealcis vxore, sanie tenui ex cerebro inflammato in oculos redundante. Omnium exitiosissimæ in acutis extincta & exoluta facultate retentrice insita ipsius oculi substantiæ, musculis ac carunculis, quas angulis oculorum natura obduxit, quasi præsidia quædam arcendis lacrymis. Quibus partibus contabefactis ac resolutis musculis, lacrymæ nolentibus effluunt. Quam causam à cæteris discernere licet ex oculorũ cauitate & extenuatione. Quòd si retentrix in mẽbro

natura

naturæ humidissimo deficiat; proximum est exitium. Quòd autem voluntariæ lacrymæ fiant à vaporibus elatis à corde humidum cerebrum commouentibus ac exprimentibus: Inuoluntariæ verò, à cerebro aut oculis, aut toto corpore, interuentu cerebri malè affectis; vide Fracastorium, & librum de risu D. Iouberti. Hoc axioma repetitur Aphor. 80. sect. 2. lib. 1. Epid. & Aph. 21. sect. 1. lib. 6. Epid.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλισχράσματα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

QVibus in febribus circa dentes lentores nascuntur, iis febres vehementiores fiunt.

SI quis per sanitatem abundat multa pituita, cruda, crassa, & glutinosa in ventriculo aut cerebro, tollitur vapor crassus, qui (si accedat calor aliquis, vt ex vino meraciore, aut si homo dormiat in dorsum & ore aperto, obstructisque viis ac meatibus ad nares & os) lentescit & concrescit in lingua & dentibus: atque ita manè reperias dentes & linguam imbutam viscido & lento humore, vt vix abradere possis. Idem accidit ægris in febribus, quę quidem materiam habent pituitosam, túncq; (inquit Hipp.) sunt fortiores & vehementiores. Huiusmodi enim lentores indicant calorem immensum, qui pituitam illam excalfacit & exiccat: & ob id febris non solum vehementiam, sed & pertinacem longitudinem. Vt enim ignis non facilè accenditur in lignis viridibus, & quæ lentorem quendam habent, sed accensus diutissime seruatur & acriter vrit; Sic in iis febribus, materia illa pituitosa tardè

inualeſcit & accenditur,ſed vbi accenſa eſt,maior eſt calor & diuturnior. In calida & ſicca materia celerrimè quidem accenditur,& vehemens eſt,ſed celerrimè contabeſcit. Periculoſiſſimum quoque eſt,ſi dentium interualla nigreſcere videantur. Significatur enim magna aduſtio materiæ,& plerunque mors.

SCHOLIA.

VNdecimum axioma. Vehementioris ac acerbioris febris indicium eſt, quibuſcunque per febres ſine vllis pepaſmi ſignis ac ſine vlla ſpe intermiſſionis, glutinoſus humor ad dentes adhæreſcit, ex nimia crudi humoris in aluo abundãtia, aut deſtillatione humoris qui à calore craſſior & glutinoſior fit: ſiquidem ille humor glutinoſus ſit albus: ſin autem niger, funeſtæ febris indicium eſt: cum ſcilicet eundo vires febris acquiſiuerit, & humor glutinoſus flammam conceperit. vide Aphor. 7. lib. 2. ſect. 2. Coac. & 56. eiuſdem libri.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ βραχέα ἐρεθίζουσαι ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τι διψώδεές εἰσιν.

QVibus tuſſes ſiccæ modicè irritantes in ardentibus febribus diu durant, ij non admodum ſiticuloſi ſunt.

SCribit Hippocrates iſtud maxime fieri in eo febriũ genere quæ dicuntur καυσώδεις: quas duplices eſſe antea diximus. Vnã ex multitudine crudi & craſſi humoris, vbi videntur oſſa confringi & conquaſſari. Alteram, ex vehementi & longo exercitio quæ bilioſiſſima & ardentiſſima eſt. Si quis ergo diutius & vehemen-

hementius sustinuerit exercitium, vel per frigora, vel per æstum & solem, vel in puluere, vnde contracta sit intemperies frigida aut calida in partibus spiritualibus, & multum sint fauces & aspera arteria exasperatæ, irritabitur tussicula & sitis. Fieri quoque potest, vt in febribus ardentibus tussis excitetur, quando vel à cerebro, vel à glandulis saliuantibus exprimitur in pulmones tenuis quædam humiditas & acris, quæ etiam sitim adferat. Vocat autem tusses siccas, in quibus nihil expuitur, aut potius quod expuitur tam tenue est & parui momenti, vt nihil excerni possit. Modicè & leuiter irritantes dixit, quòd hæ non multum commouent thoracem: alioquin sequeretur necessariò calor maior, & ita maior sitis & febris, si tusses essent magnæ & vehementes, si etiam longæ & diuturnæ, vt quæ commouerent & peruerterent thoracem. Ἐπὶ πολὺ, id est diu & longiori tempore, vox est quæ non legitur in aliis Aphor. (6. enim Epid. part. secunda, vbi repetitur hæc sententia, omtititur) ponamus tamen legendum esse. Quod si fiat, non erit hoc loco vertendum, diu durant. Verum quidem est ἐπὶ πολὺ interdum significare diu, quandoque vt plurimùm & magna ex parte: sed significat etiam ex longioribus interuallis, vt ἐπὶ βραχὺ, ex breuioribus. Quare vertendum erit ex longioribus interuallis. Cui expositioni subscribit Gal. 6. Epid. vbi hunc Aphor. exponens dicit oportere eiusmodi tusses paruas esse & longioribus interuallis. Sic enim ex vicinis partibus, vt cerebro, & glandulis illis saliuantibus tantum humoris frigidi & tenuis exprimetur in pulmones & asperam arteriam, quantum satis sit ad minuendam sitim, vt οὐ πάνυ τι, id est (quod dixit 6. Epid.) μὴ κατὰ λόγον,

non pro ratione ardoris & magnitudinis febris sitiat æger. Quanquam interdum etiã non sitis pro ratione febris, quum videlicet mẽs occupata est, vt in delirio.

SCHOLIA.

DVodecimum axioma. Tußis sicca, ceu in qua nihil tussiendo expuitur, cuius tamen causa non est à maligna destillatione, sed à spiritu frigidiore quem ducendo viuimus: aut à pauca quadam humiditate ex capite partibúsque adiacentibus faucibus expressa: quæ diu & longo tempore leuiter irritans in febribus ardentibus suboritur: quamuis earum symptomata pathognomonica sint inexplebilis sitis & linguæ scabrities: tamen in illis sitim minuit: quòd ea irriget fauces & ventriculum benigna destillatione, temperétque frigidiore spiritu. Quod vt faciliùs intelligas, notabis ex Hippocr. 6. Epid. duplicem tußim in febribus fieri. Vnam, à ferina destillatione è cerebro, aut vlcere in thorace, aut empyemate. Alteram non ferinam, à destillatione tenuis humiditatis ab externis causis contracta potius, quàm vitio cerebri, aut partium spiritualium, vt in febribus laboriosis à vento, aut aëre frigidiore, aut æstu vehementi, aut puluere, aut fumo. Siccitas enim quædam, aut ab intemperie asperitas & inæqualitas in partibus spiritualibus innascitur, qua fit vt leuiter tußiant ægri, ac potißimum cum hiant aut loquuntur. Nam spiritus in asperitate faucium & arteriæ illisus, aut tenuis & blanda destillatio, vel potius quidam liquor è cerebro, aut glandibus vicinis effluens, aut cibus exasperans tußiculã mouet: quæ leui concußione è vicinis partib. benigniorẽ humiditatẽ elicit & exprimit, tũ in pulmonẽ tũ in ventrẽ: sicq; eas partes irrigando & spiritu frigidiore tẽperando, sitim sedat, cuius ventriculus, aut pulmo, aut tenue intesti-

intestinum causa est. Ac magis quidem interdum sedat, quā frigidæ potio, quia plus tußi in pulmones exprimitur, quàm potu influere queat. Vtriusque autem tußis motus diuersus est, & effectus dißimiles. Nam ferina, breuibus interuallis vrget, nec leuiter sed vehementer thoracem mouet: non ferina verò, ex longioribus interuallis & leuiter irritat. Nō ferina, remittit sitim & febrem: ferina vtranque auget vehementi concußione & aßidua agitatione thoracem ac pulmonem lacerat, vehementer calfacit, somno priuat, viresque celerrimè prosternit.

APHOR. LV.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephemeras.

Βουβὼν aliquādo significat locū, aliquādo affectū: etenim Βουβὼν propriè dicitur articulus ille cruris qui est ad pudēda, inguina vocamus. Sic quoque dicitur affectus, id est, inflammatio quæ nascitur in glādulis quæ illic sunt. Quanquam sic etiam dicuntur inflammationes sub axillis, collo, & aliquando (vt testatur Gal.) in medio brachio natæ. Dictus βουβὼν, quia assurgit & attollitur in magnam molem. Cæterùm difficultas est an Hippocrates intelligat de bubonibus qui præcedunt febrem, an de iis qui cum febre prodeunt, an de iis qui febri succedunt. Non intelligit de febre bubonum sequēte: quia Gal. lib. de differ. febriū disputat, nasci non posse febrem putridā à bubone, eò quòd totus humor in bubone impingitur, ita vt inde non possit esse tātus vapor, vt ad cor perueniat. Ob id Philotheus ait Hippocratem loqui vulgari more, quia

etiamsi præcesserit febris, aut successerit, dicere solet vulgus, Ex bubone febris, & non ex febre bubo. Reuera sæpe videmus excitatis bubonibus febres excitari. Sed (vt Galenum tueamur) si à bubone excitetur febris putrida, nō fit ratione vaporis illius qui fertur ad cor, sed potiùs ratione materiæ bubonis quæ in venas proximas diffunditur, quæque putrescendo corrumpit & putrescere facit reliquam materiam contentam in venis. Aliquando nascitur bubo vnà cū febre: vt in peste ægri sentiunt sæpe iaculum in inguinibus, ac mox & febris emergit & bubo. Interdum anteit febris, quam tertio, quarto, quinto pòst die excipit bubo. Atque ita & sibi inuicem succedūt, & vnà oriuntur. Febris itaq; bubonibus iūncta, mala, præter diariam. In hac enim spiritus tantùm sunt calefacti citra putredinem. At vbi cum bubone vel ex bubone nascitur putrida, maligna est, siue sit pestilens, siue non. Nam intelligimus viscus aliquod malè affectum, quod sua excrementa deponit in inguina seu alia emunctoria. Verum in febrium crisibus plerūque nascitur bubo sine periculo. Sic & in virginibus, instante tēpore purgationis menstruæ. Sed terreri non decet, quando cum huiusmodi bubonibus non sunt vomitiones, deliria, vrinæ prauæ aut minus bonæ, languidus pulsus, carbunculus, & cætera symptomata febris pestilentis. Aliàs si hęc adsint, pestilens est bubo & periculosus.

SCHOLIA.

Decimumtertium axioma. Quæ in bubones incidunt febres, calamitosæ sunt omnes, abscessu symptomatico: qui sine causa manifesta obortus, signum est partis germen habentis à quo & ipsa pars, vnde manauit prius affecta per humoris

moris refluxum deterius longè afficitur. Si diarias exceperis quæ comitari solent bubones à causa manifesta obortos. Vt ab vlcere, contusione, defluxione, suppreßione mensium, aut fluxione imminente, absque febre, aut simul cum febre: quicũ mediocrem inflammationem excitarint, febriculam mouent, & diariam: interdum etiam impuro corpore putridam, prout vel solus calor communicatur cordi: vel vnà cum ipso putredo in viscere aut magnis venis includitur. In dolore quoq; sanguinem vnà cum spiritu ad partem affectam à natura transmissum glandulæ diuisionibus magnorum vasorum collocatæ, intercipiunt & combibunt. Ea enim pars maximè opportuna est fluxioni, ob insitam imbecillitatem femoris motum, situm decliuem, & redundantem humiditatem. Hi bubones non plus adferunt periculi, quàm affectio ipsa, quæ illorum causa est.

APHOR. LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρὼς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, κακόν· μηκυνεῖ γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Febricitanti si sudor accidit, febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, humiditatémque multam significat.

NOn est hîc admittenda dictio, crebrò: cũ ἐπιγινόμενα Hippocrati de iis sæpius dicátur, quæ rarò accidunt, neque veniunt ratione morbi. Multis autem modis potest oriri sudor in febribus, qui morbum non soluit. Primum sudor si vacuet tantũ materiam serosam & fuliginosum recrementum (quæ in toto habitu corporis semper colliguntur) non ipsam febris materiam, mirum non erit si non soluat, & si non leuet.

deinde putrescit aliquando materia &in vasis & extra vasa. Si natura partem materiæ quæ est extra venas, expurget tantùm, febris perseuerabit. Sin partem materiæ, quæ putruit in venis, concoxit, & superest pars incocta, sudor is non soluet morbum, sed leuare tamen poterit. Quod si natura totam materiam & quæ in vasis erat, & quæ extra vasa, concoquit, separat, excernit per sudorem die critico, febris tum soluetur. Sin superueniens sudor, siue die critico, siue non, febrem non soluat, indicatur morbi longitudo: eò quòd multa est in vasis humiditas putris febris materia, quæ longiori tempore eget vt edometur, id est concoquatur, separetur & excernatur.

SCHOLIA.

Decimum quartū axioma. Sudor febricitanti superueniens, absq; vllæ febris intermißione, malū: quia est iudicatorium non iudicans. Producitur enim morbus, cum scilicet humoris qui in vitio est tenuior pars euanuerit superstite craßiore: & qnod tanta copia humoris subsit, vt eam superare mox non poßit natura: vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepasmi difficultas. Lethale quoque si praua signa superueniant, qualia sunt delirium, conuulsio, perfrigeratio totius corporis, & similia. Differt autem hic Aph. ab Aph. 42. huius sectionis, sudor multus calidus vel frigidus &c. ibi enim de substantia sudoris copiosa: hic verò de natura temporis in quo superuenit. Estque hic Aphorismus velut particulare exemplum illius generalis axiomatis.

APHOR. LVII.

Ὑπὸ σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει τὸ νόσημα.

Qui

QVi conuulsione aut distentione affligitur, si febris succedit, morbum soluit.

ORibasius aliíque Græci mirantur cur Hipp. hoc loco generi adiecit speciem, cum satis fuisset dixisse. Qui conuulsione affligitur. Gal. & nonnulli alij volunt Hippocratem nomine spasmi intelligere ἐμπροσθότονον καὶ ὀπισθότονον, tetanum verò seorsim dixisse quasi non esset conuulsionis species: eò quòd in ipso corporis partes non videantur verè cõuelli, sed æqualiter antè & retrò tendantur, maneantque rigidæ, vt sunt mortuorum cadauera. Eiusmodi rigor & distentio soli aliquando brachio accidit, quum musculi vtrinque conuelluntur & extenduntur. Sed satis est, modò intelligamus Hippocrat. hîc agi de triplici illa conuulsione. Huius sententiæ meminit lib.6.Epid.& in Prorrh. & lib.2.Aph.26. Vbi diximus conuulsionis nomine intelligere omnes neruorum & articulorum affectiones à materia frig. & humida, calorem febrilem, si modò proportionatus fuerit, materiam illam conuulsionis frigidam & crassam concoquere, tenuare, incidere, mouere deniq; ad excretionem. Sed multò magis mouebitur excretio, si huic calori febrili iũctus fuerit rigor. hic enim dum corpus exagitat, maioremque calorem excitat ad excretionem maximè per sudores, vomitiones, deiectiones, inde liberatur genus neruosum: corrigit præterea intemperiem neruosi generis, quod non solum siccat & calfacit: sed etiam corroborat, vt nerui qui antea humidi colligebant multum excrementi, iam non colligant, nec recurrat affectus.

SCHOLIA.

DEcimumquintum axioma. Si cui conuulsione aut tetano laboranti non ab inanitione, sed ab humorũ frigidorum plenitudine, aut flautulento tumore, febris potissimum diaria, imo & putrida, quæ sit analoga conuulsioni aut tetano, inciderit, morbum soluit: quia calor febrilis humores frigidos concoquit, & concoctos excernit, non quidem per se & propria vi, sed caloris natiui interuentu: cuius solius proprium munus est concoquere etiam vitiosos humores, qui tamen à calore præter naturã iuuari potest in morbis: nequaquam verò, in generatione optimorum succorum, aut nutritione corporis, aut mitificatione prauorum humorum. Vnde supra dictum est per Aph.26. sect.2. febrem cõuulsioni superuenire satius esse, quàm conuulsionem febri. Hæc autem sententia licet de tetano & conuulsione proferatur ab Hipp. vera tamen esse potest in conuulsiuis motibus, epilepsia, apoplexia, atque fere in omni neruorum dolore à pituitoso humore ac frigido, quia in causa conueniunt. Vocatur conuulsio, musculorum affectio, quæ non est interrupta motibus & accessionibus distincta, sed firma iam (vt in tonico motu) in qua contracti seruantur musculi ab infarcto humore in ipsorum villis aut neruis. Huius licet apud Galenũ tres dicantur esse species, Tetanus siue rigor, cum partes æqualiter tenduntur, conuulsis ad suum principium vtrisque musculis & neruis, tum inclinantibus & erigentibus, tum flectentibus & tendentibus, vt nullam in partem ceruix inflecti queat. Emprosthotonos, tensio flectentium musculorum in anteriora. Opisthotonos in posteriora, à contractione tendentium. Tamen tetanus hîc ab Hippoc. videtur distingui à conuulsione, non tanquam species à genere, sed potius species à specie, aut genus à genere, ita vt nulla species sit conuulsionis. Qua de re vide nostra scholia in Aphor.39. sect.6. & in Apho.13. sect.7. hoc axioma repetitur Apho.29. sect. lib.4.

Coac. notabis hic fieri ſermonem de triplici iſta conuulſione, in quamcunque corporis partem incidat. licet enim tres hæ conuulſionis differentiæ manifeſtius in capite quàm in reliquis corporis partibus appareant, tamen aliæ partes his poſſunt affici.

APHOR. LVIII.

Υπὸ καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου ῥίγεος, λύσις γίνεται.

QVi ardente febre correptus eſt, ſi ſuperueniat rigor à morbo liberatur.

IN hoc Aphor. dixit ἐπιγενομένου: quod vſurpari diximus de iis potiùs quæ rarò accidunt quã quæ crebro. Rigor enim ſemel tantum incidit in febre ardẽte, quã materia acris & billioſa à venis æſtiuo tẽpore exſiccatis attracta, peperit: quàm rigor præcedentibus ſignis ſalutaribus ſoluit. Sed rigor non ſeruat ægrum, imò excretio quæ rigorem ſequitur. At Hipp. (vt ſæpe alias) vtitur hic antecedente pro conſequente. Itaque rigor eſt tantùm prænuncius excretionis ſalutaris, vt ſudoris, & maxime vomitionum, aut deiectionis, aliquãdo ſudoris cum vomitione, ſudoris cum deiectione, & interdum trium ſimul. Vulgus hoc rigore perterrefieri ſolet: ſed ſi rigorem anteceſſerint ſigna ſalutaria, & ſi adſit virium robur, nõ eſt timendum: modò ſequatur aliqua excretio. Quòd ſi cõtingat rigorẽ excitari nulla ſubſequẽte excretione, lethale: quia ſignũ eſt naturam ſuccumbere, & prætereà calorem natiuũ qui foras tendebat intrò reuocari. Quare non rigor ipſe ſanat febrem, ſed ſalutaris excretio quæ rigorem excipit.

SCHOLIA.

DEcimumsextum axioma. Si rigor ceu inæqualis vniuersi corporis concußio ex translatione bilis à centro ad habitum corporis semel incidat, qui antè non fuit, ei qui febris ardentis specie & indiuiduo, omnis remißionis expertis, cum siti inexplebili linguæ scabritie, iactatione corporis, capitis, ceruicis atque lumborum dolore coniunctæ, dominatu tenetur: ea defungitur, vacuatione scilicet biliosorum ichorum, quos venulæ ar- factæ attraxerant, eorúmque incēdio nata fuerat febris ardens: nam quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres soluuntur, per Apho. 63 lib. 4. Quod si nulla sequatur excretio, lethale, quia calor aut copiosæ & indomitæ materiæ, cui occurrit affluxu suffocatus, aut resolutus, præ infirmitate succumbit: materia verò agitatione & calore turgens, nec amplius naturæ dominatu contenta in nobiliores partes refluit, vt ad diaphragma: sæpius in caput, tum quia venis amplis multisque vniuerso corpori patet, tum verò quia rigor omnis ab inferioribus partibus, vt lumbis, incipit per dorsum ad caput.

APHOR. LIX.

Τριταῖος ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ περιόδοισι, τὸ μακρότατον.

TErtiana exquisita septenis ad summum circuitibus iudicatur.

TErtiana exquisita dicitur ea quę fit à meracissima bile, tempore, regione, ætate, temperamento calidis siccis. Paulus Ægin. negat esse veram & exquisitam tertianam: sed ait huiusmodi febrem ita scriptá esse ab Hipp. tanquam ideam tertianę. habemus tamé tertianas quæ proximè accedunt ad exquisitas illas, vt eas

vt eas in quibus materia est pauca, natura robusta, & corpus laxum: & hæ non habent accessiones 12. horarum, sed quatuor tantũ aut 6. terminaturque aliquando vnica accessione, aliquãdo tertia, aliquãdo quinta, & (quod summum est) septima, habemus & alias, quę ab illis longè recedunt: vt sunt tertianæ notæ à crapula natę, & in quibus multum est pituitę admixtũ bili, hæ quamquam interdum paucis accessionibꝰ finiantur, solent tamen esse longiores: vt quæ nascuntur mense Martio, quæ si perueniant ad Maium, in lõgum tempus protrahuntur. Periodos ergò dicit in tertianis, quia (vt testatur tertio Progn.) in his spectare oportet nõ dies, sed circuitus: vt soluatur tertiana febris accessionibus tertia, quinta, septima, & interdum quarta. Sic in quartanis spectandi circuitus, non dies. Quod si ita est, quartana terminabitur accessione quadragesima 60. 80. 100. Si has accessiones præterierit, spectabimus quartũ mensem, sextum, octauum, decimum, 12. 14. 16. aliquando 20. & 24. Morbus enim est longus, & qui non nisi diebus paribus mouetur.

SCHOLIA.

DEcimumseptimum axioma. Febris quæ tertio quoque die repetit, exquisita, cuius materia biliosa est & vniusmodi, causarum efficientium vi & excipientium affectione, ipsaque, vt ita dicam, idæa: item cuius vehementissimi & celerrimi sunt paroxysmi tum vniuersales, tum singulares: ad salutem ægri iudicatur septem periodis: id est accessionibus (vt totum pro parte sumatur) quia, qualis est dierum ratio in febribus continuis, talis & periodorum in febribus intermittentibus: vt tardissimè, materia venenatæ qualitatis & corpore inflammationis

experte, absoluto intra illud temporis materiæ benignæ pepasmo, cum integritate naturæ irritatæ, & intermißione febris recreatæ. Hoc axioma repetitur Aphoris.44. lib.4. Coac.

APHOR. LX.

Ὀκόσοισιν αὖ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα κωφωθῇ, αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ κοιλίη ἐκταραχθεῖσα λύει τὸ νόσημα.

QVibus per febres aures obsurduerunt, iis sanguis è naribus profluens, aut aluus turbata morbum soluit.

IAm antè Aph.28. huius sectionis dictum est, quòd in febribus commota natura materiam mouet, & trásfert in partes superiores, vt cerebrum & meatum auditorium, vnde surditas. Sed vbi materia illa vel hæmorrhagia è naribus, vel per aluum vacuatur, cessat surditas: eò videlicet translata materia.

SCHOLIA.

DEcimumoctauum axioma. Quibuscunque febre correptis obsurduerunt aures, auditorij meatus obstructione, non stabili aut obfirmata, sed fugaci ab humoris morbifici ad caput translatione critica aut symptomatica: ita vt illa surditas non sit resolutæ facultatis soboles, nec morbi acuti & turbulenti consequens: sanguinis è naribus profluxio aut profusiore aluo, quæ scilicet biliosis excrementis copiosè fertur: eo morbo liberantur, quod scilicet qui in vitio erat humor conuenienter supernè deorsum feratur.

APHOR.

APHOR. LXI.

Πυρέσσοντα ἢν μὴ ἐν περισσῇσιν ἡμέρῃσιν ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν εἴωθεν.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, reuerti solet.

Gal. non ita probat hunc Aph. quia experientia constat terminari febres aliquando diebus paribus, vt 14. & 20. & 34. 40. 60. & tamen non faciunt recidiuam. Nisi per dies impares intelligamus dies criticos, siue sint pares, siue impares. Vt 14. dies est par, quia diuidi potest in duas partes pares: & impar censetur medicis, quia ratione habet septenarij: quomodo hîc dies impares accipere poterimus, qui videlicet rationem habeat septenarij: ac proinde febres omnes solui die critico. Adde quod naturæ mouentis diebus paribus vis labefactatur. Cum enim imparibus mouere soleat, si ad pares recidat eius motus, præcipitantis iam & debilitatæ naturæ est argumentum. Perturbat enim naturę ordinem materia morbi, vel copia vel praua qualitate, vt diuina illa vis quę ordine, tempore & loco omnia facit, anticipare & postponere ac differre suos motus cogatur, nec eodem temporis tractu, eodemque circuitu excrementa aggredi ac expellere possit.

SCHOLIA.

Decimumnonum axioma. Si febricitantem febre ardẽti & biliosa, quæ rarò ad decimumquartum protenditur sed vel quinto aut septimo, nono, aut vndecimo terminatur, febris non dimiserit diebus imparibus, vt septimo aut vndecimo: postliminio solet reuerti: quòd, vt illa die-

bus imparibus mouentur, sic imparibus iudicari debent. At tanta est dierum criticorum vis, vt quod iure optimo fieri videtur ad cuiusque morbi curationem, nisi id diebus criticis fiat, nihil opis adferat, sed iudicatorium sit non iudicans. Reperitur hoc axioma 2. Epid. & in Coacis.

APHOR. LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερέων, κακόν.

Quibus per febres morbus regius ante septimum diem superuenerit, malum.

Multi repugnant Hippocrati in Aph. Inuenimus tamen experientia sententiam hanc verá esse magna ex parte, & vt raró aliter accidat. Istud indicant Epid. historiæ: vt de Hermocrate, qui ante septimum auriginosus factus periit. Et nos obseruauimus plures anno 1545. qui ita interierunt: vnum tamen seruatum esse beneficio naturæ & insignis vacuationis, sed cum multis recidiuis. Contrà habemus locum lib. 1. Epid. de Heraclide, qui tertio die factus auriginosus liberatus est: idque beneficio consequentis vacuationis, vt per hæmorrhagias è naribus, & sudores, &c. Hinc Hipp. quarto de victus ratione in morb. acutis: in febre biliosa (inquit) morbus regius ante septimum diem natus, cum rigore morbum soluit: sine rigore vero, pestiferum. Vbi per rigorem (suo more) intelligit consequentem insignem vacuationem, notato enim eo quod præcedit, solet innuere id quod sequitur. Sed non sequitur seruari ægrum ab hac vacuatione, nisi robustis sit viribus, & alia signa salutaria appareant: alio-

alioquin si infirmis sit viribus, etiamsi sequeretur insignis euacuatio, peribit: & hoc propter Hermocratē; qui etiam à vacuatione periit, cùm esset infirmis viribus. Ob id sunt qui huic Apho. adiiciant, nisi humorū per aluum deiectiones fiant: vt intelligamus etiam & hæmorrhagias, &c. Morbus regius naturæ imbecillioris signum est, quando non potest excernere quæ mouit, eò quòd bilis illa crassior est. Hipp. hîc agit de regio morbo, qui fit ratione febris: hoc est, quū bilis quę in venis continebatur, effusa est in corporis habitum, & ad cutim: & tū die septimo potest esse salutaris (vt diximus) si sequatur vacuatio & æger sit robustus. At si sit grauis obstructio hepatis, aut inflāmatio, aut aliud vitiū insigne, non seruabitur. Proinde regius morbus ante 7. aliquando lethalis, aliquando nō. Salutaris quidem si accidat viribus integris, sequatur insignis vacuatio, & adsint alia signa salutaria. Lethalis, si viribus imbecillis, etiamsi insignis sequatur vacuatio.

SCHOLIA.

Vigesimum axioma. Qui in febres incidit morbus regius ante septimum diem est calamitosus. Quæ enim febres biliosæ soluuntur bile transmissa criticè ad cutem, ex bile crassiore ortum habent: qualis bilis coctionem admittere non potest ante diem septimum: ac proinde nec salutariter transmitti ad cutem ante diem septimum: adde quòd febres biliosæ, quæ ante septimum terminantur, potius alia euacuatione, vt fluxu alui, aut sanguinis, quàm per cutem finiuntur. Huius autem axiomatis veritas potius experientia quàm certa ratione constat: licet enim plurimæ febres ardentes eæque biliosæ possint tertio die, aut saltem quinto

per morbum regium salutariter expurgari: tamen experimur iusta obseruatione quotidiana morbum regium in acutis febribus sæpius lethalem, aut vnde vix ægri reualescant. Quidam sexto factus auriginosus commota aluo biliosa deiecit, vrinas minxit, quales auriginosis nigras & multo intinctas felle: febris intermisit, ambulauit, qui sibi omnino liberatus videretur, decimo quarto recidit, decimoseptimo obijt. Alijs duobus idem accidit: alij sine excretione & recidiua obierunt. Quidam admodum robustus inde reualuit sed diutius laborauit, multis interpositis recidiuis, multis casibus, iisque grauibus & periculosis subinde interiectis. Plurimi apud Hippocratem in Epid. ante septimum diem auriginosi facti seruati sunt, sed nonnisi quibus aut sanguis è naribus profluxisset, aut vomitus vel deiectio, vel vrina erupisset, idque iusta ac copiosa vacuatione & cum virium robore. vide Aph. 7. lib. 4. Coac. vbi fusissime hoc axioma explicatur. vide Amatum Lusitanum curat. 49. centuria 3.

APHOR. LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ πυρετοὶ λύονται.

QVibus in febribus quotidie rigores fiunt, ijs quotidie febres soluuntur.

KAθ' ἡμέρην est vel quotidie, vel quo die rigores fiunt, siue fiat rigor alternis diebus, siue singul. dieb. siue quarto quoque die. Hoc loco Hipp. per ῥίγος non frigus, sed rigorem verum intelligit à causa calida & sicca, vt est bilis per corporis habitum commota. Itaq; potest hic Aph. intelligi de tertianis intermittentibus tantùm: sed quia Hippoc. notato vno genere febris

febris sæpe innuit & reliqua febrium genera, poterimus intelligere & reliquas febres, quæ aut rigorẽ habent aut frigus, aut horrorem: cuiusmodi sunt simplex tertiana, & duplex, quartana, quotidiana, intermittentes omnes in quibus materia non putrescit in vasis, sed extra vasa, aut in habitu corporis, aut in venis capillaribus. In singulis enim accessionibus harum febrium quantum humoris febrem committentis efferbuit, tantum expurgatur: atque hoc nomine soluuntur, id est, ad ἀπυρεξίαν perueniũt & in febricationem: sed quia relinquitur qualitas quædam & dispositio febrilis, ob id regeneratur noua materia, quæ iterum putrescit ad futuram accessionem, & ita redeunt accessiones. Quare non potest istud intelligi de hemitritæo febre composita ex quotidiana cõtinua & tertiana intermittente: quandoquidem ea habet quidem diebus alternis horrores aut rigores, sed non soluitur neque peruenit ad infebricitationem.

SCHOLIA.

Vicesimumprimum axioma. Quibuscunque in febribus intermittentibus, quotidianis, tertianis, quartanis, rigores, aut horrores, aut frigora (rigoris enim nomine hæc tria hic intelliguntur) incidunt quotidie, febres quotidie discutiuntur, habentque sui paroxysmi vacuitatem cum euanuerit materia, & extra venas detrusa fuerit, cuius motu, collectione, & putredine excitatur paroxysmus.

APHOR. LXIIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τῇ ἑβδόμῃ, ἢ τῇ ἐννάτῃ, ἢ τῇ ἑνδεκάτῃ, ἢ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, ἀγαθόν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ μή, οὐκ ἀγαθόν.

QVibus per febres die septimo vel nono, vel 11. vel 14. morbus regius superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum fuerit, alioquin minimè bonum.

MOrbus regius his diebus excitatus non semper salutem denunciat, nisi vt dictum est, cum valida vitute, sequatur insignis vacuatio. Quod monuit Hipp. cum ait bonum. Diocles medicus antiquissimus, & iunior Hippocrates ab Atheniensibus cognominatus iudicauit icterum esse salutarem post septimum diem, nisi quum fuerit commotus, succedat febris. Addit Aphorismo Hippocrates, nisi dextrum hypochondrium obduruerit. Fieri potest, quòd sit aliqua grauis obstructio in hepate, aut inflammatio, & prætereà sit multa bilis quæ putruit in venis. Si itaque natura bilem hanc transponat in habitum corporis, neque tamen cesset visceris affectus, haud multum proderit ægro: quanquam verum est, naturam aliquatenus leuari. Quod si contrà accidat, bono est, poteritque seruari æger. Si verò non &c. Triplex est interpretatio. Si verò non, id est, si morbus regius non moueatur diebus criticis, non bonum: quæ expositio melior est. Altera est Oribasij, sed non æquè bona. Si verò non, id est, si ab hypochondrio dextro tumente & dolente non sequatur regius morbus, malum: vt sequatur, non est bonum. Tertia est Philothei, nõ etiam admittenda. Si verò non, hoc est, si vero dextrum hypochondrium tumuerit, malum, & non bonum.

SCHOLIA.

VIcesimum secũdũ axioma. Icterus suffusa bile flaua per habitum corporis, superueniẽs febre cõtinua & acuta correptis,

correptu, septimo die aut nono; qui indicem habuit quartũ: aut vndecimo, qui indicem habuit septimum: aut decimoquarto, qui indicem habuit vndecimum: salutaris est, quia hi dies iudicatorij sunt indicantes, nisi dextrum hypochondriũ durum sit ab inflammatione, aut scirrho, tum enim nullo die salutaris est, sed symptomaticus. Quod si bilis suffundatur sine vllo dierum criticorum delectu, non salutaris esse potest icterus. sed malus vt signum & vt causa, imo etiam funestus: nisi hæmorrhagia, vrinæ aut alui profluuio, calamitas illa tollatur, vt Heraclidæ Apho. 65. sect. 2. lib. 1. Epid. nam Hermocrati, qui illis euacuationibus caruit, fuit funestus, sect. 2. lib. 3. Epid. vt autem superiori Aphorismo de febribus intermittentibus factus est sermo, ita hîc de continuis.

APHOR. LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς κακόν.

In febribus circa ventriculum vehemens æstus, & cordis morsus, malum.

In febribus, acutis videlicet: de his enim ferè semper intelligit, vt ex multis superioribus Apho. constat. Solet appellare Hipp. febrem non omne febrium genus, in pleuritide enim nõ dicitur febris, sed symptoma sed tantũ & propriè vt febris est passio, nõ symptoma. nomen κοιλίης, quod aliquando omnem cauitatem, vt thoracis, cerebri, cordis. hîc propriè, vtpote addito articulo, cibi & potus receptaculum, hoc est, ventriculum & partes ventriculi vicinas significat. Quum itaque in febribus acutis circa ventriculum est fortis æstus, pessimum signum est: quia significat magnam inflammationem, vel multitudinem bilis acerrimæ

putrescentis in ea parte,& aliquando in primis venis: & tum est vehemens sitis,lingua scabra & arida, &c. iam καρδιωγμὸν vsurpat Hip.modò pro vellicatione & lancinatione oris ventriculi,modò pro cordis palpitatione,quam iectigationem vocant. Sed multò verisimilius est, eum hîc intelligere morsum oris vẽtriculi: ab inflammatione videlicet, à bile in eo putrente,aut vapore acri à bile putrefacta contenta in ventriculo. Potest enim his de causis vellicari orificium vẽtriculi: In febre acuta vbi vehemens est palpitatio cordis, & inflammatio ipsius, iam incenso corde, leui ac tenui sudore exorto sæpe moriuntur die quarto.Breuiter vtrunque horũ malum est,sed iectigatio perniciosior.

SCHOLIA.

VIcesimumtertium axioma. Si in febris assiduitate,incendio aluus conflagret,fluctuante bile æstu in tunicis alui,neque liberum exitum habente,& adsit stomachi vellicatio,malum,vt signum& vt causa:vt signum quidem,quia indicatur bilis affluxus ab hepate,aluique resolutio in fundo & orificio:vt causa,quia inde naturalis œconomia labefactatur,& ab omni ciborum genere æger damnis augetur,quibus & doloris acerbitate cor in sympathiam facillimè trahitur, vnde & syncope.

APHOR. LXVI.

ἘΝ τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

IN febribus acutis conuulsiones,& circa viscera vehementes dolores, malum portendunt.

Ratio

Ratio est, quia conuulsio febri ardentissimæ superueniens, mala: quia ab inanitione. In eiusmodi conuulsionibus febres ardẽtissimas sequentibus incipiunt contremiscere manus: quod malum est signũ (nisi ex consuetudine id fiat, vt in temulentis & ebriosis) quia tunc genus neruosum resiccatur, & valde imminuitur natiuus calor. Deinde reuellitur pulsus, & retrahitur manus sursum versus numerum. Hæ manifestæ conuulsiones fere incidunt sub mortem, neque vnquam æger euadit tertium, quartum aut quintum diẽ. Sic de doloribus circa viscera. Hippocrates vocat σπλάγχνα omnia interanea, vt pulmonem, cor, vẽtriculum, lienem, hepar: Gall. *la fressure*. Philotheus intelligit hypochondria. Quod si admittamus, significabuntur viscera hypochondriis subiacentia. Viscera, vt viscera sunt, non sentiunt, neque dolent: tamen dolẽt propter colligationem quam habent cum partibus neruaceis. Vt, si hepar vehementer intumuit, dolor commouebitur, quia pendebit deorsum, & detrahet diaphragma ac membranam succingentem costas. Itaque graues obstructiones lienis & hepatis, eorundémque inflammationes, adferunt acerbissimos dolores ratione partium ambientium & vicinarum, quæ neruaceæ sunt & membranaceæ.

SCHOLIA.

Vicesimumquartum axioma. Si in aßiduitate febrium acutarum motus partium quæ sponte mouentur, inuoluntarij fiant, aut hypochrondria intrò contrahantur, cum viscerũ acerbo dolore, malum. Tales enim conuulsionès, acerbíque dolores ab inflammatione vel potius siccitate ortum habent: ab inflammatione quidem diaphragmatis, quæ v-

vtrumque hypochondrium contrahit, conuellitque conuulsione per catachœsin: à siccitate verò, hepatis aut lienis: dum enim hepar aut lien inaruit à nimio febris æstu, per sympathiam afficit diaphragma, sicque contrahitur hypochondrium.

APHOR. LXVII.

EN τοῖσι πυρεταίνουσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

I*N febribus per somnum pauores aut conuulsiones malum significant.*

HIc Aphor. est particularis expositio primi Apho. sect. secundæ. Pauores sunt periculosi tum in sanis, tum in ægris. In sanis enim indicium est malignæ materiæ in orpore cõtentæ, vt est bilis flaua aut succus meláᴄholicus: quorum humorum vterque in corpore retentus necessariò putrescit, & vapores effert ad cerebrum. Tum opus est purgatione. In febribus verò (nimirum acutis) fiunt pauores à vehementer assata bile, siue materia ea feratur sursum, siue vapores tantùm efferat ad cerebrũ aliquando ex venoso genere, & aliquando ex ore ventriculi. Cęterùm conuulsionũ causam Gal. in comm. refert ad crudam & pituitosam materiam neruosum genus occupantem. Sed possunt etiã fieri conuulsiones ab immodica calfactione & resiccatione eiusdem neruosi generis, quę resiccatio est à materia acriore, nimisque adusta, à qua etiam pauor: vt cõuulsionis & pauoris possit esse eadẽ causa. Prætereà in febribus aliquando reuellitur æger, quũ ab illo pauore & metu contrahuntur mẽbra versus suum principium

cipium: sed est tantùm imago quædam conuulsionis, non conuulsio, neq; id perseuerat. At conuulsio à proprio neruorum affectu (vt à bile aut pituita) perseuerat.

SCHOLIA.

Vicesimumquintum axioma. Si ad febris aßiduitatem accesserit pauor per somnum atque conuulsio, non solũ in statu & declinatione (vt primo Apho. huius libri dictum est) sed & initio & incremento febris, malum. Sunt enim Symptomata malè affecti cerebri à translatione symptomatica tetri vaporis, & humoris biliosi, assatione in melancholicum conuersi, potißimum ab ore ventriculi in caput genúsque neruosum delati.

APHOR. LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

In febribus spiratio offendens malo est: conuulsionem enim significat.

Vt in pulsu, ita & in respiratione est rhythm' quidã in celeritate & tarditate, iustumq; interuallum ab inspiratione ad expiratioñe, & ab expiratione ad inspirationem. Vbi ergo rhythm⁹ ille cõmutatur, & respiratio in medio sui interrupta subsistit, dicitur τὸ πνεῦμα προσκόπτον, ἢ (lib. 2. de victus ratione in morb. ac.) προσπταῖον, id est, spiritus offendens. Dicitur & πνεῦμα ἀνακαλεύμενον, id est reuocatus spiritus. Item intercisus, interruptus, duplicatus, & vno vocabulo ἐπίπνευσις, quasi superspiratio, vel iterata spiratio. Celsus spiritum in faucibus elisum vocat. At spiritus subsistens, est particularis quædam significatio.

Spiritus ille offendens apparet in plorabundis, nec nõ in ſingultuoſis. Sic in equis, qui ob virium imbecillitatem ceſpitant. Si itaque reſpiratio in febribus ceſpitat (vt ita dicam) & offenſat: ſi item pulſus, malum eſt & admodum letale, quia conuulſionem indicat. Spiritus autem eiuſmodi offendentis cauſæ tres ſunt. Eſt enim vel virium imbecillitas, vel neruorum & muſculorum reſpirationi inſeruiẽtium debilitas, vel eorũdem neruorum & muſculorum diſpoſitio conuulſifica. Oribaſius tamen addit quartam cauſam, materiæ copiam: vt in pueris ſanis videre eſt, quibus dum plorant, intercipitur reſpiratio & interrumpitur propter abundantem materiam fuliginoſam.

SCHOLIA.

Vicesimumſextum axioma. In febribus ſpiratio interciſa atque intercepta inſpirando vel expirando, malũ: vt ſignum, quia conuulſionem ſignificat muſculorum intercoſtalium à ſiccitate: Item vt cauſa, quia calor qui innatum degenerauit in corde, aëris liberaliore pabulo defraudatur. Vide Aph.20. ſect.2. lib.6. Coac.

APHOR. LXIX.

Οκόσοισιν οὖρα παχέα θρομβώδεα, ὀλίγα οὐκ ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ τουτέων λεπτὸν, ὠφελέει· μάλιστα δὲ τὰ τοιαῦτα ἔρχεται οἷσιν ἐξ ἀρχῆς ἢ διὰ ταχέων ὑπόστασιν ἴσχει.

Qvibus non ſine febri vrinæ ſunt craſſæ, grumoſæ, & paucæ, ſi ab iis tenues & copioſæ prodierint, iuuant: maximè verò tales redduntur in quibus ſtatim ab initio, vel non ita multò poſt ſedimentum apparuerit.

QVi sequuntur Aphor. sunt de vrinis, Gal. libr. de crisibus distinguit has sententias ab iis quę sunt in Progn. de vrinis. Agit enim illic de vrinis tantùm quæ spectant ad febres & venosum genus: hoc loco de iis etiam quæ spectát ad vias vrinales, vt in affectibus renum & vesicæ. Hippocrat. 6. Epid. & in his Aphor. meminit crassarum & turbidarum vrinarum. Distinguere tamen oportet crassas à turbidis. Nam quædam sunt crassæ, nec tamen turbidę (vt in ictericis) & contrà: quemadmodum aliud est vinum crassũ & turbulẽtum à musto, quod turbidum est. Iam crassum & tenue dicuntur bifariam, simpliciter, & per comparationem. Vrina crassa simpliciter, & tenuis simpliciter significat cruditaté, vt in historia Hermocratis. Crassa verò dicitur etiam per comparationem ad tenuem aut mediocrem: & tũ coctione crassescit. Sic tenuis per comparationem ad crassam aut mediocrem. Ponamus ergo tria vrinarum genera, crassam, mediocrem & tenuem. Erit crassa simpliciter, mediocris simpliciter, tenuis simpliciter. Rursus erit crassa per comparationem, mediocris per comparationem, tenuis per comparationem. Porrò crassæ sunt vrinæ propter copiam crudi humoris: quales sunt in lenta febre, in qua Aphor. hic est obseruandus. Sed Hippocrates hoc in loco proponit ordinem quẽdam in vrinis, vt in febribus Autumni longis, & quartanis obseruatur. Primo siquidem die apparet vrina crassa, secundo die grumosa. Hæc significat initium quoddam coctionis. Nam (exempli gratia) quemadmodum vbi totum cœlum est nubilosum, si vi solis incalescat, apparet veluti grumosum (Gallicè *pommellé*) adeò vt certis partibus & interuallis cernatur quędam caligo, aliis verò partibus serenitas: ita in vrinis vbi calor a-

git in materiam crudam, fiunt grumi, quando quod craſſum eſt ſeparatur, & interuallis ac partibus quibuſdam apparet liquor vrinæ ſyncerus. Fiunt quoq; grumi in vrinis grauidarum, quando flatus diſpergit & diſſipat vrinæ corpus craſſum. (*Pauca*) quia à materiæ craſſitie intercipiuntur viæ vrinales. Haud ſine febre, hoc eſt, cum febre non ita inſigni. Nam à multitudine crudorum humorum aliquando generatur lēta & exigua febris, aliquando malignissima. Lenta fit, ſi tantū cruditas eſt: maligna, vbi flaua bilis permixta eſt crudæ materiæ, & hęc retinet naturā ſemitertianę. Si ab his, id eſt, poſt eiuſmodi vrinas prodierint tenues (nō ſimpliciter, ſed per comparationē ad craſſas) & copioſæ, iam ſcilicet liberatis viis, & cocta materia, iuuant. Præcipuè verò tales, tenues & copioſæ excūt iis quibus ab initio, hoc eſt, primis quatuor diebus, aut non multò pòſt, i. primis periodis (vt primo ſeptenario) vrina ſedimen obtinet. Sed cauendum, ne nobis imponat ſedimētum, vt anno 1545. Lutetiæ eſt obſeruatum in vrinis. Nam primis diebus ſedimen apparebat: quod etiamſi promitteret criſin, fallebat tamen medicos. Sedimentum igitur triplex eſt in morbis. Vnum, quod apparet ex coctione alimenti, non ratione morbi: & illud nō permanet. Aliud eſt, quale eſt illud cuius hîc meminit Hipp. quod fit ratione grauitatis materiæ, non coctionis. Cuius rei admonet nos etiam Aëtius. Nam in morbis crudis & febribus à cruda & craſſa materia primo die apparēt vrinæ craſſæ, & crudæ, quæ ſimulatq; agitantur à calore, & à flatibus diſperguntur, fiunt grumoſæ ſecundo die: tertio die materia illa diſcuſſis flatibus ſubſidet. Hoc ſedimen indicium eſt initij coctionis, & fallax eſt, quia non fit propter coctionem. Prætereà hoc ſedimentum paulò

pòſt

pòſt commutatur in ſublimamentum, ita vt 7. die & ſequent. diebus criticis ſedimēti loco appareāt ſublimamenta: quia tūc natura vehementiùs contendit in coctione, quod dū facit, plures flatus gignit, quia materiā illā craſſam ſubuehunt, atq. ita attollitur nubes in ſummū. Poſtquam natura vehementer cōtendit in coctione diebus ſequētib⁹ in medio vrinę erit nubes, quæ poſtremò conuertetur in ſedimentum: quod naturale. Cæterum in his vrinis craſſis cōſiderare debemus an permaneant craſſæ: éſtque diſtinguendū. Vel vires ſunt imbecillæ, & alia ſigna apparent, morietur æger: vel robuſtæ ſunt, nec talia adſunt ſigna, ſeruabitur quidem, ſed longus erit morbus.

SCHOLIA.

HActenus diagnoſin ac prognoſin febrium ex variis earundem ſymptomatibus deſumptam protulit: nunc de vrinis, quæ febriū, vtpote affectuum venoſi generis propria omniumq. certiſsima ſunt iudicia, agit: & quæ ex illarū chymoſi, quantitate, puritate, odore, colore ac contentis ratio in febribus haberi poſsit, proponit. Primū diagnoſticū eſt de vrinæ chymoſi. Quibuſcūque febricitantibus, nulla interim affectione nephritica laborantibus, vrinæ ſunt craſſæ, ob crudi humoris copiā, & cōfuſis cōtentis à flatulēto ſpiritu: grumoſæ, diſperſis æneorematis, vt quibuſdā vrinæ partib. diſperſa & glomerata appareant: paucæ, interceptis quodammodo vrinæ viis, ob crudi humoris craſsitudinem, & imperfecta ſecretione ob materiæ contumaciam: ſi ab iis tenues, id eſt mediocriter craſſæ, abunde ferantur, excitata naturæ vi, liberatis obſtructis, & præparata materia: adiumentum adferunt: quòd ſcilicet vel abſceſſū liberent, vel humoris morbifici ſucceſſionem in alias partes vacuandi ſignificent. Maximè verò huiuſmodi

vrinæ funduntur, quibus ab initio, vtpote primo quaternario, aut non ita multò post vt septenario, hypostasin habent loco & materia bonam, ex quo significatio fit integritatis partium solidarum, vegeti caloris natiui, & materiæ pepasmi capacis: quemadmodum Dioni ad dysenteriam, Aristoni puero ad hæmorrhagiam contigisse legimus lib. 1. Epidem. Vide Aphor. 69. sect. 2. lib. 5. Coac.

APHOR. LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ οὖρα ἀναταραχθέντα οἷον ὑποζυγίου, τουτέοισι κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

QVibus per febres vrinæ perturbatæ sunt, quales iumentorum, iis dolores capitis vel adsunt, vel aderunt.

DVplex est genus febriũ in quibus sunt hæ vrinæ: Vnum, in quo est sola cruda materia. Alterum in quo copiosa bilis permixta est multæ cruditati. Ga. 6. Epid. Sabinum interpretem Hippo. reprehẽdit, quia iudicabat eas vrinas turbulentas signũ esse colliquationis: cum signa sint multitudinis crudæ & crassæ materiæ à calore febrili agitatæ, & conuersæ in flatus aliqua ex parte, qui eam perturbationem efficiunt, vnde calor capitis tensiuus. Aliquando hæ vrinę cum morsu & dolore descendunt. Galenus solet tribus exemplis proponere imaginem turbidarum vrinarũ. Primo, vt sit qualis est vrina iumentorum. Secundo, vt referat mustum, in quo est multitudo crudæ materiæ & calor igneus, qui mouet. Tertio, vt sit perindè ac si sedimentum perturbaueris, vt cum matulam agitas, sedimentum miscetur reliquo corpori vrinæ. Quibus igitur tales vrinæ turbidæ adsunt, iis dolor capitis

pitis vel adest vel aderit, dolor inquam tensiuus. Omnis enim flatus & spiritus sua natura sursum fertur: quare si ferueat & agitetur materia à calore febrili excitatur flatus ad caput, vnde dolor ille. Adde huic capitis dolori afflictionem ventriculi magnam, tum etiam & saltus membrorum (vt manuum) & conuulsiones quasdam, palpebrarum nictationes, quæ sæpe solent his febribus superuenire. Flatus enim illi sæpe tantam spirituum agitationẽ faciunt, vt subsilire mẽbra videantur, lib. 1. Epid. & 7. quemadmodum in musto videas, quum præceps quidam spirituum concursus fit. Hinc Hipp. septimo Epid. Lotium spissum (inquit) & turbulentum signum est manifestum doloris capitis, conuulsionis, & mortis. Hoc intelligendum, siquidem sit vehemens febris, & vires non ita robustæ: vt accidit Peliphanto vxori Philini, septimo Epid. Sin in febre exigua appareat eiusmodi lotium cum robustis viribus, non est necesse ægrum mori: sed protrahetur morbus vel vsque ad diem quadragesimum.

SCHOLIA.

SEcundum diagnosticum. Quibuscunque per febres, nulla item præsente nephritici doloris suspicione, vrinæ perturbatæ ac diu depositæ non residunt, quæ vocantur οὖρα θολερὰ, *cuiusmodi esse solent animalium veterinorum: his vel adsunt vel in propinquo sunt cephalalgiæ symptomaticæ, cum delirio & conuulsionis metu, vt in Polyphemo lib. 7. Epid. Quales vrinæ cum virium integritate ad diuturnitatem, cum infirmitate ad mortem apparent.*

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισιν ἑβδομαία κρίνεται, τούτοισιν ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ τετάρτῃ ἐρυθρόν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ λόγον.

QVibus septimo die futura est crisis, iis quarto die nubeculam habet vrina rubicundam, & alia signa pro ratione.

IN hoc Aph. non tam certandum ratione, quàm experientia: & licet hoc signum rarò accidat, aliquando tamen accidit, vt constat ex comm. Gal. & morbis quibusdam qui hodie grassantur. Fructus huius Aph. præcipuus is est, vt diligenter animaduertamus quid appareat in vrinis die 4. quia natura tunc edit signa quibus intelligamus quid sit futurum die 7. neque solum habenda est ratio eorum signorum quę ostenduntur die 4. sed etiam eorum quæ ostenduntur diebus criticis & aliis iudicibus: quanquàm vis omnium potētissima est primis quaternariis & septenariis primis. Rubra ergo nubecula apparens in vrina 4. die indicat quid sit futurum die 7. Ex doctrina Hipp. & Gal. vrinę rubræ significant morbum quidem salutarem, sed lōgum. Sed quomodo igitur si lōgiùs protrahatur morbus, Hip. hoc loco ait iudicium fieri debere septimo; Duo sunt quę efficiunt vt morbus iudicetur die 7. Primò, quia celeriter mouetur morbus. Secundò, quia quæcunque apparent signa critica die 4. accelerant iudicium morbi: quippe cùm maiorem vim habeant indicia quæ die 4. apparent, quàm quæ cęteris diebus. Jam ἐπινέφελον ambiguum est apud Hipp. Siquidem aliquando significat nubilosum, vt in Epid. Interdum ἐναιώρημα, id est, sublimamentum quod nubilosum in medio vrinæ apparet. Aliquando (vt hîc) est nubecula seu

ſeu contentum illud quod in ſuprema parte vrinæ conſpicitur:idque propriè. Rarò viſuntur nubeculæ rubræ,albæ ſæpius. Rubram autem nubeculam accipimus vel à multitudine ſanguinis: vel à ſanguine putrente (cũ Actuario) vel à flaua bile,vt vultPhilotheus: vel à rubra bile,vt cenſent Arabes: vel à ſeroſo ſanguinè,vt Gal.cuius ſententia cæteris eſt anteponenda.Sanè bilis aliquando intingit vrinas rubro, vt videre eſt in ictericis.Hîc autem Hip.(vt ſolet, notato vno particulari, quæ ei ſunt ſimilia innuere) notata nubecula rubra die 4.intelligit & alia ſigna quę apparent die 4. Hinc dicit,& alia pro ratione. Quod trifariam exponitur. Primò ſic,ſi 4. die appareat nubes rubra vel alba,7.die iudicium fiet: ſi in morbis thoracis appareat 4.die ſputum coctum,hoc eſt,album,læue,& æquale, 7.die fiet iudicium: Si in morbis ventris 4. die appareant bonæ deiectiones, fiet item criſis die 7. Altera expoſitio ſic ſę habet: non ſolùm oportet medicum conſiderare quartum diem & ſeptimum,ſed etiam reliquos dies indices & criticos. Tertia non ſolum medico ſpectanda ſigna coctionis,ſed & reliqua quæ apparent in toto corpore, vt eſt facies ægri, decubitus, &c.Tres hæ expoſitiones poſſunt admitti.

SCHOLIA.

Tertiũ diagnoſticum. Quibus ad ſalutẽ fit criſis per hæmorrhagiã,aut ſudorẽ, aut alui profluuiũ in peracutis morbis,primo ſeptenario totius hiſtoriæ:in acutis ſecundo aut tertio ſeptenario:ijs nubeculã vrina habet ſubrubram à ſero ſanguinis omniũ humorum, maximè pepaſmi, capacis, quarto die, qui index ſeptimi eſſe ſolet: eodémque modo de alijs morborum generibus iudicandum per propria cuiuſque

excrementa, quorum concoctio semper diebus iudicibus indicatur. Tanta nimirum vis est dierum indicantium & iudicantium in morbis non modò acutis, sed & omnibus alijs. Sic nimirum in morbis thoracis licet illi rarò per sputum crisin habeant, tamen eorum concoctio per sputum proditur. Vnde ab Hipp. dictum. si sputum statim appareat, morbum reddit breuiorem. Quamuis autem dies iudices, vt quartus, notas coctionis habeant, non tamen futurã crisin proximo die critico necessariò indicant, nisi in morbis qui coniunctam habẽt magnitudinem symptomatum cum motus celeritate. Nam præter quam quòd multi morbi nõ excretione, sed aut coctione, aut abscessu finiũtur, plures sunt morbi qui paulatim & sensim soluuntur. Ergo sic collige. Si morbus crisim optimam habiturus est die septimo necessariò quarto die signa coctionis edentur. Non cõtrà, si die quarto notæ coctionis appareãt die septimo crisis ita vt notæ quæ in diebus iudicibus apparent, potius sint signa mortis aut salutis, quàm criseos.

APHOR. LXXII.

Ὁκόσοισι οὖρα διαφανέα, λευκὰ, πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐπιφαίνεται.

QVibus vrinæ pellucidæ & albæ sunt, malæ: maximè verò vbi in phreniticis apparuerint.

HViusmodi vrinæ apparere possunt in febribus longis vbi est cruditas & obstructio grauis, vt sæpe in quartanis circa initia. Hinc nihil est iudicandum, sed sperandum cum tempore. Sin perseuerent, & vires dissoluantur, mors expectanda. Interdum (quanquam rarò) in febribus ardentibus (quum res est deplorata) meiunt multas aquas albas & perspicuas. Hæ vrinis tria significant, extremam cruditatem, imbecillitatem

litatem facultatis coctricis,passionem venosi generis. Nonnunquam flaua bilis,quę vrinam intingebat alio se conuertit,vt ad cerebrum:quod malum est, si derepente fiat, quia aut delirat æger, aut breui delirabit. Nullus vnquam (inquit Gal.lib.de Cris.)seruatur phreneticus, cui appareant hæ vrinæ perspicuæ & albæ. Phrenetici non semper dicuntur,qui laborant cerebri aut meningum eius inflammatione: sed hic phreneticos appellamus,quicunque cum febre assidua laborăt assiduo delirio. Ab his distinguuntur Maniaci febre tantum:quia inManiacis est perpetuum delirium,sed non febris perpetua. At in παραφροσύνῃ delirant tātum per accessiones febris. Non tamen ex vrinis albis & propter bilis transmutationem semper necesse est prædicere delirium.Nam interdum contingit, vt inde sequatur hæmorrhagia critica. Aliàs bilis febris materia criticè diuertit ad intestina, & tum fiunt dysenteriæ. Quod notatur primo Epid. de Bithone & Critia, quibus cum derepente factæ fuissent nitidæ & subpallidæ vrinæ,oborta dysenteria biliosa euaserunt.

SCHOLIA.

QVartum diagnosticum. Quibuscunque febricitantibus nulla proposita intermißionis spe,ab anteactis pepasmi signis,vrinæ pellucidæ, & quarum liquorem visus acies facillimè penetrat,albæ ac tincturæ biliosæ expertes vel à summa cruditate, aut sanè à translatione symptomatica ad caput,non autem critica ad hæmorrhagiam, neque per diadochen seu succeßionem ad intestina,quam mox sequitur dysenteria critica:prauæ existunt:quòd eiusmodi excrementa sint contra naturam morbi acuti ac biliosißimi, & ægri huiusmodi fere in phreniticis apparent,excitata inflammatione in cerebro à bilis in illam partem affluxu. Notandum verò

ſubaudiendum hîc febricitantibus febre acuta. Perſpicuæ e-nim vrinæ præter quam quod in ſanis laudabiles ſunt, in fri-gidis affectibus, in febre etiam miti non omnino malæ appa-rere poſſunt, in ea potiſsimum febre, in qua ad abſceſſum ap-parent. Notanda quoque hiſtoria Dionis, qui poſt criſin ex-creuit vrinas albas & pellucidas: quod contigit, quia bilis ad inteſtina deriuata eſt, & fecit dyſenteriam criticam. Si iu-uenis fuiſſet ad hæmorrhagiam ſurſum aſcendiſſet bilis.

APHOR. LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ἀλγήματος ἐπιγινομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

QVibus elata hypochondria murmurant, lumborũ dolo-re ſuccedente, iis alui humectantur: niſi flatus erum-pant, aut vrinæ copia prodeat. Hæc verò in febribus accidũt.

HIc Aph. locum habet in pituitoſis & phlegmati-cis febribus, quæ focum habent in ventre & cir-ca ventrem: natura dum eam materiam coquit quę in ventre continetur, fiunt flatus, quibus materiæ per-mixtis & inflantur hypochõdria, & βορβορυγμοὶ excitã-tur. Sunt autem hypochondria partes laterales ſupra vmbilicum exteriores & interiores. Tamen hîc per hypochondria intelligit ſubiecta loca caua, hoc eſt, inteſtina hypochondriis ſubiecta. μετέωρα, h.e. inflata & ſuſpenſa, quia ſuſpendi videntur quæ tument. Hæc vox aliquando extenditur ad tumores præter naturã, qui à flatibus tantùm fiunt, διαβορβορύζοντα, i. murmu-rantia. Hæc vox Græca fictitia affectum repræſentat. Fit

Fit autem βορβορυγμὸς, quando flatus humiditati permixtus, eam in loco cauo (vt inteſtino) exagitat. Per lumbos non intelligimus hîc muſculos lumbares interiores & exteriores: ſed & renes, & ea inteſtina quæ ſunt ad lumbos, vt cæcum, & coli partem annexam renibus. Hippocrates enim loquitur more vulgi, quod ita dicere ſolet, ſiquando doleat aliqua lumborum parte, *Les reins me font mal. Iis alui humectantur.)* Non aliter hæc fiunt, quàm quod de ventis ſcripſit Verg. primo Æneid. qui venti incluſi magno cum murmure montis circum clauſtra fremunt, ſed impulſo monte quà data porta ruunt: ſic flatus in tenuibus & flexuoſis inteſtinis, ad hypochondria & ilia ſitis incluſi, ſi poſt longum murmur tandem eruperint ad lumbos vbi ſunt craſſa inteſtina, cæcum & colon, illic fit diſtentio & dolor; quòd ſi flatus cum humiditate deſcendat ad rectum inteſtinum, & fiat magna deiectio, dolor lumborum ceſſat, & febris. Alui ergo καθυγραίνονται, vel quia κάτω, vel quia κτ., id eſt valde humectantur, magnique fit vacuatio flatus & humiditatis. *Niſi flatus erumpant*, &c. Sæpius diximus quod natura aliquando non ſemel, ſed pluribus vicibus molitur tum coctionem morbi, tum excretionem per ſudores, &c. Ea itaque partem pituitæ interdum coquit & conuertit in ſanguinem ac diſtribuit in corpus: ex hac coctione plerunque ſupereſt tantum flatus, quem natura poſteà eiicit: ſępe ſupereſt aliquid pituitæ, quod tanquam ineptum alendo corpori excernit per vrinas. Hæc verò in febribus, quæ materiam habent pituitam crudam incluſam in ventre, & circa ventrem.

SCHOLIA.

QVintum diagnosticum. Quibuscunque hypochondria cũ murmure repentè intumuerunt, ac veluti suspensa percipiuntur sine inflammatione, aut scirrho, superuenientes dolores lumborum propriè dictorum, partiúmque quæ in lumbis continentur, & earum quæ ab his originem ducunt, vnde significatio fit materiæ deorsum vergentis, his alui humectantur, si ad partes è lumbis enatas feratur materia: nisi flatus silentes, sonori, stridentes erumpant: aut vis vrinæ magna fundatur, translata materia quæ meteorismum & borborigmum faciebat, ad partes quæ in lumbis continentur. Atque hæc in febribus essentialibus, nec vlla aut inflammati hepatis aut scirrhosi causa adferatur. Nam febres illarum affectionum non sunt essentiales, sed symptomaticæ. Cæterum μετεωρισμὸς tribus modis sumitur apud Hipp. Primo pro hypochondrij vnius vel vtriusq; tumore. Secũdo, pro respiratione sublimi, cum scilicet quis nisi erecta ceruice respirare potest. Tertio pro ἀνακαθίζειν, cum quis non potest iacere, sed semierectus in lecto se continet: & coniunctum hoc est cum inflammatione, æstu ingenti & difficultate respirationis. Meteorismus autem hypochondrij coniungitur cum triplici inæqualitate substantiæ, vt cum durum aut molle: quantitatis, vt cum contractum, aut non: qualitatis, vt cum frigidum aut calidum.

APHOR. LXXIIII.

Ὁκόσοισι ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ καὶ παχὺ καὶ λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι κοπώδεσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ λύεται.

QVibus spes est ad articulos futurum abscessum, liberat ab abscessu vrina multa crassa, & alba prodiens, qualis

lis in laboriosis febribus quarto die quibusdam exire incipit. Si verò sanguis quoque è naribus profluxerit, breui admodum leuatur æger.

HIc Aphor. locum habet in febribus quæ materiam habent multam, crassam & frigidam. Cum ergo natura moliatur morborum solutiones, primùm per excretionem, deinde per coctionem, pòst per abscessum, postremò per metathesin, hoc est morbi transmutationem in morbum. Vt cum è grauiori morbo fit leuior: si ponamus febrem à multitudine crudæ & crassæ materiæ, quia hæc materia raro iudicatur per excretionem: in ea febre expectandus potius abscessus aut coctio, quàm excretio. Si contigerit, vt natura robusta sit & viæ vrinales pateant, natura excernet partem materiæ crudæ cum cocta, non expectata perfecta coctione morbi aut abscessus, tuncque fient vrinæ multæ, albæ, crassæ ac crudæ: multæ, ob humoris multitudinem, & quia vt diximus natura robusta est, & viæ liberæ. Albæ, ob pituitæ naturam quæ alba est. Crassæ, quia vnà cum parte materiæ coctæ excernitur cruda. Quare quibus in febribus à materia cruda & crassa (in quibus lassitudo est magna, & dolor in articulis) expectamus abscessum in articulos, non est expectandus abscessus ad articulos, si æger derepentè meiat vrinas multas crassas & albas. Porro laboriosarum febrium, vt antea dictum est, duplex est genus: vnum, quod reuera natum est ex vehementi motu & exercitio: vt si quis diu æstate sub sole sese exercuerit: in qua febre est lassitudinis vlcerosæ sensus, eamque hoc loco intelligit Philoteus. Alterum, quod natum est ex multitudine crudæ & crassæ materiæ, in qua etiamsi non antecesserit exercitium, æger tamen ma-

gnam sentit lassitudinem, vt non possit mouere corpus sine dolore: & hanc hoc loco intelligit Hippocr. prima illa febris ex multo labore biliosissima est neque potest iudicari per abscessum, sed potius per sudores aut hæmorrhagiam. Gal.in 6.Epid. vbi Hippo. citat hanc sententiam in seruo Archigenis, dicit hoc in loco oportere intelligere febrim laboriosam ex multa materia cruda & crassa, quæ sæpius soluitur per coctionem vel abscessum. Addit in comm posse præcessisse aliquid exercitij, vnde lassi sint articuli & excalfacti. Vt siquis plenus crudi & crassi humoris corpus exerceat, facilè is humor incendetur & febrem adferet. Neque (vt Oribasius) intelligemus hemitritæon & duplicem tertianam: neque vt alij, febres graues & solutu difficiles: neque (vt Philotheus) febrem laboriosam ortam ex vehementiori motu & exercitio: quæ vt est biliosissima non solet iudicari per abscessum, sed potiùs per sudores aut hæmorrhagiam. *(Quarto die.)* Solet sæpe Hippocr. notato vno multa intelligere: & ita hîc intelligit quoque reliquos dies indices & iudices, vt septimum, 11.14.17.& 20. Núc quarto die Hippo. dicit, quòd in his febribus soleat sæpe accelerari solutio morbi. *(Si verò sanguis &c.)* Quæritur, an velit Hippocr. vt simul & vrinæ albæ ac crassæ excernantur, & sanguis fluat è naribus? Potest istud contingere: quia in his febribus est materia multa & cruda, cui nonnunquam permixtum est bilis aliquid. Itaque si natura quod crassum est excernit per vrinas: quod tenuius est & calidius per nares, breui soluetur morbus, eo quod ita tota materia expurgatur.

SCHOLIA.

Sextum diagnosticum. Quibuscunque spes est ad articulos abscessum iri in febre diuturna, cuius diuturnitas in pepasmi difficultate consistit: accedente etiam articulorum dolore praeeunte, coniuncto aut superueniente: ab abscessu vindicat vrina multa crassa & alba, cuiusmodi in febribus à laßitudine vltrò oborta natis, primis statim diebus nonnullis ferri incipit, vt Archigenis seruo 6.Epid.sect. 4. textu 2. Quòd si & sanguinis è naribus profluuium accesserit, breui admodum materia & occasio iamiam futuri abscessus tolletur, vnde colligas tria euacuationum genera liberare ab absceßibus ægrotantes febre laboriosa detentos. si quis in illis abscessus speratur: fluxus ventris, vrina multa, crassa, & fluxus sanguinis. Abscessus autem tum demum sperandus in febribus laboriosis, si dolor non cessauerit, sputum non excernatur secundum rationem, neque fuerint alui deiectiones biliosæ, neque dissolutæ atque syncera, neque vrina valde multa & crassa, ac plurimum continens sedimentum. Quales omnes febres à craßis ac pituitosis humoribus ortum habent.

APHOR. LXXV.

HN αἷμα ἢ πύον οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν, ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

SI quis sanguinem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur.

DIfficultas in eo est, an oporteat legere sãguinem aut pus, aut sanguinẽ & pus simul. Celsus vertit, aut, nõ &. At Gal. magis probat καὶ quàm ἢ. Ex sẽtẽtia omniũ interpretũ sãguis & pus vidẽtur posse excerni & simul seorsum & pene, vesica, meatibus vrinariis,

rēnibus,hepate,thorace,corde, pulmone, & toto corpore. Purus sanguis (& cum pure etiam) excernitur è pene,& aliquando è collo vesicæ. At vrinę permixtus venit potius à vesica. Vbi autē ex aliis corporis partibus pus vel sanguis aut pus& sāguis excernitur,inspiciēdum qua in parte sit dolor.Estne necesse si quando pus & sāguis effluat vnà cum vrina, vt sit à vesica aut à renibus?Minimè verò. Nam fit aliquádo vt sanguis ex vna parte proficiscatur,& pus ex alia. Vt si quis est abscessus in hepate,vel thorace,vel pulmone,vel corde,pus interdum demittitur ad vesicam : quod pus cùm sit acre in transitu exulcerat quampiam venam (vt in partibus vrinariis) ita vt sanguis cum pure simul fluat per vrinas. Vt contigit semel mulieri nostrę ætatis,quæ quatuor menses integris minxit pus, & aliquando propter puris acrimoniam sanguinem puri commixtum. Medici consulti adhibuerunt remedia, ac si renes exulcerati fuissent,quòd in eis per interualla magnum dolorem sentiret mulier. Hæc moritur quarto mense,dissecta est, inuenti renes integri & vesica integra: at in corde inuēti sunt duo calculi & abscessus multi,qui expurgabantur per vrinas, atque in transitu pus dolorem infligebat renibus. Sic solus sāguis potest à thorace demitti ad vesicam vt excernatur. Itaque non est omninò fidēdum Aphorismis, qui veri sunt magna ex parte: & magna ex parte sanguis aut pus cum vrina, est à vesica aut renibus, quorum exulceratio significatur.

SCHOLIA.

SEptimum diagnosticon. Si sanguinem quis, aut pus meiat vt meiendi finem non faciat, vt nulla suspicio sit partium diaphrag-

diaphragmate superiorum male affectarum: nec peculiaris morbi ipsius pudendi, aut fistulæ vrinariæ, renum aut vesicæ exulcerationem significat: præsertim si purulentæ vrinæ cruentas sequantur. Qui fœda illuuie laborant, pus quidem dicuntur reddere, sed non meiere: nam οὐρεῖν non spectatur in ipso excretionis actu, sed cum iam ad vesicam vrina influxit. Item, sanguis meiitur sæpenumero vel ob suppressas hæmorrhoides: vel ab amputata, aut mutilata aliqua corporis parte: vel à venis totius corporis sanguinem quantitate aut qualitate peccantem continentibus, sese sanguine vicioso, per venas emulgentes nimium biantes, in renes exonerantibus: vel ab hepate imbecillo: vel à venis mesaraï, aut alterius partis: vel à laxatis meatibus ad renes sanguinem ducentibus: vel vitio renum imbecillitate laborantium, vt qui non possunt frui eo sanguine qui debet aßimilari & in nutritionem conuerti: vel ab attritu calculi. Proinde ex cruentis vrinis statim non diiudicandum de exulceratis renibus, nisi pus & sanguis mictu excernatur. Ideo illa particula, ἢ, in textu debet verti per copulatiuam coniunctionem.

APHOR. LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι σαρκία μικρὰ ἢ ὥσπερ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus cum vrina crassa exiguæ carunculæ aut veluti pili vnà exeunt, iis à renibus excernuntur.

Possunt è renibus & vesica aliquando emingi caruncula, quę reuera carunculę sunt, & aliquando non carunculis, sed carunculæ tantùm similia. Gal. in comm. profitetur se nunquam vidisse in vrinis has carunculas veras: tamen verisimile est Hippocratem vidisse. Idem Gal. sexto de hoc loc. aff. meminit harum

caruncularum,quæ quidem indicāt locum affectum, vt renes. Quomodo vbi est dysenteria & exulceratio in intestinis, excernitur sæpe pinguedo & carunculæ, intestinorum substantia: vbi est vlcus pulmonis, expuitur aliquando pulmo ipse: ita si sit in renibus pus acre & mordax, sæpe carunculæ de renum substantia cum vrinis exeunt,& hoc est quod vult Hipp.Quando igitur in vrinis videbimus carunculas, intelligemus magnum esse vlcus renum: sed necesse est antequam emingantur tales vrinæ, præcessisse renum dolorem,& vrinas purulentas.Et eiusmodi quidē carunculas mictas non comitatur febris. Aliquando simile quid carunculis excernitur, quod facit sedimentum orobeum. Hæ vrinæ significant sanguinem crassiorē in hepate aut renibus assari à calore febris, quæ sæpe est ardentissima. Ponamus duos ægros, vnum qui emingat veras carūculas, alterum, qui particulas similes carunculis.Siquidem adsit vehementissima febris, intelligemus sanguinem crassiorem assari à febre. Si verò præcessit vrina purulenta & dolor in renibus, & emingantur carunculæ,dicemus has esse de renū substantia.Crassam vrinam hîc exponit Gal.mediocrem, vt hæc comparetur ad tenuem & aquosam. (*Aut veluti capilli.*)Morbus hic dicitur τειχίασις,id est,capillitium,frequens est in his regionibus.Multi enim (vt ij qui temperanter viuunt,& quibus præsertim magnus est calor hepatis,renum, & venosi generis) emittunt capillos longos vnà cum vrina, & aliquando breues. Neque solùm capillos, sed etiam vermes, vt ipsimet vidimus.Horum capillorum materia est pituita quædam lenta,viscida,& mucosa, quæ effluit aliquando è venis,interdum à ventriculo per hepar ad renes: quò vbi peruenit, rerum caliditate resiccatur & conuerti-

tur in capillos. Nonnunquam eadem pilorum materia dum putrescit in renibus, animatur, & vertitur in vermes. Plerunque ea materia non est per se lenta & crassa: sed (vt est ductilis) ob viarum, per quas transit, calorem sæpe lentescit. Quicquid sit, vbi colligitur eiusmodi materia crassa & lenta in renibus, oportet hos esse calidiores. Hi autem capilli (authore Gal. in comm.) semper meiuntur cum vrinis crassis, hoc est, nunquam cum tenuibus: & nos ipsi vidimus excerni cum crassis vrinis.

SCHOLIA.

OCtauum diagnosticon. Carunculæ, aut filamenta cum vrina excreta, à renibus prodeunt. Reuera carunculæ exeuntes cum vrina, renes exulceratos indicant: filamenta tamen aliunde quàm à renibus vlceratis manare posse certũ est, nam vel à venis adustum sanguinem continentibus: aliquando ex ijs vasis quæ parastatæ dicuntur, in quibus teretem figuram sortiuntur ex seminis materia, quæ vi morbi sensim defluens calore crassescit, apparent autem in iis plurima, qui fœda exulceratáque Gonorrhœa correpti non ita pridem fuerunt, & iis mulieribus albicantes menses profluunt, aut vterus fœda colluuie turget: nonnunquam & vrinæ quæ prima fit à concubitu, tale quiddam refert, aut aliquantum filamento crassius. Reperitur hic Aph. lib. de natura humana.

APHOR. LXXVII.

ΟΚόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ παχεῖ ἐόντι πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις ψωριᾷ.

QVibus cum vrina crassa, quædam furfurosa vnà exeunt, his vesica scabie laborat.

CRassa, id est, mediocriter habēte. In tunica interiore vesicæ potest aliquādo colligi acris & salsa pituita quę scabiem efficiat, non secus atque in cute exteriore. Quare quemadmodū exterior cutis scabiosa si confricetur, reddit furfures: ita nō mirum est, si vesicæ scabiosæ idem accidat. Sic etiam quemadmodum in cutis exterioris scabie, psora, lepra, impetiginibus: ita & ex vesica scabiosa possunt deradi veluti quædam squamæ aut lamæ, vt cum vrinis excernantu. Sed Hipp. vt est breuis, dixit tantum furfurea. Aliquando furfur aut simile quid furfuri emingitur in febribus ardentibus, vbi non vesica, sed totum venosum genus scabiem parte interiore contraxit: ídque vel à pituita salsa, vel à bile vsta, vel ab humore melancholico. Quamobrem vbi in febrib. ardentibus talia sedimenta erunt, vel innatantia quædam in vrinis, dicemus vehementem febrem id efficere, & summam esse colliquationem: quod admodum periculosum est. Contrà si nulla sit febris, & adsit pruritus ac dolor in interiori parte vesicæ, ex eiusmodi vrinis colligemus vesicam scabie infestari.

SCHOLIA.

NOnum diagnosticum. Si cum vrina crassa concocta vt nulla sit suspicio malè affectarum venarum, furfures quidam ferantur, vesica psora laborat, ésque aspera & superficie tenus exulcerata. Talis autem vrina mala est, quia curatu difficilem affectum indicat. Reperitur hic Apho. 5. Epid. & lib. de natura hominis.

APHOR.

APHOR. LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ αὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει.

Qvicunque inopinanter ſanguinem meiunt, his in renibus venulæ ruptionem ſignificat.

Diſputarunt veteres de mictione ſanguinis. Eſt apud Aurelianum Mileſius medicus,qui contendebat fieri ob imbecillitatem vaſorum ſpermaticorũ quę quòd ſanguinem conceptum continere nõ poterant,emittebãt. Archigenes verò ait,quemadmodum ſtatis temporibus excitantur derepẽte menſes mulieribus,& viris quibuſdã hæmorrhoides:ita & aliquando ſtatis periodis collectus in corpore ſanguis multus defluit ad renes & veſicam, vnde cruentæ vrinæ. Sed habendum eſt ita tũc fieri excretionem ſponte naturæ ſine rupta vena.Quantum ad Mileſium attinet,nos ipſi vidimus adoleſcentes duos qui propter immoderatam venerem ſanguinem purum meiebant. In his veriſimile eſt fuiſſe vaſorũ ſpermaticorũ imbecillitatem. Sunt & nonnulli qui ſi durius equitent,aut ſeſe exerceãt immoderatius,excalefactis renibus ſanguinẽ meiant. Ex doctrina itaque Galeni eſt, vrinas exire cruentas interdum ab hepate,aliquando ex imbecillitate renum,nonnũquam rupta vena in renibus vel veſica,aut eroſa vena,aut aperta. Si rupta vena,ſanguis erit copioſus,purus,& derepente effluet.Si aperta per anaſtomoſin,& laxiora ſunt venarum ora,tunc non emittetur purus ſanguis,ſed tinctæ erunt ſanguine vrinæ.Si vas ſit exeſum, præcipuè quum præceſſit vlcus, effundetur ſanguis non purus,non copioſus,neque repente,niſi magna ſit eroſio. Cęterùm venæ ruptio de

qua hîc est sermo, fit quum à multo sanguine & crasso vas distenditur, quam distentionem sequitur venæ ruptio, vnde mictus sanguinis. Ἀπὸ ταὐτομάτου autem dicitur tripliciter, vel pro sponte, vt Apho. 2. lib. 1. vel ἐξαίφνης, ἢ ἀθρόως, hoc est, repente, & vniuersim ac copiosè, vt hoc loco. At qui sanguis ex vesicæ vena rupta aut exesa emittitur, non tam copiosus est quàm à renibus.

SCHOLIA.

Decimum diagnosticon. Quicunque repente atque confertim sanguinem meiendo fundunt, sponte & absque causa manifesta, quæ vel interna, vt venæ ruptura aut vasorum anastomosis: vel externa, vt saltus, ictus, medicamenti acrioris potio, his ruptæ à renibus venæ significatio fit. Notandum verò mictionem cruentam multiplicem esse, & à variis causis excitari. Puri synceri que sanguinis eruptio ex interiore penis meatu, vt in his qui immoderatè coeunt, mictio haudquaquam appellanda, quod sine vrina, nulloque voluntatis arbitrio ex rupta, aperta, vel exesa vena fiat. Vt ergo mictio cruenta dicatur, oportet sanguinem vrinæ permisceri. Is autem sanguis qui mingitur, vel à renibus, vel à sphinctere ceruicis musculo, vel ab vretere, vel à vesicæ corpore emanat. Copiosus quidē à renibus, aut sphinctere emanare potest: ab vretere autem aut vesicæ corpore paucus. Qui à renibus quomodocunque affectis defluit vrinæ toti exquisitè permiscetur, vt ea quasi dilutus ac tenuis quidam sit sanguis, hic verò mox subsidet rubicundus, liquidus ac minimè concretus. Qui verò sphinctere musculo in vesicæ capacitatem instillatus mictionem cruentam reddit, vrinam non æquabiliter perfundit, ac subsidens in imo concrescit in grumos: eius quoque portio aut grumus interdum citra vrinam

excidit:

excidit: dolor plerunque meiendo premit, ac veluti radicem penis adurit, aliáque vel vlceris vel ruptæ venæ signa comitantur.

APHOR. LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ψαμμώδεα ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ κύστις λιθιᾷ.

Qvibus in vrina subsident sabulosa, his vesica calculo laborat.

GAl. non probat hanc sententiam, nisi intelligamus arenas esse signum calculi renum vel vesicæ. Alij interpretantur Hippocratem, quòd vbi calculus est in vesica, meiuntur arenæ: non tamen sequitur: arenæ apparent in vrina, ergò calculus est in vesica. Hippocr. lib. de morbis internis reprehendit veteres medicos, qui putant arenam esse signum calculi in vesica, non autem renibus. Verum est, quòd sæpe habemus rationem arenæ: nec tamen est intelligendum, arena est, ergò calculus. Multi enim possunt meiere arenas, vt non sit calculus. Sic non sequitur, non emittit vrinas arenosas, ergò non est calculus. Nam aliquando calculus est, nec tamen arenæ meiuntur: & maximè vbi calculus infixus est substantiæ renum. Ergò arena non potest esse constans signum calculi. Verum signa certissima calculi in renibus sunt ea quæ ab Hippocr. scribuntur 6. Epid. & lib. de morbis internis. sexto enim Epid. In renem (inquit) dolor grauis. Et lib. de mor. int. In renem dolor acutus. Horum vtrunque verum est. hic dolor lumborum sæpe extenditur ad nothas costas, &

deſcendit ad teſticulum reſpondentem reni affecto. Prætereà ſtupor eſt cruris eiuſdem partis, idque propter conſenſum neruorum & venæ emulgentis. Et hi primum vomunt pituitam, poſteà vbi intenduntur dolores bilioſa, æruginoſa. Deinde quum vrina deſcẽdit in veſicam & fiſtulam vrinariam, dolor eſt acerbiſſimus, vt ſæpe moriantur. Tum aſtringunt ſe & incuruant, ſubſiſtit vrina, deinde ſubſtillat, ac vacuata vrina miteſcit dolor. Poſtremò deſcendunt arenæ rufę, & rubræ & flauæ, vel medio colore inter rubrum & flauum. Quæritur, an veluti ſunt ſigna calculi renum, ſint quoque ſigna calculi in veſica? Sunt qui negarũt calculum gigni in veſica, eò quòd antè gignantur in renibus. Gal. tamen dicit gigni, ſed ferè albidior eſt, aſperior, & maior, quàm à renibus: quanquam poſſit nihilominus arena è renibus deſcendere in veſicam, & ibi concreſcere in calculum. Si itaque videamus aliquem meiere vrinas arenoſas, difficultate meiendi laborare, dolorem percipere in pube, & prætereà quũ meit, ſentire corpus quoddam graue quod veluti obſtruat os veſicæ, tum certò iudicare poteris calculum eſſe in veſica. Sed ſignum erit certius ſi catheterem immittas in veſicam, & diligenter circunducas in omnes partes veſicæ. Aliquando fluctuat in veſica calculus, & tum facile eſt euellere, vel ſine periculo. At ſi tenaciſſimè inhæret tunicæ veſicæ, non poterit vnquam euelli ſine vitæ periculo: quia interim dum magna vi euellitur & extrahitur, dilaniatur veſica vnde magna febris & inflammatio ſuboritur, & ſtatim moriuntur. Cæterum calculi non ſolum in renibus & veſica, ſed etiam in aliis corporis partibus gignuntur: vt in corde in muliere quadam inuenti ſunt duo calculi

in

in modum testæ limacis: in vtero, quod vidit Hippoc. in capite, qui calculus omnino inhærebat, vt vidimus in liene, vt & scirrhus: in colo intestino, in hepate, in folliculo fellis sæpe in his regionibus: in mesenterio cuiusdam pueri: in pulmonibus, lib. de loc. aff. de eo qui grandines expuebat. Gignitur autem calculus, quia in vesica, vt & in aliis corporis partibus potest esse crassa, lenta, & viscida pituita, quæ à calore concrescat & coëat in calculum. In pueris gignitur sępius in vesica, non alia ratione, quàm quia est iis robustus calor natiuus: idque maximè si vtantur lacte crassiore, intemperante victu, intempestiuo exercitio. Succus enim ille crassus in distributionem alimenti descendit ad renes. horum vis robusta deponit in vesicam, vbi calore lapidescit. Adde his, quòd viæ à renibus ad vesicam sunt molles, laxæ, & facilè cedentes. At in adultis fit potius calculus in renibus quàm in vesica. Vide Gal. in sextum Epid. Quibus igitur in vrina sunt arenulæ, &c. Philotheus putat eas arenas esse detritum aliquod calculi: sed falsum est. Nam aliquando & calculus est, & arenæ sunt seorsùm. Prætereà calculi vesicæ sunt duri, renum verò friabiles. Quinetiam dicit idem Philoth. quod propter capacitatem vesicæ calculus fit sæpius in vesica, quàm in renibus. Imò sæpius generatur in renibus, quàm in vesica. Verum quidem est vesicæ capacitatem aliquid conferre: sed magis causa calculi est robur facultatis renum, & prætereà facilis mollísque via à renibus per meatus vrinarios. Fit aliquando vt pituita ad vesicam delapsa repræsentet calculum, & sua qualitate faciat strangu-riam. Aliquãdo potest esse in vesica & pus & calculus, vt æger reddat vrinas modò purulentas, modò areno-

ſas: vnum non tollit alterum. Poſſunt denique excitari dolores in veſica & calculo, & à pure, & à pituita putri. Quare non eſt fidendum vni ſigno.

SCHOLIA.

VNdecimum diagnoſticum. Si in vrina craſſa, arenulæ ſeu ſabuloſa quædam reſideant, calculi in veſica aut renibus ſignificatio ſit, ſi modo arenulæ illæ diutius retineantur, aut paulatim ac pauca quantitate excernantur: quanquam arenulæ cum vrina excretæ non ſemper in renibus aut veſica concretum calculum, aut diatheſin ad calculi generationem indicant, ſed ſæpiſſimè in iecore & venis vitium eſſe ſignificant. has ſic diſtingues. Quæ propter ſanguinis in venis aduſtionem cum vrina exeunt, ſubtiliores eſſe ſolent, raróque ſubſident: ſed ad matulæ hærent latera. Tales ſæpe per ardentes febres meiuntur, interdum etiam per ſanitatem in quibus iecoris calor eſt feruentior. Ideo autem vrinæ calculo laborantium aqueæ ac albæ viſuntur, quia abſtructis renibus à craſſa materia, veluti per tenue aliquod cribrum effluunt, aut ſanè, quia veſica calculi frigiditate affecta, vrinam neque concoquit, neque renes trahendo expurgat.

APHOR. LXXX.

ΗΝ αἷμα οὐρέῃ καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖ.

SI quis ſanguinem aut grumos meiat, aut vrinam guttatim emittat, dolore ad hypogaſtrium, pectinem & perinæum pertinente, ad veſicam loca laborant.

Hoc in

HOc in Apho. Hippocrates (vt breuis est) nomine vesicæ intelligit partes omnes vrinales, vt satis ostendit Progn. primo. Sunt autem quatuor, renes, vreteres, vesica, & fistula vrinaria. Potest è renibus per vrinarios meatus fluere sanguis purus & liquidus ad vesicam, illicque grumescere: & tum animaduertere oportet an dolor renum præcesserit. Potest erodi aut rumpi vena in meatibus vrinariis, vt effluat in vesicam sanguis, qui in grumum concrescat. Potest etiam rumpi vel erodi vena in vesica aut pene, vt meiatur sanguis & grumi. Est autem grumus nihil aliud quàm concretus sanguis. Periculosissimum itaque est, acerbissimusque percipitur dolor, non solùm quum grumus restitat in vesica, sed etiam quum vel in vtero, vel intestinis, vel in ventre, &c. adeò vt mors impendeat nisi eiiciatur grumus. Iam verò stranguria fit vel propter vesicæ imbecillitatem, vel propter inflammationem in osculo vesicæ, vel ob quantitatem aut qualitatem materiæ: vt quum est grumus, pus, pituita multa, lenta & crassa, quæ viam vrinæ intercipit: item quum est pituita salsa & putris, vel bilis acrior vrinæ permixta. Ad imum ventrem εἰς τὸ ὑπογάστριον. Quidam non magno discrimine legunt ὑποχώστριον, quæ est pars ventris sub vmbilico vbi sita est vesica. Et antiqui ventrem etiam inferiorem vocarunt κύστιν, vnde ὑποκύστριον. Interfœmineum, περίναιον: nonnulli legunt τὸ περιτόναιον.

SCHOLIA.

DVodecimum est diagnosticum, de dignoscendis magnis vesicæ affectibus: scribitur autem hic Aphorismus non

iisdem planè verbis in omnibus exemplaribus: in aliis enim vt in versione Leoniceni & Plantij cum particula disiunctiua (aut) si quis sanguinem, aut grumos meiat aut vrinam guttatim emittat: in aliis cum coniunctiua (&) si quis sanguinem, & grumos meiat, & stranguria laboret: sic enim Hollerius, Fuchsius & Plantius ipsemet Aphor. 39. sect. 7. Quæ licet versiones diuersæ sint, sensum tamen Aphorismi diuersum non faciunt. Hic enim vesicæ totius, hoc est, ceruicis & membranarum eiusdem magno aliquo ac graui affectu, vt phlegmone, si adsit febris: aut vlcere, non quidem profundo aut purulento sed lato si febris adsit, laborantis signa describuntur: ita vt ab illo magno affectu, non solum totum vesicæ corpus grauiter lædatur, sed & partes quæ sunt circa vesicam, quales sunt, vrinæ dicatæ, potißimum vreteres (renes non item, vt qui à vesica paulo remotiores sunt) maximè verò, partes vesicæ proximæ, venter imus, pecten & perinæum, imo & ipsum rectum intestinum non mediocrem noxam sentiant. Nam cum vesica leui aliquo affectu laborat, vt scabie, Aphor. 77. aut arenulis, Aphor. 79. aut vlcere aliquo profundo ac purulento, Aphor. 81. huius lib. 4. eius noxa partibus, quæ sunt circa vesicam non communicatur, sed solum suos manes, suamque noxam patitur. Proinde certum miniméque fallax vesicæ graui aliquo affectu laborantis signum est, si in liquidi aut grumosi sanguinis mictione, imus venter, pecten & perinæum doleant. Certius verò, si is dolor accidat in vrinæ stillicidio. Certißimum autem si tribus hisce symptomatibus vnà conspirantibus, dolor is vesicam partesque vesicæ annexas ac vicinas exerceat. Qui sanguis liquidus fluit, siue à renibus vlceratis siue ab imbecillitate eorundem: siue à rarefacta eorum substantia: aut apertis vel ruptis eorum venis: siue à nimia dilatatione aut ruptione vasorum meatuum: per quos ex vena caua, in renes

in renes vrina percolatur: siue ab imbecillitate iecoris: siue ab exulceratis vreteribus, aut vesicæ corpore, ducat originem: si in cauitate vesicæ colligatur, in grumum concrescit, cum sit extra sua vasa: sanguis autem grumosus diuturna in vesica mora acrimoniam acquirit, quam cum vesica ferre non possit, guttatim vrinam emittere cogitur: Tandem verò grumosus ille sanguis acrior factus putrescit, ab eo putrente phlegmone aut vlcus in vesica excitatur: vnde dolor suboritur, qui non tantum vesicam ipsam, sed & vreteres, imũ ventrem, pecten & perinæum exercet. Ita vt ex tribus illis symptomatis mictione cruenta, thrombosa, & vrinæ stillicidio, istarumque partium dolore vesicam ipsam graui aliquo affectu laborare, facile sit dignoscere.

APHOR. LXXXI.

ΗΝ αἷμα ϗ πῦον οὐρῇ, καὶ λεπίδας, καὶ ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

SI sanguinem aut pus meiat, aut squamulas, grauísque odor adsit, vesicæ exulceratio significatur.

HIppocrates hîc vtitur ea arte, qua vti decet in morbis diiudicandis. Iudicamus enim per signa communia, & propria. Communia per se nihil faciunt ad iudicium morbi, propria faciunt, aliquãdo tamen communia propriis coniungimus, & ex concursu signorum communium cum propriis facimus proprietatem. Sanguinem & pus meiere signa sunt communia, quia vtrunque potest esse à renibus & vesica, ab hepate, thorace, corde, pulmone, &c. Ergo non potest inde colligi vesicæ exulceratio. Quare signis communibus sunt addenda, quæ reuera sunt

propria, & quæ sumuntur ab essentiæ proprietatẽ. Addit squamulas Hippocrates, & anteà furfures: sed oportet priùs vrinas esse naturales. Nam aliquando (vt ante diximus) in febribus ardentibus propter colliquationem & scabiem in genere venoso excernuntur furfures quidam, & item squamulæ ac lamæ, nec tamen est exulceratio vesicæ. Squamulæ igitur mictæ cum vrina naturali sunt exulcerationis vesicæ signum proprium, quia ea membranacea est: quemadmodum exulcerationis renum signum proprium ponebat caruncúlas, quia renes sunt carnosi. Grauis quoque odor, signum est quod maximè facit ad exulcerationem vesicæ, quum videlicet pus grauiùs olet quàm pro puris natura. Si quid puris è vesica excernatur, grauius olet quàm si promanet ex hepate, renibus, thorace, & aliis corporibus. Primum propter loci naturam: quia dum in vesica (quæ est veluti matula totius corporis) diu moratur vrina, acquirit quádam qualitatem, alienam, & veluti putredinem: haud secus ac matula non alia ratione grauiter sæpe olet, quam quod diutius nonnunquam in ea retinetur vrina. Deinde quum pus, quod excernitur ab aliis partibus, permiscetur in transitu multis corporibus, fit vt hinc deponat aliquid fœtoris & graueolentiæ: at pus vesicæ non transit per multa corpora, nec ex permixtione deponere potest fœtorem. Iam si pus vesicæ conferas cum vesicæ pure, aliud grauiter olet, aliud grauius, aliud grauissimè. Quod pus grauiter olet, indicat putredinem, & præterea malum habitum contractum in vesica. Quare tum potionibus immiscemus amara quæ putredinem prohibeant: quemadmodum vbi fœtor est in abscessibus externis, chirurgi suis medicamentis immiscent aliquid aloës, aliquid myrrhæ

myrrhæ, & àlia pleraque amara ad arcendam putredinem & fœtorem.

SCHOLIA.

TRedecimum diagnosticon. Vesicæ vlceratæ certißimum signum est, si quis continenter & non per interualla sanguinem & pus meiat, & squamulas, quæ sunt resolutæ vesicæ particulæ, adsitque grauis odor. Pus enim quod manat ab exulcerata vesica, fœtidum est, tum quia à loco exangui manat, tum quia recens est admodum & breuißimo tempore eductum ex vesica, tum quia non admodum vrinæ confusum est: quò enim pus recentius est ac aliis minimè permistũ, eò fœtidius. Sic enim pus, quod ab exulceratis renibus meiendo funditur, minus fœtidum est, quàm quod ab exulcerata vesica. Cæterum licet hæc tria semen, pituita, pus, in vrinis finitima cernantur: tamen his signis distingui ac internosci possunt. Semen, quia tenue & leue, vrina semper innatat: pus & pituita subsident: pituita tamen crassa atque tenax sibi cohæret, pus verò agitatum mox dissoluitur ac diffluit, item purulenta mistio fœtet plus aut minus, pituitosa verò non item. Pus album & corpulentum, ita vt collum ægrè prætereat: pituita si putruit percolatur facilè, si nõ putruit sæpe longißimè seruata continuitate trahi potest. Pituita à ventriculo, cerebro, aut aliis partibus transmissa velut acceßiones quasdam & affluxus copiosos habet: pus continenter æquale ex vlcere excernitur.

APHOR. LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα φύεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

QVibus in meatu vrinario nascitur tuberculum, suppurato & eo rupto, solutio.

HOc accidit sępe vt intercipiatur vrina, vnde dolores grauissimi fiunt, & intumescit pubes: id fit propter aliquod tuberculum. Vrinarius meatus dicitur ea pars quæ est à vesica ad finem penis. in hac φῦμα, id est tuberculũ oritur. Dicitur autem φῦμα quicquid foras enascitur. Sed hic pro tuberculo interno in fistula vrinaria, & præsertim in collo vesicæ: túmq; æger asserit se sentire dolorem in radice penis. Oritur autem in hac via tuberculum duplex. Vnum, quod materiam habet aptam suppurationi. In quo si non fiat suppuratio, via intercipitur, & accidunt grauia symptomata cum tumefactione pubis, vt sæpe moriantur ægri. Sed tuberculo ad suppurationem adducto, & facta puris eruptione, bene est, & fit solutio mali: hoc est, obstructionis, doloris, suppressionis vrinę & stranguriæ. Ischuria enim est, vbi tota via intercipitur: stranguria verò vbi relinquitur aliquid viæ & spacij ad vrinæ transitum. Alterum porrò tuberculũ est suppurationi ineptum, quod est velut caruncula nata, quia locus perpetuò humectatur: vt videmus carnem excrescere in vlceribus externis, quum nõ resiccantur tempestiuè. Eiusmodi caruncula nonnunquam intercipit vias vrinæ, & quia tum vrina in vesicam regreditur, pubes intumescit. Quòd si catheterem immittere coneris, nihil efficies propter carunculam illam interiectam. Quare ne moriatur æger, cogimur carnem illam consumere aut abrumpere, facta excoriatione in pudendo interno. Quòd si innata illa caro tenella est & mollis, liberabitur promptiùs æger.

SCHOLIA.

Decimumquartum est diagnosticon ad artem curatricem pertinens repetitum sectionis 7. Aphor.57.& Aphor.52 sect.2.lib.6.Coac.& lib.1. de morbis, & de affectionibus. Tuberculum ceu tumor ἀποστηματώδης materiam suppurabilem continens, primigenius, aut fœdæ illuuiei consequens in vrinaria fistula ceu meatu colli vesicæ, quẽ οὐρήθραν Græci nominant, natus, à quo dolor grauis excitari, & vrina supprimi per ἰσχουρίαν: aut difficulter reddi per δυσουρίαν vel στραγγουρίαν consueuit: obstructo nimirum meatu illo vrinario obstructione attenuatoria, non coarctatoria, nõ carnosa. Triplici enim obstructione meatus ille vrinarius obstrui potest. Vna, attenuatoria, est cum vel corpus ipsius meatus vrinarij, aut colli vesicæ ad insignem tumorem attollitur, vt ob phlegmonem, scirrhum, abscessum, vel alium quẽuis tumorem parti ipsi primigenium, vel ob partium vicinarum tumorem, vt vteri, vel recti intestini inflammationem, aut abscessum: nam tumor corporis circundantis meatũ vrinarium, aut vicini corporis facit vt accedant ad se mutuo meatus latera, nec seiungi patiantur. Quod etiam à siccitate in febribus ardentibus fieri posse putat Rhasius 6. de sympto. causis, & thasmi à consumpta humiditate in coitu: quanquam vix vnquam vita superstite meatus vrinarij latera ad eã siccitatem venire possunt, vt coëant, indeque exitum vrinæ prohibeãt. Altera est carnosa, quãdo caro fungosa in medio meatu adnascitur, aut verruca aut callus. Tertia coarctatoria, in qua meatus aliunde impletur, vt à grumo, humore crasso, pure, calculo. Tumor, inquã, ille suppurabilis natus ab obstructione attenuatoria, primigenio ipsius meatus vrinarij affectu excitata, curationem recipit à suppurato & puris eruptione, vnde meiẽdi libertas cõparatur. Potest quidẽ ille tumor suppurabilis digeri, sed non tã faci-

lè quàm ſuppurari, quòd locum obſideat frigidum ac neruo-ſum : quòd digeſtio longius tempus poſtulet quàm ſuppuratio : quòd etiam meiendi impedimentum dolorem augeat, dolor autem cogat naturam moliri ſuppurationem morbo creſcente. Proinde tuberculum iſtud rarò digeri, frequentiſſimè verò ſuppurari ſemper eſt obſeruatum. Quanquam in principio tumoris tentanda eſt omni arte digeſtio, calida aqua affuſa, & olei calentis litu ad aliquot horas, vel etiã diu repetito, vt partis tumentis tenſione non parum relaxata, & dolore non ita grauiter infeſtante, æger vrinam reddere conetur, interim manu veſicæ tumorem ad inferiores partes impellendo, & blandè ac ſenſim premendo. Nam ſic vrina redditur, atque interim tumor diſcutitur. Tuberculum verò ceu caruncula in anfractu colli veſicæ, vel in reliqua penis fiſtula (à quibus & dyſuria & dolor grauis dum meiitur) curatur conſumptione eius quod excreuit. Rumpitur enim, abſumitur, purgatur & cicatrice obducitur : vide noſtrum Paræum & Amatum Luſitanum curatione 19. centuriæ quartæ, & lib. 2. noſtri operis de morbis mulierum.

APHOR. LXXXIII.

Οὔρησις νύκτωρ πολλὴ γινομένη σμικρὴν τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

Mictio noctu copioſè facta exiguam deiectionem ſignificat.

Largior fit mictio interdum à largiore potu, interdũ in ægris & cõualeſcentibus, vbi ſuppreſſis ſudoribus & aluo natura morbum indicat per vrinas: Et in dipſaco morbo febre ardentiſſ. vbi renes admodum concalefacti & reſiccati attrahunt quicquid eſt in corpore humiditatis, ægri perpetuò ſitiunt & meiunt;

meiunt:qui morbus est incurabilis. Sine his contigit extra morbum sanos largiùs meiere, de qua mictione tantum loquitur Hippocrates, aliis prætermissis. Huius rei ratio assignatur à Gal.in com. Nam quum chyli bene in ventriculo confecti sit celeris transpositio in hepar, ita vt parum materiæ in chylum conuersæ confluat ad intestina, tum multa est vrina, & exigua deiectio. Contrà, si pauca sit, anadosis. Noctu dicit, non quòd ob id diem excludat penitus, sed quia (vt testatur Philotheus) noctu ratione somni concoctiones magis fiunt, & excrementorum secretiones.

SCHOLIA.

DEcimumquintum diagnosticon. Mictio si multa de nocte fit, quo tempore scilicet natura concoctioni dat operam, exiguam deiectionem significat: deriuatione materiæ quæ per aluum ferri debebat ad vrinas: & denegato fæcibus ipsis vehiculo: forti quoque attractione chyli ab hepate robustiore aut paulò calidiore exsugente serosiorem ac magis aquosam partem chyli: quò enim chylus in hepate fuerit copiosior, eò & excrementum sequetur copiosius. Integra item & accurata coctione chyli in ventriculo à quo parum admodum fæcis crassiorisque excrementi relictum fuerit, plurimum verò liquidioris substantiæ. Vt enim alimentum obiter coctum in ventriculo multam relinquit fæcem: ita diligenter elaboratum paucam. Hoc autem axioma intelligit habita ratione eiusdem hominis, eodem victus genere vtentis in quo ventriculi, hepatisque cõcoctiones naturaliter ac legitimè fiant. Fieri enim potest, vt ob cibos varios, aut cruditatem, aut cibi in ventriculo non exactam elaborationem, quis plurimum meiat, & simul egerat.

Proinde licet mictio plurima, paucam deiectionē: & plurima deiectio paucam mictionem significet, non tamen vtrūque semper verum ac necessarium est. Potest enim vtrumque supprimi, & vrina & deiectio, in febribus ardentibus: item ex sudoribus: item in his qui ad ascitem præparantur.

Quartæ sectionis Aphorismorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS QUINTUS.

In hac sectione agit Hippocrates de accidentibus quæ dicuntur Επιγινόμενα, *quæ sequuntur immodicas purgationes & epletiones.*

Secundo de vi calidi & frigidi.

Tertio de mulierum affectionibus.

Postremo redit ad ἐπιγινόμενα *quædam.*

APHOR. I.

Σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου, θανάσιμον.

Conuulsio ab elleboro, letalis.

Hoc

HOc Aphoriſmo agit de vehementiſſimo medicamento, & violentiſſimo ſymptomate, quod ſequitur immoderatam vacuationem. Iam antè ſectione 4. diximus veteres vti ſolitos Elleboro, & nomine Ellebori ſimpliciter intelligi album. Porrò commouetur conuulſio ab Elleboro multis modis. Idque vel circa initia purgationis, vel poſt purgationem. Si circa initium purgationis fit, vel quia medicamentum ſua qualitate acri mordet os ventriculi, vel quia idem medicamentum attraxit multitudinem materiæ quæ qualitate & quantitate os ventriculi afficit. Gall. in comment. refert hiſtoriam adoleſcentis qui accepto Veratro circa initium purgationis conuellebatur, ſed cum vomuiſſet æruginoſa, liberatus eſt. Vidimus quendam ab Elleboro conuulſione correptum, qui datis vomitoriis lenitiuis breui liberatus eſt. Eodem fortaſſe remedio ſanatus eſt ille Galeni adoleſcens. Si quando igitur in ægrum incideris qui circa initium purgationis conuellatur, vel vi medicamenti acrioris, vel ratione materiæ attractæ, vtendum medicamentis lenibus quæ contemperet acrimoniam illam, & vomitionem excitent. Si verò poſt immoderatam purgationem accidit conuulſio, letalis eſt. Fit enim eiuſmodi conuulſio ratione medicamenti acrioris, quòd vacuata materia quæ quantitate & qualitate peccabat, abſumpſit & exiccauit proprium illum rorem & humiditatem radicalem neruoſi generis, hoc eſt, muſculorum, neruorum, tendinum & ligamentorum.

SCHOLIA.

HAc quinta sectione primum agitur de quibusdam symptomatibus ἐπιγινομένοις quæ toto genere sunt cōtra naturam, potißimū verò de iis, quæ ad immodicas purgationes & repletiones sequuntur. Deinde de quibusdam pulmonis ac thoracis affectionibus. Tertiò, de vi ac potestatibus calidi ac frigidi. Quartò, muliebrium rerum proprieque ad mulieres pertinentiū historia continetur. Postremò fit reditus ad symptomata quædam ἐπιγινόμενα. Initium autem ideo à conuulsione purgationi superueniente symptomate ducitur, quòd cū libro quarto de variis excretionum generibus siue fiant natura, siue præter naturā, siue artificio medici, per vomitum, sputa, hæmorrhagias, deiectiones, vrinas, disputatum sit, ad quas grauia sæpe symptomata consequantur, qualis est conuulsio & exolutio ab exhausto. Hic familiari exemplo conuulsio proponitur, quæ sæpenumero excretionibus illis nimiis superuenit. Conuulsio autem est neruosarum partium quæ motu voluntario mouentur, ad suum principium inuoluntaria, repente facta & præter naturam contractio. Quæ duplex est, vna quæ fit adhuc, qualis est conuulsionis motus ex morsu neruosarum partium excitatus ab agente natura & excutiente noxam: Altera in facto esse, vt distentio à solo morbo, id est à siccitate aut humiditate: Proinde omnis cōuulsio vel fit vi causæ morbificæ, cum nimirū neruus, aut musculus causam conuellentem intra se continet, inanitionem videlicet, aut repletionem: vel fit vi naturæ agentis ac pellentis noxā: verbi gratia in partibus neruosis, quæ & exactum sensum habent, & societatem per neruos cum cerebro, puris, aut humoris aut medicamenti vapor, aut noxia qualitas neruum, vel cerebrū per neruum offendens excitat vim animalē, quæ inimicam qualitatem deuitans neruū conuellendo contrahit. Conuulsio autem multiplex à medicamēto accidere potest. Vna, quā acrimonia humoris in ventriculo, vel medicamenti,

aut

aut quam mitißima est, & exclusa è ventriculo acri materia statim cõquiescit. Altera, deterior multò, ab ipsa euacuatione ortum habens, dum ægri vltra modũ purgantur, vt in cholera morbo, in quo musculi, præsertim in suris contrahuntur. Tertia mediũ locum obtinet, quæ propter pharmaci efficaciam ex venis primũ, deinde consecutione ex neruis humores ad se vehementius attrahentis accidit, vt ex labore potius & vexatione ægri conuellantur, quam resiccatione. Omnium maximè perniciosa est, in qua vi medicamenti, vt ellebori, ad distributionem vehementius concitata, destitutis primum venis ac arteriis sua æquabili humorum proportione, nõ inanitis tamen neque penitus exhaustis. (Sic enim mors præueniret antequã vis ad neruos deducta esset) neruorum humidum violenter & inæqualiter dißipatus, vnde venis & arteriis per inanitionem contractis, nerui quoque contrahuntur. Qualis venarum, arteriarum, & neruorum à suo humido resiccatio, licet in hecticis & tabidis appareat, non tamen hos conuelli necesse est, quod nimirum illis accidentaria quædam humiditas & mala colliquatio, vt scribit Hip. semper adsit, vnde nerui humectari poßint. Ergo quæ cõuulsio in hypercatharsin albi ellebori cadit, est calamitosa, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμίᾳ: quòd ab exhausto fiat, quæ causa est insanabilis. Vnde Hip. non ὑπὸ ἐλλεβόρου, sed ἐξ ἐλλεβόρου, dixit, ὑπὸ enim significat causam efficientem, at ἐξ significat absentiam ellebori, vt elleborus suo functus munere & post absolutum pensum conuulsio sequatur.

APHOR. II.

Ἐπὶ τραύματι σπασμὸς ἐπιγινόμενος, θανάσιμον.

Conuulsio à vulnere, letalis.

Επιγινόμενον apud Hippocratem & Gal. eſt malum ſymptoma, quod malo morbo ſuperuenit, tamen dicitur etiam aliquando de bono, vt qui ardente febre correptus eſt ſi rigor ſucceſſerit, &c. li. 4. Apho. 58. & item 64. ἐπὶ τραύματι, aliàs legitur τρώματι. Philotheus diſtinguit, quia (inquit) τραῦμα eſt ſolutio continui in carnoſa parte: τρῶμα verò in neruo: ſed errat cum idem apud Hipp. ſignificent, vt videre eſt in prorrh. & li. 6. de vulneribus. Tertio tamen Prorrh. & ſexto Epi. author eſt Gal. τρῶμα ſignificare omnem inſignem noxam à cauſa externa, vt ſunt luxationes, contuſiones, exanthemata, abſceſſus, hæmorrhagia caſu commota. Ergò ἐπὶ τραύματι, ſeu τρώματι, à vulnere. Quæritur cur conuulſio ſequatur ex vulnere: propter quatuor cauſas. Aliquando enim vbi infligitur vulnus, incidit in magnas venas & arterias. Sequitur tum magna hæmorrhagia, à qua conuulſio, nonnunquam animi deliquium: Sed ab hac conuulſione & ſyncope non ſemper moriuntur. Aliquando vulnus infligitur in neruoſum genus, cuius vulneris ratione ſequitur conuulſio partium neruoſarum, qui dicitur ſpaſmus. Tertia cauſa eſt, quia inde fit inflammatio, quæ cum genus neruoſum occupat, conuulſio ſequitur. Quarta cauſa, quia aliquando eſt anguſtior exitus puris & ſaniei acris, quæ retenta mordicat & irritat neruos, conuulſionémque inuehit. Id ſæpe accidit vbi non bene purgatur vlcus, aut cum ante tempus clauditur. Gal. in comment. dicit eiuſmodi conuulſionem fieri è directo partis vulneratæ. Sæpe tamen docet experientia, quòd vbi vulnus eſt in dextra capitis parte, pars ſiniſtra cõuellitur: & contrà, vbi vulnus eſt illatum in partem ſiniſtram, dextra conuulſione laborat. Letalis autem eſt, non tanquam ex neceſſitate, ac ſemper mortẽ affe-

rat, ait Gal. sed admodum crebrò.

SCHOLIA.

Conuulsio autem quæ in vulnus incidit, calamitosa, ad quam nimirum si non semper, at certè magna ex parte mors sequitur. Nomine autem vulneris, in audienda omnis grauis offensio à causa externa, vt luxatio, vstio, contusio, vulnus partis principis aut neruosæ, punctura nerui. In his enim omnibus occluso, vel non satis patente foramine, vel aucto intus dolore, copia humoris quam dolor allicit cohibita, neruum inflammat & replet: ex quo sequitur conuulsio primùm quidem partium quæ è directo inflammationi respondent: deinde totius corporis vbi ad principium ipsum intemperies vel humor vel inflammatio peruenerit, tum propter acrem sensum neruosarum partium, tum ob magnam, quam habet cum cerebro, communionem. Conuulsio quoque quæ in vulnus incidit, sequitur alias causas, vt immoderatam hæmorrhagiam, exhaustam neruosarum partium humiditatem natiuam, dolorem vehementem, humoris ad interiora refluxum, puris vaporem aut acrimoniam, aut noxiam qualitatem, medicamenti acrioris, quale est euphorbium, intempestiuam admotionem, nerui nudi refrigerationem, exitum denegatum puri aut saniei ab incautè clauso vulnere. Quæ omnes conuulsiones calamitosæ sunt, potißimum si in partem aliquam vulneratam præstantem incidat. Sic enim lethalis planè est conuulsio, capite aut sine musculorum vulneratis. Vel sauciatis musculis temporum, aut etiam capite ipso. Vel euanescente tumore qui prius in vlcere parte postica apparuerat. Vel nullo superueniente tumore in vulneribus: tum enim suspicio est humores ad partes nobiles refluxisse: vel cum in op-

posita parte fit conuulsio, vt sæpe fit in vulneribus capitis. Vide Aphor. 12. sect. 3. lib. 1. Coac.

APHOR. III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, κακόν.

A Copioso sanguinis fluxu, conuulsio, aut singultus, malum.

HIppocrates lib. prorrh. rectè dicit, Si larga, si violenta, si multa effusio sanguinis est, interdum ad conuulsionem æger deducitur. Soluit autem venæ sectio per vices, quod etiam vsu experimur. Hoc Aphorism. non ponit Hippocrates θανάσιμον, seu κακὸν, quod Galen. dubitat an idem significet quod letale. Sed aliquando fit hæc conuulsio ad quam etiam sequitur animi deliquium, nec propterea moriuntur. Vidimus quinquagenarium hominem qui sanguinem emisit quantum duo vasa aquaria (*deux seaux*) capere possent, incidisse in conuulsionem & animi deliquium, sed tandem conualuisse admotis cucurbitulis, & venæ sectione. Quare malum reuera est, non tamen letale. Nonnulli in hæmorrhagia è naribus fronti & temporibus applicant valdè refrigerantia, & repellentia vt sistant hæmorrhagiam. Galen. eos reprehendit, vultque maiorem esse spem in cucurbitulis & phlebotomia ad reuulsionem. Tum itaque cephalæa vtriusque lateris aperiatur angusto foramine, & per vices sanguis detrahatur. Quod si dum prorumpit sanguis è naribus medicus adhibuerit fronti, temporibus, naribus medicamenta valde refrigerantia, inde sequetur conuulsio,

uulſio, non propter hæmorrhagiam, ſed quia refrigeratur cerebrum & repletur. Præterea, quod ipſi vidimus motu critico, cum ita refrigerãtibus reprimimus, & repercutimus ſanguinem ad interiora, ſæpè defluit in pulmonem, & fauces, & æger ſuffocatur. Iam conuulſio, vt ait Philoth. fit in omni parte quæ vltrò mouetur. Singultus ſpecies eſt conuulſionis, fitque in orificio ventriculi propriè, ob id quidam non rectè voluerunt eſſe tantum animæ affectum, cum ſit etiam affectus corporis. Vtrumque itaque & ſingultus & conuulſio ab inanitione, letale eſt.

SCHOLIA.

Conuulſio aut ſingultus ſi inciderint à nimia ſanguinis profuſione per nares, aut à profluuio muliebri, aut vulnere, funeſta, quod illa conuulſio & cauſa inſanabili & ſymptomate ipſo calamitoſa ſit. Ideo autem conuulſio ad immodicam ſanguinis profuſionem ſequitur: quòd venæ & arteriæ commoderata ſanguinis quem continent proportione deſtitutæ depleantur, depletæ contrahantur, & contractæ contrahant neruos. Vel quòd venæ exhauſtæ à vicinis partibus trahunt, & velut mutuum beneficium repoſcunt: indeque exſiccatæ longa effuſione ſanguinis, à neruis alimentum repetunt. Quo fit vt nerui ſiccati ac contracti ad ſuum principium, quaſi ſuppetias petant, conuellantur. Aut ſanè, quia venæ & arteriæ immodicè exhauſtæ, totum ſpiritum, nedum ſanguinem ab extremis partibus intrò rapiunt, vnde refrigeratio neruis ſubito accidit, ac proinde conuulſio extemporanea eſt, non diuturna: non à cauſa præter naturam, ſed potius ab agente natura, & noxam ex inanitione pellente, orta. Nam citius quidem intereat æger exhauſto vniuerſo ſanguine: quàm in primum conuulſionis genus incurrat. Repetitur

hic Aphorismus, Aphor. 11. & 13. sect. 2. comment. 1. in lib. 4. Coac. Singultus verò ad immodicam sanguinis profusionem sequitur ob frigiditatem & siccitatem ex immoderata vacuatione in eo contractam quam natura depellere nititur motu conuulsioni haud absimili.

APHOR. IIII.

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

A Purgatione immodica conuulsio aut singultus superueniens malum.

Istud iam antè dictũ est, nomine Ellebori nos intelligere omne vehemens pharmacum. Purgationem nos intelligimus siue fiat spontè, siue arte per vomitiones, deiectiones, &c, nec potest non esse malum, si hãc sequatur conuulsio. Nam purgatio ipsa est inanitio quædam. Cõuulsio autem, aut singultus ex inanitione est letifera, Sic omnis purgatio immodica exitialis est.

SCHOLIA.

IN hypercatharsi nerui ideo conuelluntur, quia immodica sanguinis euacuatio è venis ac arteriis, ad se euocat spiritum & sanguinem in neruis contentum: vnde nerui suo illo humido, quo nimirum humectantur, inflantur, tenduntur, destituti, contrahuntur: contracti, conuelluntur. Quanquam nec venas nec arterias, nedum neruos, ita exsiccari ac suo humido exhauriri verisimile est, quin illis sui illius humidi aliqua supersit portio: alioquin venarum immodica euacuatio mortem prius adferret, quàm ad neruos deducta esset. Quin potius in hypercatharsi succi qui in massa sanguinis continentur, non toti ac vniuersim euacuantur, sed tantum vltra eam proportionem ac latitudinem quam in massa

sangui-

sanguinis obtinent, educuntur. Quando enim medicamentũ purgans tantum humoris sibi familiaris vacuauit, vt illum ad suæ latitudinis extremum purgauerit: alium secundum, item tertium alium sequi paratiorem adoritur ac superpurgat. Quibus omnibus ad extremum suæ latitudinis vacuatis, sanguinem, reliquiarum aliorum succorum adhuc participem, quem natura tanquam vitæ thesaurum retinet, superpurgat. Vnde mors tandem subsequitur, sed non prius, quàm conuulsio, exolutio, aliaque symptomata præcesserint, & ad aliorum succorum vltra suam latitudinem expurgatorum euacuationem, subsecuta fuerint.

APHOR. V.

ΗΝ μεθύων ἐξαίφνης ἄφωνός τις γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

SI ebrius quispiam derepente obmutuerit, conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut qua hora crapula soluitur, vocem recuperet.

RArus est apud nos is casus, nempè derepentè obmutescere ex ebrietate, & conuulsos exanimari. Sed sæpe accidit nostris, vt per ebrietatem fiant phreniticis similes, & delirent, donec vinum edormierint. At si obmutescant, statim morientur, perinde atque apoplectici. hoc fit ratione vinorum acrium, vinosorum & crassiorum: qualia erant Coa, Rhodia, Cretica. Item quia locus calidus est, & calor natiuus debilis, & præterea ob peculiarem naturam eorũ qui ebrij sunt. *Si quis igitur repentè mutus fiat ex ebrietate*, &c. Gal. de placitis Hipp. & Plat. & lib. de rat. vict. in morb. acu. & de symptom. causis, interpretatur quid sit ἄφωνος apud Hipp. Est itaque propriè non is qui non loqui-

cur,sed qui sine sensu & motu,& voce est,vt contingit apoplecticis. *Conuulsus moritur.* Non est necesse vt moriantur: tamen verisimile est Hippo. id expertum esse, quia dum Coum vinũ acrius calfaciebat, & siccabat neruorum humiditatem,fiebat conuulsio,vnde mors. Contingit ergò in ebrietate, vt vinum efferuescat ac repleat caput,& intercipiat non solum venas & arterias iugulares, sed etiam præsertim venas & arterias quæ sunt in plexu choroide. Intercipiuntur autem his tribus potissimum,copia sanguinis,vaporibus,& quia vinum quodammodo sanguinem fermentat & ferue-facit. vbi sanguis concepit calorem vini, maiorem locum occupat quàm anteà,quo fit vt venæ plexus choroidis & arteriæ distendantur, & meatus spirituum intercipiantur, vnde illic ἀφωνία & conuulsio. Item ab acri vapore vini nimium incalescunt & resiccantur nerui & fit conuulsio. Tertia ratio est quia vinum sua caliditate & tenuitate humores corporis exagitat,ner ui infirmi & debiles humoribus illis & qualitate vini facilè opplentur,à qua plenitudine cõuulsio. Quapropter non existimandum conuulsionem hanc fieri à refrigeratione neruorum,vt vult Oribasius, cum potius fiat à plenitudine. Et obmutescunt etiam propter immodicam repletionem neruorum recurrentium. Conulsi igitur,& ferè apud nos suffocati, à plenitudine scilicet moriuntur,vt apoplectici: nisi, inquit, febris corripiat,&c. Febris hanc conuulsionẽ soluere potest, quia coquit,incidit,& tenuat,discutiens materiam illam frigidam humidam neruos opplentem. Vinum enim immodicè sumptum,non modo nõ calfacit,imò potius refrigerat, calore natiuo reddito imbecilliore. Sed idem vinum præstantissimum potest, vt & febris, sanare conuulsionẽ,quia quæ mala suæ substantiæ tenuis

nuis copia inuexit, eadem sua qualitate tollit calfaciẽdo & exiccando. Quare colligendum est hanc conuulsionem quam febris & vinũ soluũt, esse à plenitudine. *Aut ad eã perueniens horam*, &c. Ambiguitas est de crapula. Aliis enim tardius, aliis celerius. Considerãda natura ebrij & vini. Nam ij citius & diutius inebriantur quibus venæ sunt angustiores, nimis calidæ, & cõstitutio corporis, præcipuè capitis densior. At quibus & suturæ magis patent, & itẽ venæ, capitisque & venarum natura ac constitutio est frigidior, iis celerius soluitur crapula. Iam in vini natura, & consistentiam, & qualitatem, & quantitatem spectamus. Vinum crassum & nigrum stabiliorem facit ebrietatem. hinc qui zytho hordeaceo, aut ceruisia inebriantur, longiore tempore manent ebrij. At à vino tenui breuior est ebrietas. In quantitate, multitudo vaporũ non tam facelè discutitur, neque tam breui tempore quàm praua copia. In qualitate si vinum sit fortius, citius inebriabit & diutius. Ob id dicit Oribasius crapulam solui 7. aut 9. hora, quia fortasse Byzantij, vbi ille medicinam faciebat, frigidior erat regio, vrina nimis crassa & valida. At Gal. ex Hipp. dicit quod soluitur crapula aliquando 2. die, aliquando 3. & ita terminum ebrietatis constituit tertium diem. In his regionibus soluitur potius, vt in regione Oribasij, 7. aut 9. hora, quam vt scripsit Hipp. Gal. & Philoth. sed citius, & tardius pro natura ægri & vini. *Loquatur.* Alij dicunt nos debere expectare sitim, vt febrim.

SCHOLIA.

PRognosticon est experientia Hippo. confirmatum, repetitum secundo de morbis. Si quis ebrius vino & somno sepultus cum interceptione motus, sensus & vocis iaceat: qualis interceptio nec fortis nec debilis apoplexia esse potest, sed

potius affectus quispiã apoplexiæ similis. quòd iis à solis vaporibus, nõ à crassis humoribus, vt apoplexia, excitetur: quòd is motum & sensum planè non tollat, vt apoplexia, sed solum stupidũ reddat: quòd is non in paralysim, vt apoplexia sæpe, sed in conuulsionem desinat: aut si apoplexia sit, erit ea debilis apoplexia, quæ fit prohibito vitalis spiritus ex quo animalis recreatur, aditu ad cerebrum, & impedito exitu animalis spiritus ad inferiora, vt illis motum & sensum impertiatur: nimirum per obstructionem venarum iugulariũ à vini vaporibus contractam. Qualis apoplexia solutu est facilis, quòd vapores ipsi facile dissoluantur, eoque promptius quòd in loco sunt calido, nimirum venis iugularibus. Is autẽ ebrius, non particulari sed vniuersali conuulsione ob affectũ cerebrum prehensus moritur: nisi hunc febris corripiat, quæ sit conuulsioni analoga. nam conuulsioni febrem superuenire melius est, quàm conuulsionem febri: aut cum ad id tempus peruenerit, quo crapulæ soluuntur, vocem recuperet.

APHOR. VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

QVi distentione corripiuntur, intrà quatuor dies intereunt: si verò has effugerint, incolumes euadunt.

EOrum meminisse oportet quæ diximus Apho. 26. lib. 2. Febrem in conuulsione, &c. & 57. lib. 4. Qui conuulsione, aut distentione, &c. Tetanus rigor est & æqualis conuulsio in anteriorem, & posteriorem partem. Morbus est acutissimus & crudeliss. quia est intolerabilis cruciatus propter contentionem omnium neruorum, vbi ergò videmus aliquem corripi hac cõ-

uulsione,

uulsione, tum iudicare oportet mortem prima periodo, hoc est quaternario primo, quia morbi acutissimi soluuntur die quarto: vbi quidem est vegetior sensus, natura mollior, & cruciatus ille nullas dat naturę inducias, ita vires naturales & vitales profligantur, ita dissoluuntur spiritus, vt sæpè moriantur, vel intrà 20. horas. Ἀλίσκονται, hoc verbo vtitur Hippocrates, vbi indicat magnitudinem passionis. Pereunt, nisi corripiantur febre, vt Aph. 57. li. 7. Si verò hos dies effugerint, & melius habeant, sani fiunt, hoc dicit quia magna ex parte id accidit, nam etiam vltra quartum diem potest perseuerare conuulsio in corpore duriore, & non ita sensus vegeti, ac vbi magnus est animus.

SCHOLIA.

Prognosticum est de tetano. Quos tetanus exercet, id est, musculorum antagonistarum æqualis conuulsio, vt quibus vniuersum corpus, potißimum verò ceruices obriguerũt, vt nullam in partem moueri poßint, intra dies quatuor intereunt, quia tetanus peracutus est morbus, & peracutorum more intra quatuor dies vel ad salutem vel ad mortem finitur: intereunt autem doloris acerbitate & partium impedimento, quarum officio vita carere nequit. Quod si effugerint eos dies quatuor, conualescunt, quòd vires natura colligat ad causæ morbificæ depulsionem, ipsa doloris & intercepta actionis impatiens: adiuta præsertim conuenientibus auxiliis, aut febre superueniente. Tetanus autem non tam causæ magnitudine quàm symptomatũ vehementia funestus est. Cuius vis maximè in ceruice elucescit: afficitque diaphragma per consensum, quia à quarta vertebra ceruicis producuntur nerui ad diaphragma: proinde ceruice conuulsionem patiente non poteſt non affici diaphragma, ac proinde

Impediri respiratio. De tetano vide Aphor. 57. lib. 4. & 12. lib. 6.

APHOR. VII.

TA' ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ἥβης γίνεται μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων γίνεται, τουτέοισι τὰ πολλὰ ξυναποθνήσκει.

EPilepsia ante pubertatem amotionem recipit, post vicesimum verò quintum annum ferè comitatur ad mortem vsque.

DIximus libris præcedentibus epilepsiá esse morbum puerilé, quia pueris neruorum natura mollis est & imbecilla: præterea ea ætas propter vitá intéperanté, & intempestiua exercitia colligit crudos humores, qui facilè à neruis excipiuntur, vnde fit epilepsia. Si itaque morbus comitialis primis mensibus & annis pueros inuaserit, spes est solutionis morbi in mutatione ætatis. Succedet enim ætas calida sicca quæ materiam morbum constituentem tenuabit, incidet, quæ illam frigiditatem & mollitiem, ac humiditatem corriget, simulque neruosum genus roborarit. Tamen nô expectata ætatis mutatione possumus morbū profligare, si vtemur frictionibus, si dabimus balanos, qui reuellant, si instituemus vitæ rationé quæ calefaciat, & siccet, & leuiora ité medicamenta. Si his nihil proficiamus, expectanda erit pubertas, qua fiet acrior calor, vnde humiditas illa neruorū corrigeretur, & nerui robustiores reddentur. Tumque ad remedia redire poterimus, & naturá arte nostra iuuare, quo facilius vincatur malū. Galenus circumscribit terminū pubertatis à 14. anno vsque ad 25. sed istud intelligendum magna ex parte, quando alij celerius, alij tardius pubescant;

ſcant,& aliis extendatur pubertas vſque ad 30. Iam μετάστασις propriè dicitur ab Hipp. & medicis tranſmutatio morbi in morbum, vt pleuritis aliquando tranſmutatur in peripneumoniam. Tamen hoc loco idẽ ſignificat quod μεταβολὴ, hoc eſt mutatio, & ſolutio morbi, λύσις. Gal. magis probat vt hoc modo interpretemur quàm aliter. verum morbus comitialis reuera ſoluitur & ſolutione propriè dicta, propriè dicta μεταστάσει. vt hic puer hoc morbo ſoluetur beneficio ætatis, vel adhibita recta victus ratione & iuſtis remediis, hæc eſt ſolutio: alter, idque per μετάστασιν, incidet in febrem quartanam, & ita liberabitur epilepſia. Poſſunt, vt ſcribit Gal. 6. Epid. commoueri hæmorrhoides & varices in cruribus, tranſlata materia à capite in crus, & ita ſoluetur epilepſia. Poteſt item fieri, vt qui anteà erat epilepticus, fiat podagricus. *Quibus autem 25. poſt annos pubertatis*, &c. Notandum eſt quod ſi quis nunquam laborauerit epilepſia ante 25. annum, eo morbo correptus poſt 25. annos, vix poterit ſanari, quia morbus maximè repugnat ætati. Et quanto longius à 25. anno inuaſerit, tanto contumacior erit, & ſolutu difficilior, nõ tamen omnino inſanabilis eſt, & ob id addidit τὰ πολλὰ, quia in declinatione ætatis ſoluitur. Morbus comitialis ſolet ſolui pubertatis tempore, & primo partu, alioqui conſeneſcit, niſi inquit Aurelianus, natura diu luctante, & iuſtis medicamentis, ac moderata victus ratione ſuperetur. *Commoriuntur*, aliter inueteraſcunt, vel diu perſeuerant.

SCHOLIA.

Prognoſticum eſt de epilepſia. Epilepſia quæ eſt conuulſio vniuerſi corporis periodica cum mentis & ſenſuum obla-

ſione, ſi ante pubertatem indicat, vt pueris ob nimiam crudi humoris abundantiam & neruorum infirmitatem. Curationem recipit, cauſæ morbificæ amotione ſcilicet, non alterius morbi ſucceßione, per ἔκλαμψιν id eſt fulgore emicante caloris natiui materiam coquentis, & abſumentis humiditatem crudam, neruoſque confirmantis. At ſi poſt 25. ætatis annum ſuboriatur, maximam partem commoritur manetque inſanabilis quòd inſanabilem cauſam habeat in vitio cerebri: & quia non poteſt ſperari aut habitus aut temperamēti in melius mutatio, quòd iuſtum magnitudinis modum iuuenes attigerunt.

APHOR. VIII.

Ὁκόσοι πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ἀνακαθαίρονται ἐν τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ἐμπύημα μεθίσταται.

QVi pleuritide laborat, niſi intra dies quatuordecim ſupernè repurgentur, iis in empyema fit mali tranſlatio.

HIc Aphoriſmus cum multis ſequentibus ſcriptus eſt in Coacis præſagiis. pleuritici propriè dicuntur quibus inflammata eſt membrana ſuccingens coſtas, & hæc vera eſt pleuritis. Oportet intelligere quid ſcribatur à Gal. in comm. Aphor. 12. lib. 1. & 1. de criſibus, quod pleuritides magna ex parte ſoluuntur intra 14. dies, aut die 14. quia ſunt acuti morbi. Morbos ſolet natura ſoluere excretione, coctione, abſceſſu, & metaſtaſi. Excretione, vt cum per febres ardentes mouet ſudores, vomitiones, &c. In pleuritide quoniā mouet expuitiones 14. diebus. Si ſpuere incipiunt ſtatim primo die, aut ſecundo, iudicamus morbum breuiorem fore, ſi verò nono, vndecimo, longiorem. Denique quò tardius apparet ſputum, eò longius protrahitur

morbus,

morbus. Vbi natura robuſta,& materia non eſt contumax,ſoluit morbum per excretionem, hoc eſt, expuitionem, alioqui conuertitur ad ſuppurationem, materiam illam coquit,& in pus conuertit. Pus autem vbi acrimonia ſua corroſit tunicam illam ſuccingentem,effunditur in ſpatium thoracis; & ita per hos expuitur, vel deiicitur aliquando per inteſtina aut veſicam. Cæterum ἀνακάθαρσις vox eſt peculiaris Hippoc. pro repurgatione per ſputa, ſic κάθαρσις, ſed rarius, vt quæ vox ſit ambigua, vt de menſtruis & de purgationibus quæ fiunt per medicamenta. Quæſtio eſt, an oporteat ſupputare 14. dies ab eo die quo cœpit ſpuere pleuriticus, an à principio morbi. Supputandum à primo die totius morbi. Fuchſius abuſus eſt hiſtoria Anaxionis lib. 3. Epid. & malè hanc citauit, primum Anaxio pleuriticus non cæpit ſpuere liquida 17. die, ſed 11. deinde non eſt iudicatus per ſuppurationem, ſed per ἀνακάθαρσιν & ſudores. Tertius error eſt quod à 17. die ad 34. numerat dies 14. cum reperiantur 17. Porrò Hippocrates in hoc Aphoriſmo ſcribit expectandam eſſe ſupputationem vbi æger non eſt per ſputa repurgatus in 14. diebus, quod intelligendum eſt fieri magna ex parte.

SCHOLIA.

Prognoſticum de ſolutione pleuritidis. Quicunque pleuritici, non inchoata ſed abſoluta obſeßi pleuritide quæ eſt inflammatio tunicæ coſtas ſuccingentis, ex ſanguinis biliosi affluxu per venam intercoſtalem mammariam, vel azygon: aut ipſius humoris orgaſmo, aut doloris acerbitate; aut alterius morbi ſucceßione: non expurgantur per expectorationem materiæ quæ facit pleuritidem, neque remediis à

medico tentatis cedunt, vt sanguinis detractione, alui deiectione, diæta, admotis lenientibus, ac cucurbitulis parti quia materia contumax hæret conclusa parte dolente: intra decimumquartum diem aut vigesimum ad summum ab historia morbi finiuntur ad mortem, si quod aliud malum appareat, antequam ad suppurationem ventum sit: aut si nullum perniciosum signum accedat, collecto pure in loco phlegmones, vomicam excitant, atque in suppuratum degenerant, rupta ea vomica, & effuso pure in spatiũ inane thoracis. Rarò autem apud nos eiusmodi suppurationes fiunt, quia multo sanguine detracto & purgatione, topicisque remediis anteuertimus.

APHOR. IX.

Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ ὀκτωκαίδεκα ἐτέων μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

TAbes iis maximè ætatibus fit, quæ à decimooctauo anno sunt ad tricesimumquintum.

HIc Aphor. scriptus est lib. de Coacis præsagiis & 2. Prognost. Tabes dicitur multis modis, aliquando est marcor, & cachexia totius corporis ab abscessu aliquo interno visceris, vt hepatis, idque sine vlcere pulmonis. Est & tabes renalis, cum nonnulli ab vlcere renum contabescunt & emarcescunt. Est & dorsalis tabes. propriè tamen tabes est ab vlcere pulmonum propter ruptam vel erosam venam. Et est quod sæpe scribit Gal. tabem fieri vel à ruptione venæ in pulmonibus, vel à defluxu capitis in

pulmo-

pulmones;cum videlicet hæc fluxio erodit venam in pulmone,& facit vlcus, tabes itaque fit à 18. anno ad 25.in adolescentibus,& à 25.vsque ad 35.in iuuenibus. comprehēdit enim ætates duas, τῶν νεανίων καὶ νεανίσκων, idque propter ruptam venam vel erosam, vel defluxionem vndè vena rumpitur, aut eroditur. In adolescentia quia copia est sanguinis, qui vasa pulmonis distendit & rumpit, necesse est subinde consequi tabem.Fit etiam venæ ruptio à rebus externis,vt vociferatione,&c.In iuuenibus sanguis est acrior: præterea ob vitam intemperantem ac violentam, & exercitia intempestiua, sæpè colligunt acria excrementa, quæ erodunt vasa, vnde sanguinis spuitio, quam sequitur tabes. sæpe etiam in iisdem rumpitur vas pulmonis,à rebus externis.

SCHOLIA.

PRognosticon de ætatibus ad tabem obnoxiis. Ea enim tabes quam parit pulmonum vlcus, in adolescentiam & iuuentutem potissimum cadit: non quidem ex qualibet causa,vt destillatione ferina à capite, aut à suppurato pleuritidi superueniente: sed potius à ruptura, aut apertione vasorum pulmonis. Quæ illis contingit, non tam ob incautum ac intempestiuum viuendi genus ferè illis consuetum.cum hæc occasio omnibus aliis morbis sit communis: quàm ob sanguinis copiam, quæ in his ætatibus abundat: indicio est hæmorrhagia quæ illis citatur ex facili. Item,ob eiusdem sanguinis acrimoniam & efferuescentiam, propter vicinum cor, & vitæ institutum in laboribus & exercitiis:in qua sanguinis efferuescentia & fusione à calore,

maior locus necessario occupatur, vt inde in pectore vasa facilè rumpantur. Quinetiam copia sanguinis, in otiosis, aut in quibus sanguis ad inferiora non trahitur, vel supprimitur, facilè ad superiora fertur, atque in illis partibus redundat. Quo fit vt podagricis & arthriticis, materia translata ab articulis in pulmones: item suppreßis mensibus, hæmorrhoidibus, aut alia solemni euacuatione mulieres frequentißimè in hæmoptoisin incidunt. Pueri autem non sunt obnoxij tabi, quia in illis sanguis tum in alimentum tũ in incrementum absumitur, & si catarrhi ferini vrgeant, humido multo acrimoniæ obtunduntur, neque senes, ob sanguinis paucitatem, calorem exiguum, humores frigidiores, errata pauciora in victu. Veteres tabem ab vlcere pulmonum φθείωμα, vocabant: quod & consumptione sanguinis & infectione aëris, quem spirando ducimus, habitum corporis omnino extenuet.

APHOR. X.

Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν πνεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται.

QVibus ex angina ad pulmonem mali fit conuersio, ij intrà dies septem moriuntur: si verò hos effugerint, purulenti euadunt.

ANgina propriè dicta est inflammatio musculorum laryngis internorum qui eam claudunt, & hæc periculosissima est. At minus periculosa est ea, in qua inflammantur laryngis musculi externi aperientes. In hac est tumor externus, & nonnunquam rumpitur sua sponte abscessus, vt pus expuatur, aliquando

quando fomentis, & vnguentis rumpimus, aliquando lanceola configimus. Quare sanabilis est. Philotheus(& rectè) dicit Hippocr. hic agere de vera angina quæ fit in musculis laryngis internis, in qua nullus apparet tumor in faucibus: hæc cum rumpitur, non sentiunt ægri dolorem in larynge, facilius spirant & degluriunt, & liberantur quidem, sed per metastasin: nam pus in pulmones descendit, & ita ex angina fit peripneumonia. Quam metastasin colligemus ex propriis peripneumoniæ signis, atque ij statim quarto aut quinto vel ad summum septimo die moriuntur. Si verò hos dies effugerint, suppurantur. Non dicit quod debeant omninò seruari, sed magna ex parte. nam si pus effusum non fuerit expurgatum, tabes sôlet succedere. Εμπύμα dicitur suppuratio omnis in quacunque parte corporis. Secundò, vbi abscessus est in viscere aliquo, liene, rene, ventriculo, &c. Tertiò, dicitur maximè & propriè in thorace, quando pus effunditur in spatium thoracis. hoc loco intelligitur ἐμπύημα propriè de his quibus est suppuratio facta in thorace.

SCHOLIA.

PRognosticon de conuersione anginæ in peripneumoniam. Ea enim, quæ nihil aliud est quam inflammatio musculorum propriorum laryngis & quæ planè funesta est per se, ob interceptionem viarum, quibus aër ducitur, spiritusque ad cor fertur, & fuligo excluditur: si effuso pure in pulmonem, vel materiæ morbificæ adhuc crudæ symptomatico ad eundem motu, vnde peripneumonia fit, conuertatur: in-

tra septem dies non à primo morbi die, sed à translatione symptomatica, interimit: interceptione officij ad vitam necessarij feritate materiæ quæ in angina vitium insanabile contraxit, & difficultate curandi: adde quòd peripneumonia morbus est peracutus, qui intra septem dies ad salutem aut ad mortem iudicatur. Quod si hos dies effugiat, empyema suboritur vtraque thoracis parte: pure quod expectorari non potuit, pulmonum facultate expultrice labefactata à materia, quæ præcedentis morbi successione in eos irruit, feritate, in spatium thoracis effuso, & calore loci cordisque propinquitate suppurationem promouente. Additur conditio in Coacis, nisi eductio fiat pituitæ: quæ tamen vix vnquam locum habet, nisi in morbo leuissimo & materia admodum benigna. lib. 6. Epid. Hippocr. ait anginosos non peripneumonicos sed pleuriticos fieri: sed ibi non de vera angina loquitur, sed de secunda specie anginæ, vnde vocat ἐρύθημα συναγχικόν.

APHOR. XI.

Τοῖσιν ὑπὸ τῆς φθισίων ἐνοχλευμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅπερ ἂν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὄζῃ ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι θανάσιμον.

QVi tabe infestantur, si sputum quod extußiunt olet grauiter carbonibus intectum, & capille defluunt, letale.

SÆpè fit post suppurationem, quòd pus acrimonia sua exulcerat pulmones, & fit tabes, in Prognost. habes indicia suppurationis & tabis. Ex hoc Aphorismo cognoscemus mortem esse in ipso limine, si

mine, si sputum, aut pus quod expuit tabidus grauiter oleat impositum carbonibus. Si etiam sputum iniicitur in aquam marinam, & fundum petat, quia spiritu est destitutum, signum est mortis propinquæ. Omne enim sputum naturale supernatare debet. Aliud signum mortis propinquæ est, si cum anteà multum puris expuerit, iam nihil expuit, si nugari, & delirare incipiat. Omne quidem sputum tabidorum grauiter olet, adeò vt halitus tabidi inficiat. Sed antè animaduertemus, num sit aliquod vlcus in ore vel gingiuis, vndè pus grauem illum odorem contrahat. Quod si non est, dicendum esse à pulmonibus, iudicandumque in partibus spiritualibus & humoribus esse cacoëthiam quandam & putrefactionem. letale quoque est si capilli defluunt à capite in tabidis, quoniam magna resiccatio totius habitus corporis, & præcipuè capitis, à qua siccitate alimenti prouenit inopia, ostenditur, & aliquando (inquit Galen.) humorum corruptio.

SCHOLIA.

Prognosticum mortis proximæ in tabe ex puris malitia & capillorum defluuio. Si in tabe iam inueterata, à diuturno pulmonum vlcere, siue id primigenium sit, siue suppurati consequens, contracta: sputum quod tußiendo excluditur, non purum, album, miniméque aut modicè fœtidum fuerit, sed in carbones coniunctum grauiter oleat, vnde pulmonum necrosis & insanabilis materiæ corruptelæ significatur, mortis proximæ est præsagium. Licet enim om-

nis puris odor ingratus sit, non tamen grauis aut fœtidus: quia fœtor à putredine oritur, & extraneo calore tum ipsius puris aut alterius humoris, tum vlceris, aut partis vnde manat. Si quod ergo pus fœtidum sit, non modo pus est, sed aliquid deterius, quale pus liuidum, pallidum, viride, cœnosum, subcruentum. Puris autem graueolentis fœtor exploratur iniectus carbonibus, vel super vitrum, aut peluim argenteam igni impositus. Efficit enim ignis, vt quæ vel alioqui non oleant, vel minus, suum odorem edant, absumit enim quod humidius obtundebat odorem, & è reliqua parte halitum excitat odoris subiectum, & tanquam vehiculum: aëre namque odor subuehitur. vnde hyeme omnia minus odorem reddunt quieto tum pigroque aëre, & quasi concreto. Et quia fœtor sputi, absolutè lethalis non est, quòd pituita saniosa non solum super carbones, sed etiam per se fœtet: aliorum signorum firmandum præsagium. Si videlicet vna cum pure fœtido capilli defluunt prohibita generatione ipsorum, materiæ spermaticæ & succi alibilis seu vltimi alimenti defectu & inopia, ob caloris natiui infirmitatem, & nimiam partis in qua pili nascuntur siccitatem ab exhausto humido: corruptela eiusdem alimenti ob vapores aut humores vitiosos, radices pilorum corrumpentes, & ob capitis cachexiam: poris quoque cutis per quos exeunt pili nimium laxatis. Addit Hipp. in Coacis aliud signum lethale tabis, si pus tußiendo exclusum coniectum in aquam marinam, aut aquam sale subduplo in aqua liquefacto marinam redditam, fundum petat: marina enim aqua ferendo oneri aptior est. Indicium hoc erit extinctionis caloris natiui, & resolutionis partium solidarum è quibus sputum manat, exustum, terreum, fæculentum, omni calore & spiritu flatuoso destitutum. Præter hæc, manifesta grauitas, & contagiosus halitus, qui tamen ab oris aut gingiuarum vlce-

re

re non exhalet, putredinem ac cacoëthiam produnt in tabe, ob febrem in corde accensam, aërem inspiratum, qui tabificam qualitatem contrahit in pulmonibus, & vlceris malignitatem.

APHOR. XII.

ΟΚόσοισιν ἂν φθισιώδεσιν αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι διαῤῥοίης ἐπιγινομένης ἀποθνήσκουσιν.

QVibus per tabem capilli capite defluunt, ij alui profluuio superueniente moriuntur.

EX alui profluuio intelligimus vim retentricem esse imbecillam, præterea cum sit symptomaticum vires dissoluit, atque deiicit, vnde mors statim inuadit.

SCHOLIA.

ALterum mortis præsagium in tabe. Si in tabe iam confirmata, capilli defluant inopia ceu defectu vltimi alimenti ab exhausto partium solidarum, aut succi alibilis corruptione, & diarrhœa superueniat isti capillorum defluuio, aut etiam ante capillorum defluuium suboriatur: quæ diarrhœa non sit soboles praui illius humoris è capite portione vna in pulmones, altera in ventrem defluentis, vnde ventris perturbatio excitari poßit: neque soboles puris è rupta vomica, aut saniei resudantis ab vlcere sordido pulmonum, per cor, hepar genúsque venosum in aluum transmißi. (Talis enim diarrhœa salutaris esse potest in tabe, dummodo tempore conquiescat, & tußis imminutionem adferat, sin minùs, calamitiosa) sed soboles potius humoris tum alimentarij

tum primigenij partium solidarum præ nimia siccitate colliquatarum: hæc mortem proximam minantur. Quo enim plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Vnde Hippocrates, quibus (inquit) extenuatis nigra deiiciuntur, postridiè moriuntur.

APHOR. XIII.

Ὁκόσοι αἷμα ἀφρῶδες ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

QVi spumantem sanguinem extußiunt, iis ex pulmone educitur.

QVi spumosum sanguinem expuunt, siquidem dolor non est sub diaphragmate, vt scribit in Coacis præsagiis, his è pulmonibus educitur. Hîc alia exempla legunt ἀναβήττουσι id est, extussiunt. Quæstio est an oporteat ea quæ educuntur è pulmonibus esse spumosa. Primo non est necesse, quia aliquando rupta vena aut exesa emittitur sanguis non spumosus, aliquando materia, quę à capite delapsa in pulmones, ibi fit crassior, & viscida magis, educitur absque vlla spuma. Adhæc Gal. dicit non posse esse spumosum sanguinem, nisi educatur è carne, & substantia pulmonis. Itaque si sanguis ille spumosus, tenuis, subtilis, qui pulmones nutrit, expuatur, spumosus necessario erit. At si vena sit rupta aut exesa in pulmone, non est necesse, vt Aphor. 30. lib. 7. ob id falluntur multi qui dicunt, non est spumosus sanguis, ergò non est ex pulmone. Neque sanguis est spumosus propter motum & agitationem pulmonis, propter ingressum & exitum spiritus per inspirationem, & expirationem, neque propter

pter calorem: verum eſt, motum eum iuuare poſſe; ſed non eſt ſufficiens cauſſa. Alia quæſtio eſt, an neceſſe ſit ſanguinem qui ſit ſpumoſus eſſe de ſubſtantia & carne pulmonis, non quia aliquãdo è latere educitur ſpumoſus ſanguis, vt in pleuritide. Aliquando vbi educitur è vena pulmonis eſt ſpumoſus, ſed quia perpetuũ eſt, aut magna ex parte fit, vt ſanguis cum educitur è ſubſtantia pulmonis ſit ſpumoſus, ideo quod perpetuum eſt ſequimur. At à latere, & à vaſis pulmonis rarò ſpumoſus eſt. Quod ſi inde ſit ſpumoſus, talis eſt potius à cauſa externa, vt propter agitationem inſpirando ſpiritum & expirando, non à propria cauſa, qualis eſt ſanguis è pulmone. Educitur autem de pulmone ſanguis ſpumidus, exulcerata videlicet carne & ſubſtantia pulmonis. Quod videmus in iis quibus vlcerati ſunt pulmones. Tum enim emittitur per vulnus ſpumoſus ſanguis.

SCHOLIA.

PRognoſticum ſpumoſi ſanguinis. Sanguis ſpumans tuſſiendo excluſus à pulmone exulcerato manat, non à larynge, non ab ore, neque à faucibus, neque ab aſpera arteria, neque ab ipſo thorace, neque ab hepate, ventriculo, aut liene, vtero, cerebro. Nam cum omne excrementum præ ſe ferat idæam partis vnde manat, ſpuma ſanguinis flaui qui copioſè, & ſine dolore cum tuſſi excluditur, non alibi quàm in pulmonibus gigni poteſt. Spumæ enim generatio ex ſpirituoſa conſtat ſubſtantia, quæ plurima eſt in pulmonibus, tum ob perpetuam aëris inſpirationem atque expirationem, tum ob ſubſtantiam ipſorum pulmonum, quæ tota veluti coagulata ſpuma eſt. Quanquam ſpumoſus ſanguis aliunde, quàm ex pulmone manare

videri potest. Etenim pleuritici & peripneumonici spumosum sanguinem interdum expectorant: ex gutture quoque atque ex pectore, aliquando etiam ex hepate, cerebro, liene vel utero spumosus sanguis prodit. Quæ omnia accurata distinctione opus habent. Qui enim spumosus sanguis manat ab exulcerata substantia ceu carne pulmonis, totus spumosus est, sine dolore reiectus, rotundus, non continuò fluens, sed per interualla intercisus ac separatus, dilutus ac albidus ex permisto plurimo aëre & pulmonis similitudine. Qui spumosus sanguis prodit in pleuritide ac peripneumonia, serosus & leuiter spumæ permistus prodit. Qui ex gutture, leniter spumæ permiscetur. Qui ex hepate, liene, cerebro, vtero, exiguæ spumæ est particeps, adsuntque indicia in corpore malè affectarum huiuscemodi partium: spumosus quoque sanguis manere potest sine dolore ex rupto aliquo vase pulmonis, quemadmodum in iis qui ex alto ceciderunt, aut calcibus cæsi sūt, aut vulnerati in palæstra: aut ex vase eroso ab acri destillatione. Sed is sanguis licet plurimum spumosus sit, non tamen totus spumosus, fluitque coloratissimus magna copia.

APHOR. XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, θανατῶδες.

SI tabe detento profluuium superueniat, perniciosum.

SI sit alui profluuium solum, dissoluūtur paulatim vires: ob id signum est lethale. Si verò adsint duo, capillorum casus, & alui profluuium, statim deiicientur vires & morietur æger.

APHOR. XV.

Ὁκόσοι ἐκ πλευρίτιδος ἔμπυοι γίνονται ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ῥῆξις γένηται, παύονται ἢν δὲ μὴ, εἰς φθίσιν μεθίστανται.

QVi ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem.

CVm hoc Aphorism. coniungere oportet octauũ huius sectionis, & intelligere, quod quicunque pleuriticus est, si seruari debet in diebus quatuordecim repurgabitur: vbi verò dies 14. præteriit, & videmus ægrum non esse repurgatum, dicemus quod fiet suppuratio, tum notare oportet diem 20. 30. 40. & aliquando 60. quia vt plurimum per eos dies solent fieri suppurationes, & solet pus moueri. Quando igitur videmus ægrum absolutum febre, sequitur vt natura iá pus conficiat: circa 20. diem recurrit febris & maximus est dolor, quia dum pus efficitur, &c. Postea natura elaxat vias & pus erodit membranam, vt effundatur & erumpat in spatium thoracis, & ita facilius expuatur. Illa autem puris eruptio dicitur ῥῆξις. Suppuratio facta est 20. die, fingamus ῥῆξιν fieri 30. die, vt sæpius accidit, necesse est, vt pus illud per expuitionẽ repurgetur in 40. diebus: ab eo die in quo facta est ruptio. Si nõ repurgetur per interuallum 40. dierum, contrahet malignitatem quandam & putredinem, qua exulcerabuntur pulmones sua natura molles, rari, spongiosi, & iniuriam facilè admittentes, vnde tabes & postremò mors. Verùm ἔγχυσις illa seu effusio puris non semper fit in spatium thoracis, imò aliquã-

do , rarius tamen contingit effundi pus illud & repurgari per vrinas & inteſtina. At quibus in ſpatium thoracis effuſum eſt, ij dicuntur ἔμπυοι, i. ſuppurati.

SCHOLIA.

PRognoſticum tabis iamiam affuturæ in ſuppuratis ſiue ἐμπύοις. Pleuritis, quæ intra quatuordecim aut ſaltem viginti dies abſoluta purgationem non habuit, ſed in ſuppuratum ceu empyema degenerauit, 20.30.40.60.die. Si intra quadraginta dies ex quo rupta eſt vomica, cepitque pus expectorando purgari, nullus fiat expectorandi finis, nec dum integra materiæ ſuppuratæ expectoratio facta fuerit, pulmonem exedi neceſſe eſt, pure temporis diuturnitate putreſcente & corrumpente ſubſtantiam pulmonum, vnde phthiſis. Quanquam propter varietatem puris in calore, acrimonia & erodendi vi, aut propter temporum conſtitutionem, vel ætatem multi ante eum diem phthiſici fiunt. Signum autem puris confecti in pleuritide, eſt pondus quoddam in latere affecto, item horror, quia veluti quibuſdam ſtimulis à pure lancinatur membrum, mutua quoque horreſcendi & ſuadendi viciſsitudo.

APHOR. XVI.

TO' θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεομένοισι σαρκῶν ἐκθήλυνσιν, νεύρων ἀκράτειαν, γνώμης νάρκωσιν, αἱμοῤῥαγίας, λειποθυμίας, τούτοισι θάνατος.

CAlidum frequentiore vſu hæc inuehit incommoda, carnis effœminationem , neruorum incontinentiam, mentis torporem, profuſiones ſanguinis, animi deliquia: ad quæ quidem mors.

HI omnes Aphor. citantur ab Hippocrat. 1. de vsu liquidorum, quòd veteres solebāt vti balneis ad voluptatem & ad alia multa. Vbi ergo habuerimus rationem moris veterum, & prætereà eorum quæ Galenus statim initio comment. 24. Aphorismorum huius libri scripsit: Cum dicit, hactenus de calida & frigida disseruit Hippocrates. Intelligendum agere hoc loco de vsu immoderato calidæ & frigidæ in balneis, perfusionibus, irrigationibus, iniectionibus, fomentis. Duplex autem est vsus in quantitate & qualitate: Σύμμετρον καὶ ἄμετρον dicuntur in quantitate magis: εὔκρατον verò καὶ ἄκρατον in qualitate. Calidum igitur immoderatum, hoc est, vsus immodicus calidæ, quia videlicet largius, quia sæpius & longiori tempore vtimur in perfusionibus, balneis, &c. adfert carnium effœminationem, i. langorem & imbecillitatem. Vsus enim balnei frequentior & diuturnior carnium fibras emollit, laxat & soluit: quo fit vt diffundantur spiritus per carnes sparsi, qui ita fusi exoluuntur. *Neruorum incontin.*) Robur neruorum est in solido & sicco moderato, & vbi nerui sicci sunt, tum sunt robustissimi, vt in febribus ardentibus. Ergo cum vis neruorum sit in sicco, ab immodico vsu calidæ redduntur molliores, elaxantur, & ita neruorum ipsi spiritus resoluuntur. Istud maximè facit calida ad voluptatem vsurpata, hoc est, vt ex ea sit sensus suauis & iucundus, non autem vrat. *Mentis torporem.*) Γνώμη seu διάνοια vis est iudicandi & ratiocinandi. Anima sicca est prudentissima. Talis autem est vbi spiritus ætherij sunt calidiores & sicciores. Temperamentum enim instrumentorum seruientium animæ iudicanti & ratiocinanti

debet esse calidius & siccius, vt habet Aphrod. de temperamento corporum cælestium. Anima præterea prudentissima est, vbi cerebri substantia non est nimium humida, sed durior & siccior. Qua igitur reddit cerebrum humidius, & spiritus propria animæ instrumenta dissoluit, propterea mentis stuporem, hoc est, imbecillitatem in cognoscendo, ratiocinando & reminiscendo inducit. *Hæmorrhagias.)* Concalescit sãguis, tenuatur & funditur, spiritus implentur & intumescunt venæ, laxatisque tandem meatibus fit hæmorrhagia, quam sequitur animi deliquium resolutis spiritibus, & inde mors. Hæc itaque omnia simul oportet intelligere, remollescunt carnes & nerui, dissoluuntur vires omnium partium, spiritus animalis & vitalis resoluuntur, fit hæmorrhagia & defectio animi, quam sequitur mors.

SCHOLIA.

HActenus de symptomatibus ἐπιγινομένοις. Nunc de potestatibus calidi & frigidi agitur: calidum fomẽtum, vt balneum aquæ dulcis vniuersale, aut singulare, siquis eo diu multumque vtatur, carnem effœminat ac emollit plus æquo, laxatis fibris, dissipatoque carnium pabulo, & inducto humore excrementitio: neruos, tendones, ligamenta propria & communia infirmat, quorum robur in siccitatis mediocritate consistit. Cerebrum stupidum reddit, illiusque sensum, motum, omnes denique eius actiones infirmat. Sanguinis profluuia è naribus ab vtero hæmorrhoidibus laxatis venis & sanguine fuso concitat. Animi deliquia inuehit dissipatis spiritibus, & resolutis membranis. Ad quæ omnia sequi mortem necesse est.

APHOR. XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν σπασμοὺς, τετάνους, μελασμοὺς, καὶ ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidum verò conuulsiones, tetanos, nigrores & rigores febriles adfert.

De frigido immoderato loquitur & aqua frigida. Tamen (vt notato vno reliqua solet intelligere) innuit etiam reliqua frigida. vsus igitur frigidæ immoderatus efficit conuulsiones, idque per se & per accidens. Per se & propria sua qualitate, quia frigiditas est inimica neruis, & quia resiccat, constringit & condensat substantiam neruorum Per accidens, quia plenitudinem facit, dum intrò materiam compellit, & præterea cogit & constringit cutim, vt non possint exhalare excrementa. Distensiones fiunt ab eadem causa. Μελασμοὺς) denigrationes seu liuores. Licet Hip. sæpissimè vsurpet in vlceribus (quia si quod vlcus aut vulnus refrigeratum est, statim nigresit) tamen satius est intelligere liuores partium refrigeratarum, quod etiam vsu experimur. Quibusdam enim perfrigeratis nigrescit cutis faciei & reliqui corporis cutis nudata. Aliis per summa frigora summi pedes, extremę manus non solum nigrescũt, quia extinguitur calor natiuus: sed etiam vbi eo extincto, calor præter naturam oritur, putrilaginosa vlcera extrahunt, & tandem decidũt mortuæ. Rigores febriles, qui febrem excitant, frigus dum condensat partes extremas excrementa retinentur in corpore, & retenta putrescunt, oborto calore præter naturam, vnde febris putrida. Potest etiam diaria à sola refrigeratione.

SCHOLIA.

Frigidum, cuiusmodi est aqua frigida, posca, emphacium, acetum, herbarum frigidarum liquores, succi, siquis eo considerate vtatur adfert conuulsiones tum per se, tum ex euentu. Ac per se quidem, quia neruos siccando indurat atque mordendo contrahit: ex euentu, humores excrementitios cogendo ac impediendo ne dissoluantur. Distentiones, affectis æqualiter antagonistis musculis. Liuores & quasi partium denigrationes, extincto partis calore natiuo & intercepto vitali spiritu. Atque adeo rigores febriles, suppressione scilicet excrementi quod in peculiari cuiusque natura redundare consueuit.

APHOR. XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀςέοισιν, ὀδοῦσι, νεύροις, ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

Frigidum inimicum oßibus, dentibus, neruis, cerebro, dorsali medullæ: calidum verò amicum.

Frigore læduntur partes exangues, vt cerebrum, intestina, vterus, vesica, penis. Item partes calidæ, vt thorax, ventriculus, quia frigidum inimicum vitæ & naturæ. Sed exangues & frigidæ naturę promptius & celerius offenduntur, quia exiguum habent calorem, quo se tueantur aduersus vim & iniuriam frigoris. Ossa patiuntur à frigore, non dolent. lib. 5. de vs. part. Neruis etiam est frigus infestissimum. ob id Galenus passim prohibet in vulneribus, si quis neruus sit læsus, ne exponatur frigori, eo quod periculum est

ne oria-

ne oriatur ſtupor , paralyſis vel conuulſio. Cerebro quoque & dorſali medullæ , natura frigidis partibus, eſt aduerſum frigus. At calidum qualitate & quantitate moderatum amicum eſt non ſolum his partibus, ſed etiam toti corpori.

SCHOLIA.

Frigidum , vt aqua frigida, poſca , ſucci herbarum , acetum , his partibus bellum indixit , oßibus non ſentiendo, ſed patiendo, quia exanguia & frigida : Dentibus , ſentiendo & patiendo , qui quidem oſſa ſunt , ſed quia ſentiunt , ſecluduntur à numero oßium , quæ omnino ſunt ſenſus expertia. Neruis, qui ob ſenſum facilè patiuntur, ſuntque caloris imbecilli cerebro , quod natura frigidum eſt ſi cum cæteris partibus conferatur. Calidum verò his partibus plurimum prodeſt , non quidem ſuum natiuum temperamentum ſeruantibus, ſed ſui temperamenti limites egreßis. Nam ſimilia ſimilibus ſeruantur, contraria verò ſuumque temperamentum prætergreſſa, contrariis curantur.

APHOR. XIX.

Ὁκόσοισι κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Quæ perfrigerata excalfacere oportet , præterea quæ ſanguinem profundunt, aut breui ſunt profuſura.

Est axioma, contraria contrariorum ſunt remedia. Hoc perfrigeratum eſt, ergo oportet excalfacere.

Exceptis iis vnde profluit ſanguis aut fluxurus.)Gal.lib.6. Epid.legit tantum αἱμοῤῥαγέειν μέλλῃ,i.fluxurus eſt. Hîc tamen legitur melius. Intelligere oportet Hippocratem hoc loco agere de hæmorrhagia quæ fit rupta vena à frigore. Vnde alibi dixit, frigidum rumpit venas. Quare ſenſus eſt huius Aphor.Quæ perfrigerata ſunt,&c.Niſi ſi qua perfrigerata ſunt, & inde profluit ſanguis. Quæritur ſi quando fiat hæmorrhagia, an nunquam oporteat vti excalfacientibus, ſed ſolis vtendum ſit refrigerantibus?reſpondeo. Vtimur quidem aliquando calfacientibus,ſed cauſticis, vt cauteriis,non tamen quod ſanguinem ſiſtant copioſè profluentem. At Galenus prohibet vſum valdè refrigerantium, quia conuulſionem excitant. Hoc intelligendum eſt ne vtamur immoderatè,ſed modicè & ad tempus.Vt ſi ſit hæmorrhagia ex vtero quæ non facilè ſiſti poſſit, remedium erit præſtantiſſ. ſi adhibeas parum aceti, etiamſi ſit partibus omnibus neruoſis infeſtiſſimum. Vtebantur autem oxycrato veteres. Hoc tamen & illo modicè & ad tempus vtendum, vt diximus.

SCHOLIA.

QVæ vim frigoris conceperunt, vel ab exhauſto humidi primogenij & diſsipatione caloris natiui: vel caloris appulſu:decet calefacere, vt ſcilicet ſymmetrum in quo naturæ virtus cõſiſtit reſtituatur rei quæ redundat detractione,& eius quæ deeſt adiectione: ſi ea exceperis quæ ſanguinem fundunt, aut quæ fuſura ſunt. Nam vnde natura magis eſt opis indigens, hac illi eos parte magis eſt ſuccurrendum: & calamitoſior eſſet hæmorrhagia quam ſymmetria

tria restitutio vtilis. Proinde in complicatis affectibus, aut diuersis morbis, aut habita ratione morbi & causæ non semper locum habet hoc axioma medicum, contraria contrariis curantur.

APHOR. XX.

Ἕλκεσι τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα περισκληρύνει, ὀδύνην ἀνεκπύητον ποιέει, μελασμοὺς, ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidum vlceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, conuulsiones & tetanos creat.

Vlceribus frigidum est mordax, id est punctoriũ, vt pars videatur acubus configi: id fit multis de causis. Primò, quia pars vlcerata nuda est cute. Experientia enim videmus, quod pars quæ contecta est cute, facilius perfert frigus affrictum linteum, quam quę nudata est. Altera causa est, quia pars vlcerata non est assuefacta frigori, vt manus etiamsi sint neruosæ, facilius tamen ferunt frigus, quia sunt assuetæ. Tertia causa, quia vlcerata illa rara sunt, caro vlceris mollis, frigus autem facilè subit. Alia ratio quia frigus contrahit, & contrahendo diuellit partes, ea deductione dolorem illum punctorium excitat. Postremò quod frigus partes vlceris superficiales constringit, vt iam fuliginosum excrementum sanies, & pus non possit expurgari. Quare dum pus & sanies intus retinetur, dolorem & mordicationem faciunt. *Cutem obdurat.)* Nam quẽadmodum calor laxat & rarefacit, sic frigus

ſiccat: & aſtringendo duriorem cutim efficit. Philotheus dicit, quod frigus expellit intrò materiam, vnde fit plenitudo, & à plenitudine extenditur cutis, vnde durities, ſed hoc falſum eſt. ὀδύνην ἀνεκπύητον,) aliàs legitur ἀνεκποίητον. Quam lectionem, eamque meliorem agnoſcit Gal. lib. 3. de articul. & Philotheus etiam, interpretaturque dolorem πολυχρόνιον, id eſt multi temporis. Galenus tamen in comment. legit ἀνεκπύητον per υ, id eſt, inſuppurabilem: dolor impropriè dicitur ſuppurari: dolor enim non ſuppuratur, ſed abſceſſus. Ergo inſuppurabile, quia color eſt qui ſuppurat, alioqui frigus externum intrò compellit calorem: Sic collectus fit fortior, quo fit vt celerior fiat ſuppuratio. Obiiciet tamen aliquis, ſi frigidum vlceribus mordax, cur ergo dixit Hippocrates lib. de vuln. capitis, vulnera capitis facilius ſaneſcere, nec tam letalia eſſe hyeme quàm æſtate? Scito frigus per accidens plus adferre commodi quàm per ſe incommodi. Nam quod incommodum ab ambiente accidit, facile poteſt temperari & corrigi admoto ferro candente: per accidens verò, quoniam putridum arcet: nil autem eſt, quod magis præcipitet ægrum ad mortem, quàm corruptio, hanc arcet frigus: Ergo, &c.

SCHOLIA.

FRigidum vlceribus mordax, tum per ſe, tũ ex euentu: At per ſe quidem, humores tenues exprimẽdo, carnem mollem & raram & ſua cute nudatam diuellendo, & continuum ſoluendo: ex euentu, ichorem vlceris cogendo, materiamque inſuppurabilem reddendo. Obdurat cutem, partes quæ

quas non penetrat comprimendo & exprimendo. Doloris causam facit insuppurabilem: pus enim à calore natiuo conficitur. Rigores febriles & non febriles appulsu frigoris & contactu rerum sensu præditarum, creat.

APHOR. XXI.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ τετάνου ἄνευ ἕλκεος νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα ῥύεται.

EST tamen vbi in tetano sine vlcere, iuuene eusarco, æstate media frigidæ larga profusio calorem reuocat. Calor verò hunc soluit.

MVlti reprehendunt Hippocratem in hac sententia, vt Ægineta, Soranus, Aurelianus, & alij veteres: sed malè, quia si animaduertamus quod scribit Hippocrates: omnino verum est. Ponamus quod hæc particula ἔστι δὲ indicat effectum hunc frigidi esse rarum, sicut ea quæ deinceps scribit fieri à frigido & calido, raro in vsum veniunt. Est autem, quasi dicat, id fit etiam raro, vt in distentione, &c. prætérquam quod rarum est, oportet circunscribere sententiam, vt Hippocrates ipse. Addit enim sine vlcere, iuuene bene carnoso, &c. Sensus igitur is est: est autem cum, id est, raro quidem id vsurpatur & vsurpari debet, tamen aliquando contingit vt frigidæ aquæ perfusione reuocetur calor in distentione. *Sine vlcere*) quia frigidum vlceribus inimicum. *Iuuene bene carnoso.*) rectius vertit Leonicen. quam Fuchsius. Nam si iuuenis est εὔσαρκος, id est mediocriter carnosus & quadratus, non potest esse illa quadratura

siue multo calore & humiditate. Et ita bene temperatus est. Æstate media (inquit Phil.) calor externus internum iuuat, quod falsum est. Imo potius calor natiuus internus ab externo attrahitur & resoluitur, vt in Canicula, Itaque ratio hæc est. Calor internus qui antea exhalabat, & dissoluebatur, iam occursu frigidæ & densatis poris, intrò compellitur, & se colligit ad causas, quæ cõuulsionem faciunt. Calor autem hæc, id est conuulsiones & distensiones soluit: quia materiam frigidam neruis imbibitã, quæ conuulsionem facit, concoquit, tenuat, resoluit, & præterea neruos corroborat. Erat & alia secta quæ reprehendebat Hippocratē: vt qui sibi repugnare videatur, quando ponit similia similibus curari, cum eodem authore contraria contrariorum sunt remedia. Hoc quidem axioma verum est, contraria contrariis curari. Quod autem curatur conuulsio frigore, id fit tantum per accidens. Solus enim calor per se curat conuulsionem.

SCHOLIA.

HActenus incōmoda calidi & frigidi descripta sunt. Nūc commoda vtriusque proponuntur. frigida aqua potissimum inter ea quæ actu vel potestate, vel frigida sunt per accidens & ex euentu curat affectus etiam frigidissimos, eosque non tantum internos, sed etiam externos. In his enim, aqua foris aspersa, calorem fluentem ab habitu corporis compellit intro, eūdem poris obstructis discuti ac dissipari prohibet, vnde per antiperistasin auctior in interno corpore factus, magisque vnitus, tandem ad habitum corporis fortior ac vegetior reuertitur, vbi crassos ac frigidos succos concoquit, coctosque resoluit. Est enim calor, omnis coctionis resolutionisque author. Tetanus, esto huiusce curationis exemplum: hic enim frigidissimus affectus externus, ceruicis musculos antagonistas

stas obsidens, larga aquæ perfusione sanatur: seruatis interim quinque conditionibus: vbi sit sine vlcere, vlceribus enim frigidum mordax: in iuuene, in sene enim ob caloris defectũ, in puero ob humiditatem & mollitiem corporis larga frigidæ perfusio citra iacturam ferri nõ potest. Quadrato, id est mediocriter carnoso, in quo nimirũ nerui habent suum προβλῆμα, id est carnem, quæ impedit ne vis frigoris integris viribus intrò subeat, nam in obeso, venæ angustæ sunt & paucus sanguis, in gracili nulla aut pauca caro obducta neruis, ob id à frigido in vtrisque prompta læsio. Æstate media, quia calor fluens in habitu diffusus temperat frigus aquæ affusæ: quòd larga manu, confertim ac subito aqua frigida affũdatur, idque ex alto, vt calor citius intrò cogatur. Meminit huius curationis Hipp. 3 de morbis, his verbis: Aquam frigidam plurimam superfundito, & postea vestimenta tenuia, pura ac calida superintegito: ignem autem tunc non adhibeto, hoc auxilium & ad tetanos & ad opisthotonos adhibe.

APHOR. XXII.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν οὐκ ἐπὶ παντὶ ἕλκει, μέγιστον σημεῖον ἐς ἀσφάλειαν, δέρμα μαλάσσει, ἰσχναίνει, ἀνώδυνον, ῥιγέων, σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρείην λύει. πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων κατάγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν ἐψιλωμένοισι. τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι. καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος θνήσκει ἢ ἑλκοῦται καὶ ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει, τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρεῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Calidum in quo vlcere pus mouet, maximũ securitatis præstat indiciũ, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, conuulsiones, tetanos mitigat: capitis grauitatẽ soluit: ossibus fractis plurimum prodest, maximè si nudata sint,

mi: ltóque magis si in capite. His etiam prodest quæ moriũtur aut vlcerantur à frigore. Herpetibus denique exedentibus, sedi, pudendo, vtero, vesicæ, his omnibus calidum amicum & decretorium, frigidum inimicum & interimens.

QVemadmodũ proximus Aphorismus de iis erat quæ rarò accidunt in vsu aquæ frigidę, ita initio huius Aph. de iis agit, quę rarò fiũt in vsu calidę. Vt autẽ Aph. hũc intelligamus scire oportet, tria esse necessaria ad suppurationẽ. Primũ est, vt natura partis sit integra, hoc est suũ calorẽ, & spiritum habeat integrũ. Secundum, sit vlcus aptum suppurationi. Tertium, sit remedium cõueniens suppurationi. Calida aqua rarò vtemur ad suppurationem, quia resoluit, præterea poros aperit, quos obstruere oportet, vt celerior fiat suppuratio. Oportet itaque in suppurationę remedia esse calida, vel actu vel potẽtia, vt acerosa herba cocta sub cineribus & imposita, pus mouet, quod agit tantum quod calida sit actu, non autem potentia. *Non in omni vlcere.* Nõ enim vlcus omne est idoneũ suppurationi, vt cacoëthes, propter intemperiem partis: vt, cuius in ambitu caro liuet, cuiusmodi & cancrodes & carbunculi: quos tametsi dicat Galenus non oportere suppurare, aliter tamẽ hodie vsu experimur. nam eos passim suppuramus, vt basilico. Pręterea vlcera maligna & diuturna, qualia sunt telephia, & phagedęnica. Itẽ vlcera putrida, nec non rheumatica suppurationẽ nõ admittunt. In summa oportet ea vlcera quæ suppurãtur esse ἀσυνδετα καὶ ἀσύστατα, id est simplicia & sine alio affectu, nõ rheumatica, nõ maligna & diuturna, non habentia putredinem aut labra exesa & vlcerosa. Vt, si sit vlcus rheumaticum, in hoc nõ vtemur aqua calida, quia hęc vias elaxat: si sit putridum, nõ suppurabimus, quia magis putresceret. Ob id Hipp. 6. Epid. vbi vlcerum differen-

rentias ostendit, ait oportere vlcus omne vehementer siccare, & scarificare. *Maximum securitatis signum.)* Quemadmodum in morbis coctio omnis securitaté morbi pollicetur: sic in omni vlcere, quando ad suppurationem ducitur, salutare est. Si est vlcus in pulmonibus, melius est suppurare quàm putrescere. Cuté emollit, quia laxat & humectat. Extenuat quę sũt crassiora. Doloré lenit, nõ quia materiam resoluit, vt vult Philot. Sed quia reuera anodyna mediocri sũt caliditate, id est calore temperato & mediocri, qui sensum iucundũ & voluptatem afferat. *Rigores, &c.* Quia materiá concoquit, tenuat, resoluit, præterea partes corroborat. καρηβαρίαν propriè vocamus doloré capitis grauem. Philot. de tẽsiuo interpretatur. Sed non est astringendũ ad hũc doloré tẽsiuum: quare hîc vterque dolor locũ habebit. *Plurimũ verò ossibus fractis,* &c. quia frigidũ, ossibus inimicũ, calidũ verò amicũ, hinc Hip. in fracturis ossiũ cõmẽdat perfusioné aquę calidę cui si sit hyems, misceatur oleũ, vt fiat hydrelæũ. Duplex auté est vsus calidę in ossiũ fracturis. Primo, circa initia, quando à deligatione cõtracta est prurigo, huiusque materiam resoluere & discutere volumus: tum enim vlcus perfundere oportet aqua calida. Secũdo post septimum diem, quia perfusio calidę euocat materiá & sanguinem gignendo callo, quo iungũtur partes ossis solutę. *Nudis præcipuè)* quia percipiũt facilius calorem, pręterea iis *maximè, quibus in capite,* &c. Hip. lib. de vlceribus nõ vult vlcera madefieri aqua, quia vlcus quà est vlcus, eget siccantibus. Imò veteres interdixerunt aquam calidam, imo etiam mixtionem aquæ calidæ in medicamentis adhibendis in vlcere. Cur ergo hîc ponimus aquam calidam prodesse vlceribus? Hippocrates hic loquitur de vsu aquæ calidæ, sed rarò

Præterea si adhibeatur, id fit non quò vlcus, neque vt fracta consolidet, sed vt suo calore temperet,& mitiget dolorem. *Et iis quæ à frigore* &c. vt hyeme contingit in pernionibus: his enim admodum confert calidum temperatum (vt si inuoluantur quibusdam pellibus) cum linteis carptis & quiete. Nec tamen statim in iis veniendum ad vsum calidæ, nisi dolor sit vehemens & à frigore extinguatur. *Herpetibus exedentibus.*) Id est, serpentibus vlceribus à bile flaua: hæc posthac distinguit à phagędenis, quæ habent materiam crassā & erodunt intrò ad ossa, herpetes verò exulcerant tātum superficiem. Herpetibus itaque adhibetur calida, tum vt eam bilis acrimoniam & calorem temperet, tum vt materiam resoluat, non tamen statim ea vtemur. *Sedi*, &c.) quia hæ partes maximè neruosæ sūt, ob id iuuantur calidis: his calidum amicum & iudicans, quia soluit: frigidum verò inimicum & interimens, quia calorem extinguit natiuum, & prohibet iudicationem solutionemque morborum.

SCHOLIA.

HÆc sunt commoda aquæ tepidæ. Aquæ tepidæ fotus aut cataplasmatum moderato ac benigno calore prædiorum, non aßidua, sed per interualla admotio (aßiduus enim vsus aquæ tepidæ relaxat) egregium est auxiliū ad suppurandas inflammationes, non quidem consistentia sua, sed calore blando atque suaui, naturæ nostræ consentaneo: etiam inflammationes vlceratas: non qualibet tamen vlcera suppurat, sed ea tantum, quæ in partibus frigidis consistunt, oßibus, membranis, sede pudendo, vtero, vesica: aut quæ frigidum sequuntur, quales sunt perniones calcaneorum: non autem illis conferre potest suppurandis vlceribus, in

quibus

quibus naturæ integritas aut materiæ bonitas desyderatur, aut est perennis materiæ malignæ affluxus: cuiusmodi sunt carcinomata, vlcera telephia, & phagedænica: aut in quibus nondum constitit fluxio: ea enim, cum plurimum humida sint, humectari non postulant, sed exsiccari. Signum autem securæ inflammationis aut securi vlceris, fidißimum erit, si ab illis aquæ perfusione humectatis, coctus & suppuratus humor prodeat. nam omne suppuratum pepasmus est, & à pepasmo spes certa salutis ostenditur, maximéque vbi tãta naturæ virtus elucet, materiæque bonitas, vt solius calidæ vsu fiat suppuratum. Calidum quoque cutim emollit, quæ aut siccitate aut cõcretione aut distensione obduruit. Extenuat, digerendo crassos humores. Dolorem sedat, vacuando, rarefaciendo, temperando, & ad æqualitatem reducendo, quæ aut crassorum aut glutinosorum, aut acrium, aut multorũ humorum aut flatulenti spiritus copia, specie, temperamento, & habitu in vitio sunt. Rigores obortos suppressione excrementi quod in peculiari natura redundare consueuit, mitigat resoluendo. Conuulsiones, distensiones, grauitatem capitis persanat, exhauriendo & concoquendo copiam rerũ, vel acrium, vel lentarum, vel crassarum, aut flatulenti spiritus istos affectus committentium, vnde adhibent medici betonicam, melissoph. stœch. melil. chamemæl. folia sennæ & agaricum. Admirabile est quantum cæteris antecellat ad oßium fracturas: septimo die, ad sedandum pruritum: vicesimo, ad generationem calli, succum alibilem attrahendo: maximè verò ad denudatas, quòd ossibus, & vlceri calidum sit amicũ, & præsertim ad fracturas capitis cum vlcere, non quidẽ ratione vlceris quod in osse insedit, nam os postulat conseruationem sui per similia: quod item Hippo. lib. de vulneribus capitis, vulnera nullo humore, ne vino quidem lauari voluerit: sed ratione coniuncti alicuius affectus: vt si erysipelatodes os fuerit bilis acris affluxus, poterit vlcus aqua lauari

calida ad infringendam vim bilis. Herpetes exedentes iuuat, non ratione vlceris, sed materiæ acrioris, cuius potior esse debet cura quàm ipsius vlceris.

APHOR. XXIII.

ΕΝ τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν αἱμοῤῥαγέει ἢ μέλλει, μὴ ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ ὁκόθεν ἐπιῤῥέει καὶ ὁκόσαι φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι ἐπὶ ταῦτα. ἐπεὶ τάγε παλαιὰ μελαίνει καὶ ἐρυσιπέλας τὸ μὴ ἑλκούμενον ὠφελέει ἐπὶ τόγε ἑλκούμενον βλάπτει.

FRigido verò in his vtendum, vnde fluit aut fluxurus est sanguis, nõ quidem eodem loci, sed ad ea loca vnde fluit admoto: & si quæ partium inflammationes, aut deflagrationes ad rubrum sanguineumve colorem tendunt recenti afflorescente sanguine iisdem ipsis adhibito. nam inueteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non vlceratum iuuat, siquidem exulceratum lædit.

IN hoc Aphor. loquitur de vlceribus, vnde profluit sanguis, aut fluxurus est, in quo reprimẽdo cõmendat frigidam, & prętereà quę qualitate respondent aquę frigidę. Cauendũ tamen est, ne hoc remedio abutamur, nõ enim vtendum est, nisi extrema necessitate vrgẽte & tentatis prius remediis omnibus emplasticis & obstruẽtibus, quæ vias intercipiunt, phlebotome, cucurbitulis & scarificationibus & aliis reuellentibus. Nam omnibus his auxiliis adhibitis si nõ sistatur sanguis, poterimus vti medicamẽtis refrig. & ipso etiã aceto, & aliquãdo oxycrato impositis parti. Sic in profluuio sanguinis è naribus, cogimur aliquãdo adhibere acetũ ipsis naribus. Sed si quando cõtingat vt

in hæ-

in hæmorrhagia ſit vtendũ frigidis, nõ vult Hip. frigidũ adhiberi ipſis partibus fundẽtib⁹ ſanguinẽ, ſed vicinis, hoc eſt quæ venas habent cõmunes parti vnde fluit ſanguis aut fluxurus eſt, vt ſi ſanguis fluat è nare dextra. Oribaſio placet frigida applicari hepati, ſi fluat è ſiniſtra, lieni. Sed periculũ eſt viſceribus admouere frigida quoniam ſic vis eorum læditur. Prætereà ſi ſit obſtructio in viſcere, augetur refrigerantibus. Quare cũ intelligamus venas mammarũ cõmunicare venis nariũ, affigem⁹ mãmis cucurbitulas, aut alia remedia vel fronti, vel occipiti, vel ceruici, cui etiã frigidã adhibebimus, modo caput ſit robuſtum. A frigida enim conuulſionẽ metuimus, in capite imbecillo: aliquãdo lõgius remedia applicamus, vt cũ Oribaſio hepati aut lieni. Et mulieres interdũ madefaciunt ſcrotum, aqua roſarum, plantaginis, & aliis refrigerantib. Sed periculoſus eſt vſus frigidorũ in teſticulis & partibus principibus: in maribus non tam periculoſus. *Quinetiam vbi inflammationes.*) Hip. hic vſurpat phlegmonas à ſanguine calidiore: alias vtitur indiſtinctè pro tumoribus omnibus præter naturã calidis. Addit ἐπιφλογίσματα, id eſt ſuperficiales inflãmationes, quas vulgus ignem appellat, & reuera videtur ignis in parte incluſus. Et ita hic intelligit, quia iuuatur is ignis frigida, vt aqua morellæ, roſarũ, plantaginis, lactucæ, nenuphar, &c. *Ad rubrum.* &. Nam ſi quando videmus hos ignes, habent calorem & rubrum & cruentum, vt videatur ſanguis affuſus recenti ſanguine, &c. Quòd vocat νεαρὸν αἷμα, poteſt duob⁹ modis intelligi, vel intelligitur iſſãguis, qui recẽs influxit in partẽ qui tenuior eſt, ſed poſtquã diutius inhæſit parti, craſſeſcit à calore: vel intelligitur ſanguis recens factus, νέηπον αἷμα, qui ruber eſt, tenuior magiſque diluto colore,

At vetus sanguis iam crassior & nigrior est, quemadmodum enim est in nobis caro recēs genita mollior, colore magis diluto, & vetus durior magisque secuto colore. Sic & recens erit sanguis & vetus, in colliquatione, penuum caro recens nata deinde vetus segnescit. *Iis frigidum* &c. Quia ardorem extinguit & prætereà vacuat, quia repellit materiam in alias corporis partes. Calida verò vacuant, quia resolunt. *Veteribus*, &c. τὰ παλαιὰ χρόνια interpretatur Phil. vbi vtemur repellentibus, siue ea astringentia sint, siue frigida & aquea, oportet materiam quæ repellitur esse idoneam & obsequentem: alioqui si crassior sit, concrescit magis. Quum igitur in veteribus & epiphlogismatis, sāguis quia diu immoratus est in parte, sit iam crassus, grumosus & niger: si frigida adhibeantur, concrescet magis in grumos, fiet crassior & nigrior. Ob id Gal. authore debet esse quidam modus: debent adhiberi refrigerantia, vt extinguatur tantum ardor, non inducatur parti liuor. *Erysipelas quoque* &c. Aliud est exulceratū, aliud non exulceratum: quod exulceratū est fit à sanguine bilioso acriore: quod non est exulceratum, à mitiore & clementiore. Hippocrates aliquando vocat erysipelata, quæ modo appellauimus epiphlogismata: quia videmus aliquando rubores qui quodammodo flauescunt, sed in his nullus est tumor, nulla materia, aut pauca. At erysipelas, quod est cum materia distinguere oportet. Nam vel est à materia nō pestilente, non maligna, sed familiari naturæ, vel à pestilenti & maligna. A familiari naturæ materia, vtemur refrigerantibus, vt ardor repellatur, non inducatur liuor. Si est à maligna materia, non adhibebimus refrigerantia, sed scarificabimus tantum, & euocabimus, vt tertio stat. tertij Epid.

SCHO-

SCHOLIA.

HÆc sunt commoda aquæ frigidæ. Aquæ frigidæ aut succorum herbarum frigidarum fotus confert sistēdo profluuio sanguinis aut præsenti aut imminenti: rupta scilicet, erosa vel aperta vena & sauciata parte, non quidem admotus parti sauciatæ, nam frigidum vlceribus mordax, sed suprà aut circumcirca, vnde scilicet influit sanguis, vt materiam incrassando & meatus sistendo sistatur & supprimatur fluxus. Confert quoque initio inflammatis partibus ardoribus partium ex sanguinis recenti affluxu obortis, si super his ad perpendiculum & è directo apponatur, modò nulla neque efficientis causæ, neque materiæ neque partis obsessæ excusatio adferatur: quandoquidem ea quæ inueterarunt denigrat extinguendo calorem natiuum. Iuuat verò quouis tempore erysipelas vlceris expers, materiæ acrimoniam infringendo, affluxum & incrementum prohibendo; lædit autem illud quod est vlceris particeps, non ratione materiæ, sed vlceris ipsius, cui frigidum mordax est & acerbum.

APHOR. XXIIII.

ΤΑ᾽ ψυχρὰ οἷον χιὼν καὶ κρύσταλλος τῷ στήθει πολέμια, βηχέων κινητικὰ, αἱμοῤῥοϊκὰ, καὶ καταῤῥοϊκά.

FRigidum veluti nix & glacies pectori inimica, tusses mouent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt.

PEr *ψυχρὸν* hoc loco intelligit valde frigidū, quod testatur Gal. 6. Epid. com. tertio: vbi inquit hunc Apho. esse de valde frigidis, exemplo niuis & glaciei. Veterum vsum intelligere oportet. nam illi vtebantur aliquando niue, aliquādo glacie necessitate coacti, vt

qui non haberent alias aquas: cuiusmodi erãt Scythę. Pueri nonnunquam vtuntur, sed ad voluptatem, vt etiam Romani. Sanè Hipp. hîc spectat Scythas & alios populos, qui necessitate vtuntur aquis niualibus, glacialibus. Huiusmodi autem aquæ crudæ admodum & frigidæ effectæ sunt, quod plurimũ nocet capiti, gutturi & thoraci. Ob id qui ea vtuntur, fere laborant destillationibus, & gutturosi sunt: hoc est herniis gutturalibus prehunduntur. Præterea Hip. teste, breuioris sunt vitæ. At aqua mollis & limosa, qualis est Sequana, non tam nocet partibus superioribus, quàm inferioribus, vt ventri, renibus, vesicæ, pedibus. Vnde Parisini ferè liberas aluos habent, sunt herniosi, laborant calculo & podagrico dolore. Cæterùm duabus de causis inimica est thoraci aquà niualis seu glacialis. Primum, quia thorax osseus, cartilagineus, & membranaceus. Deinde, quia natura sua gaudet calido, & læditur frigido: vt Aquilonibus, &c. Tusses quoque mouet aqua valdè frigida, duplici ratione, vel propter solam intemperiem, vel aliquando propter refrigerationem. Quia enim tunica illa faucium communis est membranis cerebri & thoracis, ideo vbi frigiditas cõtrahitur in faucibus, facilè communicatur & cerebro thoraci huc accedit, quod ob frigiditatem istam mouentur destillationes à cerebro in thoracem, vnde etiã læditur thorax, & tussis excitatur hæmorrhagica, quia vt ait Hippocrates 6. Epid. τὰ ψυχρὰ φλεβῶν ῥηκτικά, id est, quæ frigida sunt valde venas disrumpunt. Nam condensantur & durescunt venæ: tum autem quia minus transpirat sanguis, magis implentur & distenduntur. Vbi igitur tantopere distenduntur, non ita cedunt ac si molles essent, quare facilè rumpuntur, (& præcipuè in thorace) vnde hæmorrhagia,

gia. Quare autem catharros excitent valdè frigida, iam expositum est.

SCHOLIA.

AQuæ incōmoda. Aqua extremè frigida, qualis est nix, & glacies: quæ, aqua elementari simplici frigidiores sunt, non solum quòd astrictiorem & compactam magis habeant substantiam: sed etiam quia astrorum frigiditate infrigidentur: item tempestas aquilonia ventis placida: pectori sunt inimicæ, spiritus & sanguinis vias intercipiendo, ipsiusque thoracis naturam, quæ ossea ac cartilaginea est, labefactando, quæque multo calore gaudet ad vitæ conseruationē. Tusses mouent, intemperiem & inæqualitatem faucibus atque laryngi inducendo, & catarrhum exprimendo. Hæmorrhagiam cient, induratis venis sanguine distentis, quæ ob duritiem dilatari non possunt, propterea que disrumpuntur. Catarrhos omnis generis excitant aluinos, tußiferos, arthriticos. Eadem incommoda & his plura adfert, ventriculo aquæ extremè frigidæ potus: non æquè tamen grauia, quod vētriculus thorace sit paulo calidior, saltē partibus externis.

APHOR. XXV.

ΤΑ' δ' ἐν ἄρθροισιν οἰδήματα καὶ ἀλγήματα ἄτερ ἕλκεος, καὶ ποδαγρικὰ καὶ σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην λύει· νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης λυτική.

ARticulorum tumores & dolores absque vlcere, atque etiam podagricos, & conuulsiones magna ex parte frigida largè effusa leuat & extenuat, soluitque dolorem, nam modicus torpor dolorem soluendi vim habet.

HIc quoque notat effecta aquæ frigidæ,& eorum remediorum quæ qualitate respondent aquæ frigidæ, εἰδήματα Gal. hoc loco interpretatur omnes quidem tumores præter naturam, sed vt hæc sententia astringatur ionioribus calidis,qui sunt à sanguine calidiore,vel vt Philot.à sanguine bilioso. *Sine vlcere)* quia vlceribus est inimicum frigus.*Podagr.dol.)*à bile seu bilioso sanguine, vel feruidiore. Frigida enim repellit,& repellendo vacuat. Secunda causa,quam affert Hipp.quia mediocris stupor dolorem sedat.Duos arthriticos nouimus, quorum alter vbi inuadit dolor pedē sensim immergit aqua niuali, alter pedē statim dimittit in aquam frigidissimam, atque ita vterque stupore dolorem leuat. Sed ille (qui est satis carnoso corpore)stuporem & frigus ab aqua relictum,corrigit petræleo, quod calidum, ac deinde inuoluit partem lana sordida.Posterior verò adhibet solum chamamelinum,&macilento est corpore.Quamobrem si quando in podagra & arthritide, his refrigerantibus vti in animo fuerit, oportebit postea refouere partes calefacientibus,vt corrigatur stupor is,& frigiditas. Σπάσματα,id est,conuulsa.Gal.in Meth.med.σπάσμα vocat solutionem continui in fibris neruosis, sine vlcere externo,& solutione continui in cute: quasi dicas laxationem ceu diuulsionem qualemcunque partis, & vltra naturalem statum tractionem.Istad accidit in violentis motionibus:vt athletarum.*Horum quidem plurima*,&c.Oportet distinguere causas. Nam tumor est à materia crassa, siue ea sit feruida (vt in carbunculo) siue frigida, perfusio aquæ frigidæ non iuuabit. Si à tenui & calido humore,iuuabit,nisi ea materia sit pestilens.ἰσχναίνει,id est minuit, vel extenuat, id est, dolorem minuit, vel tumorem, potest enim referri & ad

dolor

dolorem,&ad tumorem. *Stupor enim,*&c. Fuerunt multi medici, vt Diocles, qui reprobarunt vsum narcoticorum, sed Hippocrates videtur contentus esse stupore mediocri. Ergo stupor mediocris, vel quia non est vtendum narcoticis diutius & sæpius, vel quia in narcoticis est aqua mediocris.

SCHOLIA.

HÆc sunt alia cõmoda aquæ valdè frigidæ. Sanat quosuis tumores articulorum & conuulsiones quæ diuulsis poris eueniunt, ex humoris contra naturam affluxu partem ipsam distendentis & lædẽtis progenita, potissimum ex ichoris biliosi affluxu, ipsum humorem temperando & repellendo: talis est aquæ niualis, oxycrati siue poscæ, succorum vel aquæ plantag. aut solani stillatitiæ perfusio, dolorem quoque discutit, restitutione temperamenti & habitus in pristinum statum, quorum mutatio in causa doloris erat.

APHOR. XXVI.

Ὕδωρ τὸ ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, κουφότατον.

AQua quæ citò calefit & citò refrigeratur, leuissima.

CVm alij variè disputent de aquis, Hippo. hac sententia complexus est veritatem aquæ optimæ. Nam si spectemus differentias aquarum, quæ sumuntur à pluuia, fluuio, fonte, cisterna, puteo, lacu, palude, hæ omnes aquæ ad hanc sententiam redeunt. Si præterea distinguamus aquas, quod sint turbidæ, vel duræ, vel molles, vel mediæ, rursus eodem redeunt. Itaq; Hipp. eam aquam optimam esse censet, quæ citò ca-

lescit & citò refrigeratur, quæ eadem leuissima est. Solebant veteres, vt licet colligere ex Gal. com. aquæ bonitatem pondere metiri, neque reuera nota hæc est reprobanda. Nam si aquæ pondere æstimentur, quæ leuior erit, ea erit & melior. Hipp. tamen non intelligit eam optimam esse, quæ pondere sit leuis, sed eam quæ celerrimè alteratur, & transmutatur à calore, & distribuitur per anadosim in corpus, & excernitur Cęterum vt de aquis iudicemus, facere oportet hanc distinctionem. Aquarum aliæ sunt duræ & crudæ, aliæ molles, aliæ mediæ. Duræ sunt & crudæ magna ex parte puteales, quia nunquam insolantur: fluuiales, molles, quia limosæ & cœnosæ, & hæ improbantur, quia non sunt vtiles, nisi prius deposuerint limum in vrna, cisterna, &c. mediæ sunt tenues, leuissimæ & optimæ, quales sunt pluuiales & aquæ cisternarum, licet Plinius has improbet. Verumtamen qui omnino probant aquas pluuias, re vèra sunt reprehendendi. Hipp. facit triplex genus aquæ pluuialis. Quædam inquit, hyberno tempore colligitur. Si hanc intelligimus, omnino damnanda est, quia cruda est admodum & incocta. Quædam colligitur tonitrui tempore, & hæc media est. Optima verò ea est quæ colligitur æstate media: huiusmodi aquæ dicuntur tempestiuæ, quia decidunt ea anni parte quæ ὥρα vocatur, hoc est, media ęstate. Dicuntur quoque æthereę, propterea quod solis calore, qui tum viget, vapores sursum feruntur vsque ad æthera, id est, aëris supremam regionem: vbi vi solis cocti & tenuati conuersique in pluuias decidunt. Quare hæ aquæ quia coctæ sunt vi solis & tenuatæ, optimæ censentur. Si igitur hoc modo aquas pluuiales distinxeris, malæ omnino vel probantur, vel improbãtur. Sic est distinguendũ in aquis cisternarũ.

Nam

Nam quæ hiberno tempore collectæ sunt, meritò reii-ciūtur: quæ verò tempestiuæ sunt & æstate media calida sicca collectæ, laudantur. Aut medici vtūtur aqua cisternarū in diarrhœis: Quæritur an sit hac in re salutaris. Si ea aqua collecta fuerit æstate media, illis notis centissima erit, quod aluum mollit, potius quàm retineat. Quod ita sit docet Hipp. cum ait: Aquæ tenues instituí debent iis, qui dura sunt aluo, hybernæ verò, qui humida & pituitosa. Sic etiam aqua cocta non astringit aluum contrà opinionem vulgi, imò emollit. hæc enim aqua quæ antè coctioné cruda erat, tenuatur coctione, & cum tenuis, facilius excernitur. Fluuiales porrò merito reprobantur, quòd sint limosæ, sed quæ magnas vrbes alluunt, & cloacas excipiunt, sunt pessimæ: vt aqua Sequanæ. huiusmodi aquis reddun-tur quidem pisces pinguiores, reprobandi tamen sunt, tanquā minus salubres. Sic equi ea aqua pinguescunt, licet sit pessimum nutrimentum. Puteanæ, vt diximus, duræ sunt & crudæ: fontanæ, modo obuersæ sint orienti, in media sunt laude, Meridionales verò & Septentrionales improbantur. Aquæ enim ab aere alterantur. Sed licet fontanæ obuersæ sint Orientibus, tamen videndum est an non contraxerint quandam malignitatem, per canales aut vias quà transeunt: siquidem aliquando canales contrahunt limum, & tum aqua alioqui obuersa orienti, mala est. Aliquando canales sunt plumbei, & tum aqua parit dysenterias, vt scribit Gal. in Epid.

SCHOLIA.

EXperimentum dignoscendæ aquæ optimæ. Si cito calefiat & cito refrigeretur. Tā facilis enim mutatio eam leuiss-

ſimam eſſe arguit, non leuißimam quidem quæ in lance minus ponderat, ſed quæ hypochondria minus grauat, eſt que per eadem promptè meabilis, neque cunctando bileſcit: quæque his, quibus interdicendum eſt vino inflammationis, aut delyrij cauſa vel motu, conuenienter exhibetur. Agnoſcitur quoque aqua leuißima, ſi in ea carnes, piſces aut herbæ facilius & citius elixentur quàm in alia. Item ſi nullum ſaporem ac odorem habeat, ſi limpidißima ſit. Aqua pluuia præ cæteris eligenda, niſi haberet vim aſtringendi, quam ex aqua marina eius parente, & terrena ſubſtantia ſimul cum nubibus elata, contraxit. adde quod vſtionem aliquam à ſole paſſa eſt: proinde ipſam ebullire medici præcipiunt, vt partes diuerſæ ſeparentur in ea,

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν ὀρέξιες νύκτωρ, τούτοισι πάνυ διψῶσιν ἢν ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

QVibus noctu bibendi eſt auiditas, iis admodum ſitientibus obdormiſcere, bono eſt.

OPortet coniungere ſententiam hanc ſententiæ 6. Epid. vbi Hippocrates loquitur de iis qui leuiter ſitiunt. Hoc autem Aphor. agit de iis qui multum. Gal. in commentario accommodat ſeſe vtrique ſententiæ, & de leui & de multa ſiti. Contingit ergo aliquando, vt ægri vel conualeſcentes, & ſani etiam noctu à cibo ſitiant, alij multum, alij leuiter. Oportet diſtinguere ſitim, nam aut ſitiunt ab inopia, quia non biberunt in paſtu, vel quia parcius: aut ſitiũt quia vſi ſunt vino meraciore & fortiore, vel cibis

acribus & salsis. Fingamus aliquem vsum vino meraciore, cibis acribus & salsis,eumque sitire hora tertia post cœnam. Si sitis illa leuis sit, non debet bibere, quia interturbabit actionem.Dissoluetur enim vētriculus, & in eo fluctuabit cibus, qui nisi à ventriculo comprehendatur,nunquam concoquetur. At si absoluta coctione incipiat sitis,poterit bibere. Tamen eiusmodi sitis leuis,remedium erit somnus. In magna siti oportet satisfacere desiderio ægri sitientis,& sitim restinguere ablutione oris vel exiguo potu: & multò magis si excitata sit inopia, quia parcius bibit & corpus siccius est. Vbi paucum potum assumpsit, debet superdormire.Si post somnum adhuc sitiat, bibat largiter. Gal. in comment. citat duas causas, vnam propter defectum, alteram propter vapores calidos, vt à vino meraciore: qui quidem orificium ventriculi & fauces resiccant. Itaque in leui siti somnum imperamus.Vbi verò quis vehementer sitit, dare oportet potum duobus modis. Initio quidem priusquam sit absoluta coctio, sed modicum, post somnum autem & absoluta coctione,largiter. Aliquando fit vt post longam euacuationem,vel manifestam vel insensilem,resiccata sint corpora,tum liquidis oportet fouere corpus, & potu implere, quia siti magis rursus siccatur corpus. Sed quæritur an illis debeamus præscribere somnum,quia hic leuat sitim. Somnus quidem breuis & leuis iuuabit ægrum,sed multus offendet,& ita cauendum est,ne in his resiccationibus ægri & sæpius & longius dormiant:At dicet aliquis, somnus est veluti cibus;verum est in cruditate ciborũ,quia concoquit, & ita iuuat. At in magna vacuatione si quis vacuò ventre dormiat, lædetur, quia calor natiuus pabulo

destitutus languescit & contabescit. Quare non semper verum est somnum cibum esse. *Qui igitur noctu bibere appetunt*, &c.) Appetunt, vt diximus, vel propter defectum vel propter vapores calidos, à potu meraciore, cibis acrioribus & salsis, in defectu consideratur inopia potus, quia fortasse largiter cœnatus parum bibit: in hac ἐνδείᾳ exhibere potum oportet vt satis ægri desiderio fiat: non tamen multum, etiamsi defectus requirat, ne perturbetur coctio. Absoluta coctione si sitiat, detur multum. A vaporibus autem calidis si leuis est, somnus iuuabit: si magna, exiguo potu fallere oportet desiderium ægri & coctione absoluta largiter dare, πάνυ. *Admodum*) In Epid. dicit Hipp. ἀπηπαλέως, vbi loquitur de leui siti. Hipp. hîc non dicit an illis potum offerre debeamus, nec ne. Quare quæritur an somnus sit perpetuum remedium sitis. Verum est, quod cum sitis sit ab inopia humidi, contingit aliquando, vt somno corrigatur, aliquando non. Itaque non satis est dixisse, si ipsi superdormierint, sed debuit dicere, si bibant, & superdormierint. Sed tamen siue bibant, siue non, confert somnus, modò æger non sit vacuo ventre, & resiccato corpore à nimia vacuatione: Somnus enim coquit materiam quæ sitim excitabat, & ita sitis somno subducitur. Præterea cum per somnum calor natiuus & sanguis cum humiditate totius corporis initio confugiat in medias partes, corrigitur ea siccitas, & vapor calidus qui sitim excitabat, coquitur. Quocirca si superdormierint, bonum est, quia sitis somno sedatur & coquitur materia, quæ sitim faciebat. Item in medium corpus conuehitur sanguis cum humiditate, quia temperatur siccitas, & vapor calidus.

SCHO-

SCHOLIA.

ETsi aquæ, potus sit omnium iucundißimus suo tempore: & qui sitim à siccitate, aut caliditate, aut vtraq; causa ortam, omnium facillimè sedat: tamen his qui de nocte bibendi sunt appetentes, & admodum sitiunt humoris inopia, cibi aut potus calore, aqua potui exhibenda non est, nedum potus alius: sed potius superdormiendum, & somno fallenda sitis, qualiscunque ea fuerit. Somno dum partes humescunt, viscera humectantur, cibi aut potus vis acrior mitificatur, atque ita omni de causa sitis nata sedatur. Adde quod ijs, qui noctu bibere appetuut & admodum sitiunt, sitis ex multa cruditate ciborum oritur vt plurimum, à qua cruditate multi vapores emittuntur, non aliter quàm à lignis viridibus multæ eduntur fuligines, qui stomachum siti affligunt, donec mitior concoctio cœperit. Argumẽto sunt ebrij, in quibus per se tandem sitis desinit. Cæterum sitim excitant panis calidi esus, potus vini potentis, potus qualescunque calidi, copia ciborum, labores, salsa. Item 6. Epid. aër calidus, multus sermo, & os apertum tenere.

APHOR. XXVIII.

Γυναικείων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη· πολλαχοῦ δὲ καὶ εἰς ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ καρηβαρείας ἐνεποίει.

SVffitus aromatum muliebria educit: Ad alia verò multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.

SEquentes hi Aphorismi, sunt de affectionibus mulierum & grauidarum & non grauidarum. Quia autem affectiones hæ vt plurimum ferè accidunt propter suppressionem menstruorum, ob id

initium ducit à mouendis menstruis. Supprimuntur porrò menses multis de causis. Aliquando propter inflammationem, aliquando propter tuberculũ natum in collo vteri, &c. Virginibus parum fluunt menstrua, quia quicquid colligunt sanguinis, vertunt in alimentum. Sunt & quædam viragines quæ multum exercentur, quibus non fluunt, neque tamen inde offenduntur. Ob id rogamus mulieres, an deterius habeant, ob suppressos menses: si non habeant deterius, nihil est mirandum, neque sunt mouendi. Cæterum cum natura nihil prius efficiat, quàm exigat necessitas, menses non generantur ante tempus generationis, vt ante 14. annũ: cessant autem magna ex parte post iustum tempus, vt post annum 50. aliquando tamen anno 35. 40. 45. licet aliquando sexagesimo, quo tempore etiam nonnullæ peperere, sed vltra hoc tempus, nunquam protrahi possunt, nutrices nullos aut paucos menses habẽt, quia sanguis refluit in mámas ad lactis generationem. Si ergo, vbi aduenit menstruorum tempus ab anno 14. ad. 50. mulieri menses supprimuntur, & ob id deterius habeat, videnda est causa. Fieri enim potest vt in collo vteri sit aut inflammatio, aut tuberculum: & aliquando in ipso vteri ore interiore. Fieri etiam potest (quod frequẽter accidit) vt idem orificium interioris vteri obuertatur, & reflectatur, cum via ab vtero debeat esse recta, vt rectè fluant menstrua. Ponamus obstetricem reperisse nihil obstructum, nihil inflammatũ, nihil fluxum, nihil aut inuersum, in collo vteri, nec in ore, veniendum est ad acetabula seu cotyledones: hoc est fines, & ora vasorum, per quæ ora, sanguinis superuacaneum, singulis mẽsibus, ex toto corpore in vterum deriuatur. Sit

tamen

tamẽ ad os interius & collum vteri, alia vasa, per quę fit aliquãdo sanguinis profluuium, sed id hęmorrhoides & hæmorrhagiam vocamus, non autem menses. Nonnunquã itaque acetabula intercipiuntur crassiore aliquãdo muco & pituita crassa. Est etiam cum densata sunt & cõstricta. Quicquid horum fuerit, maximè cõueniet suffitus, aromatum potiones, item & syrupi, vi incidendi & tenuandi prædit. Materia suffitus notatur ab Hippocrate, estque aroma, id est odoramentum quod tenuet, incidat, vt est cinamomum, amomum, spica, cassia, calamẽtũ, arthemisia, maioranæ succus, hyssopus, thymum, pulegium, origanum. Vbi materia parata est, scire oportet modum faciẽdi suffitum. Oportet (vt vult Oribasius) aromata fingi cum benioino aut resina, & facere trochiscos. Hippocrates fingit veluti cotylam quandam de stercore bubulo, vel (vt nos) ex benioino, & in eam immittit aromata trita, aut herbas odoratas: postea cotylam illã superponit carbonibus, vt insidens mulier suffitũ excipiat. Sed non satis est istud: nam ita difficile est, vt suffitus intromittatur in vterum. Quare Hip. mollem cucurbitulam colli angustioris accipit, huius fundũ rescindit, ac deinde collum immittit in pudẽdũ muliebre, ita vt extremitas colli cucurbitulæ subeat ipsũ vterum. Vel sic (quia suffitus non sunt perpetui) facit pessaria ex pẽna obuoluta stupa, quę fit illita medicamẽtis aromaticis. Hanc stupam rursus obuoluit linteolo illito oleo aromatico, vt de costo, spica nardi. Posteaquam ita cõformauit pessarium, immittitur in collum vteri, & illic parumper sistitur, sed id videndum est, vt quæ vterum subeunt sint tenuia, velut medius digitus, & lõgitudinem habeant sex digitorum.

Iam ad Aphor. veniamus. πυεῖν aliquando fomenta, aliquando suffimenta significat. τὰ γυναικεῖα Hip. sæpè dicuntur purgationes menstruæ, & puerperia, vt in historia Philini vxoris. Aliquando sic dicuntur omnes morbi muliebres. Hinc eiusdẽ liber περὶ τῶν γυναικείων. Hoc loco non tantum menses, sed & excrementa, fœtus mortuos, maximè verò purgationes puerperij intelligit. Ob id hîc rectius vertetur muliebria, quàm menses. Sæpe verò ad alia vtilis esset, id est ad alios affectus, primum quidem vteri, deinde reliquarum partium corporis: tamẽ hoc incommodum subsequitur, quia adfert dolorẽ capitis. Cum enim suffitur vetus, odor suffitus redit ad os & nares, idq; propter maximum consensum vteri cum syncipite per venas: imò etiam vapor ille potest excipi à capite per venas omnes. Neque tamen hoc omnibus mulieribus accidit. Nam si densior sit vterus, non percipient tum odorem ore & naribus: vnde iudicabimus mulierem esse sterilem. Et Aph. 59. huius sectionis, & li. περὶ γυναικείων suffimentum facit, vt ex alio subdito, si mulier non sit sterilis, peruadit odor allij ad os & nares: si verò peruadat illud odor, & non gerat vtero, sterilitas à marito proficiſcitur, hoc dico, vt intelligamus suffitum posse facere quibusdam dolorem capitis, quibusdam non item. Odores enim qui venas subeunt, suo calore sanguinem turbant & commouent, quo fit vt caput repleatur, & ita graue fiat.

SCHOLIA.

NVnc agitur de quibusdam mulierum affectionibus: fotus aromatum, qui aut suffitu, aut aspersione, aut ...

tiam pessario fit, ciet purgationes menstruas suppressas, & puerperia retenta: excitando naturæ vim, quod vtero sint grata aromata, refrigerata calfaciendo: liberãdo obstructa: densata relaxando, materiámque crassam præparãdo, quòd calidæ, & siccæ & tenuis sint substantiæ: modo nulla neque inflammati, neque intemperie calida & sicca laborantis, neque erosi, neque peruersi vteri, neque senilis ætatis, neque grauiditatis, neque lactationis neque anteacti morbi excusatio adferatur. Sed & ad alios peculiares vteri affectus vtilis esset hic fotus aromatum: vt ad omnem frigidam vteri intemperiem, ad flatus vteri discutiendos, ad vteri suffocationem, ad seminis retentionem, ad tormina quæ edito partu suboriuntur, vt si cum grauidæ dolores coxendicis suborti fuerint, si fœtu in lucem edito iidem dolores repetiuerint, odorata bibere, & ad os vteri admouere confert, lib. de superfœtatione. Nisi capitis grauitatem inducerent, vaporibus caput opplendo, quòd calor aromatum cum tenuitate partium sit coniunctus. Adde quod ex odoribus idem contingit cerebro quod hepati ex dulcibus: vt enim hepar dulcia promptissimè trahit, & ab eorum immodico vsu sibi alioquin iucundissimo offenditur: ita cerebrum odorata quia diligit, confertim trahit, & dum illis auidissimè fruitur, non citra sui grauitatem oppletur.

APHOR. XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

PRægnãtes purgabis si materia ad sui excretionem inuitet, quadrimestres, & vsque ad septimum mensem: sed has minus, minore verò aut grandiore fœtu, abstinebis.

APhorismo 1. libr. 4. exposuimus hunc Aphor. vbi diximus authore Hippocrate lib. de morb. mulier. & attestante experientia, licere instituere medicamentum mulieribus etiam grauidis metu abortionis, & præsertim his quæ cacochymia laborant, & solitæ sunt abortire, hæ enim non abortiunt, vbi purgantur, 4. mense vsque ad 7. potissimum, quia tum fortior est fœtus.

APHOR. XXX.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα ἐκπτρώσκει, καὶ μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

MVlierem grauidam morbo quopiam acuto corripi perniciosum.

ΘΑνάσιμον intelligimus letale, non quod sit necesse mulierem correptam morbo acuto, interire: sed quia magna ex parte, Hippocrates lib. de morb. mul. circa initia commemorat morbos acutos, quibus mulieres grauidæ magna ex parte intereunt, eiusmodi sunt pleuritis, peripneumonia, erysipelas vteri, angina, febris ardēs, phrenitis, epilepsia, apoplexia, cōuulsio, tetanus, &c. idque maximè si hi morbi sint magni, & vehementes. Multę tamē ex his morbis euaserūt, vt quædam mulier laborans febre ardenti, cuius meminit Hippocrates lib. 1. Epid. Prætereà multas ex nostris videmus hodie conualescere: fortasse quia fortiores sūt quàm tempore Hippocratis, vel quia nostris auxiliis iuuantur: vt phlebotomia, quæ Hippocratis temporibus reprobabatur. Itaque sententia hæc non est vniuersalis, quia magna pars nostratium euadunt: & contra

contrà moriuntur multæ, præsertim si vehemens fuerit morbus. Quod autem hic dicit in genere, particulatim explicat lib.1.de morb.mulierum, circa initia.

SCHOLIA.

MVlierem grauidam ineunte aut iam affecta grauiditate siue essentiali siue symptomatica febre acuta corripi: aut etiam morbis acutis sine febre, vt conuulsione, tetano, apoplexia, calamitosum: magnitudine causæ, symptomatum vehementia, & difficultate curandi: quòd neque diæta, neque pharmacia, neque chirurgia conuenienter quis vti potest sine incommodo fœtæ aut fœtus.

APHOR. XXXI.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων νοσημάτων ληφθῆναι, θανάσιμον.

MVlier in vtero ferens secta vena abortit, eoque magis si grandior sit fœtus.

DIximus sępius, quàm hoc remedium fuit inusitatum veteribus, nẽpe detrahere sanguinem mulieribus grauidis, nec Hippocrates vnquam meminit, nisi semel tantum lib.de morb.mul. Si, inquit, mulier iuuenis, robusta & multi sanguinis, & grauius laboret in partu, prodest missus sanguis è malleolo, vt tota natura concurrat, & expellat fœtum. Sed hoc non confirmat Hipp. probasse detractionem sanguinis in grauidis, vt quam instituit tantùm ad partum faciliorẽ. Celsi temporibus docuit vsus, non esse vsque adeo reformidãdam phlebotomiam in grauidis: & nos hodie

ſæpe à morte vindicamus & matrem & fœtum miſſione ſanguinis, etiam in morbo periculoſiſſimo, vt pleuritide, febre ardente, &c. quanquam in his ferè abortiunt. Quod autem nolit Hippoc. ſanguinem detrahi grauidis, id facit, non ſolùm quòd inuſitata eſſet ſuis temporibus phlebotomia, ſed etiam quia veretur ne alimentum fœtui grandiori ſubtrahatur. Quare non temerè detrahendus eſt ſanguis, fœtu præſertim iam grandiore: ſed videndum eſt, an robuſtæ ſint vires, & an ea mulier ſit obnoxia abortioni, præterea ſi quando ſanguinem mittemus, ne alimentum detrahatur fœtui, ſubſtituemus ea quæ facilè coquantur, & celeriter diſtribuantur, vt gelatinam, colatitia, analeptica, & quæ ſpiritus inſtaurant, vt electuaria, &c. atque ita venam aperire poterimus bis, ter, quater, vt & fœtus liberetur & mater. Verùm ſi fœtus auctior ſit, & 7. menſem attigerit, magis periculoſa eſt venæ ſectio, quia tum eget copioſiore alimento. Præterea vt plantæ ſi alimento deſtituantur, langueſcunt, reſiccantur, & ita decidunt, ſic in mulieribus vtero gerentibus, ſi deſit alimentum, reſiccatur fœtus, reſiccatur & vinculum vteri, & ita, ante tempus pariunt. Sunt quędam mulieres, quæ quia ſanguine redundent, ſæpe copia ſanguinis fœtum ſuffocant, ob id cogimur ſæpe 4. aut 5. menſe venam ſecare, ne abortiant: idque ſi morbus poſtulat & ſi valent vires, nec leuiſſimè abortiat mulier. Tum itaque mulieris colorem inſpicere oportet, & percunctari, an vbi purgantur menſtrua multum ſanguinis effundat, & an diu fluant menſes, vt 7. aut 8. dies. Aliæ facilè abortiunt ob cacochymiam, tum inſtituemus pharmacum, & vbi erit copia ſanguinis, phlebotomiam.

SCHOLIA.

IN muliere vtero gerente vena secta, vt scilicet in morbis acutis obstructa liberentur, inflammatio extinguatur, translatio symptomatica auertatur, corpusque adeo perspirabile fiat ad materiæ febrilis exclusionem: abortionis causam adfert, à lipothymia & exhausto, fœtus infirmitate & vinculorum vteri laxitate, maximéque, si fœtus grandior sit: quò enim grandior est, eo magis suo genio defraudatur. Quanquam si morbus aliquis acutus vrgeat, sanguis mittī poterit circa vllum fœtus detrimentum, postremis etiam mensibus gestationis: in quibus licet fœtus pluri alimento opus habeat ad sui nutritionem, quàm prioribus, quia tamen sanguis pluribus mensibus retentus est, ob id copiosior postremis quàm prioribus mensibus existit: ita vt quamuis multum in infantis alitionem absumatur, multus quoque supersit, qui ad mammas regurgitet ad lactis generationem.

APHOR. XXXII.

Γυναικὶ αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις γίνεται.

MVlieri sanguinem vomenti, menstruis erumpentibus solutio fit.

SCribit Hippocrates de Coacis præsagiis, mulieribus sterilibus vomitus sanguinis ad conceptum prodest. Natura sæpe solet transmittere sanguinem menstruum per partes quibus consentit vterus: consentit enim cum mammis, ventriculo, syncipite, vt etiam testatur Hippocr. de morb. mul. & multis aliis

partibus. Sed hoc regulare est, quia multis mulieribus vbi supprimuntur menses, contingit vomitus sanguinis. Atque fieri potest vt sanguis recurrat in vterum: quanquam hoc non est necesse, sed sæpe vbi sistuntur menses, reliquæ venæ pleniores fiunt, & vicinæ sanguinem eructant in vicinas per consecutionem quandam: ita vt aliæ sanguinem euomant, aliæ expuant, emittant per nares, per hæmorrhoidas: nonnullæ inde incidant in phrenitidem, aut aliquo morbo acuto corripiantur. Si itaque moueatur vomitus, is quasi naturalis est, quia natura multitudinem excernit. Sed si dum fit vomitus, menses erumpant, reuulsorium erit remedium. Hîc igitur loquitur de vomitu sanguinis, qui fit propter suppressos menses.

SCHOLIA.

SI in mulieribus, sanguinis copiosi vomitus vrgeat, qui à sanguinis menstrualis ad superiores partes refluxu, aut aliunde à partibus inferioribus ortum habeat: dummodo nulla sit suspicio ruptæ aut exesæ venæ in aluo: menstruis superuenientibus sistitur vomitus, vacuatione & auersione eius materiæ cuius copia & sursum refluxu vomitus excitabatur.

APHOR. XXXIII.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλιπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

MVlieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bonus est.

Ma-

MAximus est consensus vteri cum syncipite. Rationes sunt scriptę 6.Epidem-circa initia,ob id suppressis mensibus mulieres dolent capite in priore parte,stomacho, sterno, cruribus & lumbis. Accidit itaque vbi menstrua supprimuntur,vt venæ vteri quę antea nolebant exinaniri, repleantur, & aliæ deinceps,vt tandem natura moueatur ad excretionem,vt, vomitum, aut hæmorrhagiam è naribus: quam euacuationem multo magis probat Gal. quam eam quæ fit vomitu. Vbi vacuata est multitudo venarum illarum, tum consecutione quadam attrahitur sanguis, qui est in acetabulis. Quæritur, cum medicus sit imitator naturæ, ea autem reuellat materiam per loca opposita, cur suppressis mensibus non detrahemus sanguinē è cubito? Solutio est:si suppressi sunt menses, medici consilium potest esse duplex, vel vt moueat menses, & tum aperit venam poplitis aut malleoli: vel, vt multitudinem sanguinis vacuet: & tum poterit quidem secare venam cubiti, imitatione naturæ,quæ aliquando per nares euacuat plenitudinem sanguinis. Imò contingit interdum, vt aperta cubiti vena moueantur menses: Licèt Gal.in lib.de sanguin. miss.id nolit,quod ita,inquit,menses potius retineantur. Nonnunquam menstruis suppressis, corripiuntur morbo acuto mulieres,vt pleuritide, peripneumonia, febre ardente.Tum mouendi sunt menses:Itaque aperiemus venam cubiti, quia sic & iuuamus pleuritidē & peripneumoniam,&vacuamus multitudinem sanguinis collecti ob menses suppressos. Retentis ergo menstruis aperimus venam cubiti,imitatione naturę, ad vacuandam sanguinis copiam, quanquam sic aliquando commouentur menses, & eadem aperta in morbo acuto, (qui eget phlebotome per superiores

partes) & copiam ſanguinis vacuamus, & morbo medemur.

SCHOLIA.

SI in ſuppreßis menſibus, profluuium ſanguinis è naribus ſuboriatur, bonũ, quòd illa hæmorrhagia, vnde, quò, quà, & quamobrem fieri debeat, legitimam & naturæ conſentaneam rationem obtinet: proinde tollitur occaſio mali futuri, exoneraturque natura eo onere quo premebatur. Quare quando menſes præter naturam ſupprimuntur, alia euacuatione eorum ſupplenda euacuatio: vt per nares, per hæmorrhoidas, per aliquod emiſſarium in internis fœmoribus pyrotico procuratum.

APHOR. XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

MVlieri vterum gerenti ſi aluus multum fluat, periculum eſt ne abortiat.

PRofluuium alui grauidis periculũ affert abortus. Iã ſæpe diximus vbi multa deiiciuntur per aluũ, paucam fieri anadoſim. Itaque ſi mulieribus grauidis profluuium alui moueatur, pauca diſtribuẽtur hepati ad ſanguificationẽ: cum hepar ad paucũ ſanguinẽ cõficiat, paucus fiet ſanguis ad nutritionem fœtus, & ita neceſſe eſt, mulierem abortire. Deinde exoluũtur vires deiectione multa, etſi vitioſa ſint ea, quæ deiiciantur, fieri enim poteſt minimè, quin ſemper vtilia cum inutilibus excernãtur. Tertia cauſa eſt, motus & agitatio, quæ & vincula vteri, & vterum præter naturam mouent,

uent. Quarta causa, quia dum materia illa per rectum intestinum trãsit, si quid est grauioris odoris, offenditur inde vterus & fœtus. Quinta, quia ab alui profluuio nimium aliquando humectãtur vincula vteri, aut vbi nihil omnino confluit, resiccantur. Igitur si non nutriatur fœtus, si magnæ sint agitationes, & motus magnus, si grauis odor, si vteri vincula nimium resiccentur, aut humectentur, periculũ est ne mulier abortiat.

SCHOLIA.

Lienteria, diarrhœa, aut dysenteria mulieri habẽti in vtero superueniens, periculum adfert abortus, defraudato fœtus genio: infirmitate matris: vinculorum & vteri laxitate: vteri & fœtus commotione: fœtus & vteri à tetro vapore excrementorum, offensione potißimum, bilis amarore, fœtui veneno perniciosißimo: causæ magnitudine, nõ enim alui profluuium grauidæ citra causam magnam accidere potest, vt quæ aluo dura esse cõsueuit: metu tenesmi, à quo abortus citißime obrepit. In grauidis autem mulieribus fiunt sæpenumero alui profluuia à destillatione acris pituitæ.

APHOR. XXXV.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri hystericæ aut difficulter parienti sternutamentum superueniens, bonum.

Ὑστερικὰ exponuntur à Gal. in com. & lib. 6. de loc. aff. affectiones vteri, & propriè suffocationes. Est autem strangulatio siue vteri suffocatio, quãdo vterus

mouetur more animalium, aliquando ad latus, aliquá do sursum ad hepar, diaphragma, ventriculum, cor, pulmones, &c. vnde putarunt nonnulli vterum esse animal. Intelligere oportet Hippocratem sæpe loqui more vulgi. Mulieres enim vbi diutius ieiunant, dicũt vterum sibi moueri ad cor, ad ventriculum. Sic Hippocrates, li. de morb. mul. dicit vterum conuerti ad cor. Vterus non conuertitur re vera, nec ascendit ad cor, sed repræsentatur imago quędam vteri ita ascendẽtis. Accidit enim, vt aliquando vterus contrahatur, perinde ac si strangularetur, ita vt mulieres maneant quasi semimortuæ, sine sensu, sine motu, pulsu & respiratu. Cæterũ vt intelligamus an suffocationem iuuet sternutamentum, scire oportet causas suffocationis illius: hæc fit aliquando, vbi diutius supprimuntur menses, vt in viduis mulieribus, cum iam non coeunt, aliquando, è suppresso semine, vt in iisdem præsertim quæ frequenter coibant: aliquando propter grumum sanguinis in vtero inclusum. Est præterea quando vterus sanguine destitutus resiccatur & incalescit. Ita ergo affectus, naturali quodã impetu veluti animal quoddam sursum ascendit, vt inueniat humiditatem, & attrahat ab hepate, cerebro, aliisque corporis partibus: atque ita mulieres manent quasi mortuæ, donec vterus sit humectatus. Si itaque mulier suffocatione vteri laborauerit propter tres priores causas, sternutatio iuuabit tãquam signum & causa. Signum est bonum, quia vt ait Gal. in com. naturã sensificam ac vitalẽ, quę prius erat emortua, significat excitari, & reuiuiscere, & propriarum meminisse actionum & motionum. dum aliqua superuacanea eiicit atque propulsat. Causa bona, quia dum corpus ita totum concutitur, natura excitatur & commouetur materia quę expurgetur.

Quod

Quod si suffocatio sit à siccitate (tum autem obstetrix iniecto digito reperit vterum squalidum) sternutatio non iuuabit: quin potius opus erit humectantibus, vt balneis. Sed is casus admodũ rarus est. Prodest etiam sternutatio ei quæ difficulter parit. Hippoc. in lib. de mor. mul. in partu instituit succussiones, scalas, & saltus, vt citus exeat fœtus. Sic sternutatio prodest in partu, quia totum corpus exagitatur, & commouetur natura ad eiiciendum fœtum.

SCHOLIA.

SI quæ mulier vterina suffocatione laborat à seminis aut menstruorum corruptione, non autem siccitate, in qua respirationis vsus tollitur, à venenata vtriusque materiæ corruptæ aura, vt spiritus nullo modo ducatur per os: aut ægrè pariat, ob infirmitatem fœtus, aut vteri: sternutamento incidente iuuatur: estque illi salutare, vt signum & causa; vt signum recreatæ naturæ, quæ ante sui negligens erat; vt causa quoniam concußiuo motu sternutamenti excutitur venenata aura, & excluditur teter ille vapor plurimus, qui ad caput delatus est, qua sublata redit respirationis vsus. In qua verò partus difficile in lucem editur aut retinetur, iuuat sternutatio, quia partum mouet, quatit & prouocat: compreßis enim magna vi musculis epigastrij, & spiritu à superis ad inferna violentius depulso, fœtus facilius excluditur. Proinde sternutamentum commodè in partu difficili poteſt excitari.

APHOR. XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

MVlieri menses decolores, nec eodem semper modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant esse necessariam.

VT hunc Apho. intelligamus, teneas oportet, quis sit naturalis color menstruorũ, prçterea quod sit conueniens tempus, & quæ sit iusta mensura mẽstruorum. Hip. lib. de mor. mul. & Arist. lib. 7. histo. animal. imò experientia ipsa docet, quod si sana sit mulier, mẽstrua erũt coloris floridi, & rubri, quemadmodum est sanguis animalis recens mactati. Cum enim mactatur animal, effluit sanguis mixtus ex sanguine venarum & arteriarum, & is sanguis colorem habet floridum & mixtum. At viciosus mẽsium color, est albus, pallidus, saniosus, subalbidus, rubro minus dilutus, pelliculas habet permixtas, & filamenta telis aranearum similia, aliquando etiam grumos. hic color indicium est pituitosi sanguinis, & tum pituitá purgabimus. Solẽt enim huiusmodi menses effluere copiosiores, & præterea puellis humidioribus, & victus ratione humidiore vtentibus. Breuiter spectanda est natura & tẽperamentum mulieris, ætas, regio, anni tempus, & victus ratio. Aliquando flaui sunt menses à bile, & in media ætate, præsertim etiam à bile in iunioribus, nedũ prouectioribus, quia fortassis vtuntur vino meraciore, alimentis salsis & acribus. Hic bilis venit purganda. In senibus crassi sunt menses, nigri & pauci, aliquando splendidi, sed exulcerantes, ac cum fermentatione radentes terrá. Hi periculosi sunt, fitque ab atra bile: quam purgare oportet, alioqui periculũ est ne exulceretur vterus, & gignatur cancer. Interdum turbulenti sunt vt cœnum. Aliquando salsi & acres. In his omnibus purgatione opus est. Hip. lib. de mor. mul. docet quo pacto oporteat

ceat cognoſcere menſes vitioſos, & peccantem in his humorem. Oportet,inquit,arenam menſtruis infectá inſolare. Et dum reſiccabitur à ſole,indicabit calore ipſo peccanté humoré:vel vt hodie facimus, quod & ſcripſit Hippo. accipienda lintea intincta,vbi fuerint reſiccata,color menſtruorum apparebit.Quin etiá hæ purgationes naturaliter mulieribus accidũt Luna decreſcente:ea enim creſcente,augetur ſanguis, & venæ naturaliter implentur. Decreſcente verò, effluit is ſáguis,& excernitur,hoc tamen generale nõ eſt,& mulieribus quibuſdá ſecus accidit.Debent etiá naturaliter purgari mulieres duobus aut tribus diebus,qua in re conueniunt Hip.& Ariſt.Porrò iuſta menſtruorum menſura eſt duarũ heminarũ Atticarũ,hoc eſt à cheopina vſque ad tres ſemiſextariolos Pariſienſes. Si quid excedat,ſi quid deficiat,vitiosũ eſt:καταμήνια dicũtur menſes,quia ſingulis menſibus redeũt naturaliter. Aliquando tamẽ vno menſe intermiſſo, aliquãdo duobus,ſed hoc vitiosũ.Interdũ redeunt bis & ter in mẽſe, vt in ſũmo ardore libidinis. Nonnullis non fluunt vnquá menſes,vt viraginibus quibuſdá: & tamen cõcipiũt,vt vult Ariſt.& vſu etiá experimur.ἄχροα,id eſt, mẽſes malè colorati,hoc eſt nõ naturaliter: ſic.n.vertẽdũ.*Nec eodẽ tempore*,&c. Nõ certæ ſũt periodi.Quibuſdá.n.redeunt menſe intermiſſo, vt diximus:tamen naturalis eſt periodus decreſcẽte luna.Si mulieri quæ purgari ſolebat ſingulis mẽſibus, anticipent,aut tardent mẽſtrua,id fit vitio aut vteri,aut ſanguinis menſtrui.Si anticipent,ſignum eſt oſculũ vteri, aut acetabula magis hiare,& ampliora ſolito:vel vteri ipſi' ſubſtantiá leuiorẽ eſſe,magiſq; lubricam:aut etiam ſignũ ſáguinẽ ipſum vel copioſiorẽ eſſe, vel humidiorẽ, vel

acriorem. Sin tardent, vel acetabula sunt constricta: vel os vteri inflexum, tuberculo aut inflammatione præpeditum: vel vteri substantia densior, aut asperior: aut etiam vitium est in sanguine. Itaque vbi primum ad mulieres accedemus, interrogabimus an sint regulares nec ne, (sic enim loquũtur) si non sint, quærem' causam aut in sanguine menstruo, aut in vtero. *Purgatione*, &c. κάθαρσις aliquãdo (& peculiariter) de mẽstrua purgatione intelligitur: aliquando de purgatione quæ fit arte & per medicamenta, vt hoc loco. Alias de spontanea purgatione dicitur, siue ea sit naturalis, siue symptomatica.

SCHOLIA.

MEnses qui consistentia & colore non referunt sanguinem recens mactati animalis solidi & succi pleni, sed sunt serosi, pallidi, albicantes, nigri, virides, aut diuersorum colorum, ob corruptionem propriæ substantiæ, aut mistionem alienæ materiæ: nec eodem modo bene respõdent, ita vt vniuersalis & particularis periodi quantitatis & excretionis ratio desideretur: indicant purgationem vniuersalem epoto cathartico, & particularem, per vterum. vniuersalis period' fluxionis mẽstruorũ, est singulis mẽsibus decrescẽte luna. Particularis est quod per septẽ dies fluant in Leuitico apud Mosem: aut per quinque dies in regione Hip. vide nostrum opus de morbis mulierum.

APHOR. XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ἰσχνοὶ γίνωνται, ἐκτιτρώσκει.

SI mulieri vterum ferenti mammæ subito extenuentur, abortus sequitur.

Hæc

HÆc sententia eodē modo scripta est ab Hip. 2. Epid. Quia Gal. in com. disputat an extenuatio & gracilitas mammarum sit signum abortionis futuræ, disquirēdum est quomodo sit signum. Primum intelligere oportet magnum consensum esse vtero cum mammis per venas quę oriuntur ex vasis ad crura tēdentibus, sursumque per rectos abdominis musculos ascendunt & coeunt cum extremis venarum quæ per thoracem ad hypochondria descendunt. Præterea ex lib. de glādulis & de natura fœtus, simulatque grauida est mulier, vterus attollitur, & ob id comprimit vicinas partes, ventrem scilicet, intestina, omentum, hæ partes compressæ quodammodo per venas illas communes exstringunt & exprimunt sursum portionem sanguinis, eamque pinguiorem. Sanguis hic expressus, vbi ad mammas peruenit, lactescit, & in lac conuertitur à glandulis. Idque 3. aut 4. mense cum fœtus moueri incipit: & tum turgescunt mammæ, non antea. Non tamen lac illud perfectum est, neque qualitates habet boni lactis, imò serosius est & salsum. Si itaque mammas quæ naturaliter extumuerunt, videamus repentè extenuari, in prægnantibus, signum est fœtum laborare inopia alimenti, & ita fore vt ante tempus edatur. Nam fœtus primū attrahit sanguinem è venis vteri, postremò cum nō sufficit ille vteri sanguis, attrahit & sanguinem, & lactis aliquid è venis & mammis: hoc signo fœtum robustum esse intelligimus, & ob id multo egere alimento: sed vbi attraxit è mammis quicquid potuit, illæ gracilescunt, vel quia nihil exprimitur ab vtero in mammas, vel quia nihil iā ad vterum confluit, quo fit vt indigens alimento fœtus calcitret, & mēbranas ac vincula ante tempus disrū-

pat. At verò vbi natalis eſt fœtus, vt 7. menſe cum Gal. aut 9. aut 10. cum Ariſtot. tum debent magis turgere mammæ, quia eo tēpore natura iam parat commeatum futuro homini. Ob id per id temporis colligitur maior copia ſanguinis in mammis, vnde lac copioſius & perfectius ac melius. *Repente*) ſine cauſa manifeſta, vel nullo antecedente morbo aut ſymptomate.

SCHOLIA.

LAc in grauidis mulieribus, ſimulatque fœtus motum habet, generatur, & in mãmis collectum eas intumeſcere facit. Si ergo iam grandiore fœtu mammæ repente gracileſcant, nullo antecedente mammarum affectu, indicium eſt vel malè affectum eſſe vterum ad quem natura omnia deorſum pellit, vel nihil amplius ſanguinis ab vtero ad mãmas deferri, ob penuriam ſanguinis in vtero etiam bene affecto, cuius ſanguinis inopia fœtus ſuo defraudatur genio. Qui caſus minatur abortum, vel ob vteri morbum, vel ob fœtus infirmitatem. Cæterum illud ἐξαίφνης, *id eſt, ſubitò dicitur* πρός τι, *ſcilicet facta comparatione cum toto corpore, vt ſi totum corpus ſit habitius & mammæ extenuentur, ſignificatio ſit non vitij hepatis, nõ defectus ſucci alibilis: nam vberior corporis moles declarat neutrius vitium, ſed ſignificatur quoddam vitium vteri, cuius in ſympathiam trahuntur mammæ. Eſt enim Hip. 6. Epid.* μαζῶν φωνῆς καὶ γονῆς *magnus conſenſus. Aequè facit ad abortionem ſucci inopia & fœtus infirmitas. Si graciles ſint mammæ, eſt inopia ſucci. Si infirmus ſit fœtus, mammarum eſt tenſio dolorifica, quia obruitur fœtus, & non poteſt alimentum capeſſere. Vide noſtrum opus de morbis mulierum.*

APHOR. XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς ἰσχνὸς γένηται, δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται τὸ ἄρσεν, ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

MVlieri geminos ferenti si altera mamma extenuetur, alterum abortu edit. Et siquidē dextra mamma extenuata est, marem: si verò sinistra, fœminam abortione excludit.

HIc supponit mares gigni in dextra vteri parte, & fœminas in sinistra. Id quidē magna ex parte verum est, non tamen perpetuò. Si mãma dextra, id est, papilla mammæ dextræ sit magis exerta, magis rubeat & turgeat, quàm papilla sinistræ, marem concepit mulier. Contrà si accidat, est fœmina, &c. *Geminos.* Naturale est, inquit Arist. vt homo vnum gignat.

SCHOLIA.

RAtio huius Aphorismi petenda ex præcedenti. Vnde colligas quòd si vtriusque mammæ repentina extenuatio abortionem præsagiat, videri vix posse fieri, vt in gestatione gemellorum, vnius tantum mammæ extenuatio alterius abortionem gemello altero seruato, prænunciet. De sympathia vteri cum mammis vide Vesalium libr. 5. cap. 15. nostrum opus de morbis mulierum. De generatione gemellorum vide ibidem.

APHOR. XXXIX.

ΗΝ γυνὴ μὴ κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

SI qua nec prægnans nec puerpera est lac habet, ei menstrua defecerunt.

LAc authore Hip. in mulieribus grauidis gigni incipit, vbi mouetur fœtus: non tamen quòd Lac istud sit verum & perfectum, cum sit serosum, salsum & vitiosum. Non enim perfectè coquitur, nisi vbi natalis est fœtus, vt 7. 8. 9. mensibus. In puerperis est etiã lac, quia sanguis qui confluebat ad vterum transfertur ad mammas. Sed mulier hæc, neque grauida est neque puerpera, & tamen lac habet, non ergo fluunt menses, sed sursum ascendunt ad mammas, vbi in lac vertuntur. Fieri potest (teste Aristot.) vt mulier quæ neque grauida sit neque puerpera, lac habeat: siquidẽ frequenti suctu & frictione vtantur (vt in venis communibus infernè sursum, & deinde in ipsis mammis) si etiam alimenta lac gignentia offerantur. Sic in viris (qui præsertim rariori sunt cute & molliore) non est absurdum educi lac multo suctu, quemadmodũ memorant pastores quosdam è capris masculis lac emulgere solitos. Cum ergo mulier, quæ neque fert vterũ, neque peperit, lac habet, id fit vel propter pauciores menses, vel quia hi sunt omnino suppressi. Cæterum vt gignamus lac non solum vti possumus iis quæ præscribit Gal. in simpl. sed etiam alimẽtis quæ lentorem habent & pinguedinem: vt sunt iuscula pinguia, frumentata, &c. Et hæc etiam ratio est: siquidem docente Hippocrate, sanguis pinguior relicto vtero fertur ad mammas, vt ibi lactescat.

SCHOLIA.

LActis materia est sanguinis menstrui purißima portio, qui non alia re quã sola copia molestus deponitur apud mammas per venas vtero & mammis communes, ibique vi natiua

natiua glandularum, quas mammæ plurimas habent, è rubro in album similem, nimirum colorem substantiæ mammarum, transmutatur lactisque naturam acquirit. Proinde lac gignitur in mammis tribus maximè temporibus: tempore gestationis, partus, & suppreßionis mensium. Quibus menstrualis materia ad mammas refluit, & in illis, partis integritate & succi bonitate lac gignitur. Quod postremum rarum est, & Hippocratis potius experimento comprobatum quàm vlla ratione confirmatum. Vix enim ac ne vix quidē fieri posse videtur, vt sine concubitu ac conceptione mammæ lacte turgeant, & à suppreßis mensibus sanguis ad mammas delatus, coquatur in illis, & in lactis speciem transeat citra vllam mulieris molestiam, cum teste Galeno prouidentia naturæ lac gignatur in mammis solius fœtus tum vtero conclusi, tum in lucem editi nutriendi gratia. De lactis natura vide lib. 3. nostri operis de morbis mulierum.

APHOR. XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται, μανίην σημαίνει.

Quibus in mammas sanguis colligitur, furorem significat.

Galenus putat hunc Aphor. esse eorum quæ rarò apparent, tamen non est multum alienus. Tota autem huius Aph. vis est in verbo συστρέφεται: Gal. in Exegesi vocum Hipp. & lib. 4. de vict. acutorum, ait συστροφὴν esse omnem tumorem præter naturam, aut tubercula quædam dura. Itaque illud vsu experimur contingere, quando mulieribus supprimuntur menses, vt sanguis ad mammas recurrat, & illic gignat tubercula quædam dura, quæ non suppurantur, sed in dies duriora euadunt, suntque teste Hippocr. de mor.

mulier. certissima futuri cancri indicia, nisi curentur. Quod si malum inualescat, & sanguis ille delabatur per vniuersum corpus, caputque potissimum petat, inde mulieres mente percelluntur, & in maniam incidunt. Fingamus ea tubercula colligi in mammis: aliquando etiam fit, vbi sanguis vel malignior est, vel copiosior, qui corrumpatur, vt vel portio aliqua sanguinis, vel vapor quidam malignus ascendat ad cerebrum, & maniam faciat. Præterea vt tollamus quæ scripta sunt ab Hippocrate lib. de mor. mul. tamen videmus in viduis, vbi suppressi sunt menses: sanguinem coaceruari in mammis, vnde furor, syncipite per consensum affecto. Non tamen hinc colligere oportet omnes, quibus in mammis sanguis colligitur, in maniam incidere: sed id fit magna ex parte. Hippocrates enim multa scripsit ex obseruatione & arte. Quare si per συστροφὴν intelligamus quod propriè dicitur ab Hippocrate, omnem videlicet tumorem præter naturam natum in mammis, inueniemus quod aliquando ex eiusmodi tuberculis fiunt maniæ. Nam si copiosior sanguis fertur ad mammas, & illic corrumpitur, ferturque inde, vel eiusdem portio, vel vapor ad caput, fiet furor. Quod aliquando contingit, licet non sit ita frequens.

SCHOLIA.

EX suppreßione mensium, si sanguis ad mammas feratur ibique non conuertatur in lac, sed maneat impermutatus: quod vel multò copiosior quàm par sit illuc delatus sit, vel quia insigniter feruidus ac siccus existat: tandem diuturna illic mora vel putredinem contrahit, indeque inflammationem concipit: vel citra putredinem ac inflammationẽ inca-

incalescit ac phlogosin excitat, indeque longa vstione ater ac melancholicus euadit. Hinc exorti vapores caput feriunt, vel etiam sanguis ipse feruidus ad cerebrum euectus, materiam ac furorem in cerebro suscitat.

APHOR. XLI.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι εἰ κύει, ἐπὴν καθεύδειν μέλλῃ, μελίκρατον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει, ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

SI scire velis an mulier conceperit, dormituræ aquam mulsam potui dato: & si ventris tormina patietur, concepit: sin minus, non concepit.

SVnt qui hos omnes Aphorismos de mulieribus reprobant, nec putát esse Hippocratis (ex quibus est Oribasius) propterea quod hæc sententia experimento non est vera: tamé Hippocrates non solum hoc loco, sed etiam lib. de mor. mulierum, huius sententiæ meminit. Vult autem eo in lib. anisum conteri, & permisceri melli, deinde hoc ita permistum aqua dilui, vt inde fiat aqua mulsa cruda. Oribasius addit, vt fiat probatio huius aquæ oportere mulierem non esse assuetam potioni mulsæ, alioqui fallet hoc experimentum. Sed oportet octuplam partem aquæ, & suboctuplam mellis crudi. Sunt & alia signa certiora & experimenta de conceptu, de quibus postea, quæ precognoscenda sunt ad institutionem & vitæ & remediorum. Itaque si nosse velis an mulier conceperit, ei pleno ventre, id est, vbi cœnata est, bibendam dabis aquam mulsam, crudam scilicet: & si cruciatus ac tormina circa ventrem hanc corripuerint, concepit, &c. Galen. & Philoth. putant hæc tormina

fieri in mulieribus grauidis, quia cruda mulſa flatuoſa eſt: quæ cum talis ſit flatus incluſi in inteſtinis, ſi viam non habeant & exitum, retinentur, & ea diſtendunt, ſicque tormina excitant. Nihilominus tamen certum eſt, quod initio geſtationis vteri mulieres habent inteſtina minus aſtricta quàm antè, & ventrem qui antea tumebat, & corpulentus erat ſubſidere, & planum eſſe: quod inter conceptus ſigna numeratur. Nam ſimul atque ſemen conceptum eſt, tum vterus totus conſtringitur & colligitur vt comprehendat ipſum ſemen: vt videre eſt in mulieribus quæ tum moriuntur. Si enim eas ſeces, non inuenies vterum craſſiorem vna & maiorem vna nuce. Idem fit in ventriculo vbi cibum concepit. Quia ergo conſtringitur vterus, fit vt inteſtina & aliæ ventris partes verſus eundem colligantur, & ita ſubſident. Quare non eſt veriſimile vt circa initia mulſa excitet tormina. Cum ſemen vtero conceptum eſt, neque excidit, mulieres habent leues quaſdam purgationes poſt 30. dies: deinde illa ampliantur, & extuberat venter. Itaque ſi contingat vt poſt 30. dies venter extumeſcat, leues eæ purgationes eant, & ſentiat mater in vtero motum, indicium eſt marem eſſe conceptum. At ſi hęc poſt 40. aut 42. dies accidát, mulier fœminam concepit. Præterea ſi marem conceperit, tertio menſe motum fœtus ſentiet: ſi fœminam, quarto menſe. Aliquando ſentiet mulier ſexta hebdomada, vt vult Ariſtot. Sed duplex eſt motus in vtero. Vnus Hipp. alter Ariſtot. Natura vbi primum conceptum eſt ſemen, non occupatur circa formationem fœtus: ſed tum fœtus ipſe eſt tantum caro quædam rudis, in qua incluſus eſt ſpiritus ille ſemineus: denique eſt veluti fermentum, idque vſque ad 30. dié in maribus: aut 42. in fœminis. Deinde fit vt leues illæ

purga-

purgationes eant,& sine noxa. Præterea,dum natura incipit carnem illam rudem formare & distribuere in partes,atque discriminare,sentitur motus non fœtus, sed naturæ. Et hic est motus de quo intelligit Aristot. A 30.di: in masculis,ad 3.mensem:& à 42.die in fœminis ad 4.mensem natura cõformat mẽbra:& ita tertio mense,si mas sit:&4.si fœmina,omnibus membris absolutis fœtus mouetur, qui motus fœtus est Hippocr.

SCHOLIA.

SI qua mulier laboret morbo,quæ se grauidam suspicetur vt curationi locus sit cuius occasionem præripere posset grauiditas: hac arte sitne grauida explorari poterit. Dato illi dormituræ potionem ex octupla vel duodecupla aquæ parte,& simpla mellis crudi confectam : qua hausta, si ventrem torminibus diuexari sentiat, à flatulento spiritu aquæ mulsæ,in colo intestino retento,nec exitum habente ob eorũ contractionem ab vteri contractione inductam,grauida est.Hoc autem experimentum Hipp. vt verum sit has cautiones habeat oportet:vt fiat statim à cõceptione,in muliere quæ mediocri corpore nata est, nam in calido flatus statim dißiparentur: quæ non sit torminibus obnoxia; quæ non assueuerit potui aquæ mulsæ:quæ nec dura nec lubrica sit aluo. nam in dura aluo,flatus facilè colliguntur,in fluida, facilè diffluũt.

APHOR. XLII.

Γυνὴ ἔγκυος εἰ μὲν ἄῤῥεν κύει, εὔχρους ἐστὶν, ἢν δὲ θῆλυ δύσχρους.

MVlier grauida si marem gerit, coloratior est: si fœminam,decolor.

IS color bonus aut malus debet conferri cum colore ipsius mulieris, cum non grauida erat: hoc signũ annotauit etiam lib. de steril. Hip. tamen non est perpetuo verum, sed magna ex parte. Prętet colorem, sunt alia certa signa maris aut fœminæ, vt de motu qui fit 30. aut 42. die in dextra vel sinistra parte. Spectare itẽ oportet vtrumque oculum. Nam pupilla oculi dextri maior est & splendidior quàm sinistri, vbi mulier marem concepit. Oportet contingere arterias carpi dextri, & quæ mouentur in temporibus, sintne magis commotæ, & tumidiores quàm lateris sinistri: deinde inspicere venas sub lingua, an sint dextra parte tumidiores quàm sinistra: præterea an non institerint in facie maculæ quædam ac lenticulæ, quales fiunt à Sole, hæ maculæ fœminam indicant: & reliqua signa antedicta, marem. Quinetiam si mamma dextra maior est, & tumidior sinistra, si eiusdem mammæ pupilla magis erecta, si eiusdem mammæ pulsus est validior, hæc sunt indicia maris. Non enim oportet vno tantum signo contentum esse. Cæterum si mulier marem conceperit, coloratior est: quia magna ex parte calidior est mas, quàm fœmina, & à calore fit color melior. Quanquam nonnulli (vt Arist.) putant fœminas viris calidiores, propter sanguinis copiam, sed id non est verisimile.

SCHOLIA.

MVlier grauida, marem gerẽs seipsa coloratior est gerẽte fœminã: & quæ fœminam gerit, seipsa decoloratior est gerente marẽ: id quod à maiore aut minori calore ipsius fœtus in vtero concepti ac contenti depẽdet: Color enim in cute similis efflorescit humoribus ac calori in internis visce-

visceribus vigenti. Hic autem Aphor. est de his quæ vt plurimum fiunt: videas enim plurimas grauidas quæ gerentes fœminas, coloratiores sunt seipsis gerentibus marem: quòd nimirum multæ fœminæ sint quibusdam maribus calidiores & robustiores. Adde quod grauidæ pro vario victus genere quo vtuntur, hunc atque alium colorem obtinent. calidior enim victus viuidiorem, frigidior decoloratiorem efficit. labor quoque quem mater sustinet gerendo: item curæ aliquid coloris detrahunt. Astra etiam quia plurimum ad conceptionem virium habent, (sol enim & homo hominem generant, inquit Aristo.) multos masculos effœminatos, multas quoque mulieres viragines generant. vide li. 3. nostri operis de morbis mulierum.

APHOR. XLIII.

HN γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γίνηται, θανατῶδες.

SI prægnanti fiat in vtero erysipelas, lethale.

MEminisse oportet morborum, qui mulieres grauidas necessariò interficiunt. Inter hos periculosissimum est, erysipelas vteri, & ignis sacer, à bile, vel feruentissimo sanguine. Esto vt sit erysipelas in vtero, mox consequetur febris ardens: fœtus itaque qui deberet esse in humido, & temperato calore, erit in calore ardente, resiccabitur vterus, corrumpetur alimentum fœtus, & tandem fœtus & mater morientur: quare inter signa pessima est erysipelas vteri.

SCHOLIA.

ERysipelas in vtero coniunctam habet febrem ardentem, etsi vterus pars princeps non sit. Ab vtroque itaque symptomate & matri & fœtui cita mors impendet, matri quidem à febre & inflammatione partis quæ cum principibus maximum habet consensum: fœtui, tum à febre, tum à tumore, qui aut abortum commouebit, aut fœtus intus conclusum calore & compreßione necabit.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ παχυνθῆναι.

QVæ præter naturam tenues vterum gerunt, abortiunt donec habitiores euaserint.

VT intelligamus hunc Aphor. sciendum, quod primis mensibus, hoc est 30. diebus, si mas est, & 40. si fœmina, paucus sanguis defluit ad vterum, quia tum natura pauco eget alimento. Post diem 30. & 40. illi opus est aliquo sanguine: vbi perfectus est fœtus, multo eget. Corruptiones fœtuum fiunt, vel ante 7. diem, vel post 7. vt ad 30. diem aut 40. vel 42. Vocant autem ante diem 7. ἐκρύσεις, id est, effluxiones: post verò 7. ἐκτρωσμοὺς esse, id est, abortiones: licet putet Arist. ἐκτρωσμοὺς esse διαφθοράς. Fingamus mulierem esse fame extenuatam, vel morbo: quia corpora morbis defuncta, sunt solutiora ac salubriora, si tũ coëat, facilè concipiet. Si cum ita extenuata sit, conceperit, necesse est vt & matris corpus, alimento reparetur & nutriatur.

At

At cum in morbo extenuatis imbecillus ſit calor natiuus, hic autem paucum ſanguinem conficiat, non poterit pauco hoc alimento nutriri mater vnà cum fœtu,adeo vt ſit neceſſe,vel matrem perire,dũ ſanguis qui deberet conuerti ad eius nutritionem, conuertitur ad vterum, vel contra fœtum abortire. Et quæritur cur non potius abortiat, primo menſe, quàm ſecundo, quia fœtus primo menſe non eget multo ſanguine, & natura illi diſtribuit ſanguinem quantum ſatis eſt, & ſi tum reparetur mater, declinabit abortum. Sin poſt 30. diem perſeueret matris extenuatio, quia tum natura occupatur circa formationem fœtus:& fœtui maiori opus eſt ſanguine copioſiore, ſanguinis autem portio relicto vtero fertur ad mam̃as, ſecundo menſe abortiet,alimento deficiente.Quæ verò poſt ſecundum menſem fiunt abortiones, fiunt aliis de cauſis præſertim externis. *Donec craſſeſcant*) id eſt recorporentur. Nam ſi poſſint recorporari duobus primis menſibus, & primò præſertim, optimum eſt.Si igitur videamus mulierem morbo liberatam, & extenuatam concepiſſe, ſumma adhibenda eſt cura, vt optimè nutriatur,ante 30.aut 42. diem, alioqui periculum eſt ne abortiat. Aliquando tamen fit vt mulieres etiam multum extenuatæ & emaciatæ, fœtus validos & bellè habitos ferant: hoc fit, quia natura magis occupatur circa nutritionem fœtus,quàm matris, idque propter cõſeruationem & propagationem ſpeciei. Hinc ſæpe videas in morbis acutis naturam ita fœtus prouidam,magis quàm matris,vt is primùm eiiciatur,deinde ſi debet ſeruari mater oboriatur quędam criſis.

SCHOLIA.

GRauidæ quæ contra naturam à morbo, aut in obsidione, aut fame publica extenuatæ sunt: non quidem extenuatione inchoata, dissipatis tantum spiritibus atque humoribus, sed perfecta & absoluta à partium solidarum exhausto, abortiunt: extincto fœtu, qui suo defraudatur genio, priusquam vberiore sint habitu. Non enim tantum alimenti mater poterit conficere, quod ad sui alimoniam fœtusque augmentum ac nutritionem sufficiat, sed totum quod mater assumet in sui alimoniam conuertetur. Proinde fœtus priuabitur alimento. Vnde abortus sequetur.

APHOR. XLV.

Ὁκόσαι δὲ μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ τρίμηνα ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες μύξης μεσταί εἰσι· καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' ἀπορρήγνυνται.

QVæ verò mediocriter corpulentæ abortum faciunt secundo mense aut tertio, sine causa manifesta, iis cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

SCribitur hic Aphorismus ab Hippocrate in lib. de muliebri natura. Ea autem est sententia huius Aph. Si mulier ea quæ facilè concipit, & parit, sine vlla occasione manifesta abortit secundo mense & tertio, oportet acetabula vteri esse plena humore viscido, crasso & phlegmatico. Hoc scribit, vt sublatis aliis causis intelligamus hanc causam præcipuá. Abortiones

nes quæ fiunt ab illo excremento mucoſo fere accidunt 2.3.& 4.menſe. Ob id Galenus 6.de loc.aff.cap. 5.meminit 2.& 4.menſis, & libr.de vteri diſſect.tertij & quarti.Hippocrates hoc loco dicit ſecundo & tertio menſibus. At in libr. de morb.mul. non deſignat menſes, ſed dicit ſimpliciter abortiunt. Quæ igitur mulieres prætenues ſunt, non pariunt: quæ pingues, non concipiunt, vt ſequenti Aphoriſm. At quæ mediocri ſunt corporis habitu, id eſt neque tenuiores, neque pinguiores, quando à mucoſo illo ſucco intercipiuntur acetabula, 2. & 3. menſe, & 4. quoque (vt ait Galenus de loc.aff.) abortiunt. Quod accidit non quia, vt vult Philoth. fœtus tam iuſtum pōdus habet, ſed propter grauitatem quæ incumbit ori vteri. Nam ſi acetabula plena muco & cruditate ſint, cruditas illa grauitatem facit & viam intercipit: quo fit, vt neceſſe ſit ſanguinem fœtus alimētum reſtitare in ipſis cotyledonibus, & illic colligi: Vel abortiunt, quia neceſſe eſt ab illa viſcoſa humiditate, vincula quibus ſecundę alligantur vtero, laxa, vieta, & flaccida fieri: ob id minus firma facta non tam facilè poſſunt fœtum ſuſtinere. Adde his, quod inde ipſius vteri vis redditur debilior, & ita abortiunt. Notatur porrò ſecundus & 3. menſis: quia primis diebus informis eſt fœtus, licet ſeptimo etiam die re vera ſint iam in eo lineamēta quædam omnium corporis partium, ſed nondum ſunt diſtinctæ partes. Vbi aduenit trigeſimus dies, diſtinguitur manifeſtè, formatur & augetur fœtus: quo fit vt copioſiore ſanguine egeat tum natura. Si igitur eo tempore quo & natura & fœtus multo ſanguine eget, acetabula & vię ſint interceptę,

necesse est vt abortiant: fœtus quidem per id tẽporis grauior est, quia debilior. Nam quãto debilior est fœtus, tantò est grauior, magisque descendit: quantò verò robustior, tantò leuior est, magisque mouetur sursum. Quare per accidens tantum, ob imbecillitatem scilicet, grauitas fœtui tribuitur. *Sine causa manifesta)* προφανεῖ aliquãdo dicitur de causis externis. Tamẽ hoc loco intelligit causas quę sese proferunt, siue internæ sint, siue externę. Aliæ abortus causæ describuntur à Galeno libr. 3. Epid. Et ab Hippocrate lib. de morb. mul. vt grauis morbus, præsertim acutus: aut dolor lumborum, & maximè vbi morbus ille est in vtero, vt erysipelas, vel in partib⁹ vicinis vtero: item motus vehemẽs animi & corporis: Animi, vt mœror, ira, timor: Corporis, vt si leuent aliquod pondus graue: ingens vociferatio: nimia distensio alicuius membri, vt brachij, casus, saltus: vt de ancilla Hippocratis, quæ fœtũ 6. dierum saltu eiecit. Pręter hæc, sunt vacuationes insignes, vt profluuiũ sanguinis, alui, phlebotomia, medicamenta eiectitia. Aliquando præ frigiditate vteri abortit mulier, quia scilicet ea refrigerata vel pedibus vel vẽtre, &c. Vterus flatibus impletur, qui agitati excutiunt fætum tunicis dissolutis. Nonnũquam angustior est vterus vel laxior, vel dẽsior, vel maior vel minor. Neque solum vitium vteri affert abortum, sed & alimentum, quia vel copiosius est (vnde suffocatur fœtus, nisi in tempore detrahatur sanguis) vel parcius quàm æquum sit. Hæ sunt causæ manifestæ. Iam acetabula Gal. multis locis probat esse multas venas & arterias, quæ ad vterum perueniũt, quibus productis secundæ (vulgo *arrierefaix*) adhærescunt vtero. Fœtus enim in aquis fluctuat: deinde sunt secũdę quę vtero conne-

connectuntur per intermedias venas & arterias. Si igitur hæ venæ & arteriæ mucore intercipiantur, quãdo per eas defertur alimentum ad vterum, fœtus alimento destituetur: præterea vincula vteri laxa, mollia & imbecilla fient, vnde abortio μύξα apud Græcos dicitur, mucus qui excernitur per nares, tamẽ aliquãdo dicitur κορύζα. Et hoc loco intelligimus omnẽ crassiorem pituitam & viscidiorem, siue illa excernatur per nares, siue per vterum. *Neque præ pondere.)* &c. Nõ propter pondus fœtus, sed quia pondus incumbit vinculis, quæ pondere tensa rumpuntur, iis ruptis necesse est fœtum exire.

SCHOLIA.

GRauidæ quæ moderato corporis habitu sunt præditæ si bimestres aut trimestres fœtus abortiant, nulla incidente illius abortionis causa, nullo alui profluuio, nulla hæmorrhagia, nullo vteri morbo, nullo ictu, casu, prolapsu, denique nulla re quæ fœtum reddat infirmum, suo defraudet genio, vincula vteri, fœtus & secundarum laxiora faciat, & quæ vi fœtum excludat. His venarum & arteriarrm spermaticarum orificia mucoris plena sunt, decurrentis ad vterum pituitæ à capite copia, quæ neque per aluum, neque per vrinas, neque per os, neque per nares exitum habet, nec fœtus ob grauitatem, potentia sunt, sed disrumpuntur, & auulsis secundis fœtus excluditur.

APHOR. XLVI.

OΚόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν γαςρὶ τὴν τῆσι τὸ ςόμα τῶν ὑςερέων ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ κύουσιν.

QVæ præter naturam crassæ non concipiunt, iis vteri os ab omento comprimitur. Itaque grauidari donec extenuentur nequeunt.

HIppocrates libr. de superfœtatione, & de sterilibus, & de morb. mul. exponit hunc Aph. Intelligere oportet vt fiat conceptus, necesse esse semen viri euibrari in capacitatem vteri, & vt perueniat, mulieres habere collum vteri rectum. Ob id, quibus collũ vteri est obliquum & distortum (quod sæpe accidit) hæ non concipiunt. Sic oportet viri genitale non esse distortum: alioqui non rectà eiaculabitur semen in vterum. Præterea licet rectum sit collum, si tamen os interius vteri præclusum sit, non concipient. Præcluditur autem, quando aliquando distortum est & obliquum, ita vt vergat in coxam, vel in rectum intestinum. Quare in coitu semen non peruenit ad vterum, sed restitat in collo, & refrigeratur, diffluúntque spiritus: quibus sublatis, semen ineptum est conceptui. Aliquando callo intercipitur, ita vt sæpe non concipiant, & interdum menses nulli aut pauci fluant. Est etiam quando mulier pinguior est & crassior, vt præ pinguedine omenti prematur, & præcludatur os vteri. Nonnunquam neque collum vteri, neque os interius quicquam habent vitij, & vterus attrahit quidẽ semen, sed tardius: quo fit vt refrigeretur, & diffluant spiritus, neque concipiat mulier. Cęterum Hippo. lib. de superfœt. de steril. de mul. mor. docet quasdam esse mulieres crassas & pingues, ex propria natura, & temperamento, alias ex vitæ ratione. Sic videas sæpè viros natura admodum crassos, etiamsi minimum edant: alios tenues etiamsi multum. Eadem est causa

in mu-

in mulieribus. Ideo distinguere oportet mulieres crassas natura, & ratione vitæ. Si mulier supra modum crassa sit, non ex propria natura, sed vitæ ratione, ea non concipiet. Sin ex propria natura crassa sit, poterit. Quæ itaque immodicè crassæ (aliquando coniungit crassas & pingues) non concipiunt iis omentum esse, &c. Omentum Philoth. exponit de pinguedine adnata vtero: potest tamen intelligi de vero epiploo, quod vteri os comprimit. Est autem duplex os vteri, exterius quod pudendum dicitur: interius, vbi collum incipit & capacitas vteri, hic intelligit os interius. Priusquam extenuentur, id est ad mediocritatem reducantur nō concipiunt: Hippocrates dicit oportere mulieres pingues medicamentis iis purgare, quæ pituitam vacuent: deinde habita ratione totius corporis expurgandum esse vterum, qui excrementa colligit. His peractis rursus instituit medicamenta, quę generent flatus. Istud fieri debet, quando intelligimus mulieres non concipere, aut non parere, vbi minor est & angustior vterus. Tum enim oportet ea instituere quæ generent flatus: quia distendunt flatus, & facta distensione maior fit vterus. Sic in ventriculo vbi intelligimus esse angustiorem, multum cibum instituimus, vt gignantur flatus. Aristot. lib. 1. cap. 18. de generatione animal. dat rationem cur viri pinguiores non generent, neque mulieres concipiant, cum lac & semen generentur ex puriore parte sanguinis (est enim eadem generatio lactis & seminis) quia, inquit, pars illa pinguior sanguinis quæ debebat conuerti in semen, conuertitur in pinguedinem.

SCHOLIA.

MVlieres quæ vberrimo habitu sunt præditæ contra naturam: veluti somno, ocio, diæta intemperatiore, ita vt partes corporis impediantur ne probè officium suum facere poßint: si concipere nequeant, his omentum vteri os comprimit: vt semen virile ab vtero excipi nõ poßit præ angustia: frigore adipis extinguatur, & in via reddatur euanidum. Nec ante concipiunt, priusquam mediocritatem habitus sint consecutæ, & viæ excipiendo semini confertim & repente delato, fiant patentiores. Adde quod, quemadmodũ scripsit Arist. cap. 15. lib. 2. de part. animalium, obesa corpora ideo infœcunda sunt quòd in illis qui sanguis in semen conuerti debebat, totus abit in adipem & seuum.

APHOR. XLVII.

ΗΝ ὑστέρη ἐν τῷ ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη ἐμμοτον γενέσθαι.

SI qua parte vterus coxæ adiacet suppurauerit, emmotis medicamentis curetur necesse est.

VTerus alligatur vndiquaque vicinis partibus, aliquando autẽ diuertit ad partem dextram, sinistram, sursum & deorsum, versus inguina & coxã, ita vt per eiusmodi deprauatum motum vteri in coxam reflectatur os vteri, vt non possint menses effluere, nec mulieres concipere. Hipp. lib. de mul. nat. huius affectionis meminit: nec tamẽ existimandum est esse inflammationem vteri quæ spectet ad inguina, aut coxam, vel etiam inflammata esse vteri vincula quæ sunt

ſunt ad inguina. Nam aliquando ſine inflammatione, vterus deflectit in coxam & inguina: denique ſiue ſit inflammatio, ſiue non, reuera mouetur loco vterus: hoc loco intelligere oportet, inflammationem eſſe, ſiue ſit in ea parte vteri, quæ ſpectat coxam, ſiue ſit in ipſis vinculis ad inguina: vtroque autem modo poterit mutari loco vterus. *Neceſſe eſt emmotòn fieri.*) Sequitur bene, ſuppuratio eſt, & pus collectum in ſpatio illo medio inter coxam & inguina: ergo oportet repurgari. Repurgabitur quidem, ſed duobus tantum modis. Primum immiſſis ſpecillis quibuſdam & syphonibus, & catheteribus, vt aliquando vtimur iis in ſuppuratis, vbi patet via per thoracem vt extrahamus pus. Si his ſpecillis pus educere nequeamus, vtemur ferramento, aut vſtura. Iam ſi non poſſit extrahi ſpecillis, pus illud collectũ effundetur inter coxam, inguen & vterum. Ponamus ita eſſe effuſum, nulla eſt via qua poſſit duci, ergo oportet vt naturæ beneficio pus illud, quia acre eſt, paret ſibi viam ad exitum, & ita pus vacuabitur, aut ſi natura id non moliatur, oportebit vti remediis, vt ferro, vel vſtura, alioqui morietur mulier. Verùm notandum eſt (quod dixit Gal. lib. 6. Epidem.) hunc caſum rarum eſſe: ſi tamen accidat, ex præcepto Hippocratis faciemus emmoton. Emmoton vox eſt ambigua apud Hippocratem. Aliquando enim ſignificat vlcus profundum, altum, exeſum & diſperſum, vt lib. κατ' ἰητρεῖον. Aliquando eſt ratio curandi διὰ μότων, vel μοτάρίων, quæ fit per concerpta linamenta, per penicillos vulnerarios, gallicè, *tantes, cherpiz*. Ob id Leonicenus non ineptè vertit linamentum. Interdum ſic vocamus non omne liquidum medicamentum, ſed id

P

tantùm quo imbuuntur lĩnamenta. Suidas ait ὑωτάειον esse quo vtuntur medici, vt iis in plagas inditis prohibeatur, ne vlcus celeriùs coalescat, & rectè. Nam quum volumus non claudi vulnus, aut radicem gentianæ immittimus, aut linamenta, aut spongias, aut siphunculos plumbeos, aut cannulatas, (vt vocant) tantas. Vbi igitur suppuratio facta est, videmus necesse esse pus expurgari, alioqui morietur mulier. Vt id fiat oportet viam & exitum parari, aut natura, aut arte. Natura quidem quæ pus rodit & facit emmoton, id est vlcus profundum, dispersum, & exæsum, & ita potest intelligi hîc emmoton. Arte verò (vt interpretatur Gal.) quia necesse est emmoton fieri, id est curationem tentari per lintea concerpta, & medicos indere linamenta: vel etiam (sed minus rectè) oportet adhibere linamentum liquido medicamento intinctum.

SCHOLIA.

SI vterus inflammetur, vergatque ea inflammatio ad coxam, & suppuret vomica ab inflammatione orta, vlcus sinuosum linamento medicamento conuenienti illico curandum erit. Emmotum enim hîc significat non linamentum, sed potius vlcus sinuosum ac profundum, ita dictum à modo curandi (vt hodie fistulam) quod non nisi longo indito specillo curari poterat. Illud autem vlcus ideo sinuosum euadit, propter vterum suo loco motum, qui suppuratus nec digitis nec rectis specillis, nec igne curari potest, sicut cum suum locum retinet, tametsi suppuratus fuerit.

APHOR.

Ἔμβρυα, τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι μᾶλλον.

Mares dextra vteri parte, fœminæ ſiniſtra magis geſtantur.

HÆc ſententia eſt eorum quæ magna ex parte accidunt. Eius ſententiæ fuit primum Parmenides, Empedocles & Hippocrates: præterea experientia nos docet iſtud. Si velis videre diſputationem Empedoclis hac de re, vide Ariſtot. 4. de generatione animal. Rationes verò lege 6. Epid. initio: ſed his nunc non eſt opus. Oportet intelligere mares magna ex parte geſtari latere dextro: fœminas verò ſiniſtro. Hippocrates in lib. de ſuperfœtatione cauſam geſtationis maris in latere dextro caliditati & robori ſeminis attribuit. Nam (ait ipſe) ſi ſemen viri bene concoctum eſt, calidum & robuſtum, & illud in duos ſinus vteri diſtribuitur, in duobus illis ſinibus mares duo gemelli concipientur. At ſi dilutum, nec ita forte & concoctum eiaculetur in vterum, vtrumque videlicet ſinum, generabuntur duæ fœminæ. Itaque maxima vis generandi eſt in ſemine, & præterea (ſi ſinus ſpectes) in ſinu dextro, quia calidior eſt propter viciniam hepatis & vaſa ſpermatica. Demus ergo quod mares magna ex parte generentur in dextra vteri parte, aliquando tamen concipiuntur in ſiniſtra, vt & fœminę in dextra: ſed illud ſemini robuſto & bene cocto tribuatur.

Mares in dextro vteri ſinu magis generantur, ratione loci & materiæ. Loci quidẽ, quia ſinus dexter calidior multo eſt ſiniſtro, tum ob viciniam iecoris, tum ob ſanguinem calidiorem & biliosiorem, qui non ab emulgente, vt in ſiniſtro, ſed à vena caua per venas maiores & directiores ad dextrum vteri ſinum defertur: adde quod dextra pars validius exercetur quàm ſiniſtra. Hic autem Aphor. de his intelligendus quæ fiunt vt plurimum, fieri enim poteſt vt pars ſiniſtra vteri in quibuſdam mulieribus ſit validior dextra, aut à prima vteri conformatione, aut caſu, quòd dextra læſionem aliquam acceperit: videas quoque quaſdam mulieres quæ ſuos fœtus ſiue mares ſiue fœminas in ſiniſtro vteri ſinu geſtare conſueuerunt. Videas item quaſdam, quæ maſculos ſemper generant, ſiue in dextro ſiue ſiniſtro vteri ſinu contentos. Vide ſect. 2. lib. 6. Epid.

APHOR. XLIX.

Ἐς ὑστερέων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιθεὶς ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

Ad ſecundas deturbandas ſternutamento immiſſo nares & os manu obtura.

Vt intelligamus hunc Aphor. oportet intelligere ordinem partus quem ſcribit Hippocrates li. de ſuperfœt. & pueri natura. Vbi naturalis eſt fœtus, vt menſe 7. 9. & ad ſummum 10. ſolent flacceſcere, & laxari vincula, & acetabula ac vaſa vmbilicaria. Per copulationem eorum vaſorum connexio eſt ſecun-

darum

darum cum vtero,& fœtus cum ſecundis. Cum acceſſit dies natalis, copulationes illæ reſiccantur & ſoluuntur: tum, quia grandior eſt fœtus; agitat ſe & calcitat, vnde diſrumpuntur vincula illa iam flaccida:& tum ſolent mulieribus profluere aquæ quædam quæ vulgo dicuntur, *eaues perſes*, quibuſdam profluit ſanguis, quibuſdam ſerum aliquod rubrum: hæ aquæ partum antecedunt,vt via magis lubrica ſit:mox enim ſubſequitur fœtus.Poſtquam fœtus prodiit (in caput naturaliter) effluit adhuc aliquis mucus, ſed ligatus adhuc eſt fœtus ſecundis & vtero per vmbilicum. In cuius vmbilici ſectione nonnunquam peccatur ab obſtetricibus: vt ſi eum ſecent priuſquam oporteat, ſecundæ quæ adhæreſcunt vmbilico retrahuntur ad vterum,& ibi remanent,vnde grauis dolor excitatur. Secunda ſequitur fœtum per vmbilicum, qui eſt veluti vinculum, debetque incîdi vna cum vmbilico. Si ergo hic ſecetur, antequam oportet, ſecunda reſtitat. Aliquando diſrumpitur vmbilicus,& tum prodit fœtus,& ſecundæ intus manent,vnde grauiter torquentur mulieres: aliquando inuoluitur collo fœtus,& ipſum ſuffocat: tumque cum magna vi interdum rumpitur,remanet ſecunda. Nonnunquam (quod rarum eſt)prodeunt ante fœtum ſecundæ, & tum grauis eſt partus. Aliquando & naturaliter editur maior fœtus, & ſequuntur ſecundæ. Porrò ſecundæ Græcis dicuntur modo ὑϛέραι, modò χόριον, aliquando ὑμένες. Sanguis qui deſcendit in vterum poſt conceptum, ſic diſtribuitur à natura. Qui purus eſt & dulciſſimus, ſeruatur in alimentum fœtus.Reliquus craſſior ad generationem ſecundarum, quæ ſunt velut ſanguis concretus. Itaque ſi fracto vmbilico ſecundæ reſtitant,

dolorem grauem facient in imo ventre. In ilibus excitatur inflammatio, febris, rigores, vnde & aliquando moriuntur. Nonnunquam 2.3.4.5.6.7. die secundæ exeunt, sed totæ putrefactæ, aliquando antè moriuntur. Tunc ergo dum intus manent, vt eiiciatur, vtemur sternutatione: & primùm spiritum cohibere, & vehementer nares comprimere imperabimus, vt retento spiritu per partes superiores ipse deorsum vergat quærens sibi pabulum. Omnis enim spiritus calidus (vt habet Hippocrates lib. de nat. pueri.) frigido nutritur. Si igitur spiritus alimento frigido destituatur, quia os est clausum, quærens sibi pabulum, recurrit ad partes inferiores, quod dum facit, depellit secundas. Idem facit vehemens motus & concussio per sternutationem. Præter id habet potiones Hippocrates, & monet (quod maximè est notandum) quod inter omnia medicamenta nullum est præstantius arthemisiæ succo expresso cum vino albo. Datur enim hic succus ad eiiciendas secundas tantum, non etiam, vt nonnulli putant ad accelerandum partum: Posset quidem accelerare, sed fœtum necabit, quia arthemisia est admodum amara. Dictamnus quoque & semen violæ albæ, huic morbo prosunt. Habet etiam concussiones Hippocrates. Aliquando vna cum secundis vmbilici secti, vel fracti pars extrema intus remanet. Tum huic parti vmbilici alligabimus appendices ex stanno, vel plumbo. Nam quemadmodum fœtus suo pondere facit, vt prodeant secundæ, sic & appendices illæ eam adferent grauitatem vt secundæ excidant.

SCHOLIA.

SI secundæ, edito fœtu, in vtero restitent: adhibendum sternutatorium ex puluere nasturtij, ellebori, aut pyrethri: eoque adhibito nares & os comprimendum ne spiritus per hæc loca liberè exeat, sed vehementiori motu feratur deorsum, & secundas excludat. Nam quò spiritus diutius & angustius concluditur, eo vehementius erumpit: sic flatus qui in auribus molestiam faciunt compressis naribus & ore excludimus. Sic sordes ab oculis excutimus.

APHOR. L.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς τιτθοὺς πρόσβαλλε.

MVlieri si placet menstrua sistere, cucurbitulam quam maximam ad mammas appone.

ANte hunc Aphoris. in quibusdam exemplaribus legitur Aphoris. 27. lib. 7. Mulier vtero gerens, si tenasmo capitur, &c. Sed prætermittamus. Aliquando menses immoderatè profluunt, vel alius quiuis sanguis ex vtero, hoc est remedium illius profluuij: non tamen quod hoc solo remedio possumus cohibere sanguinem illum. Ex anatome sunt vtero cum mammis venæ communes, quæ per partem interiorem sterni descendunt & copulantur in vmbilico. Per has venas fluxus est sanguinis ab vtero ad mammas. Si ergo fluant immodicè menstrua, vt ea sistas,

cucurbitulam affigere oportet ſub mammis: Sed antè inuolutas lana ſordida manus mulieris & partes cruris ſupra genua, vinculo excipere, & aſtringere oportet, deinde apponere, ſed ſine ſcarificatu, cucurbitulam in dextra parte, à qua poſtea transferemus ad partem ſiniſtram. Aliquando contingit vt adhibitis cucurbitulis oriatur ſpirandi difficultas: ſtatim eas auferemus. Maximam autem vult eſſe cucurbitulam, vt & magis & vehementius per venas communes ſurſum attrahat atque reuellat. Præter hæc oportet adhibere medicamenta quæ ſanguinem reprimunt: cuiuſmodi eſt ſuccus plantaginis, Galeno ad id valde commendatus. Interdum non ſtatim hoc vtimur remedio, ſed phlebotomiá inſtituimus. Multas enim vidimus, quæ detracto ſanguine multo è vena conualuerunt, cum nullis aliis remediis poſſet reprimi fluxus ſanguinis.

SCHOLIA.

Immoderatum menſtruorum profluuium quod non à rupta aut exeſa vena excitatur, ſed ſola copia & quantitate peccat, hoc eſt, largiore copia, & pluribus quàm natura ac conſuetudo menſtruatæ mulieris poſtulet, fertur: metu hydropis & cachexiæ, ſiſtendum admota cucurbitula acta & lata ſub mammis, ceu mammarum radicibus. Hac enim reuulſione ſanguis, qui à partibus affatim deorſum irruit, promptiſsimè retrahitur ad illum locum vnde fluxit, per eas venas quibus conſenſus eſt vtero cum mammis, quas anatomici appellant mammarias. Vide Veſalium.

APHOR. LI.

ΟΚόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων συμμέμυκεν.

QVæ ventrem ferunt, iis os vteri conniuet.

AGit Hipp. de ore interiori. Intelligere oportet Hip. scribere quod naturale est. Nam quibusdá hiat vterus à conceptu, & hæ abortiunt: quibusdam clauditur, sed non exactè, & hæ solent superfœtare. At si naturaliter habeat mulier, ita clauditur vt ne specilli vel acus mucro subire possit: breuiter ita cõstringitur, vt dicas ficus esse extremum. Quod autem nonnulli dicunt oportere fœtum per hoc os respirare, absurdum est. Id enim habet per vmbilicum. Cur ergo clauditur os vteri? quia non oportet maius frigus vterum subire, quàm quod attrahitur per vmbilicũ. Præterea oportet alimentum fœtus quod recipitur per vmbilicum, retineri, nec effluere. Tertio prouidet natura ne elabatur fœtus.

SCHOLIA.

SIgnum certißimum concepti fœtus in vtero est, si os vteri ad finem ceruicis molliter clausum sit, neque hiet vt antè: ne scilicet insueto aëre lædatur fœtus: ne dißipetur prolificus spiritus: ne corrumpatur seminis materia quod fit naturæ prouidentia, tum etiàm peculiari ipsius vteri motu, qui non secus, quàm cibo ventriculus, semine fruitur.

APHOR. LII.

ΗΝ γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ στερεοὶ οἱ μασθοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον σημαίνει.

MVlieri vtero gerenti si lac è mammis fluat copiosè, fœtum imbecillum significat: si verò firmæ solidaque mammæ fuerint, valentiorem conceptum indicant.

GAl.libr.14.de vſ. part. ex hoc loco ſcribit vbi lac plurimum eſt in mammis, indicium eſſe fœtus imbecillioris: vbi paucum, robuſtioris & inopiæ ſanguinis. Ante diximus lac 1. & 2. menſibus non gigni, ſed ſimulatque abſolutus eſt fœtus, & moueri incipit (vt tertio menſe in maribus, quarto in fœminis) fit vterus amplior, & ita opprimit partes ſuperpoſitas, ac quicquid eſt pingue in ſanguine ad mammas exprimitur, vt lac generetur. Sed lac iſtud vitioſum eſt, ſeroſum & ſalſum. Vbi accedit natalis dies, vt 7. aut 9. menſe; lac tum incipit dulceſcere, & bene concoqui. Quare hic Aphoriſ.de poſtremis menſibus intelligitur. Per hocce ergo tempus tres ſunt mammarum conditiones, vel enim pleniores ſunt & multum lac habent, vel ſolidæ, vel flaccidæ. Si pleniores ſunt, indicium eſt fœtus imbecillioris, qui ad ſui nutritionem parum attrahit lactis ac ſanguinis & conſumit, ob idque refluit in mammas. Si ſolidæ, id eſt, mediocriter plenæ, fœtum ſaniorem eſſe & validiorem indicant, vt qui tantum alimenti aſſumit, quanto ſibi opus eſt. Reliquum verò ſanguinis ad mammas defertur, ad generationem lactis. Si ſunt flaccidæ, indicium quidem eſt roboris fœtus, ſed laborare inopia alimenti. Nam quod ad mammas fluere debet, id totum ad fœtum conuertitur.

SCHOLIA.

LAc gignitur in mammis non ad nutritionem fœtus quādiu vtero continetur, (hic enim non lacte, sed purißima sanguinis menstrui portione alitur) sed vt edito in lucem fœtui sit commeatus: ob id non primis, sed postremis cōceptionis mensibus secundum naturam generatur in mammis, eo nimirum tempore quo venæ vteri & mammarum communes abundè sunt oppletæ: tum enim sanguinis menstrui purior portio venis vteri amplius contineri non potentis, in mammas regurgitat, vbi in lac conuertitur, nec ab illis antè defluit donec tempestiuo partu prægnans suo fœtu expedita fuerit. Si ergo lac plurimum effluat, indicium est fœtus imbecilli, qui cum non nisi paucum sanguinem ad sui alimoniam præ imbecillitate poßit trahere, tractum concoquere, concoctum absumere: multum sanguinem relinquit, qui tandem ad mammas confluens in lac transit: ibique præ nimia copia cum contineri nequeat, è mammis plurimum effluit, magnū certè ab.rsus futuri argumentum, potißimum si aquosum fuerit. Quod si pauca copia fluat, sintque mammæ solidæ & firmæ, sanum esse fœtum significant: quod fœtus trahit quod sibi conuenit, & mammis relinquit, quod satis est ad illarum soliditatem.

APHOR. LIII.

ΟΚόσαι διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν σκληροὶ γένωνται, ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γόνατι καὶ οὐ διαφθείρουσιν.

QVæ fœtum sunt perituræ, ijs mammæ extenuantur: contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.

HIppocrates ſcipſit hanc ſententiam ambiguè: ob id dubitat Galenus, & quærit an pariter ad graciles mammas & duras ſequatur abortio. Duras vocamus non ſolidas, ſed re vera duras & nimiũ tenſas. Reſolutio eſt, ad graciles mammas perpetuò ſequitur abortio: ad duras non ſemper. Quærit etiam an in omni abortione mammæ graciles fiãt, ſiue præcedant, ſiue ſequantur graciles. Galenus vult in omni abortione graciles præcedere, vel ſequi: quia ſi cõtingat, mammas gracileſcere, repentè ſignificant abortũ propter inopiam alimenti. Galenus dicit in comm. Si dolor fiat in vtero, ſanguis qui antea ad mammas ferebatur, refluit ad vterum, & ita diminutiores fiunt mammæ. Quare concludit graciles mammas & præcedere & ſequi abortionem. *Si verò contrà,*) &c. Contrà, poteſt exponi bifariam, primùm, quia quæ antea erant graciles, poſſunt fieri duræ & recorporari, & tũ ſignum eſt abortionem eſſe extra metam. Alter ſenſus, quia etiamſi non præceſſerint mammæ graciles, tamen duræ poſſunt eſſe, non ob plenitudinem boni ſanguinis & lactis, ſed ſanguinis vitioſi, quia natura quicquid eſt vitij in vtero, tranſmittit ad mammas. Tunc itaque quia fœtus liberatus eſt eo vitioſo ſanguine, necnon vterus, non eſt metuenda abortio. Dolor autem erit in mammis, propter vitium & copiam materiæ. At ſi natura mammarum eſt robuſta, materiam illam tranſponet in aliam partem, vt in coxas, oculos, genua, ibique fiet dolor, nec abortient. Nec tamen id vult Hippocr. quòd nunquam abortient, ſed multo minus eſt periculi, quàm ſi graciles eſſent mammæ.

SCHOLIA.

ABortus futuri varia sunt indicia. Primum ac maximum est, si mammæ quæ alioquin à motu fœtus, ad extremũ vsque gestationis tempus à lactis copia tumẽtes ac solidæ esse debent, extenuentur siue sensim, siue repentè, nimirum pro maiore aut minore causæ extenuantis impetu: inedia siquidem, & multi morbi diuturni sensim extenuãt: ictus, saltus, lapsus, animi motus, aliæque similes causæ, repẽtè. Illa autem mammarum extenuatio siue paulatim siue repentè fiat, à lactis defectu proficiscitur. Deficit autem lac in mammis duabus de causis: vna, per alimenti inopiam, quando illæ sanguine destituuntur, nec amplius ab vtero vlla aut nisi pauca sanguinis menstrui portio vnde lac gigni possit, ad eas transmittitur, quod plurimum contingit in magna inedia, aut longis ac diuturnis morbis. Altera cum ad vterum malè affectum, vtpote vel erysipelate, vel phlegmone, vel dolore, vel alio graui symptomate, vt ruptione vinculorum ab ictu, casu, lapsu; laborantem, ab vniuerso corpore nedum mammis ipsis, sanguis ac spiritus confluunt, velut illi laboranti suppetias laturi. Alterutra harum causarum si adsit, ad mammas, lac transmitti non potest, cum fœtui ipsi parum admodum aut non satis sanguinis suppetat ad sui alimoniam, multo minus ad lactis generationem. Vnde non solum mammas extenuari, sed & abortum sequi est necesse: maximè verò si mammæ subito extenuentur: quoniã istius tam repentinæ extenuationis maximam oportet subesse causam, vehementemque mutationem præcessisse, quæ vterum vsque adeo perturbarit, & fœtum admodum imbecillum reddiderit: alioquin si sensim ac paulatim extenuẽtur mammæ, non est semper necesse abortum subsequi, præsertim si partus immineat, aut si magnus extiterit, fieri enim potest, vt fœtus circa nonum mensem auctus multo alimento indigeat, & partim menstruo, partim lacte fruatur,

indeque mammæ extenuentur: fieri quoque poteſt, vt ſatis ſanguinis ſuppetat alendo fœtui imbecillo, non item lacti generando: fieri etiam poteſt vt ſanguis ad mammas peruenire non poßit, aut ob ſanguinis craßitiem, aut ob venarum anguſtiam, aut earundem obſtructionem. Quibus ex cauſis, ſi mammæ extenuentur, id fiet citra periculū aborſus. Quinetiam fieri poteſt non modo in ea mammarum extenuatione quæ fit ſenſim, ſed ea quæ repentina vt nullum aborſus periculum ſequatur. Poteſt enim morbus, qui extenuationem cōmiſit dirimi aut aboleri, eo ſublato in priſtinas vires natura reſtitui. ſanguis gigni copioſius, & inde lactis plurimum in mammas euehi, tandemque mammæ, quæ per morbū prius extenuatæ fuerant, repleri, ſolidæque ac firmæ fieri. In quo tamen caſu ferè accidit, vt nequeunte fœtu præ imbecillitate collectam ſanguinis copiam conſumere, neque mammis totum ſanguinem excipere ac continere, aut in lac conuertere, potentibus, mammæ rurſus indureſcant ac proinde nullus ſequatur abortus. Quæ tamen mammarum durities, quia à ſanguine ſola copia peccante ſuboritur, dolorem in mammis excitat retento ibi ſanguine: aut in oculorum vel coxarum, vel genuum dolorem ſoluitur, eo ſanguine à mammarum robuſta natura in eas partes translato. Quanquam iſta mammarum durities de nouo ſuborta, non ſemper prægnantem liberat abortu: cum ſanguis ille paulò copioſior ad vterum depelli poßit, & ex eo phlegmonem aut eryſipelas committere, indeque fœtum corrumpere: Ea tamen cum adeſt, qualiſcunque ea fuerit, ſi modo perſeueret, omnem abortus metum adimit.

APHOR. LIV.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων ξυμμύειν.

Quibus

QVibus os vteri durum est, iis arctetur est necesse.

COmprimitur os vteri interius in iis quę cōceperint vſque ad partum, niſi quod quibuſdam cōtingit nō ita exactè claudi, quia ſuperfœtare poſſunt, ſed rarum eſt. Os igitur vteri concluſum in grauidis molle & ſpongioſum eſt, vt eſt ficus. At ſi comprimatur non propter conceptum, ſed vitio aliquo, vt inflammatione, ſcyrrho, vehemēti ſiccitate aut frigiditate, iam durum erit. Ob id Hipp. iubet obſtetrices digitum immittere, vt intelligamus an os vteri durum ſit necne, & ceruix etiam, quia aliquando dura eſt. Si deprehendatur durities remedia adhibere oportet. Nam ſi tum grauida eſt mulier, periculum eſt ne abortiat. Si non eſt grauida, non fluent menſes.

SCHOLIA.

IN conceptione, & duritie vteri ab inflammatione aut ſcyrrho vteri, clauditur os interius vteri: diſcrimen hoc eſt inter vtranque conuenientiam, quia in conceptione, os vteri, tactu molle eſt ac omnis doloris expers: in diſtenſione ab inflammatione aut ſcyrrho aut callo, durum ac dolorificum.

APHOR. LV.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται ἄνευ προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως, ἢ ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

QVæ geſtantes vterum febribus corripiuntur, aut vehementer ſine euidente cauſa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt: aut abortientes periclitantur.

DIxit supra, mulieres morbo acuto corripi, lethale esse. Dicit nunc, si mulieres grauidæ febribus corripiantur, &c. Phil. intelligit de vehementi febre, vt de continua & intensa. Gal. nō interpretatur, quod genus febrium inaudiatur. Mulieres grauidæ propter contractum aliquod vitium, vel ante conceptum, vel in conceptu, laborant aliquando acutis & vehementibus febribus: aliquando remissioribus, ita vt semper toto gestationis tempore leuiter febricitent, & inæquali vtantur valetudine: vt modò caleant, modò frigeant ac horreant. Ponamus duas mulieres, vnam febre ardenti ac vehemēti correptam: alteram toto gestationis tempore propter vitium sanguinis habētem febres illas inæquales, & incertam valetudinem. Illi quidem metuendum ne abortiat, quia fere huiusmodi mulieres abortiunt, non tamen perpetuo moriuntur, quanquā sæpius. Hæc verò vel abortiet vel difficulter pariet. Nā, vt facilis sit partus, requiritur & matris & fœtus robur, prętereà oportet vias esse apertas, molles & lubricas, cui rei præmittuntur aquę illę persiccatæ. Si igitur corpus matris viciosis humoribus abundet, quum iis & mater & fœtus alantur, fieri non poterit quin vterque sit imbecillior. Vbi enim cacochymia est, ibi non potest cōsistere virium robur. Ad hæc ratione febris resiccantur aquæ illæ persiccatæ. Quæcunque igitur vtero gerentes à febribus corripiuntur, & vehementer extenuantur, &c. Alij legunt θερμαίνονται, id est, fortiter calefiunt, quod cōuenit cum Philotheo. Si legamus ἰσχναίνονται, hoc ipsum sequitur & ad febres ardentissimas & ad remissiores. Pręterea mulieres grauidæ extenuantur, quia quicquid est vtilis sanguinis fœtus attrahit. Quare autem dicit

Hipp.

Hipp. ἄνευ προφάσιος φανερῆς, Philoth. exponit ex necessitate. Gal. item: & semper ita sententia quadrat. ita vt opus sit ἄνευ προφάσιος referri ad verbum pariunt. sicq; clarior erit Aphorismus. Ex necessitate ergo difficulter pariunt & cũ periculo, quia causæ necessariæ ad partum facilem tolluntur, vt sunt robur matris & fœtus, viæ apertæ, molles & lubricæ. Nam siue febris ea magna sit, siue remissa, semper inde imbecillitas sequitur, & resiccantur quoq; aquæ perforatæ, quæ solent præcedere partum ad molliendum iter & lubricandum. *Aut abortientes* (quia pariunt ante tempus) periclitantur, propter resolutionem substantiæ, & imbecillitatẽ virium, ratione scilicet febris propter vitium humorum, & quia fœtus attrahit quod est vtilissimum. Quod autem Hippo. in Aphor. dicit ἐκτρωσμοὺς, vocat διαφθορὰς in Epidem. & lib. de morb. mulieb.

SCHOLIA.

Extenuatio vehemens & summa, quæ non à manifestâ occasione, sed à febre acuta aut lenta ortum habet, in mulieribus vterum gerentibus difficilem ac periculosum partum, aut etiam abortum minatur, vehemens enim ac summa corporis extenuatio ad omnium pene virium infirmitatem sequitur, quæ cum adest, facilis ac securus fieri partus non potest. Partus enim facilis ac securus matris, fœtusque ipsius robustas ac vegetas vires omnes postulat. Occasiones quidem manifestæ, quales sunt mœror, ictus, lapsus, casus, vigilia, inedia, ventris fluxus, venæ sectio, purgatio, corpus vehementer extenuant: sed quia ea extenuatio quiete, cibo, somno atque aliis præsidiis breui, & vt dixit Hippocrates in progn. per diem & noctem potest reparari, non vsque adeo vires deiicit, vt gerentibus

vterum, difficilem ac periculosum, partum abortumque adferat. At febris acuta præterquam quod vtero gerentibus planè funesta est sua magnitudine, suorumque symptomatum vehementia; ac frequenti remediorum, vt purgationis ac venæ sectionis vsu, corpus tantopere extenuat, eiusque vires adeo labefactat, vt nec matri nec fœtui satis vegeta sufficere poßint ad fœlicem partum: febris verò lenta, quia diuturnitate temporis corpus extenuat, viresque tum matris tum ipsius fœtus sensim demolitur, difficilem quidem ac periculosum partum, non item abortum sæpenumerò inuehit.

APHOR. LVI.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

SI mulieri profluuio conuulsio, aut animi defectus superueniat, malo est.

HIppocr. in his Aphorismis (quod antea monuimus) loquitur vocibus vsitatis. Obidque intelligere oportet per muliebrem fluxum, siue is sit ruber, siue albus, aut pallidus, omnem immoderatum fluxum per vterum. Si igitur à largiore aut diuturniore fluxu sequatur animi defectus, malum: qui cum inutili vacuatur aliquid vtilis, & pars & spiritus resoluitur. Malum etiam conuulsionem sequi. Conuulsio fit à resiccatione & inanitione partis neruosæ propriè. Sed quoniam partes omnes albæ & exangues (vt vesica, intestina, vterus) dicuntur neruosæ largius, propterea ab vteri affectione sequitur conuulsio (quamuis rara sit, nec facilè fiat) non quidem ratione ipsius vteri, sed ab inanitione.

SCHO.

SCHOLIA.

TRia ſunt excrementorum genera, quæ mulieri per vterum, nullo peculiari ipſius affectu vteri, prodeunt: menſtrualis purgatio, lochia à partu, & fluxus muliebris ſeu rheumatiſmus vteri. hic autem rheumatiſmus & materia, & colore, & qualitate, & copia, & periodo, & excernendi modo à menſtruali purgatione plurimum diſsidet: nam eius materia ſerum eſt ſanguinis bilioſi aut pituitoſi: color eſt pallidus, ruber, aut albus: qualitas eſt toto genere præter naturam, plurimum moleſta naturæ: quantitas modum excedens: nulla periodus, vt qui ſine ordine fluat quibuſdam mulieribus quotidie, aliis poſt, aliis inter menſtruas purgationes: nullus excernendi modus. Cum ergo hic rheumatiſmus ſit ſoboles ſeri bilioſi, aut pituitoſi collecti ac geniti tum in aliquo viſcere nobili, hepate, cerebro, ventriculo, liene: ſi iuuante natura confertim, & repentè excludatur, id fiet bonis naturæ rebus: ſi verò in excluſione ſui, conuulſionem à ſiccitate & exhauſto neruorum: aut deliquium animi, à ſubito & vehementi ſpiritus animalis motu aut vitalis diſsipatione, vel partium ſolidarum atrophia adferat; funeſtum: quia ad calamitoſam vim morbi, accedit ſumma virium imbecillitas.

APHOR. LVII.

Καταμηνίων γινομένων πλειόνων νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

MEnſtruis abundantibus morbi eueniunt; & ſubſidentibus accidunt ab vtero morbi.

APpellamus propriè menses, purgationes menstruas. vt autem intelligamus an menstrua plura fiant, an pauciora, reuocanda sunt ea quæ diximus ex Hippocratis mente: iustam & naturalem esse mensuram menstruorum duas heminas Atticas, aut circiter, non olei, vt putauit Fuchsius, sed vini, aut aquæ, vt redeāt ad tres semisextarios Parisienses, natura interim, ætate & similibus perpensis. Dicebamus præterea naturalem purgationem fieri singulis mensibus semel. Quamquam fiat quibusdam vno mense, aut duobus interpositis: atque sunt libidinosæ, neq; tamen coëūt, sæpe purgantur bis aut ter in mense. Dicebamus item oportere purgationem duos aut tres dies perseuerare. At mensura mensium earum quæ post puerperiū purgantur, est sesquihemina, id est, cophina Parisiensis. sed ferè fluunt diutius, vt 40. diebus, idque paulatim & parum. Si ergo mulier quæ naturaliter purgari debet semel tantum in mense, & cum iusta mensura, purgatur bis aut ter & immodicè, morbi accidunt. Effuso enim multo sanguine non solum vterus, sed & corpus reliquū refrigeratur. Vnde fiunt hydropes, marcores, morbi frigidi. *At si supprimuntur*, &c.) Dicit Galen. quod in defectu menstruorum fiunt morbi ex vitio vteri. In copia verò menstruorum, ex reliquo corpore. Sunt infiniti morbi qui fiunt à suppressis mensibus. Hos omnes enumerat Hippoc. lib. de morb. muliebr. Sed qui inde contrahuntur morbi non ante prodeunt quàm post tertiū mensem, vt quarto, quinto, sexto mense. Nam dum diutius retinetur is sanguis, corrumpitur, putrescit & in saniem conuertitur: vnde febris, erysipelas, inflammatio, cancer in vtero. Aliquando effluit pus per pudendum. Aliquando

quando inflantur crura, pedes, nonnunquam fit morbus coxarius. Interdum si multus sanguis collectus est in vtero, refluit in partes supernas, vt in caput & faciem, & facit maniam: ad thoracem, & facit pleuritidem, peripneumoniam, tabem. Est quando spargitur in totum corporis habitum, quo refrigerato hydrops nascitur.

SCHOLIA.

SI menstruæ purgationes & quantitatis & temporis modum non teneant, morborum ilias suboritur: quia à sanguine supra modum vacuato calor natiuus languet, & partes nobiles calore destitutæ sua non obeunt munia. Vnde cachexia, hydrops, lienteria quoque ipsa, primæ, secundæ, & tertiæ concoctionis priuatio. Si verò non bene respondeant, ab vtero morbi contingunt, & in vtero: in vtero inflammationes, erysipelata, carcinomata, scirrhi ab vtero, quia quæ sunt propinqua quæque communia, laborante vtero primum & refluxus materiæ menstrualis ad superiores partes: vnde morbi accidunt, qui partis obsessæ materiæque morbificæ naturam sequuntur.

APHOR. LVIII.

Ἐπὶ ἀρχῷ φλεγμαίνοντι καὶ ἐπὶ ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπύοισι στραγγουρίη ἐπιγίνεται· ἐπὶ δὲ ἥπατι φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

AD recti intestini & vteri inflammationem, purulentosque renes accedit stranguria: iecore vero inflammatione laborante interuenit singultus.

SAtis intelligimus ex anatome quod vterus collocatus est inter vesicam & rectum intestinum, vesica tamen magis insidet ceruici vteri. Vterus in fœminis alligatur recto intestino. At in viris, vesica recto intestino est vicina. ἀρχὸς propriè dicitur anus siue podex, id est, extremum recti intestini. Philoth. rectum intestinum appellat: si ita, vt intelligamus vel proprie partem intestini recti, vel totum intestinum. Recto intestino inflammato (præsertim vbi magna est inflammatio) affectio communicatur vesicæ per consensum, vel vbi rectum intestinum est inflammatum, & item podex, statim calfacit vesicam. In hac cogitur pituita, quę efficit vt intercipiatur via vrinæ. aliquando ob inflammationem eandem, opprimitur ceruix vesicæ: retentaque tum vrina fit acrior, vesica fit imbecillior, & via angustior, vnde fit stranguria. *Et vtero.*) Vterus parte inferiore alligatur recto intestino, superiore subiacet vesicæ, & ob id si quando accidat inflammatio parte inferiore vteri, oppresso recto intestino prohibebitur stercus & resiccabitur. Si verò in parte superiore, debiliore facta vesica, vrina acriore & via angustiore, fiet stillicidium vrinæ. Si & parte superiore & inferiore inflammatur vterus, retinebitur stercus: & fiet stillicidium. Quæritur cur in grauidis non supprimitur neque vrina neque stercus, cum deberet vterus comprimere vesicam & rectum intestinum? Ratio est, quia per gestationem vteri, fœtus pręsertim robustior, maxime situs est in parte superiore vteri. Rectum autem intestinum & vesica magis consentiunt cum eius ceruice quæ tum compressa parum est, neque laborat. Quare pars illa superior non offendit neque vesicam, neque rectum intestinum. Aliquando tamen laborant leui stillicidio vrinæ, sed hoc

hoc nihil est. *Renes purulentos)* quia tum pus ad vesicã delatum sua acrimonia mordicat vesicã,atque hac ratione excretoriam vesicæ facultatẽ assiduè irritans, vt guttatim vrinam excernat,efficit.Ergo acrimonia vrinæ,vesicæ imbecillitas & viæ interruptæ,faciunt stillicidia vrinæ.*Si verò iecur.* Hoc fit multis de causis. Primum si gibbæ hepatis partes magna & vehementi inflammatione corripiantur,comprimetur ventriculus, & ita non emittit liberè spiritum , ob id fit singultus, Deinde,propter viciniam,ventriculus contrahet intẽperiem, quia nimium calefiet , resiccabiturque omnino eius humiditas,vnde singultus cõuulsionis species. Tertio,in ea inflammatione,ex cauis hepatis partibus aliquid repurgabitur in ieiunum,à ieiuno in ventriculum , & propter acrimoniam materiæ quæ orificium ventriculi mordicat, fit singultus. Quarta causa assignatur ab Hippo.2. ἐπιδημ.quòd videlicet neruos breuissimos recipiat à sexta cerebri coniugatione,qui raro inueniuntur in anatomia.

SCHOLIA.

VRinæ stillicidium , quod fit potißimum à vesicæ infirmitate , ab acrimonia vrinæ , ad tria morborum genera sequitur.Recti intestini inflammationem , vteri inflammationem & renum suppurationem. Compresso enim meatu vrinario ac angustiori reddito vrina guttatim descendit vel nobis nolentibus aut volentibus quidem nobis, sed nequeuntibus multam vrinam mingere. Inflammatio autem recti intestini aut vteri comprimit sua vicinitate os vesicæ. Renum verò suppuratio pus vna cum vrina excludit , quod & sua craßitudine & acrimonia , vrinæ stillicidium inuehit:craßitudine quidem,pariendo obstructionem,

acrimonia vero, irritando intempestiue ad excretionem vrinæ. At inflammatione hepatis singultus sequitur, vicinia, exhausto, biliosi humoris affluxu, & sympathia hepatis per duos neruos sextæ coniugationis hepati & aluo communes, quos τόνους appellat Hippocrates 2. Epid.

APHOR. LIX.

Γυνὴ ἢν λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαι σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι' ἑαυτὴν ἄγονός ἐστιν.

SI mulier non concipit, & scire placet, an sit conceptura, veste præligatam & vndique obuolutam subter suffito: ac si odor corpus peruadere videatur ad nares & os vsque, non sua culpa sterilem esse scito.

VT scribit Gal. veteres poterant repudiare mulieres steriles, ob id adhibebantur medici & obstetrices, vt de sterilitate iudicaretur, aut fœcunditate mulieris. Inter signa quæ indicant fœcunditatem, hoc maximè probatur à Gal. Sunt & alia lib. de steril. vt si nutricis lac detur cum butyro, & mulier euomat: si item iusculum lactucæ: si anisum aqua dilutum, & mulier eructauerit, signum est fœcũditatis. Sed videamus rationem, an hoc quod scripsit Hippo. de suffitu, arguit fœcunditatem mulieris. Vt perueniat suffitus ad os & nares oportet vias esse liberas, & nihil esse quod obtundat vim suffimenti; vt gratia exempli, non oportet os vteri esse præclusum. Quibusdam mulieribus naturale est, ait Arist. lib. 1. de hist. animal. vt statim à mensibus præcludatur & comprimatur os vteri, quemadmodum in mulieribus grauidis, & hæ steriles sunt. Fingamus mulierem talem esse, non transibit

bit suffitus ad nares, tamen non est sterilis. Nam si vt ait Hipp. experientia doctus, coeat paulo antequam fluant menses, concipiet, & maximè fœminas. Si vero à mensibus coeat, non concipiet, quia concluso vteri ore non poterit subire semen. Quare vt suffitus ad os & nares perueniat, oportet vias esse liberas, acetabula, venas communes vtero & mammis, venas & arterias iugulares non esse oppletas crassis & viscidis humoribus. Præterea oportet nihil esse quod obtundat vim suffitus, quod facit nimia caliditas vteri, frigiditas, humiditas siccitas, & densitas. Ergo cuicumque mulieri subdita aromata, vt allium, styrax, cynnamomum, & præsertim cum it dormitum, possunt ad os & nares venire, oportet esse bene sanam: alioqui si vitium est vel in collo vteri, vel in vtero, vel in viis ab vtero, non concipiet. Aristot. dicit, quod si viæ quæ descendunt à pectore & regione septi transuersi, interceptæ fuerint, non penetrabit odor suffitus ad nares. Sed hoc non est admodum credibile. Dat aliud signum Hipp. Oportet, inquit, illinere oculos mulieris aliquo humore, hunc si combibant oculi fœcunda est. Dat & aliud. Capillis nudetur vertex: adhibeatur linteum mundum, quod reticulo alligetur: sed ita vt & linteum & reticulum nihil extrinsecus odoris habeant. Cum mulier it cubitum, immittatur & subdatur allium, aut aliquid tale. Mane si linteum, reticulum, & vertex mulieris redoleat allium, signum est fœcunditatis. Si igitur mulier non concipit, scire autem velis num conceptura sit, id est futura fœcunda, pannis circuntectam (ne scilicet vapor diffundatur & pereat) suffies ab imo, id est pudendo. Si odor perueniat ad nares & os, ipsa non sua culpa, sed viri sterilis est.

SCHOLIA.

Ratio experiundæ sterilitatis nuptarum mulierum per suffitum aromatum, per infundibulum in sinum pudoris susceptum: cuius vapor si ad nares & os per medium corpus, quod confluxile & transpirabile est omni ex parte, peruenerit: indicium est mulierem nuptam suo vitio infœcundam non esse: quod ex percepto aromatum suffitu & odore, ita comparatus vterus significetur, vt habitu & temperamento ad excipiendum, concipiendum, incrementis augendum & continendum vsque ad legitimum tempus sit accommodatus. Quanquam hoc experimentum vim habere videtur potius in neganda, quàm asseueranda ac affirmanda mulierum nuptarum sterilitate. Potest enim suffitus aromatum ad os & nares penetrare per corpus: & tamen non desinit mulier sterilis esse suo ipsius vitio: vt cum sanguis menstruus, qui alterum nostræ generationis principium existit, tenuis est plus æquo, aut semen paulo frigidius, ob frigidam testium intemperiem, aut quando os vteri paulo laxius est quàm vt semen retinere aut concipere queat, ob tenuē quendam humorem quo madescit: aut cum os vteri non comprimitur, sed hiat perpetuò ob partum magnum ac laboriosum qui præcessit.

APHOR. LX.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον ὑγιαίνειν.

SI prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, fœtum bene valere est impoßibile.

Dixi-

DIximus plurimas venas peruenire ad vterũ, quę ab eadem distributione perueniũt in collũ vteri. Sunt etiam à vena caua plurimæ ad fundum vteri. Fieri non potest in muliere grauida, vt sanguis ab vteri fũdo profluat, quia venæ vmbilicales in fœtu desinunt in orificia acetabulorum, ea implantantur secũdis, quæ rursum reliquas duas membranas, totúmque fœtum complectuntur, & circundant, ita vt non possit effluere sanguis ex vtero. Præterea orificium interius vteri præclusum est. Sed si sanguis effundatur, oportet eũ effundi per venas quæ perueniunt ad collum vteri, & ob id malè nutritus fœtus redditur debilior, quia pars alimenti quę fluere debet ad ipsum fœtum per acetabula, diuertit ad ramos venarum quæ perueniunt ad collum vteri. Hipp. libr. de morb. mul. ait, quòd quibusdam grauidis mulieribus hiat os vteri, vt menses possint effluere: quod si ita sit, fieri potest vt sit è cauitate vteri. Itẽ Arist. 5. de hist. ani. dicit quibusdam toto gestationis tempore fluere mẽses, & hæ, inquit, pariunt fœtus paruos, imbecilles, parumque vitales. Ergo καθάρσεις, siue per collum vteri siue aliter effluunt vt è capacitate vteri κάθαρσις propriè dicitur de purgatione menstrua. Vnde καθαρτικὰ dicuntur medicamenta quæ vterum repurgant & menses promouent. Hip. hoc in loco vtitur numero plurali, quia si cui mulieri dũ gestat vtero paucus sanguis effluat, non est necesse fœtum non rectè valere, & parum vitalem esse. At si crebro, vt singulis mensibus, & copiosè fluat, non poterit esse sanus fœtus. Sed aut corrumpetur, aut paruus erit, imbecillus, & parum vitalis.

SCHOLIA.

MVlieribus vterum gerentibus fluere possunt menses citra vllum fœtus detrimentum, primo aut secundo conceptionis mense, hoc est, ante τύπωσιν ipsius fœtus, nimirum ante tricesimum quintum aut quadragesimum diem. At post perfectam typosin, non item, saltem larga manu & repetito tempore fluere, quia inde suo genio fœtus defraudaretur. Nam sæpe sine vlla fœtus læsione paucus sanguis semel atque iterum prægnantibus excerni conspicitur. Quinetiam nouimus quandam mulierem grauidam, quæ fermè ad libras sex absque vllo fœtus detrimento excreuit, sed semel tantum, non repetitis aliquot postea vicibus. Si enim ex Hipp. lib. de natura pueri, sanguis ille, qui per totum gestationis tempus in venis vteri retinetur in puella, ad libras fermè triginta accedat: in masculo ad viginti duas, poterit eius aliqua portio citra vllam fœtus iacturam tempore gestationis excludi: imò potius in eius commodum, vt qua fluxione magis defæcatur sanguis ille retentus. Præterea si fœtus non sit validus, sed debilis, pauco alimento is indiget, ac proinde de suo demenso aliquid detrahi absque vlla noxa facilè feret, potißimum si mulieri, dum vterum non gestaret, larga manu menses ferebantur: largiore enim quàm par sit alimento ex sanguine obruitur, ac velut suffocatur fœtus debilis, ac proinde abortit, non aliter quàm pusillus ignis copiosa aquæ affusione facilè extinguitur. Quo nomine prudentes medici huiuscemodi mulieribus debiles fœtus gerere, ob idque præmaturè abortire consuetis, mißionem sanguinis ad tertium, aut quartum gestationis mensem instituunt: vt ea arte de largiore copia sanguinis menstrui dematur aliquid, & quod est reliquum defæcatius reddatur. Nec vero, vt Galeno visum est in cõmentario, purgationes istas menstruas gestationis tempore erumpentes, per venas eas quæ ad ceruicem vteri feruntur (per quas virgines singulis

gulis menſibus purgari conſueuerunt) ferri neceſſe eſt: poſſunt enim etiam per venas vteri capacitatem ſubeuntes, ſaltem aliquas non planè occluſás, nec omnino fœtui membranis annexas, quæque fœtum non continent, nec illi ſanguinem pro alimento deferunt (nō enim omnes venæ per quas menſes ad vterum deſcendebant, ad fœtum alendum perducunt ſanguinem) effluere: indeque per os vteri emanare. Si enim ſuperfœtatio fiat, quantumuis arctè conniuente ore vteri, poſt primam conceptionem: purgationes quoque menſtruas eadem via exitum ſibi moliri non eſt difficile: adde quod non eſt veriſimile tantam copiam, quanta aliquando apparet in vtero gerentibus, ex ſolis venis in ceruicem vteri deſinentibus effluere: Quin & Hippocrates libro de morbis mulierum ait, concluſo ceu complicato vtero menſes ſupprimi & occultari, quod verum eſſe non poſſet: ſi maior pars ſanguinis ex vteri ceruice, non ex fundo flueret.

APHOR. LXI.

ΗΝ γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

SI mulieri purgationes non prodeant, neque horrore neque febre ſuperueniente, cibíque faſtidium accidat, prægnantem eſſe putato.

HIc Aphoriſmus eſt intelligendus de mulieribus, quæ ſingulis mēſibus ſeruant ſtatam illam naturæ legem, & ſingulis menſibus repurgantur. Itaque ſi mulier quæ eo modo repurgatur, adueniente tempore menſtruorum derepente, & ſine cauſa manifeſta non purgetur, indicium eſt eam grauidam eſſe, ſi modò

neque horror, neque febris sequatur, cibos fastidiat, cauentur oculi & mammæ paulatim turgeant. Nam simulatque conceptum est semen vtero, vterus contrahitur, & acetabula ipsa sese colligunt, vt inhæreat secundis & aliis membranis quæ gignentur. Sic nihil iam potest effundi è capacitate vteri; sed totus ille sanguis conuertitur ad nutrimentum fœtus; & ob id nihil effluit. Itaque adhibitis his signis, & quæ iam commemorauimus, indicium est conceptus. Fastidiũt autem cibos circa initia conceptus, quia parum sanguinis confluit tum ad vterum. Qui quidem sanguis cum iam vitiosus sit, refluit ad ventriculi orificium; vnde fit cibi fastidium. At in pica non item. Horror autem & febris fiunt suppressis mensibus, quia iam corpus vitiosis succis scatet.

SCHOLIA.

Varia sunt indicia concepti in vtero fœtus. Primum, oris vteri compreßio mollis. Secundum, aqua mulsa potus haustus tormina postea adferens. Tertium, post vnum aut alterum mensem menstruorum suppreßio citra horrorem, & febrem: nam rigorem sine febre fieri non posse dicit Hippocrates. Quartum à suppreßione menstruorum cibi fastidium, præsertim pica & malacia & frequentia sputi. Si ergo supprimantur menses sine rigore & febre superueniente, signum est fœtus concepti. Alias enim nunquam supprimi videas, absque rigore & aliquando febre.

APHOR.

APHOR. LXII.

ΟΚόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσιν οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐταῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας, ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα· ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

QVæ frigidos & densos habent locos, vtero non concipiũt: Et quæ prahumidos habent, grauidari nequeũt: extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ ficciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex vtraque oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperaturam, eæ fœcunditate valent.

HIp. hic causas sterilitatis enumerat: sed non omnes. Nam & aliæ multæ sunt in lib. de sterilib. & de morbis mulierũ. Sed oportet eas intelligere, priusquam quis consulat de conceptu. Ponamus hanc muliebrem sterilitatem esse, oportet causam sterilitatis & vitium cognoscamus. Præterea animaduertamus an vitium illud possit corrigi. Deinde si possit, adhibeamus iusta remedia. Primum ergo quòd attinet ad sterilitatis causas, potest esse vitium in ceruice seu collo vteri, quia scilicet, hoc est aliquando obliquum, vlceratum, callosum. Si quid hîc vitij est oportet corrigere, & ita concipere poterit mulier. Quando collum vteri est omnino incolume, veniem' ad vteri os. Nam quibusdam membrana quædam nascitur & obtenditur orificio vteri. Eius meminit Hipp. lib. de sterilib. & consumenda est, & colliquanda. Vbicunque porro vitium est in collo aut ore interiore vteri, mulieres statim à coitu reiiciunt semen. Præterea quibusdam mulieribus perpetuò & ex peculiari natura conclusum est orificium vteri, nisi dũ effluũt menses,

His verò ex consilio Aristo. imperabimus coitum, antequam cessent menses, vt si menstrua tres dies fluant, coeant 3. die. Sunt & alia vitia orificij vteri quia aliquando distortum est, aliquando conuersum sursum, ad latera: nonnunquam foras tendit ad ceruicem: aliquando insunt vlcera, tubercula, callus: & ob id præcluditur via. Vbi in his omnibus nihil erit vitij, veniemus ad causas has Hipp. Aut enim vterus intemperatus erit, aut totum corpus erit in vitio. Si nihil horum omnium adsit, referemus culpam in virum. Cæterum, quemadmodum vbi volumus nasci & prouenire triticum, necesse est semen genitale esse: deinde tempestiuè & artificiosè seri, & postremo solum ipsum conuenire naturæ seminis: sic in generatione hominis. Ponamus semen viri vitiosum esse, etiamsi solum sit ferax, hoc est, mulier integra sit & fœcunda, non tamen fiet conceptus. Ponamus semen genitale esse fœcundum, at oportet alimentum subesse quod & qualitate & quantitate cõueniat, alioqui periculum est ne abortiat. Hoc loco ponimus nihil esse vitij in ceruice, nihil in ore inferiore, semen viri integrum ac genitale & tempestiuè euibrari in vterum. Quæcunque mulieres, inquit Hipp. frigidos & spissos habent vteros, non concipiunt. Frigiditas illa semen excludit. Nam in semine præter substãtiam illam, est calor & spiritus à quo expectatur fermentatio seminis, & generatio. At si semen illud in frigidum vterum iniiciatur, extinguitur spiritus, & ita nõ fiet conceptus. Vel quia, propter frigiditatem illam & spissitudiné vteri acetabula constringuntur: quo fit vt non succedat per eas venas alimentum iustum & conueniens, calidum scilicet & spirituosum. Vel quia eadem acetabula per spissitudinem

nem non possunt ampliari, vt copulentur membranis & secundis. In his oportet relaxare & calefacere vterum per suffitus, prius tamen repurgato vniuerso corpore. Humiditas quoque extinguit semen. Nam vt in locis palustribus & cœnosis frumenta & legumina corrumpuntur: sic semen etiam genitale in vteris prę-humidis, qui sunt excrementis referti, corrumpitur. Est autem humidus vterus vel propria intemperie, & tum non potest corrigi: vel aduentitia, & corrigi potest, vt resiccantibus. Hi vteri sunt leues & lubrici: vt statim à coitu (vt quatuor aut 5. horis) soleant reiicere semen. At callosus & spissus retinet, ad 3. aut 4. dies: sed postea reiicit. Siccitas item vteri conceptum impedit. Siquidem vt sabulosis locis & arenosis nihil prouenit, sic sicciores vteri cum parum habeant alimenti, & humido destituantur, non concipiunt. Sunt ergo humectandi, vt ad temperaturam quandam reducantur. Quarta sterilitatis causa est, caliditas, quia spiritum vitalem resoluit, & serosam sanguinis menstrui & seminis absumit portionem. Hæ mulieres 2. aut 3. die post coitum semen reiiciunt siccum. Quæcunque vero ex vtrisque oppositionibus cal. frig. humiditate & sicc. mediocrem habent temperaturam, eæ fœcundæ sunt, si nihil aliud vitij intercidat.

SCHOLIA.

VAriæ sunt causæ sterilitatis: Prima ac potißima pendet ab intemperie vteri, qui hortus est generationis. Quæcunque igitur mulieres frigido ac denso sunt vtero, non concipiunt: quòd prolifica vis cœlestis calor, qui in semine inest, frigore vteri infringatur, vteri frigida intemperie labe-

factetur materiaque ipsa corrumpatur, ac omni motu ac nutricatu, destituatur, secundarum generatio, coactis vteri vasis, prohibeatur: ac tales mulieres rarò in coitu semen excernant, menstrualemque materiam alterum generationis principium suppeditent. Prahumidi quoque vteri non concipiunt: Qui verò temperatè humidi possunt concipere: si adsit semen virile paulò siccius, à cuius siccitate vterus humidus emendetur. Qui etiam sunt adurentes vteri infœcundi manent: quòd semen vtrunque torrefaciant. Tales sunt in viraginibus, quæ paucos menses edunt, sæpe omninò carent, ideoque nunquam fere concipiunt. Has autem vteri intemperaturas, quæ potissimæ sunt causæ sterilitatis, dignosces per suffitum aromatum. Frigidus enim vterus suffituum odorem extinguit: humidus eundem suffocat: calidus eundem dissipat: siccus eundem perdit. Nam odor in tenui & humida quodammodo substantia subiectus est: quam frigiditas condensat, humiditas suffocat, caliditas tollit rarefaciendo, siccitas perdit exiccando.

APHOR. LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων· ἢ γὰρ δι᾽ ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω, ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυεῖται. ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον, ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεται.

Par est de maribus ratio. Aut enim ob corporis raritatem spiritus foras dissipatur, ita vt genituram eiaculari nequeat: aut propter densitatem humor foras non prosilit: aut propter frigiditatem non incenditur vt eo loci coaceruari non possit: aut propter caliditatem. Hoc idem ipsum vsu venit.

Hæc

HÆc sententia reprobatur tanquam spuria & supposititia, & merito quidem, quia nō potest huic rei conuenire. Sed debemus seruare eandem methodum, quam superiore Aphorismo. Vt sit vir genitalis, oportet instrumenta genitiua naturaliter habere. Primum vt pudendum non sit decurtatum natura vel casu, vt non possit eiaculari semen in vterum. Non sit etiam (vt dicebamus de collo vteri) obortum & inflexum. Vitium illud primum corrigi non potest: alterum potest. Vidimus qui membro ita obtorto non poterat gignere: quod semen semper restitaret in ceruice vteri. Huic paratus est canaliculus plumbeus, vel argenteus accommodatus crassitudini ipsius penis, in quem immisso pene circumpositæ & alligatæ sunt cistellæ, ita vt tandem figuram membri rectam ac naturalem recuperarit, & genuerit. Vbi nullum est vitium in membro genitali, videndum an sit in partibus seminalibus, vt in castratis. Non quod vis generandi sit in testiculis, necessariumque sit cui exectus est testiculus non posse gignere: Aristoteles enim ait esse animalia quædam quæ generent sine testiculis. Et apud Vitruuium fit mentio tauri, qui exectis testiculis statim coiit & generauit, & spadones generant, modò relicta sit pars superior testiculi. Eunuchi emittunt semen, sed non gignunt. Qui fit igitur vt castratus non generet? quia fortassis in castratione vasa abscinduntur: & ob id retrahuntur & reuelluntur, vt non sit continuitas viæ spermaticæ ad peraſtatas, vt scribit Gal. περὶ γονῆς. Si igitur superior pars testiculi remaneat cum vasis seminariis integris, vt sit illa continuitas; poterit quis generare, etiam absque testiculis. Iam, si neque in pudendo neque in

vasis est vitium, videndum an sit in semine, in hoc vitium est, quia vel liquidius est, serosius, acrius, vel crudius, vt in ebriis, qui ob id non generant, teste Aristotele. Præterea, cum qualis est sanguis, tale sit & semen, si sit vitiosus sanguis, erit & vitiosum semen, neque generare poterit. Ad hæc aliquando viri natura non est accommodata naturæ mulieris, nec semini semen. Quare necesse est, vt temperamento conueniant. Multas videre est mulieres, quæ ex vno viro concipiunt, ex altero non concipiunt. Aliæ sunt causæ sterilitatis virorum in hoc Aphorismo cum ait, *aut propter raritatem spiritus extra.* Qui raro sunt corpore sunt humidiore temperamento, nec tamen sequitur esse steriles. Iam spiritus est permistus semini. in eo vis est formatrix. is est generationis principium & causa efficiens cum Gal. Aristoteles vult principium motiuum seminis (in problematis) & causam impulsionis eiusdem: sed non propriè. Istud quidem verum est magnam esse vim in spiritu: & quò magis spirituosum semen est, eo magis impellitur, & facilius celeriúsque emittitur. Verum principium motiuum seminis est in membris genitalibus intensis, in spermaticis vasis & parastatis. Humor non exit, id est semen. neque id raritas neque densitas faciunt. *Propter frig.* Semen si sit frigidius non potest in vtero concalescere.

SCHOLIA.

QVæ hic causæ sterilitatis in viris adferuntur, non videntur redolere doctrinam atque grauitatem Hippocratis: proinde expungendus Aphorismus. Viri autem fiunt, steriles

steriles quinque ob causas. Prima est temperatura paulò frigidior ad generationem prorsus inepta: Etenim calor natiuus author est artifexque præcipuus fœcunditatis, vt qui in semine habitat, & nusquam magis quàm in semine offenditur. Secunda, vitiosus aliquis affectus in toto corpore aut parte aliqua nobili, vt corde, cerebro, hepate, liene, ventriculo, à quibus vis prolifica manat. Tertia, vitium in semine: viri enim semen multò calidius quàm generationi sit ex vsu: aut frigidius & tanquam glaciatum: aut humidius, tenuius, aquosius, fluidius, ob id statim ex vtero defluens, quale senum & valde puerorum, ebriosorum, belluonum: aut craßius & siccius, est infœcundum. Multus item adolescentis coitus semen reliquis ætatibus imbecillum aut corruptum efficit. Coitus cum puella nimis pusilla proprietate quadam semen corrumpit: vsus frequens aut admotio rerum quarundam, vt Caphuræ, scammæ ferri, vermium noctu lucentium, opij, hyoscyami, cicutæ, mandragoræ. Quarta, vitium vasorum spermaticorum, testium & penis. Penis viri inæqualis collo vteri, hoc est longior, breuior, amplior, gracilior, mollior, & qui rigat, non intrat: Penis obliquus, aut curuus, qualis est spadonum: paralyticus meatum habens obstructum aut compressum ob tumorem aliquem præter naturam. Testes frigidi ac humidi, pusilli, contusi, quales sunt thlibiarum, malè conformati, vlcerati, vulnerati, conuulsi, obdurati, tumefacti, intra ventrem adhuc conditi præcipuè ambo (quod multis adest ac fere primis coitibus descendunt) resoluti, & omnium maximè ob hernias vel causas alias execti ambo: nam altera manente fœcũditas perseuerat: vasa sperma deferentia (parastatas vocant medici) obstructa aut oppressa violata ob excisionem calculi, aut etiam spermatica. Quinta, vitium partium ad generationem conferentiũ, venæ enim & arteriæ iuueniles dictæ post aures sitæ, si vulnere, aut ab imperito chirurgo transuersæ secentur, quia

testes cerebri communicatione priuant, vt ab eo nec spiritum animalem nec seminalem portionem recipere possint, sterilitatem adferunt.

APHOR. LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

LAc præbere capite dolentibus, febriculosis & quibus hypochondria elata aut murmurantia, & siticulosis, malum. Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ & copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conuenit verò tabidis non admodum valde febricitantibus & febribus longis & languidis, dum nullum ex supradictis signis adsit, & præter rationem extenuatis.

HIppocrates hac sententia docet commoda lactis & incommoda: quia fuerunt medici qui sine ratione & inconsultò lacte vtebantur. Fuit Diocles quidam, qui non alia re conualescentes ægros renutriuit primus, quàm lacte mixta aqua. Ad hæc efficiebat consuetudo, vt multus esset vsus lactis. Alij vtebantur lacte in capitis doloribus, quod idem Hippocrates reprehendit. Nam tum potius aqua vtendum est. Aliis lactis vsus placebat in feruore sanguinis. Cęterum intelligere oportet lac (quod multiplex est pro anni tempori-

temporibus, & magis pro vario genere animalium) constare triplici substantia, caseosa, butyrosa, & serosa. Non tamen lac omne ex æquo has tres substantias complectitur. Nam bubulum lac plus habet caseosæ substantiæ, quàm butyrosæ, aut serosæ. Lac asininum plus serosæ quàm caseosæ aut butyrosæ. Ob id à Gal. dicitur tenuissimum, non quod omnino sit tale (nam aliquando camelinum tenuius est, & equinum:) sed quia inter genera lactis, quibus vtuntur medici, non est vllum magis tenue & liquidum, censetur ob id tenuissimum, si cum bubulo conferatur. Lac caprillum tenet medium inter bubulum & asininum, vt quod non habeat plus caseosæ substantię, quàm serosæ & butytosæ, nec contra: Sed quia cogitur in ventriculo, nec ita facile distribuitur, & descendit, non est tam tutum quàm asininum: cui vel prima laus tribuitur, quòd non coaguletur in ventriculo, nec immoretur: sed statim distribuatur, ob seri copiam: idem maxime humectat, & ita resiccatis est conuenientissimum. Verum, quia eius lactis vsus frequenter incidit apud medicos, sciendum est, quale debeat esse, & quibus conueniat, & quibus non. Primum debet esse splendidissimum, tenuissimum, & quàm dulcissimum. Gal. 7. meth. dicit oportere asinam esse florentis ætatis, vt in 10. aut 12. anno. prætera bene habitam esse, vesci fœno & hordeo. Tum potest vti pratis, modò pabulum inde non sit humidius (vt in locis palustribus) aut siccius: Sit exercitatio mediocris: fricetur strigilibus, mundetur. Ad hæc videndum (vt fit in mulieribus) vt neque lac sit recens neque vetustum. Asina lactat pullũ duos annos: lac vitiosum est primis & postremis mensibus. Cum ergo lacte eo volueris vti, pullus, die tantum lectetur: non etiam

noctu. Nam primis mensibus, pullus diu noctúque lactatur, 2. anno, die tantum: deinde labori datur: oportet igitur subtrahere pullum non omnino (sic enim siccaretur lac:) sed noctu tantum, mane emulgenda est asina. Oportet autem ita emulgeri, tum à pullo interdiu, tum à nobis, ne nimis habeat lactis. Suctus enim frequens (quod in mulieribus experimur) efficit vt & lac sit copiosius & melius. Superest scire quibus est commodum lac & incommodum. Lac, inquit Hippocrates, dari in capitis doloribus, malum. Ob id libro de morbis mulierum reprehendit eos qui tum lac dandum esse putabant, cum danda sit potius aqua; Lac duplici ratione, quia substantia caseosa flatuosa est: & quia butyrosa edit vapores. Itaque si flatibus repletur ventriculus, & hypochondria & caput calidis vaporibus, augebitur dolor. *Febricitant.* Acutè inquit Philotheus, lac non debet dari impuro ventriculo, alioqui corrumpitur: atqui in febribus ventriculus est impurus. Ergo non est dandum. Secundo in calore magno ventriculi & mediarum partium corporis & in magna refrigeratione non est lac dandum. Siquidem à frigido acescit: si accurrit immodico calori corrumpitur, & efferuntur fumi & vapores à substantia butyrosa, quæ etiam promptè in bilem vertitur: atque ita aucta materia, augetur & æstus febrilis. *Hypochondria sublata.* Id est inflata murmurant. Hippocrat. multis in locis prohibet lac etiam asininum, vbi inflata sunt hypochondria, vbi splen intumuit, vbi sibilant aures. Rationes sunt dictæ supra. In fine 4. Epid. habemus historiam de quodam, qui ab immodico vsu lactis incidit in borborygmos. Fiunt autem hi, vbi humiditati

& li-

& liquidis excrementis permixti sunt flatus. *Sitibundis.* in febre, ait Celsus, hæc sitis oritur ex immodico caloro ventriculi & partium quæ sunt circa ventriculum. Si igitur exhibeat lac corrumpetur : & in nidores & fumos vertetur. *Nocet etiam quibus in acutis.* Inuenimus veteres medicos vsos esse lacte, vt temperarent & retunderent acrimoniam humorum. vnde Hippoc. exemplo, in acribus fluxibus, vt dysenteriis, immiscemus clysteribus, & experimur non parum prodesse. At in magna inflammatione oculi quæ repræsentat febrem si lacte vtamur, intumescet & augebitur inflammatio, quia butyrosa pars à vehementi illo calore accenditur. Possumus igitur lacte vti in biliosis fluxionibus, vt acrimonia retundatur. sed duæ sunt exceptiones: vtendum est, nisi fluxio fuerit cum acuta febre, & nisi in particularibus inflammationibus, ac parte multum inflammata, fuerit & fluxio. Lacte enim etiam muliebri læduntur magisque inflammantur oculi inflammati. *Et quibus sanguis.* Fuchsius putat hoc à quopiam adiectum, sed falsum est. nam nunquam (inquit Hipp.) debemus dare lac exanguibus & malè coloratis. Sed si multa fuerit vacuatio, & inde reddatur corpus malè coloratum, debemus regenerare bonum sanguinem. nihil autem est quod meliorē sanguinem gignat quā lac. facile preterea alteratur, concoquitur & distribuitur. quare commodū esse videtur etiam exanguibus. Sed intelligendum est de iis exanguibus, in quibus tanta sanguinis vacuatio facta est, vt ea corpus refrigeretur, necnon ventriculus. Ob id metuit Hippo. ne in ventriculo nimium refrigerato acescat lac. Deinde, quia venæ sanguine vacuato conniuent, vt non possit lac subire earum angustias. Ad hæc, quia necesse est ex

ea vacuatione immodica vim coctricem imbecillem effectam esse. Quid igitur agemus? vbi ea vacuatio præcessit, animaduertemus an æger bene concoquat. Si coquit, dabimus lac: si non coquit, sed corrumpatur lac, non dabimus. Si acescit, calefaciemus ægrum, deinde ad lac redibimus. Sed videndum, an lac corrumpatur aut acescat suo vitio, an ventriculi, qui sit imbecillus, an humorum in ipso ventriculo contentorum. Tollamus causam: tum tuto dabimus. non est ergo dandum lac, quibus multa sanguinis euacuatio facta est, quia scilicet inde coctrix infirma redditur, venæ angustiores, ventriculus imbecillus. *Confert autem tabidis.*) Lac asininum in historia Euryphontis & aliorum qui tabidi erant, probat Galenus, quia cum serosum sit, repurgat vlcera pulmonis, modo ne multum (inquit) febricitent: quia tum lac corrumperetur & conuerteretur pars butyrosa in vapores: vnde fluxio in pulmones maior. *Et præter rationem extenuatis.*) siquidem ventriculus possit concoquere. Cæterum virginibus, & quibusdam mulieribus, quæ à suppressis mensibus extenuatæ sunt, & contraxerunt aliquid vitij in sanguinem, conuenit etiam lac asininum: tum quia aluum subducit propter serum, maximè si iniiciatur parum salis & saccari aut mellis: tum quia repurgat vitium sanguinis, vt non sine ratione creditum sit à veteribus medicis lacti vim inesse repurgandi sanguinis. Præterea, quia lac asininum contra podagram, chiragram, aliosque morbos articulares plurimum faciat (vt testatur Plin.) conuenientissimum erit extenuatis à lue venerea: primũ quia inde fere laborant quibusdam doloribus articulorum. Deinde cum sint extenuati, lac vtpote humidissimum magnopere conducit vt reficiantur. Tertio

tio si quid malignę qualitatis relictum est ab hydrargyro, lac habet aliquid peculiare contra malignitatē hydragyri, teste Dioscor. magisque hîc confert quam Guaiacum quo vulgò vtũtur. Quinetiam lac seniam prohibet, & rugas tollit, colorem quendam roseum candoremque ac mollitiem cutis conciliat: quia in re prima laus est lacti muliebri: deinde asinino, ob id ferunt Poppæam (ni fallor) Claudij Neronis vxorem educare solitam centum asinas, ex quarum lacte sibi quotidie parabat balneum ad candorem & mollitiē cutis. Vt autem lac facilius distribuatur, & nutriat celerius, nec acescat in ventriculo, valde probatur fœniculum aut anisum saccaratum lacti iniectum, saccar enim magnam videtur habere familiaritatem cum lacte, prohibétque ne acescat & corrumpatur.

SCHOLIA.

Lactis vsus commoda atque incommoda recensentur. Lac enim optimum in suo genere, quale esse potest asininum, licet nostræ naturæ sit familiare ac salubre alimentum, quod sit temperatum, tenui substantia præditum, concoctu facile, facilem ac celerem nutritionem suggerat, bonum succum generet, bonam carnem meliorem reddat, acres humores temperet, ac expurget, aluum efficiat moderatam: tamen eius vsus noxa non caret, est enim noxius capite dolentibus, quòd inter coquendum multum vaporem à se mittat, vnde capitis grauitas ac dolor augescit febricitantibus febre acuta, ob calorem febrilem, à quo lac bilescit, amarescit & in nidorem conuertitur: quemadmodum in frigido ventriculo acescit: Adde quod lac purum ventriculum & ab omni excremento omnique alio cibo, vacuum requirit: tam facilè etenim alterius societate corrumpitur, adeo vt neque aërem fe-

rat, neque sumptum statim vllum corporis motum patiatur, nocet item hypochondrijs phlegmone, aut erysipelate aut scyrrho aliove tumore tumentibus, quòd in ijs obstructione laborantibus retentum citißimè corrumpatur. Isdem quoque murmurantibus ac suspensis hypochōdrijs: quòd flatulentum sit. Siticulosis, ob bilis in ventriculo prouentum, à quo bilescit. Biliosis deiectionibus, quòd bilem augeat, fluxumque moueat. Cruentis quoque deiectionibus, non quæ adhuc fiunt, sed iam factæ sunt: nimirum per quas tanta sanguinis perfusio facta fuerit, vt totus corporis habitus partésque nutritioni dicatæ refrigeratæ sint, à quo frigore vel potius languido calore, lac acescit. Confert autem plurimum lactis vsus, his qui sola laborant siccitate: aut certè magis siccitate quā caliditate aut frigiditate: vt hecticis, aut tabidis ab exulceratis pulmonibus: quòd sua serositate, serum tum ex toto corpore, tum ex parte vlcerata detergeat, & sua craßitie ac pinguedine membris nudis acres humores influentes non sinat occurrere, vlcus quoque conglutinet, febribus etiam lētis, ac longis, suaque diuturnitate corpus extenuantibus: dūmodo his nec sitis adsit vehemens, nec suspensa sint hypochōdria, nec biliosum alui profluuium, nec cruentæ deiectiones vrgeant. His quoque qui præter modum sunt extenuati per virium infirmitatem, succi alibilis vitium & distributionē non facilem. Non enim his, qui atrophia laborant, quibus solidius alimentum vtilius quàm liquidū. Hæ autem in vsu lactis sunt seruandæ cautiones, vt nuperrimè mulctum & adhuc tepidum bibatur: manè, vacuo ventriculo: aluoque ac vesica exoneratis: nullus cibus ingeratur donec illud exactè concoctum sit, alioquin, si nondum eo confecto nouum alimentum assumatur, præterquàm quòd ipsummet putrescet, etiam quicquid adieceris simul corrumpet: quiescendū laborique parcendum ab eius potu, aut sanè deambulandum sensim, interiectis quietibus: os colluendum ex vino albo aqua

qua diluto, vt quicquid ab eo caseosum dentiũ interstitiis inseritur detergeatur, & gingiuæ ab erosione ac putredinẽ vindicentur, non verò superdormiendum, nisi summa ventriculi partiúmque nutritioni dicatarum imbecillitas postulet: tum somnus conferet, quo eius concoctio natiui caloris contractione melior fiat, & in corporis habitum maiore alimonia transeat.

APHOR. LXV.

Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα σπῶνται οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι, τοῖσι δὲ ἔμπροσθεν μανίαι, ὀδύναι, πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ δυσεντερίη ἢν ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

QVibus sunt cum vlceribus tumores conspicui, ij nõ admodum conuelluntur aut insaniunt. Quibus verò repente euanuerint, siquidem postica parte factum sit, conuulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte, insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria si rubicundi fuerint tumores.

Οἰδήματα dicuntur omnes tumores præter naturã Hip. in vlceribus ij raro apparent, fiunt tamẽ nonnunquam propter confluxum materiæ vitiosæ. natura enim vbi habet viam apertam, quicquid est vitiosum per eã demittit. At via illa relicta si alio cõfluat materia, periculum est ne fiat conuulsio, insania, &c. Si ergo ij tumores euanescunt repente, id est, sine causa manifesta, quia non discutiuntur, resoluuntur, vacuãtur per locum aliquem: quibus quidem vlcera fuerint à tergo (magis scilicet neruoso) & reliquis partibus neruaceis, fiunt conuulsiones, translata, vti diximus, materia in partes neruosas. Quibus verò an-

teriori parte (quæ magis venoſa & arterioſa eſt) accidũt maniæ, quia per arterias & venas carotides & iugulares fertur materia in caput. Si materia conuertitur ad latus, fiet pleuritis. Si materia non diſcutiatur, ſed vertatur in pus, quod effluat in ſpatium thoracis, fiet ſuppuratio. At facta translatione humorum ad inteſtina fiet dyſenteria, ſanguinea ſcilicet, ſi tumores fuerint rubri, id eſt ſanguinei.

SCHOLIA.

PRognoſticon de vlceribus ac vulneribus: Quibuſcunque in vlceribus atque vulneribus, tumores, præſertim molles & laxi, apparent: vt facies prætumida in capitis fractura: non facile conuulſio nec inſania ſuboritur: quòd nimirũ, qui ad partẽ vulneratam aut vlceratam ſanguis, ſpiritus, potiſſimũ verò humores confluebant, non alio viam affectant, nec ad neruos, vnde cõuulſio, nec ad cerebrũ, vnde inſania suboriretur: ſed in partẽ affectã perpetuò illabuntur. At verò, ſi illi tumores euanuerint, non manifeſta euacuatione, partẽq. affectam repente reliquerint, vt inaſpectabilis vacuationis excuſatio omnis tollatur, ſignificatio eſt materiã intro refluxiſſe antequam cocta ſit, aut reſoluta, aut à corpore vacuata: idq. vel ad partẽ aliquã principem, vnde funeſtus aliquis exitus expectãdus: vel in partẽ corporis poſteriorẽ, vtpote in dorsũ, vnde nũc conuulſiones ſi materia muſculos contrahẽtes obſederit, nũc tetani, ſi materia neruos extẽdentes occuparit: vel in partẽ corporis interiorem, quæ venis & arteriis abundat: ita vt ſi ad partes ſuperiores feratur materia tumoris euaneſcẽtis, offendatúrque cerebrũ, excitetur inſania, aut aliquod aliud delirij genus: ſi ad partes intermedias, vtpote thoracem, pleuritis, & à pleuritide non integrè

tegrè per expectorationem discussa ob vires à priori morbo plurimum labefactatas empyema suscitetur. Si ad partes inferas, vtpote intestina, dysenteria biliosa ab erysipelate aut alio tumore bilioso euanescente: vel cruenta diarrhœa à tumore sanguineo euanescente, inuehitur.

APHOR. LXVI.

ΗΝ τρωμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ πονηρῶν οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα κακόν.

SI magnis vulneribus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

INgens potest referri ad œdema & ad malum. *magnis & prauis.)* periculosis, nimirum quæ sunt in partibus neruaceis, vt in finibus musculorum, & capitibus. In summa, quæ ad articulos sunt vlcera, ea sunt praua. Ingens igitur malum est, quia si in parte neruacea vlc⁹ est, excitabitur grauis dolor: à dolore, magna fluxio: à qua tumor. Quod si nullus appareat tumor, indicium est fluxionem, quæ fieri debebat in partem dolentem, diuertisse ad partem aliquam nobilem. Hæc fluxio fit aliquando sponte, aliquando propter peccatum medicorum, qui ad leniendum dolorem refrigerantia & repellentia adhibent. Immò in parte neruosa vtendum est potius lenientibus & anodynis, quæ sunt temperato calore prædita.

SCHOLIA.

ALiud prognosticon de vulneribus aut vlceribus. Si in vlceribus magnis, hoc est longis, latis & profundis: aut

prauis, dignitate partis, vt quæ partem aliquam nobilem, aut quæ caput vel finem musculorum, cum omnium, tum maximè neruosorum sunt accepta: vel prauitate humoris atque materiæ, tumores qui sunt laxi & molles non appareant, malum ingens: quia significatur naturæ infirmitas, humorisque praui in aliam partem deriuatio.

APHOR. LXVII.

TÀ χαῦνα χρηστά, τὰ δὲ ἔνωμα, κακά.

TVmores molles, boni: crudi verò, mali.

GAlenus suprà calidum suppuratorium dixit non esse timendum, vbi vlcus supparat. Per molles ergo tumores intelligit eos, qui vergunt ad suppurationem. Si verò duri sunt, indicant cruditatem materiæ & contumaciam, vt sunt cancri in mammis, qui nunquam suppurant. Sic bubones venerei si molles sint, bonum: sin duriores, luem illam Hispanicam portendunt.

SCHOLIA.

EXplicatur quales tumores laudabiles aut illaudabiles in vulneribus aut vlceribus apparere aut euanescere soleant. Tumores quidem molles, laxi, & qui ab extenuatione materiæ per concoctionem aut suppurationem subsident, ceduntque prementibus digitis, boni sunt & laudabiles, quia concoctam ac in pus versam materiam, indeque bonitatem materiæ & facultatis partium coctricis robur indicant. Tumores verò crudi, qui facultati coctrici non cedunt, renituntur que tactui prementi, mali.

APHOR. LXVIII.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

E Parte capitis posteriore laboranti, in frontem recta excurrens vena incisa prodest.

SCribitur hæc sententia ab Hippoc.lib.6.Epid.quia quidam cũ laborarent dolore capitis in parte posteriore,secta vena frontis conualuerunt. Constat autem & experientia,quòd hęc phlebotomia conducit: quippe cum multi derepente inde liberentur à doloribus capitis.Sunt qui interpretentur de inueteratis & vehementibus doloribus capitis,neque putant secandam esse venam in fronte, nisi prius secta vena in cubito:hoc non est vniuersale.Nã Hipp.statim secuit venam frontis. præterea hoc remedium reuulsorium est & topicum. Reuulsorium, quia quod hæret in parte affecta reuellitur.Topicum,quia parti affectæ nempe capiti adhibetur. Oportet distinguere,vt ratio ostendit.Si dolor est in capite cum corporis plenitudine,oportet primum à cubito incipere,deinde, secare venã frontis. Secundo oportet considerare, an is dolor sit primarius affectus,an per consensum excitetur. Nam si per consensum, oportet prius vti reuulsoriis per venas inferiores,quæ videlicet capiti communicent, vt in suppressis mensibus primum secunda vena malleoli,deinde cubiti, tum frontis. Si cœperit dolor à diaphragmate, aut hepate, aperienda vena cubiti, post veniendum ad frontem. At si nulla est plenitudo, si primaria ratione dolet caput, tutò venam frontis statim secabimus. Intelligendum ex anatome esse venas quæ à iugularibus per partem posteriorem capitis ve-

niunt ad anteriorem. Cum itaque hæc vena frontis sit quidam ramus earum venarum, quę pertranseunt synciput & tempora vtrinque, magnum habet cõsensum cũ posteriore parte capitis. hoc intellecto, facile est videre an dolor capitis posterioris sedari possit sectione venæ in fronte. Venam autem frõtis rectã vocat, quia rectà à parte posteriore, capitis & syncipite descendit ad μεσόφρυον: non autem rectam, propter rectitudinem fibrarum & filamentorum. Nec etiam recta dicitur, quia (quod reprehẽdit Gal.) oporteat recta linea incidi, immo aperienda est incidendo non pungendo primum, ne si id pungẽdo facies pars extrema phlebotomi accurrens vicino ossi rumpatur, & illic maneat, vnde non parum incommodum. Deinde, ne membrana περιόστεος conuulneretur. Sed antequam incidas, iniicẽdi sunt collo laquei subiecta lana. Collo enim constricto intumescent venæ carotides & iugulares antè, deinde aliæ. Alij fascia cingunt caput ad supercilia.

SCHOLIA.

Consilium therapeuticum pro medendis doloribus capitis. Qui posteriorem aut anteriorem capitis partẽ obsidet dolor, qui causam habeat non à iecore, aut vlla ex parte corporis, sed in capite iam fixam & stabilitam, curandi secta vena ex opposita parte: ex occipite quidem, si frontem dolor fatiget, non sane ad reuulsionem, sed ad vacuationem materiæ iam contentæ in fronte non adhuc in frontẽ aliunde influentis: si enim reuulsionis gratia secanda esset vena in dolente fronte nõ ex occipite sed ex brachio aut alia parte, secanda esset. Sic enim in doloribus oculorum, occipitium scarificamus, incidimus, aut cauterio exulceramus, vesicatoria pone aures admouemus, setonem per ceruicis musculos traiici-

traiicimus. Si vero dolor aliquis occipitium exerceat, curãdus secta vena in fronte: prodeunt enim duo rami à iugularibus, quorum alter ad occiput, alter ad frontem fertur: per quos ramos communio quædam est inter priora & posteriora capitis.

APHOR. LXIX.

Ῥίγεα ἄρχεται γυναιξὶ μὲν ἐξ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν. ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ὄπισθεν ἢ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπό τε πηχέων καὶ μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιόν. δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ θρίξ.

Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perueniũt in caput: sed & viris parte corporis posteriore magis quam anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.

Ῥίγεα Hipp. vt ante diximus non ita distinguit. nã nomine rigoris intelligit, & rigorem propriè dictum, & horrorem & frigus. Sic lib. 6. Epid. ponit ῥίγεα sed postea addit τὰς φρίκας, id est, horrores. hęc sententia constat experientia & ratione, quia partes posteriores cum plus habeant neruosæ substantiæ quã anteriores (quæ sunt magis venosæ & arteriosæ) non immerito frigore facilius afficientur. ῥίγεα igitur incipiunt mulieribus quidem (quæ natura viris sunt frigidiores) à lumbis magis, id est, musculis lumbalibus, & per dorsum perueniunt ad caput, consentiẽte cerebro toti generi neruoso. Sed viris, incipiunt à parte posteriore, quia huiusmodi partes sunt quoque in viris frigidiores anterioribus: *Veluti cubitis*, &c. Videtur hæc sentẽtia intercisa esse & quod oportet aliquid addere. vt lib. 6. Epid. adiectum est ἔξω καὶ ἔνδον. Ita igitur leges,

viris verò etiam anteriore corporis parte, similiter & in partibus corporis exterioribus magis quàm interioribus, veluti cubitis & femoribus. In cubito pars exterior magis est neruacea, quàm interior, & ob id frigidior. sic in manu pars exterior minus calida est interiore: idem sentiendum de parte anteriore & posteriore. In crure quatuor quoque sunt partes: anterior versus genu: posterior versus poplitem: interior ad inguina: exterior ad coxas. Si accipiamus partes anteriores quæ rectà tendunt ad genu, falsum est anteriores calidiores esse posterioribus. Nam hæ sunt magis musculosæ, & ob id calidiores: anteriores verò magis neruosæ propter tendines, ideóque conuulsionibus magis obnoxiæ. Quòd autem partes cruris interiores sint exterioribus calidiores, minusque sentiant frigus & horrores, discas licet ex anatomia quæ docet partes eas esse magis musculosas. *Sed & cutis rara.*) Hoc loco in nonnullis exemplaribus additur ἴχυσι. Sensus autẽ est, rigores, frigora, horrores, in corpore magis incipiũt à posterioribus partibus, quàm anterioribus, in artubus, partibus exterioribus magis quàm interioribus. Nam partes tum anteriores tum interiores sunt rariores & ob id calidiores. Raritas enim sequitur caliditatem & mollitiem. quod autem rariores sint ostendit pilus, raritas partis, pauca humiditas, motus, & agitatio caloris & humiditatis (præsertim spermaticæ) sunt causæ necessariæ ad generationem pilorum, Hip. teste. Pueri sunt rari & humidi, tamen quia in his non est agitatio & motus spermatis, non sunt pilosi. Ergo vt pili producantur opus est & motu & agitatione spermatis. Hinc Eunuchi & mulieres non sunt pilosi, nec barbescunt, quia non habent tantam agitationẽ spermatis quã viri. Eunuchis præterea & mulieribus, quia

quia frigidiore sunt temperamento, cutis densior est, & ita non generatur pilus. Eandem ob causam si quæ pars obducatur cicatrice, in ea non generatur pilus, quia videlicet ibi densior est cutis.

SCHOLIA.

Rigor est vehemens totius corporis concußio cum dolorifica refrigeratione neruosarum partium: cuius causa est inæqualis contractio caloris natiui, à contrariæ materiæ motu & occursu quæ materia vel acris est humor, motu suo vellicans neruosas partes: vel frigidus & crudus humor: vel suppurans vapor aut sanies membranas per morsum afficiẽs. A quacunque causa fiat, frigidiora corpora frigidioresque partes corporis magis afficit, quàm calidiora aut calidiores partes corporis. At corpora mulierum sunt frigidiora corporibus virorum: partes posteriores corporis, frigidiores anterioribus, quia hæ venis & arteriis maioribus plenæ sunt, illæ osseæ & neruosæ. Partes externæ frigidiores intimis. Et inter externas frigidiores quæ magis patent, quàm quæ minus detectæ sunt: exempli gratia, fœmora & cubitus, frigidiores quàm semina & alæ: & pars exterior ceu syluestris, cubiti aut fœmoris est frigidior parte domestica ceu interna eiusdem cubiti aut fœmoris. Inter externas etiam partes, frigidiores quæ sunt extremæ, vtpote manus & pedes, quia à fonte caloris magis remotæ. Proinde rigor vehementius exercet mulieres, quàm viros, & in vtrisque rigor magis in perfrigeratione afficit partes posteriores, quàm anteriores, quia partes posteriores sunt imbecilliores, rigori qualitate magis similes, sensu magis exquisito præditæ quàm anteriores. Qualitas enim omnis fortius afficit subiectum magis simile, imbecillius & sensu acriori præditum. In viris quoque

perinde ac in fœminis, incipit refrigeratio ex lumbis & per dorsum ad caput percurrit: non quidem principio temporis in motu, sed principio impreßionis à re sensifica in parte, quæ summam celeremque vim habet ad recipiendam rei sensificæ impreßionem. Et si enim ab extremitatibus, vt nasi, vnguium, frigus incipere videatur, prius tamen lumbos cruciat & partes quæ dorsi ambitu continẽtur: quod hæ frigus promptius sentiant ob neruorum copiam & communicationem affectus factam celerrimè per spinalem medullam in caput neruorum principium: quandoquidem & ipsa non secus ac cerebrum frigida est natura & propter substantiæ similitudinem frigori similiter obnoxia. Adde quod per ea loca sit materiæ in caput trãslatio vnde veteres medici in febrium curatione maximam harum partium rationem habendam censuerunt. Et Aëtius, necesse esse putauit omnino affici spinalem medullam in febribus, ideoque eam totam contegendam censuit lanis imbutis oleo rutbaceo aut similibus. fœminæ autem facilius ac promptius sentiunt frigus rigoris in lumbis & dorso quàm viri, non solum quia sua natura viris frigidiores sint, sed quia lumbos frigidiores habent ob vteri societatem. Quod autem à posterioribus frigus magis incipiat, quàm ab interioribus, indicant femur & cubitus quæ partes externæ sunt, ideoque frigidiores, à quibus rigores quoque incipiunt. Quod item partes anteriores sint calidiores posterioribus cutis raritas ostendit: raritas enim sequitur calorem: etenim est calidi rarefacere & diffundere: cutis raritatem indicat pilus qui non in cute densa sed rara nasci consueuit. Partes ob id corporis anteriores sunt pilosæ, posteriores depiles.

APHOR. LXX.

OI ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται. ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

QVi quartana corripiuntur, non admodum conuulsionibus tentantur. Si verò prius tentati fuerint, superueniente quartana liberantur.

SOlet Hippo. vti his vocibus οὐ πάνυ, οὐ μάλα, οὐ πάμυ τιν pro rarò, non admodum: sicque potius est vertendum quàm aliter. Fit aliquando, vt cum quartana nō soluitur coctione, aut abscessu, degeneret in paralysin (nos ipsi vidimus) materia videlicet quæ febrem faciebat ad neruos conuersa quod cum accidat potest eadem ratione fieri conuulsio. Sed quia istud rarò accidit, ob id dixit Hipp. οὐ πάνυ. Scripta est ab eodem hæc sententia lib. 6. Epid. part. 6. A quartana correpti magno morbo, id est, comitiali non prehenduntur. quod si verò ante capiuntur, quartana succedente liberantur. Agit autem hic non de conuulsione epileptica simpliciter, sed de conuulsione in genere. Si igitur conuulsio est multitudine crassi & frigidi humoris, & succedat febris: rigor, qui vehemens est in quartana, agitat materiam conuulsionis: agitata ea materia frigida & humida incalescit, & si satis præparata est excernitur, Calor autem febrilis concoquit, id est, incidit, attenuat & reddit materiam excretioni paratam. Si itaque tum superueniat rigor, materiam illam excernet. ἁλίσκονται teste Gal. in comm. dicitur de longitudine temporis,

SCHOLIA.

Vix potest tanta melancholici humoris copia subesse in corpore, vt simul & musculos & venas obsideat: ob id qui quartana corripiuntur rarò conuulsionibus tentantur. Superuenire tamen potest quartana conuulsioni bonis ægri rebus: calor enim febrilis qui in quartana non admodum validus est, sed diuturnus ac longus, crassum ac lentum humorem conuulsionis authorem concoquere potis est: & horror ipsius quartanæ coctum humorem aut etiam crudum vehementi motu excutere. Qua ratione alio loco scripsit Hipp. epilepsiam quartana sanari: & quotidie obseruamus iniecto vehementi metu, aut moto è crapula vomitu, vel alui profluuio, aut graui aliquo casu, quartanam quasi excitata natura pigra viribus solui.

APHOR. LXXI.

Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται καρφαλέα καὶ σκληρά, ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρά, καὶ ἀραιά, σὺν ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur: qui verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur.

Hæc sententia constat experientia, inter pessima signa quæ mortem indicant in febribus acutis, est vbi qui antea molli erat cute, iam est scabra & aspera. indicium enim est consumptæ humiditatis. Quare cum accedemus ad ægros inducere oportet manum ad thoracem & hypochondria vt exploremus quomodo habeat cutis. Sunt duæ historiæ ad finem lib. 3. Epidem. vbi Hip. annotat hoc signum tanquam lethale

cutis

cutis circumtensa & arida. *Sine sudore.*) quia tota humiditas quę conuertebatur in sudores consumpta est: & hi fere moriuntur cum tremore & reuulsione pulsus ac neruorum. Quibus verò laxa & rara, vt in morbo acuto lethali, intereunt cum sudore. Sudor indicat laxitatem cutis, superesseque aliquid humiditatis, quę iam ob extremam retentricis imbecillitatem exit. Hi post commotum sudorem moriuntur 7. horis 14. 16. sed non prætergrediuntur 20. horas.

APHOR. LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεες εἰσίν.

AVriginosi, non admodum ventosi.

HÆc Hippocratis sententia videtur esse contra experientiam, ob id varia est interpretatio. Primum, quod qui morbo regio laborant flatuosi sint. Est lib. 5. Epid. historia Apollonij, qui mortuus est auriginosus, & tamen vt ait, ibidem flatibus abundabat. Deinde verum est, quòd qui morbo regio laborant, magna ex parte flatuosi sint, quia apud nos omnes auriginosi fiunt ab obstructione, à crassa & viscida pituita & imbecillitate ventriculi. Si ergo est imbecillitas ventriculi, si cōditas impacta venis illis angustis hepatis, faciat obstructionem quam sequitur auriginosus morbus, necesse est ægrum flatulentū esse. Philotheus ait per *ἰκτεριώδεις* intelligi eos qui sunt opportuni flatibus. Fuchsius intelligi eos qui abūdant flaua bile. Sed hoc est falsum, quia (vt testatur Gal. loquitur Hippocrates de vero morbo regio. Hippocrates vixit in regione calida, nec tū homines erant tam intemperātes

quam ſunt hodie, & ob id non colligebant tantum cruditatis. Sed ſi qui tum erant icterici id fiebat à flaua bile per corpus diffuſa, non ab obſtructione. Poteſt tamen naſci morbus regius ab obſtructione à craſſiore bile, poteſt & à ſola intemperie hepatis calidiore. Itaque ſi accipias morbum regium à ſola intemperie hepatis aut ab obſtructione à craſſiore bile, ſine imbecillitate ventriculi, is erit ſine flatibus. At ſi ab obſtructione à multa cruditate cum imbecillitate ventriculi, neceſſario erit flatuoſus.

SCHOLIA.

Flatus à debili calore fiunt: In ictericis debilis non eſt calor ſed acris & mordax à bilioſo humore qui icterum parit. Proinde icterici vix aut rarò fiunt flatulenti. Videas tamen ictero ſæpenumerò hydropen ſiccum ſuperuenire, quemadmodum obſeruauit Hipp. Apho. 31. ſect. 2. lib. 6. Coac. animaduerſionũ, quando in ictero aluus fertur bilioſis excremẽtis, acribus deiectionibus & pinguibus; aut cum vrina bile tincta ſupprimitur.

Quintæ ſectionis Aphoriſmorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS SEXTUS.

APHOR. I.

ΕΝ τῇσι χρονίῃσι λειεντερίῃσιν ὀξυρεγμίη ἐπιγινομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον ἀγαθόν.

IN diuturna læuitate intestinorum si ructus acidus superueniat, qui prius non extiterit, bonum est signum.

HIc liber non potest circumscribi certo argumento quia totus varius est, tamen magna pars est de iis quæ superueniunt morbis, licet titulus ἐπιγινόμενον attribuatur potius libro 7. quàm sexto. Galenus ἐπιγινόμενα καὶ ἐπιγινήματα interpretatur ea mala symptomata quæ malignis morbis superueniunt, tamen dicuntur aliquando in boná partē vt hîc. Siue itaq; bona sint, siue mala quæ morbis superueniunt, ἐπιγινόμενα dicũtur. Agit autē hîc de ructu acido qui superuenit longæ lienteriæ. Lienteria comprehenditur nomine profluij alui, vti non solum

cibus,ſed & potus neq; odore,neq;colore,alíave qualitate immutatus celeriter excernitur. Omnino causã habet imbecillitatem ventriculi,vel irritationẽ. Omnis imbecillitas eſt ab intemperie. Lienteria eſt ab intemperie frigida: vnde retentrix & alteratrix ſunt imbecillæ. In hac excremẽta nullo modo confecta celeriter excernũtur, ſine vllo doloris ſenſu. Hinc colligimus eſſe intemperiem frigidam. Quod ſi cum ſenſu doloris fiat excretio,oportet tum pro certo habere eſſe vlcus in tenui inteſtino aut ventriculo, à quo quidem vlcere ſanies acris irritat ad celerẽ excretionem. Iam, ponamus lõgam lienteriam : in ea fit ructus acidus circa initia, hîc quidem ructus nullum ſignũ facit aut prę ſagium, ſed tantum eſt indicium intemperaturæ frigidæ,vel pituitæ frigidæ acidæ quæ ventriculum refrigerat. Sin in eadem lienteria longa (qua de hîc agimus) moueatur ructus acidus poſt vnũ mensẽ, 6. ſeptimanas, duos menſes ſalutare eſt. Inde enim intelligimus naturam & vim concoquendi quæ antea erat proſtrata & deiecta cõuerti ad coctionem & fore, vt eadẽ natura poſt aliquot dies perfectè coquat, atque ita ſoluetur lienteria. Intelligendum autem hîc ructum acidum qui prius non extitit. Ructus ergo acidi circa initia, indicant tantum intemperiem frigidam, aut humorem acidum frigidum concluſum in ventriculo. Sed poſt initia præter id, indicant etiam naturam excitari ad concoctionem.

SCHOLIA.

HAc ſexta ſectione inquiruntur ſigna morborũ bona & mala, quæ tum ad prognoſin tũ ad curationem eorundem

dem pertinent. Primus Aphorismus spem in longa leuitate intestinorum pollicetur, si ei ructus acidus superueniat. Lienteria siquidem est imbecillitas retentricis facultatis ventriculi, propter quam celer fit cibi nullomodo transmutati exclusio; cum priuatione primæ coctionis. Non enim cruditas festiui exitus causa est, sed festiuus exitus cruditatis, ex qua alui excrementa, ipsa sunt alimenta, neque consistentia, neque colore neque odore, neque alia quantitate fere immutata, sed subalbida, nulla commixta bile aut sanguine. In quo à cœliaca differt, in qua tanta cruditas non est vt alimenti assumpti species apertè internoscatur, sed nec integrè coquitur nec distribuitur, ob idque ex medio chylosa descendunt. Huius imbecillitatis continendi cibi cum tres sint causæ: intemperies frigida humida ventriculi, & hectica intestinorum: fluxio è cerebro: exulceratio superficiei ventriculi & intestinorum: In prima specie, si ructus acidus superueniat, qui prius non extiterit, bonum erit signum: quia iudicabitur intemperiem iam incipere restitui, caloremque natiuum quasi extinctum iterum excitari. In secunda specie, ructus acidus bono esse non potest, quia præsentem ac vrgentem pituitam indicabit, & ab ea auctam intemperiem. In tertia specie, multominus ructus acidus est laudabilis, vt qui caloris imbecilli perpetuò sit iudex non vlceris ad cicatricem nullo modo perducti.

APHOR. II.

Οἷσι ῥῖνες ὑγρότεραι φύσει καὶ ἡ γονὴ ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι νοσηρότερον. οἷσι δὲ τἀναντία, ὑγιεινότερον.

Quibus nares humidiores natura & genitura humidior, ij minus prospera valetudine fruuntur: Quibus verò hisce contraria adsunt, salubrius degunt.

QVodam loco lib: de locis in homine Hippocrates videtur contrà sentire. Ibi enim existimat corpora sicca esse opportuna morbis molestioribus; contumacioribus & stabilioribus: Humida contrà, admittere morbos qui statim diffluant & facile curentur. Sed ne quis fallatur. His verbis nihil aliud dicit Hippocrates quàm quòd morbi sicci & firmati & in corporibus sicci sint diuturniores. Præterea si quis obiiciat illud Aristotelis & aliorum philosophorum: humidum esse propinquius vitæ, & (quod dicit Gal.) temperamentum humidum esse salubre: intelligimus de humido necessario, naturali, & radicali, quod habet sanguinem & pituitam pro pabulo, non autem de humido excrementitio & redundanti vt hîc. Locus est 6. Epidem. in iis quæ adiecta sunt & suspecta vbi repetitur hic Aphorismus: Eius loci sententia est quam breuiter complexus est Oribasius, quod humidum de quo agit Hippocrates hoc loco est malum sanis, bonum ægris. Proponamus aliquem sanum, cui perpetuo defluit mucus & humor è naribus & qui abundat semine liquidiore, is morbosa valetudine est: Contra si cui sint siccæ nares, & genitura crassior, hic sanus est. Iam ægrum capiamus qui conualescat, si in eo multa defluunt per nares & genitura sit ei humidior, bono est. Ergo hoc malum sano, bonum ægro. In sano humiditas illa indicat cerebrum & vniuersum corpus abundare humoribus excrementitiis, quæ si retineantur in cerebro, periculum est ne intercipiant vias ac fiant apoplexiæ, lethargi. Si non retineantur in cerebro, fient catharri & fluxiones in fauces, asperam arteriam, pulmones, thoracem, ventriculum, &c. Vnde tusses, anginæ, astmata, tabes, alui profluuia, &c. Quod si verò sit vniuersi corporis humiditas

miditas, cum corpus humidũ sit f re densum, dum ea materia retinebitur, putrescet. Hinc febres putridæ & id genus alij morbi ex putredine nati. At in ægris ea humiditas est mala causa, bonum signum, quia & indicat cerebrum abundare pituita, & naturam esse robustam: quæ eam materiam expurget. Sic in sanis, quanquam hi non vtantur commoda valetudine vti diximus. Itaque dicit Hippocrates, ij degunt valetudinarij id est opportuni doloribus capitis, destillationibus, morbis putrilaginosis, qui nares habent natura humidiores, & semen genitale humidius. 6. Epid. vbi repetit hanc sententiam, additur πλεῖον, id est copiosius semen. Dicit autem natura. Hoc est naturali & ingenita intemperie, vt excludat eos qui nouo casu & ob causam aliquam externam, vt qui sero viuũtur comessationibus, & qui in aëre nocturno frigido aut nubiloso diu versantur. Hi enim solent habere cerebrum humidius & coryza laborare. Quibus verò contrà accidit, id est qui sunt sicciores neque abundant iis excrementis, viuunt salubrius. Siccum sumitur duobus modis, quod natura tale est, & quod caret excrementis. Sic humidum corpus, & quod abundat humido illo radicali & naturali & quod excrementis humidis abundat.

SCHOLIA.

Signum diagnosticon sanitatis magis aut minus securæ, petitum ab excrementorum redundantia aut vacuitate in corpore. Felicius enim degunt qui sicco temperamento sunt præditi, quàm qui humido. Infœlicius verò, quorum totum corpus est excrementosum: Tales sunt quibus nares natura non ex euentu aliquo sunt humidiores

& semen genitale natura humidius & tenuius: nam nares humidæ, cerebrum humidum arguunt. At à cerebro humido totum corpus humidum redditur multisque morbosis affectibus obuium, quorum fomites existunt aßiduæ ac pene innumeræ destillationes , quæ à cerebro humido in totum penè corpus delatæ illud morbidum ac valetudinarium omninò efficiunt. Semen verò genitale natura humidius, sanguinem totius corporis vnde semen genitale profluit, humidiorem, & testes ipsos (à quibus vis & forma semini confertur, & qui melioris vitæ in corpore authores sunt) ostendunt. At à sanguine humidiori & seroso, testibus quoque humidioribus, corpus humidum ac penè effœminatum euadit. Sic enim Galenus lib. de arte parua.

APHOR. III.

ΕΝ τῇσι μακρῇσι δυσεντερίῃσιν αἱ ἀποσιτίαι, κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ, κάκιον.

IN longis intestinorum difficultatibus, cibi fastidium malum, & cum febre peius.

HIc Aphorismus scriptus est ab Hippocrate 6. Epi. Satis de dysenteria antea dictum est. Alias enim sumitur pro alui fluxu ab exulceratione intestini. ante hac etiá vsus est dysenterię nomine, pro dysẽteria cruenta siue rubra. Hic de illa agit quæ est ab vlcere in intestinis ab humore quodá acri, vt pituita putri & salsa, bile flaua & atra. Si dysẽteria est, & circa initia fiat ἀνορεξία, non est mirandũ. Sed si quis lõga dysenteria laborarit, & cũ antea semper appetierit aliquid, tandem cibos omnes fastidiat, periculosum est. Hoc enim indicat morbos ad mortẽ inclinare. In dysenteria inueterata primum partes superficiales intestini

ftini vlcerantur, ab illa putri, & salsa pituita, vel bile alterutra: vnde primùm prodeũt velut ramenta pinguedinis: deinde quędam tenuia tunicarum intestinorum ramenta. Tertiò desperato iam malo, prodeunt tunicarum carunculæ, quæ sunt partes substantiæ intestini. Cibos autem fastidiunt ægri, propter materiam illã communicatam ori ipsius ventriculi. Hoc malum, est lethale non solum in hoc morbo, sed etiam in aliis morbis acutis, & diuturnis. Sed si ea ἀσιτία accidat cum febre (idque ob magnam inflammationem, aut putredinem vlcerum) peius est, inquit Hippocrates. Rarò accidunt apud nos dysenteriæ sine febre. Vidit in Hip. interdum sine febre. In diuturna dysenteria cũ excrementis & substantia inutili, vacuata est (vt fere fit) pars aliqua vtilis substantiæ & spiritus: quare tum natura eget instauratione, vt alimentis. At si fastidiat cibus & deinde sequatur febris, tum salus omnino desperata est. Nam dissoluentur vires, succedet tandem sudor frigidus, & ita morientur.

SCHOLIA.

CIbi fastidium in longa dysenteria perseuerans, malum: vt signum quidem, quia significat extinctionem facultatis appetentis cibos, quæ inanitis partibus ob multas & frequentes deiectiones penuriã non sentiat & ad impletionem vrgente necessitate non excitetur, sed cibos quoscunque & gratos & ingratos auersetur. Vt causa verò, quia tãta subest in intestinis humorum biliosorum, aut pituitosorum salsorum, aut atrabiliarium colluuies, vt nõ modò stomachus, sed & ora venarum per quæ alimentum in corpus diducitur, & à ventriculo vrgente fame suggitur, hac colluuie replentur: ita vt non solum non appetant aut trahant alimentum, sed & cupiant, quod illis oblatum est, reiicere. Peius verò erit

cibi fastidium, si dysenteria comitem habeat febrem: quia indicium erit, intestina inflammatione, aut abscessu, aut vlcere affici.

APHOR. IIII.

TA' περιμάδηρα ἕλκεα, κακοήθεα.

CIrcunglabra vlcera, maligna.

SAtis intelligimus Græcos vt Hippocratē confundere ἕλκεα καὶ τραύματα. Si ergo contingit vlcus aliquod glabrosum esse, malū. Nam vt percuretur vlcus, necesse est non solum vlcus: sed etiam partes vicinas esse temperatas: alioqui nūquam percurabitur. Igitur, vt regeneretur caro in vlcere, opus est sanguine vtili & moderato. At si partes vicinæ sunt vitiatæ, loco boni sanguinis demittunt vitiosum quendam, ac malignū, & velut salsuginem quandam: vnde neque regeneratur caro, neque curatur vlcus, & pili defluunt. Dicuntur vlcera κακοήθη, id est maligna, contumacia, rebellia, quæ nutriri non possunt, nec ad cicatricem perduci.

SCHOLIA.

PRognosticon de vlceribus. Ea omnia vlcera ferina, maligna & vix ac ne vix quidem ad cicatricem peruentura sunt, quibus & cutis desquamatur, & pili decidunt. Indiciū enim est, non modo intemperiem insignem qualiscunque ea sit, iam diu in parte vlcerata viciniſque partibus contractā, sed & sorditiem ad impuritatem quandam humorum subesse, quæ cutis & pilorum alimentum corrumpit. Sic enim plantæ lixiuio, vrina, aut aqua salita irrigatæ pereunt. Hoc obserues in elephantiasis, impetiginis & luis venereæ vlceribus.

APHOR. V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, καταμαθητέον.

Doloribus lateris & pectoris, cæterarumque partium, an ægri multum differant, diſcendum.

HÆc ſententia eſt, vt agnoſcamus, præſagiamus, & artificioſe remedia adhibeamus in doloribus. Ná ſi dolorem nó cognoſcamus, nihil horum rectè faciemus. Monet tamen Hip. diſtinguendos eſſe dolores, & oportere conferre ægrum cum ægro, & dolorem cum dolore. Ergo vbi dolor eſt commotus, aduertere oportet ad qualitatem doloris, vehementiam, continuitatem & remiſſionem. Fingamus (verbi gratia) lateris dolorem eſſe. Primum eſt animaduertenda qualitas doloris, vt an ſit grauis, punctorius & acutus. De quibus differentiis ſeu ſpeciebus doloris, vide Gal. lib. 2. cap. 2. de locis affectis. Non ſatis eſt intelligere qualitatem: ſed oportet rurſus ſpectare vehementiam. Nam pleuriticus dolor differt ab alio, vt capitis, renum, ſecundum vehementiam. Vbi intelligimus & qualitaté & vehementiam, videndũ eſt an ſit diuturnus dolor & cõtumax, an verò breuis. Vidédũ etiá, an ſit cõtinuus, an intermittés. Id agimus vt cognoſcamus partem affectam, materiam morbi, & cauſam quæ doloré facit. Vt autem præſagiamus & conuenienter curemus: Fingamus dolorem eſſe pungentem, vt in latere pungit, ergo locus affectus, membrana eſt. Grauis eſt, ergo muſculus malè habet. In renibus dolor grauis eſt, ergo afficitur ſubſtantia renis carnoſa. Dolor eſt pungés, offendũtur ergo partes neruaceæ, & mébranaceæ.

In hepate dolor est grauis, ergo hepatis substantia laborat. Pungens est dolor, ergo membrana quæ hepar ambit. Iam vti vehemens est dolor, fit à natura partis, vel qualitate aut quantitate materiæ. Nam si dolor occupat partem neruosam, vehementior est: Si est multa materia, maiorem excitat dolorem, quá pauca. vehementissimi dolores fiunt ab acri & calida materia. Deinde videbimus diuturnitatem. Si diuturnus est, oportet talem esse vel ob multitudinem materię, vel ob naturam materiæ crassæ & frigidæ, vel calidæ. Aliquádo propter intemperiem & imbecillitatem partis vt capitis in cephalæa. Interdum non quantitas aut qualitas materiæ, non partis intemperies facit huiusmodi dolorem: sed fit quia non patet exitus materiæ. Si dolor breuis est & intermittit, oportet esse flatus tenues, aut serosos humores qui facilè transmutant locum. Tum oportet diligenter animaduertere tempora (vt monet Hip. 6. Epid.) vt qua parte diei, mensis, horæ repetat dolor. Siquidem alia remedia competunt in exacerbationibus: alia in remissionibus. Præter id, vbi dolor vrget videndum quę partes consentiant, & quibus communicetur dolor, vt in renibus vbi iam dolor ad crus peruenit, vt sit in eo veluti quidam stupor, tum intelligamus renes vehementer grauari. Aut enim calculus crassior est, aut tuberculum, &c. Item si dolor perueniat ad testiculos, dicemus etiam esse dolorem in renibus. Potest tamen esse dolor in crure affectis lumbaribus musculis interioribus transuersis, nedum renibus. idque propter consensum. Sed cauendum est ne fallamur (vt sępe fit) in meatibus vrinariis, quia potest iis esse consensus à renibus & musculis lumbaribus laborantibus, dolor per spinam aliquando peruenit ad ceruicem.

SCHOLIA.

QVoniam dolor symptoma est, vnde non solum partem affectam sed & morbi causam, speciem, magnitudinē, motum & morem dignoscere licet: Dolorum ideo differentiæ diligenter spectandæ ad diagnosin, prognosin & curationem morborum. Partem affectam indicat dolor punctorius nempe membranam inflammatam. Pulsatorius, arteriam. Grauis, carnem. Tensiuus, membranam repletam. Morbi causam arguit: Dolor tensiuus repletionem sanguinis, aut humoris, aut flatus aut vaporis: Dolor calidus, calidam: Dolor frigidus frigidam. Speciem morbi ostendit dolor lateris punctorius, pleuritidem morbi magnitudinem, dolor multum punctorius magnam pleuritidem: dolor mitis leuem pleuritidem: Dolor quoque indicat tempus, sunt enim quidam dolores, qui certis temporibus inuadunt ac repetunt.

APHOR. VI.

ΤΑ' νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι πρεσβύτῃσι.

REnum & vesicæ vitia, in senibus difficulter curantur.

HIpp. 6. Epid. parte 8. apud Græcos & sub finem 7. apud Latinos, ait quod non nouit vitia renum percurata post 50. annum: & non solum vitia renum, sed etiam obstructiones viscerum & scirrhos, vt lienis, hepatis. νεφρῖτις est aliquando inflammatio renū, & aliquando calculus in renibus. Itaque per τὰ νεφριτικὰ non solum calculum renum intelligemus, sed etiam inflammationes, & dolores. Non tamen sequitur vt si qua sint vitia in renibus, ea non possint curari:

ſed rarò id accidit. Omnia ergo renum vitia difficulter, vel multo negotio ſanantur ſenioribus. Rationem reddit Ariſtot.3.de partibus animalium, quia, inquit, ſubſtantia renum diuulſa & diſtributa eſt in multos ramos. Aurelianus in Chronicis ſuis adfert alias rationes, quia, inquit, viæ ſunt anguſtæ, & renes poſiti ſunt in receſſu corporis: ita vt medicamenta quæ per os ſumuntur, prius ſint alterata, quã ad eos peruenerint: quia item ſi adhibeantur topica remedia, non poſſunt etiam eò ſuas vires tranſmittere, cum multi intercedant muſculi. Quarta cauſa, quoniam renes perpetuo recipiunt ſeroſam ſubſtantiã, quæ moleſta eſt propter bilem permixtam. Itaque vitia renum & veſicæ acrimonia eiuſmodi materiæ irritantur. Sed præter hæc communia etiam ſenibus, maior cutis condenſatio, viarum anguſtia & virium imbecillitas, ac naturæ, iis accidit, & ob id non facilè in iis curantur vitia renum & veſicæ. In iuuenibus & iis qui non attigerunt 40. aut 50. annum, ea vlcera, & abſceſſus & calculi in renibus, & veſica curari poſſunt, recta victus ratione adhibita. Licet curatio ſit difficilis: in renibus quidem ob diuulſam renum ſubſtantiam, vrinæ acrimoniam, & viarum anguſtiam: In veſica verò, quod ea ſit neruacea, & quòd ab vrina irritetur. In veſicæ tamen affectibus, catheteribus & iniectionibus vti licet: nihilominus non facilis ſequitur eorum curatio.

SCHOLIA.

Renum paßiones, vtpote obſtructio, inflammatio, abſceſſus, vlcera, calculus: & dolores veſicæ ob vlcera, lapides, vrinæ ardores, ſuppreßiones, & inflammationes in ſenibus

nibus triplici differentia constitutis, difficulter sanantur: Non solum, quia omnes affectus, tum diuturni, tum acuti, in senibus difficillimè curantur ob caloris inopiam & naturæ infirmitatem: sed quòd inter reliquos morbos à renum ac vesicæ affectibus omnium difficillimè senes conualescant: ob renũ & vesicæ temperamentum paulo frigidius: loci profunditatem, ita vt remedia vires suas amittant, priusquam eò venerint: periculum, ne remedia transeundo partes intermedias offendant: ob perpetuum affluxum serosi excrementi per renes & vesicam defluentis: vnde irritantur vlcera & dolores illarum partium: quibus ad curationem quiete & siccatione opus est.

APHOR. VII.

ΤΑ' ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

DOlores & tumores ventris sublimes, breuiores: non sublimes, fortiores.

ΜΕτέωρα potest intelligi secundum longitudinem ventris & profunditatem, per ventrem intelligamus quicquid intercipitur à pube ad diaphtagma. Longitudo est à diaphragmate ad pubem, & eius medium est vmbilicus. Hinc Hipp. lib. 2. Epidem. & in prognost. ait quòd quicunque dolores sunt supra vmbilicum, & tumores & abscessus, periculosiores sunt, (quia sunt in visceribus, vel prope viscera) quàm qui infra vmbilicum. Sed hîc μετέωρα intelligimus secundum profunditatem. Scimus per anatomen peritonæum medium esse inter musculos epigastrij, & omẽtum ac intestina. Distinguamus iam profunditatem ventris cute & spina lumbari, & ponamus

medium peritonæum. Sic μετέωρα dicuntur versus cutem ventris ad peritonæum. Gal. ita interpretatur de profunditate, vt dicat, Si cui dolores sunt & tumores in musculis epigastrij, vel ad cutem ventris, ij minus periculosi sunt, quàm qui occupant partes quæ subsunt peritonæo: Dolores itaque & tumores ventris sublimes, id est, in epigastrio vel in cute sunt leuiores seu minus periculosi: quia longius absunt à partibus principibus: & quia facilius adhibentur medicamenta partibus exterioribus, quàm interioribus. Non sublimes verò hoc est in omento, intestinis visceribus sunt vehementiores & periculosiores.

SCHOLIA.

Dolores aut tumores ventris exteriores & qui vltra peritonæũ non feruntur, leuiores sunt: qui verò intra peritonæum subeunt, afficiuntque partes abdomine contentas, non tantum fortiores, sed & periculosiores: quia infestant ventriculum, hepar, lienem, vesicam, vterum, intestina, quæ partes sunt publicum munus obeuntes in corpore, quarum officio vita carere nequit.

APHOR. VIII.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως ὑγιάζεται.

AQua inter cutim laborantibus exorta in corpore vlcera, non facilè sanantur.

VLcus quatenus vlcus est, resiccari postulat, hoc est, petit vt repurgetur excrementis, sanie nimi-

nimirum quadam, quæ nascitur è corruptela partis: & item humiditate, quæ nascitur ex superfluitate alimenti, in hydropicis multum est excrementum quod aperta via eò demittit natura: quare vlcus illud semper cum madeat, non potest resiccari, & ita neque curari. Neq; verò satis est vt sit repurgatum vlcus iis excrementis: sed oportet carne repleri: quod vt fiat necesse est naturam partis esse integram & temperatam. At in hydropisi est cachexia, ergo non regenerabitur caro. Et vt natura partis sit integra, non satis est: oportet præterea tantum ac talem sanguinem cōfluere ad partem, vt possit caro regenerari. At in hydrope hepar malè affectum est, & gigni potius aquas & pituitam quàm sanguinem bonum. Si ergo ad partem, loco boni sanguinis, influat sanguis serosus & pituitosus: si non possit resiccari, si cachexia est, non est mirum si in hydrope non possunt vlcera sanescere. Aquam autem inter cutem intelligit, siue ea sit leucoplegmatia, siue Ascites, siue timpanites.

SCHOLIA.

Vlcera hydropicorum, non solum anasarca sed & ascite laborantium vix, ac ne vix quidem curationem recipiunt. Vlcera enim præter quam quod exsiccari postulant, humido quoque calore cœlesti perfuso parti insito indigent, vt regenerentur ac coeant partes vlceratæ. At in vlceribus hydropicorum nulla exsiccatio procurari potest, propter perennem affluxum succi serosi putris: partesque corporis hydropicorum destituuntur humido natiuo & calore: siccescunt enim in dies, quòd nullo alimentario humore ac sanguine laudabili irrorentur ob hepar refrigeratum: refrigerantur quoque in

dies à succo seroso. Proinde vlcera hydropicorum non tantum insanabilia sed & lethalia existunt, quæ ratione hydropis oriuntur.

APHOR. IX.

TA' πλατέα ἐξανθήματα ὀ πάνυ τι κνησμώδεα.

L*ATæ pustulæ non admodum pruriginosæ.*

TA' ἐξανθήματα non sunt variolæ, vt volunt nonnulli: nec tribuere speciei oportet nomen generis. Nam ἐξανθήματα, in genere φυμάτων continentur, sed sunt minora. Exanthematum autem species sunt variolæ, rubiolæ, scabiosæ. Est locus 2. Epidem. vbi Hippo. variolas illas vocat τερηχείσματα, id est, aspredines. Intelligit eas variolas quæ specie milij accidunt criticè, vt mense maio. Sed exanthematum seu pustularum duæ sunt præsertim species. Pustulæ enim aliæ latæ sunt, aliæ acuminatæ. acuminantur à materia acri & calida. Latescunt verò à crassitie materiæ & frigiditate. Nam quemadmodum tenuiora & calidiora elementa (vt ignis) tendunt in pyramidem. Frigidiora verò & crassiora (vt aqua) in latitudinem magis: ita humor calidus & tenuis acuitur. Crassus verò ac frigidus potius ampliatur. Altera ratio est ex meatibus cutis, quia aliquando rarior est, aliquando densior. in densa cute materia quæ à natura foras repellitur, dilatatur sub cute. At vbi rarior est cutis, facilius exit. Hoc fit, vt in tela recens texta: quæ si humore aliquo aspergatur, distenditur humor. Sin sit vetus quia rara est, magis ac celerius pene-

penetrat humor. Porrò omnis pruritus fit aut à pituita ſalſa, aut ab alterutra bile. Si ſit bilis, fit exulceratio & dolor. Si pruritus ſit à pituita ſalſa, non ita mouetur dolor, ſed fit exulceratio, vnde ſcabies. Si materia frigidior eſt, neque dum calorem illum putrefacientem, vnde ea ſalſugo pituitæ, à qua pruritus, contraxit, facit puſtulas latas quæ pruriginem non excitant. Præterea ſalſa pituita non eſt tam craſſa, quàm reliqua pituita quæ ſalſa non eſt. Ob id facilius penetrat cutim & exhalat. At bilis facilius cutim permeat & diſcutitur, quàm ſalſa pituita.

SCHOLIA.

Pruritus, eſt dolor neſcio cuius iucundæ voluptatis particeps, ſine aſperitate & exulceratione, excitatur ſub cute ab excremento acri immoto, bilioſo, aut pituitoſo aut atrabiliario: eos potiſsimum exercens qui ſordidi ſunt, qui cruditate laborant, & vitioſis ſuccis aluntur, multoque magis ſcabioſos & leproſos. Talis autem ſenſus doloris percipitur in ſcalpendo, aut excalefacto acri excremento ſub cute contento, idque plus vel minus, pro ratione excrementi magis aut minus acri: bilioſum enim excrementum, quàm pituitoſum aut melancholicum, acrius ſenſum mouet. Hinc fit, vt latæ puſtulæ quæ fiunt à pituita, minus pruriant, quàm acutæ & faſtigiatæ, quæ fiunt à bile. Bilis enim calida cum ſit, ſicca & tenuis, ſenſum magis proritat, quàm pituita & melancholia. Adde quod, latæ puſtulæ habent maiorem tranſpirationis locum quàm acutæ & breues. Quinetiam pituita & melancholia non niſi per accidens mouent

pruritum, quando scilicet putrefacta fuerint, vt videre licet in scabie, psora & lepra.

APHOR. X.

Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πῦον, ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα λύει τὸ νόσημα.

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus vel aqua vel sanguis, per nares, aut os, aut aures effluens, morbum soluit.

Hic Aphorismus est de diuturnis capitis doloribus, & aliquando recẽtibus: & præcipue si addamus αἷμα quod etiam additur à nonnullis. Omnibus corporis partibus vis est expultrix eorum quæ nocẽt. Ob id si in capite multa est pituita, vel sanguis, vel inflammatio natura molitur excretionem materiæ, vnde fiebat dolor. Hinc est vt post summos & diuturnos dolores capitis natura excernat sanguinẽ per nares, aut liquidæ pituitę per os, aut etiam per nares, & ita soluatur dolor capitis. Illa tamen pituita nonnumquam repurgatur cerebrum per venas, per spinam, per oculos. Sed per oculos rarò, nec naturale est. Nam oculi sunt nobiles partes. at pus à capite repurgatur per aures sępius, per nares & os, sed rarius. In hac itaque sententia meminit meatuum & viarum, per quas naturaliter repurgatur cerebrum: non tamen quod aliæ non sint, vt diximus. πονέοντι potest intelligi de vehementi dolore disperso per totum caput dicit Philoth. quod Hippo. vocat particulam quãdam capitis. Sed videtur notare affectionem quandam generalem. Itaque dicitur de toto capite dolẽte. περιωδυνέοντι, potest intelligi de vehemen-

hementi dolore(περὶ namque in compositione sæpe significat augmentum)sed rectè dicitur de symptomate, quod sequitur capitis affectionem & dolorem. Pus effluens per aures abscessu scilicet cocto, vel aqua per nares & os repleto cerebro pituita, morbum tollit, potest addi αἷμα & vsu ipso experimur dolores, & grauitates capitis solui fluxione sanguinis per nares.

SCHOLIA.

Prognosticon est de solutione dolorum capitis integra & absque recidiua. Soluuntur dolores capitis, effusione puris, aut aquæ, aut sanguinis per nares, vel palatũ, vel os, vel aures. Vbi proponitur medico ratio consulendi doloribus capitis petita à motu naturæ, quo solet dolores capitis soluere. Cum enim dolor omnis capitis fiat ab humore, aut flatu, aut intemperie, aut vapore: si eum, qui ab humore fit effatu digno, natura per euacuationem puris, aut aquæ, vel sanguinis per nares, palatum, os, aures quæ sunt emissaria cerebri: eum verò qui ab intemperie, aut flatibus, aut vapore per alterationem aut insensilem transpirationem solet integrè soluere: medicus, qui naturæ est imitator, tot modis dolores capitis sanabit. natura autem quosuis dolores capitis, tum mites, tũ vehementes, tum externos, tum internos sanat: aut effusione puris per ea loca, si inflammatio à sanguine extra vasa suborta, abierit in suppuratum: aut effusione aquæ, id est, humoris concocti qui bilis, vel pituita, vel melancholia fuerit. Sic enim Hippoc. libro de natura pueri nomine aquæ tres illos humores complexus est: vel sanguinis effluxu per nares, si intra vasa contentus sanguis quantitate aut qualitate peccauerit.

APHOR. XI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι, καὶ τοῖσι νεφρειτικοῖσιν, αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis & nephriticis hæmorrhoides superuenientes, bono sunt.

Hippo. multo plenius notauit vtilitatem hæmorrhoidum lib. 6. Epid. comm. 3. & ad finem lib. de humoribus, vbi dicit hæmorrhoides non solum soluere melancholicos affectus, & renum passiones, sed etiam & pleuritidem, & peripneumoniam, & maniam, & phagædenica, & tubercula, terminthos, furunculos, vitiligines, denique omnia quæ habent melancholicú humorem permixtum aliis humoribus. Ob id lib. 6. Epid. vbi legitur, ἄλλοις, videtur legendum ἀλφοῖς: & sanè ratio ipsa suadet. Nam cum vitiligo sit à pituita salsa & melancholiæ permista, verisimile est hæmorrhoidas hanc materiam repurgare. Itaque hæmorrhoides non solum melancholicos affectus & renum passiones liberant, sed etiam vindicant à pleuritide, vitiligine, &c. Præterea cum hæmorrhoidibus certum est, quòd etiam repurgatur pars quædam pituitæ salsæ, & alia sanguinis vitia. Id dico quia Galen. asserit impossibile esse hæmorrhoidas fieri, nisi à sanguine melancholico, quod etiam falsum esse experimur. Siquidem aliquando liquidus & purus sanguis repurgatur: denique qualis materia per menses excernitur, talis potest euacuari per hæmorrhoidas. Si ergo ea materia quæ per hæmorrhoidas expurgari solet, sursum feratur ad cerebrum, fient maniæ: si ad alias partes corporis, alij dolores & morbi. Quòd si ea

materia

materia ad ſedem diuertat, ſoluetur mania, & alij morbi inde contracti, quia hæmorrhoides ſunt generalis euacuatio, & per eas repurgatur corpus vniuerſum, licet partes eæ magis, quæ cum hæmorrhoidibus conſentiunt, quales ſunt, renes, pudendum, quæ cum hæmorrhoidibus exterioribus communicant. Sunt enim hæmorrhoides exteriores & interiores. De interioribus dubitatio eſt, & aiunt eſſe ramos quoſdam à vena porta, qui communicantur inteſtinis, & purgant fæcem hepatis. alij volunt venulas eſſe à liene ad inteſtinum rectum. Sed de exterioribus non eſt dubium quin ſint ſoboles venæ cauæ ab explantatione poſt venas emulgentes, & diſtribuuntur in renes, veſicam, ſedem, pudendum, vterum. propter quem conſenſum ſuppreſſis menſibus (vt in mulieribus viduis) videmus ſæpe menſium loco fluere hæmorrhoides, vidimus quendam qui intolerabili cruciatu renum affligebatur: is nulla phlebotomia, nulla purgatione, nullis remediis topicis potuit leuari: niſi hæmorrhoide aperta. quod enim materia reſtitabat in renibus, id vrgebat. Simulatque aperta eſt via, quieuit morbus. Nec tamen ſequitur quod hæmorrhoides ſtatim mouere oporteat, ſi quis ita affligetur. Verùm ſi intumuerint, audacius aperiemus. Melancholicos ergo affectus & renum mala curant hæmorrhoides ſuccedentes, hoc eſt ſponte naturæ prodeuntes. Neque enim ſunt excitandæ, niſi ſit conſuetudo. Earum nempe conſuetudo mala eſt, ſiue multum, ſiue parum fluant.

SCHOLIA.

HÆmorrhoides venæ duplices sunt, Externæ & Internæ. Externæ prodeunt à ramo venæ causæ crurali nominato. Internæ, à ramo venæ portæ splenico. Qui fluit sanguis per externas, crassus ac fœculentus est, quod is à vena caua prodeat in qua sanguis magis coctus ac elaboratus continetur. Qui verò per internas, non semper crassus ac fœculentus, sed vt plurimum tenuis & splendidus, licet à liene prodeat, per ramum splenicum: redditur enim tenuis ac splendidus, quòd is à ramo splenico, per mesaraicum ramum descendens, permisceatur sanguini in venis mesaræis contento: qui serosus est, tenuis ac splendidus, vtpote nondum perfectè elaboratus. Per externas igitur, si anatomæ credendum sit, expurgatur hepar, renes totum venosum genus, vterus, vesica, & pudendum. Qui enim sanguis per eas effluit manat à vena caua & descendit ad cutim per tres venas, duas nimirum ilias, & ramulum venæ sacræ. Proinde illarum fluor confert plurimū affectibus hepatis, lienis, renum, vteri, pudendi, vesicæ. Per internas, expurgatur lien, totumque mesaræum. Qui enim sanguis per eas effluit, prodit à liene, à quo per ramum splenicum descendit ad ramum mesenterium, qui ramus inter duas sui mesenterij membranas intertextus circa collum & intestinum rectum extenditur, indeque in plures exiles ramos diffusus finem recti intestini amplectitur. Proinde illarum fluor confert plurimum affectibus lienis potißimum, & mesenterij, renum quoque affectibus saltem ratione vicinitatis. Lien enim vicinus per illorum fluorem fæce melancholica exoneratus, exonerat renem vicinum saltem sinistrum. Quare retinenda dictio nephriticis, non phreniticis reponenda vt visum est nonnullis.

APH.

APHOR. XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ἰηθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ φθίσιν.

Diuturnas curanti hæmorrhoidas, nisi vna quæpiam seruetur: periculum aquæ inter cutem vel tabis impendet.

Difficultas est in iis qui sunt assueti hæmorrhoidibus (quemadmodum quibusdam accidit, & aliquando toti familiæ) an earum curationem tentare debeamus necne. At in nõ assuetis & insolentibus minus id dubium est, quin curandæ sint: Quandoquidẽ in omnibus consuetudo & immoderatio hæmorrhoidum mala est, & grauis, adeo vt ex iis plærunque oboriatur marcor & tabes. Iam si curare velimus, controuersia est an omnes tollendæ sint, an vna relinquẽda. Hippo. librum de hæmorrhoidibus scripsit, vbi non meminit vnius relinquendæ, sed omnes vel secat vel vrit, vel putrefacit, vel filo (quod hodie est vsitatissimum & tutissimum) consuit & constringit. Tamen in hoc Aphoris. & in fine lib. 4. de victu acutẽ vult vnam relinqui: idque siue sequamur curationem per filum, siue vtamur putrefacientibus medicamẽtis siue vramus, siue secemus. Aëtius nullam vult relinqui, quia vbi vel secueris, vel vsseris, vel consueris, oportet inquit instituere victus rationem conuenientem, exercitia, phlebotomiam, & medicamenta per interualla, ne colligatur materia quæ possit fluere ad hæmorrhoidas. Nã si vacuatur materia hæmorrohoidum, cur relinquentur venæ hæmorrhoides. Videtur Gal. probare eandem viam. Hipp. tamen dicit quòd si cui importunè & intempestiuè curentur, fient supra-

dicti morbi: hoc eſt, ſi cui tollantur hæmorrhoides omnes importunæ, fient hydropes, tabes, pleuritides, peripneumoniæ, maniæ, legeæ, phagędena, terminthi, furunculi, alphi, &c. Ga. dicit ἀκαίρως curare dupliciter intelligi, & in eo duos eſſe errores: primus eſt quia ἀθρόως, id eſt, ſubitò curantur. Si quis enim vno die ſimul ſecet & vrat, error eſt. Nam vbi conſilium eſt curandi omnes hæmorrhoides, oportet paulatim id facere & interquieſcere, vt ſi qua materia reliqua ſit, vacuetur per hæmorrhoides. Itaque tempeſtiuè curabuntur, ſi intermittimus aliquot dies. Sint (verbi gratia) 4. hæmorrhoides primo die, vna tantum excipietur filo, & aliæ relinquentur. Die ſequenti aut altero, colligabitur altera, relictis aliis, vt ſemper aliqua materia effluat. & ita ſenſim curabimus donec tota materia defluxerit: alioqui magnus erit error: quia materia ſurſum recurret, & maniam alioſque ſupradictos morbos efficiet. Alter erit error, ſi importunè curentur, hoc eſt, niſi per interualla, & maximè per eas periodos quibus melancholicus ſanguis repurgatur per hæmorrhoidas, ſanguinem detrahamus, medicamenta purgantia inſtituamus, exercitia conuenientia imperemus, præſcribamus probam victus rationem, quæ prohibeat nouam generationem materiæ. Itaque eo modo Galen. videtur liberum facere, vt omnes tollantur, ſed non ſimul. Quarto Epidem. eſt hiſtoria de quodam, cui conſuluerat Hippocr. ne omnes hæmorrhoides tolleret, is noluit credere Hippocr. ſed aliis ſe commiſit, quorum conſilio ablatæ ſunt omnes, & conualuit. poſtea tamen mania correptus eſt. Quare melius eſt

vnam

vnam relinqui, & minor erit molestia, ægrum per vnam expurgari, quàm ablatis omnibus, obstringi phlebotomiis, purgationibus, exercitiis, viuendi rationibus certis & statis. vel certè, si hoc non faciat, in periculo esse ne morbos prædictos incurrat. *Diuturnas.* nam si recentes sint, poterunt supprimi, exhibito medicamento, quod purget melancholiam, pituitam: aut instituta phlebotomia, aut adhibita victus ratione idonea. At si æger obnoxius sit morbo comitiali, melancholiæ, tabi, &c. non sunt supprimendæ recentes. *Aquam inter cutem.* recurrente sanguine ad hepar & ob multitudinem & crassitiem intercipiente vias, ita vt extinguatur calor natiuus ipsius hepatis, fiunt hydropes. Et quia aliquando robustius est hepar, quod sibi nocet, reiicit in pulmones, vnde tabes: aut in latus, vnde pleuritides: aut in caput, vnde maniæ: aut, si aliæ quoque partes interiores sint robustiores, ad cutim: vnde fiunt phagedenæ, lepræ, terminthi, &c.

SCHOLIA.

HÆmorrhoides à multis morbis liberant, inquit Hipp. 6. Epidem. pleuritide, peripneumonia, phagedena, furunculis, terminthis, lepra, phrenitide, insania, melancholia, nephritide & multis aliis. Ob id si quibus consuetæ sunt fluere, moderato & tempestiuo cursu, importunè supprimantur remediis astringentibus ac cicatricem ducentibus, eadem mala inuehunt, nisi reseruetur vena aperta: frequentius verò & facilius hydropen & tabem, quia cum venæ illæ in sede, ob plenitudinem aperiantur, ad quas

fæculentus ſanguis & melancholicus reiicitur à iecore, ſi via illi præcludatur, iecur ſcyrrhum contrahit, & multitudine ac craßitie opprimitur, vnde calore ipſius paulatim debilitato & quaſi extincto generari bonus ſanguis nō poteſt, cuius fruſtrata generatio aquam inter cutem facit. Eadem ratione, cum iecur plenitudinem in venas pulmonis protrudit, ex qua vas aliquod rumpitur, tabes generari ſolet. Proinde ne hi morbi eueniant, vna aperta ſeruanda erit, ſi plures extiterint, ſuppreßis aliis. Aëtius tamen non putat vnam apertam ſeruandam, ſed hæmorrhoidibus laborantem, iis omnibus ſanatis & occluſis, vnà ſeruandum eſſe, hoc eſt, antequam periodica fluxio hæmorrhoidum redeat, purgatione, mißione ſanguinis, & debita victus ratione, occurrendum: ne ſanguis ille fæculentus generetur, viamque conſuetam ad ſedem affectet.

APHOR. XIII.

Ὑπὸ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultu fatigante, ſternutatio ſuperueniens liberat.

IN conuiuio Platonis aderat conuiua Ariſtophanes, qui corripitur ſingultu, vt ferè fit, cum nimis feſtinanter edimus: aderat & Eryximachus medicus. hic iubet Ariſtophani vt ſpiritum contineat: quia inde, inquit, calor intro coactus augebitur, cuius beneficio vacuabitur materia ſingultus. hac tamē via non liberato Ariſtophane, ſuadet, vt aquam frigidam ore contineat: deſcendit enim ad os ventriculi. Cum non quieſceret ſingultus, inſtituit poſtremo ſternutationem, qua irritata ſingultu leuatus eſt Ariſtophanes. Eſt ergo remedium veterum contra ſingultum. Nam in ſternutatione cerebrum, nerui ventriculus vehe-

menter concutiuntur, concusso cerebro & ore ventriculi, vbi est singultus, vacuatur plenitudo causa singultus. Aliquando tamen nascitur frigefacto ore ventriculi, & tum non difflatur materia. Itaque sternutamentum concussione sua calefacit & rarefacit materiam vnde sedatur singultus. At singultus ab inanitione non sedatur iis viis.

SCHOLIA.

Singultus est conuulsiuus motus, vel potius conuulsio, pro solius ventriculi, sed interdum stomachi, interdum œsophagi: qua vis expultrix, quod tunicis aut ventriculi, aut stomachi aut œsophagi inest, expellere tentat. Huius quemadmodum & omnis conuulsionis tres sunt causæ, inanitio, aut repletio, aut morsus oris ventriculi ab acri aliquo humore, aut seroso & medicato, quo vomitu reiecto, statim singultus soluitur, fitque singultus aliàs per ventriculi propriam affectionem, aliàs verò per consensum: vt in meningibus inflammatione laborãtibus, aut intestinis, aut vtero, aut aliis quæ vspiam sunt, neruosis partibus, aut hepate inflammato, sternutatio verò cum sit motus cerebri quo per nares confertim acto spiritu nititur sibi molesta expellere, non nisi ex euentu singultui remedio esse potest, nimirum propter violentiorem motum musculorum epigastrij, causam singultus simul expellentium. Cum enim ad sternutamentũ ciendum, vis expultrix ad vehementiores motus se comparet, atque in eo conatu abdominis musculi intenti appreßique ventrem vnà comprimant, fit vt vnà quoque expellat ea quæ in ventriculo, aut stomacho, aut œsophago, singultus causa sunt. Hoc tamen modo non omnem causam singultus expellere potest sternutatio: non enim eam, quæ per consensum aliarum partium singultum ventriculo inuehit, qualis est

inflammatio hepatis, intestinorum, ilei, intestinum nimium prolapsum: febris singultuosa: neque eam quæ est ab inanitione nimia, vt è purgatione, excretione sanguinis, vigiliis immodicis. Sed eam tantum quæ sedem habet in ventriculo, illique molesta est, vel repletione nimia, qualis est cibus aut potus nimius; vt in ebriis, gulonibus, pueris: vel acri qualitate, vt cibus corruptus, acris, aut acerbus, qualia sunt pira aut poma acerba: Deuoratum pharmacum acre, vt piper, aut venenatum, aut vehemens, vt elleborus. Intemperiem quoque solam frigidam ventriculi (à qua scribit Gal. in comm. 3. progn. singultum sine febre oriri interdum) sanat sternutatio, vt cuius commotione ac agitatione ventriculus incalescere poßit.

APHOR. XIIII.

ΥΠὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ, τοῦ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος, λύσις.

HYdrope detento, si aqua è venis in ventrem confluxerit, soluitur morbus.

HIppoc. lib. de iudicationibus ait quod in leucophlegmatia vehemens alui profluuium soluit morbum, in ascite verò addit, quod non solum aqua diuertens ad ventrem, sed & ad vesicam, soluit etiam morbum, hoc facit ad curationem. Nam in leucophlegmatia per aluũ purgatio & vsus clysterũ probatur, quia multa est materia sparsa per totũ corpus. In ascite vtẽdum iis quæ vacuent per deiectiones & vrinas, quia materia est in ventre. Quęritur an sit necesse, si quis corripitur aqua inter cutẽ, siue sit leucophlegmatia, siue ascites vt percuretur moto alui profluuio, & euacuata illa aqua vel spõte naturę, vel medicamẽtis? non est

nõ est necesse, licet post deiectionem æger melius habeat,& liberatus videatur. Potest enim aliqua causa subesse,quæ nouam aquam generet. Nam si subsit vitium in visceribus & confirmatus fuerit hydrops (vt post duos menses)desperatio est, neque vnquam poterit persanari æger. Si viscera non sint corrupta sed integra,poterit percurari.Sed vidẽdum est vt integræ sint vires, dum medicamenta adhibes. Nam si collapsis viribus id tentes, interim dum purgabitur aqua morietur æger.Vidimus duos laborãtes hydrope thoracis & pulmonis: in altero aperta est via, obortaque tussi & vehemente siti, arefactis scilicet pulmonibus, mortuus est. Alter non fuit sectus,sed tandem periit: & illi inuentus est pulmo omnino corruptus. Signa quibus cognoscas,an qui hoc morbo laborant,affecta habeant viscera, & percurari possint vide lib. de locis affectis & lib.de prædictione. *Aqua quæ in venis.* Philoth.venas interpretatur hepar.Certum est generationem aquæ fieri in hepate,neque tamen semper in venis manet: sed aliquando ad pulmones diuertit: aliquando ad spatium illud inter peritonæum & intestina,aut etiam inter omentum & intestinum: aliquando exugitur per venas mesaraicas: aliquando rectà ad intestina fertur,vnde fiunt alui profluuia.Profluuium itaq; alui morbo liberat, siquidem vires integræ sunt & viscera non corrupta.

SCHOLIA.

PRognosticon est de solutione hydropis. Soluitur hydrops, si sponte naturæ, cum impetu & magna copia, aqua à venis in ventrem confluat, & eodẽ impetu per aluũ aut vesicã vacuatur. Si enim sensim ac stillatim defluat, poterit reti-

ueri in ventre, ac inde hydrops non soluetur. Oportet autem virium hepatis unà cum copioso aquæ confluxu, corrigi: alioquin morbus non soluetur. Duæ enim causæ sunt hydropis cuiuslibet, hepatis vitium, & tumor vel ventris vel molis corporeæ, multis enim sponte vel arte commoto ventre, & aquosis multis inde expurgatis, non superfuit salus, sed rediit malum. Serosus autem ille humor, qui in ventrem confluit, manat è venis quæ vel in habitu sunt corporis, in quibus redundans serosus ille humor loco sanguinis anasarcam hydropen parit: vel in hepate, sitæ quæ sunt venæ illæ pene innumerabiles, quæ per totum hepar, potißimum partem hepatis cauam insertæ ac disseminatæ sunt, in quibus ob hepatis vitium, sanguinis loco serosus hic humor generatur, colligitur ac retinetur, vnde hydrops ascites. Qui ergo in Anasarca ab habitu corporis in ventrem, confluit serosus humor, oportet hunc ad hepar primum retrocedere, & ab hepate in ventrem: vt & eum qui in ascite ab hepate in ventrem, hoc est, capacitatem abdominis, partésque inferiori ventre conclusas, vtpote in omentum, intestina & vesicam, maximè verò in medium peritonæi & intestinorum, confluere. Quibus verò viis ac meatibus ad eas partes confluat, sic habeto. Ad intestina quidem fertur is, qui in caua hepatis parte continetur. Ad vesicam, is qui in gibba eiusdem parte collectus est. At omentum excidit per ramos venæ portæ cuius caudicem intra se excipit, & ab omento per venas mesenterii in intestina transfertur. Ad medium verò peritonæi & intestinorum fertur per cæcos angustosque poros (licet aliter Fernelio doctißimo visum sit) quod non debet magis mirum videri, quam eius humoris portionem nonnumquam in fœmora ad pedes maximè post deambulationem, interdum in scrotum, veluti cuniculis sibi inusitatam viam parare, & interdum in thoracis spatium atque in vterum irrepere. Adde quod ipsemet

Fer-

Fernelius lib. 3. methodi medendi cap. 7. agnoſcit vias iſtas inaſpectabiles loquens de viribus medicamentorum purgā-tium. Humores (inquit) in purgatione per cæcos occultoſque ductus vel ab extremo corpore magna perturbatione confluunt in ventrem. Sic hydropicorum aqua ex ingenti capacitate abdominis aut in inteſtina rapitur, aut in veſicam remeat: Sic multa plerunque & è pulmonibus, & è cerebri vētriculis & ex articulorum tumoribus, neque per venas, neque per manifeſtos ductus in aluum illabuntur, &c. Vide Apho. 55. lib. 7. & Apho. 35. & 37. lib. 6. ſect. 2. Coac.

APHOR. XV.

Υπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ τωὐτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος λύει τὴν διαῤῥοίην.

Longo alui profluuio laboranti ſponte vomitus ſuperueniens, morbum ſoluit.

Solet Hippocrates notare naturales reuulſiones & vacuationes: vt quo modo in morbis naturam ſalubriter mouere videmus: ita & nos naturam imitemur: Contingit aliquando prouidentia naturæ vomitiones excitari, aliò verſa materia: Ita vt tum reprimātur alui profluuia, quæ alioqui ſiſti non poterant. Sed in recenti alui profluuio non licet vomitiones excitare; at in diuturno licet, modo æger vomere conſueuerit & vires ferre poſſint.

SCHOLIA.

Dies aliquot aluum fluere, bonū, inquit Celſus, imo verò non ad dies aliquot ſed ad longū tempus aluum fluere

ſalubre admodum, vt in hydrope anaſarca, aut aſcite. Quod ſi alui profluuium adferat iacturam virium, corpuſque extenuet, vomitus illi naturæ ſponte ſuperueniens, morbum ſoluit: non tam quod reuellat aut retineat quod influit, quã quod naturæ robuſtæ ſignificatio fiat, vt quæ incipiat materiam retinere, eamque pro materiæ inſolentia ad ſuperiora per vomitum efferre. Sic in longis lienteriis acidus ructus probatur.

APHOR. XVI.

ΥΠὸ πλευρίτιδος ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγινομένη, κακόν.

PLeuritide aut peripneumonia detento, diarrhœa interueniens, malum.

IN peripneumonia, pleuritide propter magnitudinem febris & vigilias, aliaque grauia ſymptomata vires labefactantur. Quod ſi præter hęc accidat etiam alui profluuiũ, eſt deſperatio: & ob id ἐχομένῳ, id eſt vehementer afflicto, quia febris vehementia, & omnis affectus vehemens vires proſternit. At in recenti pleuritide & pulmonia aliquando diuertit materia ad inteſtina, nec tamen lædit huiuſmodi alui profluuiũ. Alui ergo profluuium in illis morbis vehementius malum, & vt cauſa & vt ſignũ: vt cauſa, quia cum ſit ſymptomaticum & fiat vi morbi, vires frangit. Signum malum, quia indicat hepar & reliquas nutritorias partes conſentire partibus affectis pulmoni vel lateri. Quoniam enim vis hepatis attractrix cæſa eſt, & ventriculi item retentrix, ideo commouetur alui profluuiũ. At ſi talis excretio fieret prouidentia naturæ, & cocto iam morbo

morbo, ac pleuritide facta leuiori, non esset malum. Ex hac sententia colligunt plerique in pleuritide & peripneumonia nullo modo mouendam esse aluum. Imo mouere possumus & tutò, non quidem medicamentis illis veterum fœtibus & agitatoriis: Sed cassia, catholico, addita aliqua portione rhabarb.

SCHOLIA.

ÆGri malè eunt cũ ad animalis atque vitalis facultatis infirmitatem aut laborem, naturalis facultatis infirmitas aut labor accedit. In pleuritide atque peripneumonia laborat respiratio, quæ actio est composita ex vitali & animali: Profluuiũ *alui in hoc vtroq; affectu præterquã quod non iuuat morbum, & symptomata auget: quòd cùm in omni morbo pessimum est, tum in affectibus thoracis, internisque inflammationibus maximè lethale, vt signum & caussa. Signum quidem, quia testatur affectum communicari hepati & ventriculo, quorum facultas attractrix vel alteratrix collabitur. Caussa verò, quia fluxus omnis symptomaticus vires exoluit desurgẽdi frequẽtia, exhaustis spiritibus, dolore, vigiliis, nec ex parte affecta quicquam educit. Si tamen in pleuritide aluus biliosa multa & aquosa deijciat, duobus modis vtile id & salubre esse potest. Vno in morbi principio ad materiæ antecedentis auersionem & expurgationem. Ob idq; Hippocrates scripsit raro obnoxios esse pleuritidi, quibus aluus natura humidior est. Altero, in progressu & circa statũ, modò hæ conditiones in omni critica excretione necessariæ conueniãt, vt signa coctionis tum propriæ in sputis, tum communis in vrinis apparuerint, magisque si noxius humor expurgetur, atque adhuc magis si æger inde leuius ferat malum. Certiora sunt omnia*

cum in die critico se profert, quod die prænuntio significatum fuit. Cum hac limitatione profluuium alui non solum in pleuritide & peripneumonia, sed in omni alio morbo securum, & ab omni metu redditur præsagium.

APHOR. XVII.

Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διαῤῥοίης ληφθῆναι, ἀγαθόν.

OPthalmiâ laborantem alui profluuio corripi, bonum.

OPthalmia est inflámatio oculi membranę albæ externæ. Quod autem hîc scribit Hippocrates verum est ex obseruatione & ratione: Obseruatio est, quia & in lippitudine & in doloribꝰ capitis, alui profluuium sponte naturæ aliquando commotum sanat. Ratio est, quia maximè probantur reuulsiones naturales, cum materia qui morbum facit deorsum depellitur. Alui itaque profluuium propter reuulsionem soluit ophthalmiam (& maximè vbi ab acri materia & sanguine cui permista sit pituita salsa) siue id alui profluuium moueatur sponte naturę, siue arte (imitatione ipsius naturæ) vt dato rhabarbaro, diaphænico, &c.

SCHOLIA.

PRæstantißimum remedium est in omni affectu à fluxione orto, à termino fluxionis ad originē, & inde per partem communem ac remotißimam reuellere, simul & vacuare: quod ea reuulsio exactißima sit, quæ simul vacuat, vt extra corpus humor trahatur: Id afficit diarrhœa ophthalmiæ,

tum

tum sponte naturæ superuenientis, tum artificio medici procurata. Nam tumor ille externus non sola constat meatuum plenitudine, sed vasorum etiam internorum distentione: quæ cum sibi continua sint, partim descendētem sanguinem mutuò excipiūt, partim per meatus & poros internos latiores humorem excludunt. Conquiescunt ergo ophthalmiæ purgatione, maximè vbi humor acrior est: quia in plethoricis, venæ sectio præcedere debet, præter quas reuulsiones aliæ medico sunt procurandæ per Clysmata, Cucurbitulas, frictiones, & alia remedia: nec tamen in his remediis reuulsionis acquiescendum toto fluxionis tempore, sed & per interualla purgandum, modò verò dolori sedando incumbendum.

APHOR. XVIII.

ΚΥστιν διακοπέντι ἢ ἐγκέφαλον ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἧπαρ, θανατῶδες.

PErtusa perfectáve vesica, cerebro, corde, septo transuerso, tenui quodam intestino, ventriculo, iecore, lethale est.

Διακόπεντι, duobus modis intelligitur. Primo dicitur de magnis & profundis vlceribus. Deinde etiá vbi aliquid substantiæ partis vulneratæ absciſſum est. Iam vesica, constat alueo seu cauitate conflata ex duabus membranis neruaceis, & item collo, quod est carnosum magis quàm membranæ illæ. Si itaq; vesica vulneretur magno & profūdo vulnere, quodque perueniat ad eius cauitatē, lethale est: quia cùm sit neruosa & exanguis, vulnus coalescere nequit. Lethale quoque est, si vesicæ pars excindatur, vt in iis quibus extrahitur calculus. Nam calculus aliquando adhęrescit membranis vesicæ, vt nō poſſit auelli nisi magna

violentia & ferro. Tam igitur disrumpitur substantia vesicæ,& fit exulceratio,ab exulceratione inflammatio,quam sequitur mors certa. Nulla enim inflammatio perniciosior est & lethalior (inquit Hippocrates) quàm vesicæ. At si fiat vulnus in collo vesicæ ad peritonæum,non est periculosum,quia cũ illud sit carnosum facilè coalescit. *Cerebro*. Gal.lib.de vsu part.8. meminit quorundam vulnerum cerebri etiam penetrantium ad ventriculos. In Smyrna vrbe Ioniæ vidit percuratum vulnus quod penetraret ad anteriorem ventriculum. Sed id Dei voluntate magis factum esse medici existimarunt,inquit. Nam si alter etiam vẽtriculus vulneratus fuisset, mortuus esset æger. Quibusdã magno vulnere excinditur aliquando & cranium & substantia cerebri, qui tamen conualescunt. Verum & hoc & illud de vulnerato ventriculo cerebri est ex iis quæ rarò curationem admittunt. *Corde*. Certum est quod cor aliquando vulnerari contingit,nec tamẽ mors inde sequitur, vt fertur de sue quadam quæ vulnerata in corde conualuit. Nam si vulnus attingat tantum pulpam cordis & carnem nõ est necesse mori. Si tamen est magnum vulnus, vt etiam penetret ad ventriculos & arteriam aliquam,mori necesse est. Sin sit vlcus tantum aut tuberculum morietur quidem æger,sed non tam subitò. Constat enim quendam ita cũ tuberculo vixisse duos annos. *Septo transuerso*. Hoc vulneratum in parte membranacea curari nõ potest: in carnosa verò potest facile. Alexander Benedictus meminit cuiusdam militis,qui fuit percuratus: nos ipsi obseruauim⁹ in suspenso quodam cuius dissectioni in scholis medicis Parisiensibus pręfuimus,vulnus obductum cicatrice, in parte carnosa diaphragmatis.

Ali-

Aliquo ex tenui intestino. Tenuia intestina si in superficie m tantum læduntur, possunt percurari: at si in profundum, lethale est vulnus. Nõ enim possunt adhiberi remedia. Alia verò intestina crassiora, etiam perforata vt excernatur stercus, possunt persanari, quanquã hoc rarum est. Quidã fuit cõfossus in intestinis ablatis grumis & reliquis quæ poterant impedire glutinationem vulneri, adhibita sunt remedia euæma, hoc est medicamenta astringentia quę vulneribus cruentis induntur: ídque parte externa: interiore, neglecta. Itaque conglutinato vlcere exteriore, quæ erant cõfossa in profundo prouidentia naturæ glutinata sunt & percurata. Vide 6. Epidem. hodie etiam id tentatur à multis nec temerè. libr. de loc. affect. fit mentio cuiusdam cui vulneratus erat thorax in profundum: ita vt ex strepitu quodam suspicio esset confossi pulmonis: Is est percuratus appositis similiter parte exteriore euæmis, nullo remedio adhibito interioribus. *Ventriculo.* Philotheus, & quidam Grammatici volunt κοιλίην sine articulo dici de omni cauitate. Cum articulo verò, de ventriculo propriè appellato, quod est receptaculum cibi & potus. Sed istud ridiculum est, cum hoc loco sine articulo intelligatur ventriculus. 6. Epidem. cuidam, iaculo ventriculus vulneratus est in profundum, sed mortuus est die 7. Verum est inquit Galen. quod si possent adhiberi remedia conuenientia effectui, possent percurari eiusmodi vulnera. Sed quia adhiberi non possunt dissident labra vulneris: neque etiam facilè coire possunt, quia sunt partes neruosæ & membranaceæ. Quod si dederis potiones non contingent locum vulneratum, nisi fortasse in fundo ventriculi.

Galenus in commen. meminit lib.cuiusdã Hippocratis de periculosis vulneribus (qui non extat) vbi Hippocrates curari vult ventriculi vulnera potionibus. *Iecore* in summa iecoris parte consistentia vulnera, etiási fibræ auferantur, possunt sanari. Sed si vulnus in profundum & cauas partes hepatis penetret, vt attingatur pars hepatis, aut aliꝗ venꝗ, lethale est: quod scilicet, plurimus inde manet sanguis. Septimo Epidem. fit mentio cuiusdam, qui iaculo transfixus qua parte multas venas habet hepar, statim euasit cadaueri similis, & mortuus est. Lethalia etiam sũt vulnera in renib s, vt emingatur sanguis in magna vena & femoris & tibiæ in magna arteria & in carotidibus etiam. Hæc enim vulnera magna ex parte aut statim aut paulo post mortem adferunt.

SCHOLIA.

PRognosticon de vulneribus partium nobilium, aut earum quarum officio vita carere nequit. Quæ omnia magis vel minus lethalia sunt, hoc est, ita periculosa, vt vel necessariò, vel magna ex parte mortem adferant. Magis quidem lethalia, si ampla ac magna fuerint. Minus verò, si nec ampla nec profunda extiterint. Vulnus autem lethale in vniuersum quatuor modis esse potest. Vno modo, ratione symptomatum superuenientiũ per causæ morbificæ productionem, aut materiæ translationẽ: qualia sunt vulnera articulorũ & neruosarũ partiũ quibus accedit inflãmatio ingens, delirium, conuulsio, apoplexia & simile. Hæc enim vt non est necesse superuenire, ita vbi superuenerint, certa ferè desperatio est. Altero, ob partium vulneratarum nobilitatem insignem, aut officij ad vitam necessarij interceptionem. Sauciatis enim partibus principibus insigni

insigni vulnere, prius exhauriuntur spiritus vitæ instrumẽta, quàm soluta continuitas vniri poßit: Interdum mors obrepit, impedita aut intercepta planè actione aliqua ad vitam necessaria, vt spirandi, actione pulmone vulnerato: Concoquendi, distribuendi & excernendi, ventriculo aut intestinis vulneratis. Tertiò, ex adiunctis, cum scilicet vel hæmorrhagia ingens coniungitur, vel curandi ἀδυναμία. Sic enim sauciato iecori, vel craßis venis perfectis, tanta adest hæmorrhagia, vt ab ea mors citius oboriatur, quàm soluta continuitas restituatur. Vulneratis internis partibus mors consequitur, quia his adhiberi remedia non possunt. Postremò, id quod ex se sanabile est, ex euentu fit insanabile, vt cum telum venenatum est, aut cum subest magna viscerum impuritas, aut cum in diæta plurimum peccatur. His ita constitutis expendenda sigillatim vulnera partium de quibus hic fit mentio.

Vesicæ, quæ pars est ratione officij ad vitam necessaria, vulnera non omnia sunt lethalia, nisi ad vulneratam vesicam doloris acerbitas, inflammatio, & febris continua accedant. Plurima verò manent insanabilia quia non possunt coalescere, non tamen lethalia. Quæ enim ad interiorem vsque capacitatem, ipsius tunica tota diuisa perfectaque vulnere insigni, penetrant, vix ad sanitatem perducuntur. Quæ circa eius collum sanabilia, quia collum carnosum est: vt videre licet in sectione calculi, modò ne vi hærens forcipibus euellatur, indeque discindatur vesica & phlegmonem contrahat. Rarius quoque sanantur, inflicta qua parte oßi sacro alligantur: sanari tamen possunt, quia vinculi interuentu ferruminantur partes diuisæ: quod Fallopius scribit se obseruasse in milite cui per vulnus in femore vrina reddebatur. Visum quoque est in multis ex discißione vesicæ exempto calculo, aut alio modo vlcere contracto, læso quoque intestino recto, fæces & vrinas per vlcus defluere, eosque diutißimè

vitã protraxisse. Signa vulneratæ vesicæ locus in pube aut circa sedem vulneratus & vrinæ per vulnus, vel sanguinis per meatum vesicæ excretio. Capitis vulnera, alia ad ossa pertinent: alia ad membranas, vasa, neruos: alia, ad cerebri substantiam: alia, ad cerebri ventriculos. Omnia huiusmodi vulnera lethalia. Minus verò lethalia existunt, quibus sola ossa franguntur. Quæ ad membranas penetrant potissimum piam matrem, mortifera: quia tenuis hæc membrana quæ cerebrum obuoluit, sola nunquam lædi potest, quin vnà quoque cerebrum afficiatur, vt nec cerebrum ipsum citra illius membranæ consensum. Siue enim intemperies simplex, siue cum affluxu humoris alterutrum horum inuaserit, statim affectũ alteri communicari necesse est. At dura membrana, quia longissimè distat à cerebro, sola potest affici. Quæ ad cerebri substantiam penetrant, omnium maximè lethalia: cum ob symptomatum superuenientium grauitatem, qualia sunt inflammatio, febris, conuulsio, Paralysis, delyrium, sopor, difficilis spiratio, vel etiam abolitio: Tum verò ob partis principis nobilitatem: Etenim quia pars princeps, celerrimè exhauriuntur spiritus, noxáque toti corpori communicatur per priuationem aut abolitionem facultatis animalis: multos tamen ex his vulneribus conualuisse multæ testantur historiæ. Addit verò Hipp. plures mori ex iis, qui antica capitis parte quàm qui postica vulnerantur.

Cordis omnia vulnera absolutè & necessariò lethalia, idque vel repentè, vel non ita multò pòst. Repente quidẽ, si magna sint & profunda. Non ita multò pòst, si exigua. Lethalia verò sunt, non solum ob assiduum cordis motum, sed & carnis duritiem, sanguinis profluuium, spirituum subitã resolutionem, meatuum & ventriculorum à sanguinis collectione obstructionem, & necessariò superuenientem inflammationem. Etenim, si ad ventrem cordis vulnus penetrauerit, statim exhalat anima sanguinis profusione necessariò consequente,

idque

idque præcipuè sauciato sinistro ventriculo qui vitalem multoque puriorem sanguinem continet. Quod si ictus in corde constiterit, nec ad ventriculos vsque peruenerit, tum ad vnum aut alterum diem superstes esse poterit; mox verò inflammatione suborta, extinguetur. Quidam obseruarunt callum in corde instar calculi durum: alij cor pilis refertum; alij, testantur ceruam inuentam, quæ sagittæ aculeum ex longo tempore cordi infixum gessisset. Galenus affirmat se vidisse victimas, quæ euulso corde, clamabant & fugiebant. Sed nec inter portenta habenda sunt. Signa cordis percussi sunt, præceps virium lapsus, sanguinis nigri exitus, præsertim si telum dextrum ventriculum attigerit, vel sanguis multus, pulsus languidi, color paladiss. sudores frigidi & fœtidi, extrema frigida, mors fere repentina.

Diaphragmatis vulnera, quò viciniora sunt eius centro eò magis lethalia. Quæ verò remotiora, minus. Quæ in parte eius carnosa inflicta sunt, sanabilia. Quæ in parte neruosa, non possunt coalescere: quoniam ad eius motum perpetuum accedit neruosa substantia, quæ nullo modo coalescere potest, vt patebit ex Aphorism. sequenti. Quanquam, si ea, nec magna sint, nec profunda vulnera, sanari possunt, sed raro non solum ob perpetuum septi motum nerueamque eius substantiam sed & ob symptomatum superuenientium vehementiam: qualia sunt delirium, spiratio difficilis. Item ob curandi difficultatem. Quinetiam vulnera partis carnosæ si foras non perueniant, sed ex rupto aliquo vase in diaphragmate ex casu, aut lapsu, aut contusione, oborta sint: aut si phlegmone suborta sit grauissima, curatuq; difficillima sunt. Nimirũ ob retentũ sanguinẽ, qui extra vasa propria facilè suppuratũ concipit: vnde nascitur pus, quod cùm liberum non semper inde habeat exitum, nec per pulmones, nec per partes inferiores expurgetur: intra peritonæũ defluens grauissimos dolores noxamq; periculosã inuehit, nõ solũ diaphragmati,

ſed & partibus peritonæo contentis. Quo fit vt non tantum reſpiratio deprauetur: ſed & cor, iecur, ac ventriculus, ob viciniam: cerebrum verò ob inſignem neruorum communionem, & halituum euaporationem grauiſsimè afficiantur. Percuſsi diaphragmatis ſigna ſunt, præcordiorum ſurſum contractio, ſpinæ dolor, ſpiritus rarus, ſanguis ſpumans, riſus ſardonius ex Ariſt.3.de part. animal. cap.10.

Inteſtinorum vulnera lethalia, potiſsimum inteſtinorum tenuium: maximè verò ieiuni, ob vaſorum magnitudinem, tunicæ tenuitatem, nerueam naturam, iecoris viciniam, bilis ſuſceptionem, & curandi difficultatem: aliquando tamen ieiunium vulneratum ſanari viſum eſt, vulnere præſertim ſumma parte accepto. In craßis cœco, colo recto quæ magis carnoſa ſunt, facilior curatio, niſi phlegmone & ileus ſuperueniant. Vbi tamen magna vulnera ſunt, dimittuntque per os vulneris, alimentum aut excrementum, & per tranſuerſum inflicta ſunt, lethalia: quod labra per ſe diſsideant, & continuo vitioſarum humiditatum tranſitu diſiungantur, nec remedia conuenienter admittant. Cum verò parua & recta ſunt, minus lethalia: quia propiores oræ & propè cohærentes facilius conſueſcunt & glutinantur. Etenim, vt videre eſt in externis vulneribus, recta diuiſio multò celerius coit, tranſuerſa tardius.

Ventriculi exterior tunica vulnerata facilè ſaneſcit: vulnus verò ad ſinum vſque interiorem penetrans, difficilè curatur. Quod circa fundum eſt, minus habet periculi. At in ore neruoſo inſigne vulnus deſperatum eſt, ob partis præſtantiam, habentem conſenſum cum corde & cerebro, naturam exanguem, & remediorum difficilem admotionem.

Iecoris vulnera parte ſumma inflicta, ſaneſcunt. At quæ hepatis portas, venas craſſas, aut concauam partem offendũt, nunquam. Nam, quæ ad portas, aut venas craſſas penetrant, aut quæ gibbum cauumque diuidunt, vbi multarum venarũ

implexu, propria hepatis substantia concreto nuper sanguini similis, circumfunditur, profusione sanguinis exhalat prius anima, quàm vulnus conglutinari poßit. Quæ substantiam hepatis vulnerant, lethalia, cùm inde viscus inflammari & abscessu facto exulcerari necesse sit: vnde censet Hipp. *per abscessus & vlcera hepatis omnes seruari, quibus iecur aduritur, si illæsa ipsius substantia, pus intra tunicam tantum contineatur: interire verò quibus in carnem vsque iecoris corruptio peruadit.* Exiguum *autem vulnus in fibris ceu locis hepatis sine corruptione eius substantiæ, sanari potest:* Accedente *corruptione & vlcere perpetuò destillante ob nutritionis defectum & fœtidam exhalationem, corpus paulatim marcescit, & tandem emoritur. Vbi enim iecur affectum est inquit Gal. 5. loc. aff. ob inediam moriuntur animalia: verum per longa temporum spatia in huiusmodi affectibus vitam possunt protrahere.*

Proinde Galenus, non putat vera dixisse eos, qui profunda in lobis vulnera se curasse, aut se fibras ceu lobos hepatis abstulisse dixerunt. Signa vulnerati hepatis sunt, multus sub dextro hypochondrio profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones doloresque vsque ad iugulum iunctumque ei latus scapularum, os intentum aliquando, vomitus biliosus, caui oculi, facies cadauerosa, anxium mortuum eodem die.

Vulnera spinalis medullæ haud secus atque cerebri, lethalia sunt: quòd illa in partibus sub capite locatis, cerebri vices gerit, habetque cum cerebro ferè omnia communia, substantiam, neruorum principium, vim sentiendi prope parem, menynges duas à cerebri meningibus productas, & tertiam fortem atque neruosam. Lethalia itaque censenda, propter partis nobilitatem, nerueam naturam, symptoma-

rum superuenientium magnitudinem, cerebri partiumque vicinarum sympathiam, & curandi difficultatem. Magis tamen lethalia, quæ in vertebras superiores, quàm quæ in inferiores: quòd supremæ vertebræ sint omnium præstantissimæ. Magis quoque lethalia si magna, profunda, transuersa, et si plures vertebras offenderint, quàm quæ altè non penetrant aut punctim illata sunt.

Vulnera venarum crassarum & arteriarum, quales sunt vena caua, magna arteria, grandes venæ atque arteriæ, quæ sunt circa fauces, vtpote iugulares vel in crure: venæ maiores in alis, poplitibus, & iis quæ ad anum testiculosque perueniunt: (Quæ omnes venæ & arteriæ παχεῖς, *id est, crassæ appellantur ab Hippocrate quòd plurimum sanguinem fundant) necessariò sunt lethalia: ob immoderatum sanguinis profluuium, nerueam naturam, arteriarum motum, & situm profundiorem: quo fit vt nec medicamenta integris viribus eò perferri nec ligatura venæ constringi sistendo sanguini necessaria, aut manibus tractari queant: Venarum verò minorum vulnera non vsque adeo lethalia, quòd inde tanta sanguinis profusio fieri non poßit, vt illa hominem vitali spiritu exhauriat. Adde quòd & paucus sanguis ex illis effluit & celerrimè ac citra noxam in superficie, & osculo vulneris concrescit, qui cohibet profusionem sanguinis: nisi forsan grumus sanguinis intus suppressus seruata symptomata excitet, sæua etiam propter venenatam qualitatem quam concrescendo contraxit mortem adferat. Grauiora tamen multo ac periculosiora arteriarum, quàm venarum vulnera: non solum quod sanguinis vitalis ac spirituosi effusio citius mortem adferat, quàm sanguinis naturalis. Sed etiam, quod arteriæ vulneratæ multo difficiliores sunt curatu, ob positum ipsarum à natura magis reconditum, agitationem aßiduam,*

soli-

ſolidiorem ſubſtantiam, duriorem, ex tunicis pluribus conformatam. Adde quod inciſa arteria, licet ſanguis ſupprimatur, aneuryſma tamen aliis maius, aliis minus ſuperuenire ſolet.

Vulnera aſperæ arteriæ, niſi admodum magna ac profunda fuerint, non ſunt lethalia: vt ſi tota arteria ſimul cum œſophagi contigui parte aliqua præciſa ſit: aut ſi bronchia maiora inter pharingem & pulmonem percuſſa ſint, vel, præſtantiori loco totius aſperæ arteriæ inflicta: circa gulæ gutturiſque partes ſummas, vbi nerui, venæ & arteriæ iugulares periculum augent. Non lethalia verò neceſſariò ſunt vulnera, quæ ſunt inflicta ſub vinculis membranoſis aſperæ arteriæ, vt videre licet in iis, in quibus metu ſtrangulationis eo vincula feliciter ſoluuntur, neque lethalia etiam ſunt, vulnera ligamentorum, quæ bronchia connectunt, vel infra guttur, vel in pulmonibus.

Vulnera Pulmonum ſiue per apertionem venæ alicuius in illis: ſiue per dilacerationem ſubſtantiæ ipſorum accidant: Alia, integro pectore incidunt, vt cum vas aliquod rumpitur aut exeditur ab acri deſtillatione, caſu, lapſu, clamore, ira, acuta voce, &c. Alia foras perueniunt diuiſo thorace & pulmonis carne. Vtraque, ſi exigua fuerint & ſtatim ab initio, cruenta adhuc ruptura, conuenientibus auxiliis priuſquam phlegmonē inuadat, curentur, ſanabilia euadunt: eóque magis ſi pus extrorſum per vulnus exitum habeat. Magna verò vulnera, aut etiam exigua, ſed vel ſerius, vel minus artificioſe tractata, neceſſariò lethalia euadunt: idque tribus modis. Primo, cum non ſolum caro pulmonis, ſed & magna vaſa, vt venæ arterioſæ, & arteriæ venoſæ inſignes rami vulnerantur: tum enim non ſolum ſanguis ſpirituſque vitalis profunditur, ſed & copia vel grumo pulmones opprimuntur, & ſpiritus conceptacula intercipiuntur. Secundo,

cum non magna illa vasa sanguinea vulnerata sunt, sed asperæ arteriæ membranæ, vel bronchia, tanto vulnere, vt per illud è corde copiosior fuligo erumpat quàm per os, quo naturæ lege expurgari debuit. Tertio, cum vulnere exiguo vasa quidem sanguinea, sed minora rupta sunt: vel caro ipsa pulmonis diuisa. Peiora tamen multò sunt, ex substantia quàm ex vasis vulnera. Nam, licet ex substantia parcior ferè sanguis expectoretur, insanabile tamen vulnus est, quod ad firmam cicatricem attinet. Ex vasis autem copia quidem magis ferret, sed ante inflammationem subuenitur, non rarò coalescunt: multosque à se percuratos Galen. testatur, ad quos initio vulneris accesserat. Eiusmodi enim vulnera non tam suapte natura, neque propter perpetuum pulmonum motum vnioni repugnant, quàm ob phlegmonem superuenientem, quæ sanguinem, ipsosque pulmones putrefacit, vnde empyema suboritur: quod cum adest, exigua spes glutinandi pulmonis relinquitur: nisi foras pus è vulnere exitum habeat, idque patente satis foramine in thorace: aut per tußis contentionem. Signa vulneratorum vasorum, pulmonum, diuiso pectore hæc sunt. Sanguis spumosus, interdum rubicundus, interdum niger effluens: quid vasa pulmonis, vtrumque sanguinem continent: Perpetua ferè tußis siue sicca, siue humida: nisi adsit virium imbecillitas, aut pulmonum oppreßio à sanguine, aut nisi superficiarium ac leue sit vulnus. Cum caro pulmonum sauciata est: nec cruenta expuitio, nec tußis vlla vrget: quia sanguis in Cauum thoracis destillat: Sed respiratio difficilis: vicißitudo caloris & frigoris propter halitus è corde qui statim discutiuntur: characteris faciei mutatio. In thoracis Cauo sæpe sanguis cohibetur, periculumque empyematis inuehit, siue ex pulmone eò illapsus sit, siue è thorace.

Vulne-

Vulnera renum & lienis vt plurimum lethalia sunt. Renum quidem, quòd illi multa vasa contineant, perpetuum excrementorum illapsum excipiant, vsumque habeant vitæ conseruandæ necessarium: lienis verò, quod is habeat munus toti corpori apprimè vtile ac propè necessarium, sitque (vt nonnullis visum est) velut alterum hepar. Ideò autem hic prætermissa sunt, quòd non adeo periculosæ sint, vt cæterarum partium quæ modò dicta sunt. Vide Apho. 16. & 17. sect. 3. lib. 3. Coac.

APHOR. XIX.

Ἐπὴν διακοπῇ ὀστέον ἢ χόνδρος ἢ νεῦρον, ἢ γνάθου τὸ λεπτὸν ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται οὔτε ξυμφύεται.

Persectum os, aut cartilago, aut neruus, aut genæ tenuis particula, aut præputium neque augetur, neque coalescit.

HÆc omnia non sunt lethalia. Partes seminales non possunt regenerari (vt est in arte parua) neque coalescere, nisi innato aliquo corpore inter labra vulneris. Vbi itaque os præcisum est, hoc est, vbi est magna & profunda ossis fractura: vel, vbi pars ossis est excisa, non potest percurari. Os enim natura sua durius, non potest molliori substantiæ coalescere & vniri. Cartilago (vt narium & articulorum) non potest augeri, neque coalescere, cum accedat ad naturam ossis. Sic neruus, quæ est pars seminalis. venæ tamen & arteriæ possunt regenerari aliquando. Per genæ autem particulam tenuem, intelligit abneruationes illas lati musculi ad oculos & palpebras & labra. Porro præputium Philot. exponit extremum glandis

sed ἀκροπόσθιον hîc vocat Hipp. extremum vestis illius & cutis quæ glandem tegit, hoc non potest regenerari. Galenus tamen in arte parua pueros excipit, in quibus potest renasci. Aristo. lib. de histor. animal. his addit palpebras quæ regigni & coalescere non possunt. Cæterùm, pars quæ ex carne est, augetur regenerata eadem substantia quæ fuit: iis verò conglutinatis quę sunt diuulsa coalescit.

SCHOLIA.

Prognosticum est de partium similarium ac solidarum abscissarum, aut discissarum restauratione vel vnione penitus impoßibili. Cuius ratio generalis petenda est à natura ac prima conformatione partium similarium, quæ omnes sunt spermaticæ, etenim partes spermaticæ quales sunt, venæ, arteriæ, nerui, ligamenta, tendines, cartilagines, semel deperditæ aut diuisæ, nunquam regenerantur, vt vult Galenus: vel nunquam augentur aut vniuntur vt hic scribit Hippocr. *Quod enim* Hippocr. *hîc accretionem appellat; Galenus generationem nominat. Quæ licet duo nomina sint, res tamen vna atque eadem. Augeri enim partes hîc dicuntur* Hippocrati*, quæ acceßione ceu appositione nouæ quantitatis secundum trinam dimensionem extenduntur, nouamque magnitudinem in toto acquirunt. Quo augescendi modo, partes spermaticæ abscissæ augeri non possunt, quoniam earum magnitudine diminuta per abscißionem, nunquam possunt per aditionem nouæ substantiæ restitui, quæ in trinam dimensionem extendatur, quæque natura & forma eadem sit cum priore deperdita. Diuisæ quidem partes spermaticæ, quæ non sunt penitus separatæ, per nutritionem, quæ reponitur*

ex parte

ex parte alimento supplementum in defectæ partis loco possunt augescere: possunt quoque augescere per accessionem materiæ, cum poro ferruminantur ac glutinantur: sed illa nutritio, licet vera sit non auget semper omnes dimensiones, sed internum tantum spatium, quod est in laxitate replet: accessio verò materiæ nec extendit corpus in trinam dimensionem: sed apponitur tantum ad vnam partem, nempe ad labra partium diuersarum, nec est materia, quæ natura & forma eadem sit cum priore diuisa, Galenus autem appellat regenerationem, restaurationem partis deperditæ, quæ fit per additionem nouæ partis, quæ additio fieri non potest sine generatione partis quæ additur. Quæ generatio partis nouæ additæ ad partem præexistentem ac superstitem, est accretio partis eiusdem præexistentis. Generatur ergo Galeno, pars quæ additur, accrescit verò Hippocrati pars quæ præexistit, accessione nouæ partis quæ generatur atque additur. Quod vtrunque verum est & propriè atque accuratè dictum. Cur verò partes spermaticæ abscissæ aut diuisæ non regenerentur Galeno: aut non accrescant Hippocrati, nonnulli, causam ad materiæ seminalis defectum: alij, ad facultatis conformatricis corruptionem aut cessationem: alij, ad siccitatem partium: alij, ad defectum caloris vteri, qui cum author sit primæ conformationis præcipuus, non potest adesse in ista regeneratione: alij ad debilitatem partis mutilatæ referunt. Quæ omnia non videntur probabilia: Nam & sperma quotidie, sanguisque seminalis gignitur in venis..., totóque corpore, qui si ad regenerationem venarum atque arteriarum saltem paruarum, vt voluit Galenus, suppetere possit, suppetet quoque ad regenerationem aliarum partium spermaticarum. Item, si suppetat ad incrementum corporis, suppetere quoque poterit ad regenerationem partium, videmus enim augeri partes

ſpermaticas, & caua vulnera etiam in decrepitis replere, cum tamen partium incrementum iam dudum ceſſauerit. tantum quidem de regeneratione natura eſt ſollicita. Adde quòd, ſi dentibus regignendis materia ſpermatica ſuppetit etiam poſt vigeſimum annum, ſuppetit etiam progignendis alijs partibus: niſi quis cum Realdo Columbo, exiſtimet dentes non regigni ſed eorum tantum appendices, radices verò omniũ eorũ efformari in matris vtero: ita vt radices perpetuò remaneant, appendices ſolæ euellantur & reuulſæ regignantur. Neque corrupta eſt aut ceſſat facultas formatrix, cum ea partes ſanguineas cauaque vulnera reparet. Neque ſiccitas impedit regenerationem: indicio ſunt pueri, in quibus partes omnes ſpermaticæ licet ſiccæ ſua natura ſint, regignuntur. Nec deeſt calor ille qui aderat in prima conformatione in vtero, et cuius vi augeatur totum corpus ſaltem ad conſtantem vſque ætatem, & reparetur quod in cauitate vulnerum deperijt, licet extra vterum. Debilitas verò partis mutilatæ non eſſe poteſt impedimento iſtius regenerationis, cum videamus callum gigni in oßibus, partibus frigidißimis ac ſiccißimis. Ratio igitur iſtius impoßibilis generationis petenda eſt ex multis. Partim ex defectu facultatis conformatricis, nam partes ſingulæ, vt generentur, poſtulant certam figuram & formam, quam ſolum ſemen in vtero, indicium à parentibus in prima conformatione vt opifex præbere poteſt, idque non niſi exuſcitatum ab ingenita vi vteri, qui ſopitam ſeminis vim & deliteſcentem in eo poteſtatem ad agendum extimulat. Non mirum ergo, ſi illæ non regignantur, cum deſit à quo & locus in quo formari ac figurari poßint. Quòd enim carnoſæ partes tam facilè regenerentur, id fit, quia circumſcriptionem tam exactè definitam non habeant, quam vel oſſa, aut aliæ partes ſolidiores, ſed eam magna ex parte mutuantur à partibus quibus fouendis, muniendis & alendis à natura adaptatæ ſunt. Quod

etiam

etiam suam generationem simplicem obtineant à carnosis partibus subiectis aut circunstantibus, quæ natæ sunt sibi simile reddere. Præterea, valida satis non est facultas formatrix ad regenerationem partis abscissæ, cum pars vulnerata præ imbecillitate malaque diathesi non poßit alimento affluenti figuram ac formam naturalem imponere tam citò, quàm sit necessarium ad partis præexistentis regenerationem. Interdum etiam partes vicinæ impedimento sunt, quo minus fiat partium spermaticarum regeneratio. Si enim partes spermaticæ quia duræ, siccæ ac frigidæ sunt, non admittunt vnionem naturalem: multominus regenerationem nouæ substantiæ: quòd ea vnio ac regeneratio, non nisi per multos dies ne dicam menses fieri possit, ideo partes carnosæ circumuicinæ & ambientes prius replent vacua spatia, quã possint exangues illæ partes frigidæ & siccæ ex sanguine, eã portionem quæ sibi deest, regignere. Aliquando etiam deficit materia laudabilis ac necessaria ad generationem, & quæ ad susceptionem formæ, partis apta non sit qualis erat ex semine & menstruo sanguine, accedente etiam frigiditate & imbecillitate partis quæ nequit alterare materiam & commutare in partis substantiam. Accedit huc, quod natura non appetit infinitum: appeteret autem si quid semel conformatum est, semper conformaret, etiamsi abscissum aut diuisum esset, cessat enim natura vbi ea finem sibi propositum est assecuta. Expleuit enim conformationem in vtero, expleuit quoque mensuram ac augmentum corporis post annum tricesimum. His ergo absolutis operibus feriatur ac cessat: nõ cessat autem in regignendis partibus carnosis quod illis opus sit ad muniendas, fouendas & alendas cæteras partes, quæ corpori tanquam stabilitatis firmamenta constitutæ sunt. Proinde spermaticæ partes nec augentur nec regenerantur, sed earum vulnera è quibus portio aliqua similaris ablata est, caua semper manent quòd nihil eius locum quod ablatũ

eſt reponi ac regigni poßit: quòd idem ſit natura ac forma cum eo quod deperijt. Quo etiam carnis generatio quæ prompta ac facilis eſt, (quod ea nihil aliud ſit quàm ſanguis mediocriter ſiccatus & denſatus) partis ſpermaticæ generationem quæ longo indiget tempore, anticipet. Carnoſarum verò partium vulnera, caua ſi fuerint, non remaneant caua: niſi Chirurgi erratum ſit cum ſanguis illis perpetuò affluat, cuius appoſitione ſenſim producitur caro mollior ad partes reparandas. Item vulnera partium ſpermaticarum quæ ſūt abſque amißione portionis alicuius partis ſimilaris, & in quibus diuiſæ ſunt partes nec penitus ſeparatæ: ita vt in illis ſubſit ſubſtantia poros ceu meatus continens per quos veluti per canales quoſdam, alimentum, ſenſus & vita in partes diuiſas diffunditur: non poſſunt vniri nec conſolidari ſubſtantia quadam verè ſpermatica: ſed tantum agglutinari & velut ferruminari interuentū pori ceu glutinis cuiuſdam qui porus materiam habet à crudo quodam ac craſſo humore qui pro alimento affunditur parti diuiſæ.

APHOR. XX.

ΗΝ ἐς τὴν κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη ἐκπυηθῆναι.

SI in ventrem ſanguis præter naturam effuſus fuerit, is ſuppuretur eſt neceſſe.

HOc in confeſſo eſt: ſanguinem omnem extra vaſa hoc eſt, venas & arterias cauitatéſque ventriculorum cordis naturalis prompté corrumpi. Per κοιλίην autem hîc intelligit κοῖλον & quod vocant κοιλίην, hoc eſt maiores cauitates, vt thoracis, ventriculi, in-

li, intestinorum, vesicæ, vteri, cerebro: in quas si effusus fuerit sanguis corrumpitur. Sed κοιλίης nomine intelligit præterea spatia illa inania totius musculosi generis, quæ aliquando spiritu & rore, aliquado sanguine (vt in ecchymosi & quando in musculis commota est inflammatio) replentur: qui sanguis ita effusus in partes illas deprauescit.

SCHOLIA.

Sanguis conseruatur in venis non tam ex caloris temperie spirituumque libero motu in ipsis venis, vt putauit Aristot. quum & reliquum corpus omne tepescat: quàm, ex earundem ingenita quadam vi & familiaritate: quæ efficit, vt hæ naturalis & legitimus locus sint sanguinis, nec sanguinem intra se conceptum vnquam coire sinat: huius apertum id esto indicium, quod in cadauerum venis refrigeratus etiam sanguis non concrescat, quem tamen in viuentium intestina aut in ventriculum ac vesicam irruentem, tepor à concretione non præseruat. Conseruatur etiam in arteriis, ventriculis cordis & cerebri lacuna. Sanguis autem solus inter humores concrescit, vel propter fibras, vt vult Aristot. vel ob pinguedinem, quæ refrigerata gelascit. reliqui verò humores fusi & liquidi permaneant, etiam extra corpus. Si ergo ex his locis in quibus continetur secundum naturam, effundatur præter naturam, vel in insignes quasdam cauitates vt ventriculum, intestina, thoracem, vterum, vesicam: vel in spatia inania musculorum: vel in poros sensum effugientes: necesse est vt suppuretur, hoc est, corrumpatur ac putredinem

contrahat, si modo diutius in illis moram trahat. Sic enim sanguis in vtero contentus, licet secundum naturam illic contineatur, si diutius, vt ad quinque aut sex menses retineatur, putrescet necessariò.

APHOR. XXI.

Τοῖσι μαινομένοισι κιρσῶν ἢ αἱμορροΐδων ἐπιγινομένων τῆς μανίης λύσις.

IN sanis si varices, vel hæmorrhoides superueniant, insaniæ solutio.

GAlen. initio porrhet. scribit ex consuetudine hominũ *μαίνεσθαι* dici de iis qui sine febre insaniũt & ita *μανία* est insania sine febre. Tamen sæpe apud Galen. mania, est insania excitata à flaua bile. Mania itaque dicetur bifariam: generaliter vt extendatur ad maniam ex flaua bile, & ad melancholiam. minus generaliter de ea, quæ est à flaua bile, hoc loco dicitur de melancholica & insania à succo melancholico, vt positum sit genus pro specie. Hęc autem sententia, est exemplum transpositionis materiæ in alium locum, seu *μεταστάσεως*, idque salubriter. Nam ea materia quę in cerebro faciebat melancholiam, est conuersa ad hæmorrhoidas, & extra, vnde varices. Varix nascitur aliquando in testiculis, genis, mammis, in ventre infrà vmbilicum, mulieribus præsertim vbi multos liberos pepererunt, tamen quia magna ex parte nascitur in crure hoc modo intelligimus cum Galen. Transposita ergo materia illa crassa, cessat mania, id est, melancholia interprete Galeno.

Ratio

Ratio autem cur ita exponat est, quia hæmorrhoides & varicosæ venæ fieri solent ab humore crasso & melancholico, mista aliquando pituita crassa. Porro constat hoc ipso, quòd in melancholia prodest detrahere sanguinem è cruribus & malleolis imitatione naturæ. Constat & exemplo melancholici illius, qui dum noctu vagaretur per vias, forte vulneratus est in crure, & multo effuso sanguine, melancholia est liberatus.

SCHOLIA.

Varix in vniuersum, dilatio venarum est: propriè verò teste Hipp. libro de vlceribus, venarum in cruribus tumor, cum cutis nigrore: idque modò plenis venis in superficie modò in profundo. Causa est sanguis multus & crassus: qui non facilè cedit, sed cui contrà cedere vena cogitur, præsertim verò flatulentus, qualis melancholicus est aliquando & pituitosus, vt in his qui bibunt aquas lacustres apud Hip. lib. de aëre, locis & aquis: nascuntur varices potißimum in cruribus ob sanguinis eiusmodi grauitatem: aliquando, in ima parte ventris sub vmbilico, & circa testiculos & scrotum, atque in ipsis etiam inguinibus. Varices ergo si sponte nascantur, breuem vitam significant, vt ait Hippo. in lib. de aëre, locis & aquis. Si verò aliis morbis succedant, bono sunt. Soluunt enim gibbositatem, libro de articulis apud Hippoc. Soluunt & insaniam siue à succo melancholico, siue ab atra bile obortam: quia materiam auocant & abducunt à partibus principibus ad ignobiles. Hæmorrhoides verò eandem materiam euacuant, vt supra dictum est Aph. 17.

APHOR. XXII.

Ὁκόσα ῥήγματα ἐκ τοῦ νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, φλεβοτομία λύει.

Ruptiones quæ ex dorso ad cubitum descendunt, venæ sectio soluit.

Siue legamus ῥήγματα, id est, rupta: siue ῥεύματα, id est, fluxiones: siue ἀλγήματα, id est, dolores, omnia vera sunt. ῥῆγμα, est vbi fibræ musculis intertextæ diuelluntur & soluuntur. ῥεύματα, erunt fluxiones à cerebro in spinam & dorsum: ἀλγήματα, dolores à plenitudine sanguinei humoris, biliosi, ac flatulenti, quæ decumbit in dorsum. Quæritur, si quid diuulsum sit, aut ruptum in fibroso genere musculorum, an confert venæ sectio in cubito? Confert, quia eo modo vacuatur materia quę ἐν τῷ ῥήγματι, erat abitura in suppurationem & abscessum. Nam vbi consilium est prohibendę suppurationis in parte aliqua nobili, sæpe singulare remedium est phlebotomia. Si ῥεύματα legas confert similiter venæ sectio in fluxionibus capitis præsertim sanguineis. Si ἀλγήματα, videmus in dolore graui, præstantissimum esse remedium, venæ sectionem. Sed difficultas est cuius venæ sectio soluat morbum: an venam secabimus, ex eadem parte in quam vergit ruptum, fluxio, aut dolor? Galen. vult ita fieri, quia inquit, eò natura vergit. tamen (ne fallare) in his periculum est, ne si sanguis initio detrahatur ex eodem brachio, fiat brachij paralysis. Quare initio & dum nondum constitit fluxio præstat sanguinem mittere ex malleolis, & crure respondente ex eodem latere, aut etiam ex altero brachio opposito. At vbi constiterit

fluxio

fluxio minore cum periculo poterit secari vena eiusdem brachij.

SCHOLIA.

FLuxio omnis à quacunque causa ortum habeat, euacuanda, deriuanda atque reuellenda ab ea parte, in quam fit fluxio: ergo vel dolori, vel ruptioni, vel fluxioni ex dorso, ceruice & quandoque ex omoplatarum musculis per brachium ad cubitum descendenti, remedium præstantissimum exhibet venæ sectio, non in brachio affecto, sed à crure, aut opposito brachio.

APHOR. XXIII.

ΗΝ φόβος καὶ δυσθυμίη πολλὼ χρόνον διατελέῃ, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

SI metus atque mœstitia longo tempore perseuerent, melancholicum signum est.

GAlenus tertio de locis affectis ex Diocle multa colligit melancholiæ signa. Hippocra. tamen (vt est breuis) duobus his signis omnia collegit. Ex eodem Galen. meminisse debemus, quòd redundans in corpore sanguis crassus & melancholicus, nisi vacuetur, putrescet, & contrahet malignam quandam qualitatem, vnde febres, melancholiæ, morbi, & si serpat ad partes exteriores cancri, phagædenæ, terminthi, furunculi, &c. Quare repurgetur is sanguis vel medicamentis vel phlebotomia. Ponamus aliquem qui metuat & mœstus sit, non ex pro-

pria natura. (Quibus enim calor natiuus in corde & vitalis quoque est languidior, ij solent esse meticulosi & sæpe mœstiores) sed præter consuetudinem & sine causa manifesta, ita vt nequeat reddere rationem eius metus & mœstitiæ, quæ etiam longo tempore perseuerent: atra bilis significatur. hæc ergo sententia facit ad præcognitionem & præterea curationem, quia indicatur remedium: purgatio scilicet, phlebotomia, vitæ ratio sanguinem attenuás. Possunt tamen excitari illa duo, à causa externa adeò vt si diu perseuerent, certum sit subesse causam internam. Quum itaque causa externa iungi possit cum interna, ponamus quatuor aut quinque, quibus adferatur triste aliquod nuntium. hi omnes metu statim & mœrore percellentur. Sed aliis quidem statim euanescet is metus & mœstitia: in aliis vero (procliuioribus videlicet ad timorem & mœrorem, vtpote habentibus causam internam) diutius perseuerabunt. Aliquando sola est causa interna, propter naturam succi melancholici, qui cum putruit, edit mille miracula, vt enthousiasmum, &c. Quæritur an huiusmodi metus & mœstitia, sint à calore an à qualitate humoris melancholici? Verisimile est esse à qualitate indicibili, & malignitate quadam contracta, propter non repurgatum humorem melancholicum, vnde spectra illa, visa miranda & phantasmata. Alia ratio est quia anima nostra, cum re vera constet ex puro æthere & splendido, læditur ab obscuro spiritu & caliginoso, habétque odio tenebras. Dum ergò vapores à succo melancholico sursum attolluntur & animæ obuersantur, hæc eos grauatè fert,

indu-

inducunturque pauores & tristitiæ. Quare hęc videntur induci, & à colore succi melancholici & ab ineffabili eius qualitate.

SCHOLIA.

Timor & mœror, qui opiniones sunt mali, hic præsentis ille futuri, ad desipientiam melancholicam se habent: partim vt signum, partim vt caussa & signum pathognomicum. Vt signum quidem cum vtriusque affectus caussa interna est & nullomodo manifesta: qualis est humor melancholicus qui cerebrum obsidet, vel quod fit sæpius, cor primum, quod est origo perturbationum animi, inde verò cerebrum qui mentem trahet in consensum. Is enim humor, veluti externæ tenebræ omnibus pauorem inducunt, nisi vel audaces admodum, vel philosophiæ præceptis instructi confirmatique fuerint. ita, colore suo atro & tenebris simili timorem parit & mœrorem, multaque eiusmodi falsa animo repræsentat, quæ tamen vera ob facultatis ratiocinatricis deprauationem reputantur. Nam & humores & partium temperamenta animi actiones mutant. Calor autem niger humoris melancholici id præstat, non quòd qualitas sit actiua, aut quòd priuatio (vt tenebræ) imprimat in visum: aut calor, non temperamentum, mores variet, vt Galeno obiicit Auerroes: sed quia ex temperamento tum humorum, tum partiũ solidarum consequitur: temperamentum verò humoris non solum prima qualitate, sed secunda, vt splendore, vel obscuritate, functionibus animi confert. Sic sanguis lætitiam inducit, melãcholicus humor, metum. Dum enim animalis spiritus simul cum cerebri substantia nigrore inficitur, fit, vt speciem quamlibet externam horridè recipiat, & eum mœrore, non secus quàm si triste esset, quod recipitur: quasi animus è puro æthere, splendidoque spiritu gaudeat, im-

puro ac tenebricoso lædatur. Quod si permiscetur sanguis per interualla lætitiæ signa eduntur: interdumque dum sanguis vritur, quia magis quàm ante splendet, spes animo, vigor & alacritas oboriuntur: eademque ratione, incalescente humore melancholico, profusi interdum risus eduntur: rarò tamen & mox refugit (ait ille) sanguis metu, reditque sollicita suspicio. Metus ergo & mœror signa sunt certissima, eaque pathegmonica melancholiæ, quando manifesta adest caussa & occasio euidens, quæ timorem & mœrorem verè possit inducere: quæ si diutius quàm pro causæ ratione perseuerent, cerebri temperamentum immutant, indeque melancholicum inferunt & significant: Generant enim & in circuitu sese iuuant & augent, timor, mœror, & melancholiæ. Nam melancholia infert timorem & mœrorem, & hæc duo generant melancholiam, quamuis à causa euidenti ortum habeant. vnaquæque tamen earum effectum sibi debitum producit, citius aut tardius pro ratione causæ generantis, quæ vel valida est aut imbecilla, & pro corporis præparatione. alij enim in timorem ac mœrorem promptius incidunt, alij difficilius. Parat autem ad hæc non parum pusillanimitas & cordis languor, qualis est in pueris aut mulieribus.

APHOR. XXIIII.

ΕΝτέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

SI quod gracile intestinum persectum sit, non coalescit.

HIc Aphorismus est pars Apho. 18. huius lib. quare ex Galeni sententia potest hinc expungi.

APHOR.

APHOR. XXV.

Ἐρυσιπέλας, ἔξωθεν μὲν εἴσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

ERysipelas foris intrò conuerti, malum: intus verò foras existere, bonum.

PArticulare est exemplum, quod tamen generalius licet intelligere. Partes externæ ſunt ignobiliores internis, infimæ ſuperioribus. Optima itaque tráſmutatio eſt materiæ aut morbi à partibus internis ad externas, & à ſummis ad infimas. Ob id docet experientia in eryſipelate non eſſe repellendum valdè refriger. ſed (initio præſertim) vtendum eſſe potius temperantibus, vt aqueis & frigidis.

SCHOLIA.

QVemadmodum à nobili parte ad ignobiliorem decubitus materiæ laudatur: ita ab ignobili ad nobiliorem recurſus vel doloris, vel alterius mali, in malis habendus: At partes ſuperiores ſunt nobiliores inferioribus, & interiores exterioribus. Ergo humorum tranſlatio quæ fit ad exteriora relictis interioribus ſalutaris eſt, vt ſignum, & cauſa: ſiquidem & naturæ robur, victoriam, atque rectam rationem ſignificat, & partes principes à morbo liberat. Contrà fit in conuerſione humorum ab exterioribus ad interiora. Cuius ſalubris & inſalubris tranſlationis exemplum hic proponitur in eryſipelate: nã materiæ decubitus ad cutẽ nullo in viſceribus ſuperſtite foco mediocris naturæ dominatus ſupra materiam ſignũ eſt, vt excrẽtio perfecta: ita vt præſtaret interiorem materiã per aluũ & vrinas ferri, dũmodò ſine moleſtia naturæ fieret, quàm ad cutim transferri.

At inquies, cur igitur in Erysipelate faciei & pectoris, non solum purgamus, sanguinem mittimus, sed etiam frigida atque humida admouemus? Quòd enim ad purgationem attinet, stante fluxione, ea non videtur commoda, quod naturæ motum aliò cõuertat, quod materia adhuc cruda sit nec viæ satis expeditæ ac patentes. Sanguinis quoque missio à superficie ad intima, corporis materiam trahit, admota quoque frigida intrò repellunt ab externis. Præstat ergo, inquies, sumptis intus refrigerantibus atque humectãtibus vt sero lactis, iulepis, apohematibus hanc vim habentibus temperare sanguinis ac bilis feruorem, forisque admotis cucurbitulis cum profundo scarificatu educere quod sub cute negotium facessit, quàm supradictis remediis vti. Reuera, reuocatio materiæ ab exterioribus ad interiora difficilis ac molesta est per medicamenta, sed hæc quæ instituitur in erysipelate nõ tam ad coniunctæ, quàm ad antecedentis materiæ euacuationem suscipitur. Accedit huc, quòd ea retractio humoris non minus bonis ægri rebus fieri hic potest, quàm ea quæ naturæ ductu fit: exempli gratia in parotidibus intrò recurrentibus, in quo recursu persæpe omnia symptomata mitiora redduntur, quod nimirum insignis consequatur vacuatio per aluum & vrinas: missio quoque sanguinis, non tam reuocat sanguinem ad intima quàm refrigerat: neque tam frigidis & humidis in erysipelate vtimur, vt repellamus quàm vt temperemus: adde quod repellentium vsus reformidandus in morbis malignis, natura debili, & materia tum acri tum copiosa, cum viscerum incendio coniuncta: item in inflammatione pulmonum pleuræ, & thoracis, quod repulsus sanguis pulmonis plenitudinem augeat.

APHOR. XXVI.

OΚόσοισι ἐκ τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνονται, παρακοπὴ λύει.

Qui-

QVibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.

QVibus in ardentibus febribus. Hæc ſententia dubia eſt, ob id exiſtimauit Gal. eſſe interiectam. Quidam ſic intelligendam dicunt: Quod ſi ſit febris ardens & ſuccedat tremor, ceſſabit febris. Si ſuperueniat delirium, ſoluet tremorem & febrem: quod tamẽ falſum eſt. Nam 3. Epid. Pythioni igne, id eſt, febre ardente correpto, primis ſtatim diebus obortus eſt tremor & delirium, neque tamen tremore quieuit febris. neque delirio tremor; neque ſimul his duobus febris ardens. Præterea non eſt veriſimile, quòd in febre ardẽte tota materia incluſa ſit venis & arteriis, & ad neruos transferatur, atque ita à tremore & delirio ſedetur febris. Verũ eſt, quòd in febre ardente excitentur tremores. Sed pernicioſum eſt. Tum autẽ ſpectare debemus an excitentur initio (vt Pythioni accidit) an progreſſo morbo, & poſt initia, vt in ſtatibus aliquando, & aliquando ſub mortem, quod eſt initium conuulſionis quam ſequatur mors. Difficultas eſt, an tremor ille ſit lethalis. Poteſt eſſe. Nam, ſi circa initia contremiſcat æger propter exolutas vires (quod tamen raro fit) lethale eſt. Si tremor ob multitudinem materiæ aggrauantis neruos, non eſt lethale. Ac, quia circa initia morborum multis de cauſis poteſt eſſe proſtrata virtus; vbi ad ægrum acceſſerimus, rationem inibimus vnde poteſt eſſe illa virium imbecillitas: interrogabimuſque, an præceſſerit longa vigilia, longus labor, fames longa, immoderata venus. Si neque venus, nec vlla alia cauſa præceſſerit, oportet ægrum imbecillum eſſe ob multitudinem materiæ, quæ neruos occupat

& naturam ipſam aggrauat: & tum detracto ſanguinē reſurgit natura, & reuiuiſcit pulſus antea lāguidus. At tremor à vehementia & malignitate morbi, aut à cauſis illis externis lethalis eſt. Quòd ſi verò, poſt initia tremat æger, ſignū eſt quod vis mottrix eſt infirma, eſtque principium conuulſionis, reſiccatis videlicet neruis (vnde etiam dicitur is tremor σπασμώδης) & multa tum ſalutis eſt ſpes. Itaque non debemus expectare, vt à tremore ſemper ſoluatur febris ardens. In eiuſmodi igitur febribus ardentibus, tremores circa initia indicant neruoſum genus grauari, vel qualitate vel quantitate materiæ (vt diximus:) ita neruoſorum affectu communicato ipſi principio, hoc eſt, cerebro, fit delirium. Tremor tamen & delirium non ſemper ſedant febrem ardentem, neque ſoluunt ſemper.

SCHOLIA.

QVod in vno aut paucis vidit, quaſi vniuerſale ſcripſit eſtque exemplum potius tranſlationis quàm ſolutionis morbi. non enim ſoluitur morbus qui in grauiorem tranſmutatur: aut qui à parte ignobili ad nobilem tranſit: hoc fit, cum deliriū ſoluit tremores in ardoribus: traducitur enim humor bilioſus è venis in neruos, & à neruis in cerebrum. Proinde in febribus ardentibus, tremorem delirium fere excipit ad perniciem ægri: vide tamen, an humor bilioſus qui calidus ac tenuis eſt, tremorem excitare poßit. Tremor enim à frigida cauſa meatus infarciente ac ſpiritum intercipiente fieri ſolet. Sic enim Galeno, duæ tremoris cauſæ: vna obſtructio neruorum à ſuccis multis, lentis, craßis: altera facultatis motricis imbecillitas ex frigida intemperie contracta. At in febre ardente, duæ illæ cauſæ conſiſtere nequeunt. An ergo tremor hic non verus, ſed potius palpitatio ceu motus ali-

aliquis tremulus intelligendus? qui in febribus ardentibus excitatur à vaporibus acribus sursum continuo ascendentibus neruorum principia vellicantibus, ipsisque neruis à se vapores istos expellere conantibus: in quo conatu nerui tremulo motu concutiuntur, dum excutiant vapores illos sibi noxios: quos si in meninges substantiamque cerebri excussérint, delirium suboritur, cessatque tremor, qui in delirium degenerat per translationem vaporis acris.

APHOR. XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου καὶ τοῦ ὕδατος ἀθρόου, πάντας ἀπόλλυνται.

QVicunque empyi, aut hydropici vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim affluxerint, omnino moriuntur.

MAgna vis est huius sententiæ: neq; solum debet intelligi in suppuratis & hydropicis, sed etiá in omni magno abscessu, siue interior sit, siue exterior, & maximè vbi suspicamur magnas esse in parte & multas arterias ac venas. Vt in liene (qui multas habet arterias ac venas) si quis abscessus rumpatur, periculum est ne statim moriatur ęger. Nam pus in abscessu diutius retentũ erodit venas & arterias, quibus disruptis effluit & euanescit vnà cum pure multus spiritus vitalis: vnde animi deliquiũ ac syncope & hinc mors sępe intra duas horas. Item fit in partibus omnibus quæ multis ac magnis præditæ sunt arteriis ac venis. Cęterũ (vt veniam³ ad sentẽtiá Hip. ipse ἐμπύους vocare solet quibus effusum est pus in spatium thoracis. Accidit aliquando, vt pus illud non repurgetur in 40. diebus ab eo die, à quo facta est ruptio. Post illud itaque tempus mora longiore pulmones erodit & tabem

facit. Sic (vt & pus) aqua hydropicorum contrahit malignitatẽ quandam & putreſcit, & putrefacta corrumpit partes vicinas. Hinc fit, vt iis mortuis reperias aquam lixiuio ſimilem, omentum putre, viſcera veluti ſyderata & καρκινώδη. Ob id rectè præcipit Hipp. vbi agitur de vſtione & ſectione hydropicorum aut ſuppuratorum, animaduertendum eſſe, vt non confeſtim ſed paulatim aquam vel pus vacuemus: hoc eſt, oportet primùm facere viam aperta cute ſcalpello, inciſorio, vel cauterio prẹſertim potentiali quod tutius eſt, & minorem infert dolorem: deinde habendum ſcalpellum acuteatum, vt fiat via anguſtior materiæ, hoc eſt, puri aut aquæ: quo peracto inducatur linamentũ è ligno crudo, quo ita paulatim educatur pus aut aqua. Sed hodie rectius fit, & tutius. Habemus enim cánulas quaſdam quas immittimus. Hiſque apertis (vt in cantharis illis ſtanneis fit) tantum educitur aquæ, quantum volumus. Oportet autem ſemel in die aquá detrahere, quantum vires ſuſtinere poterunt, & ita ſingulis diebus faciemus vſque ad 12. diem. Exactis 12. diebus, die 13. ſi quid videbitur reliquum, totum ſimul poterit extrahi, aut certè, ſi viribus metuis magna pars. Poſt 13. diem, ſi quid regenẹrabitur eo modo oportebit extrahẹre paulatim. Sed interim vti ratione vitæ quæ ſiccet reliquum, & remediis quę ſiccent, ſimulque erunt fouendæ vires ægri. Sed ſequitúrne, peractis his omnibus quæ ex arte ſunt, ſeruari debere ægrum? minimè verò, quia oportet ſecare aut vrere nondum confectis viribus ægri. Item ſine febre: aut ſi ex febre laboret, id faciendum eſt in intermiſſione vel remiſſione. Deinde id fiat priuſquá aqua aut pus putreſcát & viſcera corrũpant. Prætereà nõ eſt expectáda cachexia. Si quis igitur accerſatur ad ſuppuratos

& hy-

& hydropicos, oportet primum ſcire an ſit vrendũ, an ſecãdũ, necne. Si hydropicus iam inciderit in cachexiã aut tabem, ſi vires ſint languidiores, ſi febris adeſt, cõiuncta præſertim cachexia, vel infirmis viribus: ſi præterea humor iam eſt putrefactus vt affecta ſint viſcera, nihil eſt tentandum: ſed totum Deo committendum. Fingamus iſta non adeſſe, tum ſecabimus vti diximus. Sed ante ſectionem & vſturam Hippocrates inſtituit multum lac aut alimentum aliquod boni ſucci. Quæritur an in aqua inter cutem ſeu leucophlegmatia propriè dicta ſit ſecandum aut vſtulandum aliis locis quàm in aſcite? In aqua inter cutem ſecare oportet, aut vrere in parte interiore tibiæ 4. digitis ſupra malleolos, ſecare oportet crura: aliquando in brachio ſupra manum, &c. In aſcite verò in ventre fere ſub vmbilico recta linea ducta aut etiam ilibus (qua præſertim parte minus eſt carnis fere inter vmbilicum & à coxa loco decliui. Iam in ſuppuratis, aiunt nonnulli non eſſe perforandam tunicam ſuccingentem coſtas, quòd ij poſtea vel moriantur, vel viuant cum fiſtula. Poteſt tamen confodi (alioqui cũ ſit craſſior non poſſet effluere pus) ita vt neque moriantur, neque (ſi rectè & diligenter cures) remaneat fiſtula. Vidimus duos, quorum alter aperto thorace interiit: alter vixit cum fiſtula. Poterimus ergo in his vti primum veſicationibus: deinde cauteriis potentialibus: tum ſi ea non ſufficiant, veniemus ad actualia. In quibus primo (Exempli gratia) poterit eſſe vſus ſpongiæ, quæ igni candeſcat, aut etiam ſub eis vel (vt alicubi facit Hippo.) fungorum. Poſtremo vſurpabimus cauteria metallorum. Poſt veniemus (ſi opus eſt) ad ἀναραμυντικούς. Adhibẽtur autem cauteria in ſuppu-

tatis duplici ratione, tũ, vt diuertatur fluxio à capite in thoracem &pulmones: tum, vt vacuetur materia in thorace conclusa. Quarè hîc vremus aut secabimus sub mento, sub mammis, sub scapulis, vt materia per vias apertas defluat. In summa secandum & vrẽdum ex consilio Hippocratis, loco maximè infimo & decliui vbi sentitur strepitus aquæ aut puris. Verũ quia fieri potest vt pus vel aqua (est enim aliquando hydrops thoracis) sit in alio, & alio loco, quæritur an inter costas, in costis ipsis perfodere oporteat. Est locus apud Hippocratem in libro de internis affect. vbi Terebra aperit os costæ, quod mirum est & alienũ ab hac ætate. Quocirca nonnulli volunt thoracem aperiri inter 3. & 4. costas: alij inter 4. & 5. alij inter 5. & 6. melius sane multo est inter 4. & 5. costam qui locus est magis carne vacuus, minusque habet periculi. Ibidem videas cauitatem quandam in præpinguibus, & medium quoddam interstitium inter extremitates obliquorum musculorum, epigastrij & rectorum.

SCHOLIA.

NOn sunt secandi aut vrendi omnes empyi aut hydropici, sed qui alijs remedijs quantumuis generosis curari non potuerunt: Extremis enim morbis extrema remedia. Sectio autem & vstio, extrema hic sunt remedia. In quibus vt & in omnibus alijs insignibus euacuationibus ea seruanda cautio, ne confertim pus aut aqua effluat, sed sensim & per interualla: Periculosa enim omnis quæ fit confertim vacuatio, quod ex ea animi deliquium & virium iactura sequantur, quæ postea facilè restitui non poßint, multo spiritu ab osculis arteriarum quæ adaperta sunt, ob magnam distensionem, cum pure aut aqua excreto: quòd etiam si qui malo vtuntur succo per purgationes exoluuntur, multo ma-

gis

gis qui pure aut aqua putri abundant, facilius enim natura vitium quàm inopiam patitur, nam inopia nullo modo recreari potest. Sic enim videas tempore multa caritatis & inopiæ rerum, homines facilius vitiosum ferre victum quàm inopiam. adde quod aëris paulò frigidioris ingressus in locũ calidum factum vacuum, per puris aut aquæ excretionem immodicam, vapores putres in cor & arterias repellit: vnde deliquium animi viriumque infirmitas suboritur. Sic enim qui ex locis repentibus frigidissimas specus subeunt facillimè exoluuntur. Qua autem parte sectio aut vstio facienda sit tum in suppuratis tum in hydropicis vide apud Paulum Æginetam cap.50.lib.6. & apud Paræum nostrum lib.2. de tumoribus præter naturam.

APHOR. XXVIII.

ΕΝνοῦχοι οὐ ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ γίνονται.

EVnuchi podagra non laborant nec calui fiunt.

EVnuchi castrati dicũtur propriè quibus olim collidebantur digitis testiculi, ne gignerent: & ij potissimum reginis & prædiuitibus mulieribus in deliciis erant. Dicuntur etiam Eunuchi qui nati sunt sine testiculis, vel quibus ante pubertatem testiculi sunt exsecti, & aliquando totus coles. De quo genere Eunuchorum hîc loquitur, non de collisis. Hęc sentẽtia falsa est, ob id Gal. excusat Hippoc. Nam, inquit, tempore Hip. Eunuchi podagra nõ laborabãt propterea quod non vtebantur ocio, venere & intemperato vini vsu acrioris & fortioris. Nũc cum contra omnia fiãt, nihil mirum eos podagrá quoque incurrere. Ociũ enim multa recremẽta colligit in corpore. Vinũ robustius (tenuius maximè) neruos calefacit, mollit,

debilioréque reddit. Venus magnam partem seminalis materiæ, qua nerui nutriuntur, subtrahit. Alimento ergo destituti nerui resiccantur, debilitantur, vt facilè recipiāt fluxiones humorum, quos adhuc crudos cum non cōcoquant, replentur excrementis vnde podagra. Et eam ob causam veteres finxerunt Bacchum & venerem esse podagræ parentes, quòd nasci soleat ex intemperante victu ac luxu & immodico coitu. Quin etiam Eunuchi nō caluescunt. Caluities fit propter inopiam alimenti seu propter resiccationem materiæ pilorum, & nimiam raritatem cutis. Gignuntur enim pili à mediocri humiditate, & mediocri raritate cutis. Atqui Eunuchi (cum ob testium exsectionem redditi sint mulieribus similes) multam habent humiditatem: densiore quoque sunt cute. Quare nō mirum est si non caluescunt. Eadem autem ratione efficiuntur calui anteriore parte capitis: citius quàm posteriore, quia in syncipite (quod rarum est) minus cuti firmiter hærent, in occipite densiore pili altius & firmius radices agunt.

SCHOLIA.

Hoc pronunciatum, potius Hippocratis suaque ætatis & memoriæ experientia, quàm vlla ratione constat. Nam Eunuchos, mulieres & pueros videre licet, qui podagra laborent & calui fiant.

APHOR. XXIX.

Γυνὴ οὐ ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτέῃ ἐκλίπῃ.

MVlier podagrâ non laborat, ni ipsam menstrua defecerint.

HÆc quoque sententia vera fuit seculo Hippocr. Postea verò conuersa mulierum vita ad luxum & libidinem, eæ cœperunt podagra laborare, antequam menses deficerent. Ob id Seneca in quadam epistola inuehitur in mulieres Romanas, quòd sua vitę ratione immoderata & intemperante fecerint Hippoc. mendacem. *Nisi menstrua deficiant* aut pauciora fluant. Nunc mulieres experiuntur eiusmodi dolores, & antequam deficiant menses, & cum parcè fluunt & cum mediocriter.

SCHOLIA.

MAgnum mulieri aduersus morbos omnes præsidium, menstruorum excretio legitima: qua efficit vt mulier minus laboret podagra, quàm vir.

APHOR. XXX.

Παῖς οὐ ποδαγρειᾷ πρὸ τοῦ ἀφροδισιασμοῦ.

PVer podagra non laborat ante veneris vsum.

NIsi hæreditarius sit morbus. Vidimus enim etiã natos tantum decem annos laborasse. Tempore Hip. pueri non cõflictabantur podagra ante vsum veneris. Nunc verò conflictantur, fortasse quia contraxerunt morbum à parentibus, vel quia cælum hoc gallicum diuersum est à Coo. In vsu veneris, & in pubertate fit commotio totius naturæ, & pars seminalis

incipit commoueri, ita vt ſiant multæ paſſiones naturæ. Hinc aliquando fit defluxio ad articulos (præſertim ſi ſint imbecilliores) vnde arthritici morbi & podagra.

SCHOLIA.

QVum in pueris & Eunuchis omnes podagræ cauſæ conuenire poſſint præter coitum, videtur Hipp. maximam generationis podagræ partem veneri referre acceptam.

APHOR. XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λουτρὸν, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη ἢ φαρμακείη λύει.

OCulorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum aut phlebotomia, aut purgatio ſoluit.

HÆc ſententia pertinet ad curationem. Hip. hoc non ſolū loco eius meminit, ſed & multis in locis. Sic. Gal. vt li. 6. ſimpl. cap. de abrotano. lib. 3. meth. med. & c. de different. feb. vbi etiam Hip. excuſat, quòd reprehendatur à multis, quia ſine diſtinctione ſcripſerit. Ex horum numero eſt Celſus, quia, inquit, Hippo. non annotauit cauſas, neq; remedia diſtinxit. Supereſt ſcire quomodo remedia diſtinguamus. Celſus tria tātum enumerat, venæ ſectionem, balneū, & medicamētum. Oribaſius quatuor, non enim apud eum legitur πυρίη fomentum. Gal. tamen agnoſcit: & rectè. Nunc ſciendum quomodo & quando vti liceat vino meraciore in doloribus oculorum. Priuſquam vtamur vino, diligenter animaduertere oportet, an corpus egeat

purgatione, an phlebotomia. Perpetuo enim purgandum est corpus, si sit cacochymum. Si plethoricum, adhibenda venæ sectio. Pòst, habebimus rationem capitis, quia fortasse calidius est: & attrahit excrementa à reliquo corpore. Si intelligamus plenum esse caput, detrahetur sanguis è cephalica. Ponamus non esse plethoricum, aut cacochymum corpus, caput non abundare excremẽtis, si venulę oculorum fuerint repletæ crasso & pituitoso humore, ita vt turgeant, vinum instituemus. Nam si vino vtaris incommodè & in corporis aut capitis plenitudine sanguinea vel phlegmatica, quum illud humores cõmoueat, periculum est, ne inducatur vel apoplexia, vel febris ardens, vel tabes, &c. Sed quod vinum præscribemus? quod sit substantia tenue, colore giluum seu clarum (quale Narbonense) odorum, & ætate antiquum, & in summa sua vi, & quod vetustate non fugerit. Hoc vinum calefacit, extenuat & discutit crassam illam materiam. Veteres enim existimabant omnia senescere præter vinum, & idem ætate reddi calidius ac validius, quod tamen nostratibus non accidit. Iam oportet vinum illud bibere amplo vase vt patera, quia vbi sic bibitur oculi in vas inhiant, simulque quodammodo absorbent & concipiunt vaporem vini, vt discutiatur crassus ille humor. Ob id, iis qui laborant cruditate oculorum, imperamus vt bibant ex vasis amplis. Non satis est. Debet propinari vinum magna quantitate, ita vt oculis excutiantur lachrymæ. Alia dubitatio est (quod hîc scripsit Hippocrates; *Meri potio.*) an debeat dilui vinum nec ne? Aëtius putat diluendum esse ei, qui consueuit: sed minus quàm pro consuetudine, & præterea affundit aquam calidam vt citius penetret. At non assuetis vino diluto non putat diluendum

esse. His cognitis sciendum quando dandum sit vinũ an in ieiunio? an permistum aliis cibis? omnes ferè exhibent in ieiunio. Sed in Ep. interdicitur vinum ieiunis, qui præsertim fuerint capite imbecillo. Itaque dabitur in ieiunio ei qui capite firmo fuerit: cum aliis cibis ei qui infirmo. Gal. & alij veteres medici dabant à balneo: sed id propter consuetudinem balneorum. *Balneum*. Hoc conuenit similiter habita prius ratione corporis & capitis. Sed vbi ita crassa pituita inhæserit oculis præparata prius fomentis materia conueniet balneum. Alias hoc maximè conuenit vbi acris & tenuis est humor. item in œdematosis tumoribus cum Aëtio. Vt in acribus & biliosis cum Gal. *πυρίης* porro nomine intelligit Hipp. omnem externam calefactionem, siue fiat igne, siue balneis, siue linteolis, siue suffimentis, siue spongiis. Hic agit præsertim de fotu qui fit molli spongia (vt explicat Gal. 6. Epid. imbuta aqua calida. Hodie tamen vti possumus fomentis è decocto chamæmeli, meliloti, maluæ, bismaluæ, aliquando (vbi calor est) ex decocto psyllij, Gal. magis probat spongias quàm sacculos è psyllio, vbi calor est, ex violio, rosis, &c. Debemus autem fouere oculos longè à cibo bis aut ter in die, aut etiam sępius pro magnitudine doloris. Iam vero venę sectio conuenit in redundantia sanguinis: medicamentum in cacochymia. Præterea dicebat ante, *Lippientem* alui profluuio capi bonum. Quare imitatione naturæ si sit oculorum dolor à bile acri aut pituita vel crassa, vel salsa, non incommodum erit purgare per deiectiones: & asserit Galen. se multos ophthalmicos curasse sola purgatione.

SCHOLIA.

QVod pro ratione caussæ instituenda sit curatio in omni morborum atque symptomatum genere, oculorũ dolentium exemplo ostenditur. Variæ enim sunt oculorum dolentium causæ: quibus singulis sua ac propria remedia adhibenda sunt. Caussa antecedens primum amolienda, quæ si sanguis fuerit, mißione sanguinis: si vitiosus aliquis humor, purgante medicamento ducenda erit. Caussa verò coniuncta deturbanda admotis, meri quidem potione, si crassus humor oculos obsederit: vinum enim fuluum, tenue, antiquum, odoratum attenuabit & discutiet. Balneo, si vapor aut fumus aliquis molestiam fecerit, fomento, si tenuis, acris ac mordax humor oculos fatigarit, quale esse poterit fomentum ex fœnugræco. Est aliquando vbi omnia ista remedia, aliquando duo, aliquando plura his, oculis dolentibus necessaria sunt. Sed hæc ab Hippocrate tanquam potissima posita sunt.

APHOR. XXXII.

Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

BAlbi longo alui profluuio maximè corripiuntur.

GAl. meminit in commentar. eorum quos vocant τραυλοὺς καὶ ψελλούς. Supereſt ſcire cauſam balbutiei. conſtituemus itaque duplicem motum linguę ad ſermonem neceſſarium. Primum oportet liberum eſſe motum linguæ vſque ad dentes primores quo illic firmetur lingua, & rectè efferantur voces, quę habent T. & R. Deinde in motione oportet reflecti linguam ad palatũ. Cum quis ergo balbutit, ſpectemus an motus vterque liber ſit. Quidam habẽt linguam breuiorem

ita vt non poſſit extendi ad dentes vſque. Aliis linguã ſatis longa eſt, ſed dentes anteriores exciderunt. Alij habent dentes eiuſmodi minus promotos in partem anteriorem vt non poſſit illis inniti lingua. Nonnullis (vt τοῖς φοξοῖς) minus eſt connexum palatum, ob id etiam ſi reflectitur lingua, nequit tamen ipſum palatũ contingere. Fingamus linguam iuſta eſſe magnitudine, & dentes & palatum rectè ſe habere, aduertamus ad membranam quam frenum linguæ vocant, Gal. *le filet*. Nam hoc filum ita conſtrictum eſt, vt prohibeatur motus linguæ, & quia ſæpe in vinculo illo lingua recuruatur, & ob id dicuntur ἀγχίγλωσσοι. His examinatis fit aliquando, vt muſculi linguæ laborent, nerui ſimiliter & tum facultas, quæ linguam mouet, abolita eſt, vt in paralyſi. Accedit his quod imbecillitas linguæ proficiſcitur, aliquando ab intemperie ſicca, vt in Epid. in febribus ardentibus. In naturali tamen habitu (ait Gal.) non poteſt eſſe tanta ſiccitas, vt inde ſequatur balbuties. Ad hæc nimia humiditas & mollities linguæ balbos facit, vt in pueris videre eſt: Sic balbutiunt ebrij, quia iis & cerebrum & lingua ſunt imbibita multa humiditate. Quam etiam ob cauſam minus articulatè loquimur cælo pluuioſo, humido, nebuloſo, quàm ſicco & ſereno. Balbi itaque capiuntur aliquando alui profluuio, eoque diuturno. Ratio eſt quia ſunt cerebro, lingua & natura humidioribus & mollioribus: & ob id etiam ventriculo humidiore: vnde mouetur diarrhœa, quæ diutius perſeuerat. Non tamen neceſſe eſt omnem balbutiem eſſe ab humidiore cerebro, & lingua & aliis ſupra memoratis, quippe cum alicubi aſſerat Gal. eſſe aliquando balbos ab immodica bile & ira.

SCHO-

SCHOLIA.

TRia sunt linguæ in edendo sermone impedimenta præcipua, τρανλότης, Blæsitas, in qua certa quædam literæ pronunciatur difficulter, L.R.K. ψελλότης, Balbuties in qua litera aut syllaba pronunciando præteritur, ἰσχνοφωνία, ceu μογιλαλία, Hæsitantia, in qua lingua titubat & inter loquendum hæret, nec syllabam syllabæ præpoperè connectere potest. Quæ tria linguæ impedimenta videtur intelligere Hipp. nomine τρανλότης. Nascuntur hæc, aut à nimia breuitate linguæ, aut à vinculorum, vel membranæ linguæ, subiacentis adstrictione nimia: quod fit sæpius, vel intemperie sicca, frigore, ira concitatiore, clamore, calore, maximè verò ab imbecillitate linguæ ob intemperiem humidam quæ eam molliorem reddit, vt in quadam paralysi. Talis autem humida intemperies, vel est linguæ naturalis, vel ab humido cerebro manat: ferè autem quibus cerebrum & lingua humescunt iisdem aluus humescit. Nam eadem est membrana quæ & linguam & œsaphum & ventriculum inuestit.

APHOR. XXXIII.

OI ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

QVi acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt.

ACidus ructus fit propter frigiditatem ventriculi: propter alimenta frigidiora: propter pituitosum humoré in ventriculo redūdanté: in summa fit ab imbecilliore & à vehementiore κνισσώδης, i. nidorulentus. Ergo sententia est, quod natura humidi ac pituitosi

rarò corripiuntur pleuritide. Nam, illa pituita vel salsa est, vel crassa & viscida. Si salsa, irritabit aluum ad excretionem. Si crassa, non poterit penetrare densitatem membranæ succingentis. Attamen hodie aliter experimur. Quotquot enim à pleuritide hîc corripiuntur à pituita corripiuntur. Cuius rei argumentũ est, quòd sputa sæpius sunt alba & spumosa, etiam si dicat Gal. rarò apparere huiusmodi sputa. Sed ita erat expertus. Hîc autẽ solent nasci pituitosæ pleuritides ob vini calidioris & fortioris vsum maximè, & præterea densata cute à frigore. Calor enim tum internus, tum à vino materiam illam crassam attenuat & commouet: ea iã attenuata decumbit in partes imbecilles, & in tunicã succingentem, quam sua tenuitate facilè subit.

SCHOLIA.

Qui non tantum ventriculo, sed & vniuerso propemodum corpore frigidi sunt, ij quoque pituitosi. At pituitosi rarò pleuritide diuexantur. Licet enim pleuritis ex omni humorum genere excitari posit, quod ostendit sputum spumosum, flauum, rubrum, subnigrum: tamen pituita rarò pleuritidem committit, quòd ea crassior sit, quàm vt pleuram densam alioquin membranam subire posit.

APHOR. XXXIIII.

Ὁκόσοι φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται, ὁκόσοισι δ' αὖ φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

Qui calui fiunt iis varices magni non fiunt, quibus verò caluis existentibus varices superueniunt, iis rursus capillati fiunt.

Non:

NOnnulli volunt Hippo. abuſum fuiſſe vocabulo φαλακρὸι (quia φαλάκρωσις eſt incurabilis) & nomine φαλακρώσεως volunt intelligi μαδάρωσιν, id eſt, profluuium capillorũ: quod quidẽ curatur, vt videre licet in conualeſcentibus. Veriſimile tamen eſt Hipp. hoc aliquando obſeruaſſe & Ariſto. lib. de hiſto. anim. ſcribit quibuſdam caluis, quum ortę eſſent varices pilum repullulaſſe. Verum hic caſus eſt eorum quæ raro fiũt, quia certum eſt caluitium eſſe inſanabile, niſi factum ſit à vitio humorum. Si enim factum ſit humorum vitio, & ij conuerſi fuerint ad crura & tibias, vt fiant magnæ varices, poterit pilus renaſci. Sed id fit cum incipiunt caluere, inquit Ariſt. Ergo veritas hæc eſt, quòd ſi propter aliquod vitium alimenti defluant pili & fiant interim varices, hæmorrhoides & ſimiles reuulſiones, regenerabitur pilus. In φαλακρώσει verò & caluitio propriè appellato ab inopia alimenti, nihil efficiet vt renaſcantur pili.

SCHOLIA.

Caluities, vel potius pilorum defluuium, quod non finem, ſed per initia, aut progreſſum morborum primaria ratione contingit: non ob inopiam alimenti aut eiuſdem malitiam, ſed ob humorem, potiſsimum melancholicorum ſub cute radices pilorum corrumpentium, impuritate genitum, ſi quando in capite ſuboriatur, à magnis varicum crura infeſtantium tumoribus liberat: tranſlatis nimirum humoribus melancholicis è cruribus in caput. Contrà, ſi pilorum defluuio ſuperueniant varices, cute à ſuccis prauis alio tranſlatis expurgata, liberant à pilorum defluuio, pilique vt antea renaſcentur.

APHOR. XXXV.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι βὴξ ἐπιγινομένη, κακόν.

Hydropicis tußis si superueniat, malum.

INter indicia mortis imminentis hydropicis, est illud, vt qui antea non tussiebant iam tussiant. Possunt tussire initiò leui tussi, vt in hydrope nato vitio hepatis durioris: quia opprimitur diaphragma, aut deorsum trahitur. Quum tamen sub finem morbi tussiunt, indicium est bronchia pulmonis impleri aquis, quæ quidem ipsos hydropicos tandem suffocant. Sed antè laborant magna spirandi difficultate. Dicuntur autem ἐπιγινόμενα quæ adauctæ affectionis ratione superueniunt, vt sub finem hydropis tussis, quæ mala est & lethalis.

SCHOLIA.

Tußis hydropi superueniens signum est ἐπιγένημα, perniciosißimum. Tußis autem in hydrope triplex obseruatur: vna est per accidens à destillatione è cerebro cum hydrope complicata, è qua multa repurgantur: hæc, cum symptoma sit alterius morbi, nec hydropem, nec hydropis malignitatem indicet, hydropi perniciosa non est. Altera, est vitiosi hepatis nota & hydropis ab hepate propria, sicca quidem eà non humida vt prior, & tußicula, aut verius propensio, vel irritamentum ad tußiendum quàm vera tußis. nulla enim est angustia vera & propria pulmonis, sed oppreßio à tumente iecore, vel κατὰ τὸ ῥέπον. Tumor enim septo incumbens, pulmoni parit angustiæ veræ similem affectionem: grauitas verò deorsum inclinans languente viscere

viſcere; aut tuberculo oppreſſo per fibras quaſdam ſeptum cui iecur alligatur, deorſum reuellit, & hoc membranas quæ thoracem interiorem comprehendunt: ex quo ſpiritalibus contractis ſiccæ tuſſes, quæ diu non detinent, licet ſemper moleſtæ ſint: quod ægri vix dum tußire aggreßi, conquieſcant, quia nihil effatu dignum expuunt, niſi quantum ſeroſi tenuiſque humoris ex vaſis ſeroſum ſanguinem continentibus in aſperam arteriam, ſudoris inſtar, exprimitur. Tertia tuſſis, hydropis deſperati ἐπιγένημα eſt, vndecunque ortus ſit: nec tam tuſſicula aut ad tuſſiendum propenſio ſed vera, vehemens at difficilis tuſſis à materia contenta in pulmone, quæ vi morbi & præ copia à capacitate ventris cæcis ductibus eo regurgitat, & præſidia vitæ ac ſpiritales partes expugnat. Hæc tuſſis poſtrema eſt de qua hic ſit ſermo, & Aph. 47. lib. 7. vide in eundem ſcholia.

APHOR. XXXVI.

Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω.

Difficultatem vrinæ phlebotomia ſoluit: ſecare verò interiores.

Δυσουρία eſt difficultas meiendi cum dolore & magno conatu, fitque interceptis viis vrinę. Accidit aliquando, ob imbecillitatem veſicę: aliquãdo, ob inflammationem & acrimoniam vrinæ. Gal. in comm. ait, conuenire phlebotomiam in dyſuria, quæ fit ob plenitudinem aut inflammationem, quæ reddit veſicam imbecilliorem, vrinam acriorem, & vias intercipit. Scimus ex anatomia quod ad pedem duæ venæ perueniunt. Ad crura vna, quæ duos ramos habet, quorum vnus, ad poplitem & partem interiorem cruris deſcendit, alter ad partem exteriorem. Quæritur, an vtrique eadem ſit vis: Gal. exiſtimat eandem eſſe.

omnes Arabes negant, tum propter experientiam, tũ propter rectitudinem filamentorum: aiuntque saphenam (quæ est in partibus interioribus fœmoris) secádá esse vbi dolor est & inflammatio parte interiore. Ischiaticam verò (quæ est in partibus exterioribus) vbi parte cruris anteriore. Galenus liberum facit quálibet secare. Tutius tamen est & vtilius delectum aliquem habere, quod etiam hodie vsu experimur. Si ergo sit inflammatio in vesica, & in eadem fluxio circa initia, primum secabimus venam brachij, deinde saphenam in malleolo, aut poplite, vbi restiterit fluxio, statim aperire poterimus saphenam eádem. At in coxariis primùm secamus ex brachio, deinde Ischiatica. Cæterum φλεβοτομία significat omnem incisionem venæ, quomodocunque fiat siue pungendo, siue scarificando, & ita extenditur ad præcisiones venarum & arteriarum, vt fit in hæmorrhagiis, hoc tamen loco intelligitur, cum detrahitur sanguis compuncta vena, vt fit vulgò nec rectè intelligitur cum Philoth. de scarificatione.

SCHOLIA.

VRinæ difficultas non omnis, sed ea quam vesicæ inflammatio parit, duplici missione sanguinis è venis interioribus leuatur: vna ad reuulsionem è vena interna cubiti: altera ad deriuationem è vena interna malleoli potius quã externa, natura enim ob connexionem partium rectitudinem quamlibet amat: adde quod ex consilio Hippo. dolorum proximum ventrem soluere expedit, vide scholia in Aphor. 48. sect. 7.

APHOR. XXXVII.

ὙΠὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γίνεσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, ἀγαθὸν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina

Angina correpto si tumor appareat in collo, bonum: foras enim morbus existit.

HÆc sententia conclusa est in generali sermone, melius est fieri trāsmutationem à partibus interioribus ad exteriores, à supremis ad infimas, à nobilioribus ad ignobiliores. Cum itaq; in angina inflamantur musculi laryngis linguæ, melius est morbum foras ad ceruicem verti, relictis interioribus.

SCHOLIA.

Angina est morbus acutus in gutture consistens cum angustiæ sensu & spirandi difficultate, nullo vel thoracem vel pulmonem occupante vitio, sed angustiæ sensu percepto in summis gulæ & faucium partibus, per quas spiritus introitus est. Latinis angina dicta est, forsan ab ἀγχόνης, *id est, suspendio, quòd instar suspendij suffocet. Græcis verò* συνάγχη ἀπὸ τοῦ συνέχειν *continendo spiritu, quòd respirationem prohibeat: vel* κυνάγχη, *à canibus potius, qui id genus symptomatis perpeti solent frequentissimè, aut quòd eo malo correpti similiter canibus linguam exerunt.* Huius *quatuor sunt species, Cynache grauissima, vbi neque in faucibus, neque in ceruice quicquā apparet, sed interni musculi gutturis inflammantur. Secunda, Parachynanche, cum sola fauces id est externi gutturis musculi manifesta inflammatione tentantur. Tertia, Synanche, in qua vnà cum faucibus ceruix attollitur ac foris tumor ac rubor est cōspicuus. Quarta, omnium leuissima atque tutissima, Parasynanche dicta, quæ non interiores fauces, sed ceruicis solius ac pectoris musculos prehendit, quorum tamen tumore interiores etiam laryngis musculi comprimuntur, introitusque coarctatur. Quinta his addi poterit, quæ nullo quidem fit proprio faucium affectu, sed quum ceruicis vertebræ introluxatæ sunt,*

aut gutturis fractura arctius meatum spiritus coangustat. Tumor ergo in ceruice ac collo apparens in angina, de signis est quæ anginam salutarem prænunciant alioquin sua specie lethalem. Idem Hipp. li. 3. progn. sect. 16. & Aphor. 1. libr. 5. sectio. 2. Coac. & scholia in Aphoris. 49. sectio. 7. Aphorismorum.

APHOR. XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ καρκίνοι γίνονται, μὴ θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι, δὲ πολλὸν χρόνον διατελοῦσι.

QVibus occulti cancri adsunt, non curare, melius. Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

VT intelligamus hanc sententiam, scire oportet quid sit cácer. Multi enim omne malignum vlcus appellant cancrum & si ea vlcera curent, putant se curasse cancros. Sed falluntur. Qua in parte cancri excitantur, solét nasci tubercula, alia minora, alia maiora (vt in strumis) & ea nunquam suppurant, sed crescunt & duriora fiunt semper (vnde vocantur durillons gallis) dolentque vehementissimè, ita vt sibi videantur dilaniari à canibus: Dispergunt præterea venas nigras & densas, vt suas chelas & pedes dispergit cancer piscis. Postquam materia illa melancholica contraxit putredinem, exulceratur & dicitur cancer vlceratus. Ita duplex erit cancer, vlceratus, & non vlceratus. Vlceratus à maligniore & acriore materia, quæ initio depascitur. Non vlceratus, à mitiore, quæ tamen tempore putrescit & tandem exulcerat. Hipp. lib.

lib.2.de morb.mul. ostendit cancros occultos nõ suppurari,nec vlcerari. Aëtius etiam asserit omnium veterum more cancros occultos dici non vlceratos. Etsi etiam intelligit Gal. Ergo cancri occulti dicuntur nõ vlcerati. Aliter dicuntur profundi. Verum,potest esse cancer superficialis,& tamen profundus dicetur,quia egit radices in profundũ Potest esse profundior, quia in hepate,liene,vtero, ventriculo, intestinis. Rursus dicitur aliquando profundus: quia non est positus in superficie corporis , vt qui est in palato , faucibus, sede , sinuve pudoris muliebr. Aliter Philoth. alij enim sunt cancri φαλακροὶ, id est, nudi & superficiales : alij κρυπτοὶ, id est , profundi & occulti : Quæritur nunc an curari possunt?In summa omnis cancer insanabilis est , licet Galen. in lib. quos,quibus & quando purgare oportet,& in simpl. meminerit quarundam mulierum , quas frequenti purgatione liberauit. Sed id fecit initiò , cum tubercula illa propagant fibras suas:ergo initiò potest curari cancer phlebotomiis, & purgationibus frequentibus : potest sectione & vstura : sed non omnis. Nam si sit in vtero &aliis partibus interioribus est incurabilis:quia non potest adhiberi remedium. Si sit in parte aperta & superficiali , priusquam seces vel vras , videndum est , an id fieri poterit , vt fibra nulla relinquatur. Nam si sit in papilla , si in faucibus, & radices nondum egerit , proderit sectio aut vstura , ablatis omnibus fibris & radicibus. Ponamus omnes fibras & radices esse excisas,aut vstas,sequitúrne curatum esse? non est necesse. Si enim cancer iam radices egerit, aut in neruum,aut in magnam venam , aut arteriam: & velis eas exurere omninò (quod tamen faciendum est in cancro , alioqui serpet) nihil proficies,

Si enim vulneretur neruus ; fiet conuulsio lethalis: si magna vena aut arteria, fiet magna hæmorrhagia, eaque incurabilis. Breuiter, non est locus sectioni aut vstioni, vbi est magna arteria aut vena, neque in parte neruosa, eamque ob causam veteres existimabant cãcros incurabiles esse, qui in inguine, thorace, collo, capite nascerentur. Cancros ergo occultos non curare melius est: quia celerius moriuntur ægri. Possumus tamen sedare dolorem & detegere saniem, mouere hæmorrhoides (si quidem fluere soleant) secare venam & purgare. At ferrum & ignis minimè tuta sunt.

SCHOLIA.

Cancer est tumor inæqualis, durus, oris prætumidis, aspectu teter, liuidus, indolens primum tamen dolorificus, cancro animanti similis, ab atra bile genitus, malignus, ferus, proteruus. Duplex quidē genere, vlceratus & non vlceratus. Vlceratus fit ab atra bile ex flaua bilis adustione genita per nouā ebullitionē magis adusta. Nō vlceratꝰ, fit etiã ab atra bile, sed ex succi melancholici adustione genita. Quò fit, vt vlceratus non vlcerato sit multò malignior. Veteres non vlceratum cancrum occultum nominabant, recentiores non vlceratos, sed occultos quoque cancros eos appellant, qui in internis delitescunt partibus: neque in superficie corporis apparent, vt in palato, vtero, intestinis & intra anum.

APHOR. XXXIX.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ πληρώσιος, ἢ κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ λυγμός.

Conuulsio à repletione fit vel vacuatione, ita verò & singultus.

Galen. citat multis in locis hunc Aphorism. vt 1.3.6. de loc.affect. & 2.de symptomatit. Sæpe autem diximus de conuulsione quæ est motus inuoluntarius in parte quæ voluntariè mouetur. Fit deinde tensis præter naturam neruis, & aliquando contractis. Motus autem hic præter naturam, est circa principium musculi: & aliquando circa originem nerui, rarus circa finem musculi. Fit itaque conuulsio omnis, ex repletione vel inanitione. hæ sunt causæ generales; non quòd non sint quædam particulares. Sed ad eas duas referri debent. Plenitudo fit cum nerui offarciuntur humore crasso & viscido, siue hic colligatur ob imbecillitatem neruorum ipsorum: siue aliunde influat. Ab inanitione, vt in febribus ardentibus. Sic in Elleboro, cum vis medicamenti trahit ad ventriculum quicquid est humiditatis in neruis. Aliquando in puncto aut vulnerato neruo retinetur sanies, quæ conuulsionem infert qualitate & quantitate. Sed hoc ad plenitudinem debet referri. Interdum in vehementi refrigeratione condensatur substantia neruorum; vnde minus exhalat & ita colligitur plenitudo. Iam singultus propriè non est conuulsio, sed motus conuulsioni similis excitatus in orificio ventriculi à plenitudine & inanitione. A caliditate fieri potest, vt piperis vsu. Ac cum Gal. lib. κατὰ γένη dixit excitari à pipere & aliis acribus aut acidis, videtur referre id ad qualitatem. Sed dicere possumus piper & alia eiusmodi conuehere aliquid materiæ ad os ven-

triculi, quod repletum ſingultum patitur. Quarē poterimus dicere eum ſingultum eſſe ob quantitatem & plenitudinem. Poteſt etiam oriri à frigiditate quæ condenſat & conſtipat orificium ventriculi, vt nihil exhalare poſſit: vnde plenitudo, à qua ſingultus.

SCHOLIA.

Conuulſio & ſingultus in eo conueniunt, quòd vtrunque ab iiſdem cauſis genere, repletione nempe aut inanitione excitetur, eodemque modo fiat: repentina nimirum contractione partis quæ mouetur ad ſuum principium ſuique motus originem: ita vt in conuulſione, venter atque cauda muſculi, qui motus voluntarij primarium eſt inſtrumentū, ad ſuum ipſius caput retrahatur, & vnà cum eo pars illa corporis in quam muſculus ipſe inſeritur, adducatur. In ſingultu verò, nerui ſatis inſignes ſed breues, à ſexta coniugatione in œſophagum, ſtomachum ac ventriculum perreptantes ad ſuum principium recurrant, & partem in quam inſerti ſunt, ſimul adducant. Diſſident verò, motus ſpecie, motus formula, partis affectæ naturæ & ſymptomatis ſpecie, nam conuulſio, motus eſt facultatis animalis coactus, in parte quæ voluntariè mouetur. Singultus, eſt motus ventriculi deprauatus, non ab animali facultate ſed à natura, hoc eſt, facultate corpus regente editus vi nimirum expultrice ventriculi, aut ſtomachi, aut œſophagi, vitium quod tunicis ſuis impactum eſt expellere conantis. Cum enim ventriculus, maximè verò ſtomachus, magnorum neruorum ſit particeps, non quibus ille quidem moueatur, ſed exquiſitiſſimè ſentiat: quicquid noxium occurrit, id promptiſſimè ſolet excu-

excutere, pro ea vi, quæ singulis corporis partibus à natura insita est, qua quod offendit, quoad fieri potest à se propellut. Conuulsio, motus est simplex, isque obscurus ac velut tonicus qui sola contractione obitur. Singultus, motus est manifestus, ex duobus contrariis motibus compositus, dilatione scilicet & contractione: in singultu enim ventriculus primùm seipsum dilatat, quò valentius excutiat quod nocet, deinde velut collectis viribus se adstringit, magnaque totius sui corporis compreßione singultum edit, postea in suum situm naturalem redit. Conuulsio, tantum cadit in partes quæ προαιρετικῶς *mouentur, estque musculi propria affectio ceu* πάθος ψυχικὸν *inquit Philotheus. Singultus, cadit in œsophagum, stomachum, ventriculum quæ solius naturæ ductu, non autem voluptatis imperio reguntur, estque singultus* σωματικὸν πάθος *inquit Philotheus. Conuulsio, symptoma est causæ morbificæ: Singultus Galeno nullius causæ morbificæ symptoma, sed solius naturæ ceu facultatis expultricis opus, vt horror, sternutamentum, tußis, vomitus & ructus: quanquam causæ morbificæ symptoma quoque videri potest, cum semper causa aliqua adsit præter naturam, quæ naturam ad singultum excitat atque compellit: quòd etiam in singultu, tres ventriculi facultates deprauari cernantur: retentrix, quæ cibos deserit nec naturaliter complectitur, dum se dilatat ventriculus in singultiendo: motrix & expultrix, quæ motum edunt sursum naturæ ventriculi penitus contrarium.*

APHOR. XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον πόνοι γίνονται ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγινόμενος λύει τὸν πόνον.

QVibus dolor circa hypochondrium eſt ſine inflammatione, iis febris ſuperueniens dolorem ſoluit.

HOc perpetuum eſt apud Hip. quòd quicumque morbi fiunt à craſſa & frigida pituita, & flatibus, hi poſſunt ſolui febre: quia hæc tenuat, incidit, coquit, præparat materiam ad excretionem ac reſoluit. Itaque, ſi cui hypochondria doleant, vel à pituita craſſa & viſcida, vel à flatibus, nullaque ſubſit febris aut inflammatio, imitatione naturæ vtemur fotibus, qui, quod febris effectura erat, efficiant, hoc eſt, materiam illam craſſam & frigidam tenuent & coquant, flatuſque diſcutiant. Neque enim expectabimus febrem, neque excitabimus: Sic, ſi in viſceribus, aut circa viſcera venæ offarciantur & obſtruantur frigidis & craſſis humoribus, ſuperueniens febris eas obſtructiones liberabit. Si natura febrim non immittat, aut ſi id faciat ea ſit lenta (vt ſolet ferè eſſe in eiuſmodi viſcerum obſtructionibus abſque inflammatione) adeò vt non poſſit obſtructionem euincere, ſacculos inſtituemus, ſpongia & fotus ex oleis atque aliis concoquentibus & tenuantibus: ſicque materiæ coctione, inciſione & reſolutione & liberabitur obſtructio, & ſedabitur febris ac dolor. Veteres vtebantur lana ſordida imbuta oleis & aliis medicamentis coquentibus, incidentibus, tenuantibus & reſoluentibus.

SCHO-

SCHOLIA.

Dolor qui ſine inflãmatione excitatur, ſiue in interno, ſiue in externo corpore, frigidam cauſam agnoſcit neceſſariò, eamque vel intemperiem, vel humorem frigidum, vel flatum. Huic nullum præſentius eſt remedium calore febrili: vt qui multo potentius temperet, coquat, & diſcutiat, quàm quiuis alius calor foris admotus. nec tamen huiuſcemodi dolor in quacunque corporis parte excitatus calori febrili tutò cedit: ſed is potiſsimum, qui circa hypochondrium, aut aliam partem minus nobilem reſidet. Qui enim in capite, aut pectore fit dolor tutò ſuperueniente febre ſolui non poteſt. In capite ſiquidem, metus eſt delyrij, aut inflammationis deſituræ in abſceſſum, cui expurgando expeditus non pateat ductus. In pectore verò, verendum ne febris ſuborta maiorem accendat febrem in corde calidiſsimo, aut inflammationem ſuſcitet in pulmone. At in hypochondriis, aut alia parte quapiam nobili, dolori à cauſa frigida, à febre ſuperueniente, nihil quicquam periculi tale impendere poteſt. Quæ enim materia frigida in ventre concluſa eſt, promptiſsimè per vrinas, aut per inteſtina foras à calore febrili excluditur.

APHOR. XLI.

Ὁκόσοισι διαπύοντι ἐὸν ἐν τῷ σώματι μὴ διασημαίνει τουτέοισι διὰ παχύτητα τοῦ πύου ἢ τοῦ τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

Quibus in corpore pus nullam ſui dat ſignificationem: ob craßitudinem ſui aut loci non ſe prodit.

SÆpe dubitamus de pure collecto. Verum eſt dum pus conficitur, &c. Sũt & alia ſigna ſcripta in prognoſt. Verum aliquando propter craſſitudinem puris

& loci, vt in calcaneo, & planta pedis, dubitamus an sit pus. Præter ea signa Aristot. dat rationem puris explorandi. Fouet enim aqua calida locum illum suspectum & partes vicinas. vbi commutabitur pars, signũ erit puris vel sic authore Hip. lib. 1. de morb. Oportet partem illinire argilla; vbi hęc celerius resiccabitur, ibi dicemus latere pus, his cognitis, si pus lateat propter crassitudinem sui, vtemur tenuantibus, incidentibus crassitiem illam, mollientibus, laxantibus: deinde ferro aperiemus. Si pus lateat ob crassitudinem cutis, vtemur etiam medicamentis laxantibus & mollientibus cutem. Aliquando tamẽ propter loci profunditatẽ latet pus, vt si sit in interioribus musculis epigastrij,

SCHOLIA.

Abscessus partium internarum, vt pulmonis, aut hepatis, aut alterius, quo loco pus collectum contineant, non est facile coniicere, nisi acre indicium adhibeas. At in externis abscessibus, qua parte pus delitescat, tum tactu, tum visu dignoscere licet. Tactu quidem, si locus aliquis tumoris qui antea durus extitit, mollis euaserit, & cum mundatione quadam fluctuet. Si locus elatus, mucronatus ac fastigiatus prementibus digitis deprehendatur. Si ibi dolor grauis ac pulsatorius sentiatur: visu verò, si cutis rarior facta cum splendore quodam albicet. Certissimum autem horũ quatuor signorum est, loci mollities. Quæ si in nullo tumoris loco admotis digitis percipiatur, indicium est pus intus subsistere duas ob causas: aut quia pus crassum est, vt fit in tumoribus frigidis, in quibus pus parum acre cutem rarefacere, eamque cum subiecta carne exulcerare non potest: aut quia cutis admodum solida ac densa, ita vt pus per eam penetrare viamque foras sibi molliri non possit.

Proinde

Proinde, hic partem aut profundo ſcapello incidere, aut in ea admoto pyrotico emiſſarium puri facere, aut ſaltem ipſum pus aut cutem attenuare oportet. Hic Apho. repetitur ſect. 2. lib. 3. Aphor. 11. Coac.

APHOR. XLII.

EN τοῖσιν ἰκτεριώδεσι τὸ ἧπαρ σκληρὸν γενέσθαι, πονηρόν.

REgio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum.

IN morbo regio ſolemus admouere manum vtrique hypochõdrio, dextro magis, ſi pallidus eſt flauus: ſiniſtro, ſi niger. Is fit aliquando à ſola intemperie viſceris, aliquando ab obſtructione, aliquando à tumore præter naturam, vt inflammatione & ſcyrrho. Si eſt ab inflammatione & ſcyrrho, periculoſiſſimus. Tum itaque vel febris eſt, vel non. Si eſt febris, eſt inflammatio: ſi abeſt, ſcyrrhus. Scyrrhi omnes cum morbo regio adferunt hydropiſin. Ab inflammatione ſequitur ſcyrrhus. Ergo vt ſcyrrhum prohibeamus, vtemur crebrò tenuantibus, incidentibus, molliẽtibus, adhibitis etiã corroborantibus propter naturam partis. Potiones quoque præſcribimus quæ tenuent & incidant materiam. Si igitur icterico fiat hepar durum, vt ab inflammatione cui iuncta eſt febris, malum inde enim expectanda eſt hydrops & tandem mors.

SCHOLIA.

TRiplex icterus. Vnus felleus, ab immodica plenitudine veſiculæ fellis, aut imbecillitate facultatis attractricis eiuſdem, aut meatuũ obſtructione, ſiue allicientiũ, ſiue pellẽ-

rium bilem. Alter hepaticus, ab obstructione, inflammatione, vel scirrho hepatis. Tertius criticus, qui die critico & antegreßis coctionis signis in febribus incidit, cum excrementis & vrinis secundum naturam se habentibus, à translatione bilis crassioris in cutem, quæ ad discutiendũ contumacior est. nam tenuior abit in sudorem, & per insensilem transpirationem expurgatur. In solo hepatico durum fit hepar, nimirum ab obstructione, scyrrho aut inflammatione eiusdem. Obstructionem indicat grauitas & tensio in dextro hypochondrio: cum dolore obtuso, sine tumore ac febre: respiratio vtcunque impedita, in motu corporis. Scyrrhum detegit extenuatio musculorum hepati incumbentium, tumor durus in dextro hypochondrio, nullus aut obtusus dolor, decubitus in dextrũ quàm sinistrum latus facilior, vrinæ crassæ & nigræ. Inflammati hepatis signa sunt, Dextri hypochondrij & lateris grauitas, ac dolor insignis: tum, ob oppreßionem & distentionem diaphragmatis à tumore, cum quo superiores membranæ infra conuelluntur: tum, ob ligamenta quibus iecur alligatur nothis coctis, vnde & sicca tußis, & dolor præcipuè inter respirandum, item lumborum dolor, singultus. febris ardens. Durities ergo hepatis à scyrrho aut inflammatione, lethalis omnino in morbo regio: tum, ob partis nobilitatem ac neceßitatem: ob curandi difficultatem: nam iecori inflammato frigida conueniunt, quorum vsus frequens iecori omnino noxius existit. scyrrhus verò iecoris, emollientia postulat, quæ robur iecoris planè exoluerent: tum ob euentum: nam scyrrhus hepatis tandem adfert hydropem, & mortem. Durities verò quæ manat ab obstructione hepatis non planè lethalis: sæpius enim curatur & cibis & potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde bilem vehementius purgationibus & frequentius iteratis.

APHOR. XLIII.

Ὁκόσοι σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη καὶ ἀπόλλυνται.

QVi lienosi difficultate intestinorum corripiuntur, iis superuenientem longam dysenteriam, aqua inter cutem, aut intestinorum læuitas excipit, & moriuntur.

APhor.48. huius libri scribit Hippocrates lienosis superuenire dysenteriam, bonum. Hîc autem dicit, moriuntur. Lien repurgat excrementa sua per intestina, rarò per vrinas, licet aliquando id fiat. Sed istud non magis mirum, quàm quòd thorax sua aliquando repurgat per renes & vesicam. Si igitur lien non repurgetur, sed in eo colligatur copia melancholici succi, euadet durior. Vnde, quum munere non fungatur, fiet icterus niger, vel hydropisis, quam sequetur mors. Curari itaque & repurgari debet, vel sponte naturæ, vel arte. Sponte naturæ, per intestina & (lib.6. Epidem.) per hæmorrhoidas. Arte, adhibitis medicamentis quæ melancholicum succum vacuent, adhibitis clysteribus acribus, & topicis remediis emollientibus, & incidentibus materiam. Fit interdum, vt natura ad repurgationem excitata modum non seruet & fiat dysenteria: vbi præcipuè materia in intestinis immorata, contraxit malignam quandam qualitatem & computruit. Hæc difficultas intestinorum, quia duritiem soluit lienis, bonum: nisi ea dysenteria sit longior. Nam si diutius perseueret, exoluit vires intestinorum, vnde lienteria: aut re-

frigeratur & debilitatur hepar, vnde hydrops. Ab vtroque autem morbo, mors. Cæterum lienem ita induratum vocare solet Hipp. κατάρρομον. Dicuntur autem viscera κατάρροπα: vel, quæ propter humorē præter naturam velut suspensa deorsum vergunt, & deprimuntur; vel, quia repurgāt excrementa sua deorsum: & hoc vtroque modo erit κατάρροπος lien. Iá lienosi hic intelliguntur propriè quibus scilicet splē induruit à materia melācholica. Aliquādo enim intumescit à bile, & à pituita, teste Hipp. *Longa*, id est, modum excedente. Difficultas intestinorum nascitur ex repurgata illa materia melancholica. Ea itaque aliquando & propriè dicitur ab exulceratione bilis vel melācholiæ: aliquando, largius extenditur ad cruentam. Hîc propriè ab exulceratione. ἐπιλίσχετ) dicitur de longitudine morbi. *Aut aqua intercutem.* quia languido iam facto calore natiuo hepar afficitur. *Læuitas intestinorum*) per intestinorum imbecillitatem, quia extincta est eorum vis longo profluuio: à dysenteria autem, lienteria est lethalis.

SCHOLIA.

Lienosi, non tantum hi quibus lien obduruit à phlegmone, scyrrho, aut contumaci ac inueterata obstructione: sed etiam, quibus lien malè iam diu affectus est, nimirum imbecillus, laxus, tumens sine scirrho: infarctus plurima crudi humoris aut excrementi melancholici colluuie: durus, siue à fluxione externa, siue à proprio excremēto: plenus quoque multis flatibus: Is igitur, tum symptomaticè, tum robore naturæ, aut medici artificio, collecta excrementa per aluum, hæmorrhoidas, ventriculum: nonnumquam per vrinas, facta via per cœliacam arteriam ad renes, aut refluente humore à liene ad hepar: vtiliter potest

potest excernere. Sed in quem locum ea humorum inclinatio fieri debeat, situs tumoris, aut duritiei, aut tensionis tactu deprehensæ in liene, indicabit. Ad inferiores quidem partes, si parte sui inferiore, aut tumeat, aut durus, aut tẽsus sit lien. Ad superiores verò, si parte sui superiore tumorem, aut duritiem, aut tensionem aliquam habeat: Hunc ita affectum ἀνάῤῥοπον, illum καταῤῥοπον lienem vocat Hippocrates. Et in liene καταῤῥόπῳ, nares & aures calere, genua verò & pedes frigere. In liene verò ἀναῤῥόπῳ, nares, inquam, & aures frigere, genua & pedes calere, inguen, & crus sinistrum dolere scribit. Lien ergò malè affectus per hæmorrhoidas aut per intestina salutariter expurgari potest, potissimum sub finem & crisim morborum melancholicorum. Proinde lienosis, suborta dysenteria non potest non salutaris existere: siue symptomatica, siue critica, siue artificio medici commota fuerit: dummodo ea ab atra bile ortum non habeat (hæc enim planè funesta est) sed à sanguine melancholico transmisso ad intestina, ea non exulcerante: qualis dysenteria cruenta dicitur & non exquisita cum vlcere. Nam melancholici humoris transitus intestina (non exulcerat, nisi post quadraginta dies & adhuc serius, vt veteribus placuit. Est enim hic humor planè ignauus, & qui per concoctionem, veterem potius acrimoniam deponit, quàm nouam acquirat. Potest ex longa suppressione, aut mixtione cum aliis humoribus acribus, aut nimio æstu contracta putredine acrimoniam quandam adipisci, indeque suo transitu promptè exulcerare intestina, ac in illis dysenteriam cum vlcere excitare: Qualis dysenteria, vt nec ea quæ cruenta dicitur, funesta non est, si modo diutius non perseueret. nam, cum in longius tempus producitur, liquatur humor ex toto corpore, continuatoque cacochymiæ transitu intestinorum vires

laborant, peritque caloris natiui symmetria. Ergo propter iecoris, lienis & totius venosi generis consensum, in longa dysenteria hydrops superuenit: propter vitium intestinorum, lienteria, quæ magnitudine causæ, alimenti defectu, vigiliis & assiduo surgendi labore, post dysenteriam planè lethalis est.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης εἰλεὸς ἐπιγίνεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, ἢν μὴ πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ οὖρον ῥυῇ.

QVibus à stranguria ileus superuenit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit.

SCriptores non conueniunt de loco ilei, neque Gal. videtur in hac re sibi constare. Nam in comment. huius Aphor. dicit ileum esse in tenuibus intestinis, & 3. Ep. in historia muliereis voluulosæ (vbi tamen loquitur ex aliorum sententia, & ita sibi non repugnat) dicit voluulū fieri in tenuibus, & in crassis, sæpius tamen in tenuibus. Celsus ponit in tenuibus & crassis. Præterea in libr. de glandulis, & in lib. de locis in homine. Hippoc. facit in interioribus intestinis. Ergo, fit in tenuibus & crassis intestinis. Et tamen Galen. in comm. (vbi suam sentētiam explicat, alibi verò aliorum) ait non fieri in crassis: propterea quod non potest adduci vt propter materiam crassam retentam in crassis intestinis fiat ileus. Iam quæritur an pituita crassa & viscida possit retineri in intestinis crassioribus? potest (vt in com. Philo.) adeò vt, iis ita obstructis neque

neque stercus, neque flatus etiam possit excerni. Hippocrates lib. de glandulis, & de loc. in homine, ait, quòd vbi cerebrum sua excrementa in vẽtrem & intestina exonerat, fit aliquando alui profluuium, vt in balbis antea. Aliquando tamen pituita illa à cerebro delapsa retinetur in inferioribus intestinis, & fit volvulus. In his autem morbis non potest induci clyster: & si immitti possit sanabitur æger. Quare vtendum est fistula alligata vesicæ, vt vbi ampliata fuerint intestina, tum immittamus clysterẽ qui flatus generet. Certum est veteres medicos dixisse fieri in vtrisq; intestinis. Distinxerunt tamen. Nam vbi est in tenuib⁹, euomitur chylus: in crassis verò, stercus. Si ponimus illum esse à tuberculo, vel inflammatione quæ intercipiat tenue intestinum (vt ileum) quomodo poterit reuocari inde stercus & reuomi? At si sit in crassis intestinis inflammatio, aut pituita crassa & viscida, aut stercus durius quod viá intercipit, poterit stercus euomi quod efformatur in cæco & colo intestino. His cognitis. Quibus ex stillicidio &c. moriuntur. Ægri dolent parte superiore ventris & inferiore: perpetuo iactant corpus, & vomunt stercus, vbi imminet mors. Signa ilei vide 3. Epidem. in historia mulieris ileosæ, & lib. Hippocratis de morbis internis. Galen⁹ existimat hunc Aphorismum esse adiectitium. Nam stranguria quidem fieri potest via intercepta ab inflammatione vesicæ: sed non sequitur inde fieri ileum. Immo Galen. non existimat fieri, & dicit se nunquam vidisse. Verum est, quòd aliquádo euomitur vrina, non stercus. At oportet magnam esse inflammationem in vesica vt intercipiatur intestinum quod admodum difficile est. *Nisi febris*) si sit inflammatio in vesica, non poterit prodesse febris: quippe quæ non curet morbos, nisi

eos qui sunt à materia crassa & flatuosa. Ergò stillicidium vrinę (vt tuetur Auicenna) habebit causam, materiam multam; frigidam & crassam, propter quam non solum vrina guttatim effluit, sed etiam comprimitur & obstruitur intestinum, vnde ileos. Huiusmodi autem stranguria & ileos solui poterit febre. Sed Gal. non existimat inde posse fieri ileon.

SCHOLIA.

Vrinæ substillum præter alias causas quas habet plurimas, fieri potest ab obstructione colli vesicæ, liberum vrinæ exitium intercipiente, ex grumo, aut crudo crassoque humore genita: ob quam si præter modum vesica vrina repleatur, fæcum retentio, indeque coli dolor, & interdum ileos, quanquam rarius, suboritur. Tanta enim est vicinitas inter vesicam & intestina, vt suos sibi inuicem affectus communicent. Sic, in colicis quibusdam vidimus ad tempus (tanta erat per totum ventrem angustia) vel ipsam vrinam retineri. Quanto facilius magnus vesicæ tumor ipsum rectum intestinum aut ileum penitus comprimere potest? ferè autem id mali genus interficit, vbi ad dies aliquot perseuerarit: Proinde, vbi sentimus vrinæ substillum cum quadam alui duritie, grauitate, & frigiditate ventris, statim medicamentis attenuantibus & vrinam cientibus vrinæ substillo medendum. Vtrique symptomati, substillo nimirum & ileo simul iuncto, duo remedia expertus est Hippocrates febrem & retentæ vrinæ copiosum fluxum. Febrem quidem, quia hæc intemperiem frigidam emendat, crassos humores concoquit & attenuat, obstructiones liberat: vnde vrina crassa & multa & confertim vacuatur. Fortunatum tamen id est, nam rarò ex huiusmodi occasione febris oriri solet. Quod si febris quidem accedat, sed symptomatica inter-

ternæ inflammationis, sine hac vrinarum profusione, intra primum septenarium doloris vehementia & excrementorum æstu ac suppreßione æger morietur. Est enim ileus morbus acutißimus.

APHOR. XLXV.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκην ὀστέον ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς κοίλας γίνεσθαι.

SI vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri.

SOlet natura in iis partibus quæ natura differunt, interponere mediam quandam substantiam: vt in elementis interponit ea quæ symbolum habent cum vtrisque, vt inter aquam & ignem interponit aërem: inter hunc & terram, aquam. Sic, quia os durum est, caro mollis, ob id natura iis (vt consuescant) interponit articulos, membranas, & fibras. In diuturnis vlceribus, membrana illa περιόστιος dicta, corrumpitur. Præterea intelligere oportet, quòd caro illa quæ proxima est ossibus fibrosior est reliqua. Qui ergo fieri potest in assis carnibus, vt caro ossi propinquior sit melior & tenerior reliqua? Id fit per accidens, quia dum calor ignis agit in carnes, eò cogitur tota humiditas & substantia carnis, ibidemque conseruatur & coquitur magis calore proprio quàm externo. Accidit porrò, vt malignitas & sanies vlcerum fibras illas & membranas & simul os corrumpit, vnde abscessus in osse. Vbi iam os corruptum est & abscedit, frustra adhibes reme-

dia vlceri. Nam lib. de vlceribus, quæ ossa abscedunt, vel secantur, vel vruntur, cicatrices cauas faciunt. Primum, quia pars ossis exempta est, & ita relinquitur spatium inane: deinde, quia fibræ & membranæ (quæ partes sunt seminales) nunquam possunt regenerari. *Os abscedere*, id est corrumpi, cariem ducere: quidam dicunt, squamas relinquere nullo discrimine. Videmus tamen experientia, nō relinqui, sed tantum liuorem nasci in parte ob corruptionem. Sed in eiusmodi vlcere (quando caro etiam exesa est) ne deformes & tam cauæ maneant cicatrices, debet chyrurgus paulò plus carnis regenerare vt compensetur quod de osse ablatum est.

SCHOLIA.

PRognosticon est chirurgicum ad difficilem vlcerum curationem pertinens. Vlcera iam diu inueterata, & quæ post integrum annum exactum ad cicatricem produci non potuerunt medicis, aut ægris, nil quicquam in curatione delinquentibus, non aliam suæ curationis difficilis causam agnoscunt, quàm ossis abscessum. Id quod certiùs consijcias, si sæpius obducta cicatrice huiuscemodi vlcera recrudescant. Proinde, detergendum erit os, quod subest vlceri illudque eximendum, si totum corruptum: aut abrodendum, si qua sui parte vitium contraxerit, si quidem ab eo manat sanies siue ichor, qui integram vlceris sanationem impedit. Non semper verò integer annus expectandus vt os detegas: fit enim sæpius, vt ante id tempus os huiuscemodi vlceribus abscedat. Corrupti autem ossis hæc sūt indicia: niger aut liuidus ossis color: pus copiosius ac tenuius ex vlcere fluens, quàm vlceris magnitudo postulet: labra vlceris fungosa ac nigricantia, coeuntia sæpius, sed non coalescentia:

perceptio

perceptio cuiusdam motus in vlcerato membro: puris fœtor, ac liuiditas recens, suborta intemperies calida, vel etiam inflammatio. Si nullum horum adsit, scito non à corrupto esse difficilem vlceris curationem prodire, sed vel à praua nescio qua diathesi, aut intemperies parti subiecta impressa, à præcedente defluxione, aut cachymia totius corporis, qualia sunt vlcera senum aut hydropicorum. Aut etiam à perenni prauorum succorum fluxione in partem vlceratam: Quales sunt fistulæ. In illis emendanda diathesis: in his, cohibenda perennis fluxio, vt cicatrix obducatur.

APHOR. XLVI.

Ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται.

QVi gibbi ex asthmate aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur.

VT intelligamus hunc Aphor. sciendum est, quos Hipp. vocet ὑβοὺς, qui aliquando etiam dicuntur κυρτοὶ καὶ κυφοὶ καὶ γαυσοὶ. Dicuntur ὑβοὶ, quibus dorsum foras eminet: vt si initio vertebræ luxatæ sunt, ea luxatio appellatur λόρδωσις, illa enim prior dicitur ὕβωσις καὶ κύρτωσις ἢ κύφωσις. Aliquando vertebræ, neque ante neque retrò recuruantur, sed in obliquum, & est σκολίωσις. Interdum vincula quibus connectuntur, vertebræ laxantur, ita vt vertebræ ipsæ loco non sunt commotæ & dicitur σεῖσις, vt sæpe fit in pueris. His positis intelligere oportet, quòd alij gibbi sint in ceruice: alij in thorace: alij sub septo transuerso & in lumbis. Si gibbus est in ceruice, aut in dorso, prohibetur nutri-

tio thoracis, ita vt costæ tendant in acutum: sed non ampliatur nec augetur thorax, aut certè parum admodum. Si est sub septo transuerso, & in lumbis, ij habent crura valde gracilia, quia horum prohibetur nutritio. Hippocrates hîc agit de gibbosis in ceruice, vel in dorso. Nam, si gibbositas fit in lumbis, aut osse sacro, non impeditur nutritio thoracis, & spina ac thorax ampliari possunt. Si verò in ceruice, aut dorso, spina fit breuior, thorax angustior, iidem ferè coguntur esse capite demisso, collum nō est ita flexile ac sequax nisi ad dentem comprimas vertebas. Quòd si caput aut collum conentur attollere, gutturosi euadunt, fit arctior aspera arteria, redditur vox aspera & rauca. Quæritur an gibbosi necessariò celeriter moriantur? minimè. Siquidem quibus iam adultis fit gibbus, quū thorax in iis iam habeat iustam magnitudinē & amplitudinem, non tam citò moriuntur. Ferè autem moriuntur anno 60. At si adhuc pueris accidit gibbus, celeriter intereunt. Partes enim thoracis interiores iis augentur & ampliantur: thorax autem ampliari non potest. Quum ergo prohibita thoracis ampliatione cor & pulmones constringantur, nec liberè moueantur, fiunt tubercula, tabes, peripneumoniæ, & ita moriuntur. Tubercula autem illa, vel cruda sunt & dura: vel non ita dura & cruda. Si dura sunt & incoctilia, minus periculosa sunt, diutiusque viuere permittunt, quia non suppurant. Alia, non ita cruda sunt & dura quæ tempore suppurant, & hæc periculosa sunt. Nam tempus in spatium thoracis vacuum effunditur, & commota tussi suffocantur ægri. Sic in ceruice tuberculum est periculosum, quia suppuratio conuertitur in asperam arteriam & suffocat. Ergo, in gibbis, ceruicis præsertim & thoracis, periculosum censetur pro-

uocare

uocare suppurationem, immò oportebit quantum fieri poterit prohibere,& tubercula dura reddere. At in lumbis,minus periculosa sunt tubercula, quia possunt aliquando beneficio naturæ suppurare. Aliquando fiunt dysenteriæ, aliquando varices in inguine aut cruribus, vnde soluitur morbus. Præterea,gibbi in lumbis soluuntur aut per metastasin, aut per sympathiam. Per metastasin, si materia quæ gibbum faciebat,transferatur in partes ignobiles, vera erit solutio. Per *συμπάθειαν*,vt si pus è lumbis demittitur in ilia, inguina,crus,& illîc efficiat nouam suppurationem. Et hoc non est sanare neque soluere, sed augere morbũ. *Qui itaque gibbi, &c.* Necessario oportet intelligere gibbum illum qui est in ceruice, vel quia propter angustiorem locum fit asthma, quemadmodum accidit iis qui diutius cucurrerunt. Tussis verò fit,quia ex tuberculo illo non ita duro resudat aliquid materiæ in partes spiritales. Vbi tussis commouetur, periculum est ne derepente sequatur suffocatio. *Ante pubertatem.* Priusquam videlicet adepti sint amplitudinem thoracis, intereunt: & multò celerius, si intemperanter viuant & sint imbecilli. Non vult autem dicere, quòd asthma & tussis sint causa gibbi, sed quod eiusmodi gibbus est cum asthmate & tussi. Quod si cui casu vel ictu commotus est gibbus post annos pubertatis, vt anno vigesimo,poterit superuenire etiam vsque ad annum sexagesimum, siquidem robustus sit & temperanter viuat. Alioqui,si sit imbecillior, & si viuat intemperanter, ex hac vita, caput replebitur multis excrementis, quæ in thoracem decumbentia, augebunt tuberculum: vnde celerius orietur asthma,tussis, & inde mors.

SCHOLIA.

Prognosticon est vitæ breuioris Gibborum. Cuius fusior explicatio petenda ex lib. 3. de articulis. Sunt autem Gibbi in vniuersum, quibus luxatæ, suoque loco dimotæ sunt spinæ vertebræ. Quorum quatuor potißimum annotantur differentiæ. Vna, κύφωσις seu κύρτωσις Græcis dicta, gibbositas latinis, Vouture ou bosse Gallis, *quum foras seu in posteriorem spinæ partem vertebræ conuertuntur. Altera, λόρδωσις Græcis, repanditas latinis,* enfonceure Gallis, *quum in partem interiorem vertebræ luxantur ita vt in dorso sit cauitas, in pectore tumor. Tertia, σκολίωσις Græcis, diuaricatio Latinis,* entorceure Gallis, *quum vertebræ inclinant ad latus. Quarta σεῖσις Græcis, Latinis commotio siue concussio,* Gallis esbranlement, *quum vertebræ in loco quidem suo manent, sed earum compago dimouetur. Quinta his addi potest, quæ tamen potius curuitas quàm Gibbositas nominanda, vt quæ nullo pectoris aut spinæ vitio accidat, qualis cernitur in senibus iam decrepitis, potißimum procerum corpus habentibus, quibus corpus præ siccitate aut imbecillitate nimia in anteriora incuruescit ac inflectitur: Vt annotauit Gal. Comment. in Aphoris. vltimum lib. 2. hanc Galli appellant,* Pancheure ou courbeure en deuant. *Quemadmodum autem vertebræ distinctæ inter se sunt, pro vario situ quem in spina obtinent (aliæ enim sunt ceruicis, aliæ dorsi siue thoracis, aliæ lumborum) ita Gibbositas, quæ vertebrarum spinæ vitium est, diuersa est, non solum pro vario situ vertebrarum in spina, sed maximè pro varietate symptomatum quæ singulæ secum inuehunt. Nam ea Gibbositas, quam peruersio primæ vertebræ ceruicis parit, mentum deprimit ad pectus, deglutiendi ac loquendi omnimodam difficulta-*

ficultatem, indeque citißimam mortem adfert: In Gibbositate reliquarum vertebrarum ceruicis, tota ceruix contorquetur, reſpirandi ac loquendi non leuis difficultas inuehitur, ſpiritus cum ſono redditur, & ſtertor in dormiendo auditur. In κύφωσι dorſi ſeu vertebrarum thoracis, ſpiritus difficulter & cum ſono mouetur, coſtæ in latitudinem non augentur, ſed in partem priorem, pectus anguſtius redditur, ſternum fit ſtrictius in acutum deſinens. In λόρδωσι ſumma adeſt reſpirandi difficultas, tußis vehemens, mouendi ſentiendique in coxis partibuſque inferioribus impotentia ac ſtupor ſuboritur, vrinæ ac fæcum inuoluntaria excretio. In σκολίωσι, vt plurimum excitatur paralyſis in parte luxata, & conuulſio in parte oppoſita. Quibus ſpina ad lumbos gibba eſt, renum & veſicæ vitia ſuperueniunt, abſceſſus item ad ilia & inguina, coxa extenuantur, pubes & barba ſerius increſcit, minor fæcunditas adeſt, quàm quibus gibbæ eſt pars ſuperior. Cuiuſlibet gibboſitatis cauſæ ſunt duplices. Externæ aliæ, quales ſunt ictus, aut caſus violentus in ſcapulas aut coxas. Internæ variæ, tumores frigidi, duri, crudi ac magni circa vincula ac membranas vertebrarum adnati flatus, qui vincula earundem diſtendunt: Excrementitia humiditas ibi congeſta, aut aliunde huc illabens, quæ eadem emollit, lubricat & relaxat: vehemens tußis, quæ vertebras è ſuo loco pellit: Immoderata ſiccitas quæ earum vincula contrahit vt ſæpe fit in hecticis: Inflammatio earundem: Conſuetudo paulò frequentior inflectendi ac recuruandi corpus in partem aut poſteriorem, aut lateralem. Hippocrates hîc videtur ex omnibus iſtis cauſis tantum attigiſſe tumores frigidos, tanquam cauſas potißimas gibboſitatis cuiuſlibet, maximè verò dorſi. Ab illis autem tumoribus frigidis hoc modo gibboſitas excitari conſueuit, κύφωσις quidem, cũ duo tumores obſident ligamenta interna duarum aut plurium ver-

tebrarum, inter quas vna, duæ aut plures interiectæ sint vertebræ inuiolatæ nulloque obsessæ tumore): tum vertebræ à suis ligamentis tumentibus, trahuntur ad se inuicem, compelluntque vertebras, quæ sunt intermediæ à suo loco dimoueri, ac proinde gibbum foris efficere: non aliter quàm videas virides ramos sui medio curuari, si duo eorum extrema ad se contrahas. λόρδωσις verò fit, vbi vnus aut plures tumores vnam aut plures vertebras, inter quas nulla sit interiecta vertebra, occuparit: cum intumescunt ac augentur illi tumores, ligamenta quæ obsident ad se attrahunt, in partem interiorem: vnde necessariò accidit, vt vertebræ sua sequantur ligamenta, indeque spinam intrò contorqueant: ac gibbũ intus efficiant. σκολίωσις fit, cum vnus aut plures tumores obsident laterales ceu obliquas partes spinæ, pari prope modo quo in κύφωσι, ac λόρδωσι. Qui ergo gibbi fiunt à tumoribus frigidis, ligamenta ceu membranas vertebrarum obsidentibus, euadunt asthmatici aut tussiculosi, aut vtrique: Asthmatici quidem: quod ob tumorẽ siue magnum, internum pectoris spatium reddatur angustius: nam, quo vertebræ intrò magis flectuntur, eo ipsum spatiũ magis contrahitur: vnde ipsi pulmones non tam liberum ac expeditum habent motũ, quo aërẽ inspiratione attrahant excipiantque & fuliginem expiratione expellant. Tussiculosi vero, non tam à seroso ac tenui humore à tumoribus in pulmones resudante: aut à pure ab illis tumoribus in pulmones effuso, quàm à mole tumorũ pulmonibus incumbentium: quo modo magnus tumor hepatis aliquando tussi vexat. Vtrique verò euadunt & asthmatici & tussiculosi, si duri ac magni ipsi tumores extiterint: nam si parui ac molles illi fuerint asthmatici quidem fient, non tussiculosi. Tales autem gibbi à frigidis tumoribus vertebras obsidentibus facti, si fiant asthmatici aut tussiculosi in pueritia & antequam pubertatis annos excesserint, longæui

gæui

gaui esse nequeunt, sed ineunte adolescentia statim morientur: quòd augescentibus corde ac pulmone, illis continendis eorumque dilatationi spina præ angustia sufficere non poßit, vnde strangulatio necessariò adferetur. Qui verò fiunt asthmatici aut tußiculosi, ea ætate qua interna viscera suam magnitudinem ac perfectam conformationem sunt adepta, vitam longiorem possunt protrahere: quòd cauitas pectoris continendis pulmonibus ac corde, eorumque dilatationi sufficiat. Qui vero gibbi fiunt ex aliis causis, quàm ex tumoribus frigidis adnatis vinculis vertebrarũ, vtpote casu, ictu, flatibus, humorum defluxu, non necessariò fiunt asthmatici, aut tußiculosi, nec tam breuis sunt vitæ. Videmus enim plures gibbos sexagenarios imò etiam & septuagenarios.

APHOR. XLVII.

Ὁκόσοισι φλεβοτομίη, ἢ φαρμακείη ξυμφέρει, τουτέους προσήκον τοῦ ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν.

Quibus sanguinis mißio aut medicamentum purgans confert, his verno tempore sanguinem detrahere, aut medicamenta purgantia adhibere oportet.

Loquitur hîc Hippocrates de cautione morborum, προφυλακτικὴν vocamus. Tempus autem accommodatum cautioni, est ver. Nam æstate vires dissoluuntur, Autumno item. Præterea accidit inæqualitas, quæ conturbat humor. Hyeme concrescit humor. At, ver temperatum est, nec habet dissolutionem vitium. Immò, per id temporis sumus robustissimi, quia tum plurimus est sanguis, in quo est calor natiuus. Ad hæc etiam si non resoluantur vires, & nihil sit quod conturbet humores, tenuiores sponte sua liquescunt, & natura, si quid est excrementi

in nostris corporibus, vere purgat, & coquit & separat vtile ab inutili, non secus atque facere solet in plantis. Itaque, naturæ imitatione oportet repurgare quod copia redundat, & separare quod vitiosum est. Si sit plenitudo & copia, detrahemus sanguinem, Si humorum qualitas vitiosa, purgabimus. Sed antequam horum alterutrum præscribas, animaduertenda sunt tria. Primum, notabimus tempus quo solet redire morbus. Non est enim quod dicas purgandum esse aut secandam venam mense Maio potius quàm alio. Nam, si quis mense Maio sit febribus obnoxius, aut alicui alio morbo, anteuertendum, Martio aut Aprili. Si mense Aprili, occurremus morbo, Februario mense aut Martio. Deinde, spectabitur anni constitutio, vt num hiems præcedens serius aut citius mitior euaserit. Tertiò, interrogabimus ægrum quo modo vixerit. Si enim (exempli causa) hieme vsus sit cibis multum nutrientibus & boni succi, intelligemus abundare sanguinem. His igitur notatis, tum celerius aut tardius venam secabimus aut purgabimus. Secabitur autem vena eadē quæ in morbo ipso. Si morbus peccet vtroque & quantitate & qualitate humorum, primùm sanguinem mittemus: Deinde, instituemus purgationem. Si qualitas humorum vitiosa sit, purgandum. Vt si quis æstate sit obnoxius morbis biliosis, eum purgabimus vere inclinante, vt sub finem Aprilis. Sin morbus à melancholia aut pituita crassa, purgabimus, non sub finem veris, sed initio: vt mense Martio. Istud præterea est obseruandum in morbis qui redeunt certis interuallis, & anni partibus & maximè à crassa materia (vt melancholia & pituita) quòd non solum vere purgare conuenit, sed etiam

autumno

autumno ad maiorem cautionem, aliquid enim vitij contrahitur æſtate.

SCHOLIA.

Conſilium eſt prophylacticum. neutra corpora plethoræ aut cacochymiæ vitiis obnoxia: ab impendentibus morbis liberanda, purgatione aut miſsione ſanguinis, vere aut autumno. Hæc enim tempora duo, oportuniſsima ſunt ad arcendos morborum intus deliteſcentium imminentes impetus, vel hanc potiſsimum ob cauſam: quòd humores iis temporibus maximè moueantur. Educuntur autem promptius moti ac fluctuantes, quàm fixi ac quieti. Mouentur autem humores vere ad exteriora, eius temporis tepore fuſi qui hyeme intus impacti iacebant. Autumno, ad interiora magis: ob tēporis illius inæqualitatem, qui æſtatis ardore congeſti intrò coguntur ac exitu prohibentur. Hinc fit, vt iis ferè duabus tempeſtatibus morbi recurrant.

APHOR. XLVIII.

Τοῖσι σπληνώδεσι δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens, bonum.

Niſi difficultas illa inteſtinorum diuturna ſit, idque propter Apho. 43. huius ſect.

SCHOLIA.

Lieni, humore melancholico pleno, deplendo, ſalutaris eſt dyſenteria, non ea quidem quæ eſt ab atra bile: ea cum,

lethalis esse consueuit: non ea, quæ est cum vlcere intestinorum, nisi forsan ab humore melancholico fuerit, qui diuturna mora putredinem & à putredine acrimoniam quandam acquisiuerit: aut qui acri humori permixtus, acris euaserit: cuius acrimoniæ vi atque impetu vlcus in intestinis suo transitu excitare potest, qualis dysenteria salutaris quoque lienosis futura est si modò diu non perseueret: non ea, inquam, quæ longa est: hæc enim quemadmodum Apho. 41. huius sectionis dictum est, hydropem aut lienteriam inuehit, sed ea, quæ cruenta est, & quæ diu non perseuerat.

APHOR. XLIX.

Ὁκόσα ποδαγρικὰ νουσήματα γίνεται, ταῦτα ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, ἀποκαθίσταται.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta conquiescunt.

Scribitur hæc sententia in lib. de crisib. Hippo. vbi additur eiusmodi morbos habere conuersionem in melius tardam. ratio est, quia materia quæ morbos podagricos commouet, tardè imbibitur in articulorum cauitatibus & ligamentis. quæ sunt crassa & densa substantia: & ob id, tardius etiam potest discuti neque ita facilè. Galen. non putat materiam imbibi neruis & tendonibus? quia, si imbiberentur, fierent conuulsiones, quod rarissimè videas in podagricis. Certè si non sequatur conuulsio, verisimile tamen est imbibi materiam neruis & tendonibus.

bus.Commouentur præterea dolores propter tensionem neruorum. Iam verò,notandum quòd hi morbi terminantur aliquando celerius, aliquando tardius quàm 40. diebus, vt sæpe extendantur ad 120. dies. Quòd celerius,in causa est materia tenuior, subtilior, & calidior,quæ ob id facilius resoluitur: Item,corpus rarum:preterea caloris natiui robur.Quòd tardius,in causa est materia crassior,aliquando & frigidior, quæ non ita celeriter resoluitur: Alias natura loci,vt quia articulus profundior est,veluti in ischio: interdũ corpus densius:nonnunquam caloris natiui imbecillitas. Quare, quod aiunt, non oportere expectare curationem podagricorum omnino : Distinguendum est istud (omninò)vt distinguit Hippoc.2. de crisib.si senex est, qui podagra laborat, & iam habet tophos & poros: si intemperanter viuat: quia corpore est densiore,& calore natiuo debiliore, is nulla ope humana curari poterit. Nam, vt ait Ouid. Tollere nodosam nescit medicina podagram. Iuuenis autem, quia corpore est rariore, & calore natiuo robustiore,si temperanter viuat, si medicis obsequatur, nec callos: & poros habeat: & à præsenti accessione & à futuro morbo præseruari poterit. Ergo, morbi podagrici terminantur diebus 40. nisi tophi sint iam concreti: nisi peccetur à medicis aut ægris: nisi materia sit valde crassa & viscida:densum & durum corpus:calor natiuus imbecillus.φλεγμονὴ, tumor est calidus, siue cum materia siue absque materia.

SCHOLIA.

PRognosticon est, de termino intra quem desitura sit podagra, omnisque arthritidis species. Si quadragesimus dies sit terminus morborum acutorum ex decidentia, ille idem erit podagræ omnisque arthritidis, vt quæ proximè accedit ad naturam morborum acutorum ex decidentia. Est enim podagra, non quidem plegmone, alioquin semper comitem haberet conuulsionem: sed tumor phlegmonodes, ob ruboris ac caloris aliorumque symptomatum concursum, quæ sunt veris phlegmonis pecularia. Saltem ea podagra ac arthritis quæ fit ex defluxu sanguinis in articulos: hæc enim si materiam spectes vera phlegmone est: si locum in quo excitatur, tumor phlegmonodes, potius quàm vera phlegmone: quòd articuli cùm sint exangues, frigidi, membranosi, & à fonte caloris remoti, nec sanguinis effluxum in phlegmonem conuertere, nec ex eo pus cōficere possunt: vt enim phlegmone fiat, eaque suppuret, præter materiæ qualitatem, adesse debet & loci calor, qualis est musculus aut caro, in quo vera phlegmone excitari consueuit. At verò cum talis tumor phlegmonodes finiri debeat, aut resoluto, aut concocto ac in pus conuerso humore ipsum tumorem faciente: humor autem is fit in alto ac denso, frigido, exangui, membranoso, & à fonte caloris remoto loco fixus: tempore longo, tum ad resolutionem, tum ad suppurationem indiget, saltem quadraginta dierum spatio, longius verò tempus ad sui solutionem postulat podagra aut arthritis, quæ ab humore fit frigido: estque tumor œdematosus. Non enim intra diem quadragesimum aut plures etiam dies finiri potest, ob frigiditatem ac crassitiem humoris, locique densitatem, frigiditatem ac imbecillitatem: indicio est, quòd semel solutus hic tumor promptè redeat.

APHOR.

APHOR. L.

ΟΚόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος διακοπῇ τετρώσιν ἀνάγκη πυρετὸν καὶ χολῆς ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

QVibus cerebrum vulneratur, ijs febrem & bilis vomitum superuenire necesse est.

ADdit Hippo.lib. primo de morbis oportere aliquid corporis resolui. vocat enim ib τὸ ἀποπληκτὸν παραπληκτικόν. Citatur etiam hæc sententia 2. prorrhet. vbi appellat τρῶμα quod hic vocat διακοπὴν, id est, profundum vulnus in cerebro. Potest vulnerari cerebrum, vt vulnus tantum attingat substantiam cerebri: aliquando penetrat in ventriculos, quod lethale est, licet interdum conualescat æger beneficio naturæ, præsertim si vnus tantum ventriculus vulneratus sit, vt adolescens ille in Smyrna. Itaq; quibus præciditur cerebrum, id est, profundum vulnus infertur, iis febrem &c. Notandum est quod dicit 2. prorrh. quod maximè facit ad præsagium. Oportet diligenter animaduertere quæ signa appareāt statim à vulnere illato. Solet enim in iis vulneribus æger sæpe concidere statim initio, sanguinem è naribus emittere, & bilem euomere, hæc profluuia sanguinis & vomitiones sæpe perseuerant ad dimidium diem, & post conquiescunt. Deinde obseruandum quæ signa die quarto, septimo, vndecimo, 14. 17. 20. adueniant, vt vomitiones, hæmorrhagiæ è naribus, delirium, febris, resolutiones quarundam partium. Vt, si die quarto, non febricitauit, non delirauit, non vomuit, non emisit sanguinem è naribus, videndum quid accidet die septimo, tum vndecimo & reliquis. Si die quarto, vomuit, si delira-

uit, si febricitauit, si laborauit hęmorrhagia è naribus, si aliqua partium resolutio aut cõuulsio accidit, morietur die septimo. Si ea signa prodeant die 7. morietur die 14. Si 11. peribit 17. aut 20. aliquando euadunt ægri diem 20. & perueniunt ad 40. Tum enim, & malum, & ea signa quæ ante delitescebant & inducias dabant, sese proferunt ac interimunt. Item, cum ij sunt morituri detrahunt sibi fascias quæ cingunt vulnus & caput.

SCHOLIA.

Diagnosticon est, non modò profundo vulnere vulnerati cerebri, sed & eiusdem conquassati: ita vt offensa ad cerebrum vsque peruenerit, atque in ipso vel eius membranis aliquid ruperit, vtriusque hic duo signa certißima adferuntur febris & bilis vomitio: & plura libro de morbis, de vulneribus capitis, & sectione tertia, Coac. animad. sed minus certa recensentur: qualia sunt, linguæ balbuties, subitus in terram casus, vertigo, marmariges obuersantes oculis, sanguis per nares, os, aures, oculos effusus: veternus, vocis priuatio, resolutio corporis, mentis læsio, pedum torpor, conuulsio, aliaque huiuscemodi: quanquam, ne in vomitu quidẽ aut febre vlla certitudo vulnerati aut conquassati cerebri sperari potest, nisi distinctione adhibita. nam hæc duo non semper sequuntur ad vulneratum aut conquassatum cerebrum: & eadem sæpenumero eueniunt non vulnerato cerebro: sed, vel solo fracto cranio, vel cerebri membranis percussis, vel etiam sola carne, aut vnà cum carne pericranio vulnerato, febris quidem non superuenit vulnerato cerebro, cũ multus sanguis effunditur, & ampla statim via relinquitur, qua puri, vapori & spiritui pateat exitus: aut cum arte, vacuatione & ratione vitæ prohibetur inflammatio & inde febris. Febris enim ad vulneratum aut conquassatum cerebrum

rebrum subsequitur ob commoti, aut effusi nec liberum habentis exitum sanguinis, putredinem, & putredine conceptā inflammationem in cerebro: indicio est, quod non semper initio vulneris, sed post initia vt 4.7.9.11.14. die, vel eò tardius suboriatur febris: adde quod Hipp. in Coacis febrem vt plurimum superuenire vulnerato cerebro scribit. Neque vomitus semper accidit vulnerato aut conquassato cerebro, saltem qui sit biliosus, in his præsertim qui non sunt picrocholi: aut qui paucam habent bilem in folliculo fellis collectam: denique his quibus ad vomendum nulla est à natura propensio. Quanquam, vomitus biliosus, si quod aliud, signum cerebri nedum vulnerati aut conquassati, sed & cranij fracti aut membranarum cerebri percussarum certißimum existit: isque initio aut statim post initia suboritur. Tantus enim est consensus cerebri per neruos insignes cum ore ventriculi eiusque interiore tunica vt cerebri eiusque membranarum ac cranij affectus promptißimè ipsi ventriculo communicentur: hoc vel indicio quod commoto verbere, aut alia re quapiam molesta aut dolorifica concusso cerebro, vniuersus stomachus perturbari soleat. hinc fit, vt ventriculo per sympathiam cerebri affecto, vomitus citetur, eoque vomitu quicquid obuiam fuerit in ventriculo seu bilis seu pituita seu serosus humor, aut cibus eijciatur. Sic enim bilis nomine quicquid inutile in ventriculo fuerit, siue ibi genitum siue aliunde transmissum intelligendum videtur: quanquam is humor qui per vomitiones huiuscemodi in cerebro vulnerato eijcitur, vt plurimum biliosus esse consueuit: non quidem bilis syncera (hæc enim rarò excluditur vomitione) sed seroso excremento permixta, quæ à folliculo fellis ac mesaræo per duodenum vel ieiunum intestinum ad ventriculi fundum transmittitur: solent enim ad partes infirmas vicinarum partium excrementa confluere, præsertim quæ tenui substantia constant, quæ calida sunt & mobilia, qualis est humor biliosus.

APHOR. LI.

Ὁκόσοισιν ὑγιαίνουσι ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα ἄφωνοι γίνονται καὶ ῥέγχουσιν, ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

QVi valentes capitis repentè doloribus corripiuntur & protinus muti fiunt & ſtertunt: intra ſeptem dies intereunt, niſi febris interuenerit.

HÆc ſententia expoſita eſt Aphor. 5. lib. 5. citatur ab Hipp. lib. 2. de morbo & lib. 2. περὶ κρισίων. vbi addit, hi autem ſunt hiante & hiulco ore, ſępe meiunt neque ſentiunt. Difficultas fuit quando hæc ſigna ſe proferebant, quiſnam eſſet morbus ille: an ἀποπληξία, an ἀπόληψις, an κατάληψις. Gal. in com. dicit eſſe apoplexiam. Aurelianus catalepſim. Hip. de rat. vict. acut. apoplexin, id eſt, venarum interceptionem. Non eſt de nomine laborandum: ſed ſcire oportet quid dicat Hipp. lib. ſecundo de morbis, quod ſolet accidere ſenioribus, idque à commotione atræ bilis, ac vbi inquit, hæc commouetur occupat partes corporis vbi ſunt multæ venæ, vt pectus, collum, cerebri plexum. Itaque commota atra bilis, vel etiam pituita, vel ſpiritus flatuoſus, intercipit venas pectoris, venas colli ſeu iugulares, & cerebri quę vaſa ſunt in plexu retiformi. Vbi cognoſcimus cauſam & locum, iam modum curandi tenemus. Si materia illa quæ iis viis intercepta eſt non incaleſcit, perfrigeratur: cum perfrigerata eſt, congelatur & tandem moriuntur, hoc dico, vt in apoplexia poſſimus notare vniuerſalia tempora, vt rectè ſenſit Philoth. Nam per dolorem capitis, notatur initium: per mutitatem ſiue obmuteſcentiam, incremē-

tum

tum per ſtertorem, vigor: & vbi conualeſcunt, declinatio. Sic vbi intercipiuntur venæ, erit initium perfrigeratio, incrementum: congelatio, vigor febris ſuperueniens, declinatio: quæ omnia contingunt ſenioribus bene potis, & aliquando quibus eſt craſſior ſanguis. Αφωνὸς dicitur, non is qui non loquitur, ſed qui vnà cum voce & motu & ſenſu, hoc eſt, altero vel vtroque priuatur. Iam ſtertor accidit in vigore mali & multò magis, vbi arteriæ finis oppreſſus eſt, & ſpirandi difficultas aucta. Poſt ſtertorem nigreſcunt toti, & intra ſeptimum moriuntur, aliquando primo die, aliquando tertio, nonnunquã quarto, vbi leuior eſt morbus perueniunt vſque ad 7. diem. *Niſi febris*) Fuchſius citat locum ex Hippoc. 2. de morbis, vbi ait per ignem intelligi ſemper febrem vehementiſſimam. Sed neque τὸ πῦρ ſemper ſignificat febrem validam: neque hîc excitanda vehemens febris, vt quæ vires deiiciat vnde mors. Non proderit etiam neque quicquam efficiet febris leuis propter materiæ craſſitiem & contumaciam. Quare, oportet febrem, eſſe mediocrem inter leuem & vehementem, ac proportionatam materiæ morbi, hæc febris vires non deiiciet, immò materiam illam craſſam tenuabit, incidet, concoquet & diſſoluet.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt funeſti termini intra quem deſiturus eſt ſoporoſus affectus, initio quidem ſanos ac bene valentes cum repentino ac vehementi dolore capitis inuadens, poſteà obtumeſcentiam & ſtertorem inuehit: hic enim funeſtum intra diem ſeptimum minatur exitum, niſi febris ſuperueniat. Hoc ergo prognoſticon non videtur re-

ferendum ad fortem apoplexiam, vt putat Galenus in commentario: quòd apoplexiam fortem soluere, sit impossibile: quòd fortis apoplexia intra momentum, nedum paucas horas aut dies septem interficiat, vix enim tertium diem excedit, inquit Aurelianus: quòd apoplexia non soleat bene valentes repentè inuadere, sed viciosis refertos humoribus: quòd materia, quæ apoplexiam committit, frigida sit, ignaua, ac crassa, quæ sua qualitate solet magis sensum stupefacere, quàm dolorem sua qualitate excitare: quod nulla febris, siue leuis, siue valida, apoplexia superueniens eam soluere possit. Leuis enim non satis potentem habet calorem ad concoquendam tam breui tempore materiam, alioqui contumacem apoplexiæ. Valida verò, virium imbecillitatem magis auget, calorem natiuum suo acri calore absumendo: est enim axioma medicum, quæ alieno calore incalescunt, sua refrigerari. Potius ergo intelligendus hic Aphor. de caro, ceu soporoso quodam affectu, qui præcursor est apoplexiæ, eamque mox adfuturam minetur. Cuius causa est multus flatulentus ac vaporosus spiritus, ex crapula aut alia occasione genitus: qui initio quidem caput feriens, vehementem dolorem distendendo excitat, deinde multam pituitæ affluentis copiam promouet, vnde postea obmutescentia suboritur, id est, vocis ac sermonis, omnis denique motus voluntarij ac sensus priuatio, ab obstructione humorum prohibente exitum spiritui animali ad vocis ac sermonis, sensus & motus organa. Sic enim ἀφώνυς vocat Hippocrat. Aphor. 5. lib. 5. & Aphor. 58. lib. 7. qui nec vocem nec alium quidem motum vllum voluntarium retinent, nec omnino sentiunt, sed iacent, eodem modo quo apoplectici sine sensu pariter & motu. Est enim vox omnium actionum, voluntariarum præcipua, ex cuius noxa Hippocrates κατ' ἐξοχὴν, reliquarum quoque actionum quæ voluntariæ sunt, offensionem

vult

vult significari, stertor item magnáque in anhelitu difficultas suboritur ad illam affluentis materiæ copiam, ob oppressos gutturis musculos, eosque non potentes præ imbecillitate tantam pituitæ copiam excludere: tandem apoplexia suscitatur. In illo itaque temporis tractu, febris superueniens, apoplexiæ fortis absolutionem prohibet, & mortem arcet, quæ alioquin imminet intra septem dies. Eam autem fuisse Hippocrati mentem facilè est colligere ex secundo & tertio de morbis, & sub finem libri de crisibus; vbi dolore capitis, obmutescentia, & stertore positis, scribit postridie hominem fieri apoplecticum sanguine perfrigerato; quasi antè verè apoplecticus non esset. Hunc igitur soporosum affectum qui tandem fortem apoplexiam inuehit, febris nec maior quàm vt vires exoluat, nec minor quàm vt nihil prosit; maximè iuuat: vt quæ tum spiritum illum flatuosum, tum humores pituitosos excalfaciat, attenuet & resoluat; quod fit nonnunquam tribus diebus, aut quatuor, interdum pluribus, non tamen vltra septimum procedit diem, ob morbi magnitudinem & partis affectæ nobilitatem.

APHOR. LII.

ΣΚοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα.

SEd in somnis etiam, an de oculis aliquid subappareat spectare oportet. nam si quid non exactè commissis palpebris de albo appareat, modo non ex alui profluuio aut medicamenti potione accidat; malum signum est & valde perniciosum.

HÆc ſententia ſcripta eſt lib. 1. prognoſt. cap. 4. hoc eſt: Ad præſagium in morbis præſertim acutis, dormire ſemiapertis oculis, ita vt ſubappareat album, lethale eſt: quemadmodum etiam exitiale eſt, per vigilias, ſemper eſſe oculis clauſis. Illinc enim ſignificatur vel magna reſiccatio palpebrarum, vel imbecillitas facultatis mobilis: vel, quod muſculi oculos claudentes patiuntur, quia aut conuulſi ſunt aut reſoluti. Per alui autem profluuium, intelligere oportet omnes immodicas vacuationes tam ſpõtaneas quàm artificioſas. Idcirco, ſi æger dormiat oculis ſemiapertis, interrogandum: an id illi ſit conſuetum: vel non ſit quia diutius vigilauerit, aut defatigatus ſit de longa via, aut præceſſerit vehemens triſtitia, aut longa alimenti indigentia: vel, an non præceſſerit multa & immodica vacuatio? Si nihil tale ſit, lethale.

SCHOLIA.

PRognoſticon eſt funeſti exitus in morbis acutis, potiſſimum his, qui caput obſident ſiue cum febre, ſiue ſine febre, petitum ab oculis, quorum diſpoſitio præ cæteris partibus cerebri (cui oculi proximi ſunt & coniuncti, & quorum gratia in arce locatum eſt cerebrum) diſpoſitionem indicat. Conniuentibus ergo oculis dormire, ita vt non committantur palpebræ, & aliquid partis albæ oculi conſpiciatur, lethale. Indicium enim hoc maximæ imbecillitatis non ſolum palpebrarum, ſed & animalis facultatis, nam cum oculi ſemper ex minima facultate claudantur, ſi in ſomno claudi nequeant, quo tempore facilius quàm tempore vigiliarum clauduntur retracto nimirum intrò ſpiritu animali, qui apertionis oculorum author eſt, lethale ſignum, niſi conſuetudine

dine ægris id acciderit. Sunt enim quidam, qui oculis conniuentibus dormire consueuerunt, aut vitio illo, quod λαγοφθαλμίαν vocant à leporibus: aut morbi longitudine: aut vi alicuius morbi, vt in pueris vermiculosis. Cæterum genarum corrugatio & ariditas atque inde contractio, conuulsio item musculorum qui oculos claudunt, hoc symptoma inuehunt.

APHOR. LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ γέλωτος γινόμεναι ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

Deliratio quæ cum risu fit, tutior: quæ verò studio adhibito, periculosior.

Iam sæpe diximus παραφροσύνην dici tanquam genus deliriorum. Nam hoc nomine, manias, etiam & melancholias intelligimus. Tamen propriè dicitur de iis deliriis, quæ accidunt ad tempus in vigoribus accessionum, vt interpretatur Gal. statim initio prorrh. Dicitur quoque aliquando, vt sit genus ad maniam & melancholiam. Rursus mania dicitur aliquando de insania à flaua bile, aliquando ab atra, vel succo melancholico: ita vt extendatur ad phrenitidem & melancholiam & maniam propriè appellatam, quæ est perpetuum delirium sine febre. Breuiter in his vocibus, nihil perpetuum est in Hipp. Vt porro hunc Aph. intelligamus addendum est idem. (*Quæ verò cum temeritate, periculosissimæ.* Gal. in comm. tria comparat: delirium cum risu, delirium cum studio, & delirium cum temeritate & ferocitate: alij addunt cum ploratu: tamen non est necesse. Deliria, de quibus hîc agit

dicuntur continua, siue sint cum febre, siue sine febre. Iam differentiæ deliriorum sumuntur pro ratione corporum & materiæ redundantis in corpore. Quemadmodum enim (vt scribit Aristot. in problem.) alij atque alij aliter afficiuntur à vino. Nam quibusdam, vinum est risui, quibusdam dolori, aliis ferocitati: sic, vt est affectum corpus, ita diuersa sunt deliria. Si itaque tantum sanguinis incaluit, ita vt clemens sit nec dum contraxerit malignam quandam & putrem qualitatem: si item, tantum alteratum est & concalefactum cerebrum, fient maniæ ludicræ, cachinniones & cum risu. Si nimirum incaluerint, ita vt sit iam bilis quæ incalescat & assari incipiat, efficiet manias cum studio, id est, medias inter ferocem & ludicram, vt æger modò rideat, modò non. Sin, sanguis, is biliosus supra modum assetur fit ferina & temeraria mania, Græcis θηριώδης, & ij re vera furiunt, ita vt inuadant & impetant notos & ignotos. Alij, sunt hydrophoboi morsi à cane rabido, in quibus est etiam assata bilis. Sunt enim θηριώδεις maniaci à succo melancholico, qui (verbi gratia) imbibitus ventriculi tunicis petit venas cerebri, in iisque agitatur, assatur, & corrumpitur. Idem sanguis melancholicus, si frigidior sit & caliginosior, facit tristes, meticulosos, qui perpetuò defixos habent in terram oculos, qui solitudines quærunt, qui lugent, & conqueruntur debita. Aliquando, is non est obscurus & frigidus, sed tenuior & calidior, facitque ἐνθουσιασμὸς, facit prophetas, sybillas, hæc omnia accidunt, propter qualitates quasdam occultas & indicibiles, quas contrahit melancholicus succus, dum in corpore diutius moratur & putrescit. Quare, diligenter animaduertemus,

temus, quis humor redundet, vt rectè curemus. Aliis enim sanguinem, aliis bilem, aliis melancholiam vacuabimus & purgabimus, quanquam melancholia vix cedit medicorum remediis.

SCHOLIA.

Prognosticon est securitatis aut periculi in morbis, petitum ex delyrij specie. Securus enim is morbus est, qui coniunctum habet delyrium cum risu. Periculosus verò, quem delyrium cum studio comitatur. Delyrium enim cum risu, fit à vaporibus à sanguine prodeuntibus in cerebrum elatis, aut ab ipso sanguine feruente cerebrum eiusque membranas imbuente. Ergo morbus, à quo huiusmodi delyrium ortum habet, securus est: quoniam pendet à sanguine, qui humor mites & benignos morbos parit. Delyrium verò cum studio aut solicitudine & pertinacia, fit à bile flaua, aut atra, aut fæce ipsa sanguinis. Ergo morbus à quo huiusmodi delyrium ortum habet, non adeo mitis, nec securus, sed vel periculosior, vel contumacior, vel longior, pro ratione humoris à quo pendet. Hic autem potißimum fit sermo de delyrio symptomatico: aut eo, quod vitiosus aliquis humor, substantiam cerebri aut eius membranas inficiens, parit, cum febre aut sine febre.

APHOR. LIIII.

ΕΝ τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, κακαί.

IN morbis acutis cum febre quasi gementium suspiria, mala.

HIc Aphorismus exponitur 68. Aphor. lib. 4. vbi dicebamus spiritum offensum repræsentari in multis, vt in pueris plorabundis, in amantibus, & iis qui graui aliqua iniuria læduntur. Causa, cur tales respirationes in febribus fiant (Galen. autem exponit de offendente respiratione) est, propter imbecillitatem facultatis animalis, vel duritiem musculorum, qui inseruiunt respirationi. At verò, duritiem eam sequitur talis respiratio, vel, quia in partibus spiritualibus, aut neruis est dispositio quędam ad conuulsionem, vel dolorifica quædam dispositio. Quod autem dicebamus de respiratione, est quia in contextu est κλαυθμώδεις Ergo Hippo. meminit vocis, quæ dicitur κλαυθμώδης. Duo sunt genera vocis lethalia in morbis acutis. Vna est quæ dicitur κλαγγώδης, quæ fit propter resiccatam asperam arteriam. Altera, est κλαυθμώδης, id est plorabunda, quæ fit vbi maior est resiccatio eius arteriæ.

SCHOLIA.

PRognosticon funestum in morbis acutis petitum ex suspirijs luctuosis. Est autem suspiriosa spiratio, duplex spiritus i̇ t̨ ò reuocatio, qua veluti breui quadam quiete intercipitur opus thoracis, idque nonnunquā inspirando, nonnunquam verò expirando. Causa huius duplex, aut virium imbecillitas qua nequeunt vno impetu thoracem eleuare & respirationem ad finē perducere: Aut, instrumentorum durities, quæ aut à frigore, aut siccitate fit. Quæ suspiria in morbis acutis continuas febres habentibus, aut febribus continuis, excitantur, manant à siccitate instrumentorum. Quod malum, fermè est immedicabile.

APH.

APHOR. LV.

TA` ποδαγρικὰ τοῦ ἦρος καὶ τοῦ φθινοπώρου κινέεται, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

Dolores podagrici Vere & Autumno ferè mouentur.

AVrelianus in chronicis addit deinde hyeme, poſtremo æſtate. quod ſcitè quidem dictum eſt Nam, tametſi Vere & Autumno dolores podagrici excitentur, tamen fiunt etiam hyeme & æſtate, quanquá rarius. Vere, quia relicta excrementa ab hyeme, quæ antea propter frigus erant concreta immotaque accedente vere mouentur & funduntur: fuſa, decumbunt in partes imbecilliores, vt ſunt eiuſmodi articuli. Æſtate, quia humores ſunt liquati, corpus rarum, fit reſolutio materiæ, calor eſt amicus neruis & articulis: Ideò, raro tum fiunt. Autumno, quia æſtate vſi ſunt fructibus & oleribus, vnde multa excrementa generantur: Præterea, quia per Autumnum vires ſunt imbecillæ, ob id multa excrementa colliguntur. Verum eſt quod humores incipiunt contrahi. Sed eſt inæqualitas perturbans quæ commouet materiam: at hyeme, humores manent fixi & immoti.

SCHOLIA.

NOn modò podagrici ſed & arthritici dolores, omnes denique morbi qui ſopitã habent in intimo corpore cacochymiã, Vere & Autũno potius & multo promptius excitantur, quàm æſtate & hyeme. Nam Vere & Autumno, hu-

mores moueri incipiunt. Vere quidem, ad exteriora: Autumno, ad interiora. Æstate autem, multa fit humorum resolutio per exteriora, vnde latitantes morbi tunc pauci se produnt: hyeme humores impacti ac coerciti intus iacent: At veris tempore, aëris tepore liquantur ac funduntur humores, qui fusi fluunt facilè in partes potissimum, quæ aut natura, aut consuetudine sunt imbecillæ, quales sunt articuli: Adde quòd, tunc temporis vires sunt validæ: quia tunc plurimus est sanguis in quo est situs calor natiuus virium author. Autumno, recurrunt morbi arthritici aliique quàm plurimi, non tam ob liberaliorem fructuum fugacium vsum, quàm ob huiusce temporis inæqualitatem in calore ac frigore, quæ perturbat ac corrumpit humores: item, ob plurimam superiori æstate collectam cacochymiam: maximè verò, ob virium imbecillitatem, labefactata nimirum naturæ vi ab exhausto superioris æstatis, vbi enim natura vel ob suam imbecillitatem, aut materiæ quantitatem humoribus dominari non potest, fit vt huc vel illuc incidant, atque morbos gignant.

APHOR. LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νουσήμασιν ἐς τάδε ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ σπασμὸν, ἢ μανίην, ἢ τύφλωσιν σημαίνει.

Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel conuulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant.

Appellat melácholicos morbos, natos ab humore melancholico. Difficultas est an τὰ possit referri ad partes corporis. Potest. Nam hîc alias legitur, τὰ τοῦ σώματος

σώματος. Alibi non est, & videtur referri ad νοσήματα, vt sit: mutationes morborum melancholicorum fiunt in his morbis, &c. Et clarior quidem erit hæc expositio: ἀπόσκηψις nomen est ambiguum apud Hippocratem. Nam aliquando significat transmutationem materiæ à parte in partem: aliquando, scarificationem, vt scribit Gal. in exegesi vocum Hip. Alij dicunt ἀπόσκηψιν, σκῆψιν & ἀπόσκημμα differre ab Apostasi. Apostasis enim dicitur de humorum transmutatione & decubitu indicatorio. ἀπόσκημμα verò, est abscessus non iudicatorius, vbi scilicet materia in aliquam partem decũbit, nec tamen soluitur & morbus, sed inde noua accidẽtia superueniunt. Tamen sæpe confundũtur & ἀπόσκηψις cum apostemate, hæc duo cum apostasi. Verũ huiusmodi indicatoria, abscessus vocare solet propriè μετάστασιν & μεταβολὴν Hippo. vt si morbus melancholicus degeneret in cæcitatem, &c. *Ad hæc*, id est, ad has partes, vel ad hos morbos, vt apoplexiam, conuulsionem. Vbi ergo transmutatio fit materiæ quæ non excernitur, periculum est ne fiat apoplexia. Hæc fit propriè, vbi offarciuntur ventres anteriores cerebri, quẽadmodum vbi posteriores, Epilepsia. Aliquando tamẽ apud Hipp. dicitur de paralysi & conuulsione epileptica. Hic ergo intelligemus & apoplexiam propriè appellatam & paralysin, & epilepsiam: conuulsionẽ, vbi materia illa infarcitur neruosæ substantiæ. Iam per μανίην intelligit melancholicum morbum. Fit autem, vbi substantia cerebri imbuitur eiusmodi humore melancholico: vel, vbi commouetur in venis cerebri. Fuchsius dicit etiam fieri, vbi menynges afficiuntur: quod est falsum. *Cæcitatem* vbi materia conuersa fuerit in oculos.

SCHOLIA.

TA' ἐπὶ vertit Fuchsius ad has partes: Hollerius ad hos morbos. Nam cum Plautio, per hæc tempora: vt hic Aphorismus, adferat alios morbos, qui quemadmodum Podagrici atque articulares morbi, Vere & Autumno magis mouentur. De quo Prognosticon sic statui poterit. In morbis melancholicis, quos peperit non atra, sed flaua bilis, aut melãcholicus humor cum supra modum vel combustus vel putrefactus malignam qualitatem contraxerit, siue is cerebrum obsideat, siue in liene obstructo aut inflammato, siue in venis vniuersi corporis contineatur: melancholici humoris ἀποσκήψεις, hoc est, μεταστάσεις translationes siue transpositiones, quæ fiunt, vel fusione humoris collecti & in partem imbecilliorem propter auctam copiam reiecti: vel cacochymia irritante facultatem excretricem partium in quibus inest: sunt omnes suspectæ ac periculosæ, magnitudine symptomatum, quæ inuehunt, & difficultate curandi. Talesque μεταστάσεις mouentur, maximè Vere propter plenitudinem, ex fusione illius humoris auctam: vel Autumno, superueniente inæqualitate caloris & frigoris, propter suppressam ex æstate & Opora cacochymiam. Quia enim humor stimulat & mordet partes quas obsidet, idcirco agitatur & ex ea agitatione, inuehit vehementia symptomata. Si enim melancholicus is humor, qui cerebrum obsidens melancholiam parit, non vacuetur per sudores, vomitum, hæmorrhagiam: neque è cerebro ad inferiores partes transmittatur, vt ad fauces, intestina, hæmorrhoides: sed per cerebrum transfluens modò ventriculos obstruat, modò ad partes neruosas conuertatur, modò per venas & neruos in oculos illabatur, apoplexiam, epilepsiam, maniam, cõuulsiones, cæcitates excitabit. Idẽ propemodũ Aphorismus habetur lib. 7. sect. 2. Coacarum animad. Insanientes superueniens conuulsio ad nihilum reducit. Et 1. Epid.

Epidem. Senioribus verò & quibus iam calor vincitur, paraplegiæ, aut maniæ, aut oculorum cæcitates.

APHOR. LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

APoplexiæ autem fiunt maximè à quadragesimo anno ad sexagesimum vsque.

HÆc sententia videtur repugnare sententiæ omnium medicorum, qui appellant apoplexiam, morbum senilem: vt epilepsiam, morbum puerilem. Et reuera, videntur senes ei morbo magis opportuni qui sunt declinantis ætatis, quia senes (vt quibus facultates omnes sunt imbecilliores) coaceruant multa excrementa, eaque pituitosa. Tamẽ, si satis meminimus eorum quæ dicebamus libr. 3. fit apoplexia à materia crassa quæ intercipit principes ventriculos cerebri. Est autem duplex materia crassa, vt pituita, & succus melancholicus. Apoplexia, fit ab vtroque humore. Quæ est à pituita, familiaris est senibus, qui solẽt esse pituitosi, ob id dicitur senilis morbus. Ab eadem materia accidit aliquando iuuenibus, sed propter errata vitæ. At apoplexia, quæ fit à succo melancholico magis est familiaris inclinanti ætati, quia hęc eo succo abundat. Quare rectè dixit Hippocrates apoplexiam fieri à 40. ad 60. à r lancholico videlicet succo, & ratione ætatis magis quàm vitæ. Nam in hac ipsa inclinante ætate potest fieri à pituita quum in ea ætate constituti tam intemperanter aliquando viuant quàm iuuenes.

SCHOLIA.

Morbus hîc adfertur alius, qui Vere & Autumno magis mouetur: nimirum apoplexia, ea præsertim, quæ fit ab humore melancholico, per combustionem, aut putrefactionem acri ac maligno reddito: qualis apoplexia accidit à quadragesimo ad sexagesimum annum: quòd huic ætati familiaris sit is humor melancholicus, vt pituita senioribus. Sunt enim humores varij ij quidem crassi omnes aut viscosi, aut multi, aut concreti & grumosi, qui apoplexiam committunt: nempe pituita, melancholicus humor, crassus sanguis, aut multus, aut concretus & grumosus: qui omnes, vel, cerebri ventriculos affatim implent eiusque corpus imbuunt: vel arterias retis mirabilis, aut carotidas per quas spiritus ex corde in cerebri ventriculos influit, repetè obstruunt aut coarctant. Hippocrates, *in libello de flatibus, addit flatus intercipientes vasa: aliquando abscessum, aut tumorem præter naturam: interdum, vinum, commouens materiam in cerebrum vel vinum ipsum replens.* Rarissima *causa est fulmen, vnde tamen attoniti & syderati veteribus dicti apoplectici, quod fulmen sydus esse crederent. Scribit quoque Galenus ab externo & vehementissimo frigore apoplexiæ quidpiam simile cõcitari: quanquam ea affectio potius* Catalepsis *quã apoplexia videatur. Apoplexiæ obnoxiæ sunt singulæ ætates pro causarum diuersitate. Senes quidem iam decrepiti, qui sexagesimum exegerunt annum, apoplexiæ à sanguine crasso, aut multo, aut concreto, & grumoso aut à vini liberaliore vsu, quouis tempore. Vere tamen potissimum. Qui constãtem ætatem degunt, & qui senes sunt virides, apoplexiæ à melancholico humore, Vere & Autumno. Huic apoplexiæ, quæ ab humore fit melancholico, Hippocrates scripsit lib. 7. sect. 2. Coac. animad. hæmorrhoides supernatas vtiles esse.*

APHOR.

APHOR. LVIII.

ΗΝ ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Si omentum exciderit, necessariò computrescit.

Vertendum potius excidit. Hæc ſententia ſcripta eſt initio lib. de morb. Ex anatomia omentum (quod dicitur vulgò rete, *gallis la coeffe*) conſtant duplici tunica, multo pingui, venis & arteriis multis, & extenditur ad fundum ventriculi, regens inteſtina & deſcendens aliquando ad pubem. In vulneribus ventris, contingit interdum omentum & inteſtina excidere. Itaque hac ſententia monet Hipp. ſi omentũ excidat, oportere celerrimè reponere, ne frigore liueſcat, & ita putreſcat, emortuo ſcilicet calore partis. Quare antequá reponatur, ſi pars aliqua putruerit & liuida euaſerit, exſcindenda eſt, alioqui, ſi reponatur pars putris, vicinas putrefaciet, & ſic morietur æger. Modum reponendi docet Gal. 6. metho. medendi: habenda eſt, inquit, ratio partis quæ venoſa eſt & arterioſa. Ob id, cum ſecabimus quod putruerit, partes ſanas filo excipiemus diligenter, ne ſequatur hæmorrhagia, permittemúſque filum illud foras eminere & pendere: vt poſteaquam putruerit, id abſcindamus. In hac autem exciſione omenti non ita metuenda eſt conuulſio, quum pars ſit fibroſa magis quàm neruoſa.

SCHOLIA.

Omentũ, à cui⁹ copia ac amplitudine maiore in hominibus quã in cæteris animãtibus, homines omẽti geſtores appellãtur, è ſuo loco, aut intrò aut foras excidit: intrò qui-

dem vt cum rupto aut relaxato peritonæo descẽdit in scrotum aut inguina, eúmque ramicẽ excitat, quẽ Epiplocœlem nominamus. Aut, cum in obesis mulieribus descendit inter vesicã & collum vteri, ab eoque os vteri ita comprimitur, vt semen ab vtero excipi non poßit præ angustia, ac proinde conceptio impediatur ex Aphor. 46. lib. 5. aut, cum excepto vulnere, dilaceratum aut ruptum, in pubem aut inguina delabitur. Foras verò excidit, cũ vulnerato abdomine & diuiso peritonæo, foras egreditur, & extra peritonæũ prominet: vt fit in profundis vulneribus ventris, in quibus omentum & intestina sæpe foras proruũt. Cũ intrò excidit, non putrescit nec corrumpitur, quantũuis dilaceretur, extendatur, rumpatur: quòd, in suo natiuo ac consueto loco permaneat, & à calore sibi familiari semper foueatur. Tanta vis est loci natiui ac consueti in conseruanda rei cuiusque natura. At, cum vulnerato abdomine extra peritonæum prominet, necessariò putrescit ac corrumpitur: nisi statim, antequam liuorẽ contrahat aut nigrescat, reponatur. Quòd autem tam celeriter putrescat vbi excidit extra peritonæum, in causa est, eius humiditas, quæ illi maxima est, ob plurimam quam habet pinguedinem: & extinctio caloris natiui, qui cum in eo paucus sit, ob adipem & membranas ex quibus planè contexitur, facilè à frigore aëris ambientis refrigeratur, idque plus aut minus, pro aëris ambientis temperatura & pro ratione moræ. Nulla enim pars interior, quæ tegumento à natura minuta est, suo operculo nudata, vim ambientis aëris citra noxam experiri potest, præsertim cum partes ipsæ corporis, quæ cæteris sunt frigidiores, quouis aëre ambiente etiam æstiuo, sint calidiores. Sic enim caro, sua cute: intestina, suo abdomine: membranæ cerebri, suo osse: os sua carne & cute: cerebrum suis membranis: pulmones, pleura, musculis ac cute thoracis, consueto operculo nudata, & externo ac insueto aëri exposita, facilè corrumpuntur. Tanta

vis est

vis est dissuetudinis & alienæ mutationis in corrumpendo. Ob id Hip. in vulneribus capitis, vbi membranæ suo osse, carne ac cute nudatæ sunt, patellam ignitam iubet exponi dum illa tractantur, ne ab externo aëre lædantur. Non ergo mirũ, si omentum, vbi excidit forasque prominet ab externo aëre promptissimè corrumpatur: cum illud humidissimum sit, & admodum exigui caloris particeps. Indicium autem hoc erit contractæ in eo putredinis: si liueat aut nigricet. Totũ enim illud, quod tale apparuerit, præcidendum antequam intra peritonæum digito vel specillo recondatur aut corruptio vicinas partes peruadat. In qua sectione, nullum periculũ præterquam hæmorrhagiæ esse potest quæ tamen cohiberi poterit, parte sana vinculo ligata, vt filum per foramen vulneris propendeat, donec sponte, vulnere curato, vel antè excidat. Quanquam relinquitur iniuria, quod admodum opportunus sit frigori externo venter, vt Galeni historia de quodam gladiatore ostendit.

APHOR. LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλεομένοισι χρονίως ἐξίσαται τὸ ἰσχίον καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι μύξαι ἐπιγίνονται.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis femoris summum coxa excidit, rursumque recidit, iis mucosa ibidem pituita colligitur.

Ex anatomia intelligimus os femoris in capita duo desinere, quæ inserũtur acetabulis coxę. Præterea, oportet intelligere, quòd firmissimum est vinculum teres, & breue quo intercedẽte capita femoris nectũtur acetabulis coxæ. Accidit aliquando (vt à distillatione cerebri aliarumque partium corporis & à malis

vteri)vt vinculum illud imbibatur multo muco, & ob id,relaxetur articulatio. Neque ſolum hæc relaxatur, ſed & aliquando propter lubricitatem caput femoris excidit ſuo ſinu. Super hac re conſule lib. Hippocratis de loc.in homine. Vinculum id, quò ſit firmius,oportet neque minus reſiccatum eſſe,neque minus humectatum. Si caput femoris per relaxationem & humorem immodicum excidat, excidit ſæpe in partem domeſticam & verſus inguina: & tum crus totum multò longius altero. Aliquando, ſed rarius, luxatur in partem exteriorem:& tum crus fit breuius. Rariſſimè, poteſt exarticulari in partem anteriorem & poſteriorem.Eſtne neceſſe, luxatio eſt in capite femoris & acetabulo coxæ, ergo eſt propter mucores, non. Quia aliquando poteſt abrumpi vinculum,& hoc inſanabile eſt. Sed rariſſimè hoc accidit,quia abditum eſt profundius hoc vinculum. Verum ſæpius fit illud,propter cauſam ab Hippocrate allatam, propter mucores videlicet. μύξα Hippocrati aliquando, eſt phlegmaticus & pituitoſus humor. Interdum (vt lib.de artic.) eſt mucor,id eſt humor lentus, viſcidus & albus,qui naſci ſolet ex imbecillitate cartilaginum & oſſium in ipſis articulis. Cartilagines enim & oſſa nutriuntur muco craſſo & viſcido. Ob id, ſi in iis ſit imbecillitas, multum colligunt illius excrementi, à quo redditum læue & lubricum caput femoris, facilè ſua cauitate excidit. Hanc rationem affert Gal.3. de artic.tribuitque huius morbi cauſam imbecillitati articulorum & oſſium. Aliquando multitudini pituitæ confluentis ad articulos: & ita, is mucor poteſt gigni ratione ipſarum partium, aliquando ratione materiæ defluentis à cerebro & reliquo corpore,vt ab vtero in mulieribus:vnde ſunt multæ coxariæ. Iſchias propriè,

eſt

est morbus ischij cum grauissimo cruciatu: At Ischiũ, est articulatio illa femoris cum coxa. Hîc legendum est Ischium, non coxa, ἄρθρον autem aliquando significat totam articulationem quæ complectitur, & caput femoris rotundum ac læue & acetabulum & vinculum. Hæc omnia vocamus aliquando Ischium, vt hoc loco. Rursus, ἄρθρον alias sumitur pro acetabulo: aliàs vt lib. de art. pro capite femoris. *Illabitur)* in proprium locum redit. *Mucores* id est humores quidam phlegmatici lenti & albi (*in ea parte*) in ea articulatione ἐγγινόμενα si leges ἐγγίνονται) intelligitur μύξα gigni propter partium imbecillitatem. Si ἐπιγινόμενα, aliunde defluit & ibi coaceruatur.

SCHOLIA.

Ischias, dolor est articularis, ischion, id est, coxendicem occupans. Coxendix enim, est os quod femoris caput excipit. Dolor autem is sedem habet, non in eo articulo, quo femoris caput in coxendicem inseritur. Hoc argumento, quòd tam vehemens in ischiade non sentiretur dolor, cum vinculum sit obtusi sensus: sed altius ad summam natem, qua nerui à lumbis & ab osse sacro emergentes feruntur in crura, necnon in eo ligamento, quod à periostio nascitur. Si ergo in ischiade diuturna, femoris caput excidat extra coxam, id est, extra cauitatem coxendicis quam ingreditur, siue in anteriorem aut posteriorem, exteriorem aut interiorem partem (in omnem enim partem femoris caput excidere extra coxam potest quanquam rarius in anteriorem ac posteriorem) & rursus recidat suoque loco restituatur facilè: non alio huiusce excidentiæ ac recidentiæ causa referenda venit, quàm ad viscidum ac mucosum quendam humorem in ea cauitate coxendicis collectũ, qui ibi aut genitus ab excrementis illius partis imbecillæ aut aliunde illapsus,

eius partis ligamenta relaxat, vnde is articulus incontinens, lubricus, ac instabilis redditur. Istam quoque excidentiam ac recidentiam capitis, femoris, extra cauitatem coxæ, facit eiusdem femoris extenuatio, ob quam cutis quoque laxior redditur. Argumento sunt boues apud Hippocratem lib. de articulis sectione 25. 26. boues enim declinante hyeme ob pastus inopiam extenuantur, quorum os femoris facilè excidit ac recidit.

APHOR. LX.

ΟΚόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι χρονίης, τὸ ἰσχίον ἐξίσταται, τουτέοισι τήκεται τὸ σκέλος, καὶ χωλοῦνται, ἢν μὴ καυθῶσιν.

QVibus diuturno dolore ischiadico vexatis femoris caput coxa excidit, iis femur contabescit, & claudicant, nisi vrantur.

HOc loco proponit curationem luxationis ischij, & simul luxationis articuli ac vinculi. Attende quid dicat. Si fuerit diuturna. Intelligere oportet, quòd Gnidij Asclep. medici (vt Ctesias) qui aliter sentiebát quàm Coi, solebant reprehendere Hippocratem tũ in aliis sententiis, tum in hac maximè: quòd dicerent fieri non posse, vt luxatio ischij reformaretur. Tamen experientia contrarium docuit: quippe quum Hippo. & Galen. ipse curarint. Si ergo accidat, vt dolor coxarius fuerit diuturnus, & inde caput femoris excidat suo acetabulo, non est dubitandum quin curari possit: Idque duobus modis. Vel medicamentis articulo circumpositis, quæ vim habent siccandi, quo modo multos (pueros præsertim) curauit Galen. vt in genu cum propter relaxationem neruorum & ligamentorum

ingres-

ingressus non est satis firmus. Vel etiam ferro & igni. Primum itaque vbi fuerit repositus articulus, imperabimus quietem: deinde, admouebimus medicamenta admodum siccantia quæ circumponentur articulo. Tertiò, rationem vitæ valde siccantem instituemus & corpus purgabimus. At si contingat his medicamentis nihil effici, veniemus ad cauterium, vtemurque (maximè si sit pus) ignitis ferramentis. Neque verò tantum considerare debemus quod hîc scribit Hippocrates: Sed præterea, priusquam de remediis aliquid statuamus, videre an humor ille seu mucor gignatur propter imbecillitatem partis, an aliunde cõfluat. Si aliunde influat, nihil hac ratione proficiemus nisi prius consulamus parti, vnde influit. Tũ ergo purgabimus corpus, instituemus clysteres acres, vomitiones, victus rationem resiccantẽ, parti laboranti topica remedia valde resiccãtia. Si mucus ille gignatur ob imbecillitatem partis, vremus in ea maximè parte, in qua est luxatio. Primum, in femoribus supra genu, in plexu natium, supra malleolos quatuor digitis in parte carnosa. Sed tum declinabimus quantum poterimus venam saphenam. Præscribemus etiam interim clysteres acres & alia remedia. Si morbus sit contumacior, & fluat humor è cerebro, instituemus ea quæ purgãt cerebrum: id inuremus & adhibebimus paracentesim parte capitis posteriore. Similiter, si ab vtero, eum prius vremus: deinde veniemus ad partem affectam. *Quibuscunque excidit)* propriè dicitur excidere caput femoris. Iis crus tabescit: primùm quia pars imbecillior est, & ita non nutritur. Deinde, non mouetur & ita extinguitur calor natiuus partis. Tertio, intercipitur quodammodo & distorquetur vena saphena, vt

non possit eò deferri alimentum. *Claudicat* quia erit pes longior vel breuior nisi vratur. Priusquam fiat tabes & claudicatio, vrendum est non neglectis tamen iis medicamentis, quæ diximus. Alioqui vix assequaris curationem etiam si vratur.

SCHOLIA.

DVo hic adferuntur incommoda, quæ sequuntur: vbi in diuturna ischiade caput femoris suo loco excidit, nisi per pyroticum absumatur ac foras educatur humor mucosus ac viscidus, qui illius excidentiæ causa existit: nempe tabes cruris & claudicatio. Tabescit quidem crus, quòd eo luxato, luxantur suoque loco natiuo ac consueto dimoueantur venæ, arteriæ, & nerui, quorum officio alimentum spiritusque omnes in crus deferebantur, ac proinde nec alimentum, nec vitalis calor, nec sensus parti sufficiens suggeritur: quòd etiam otiosæ parti non potest liberaliter alimentum accedere. Non enim vltro alimentum illabitur, sed beneficio natiui caloris attrahitur. Perit autem is ac flaccescit temporis spatio, multo partis ocio. Nam excercitium vnum est ex his quæ calorem natiuum fouent ac tuentur, potißimum in articulis, ex illo Hippocratis axiomate. Labor articulis, somnus visceribus. Proinde luxatum brachium per ἀγκυλόσιν *non tabescit, quod nimirum poßit moueri ac exerceri non minus expeditè quàm brachium sanum. Claudicatio verò suboritur, quia, vel crus fit breuius, cum in exteriorem partem excidit: vel longius, cum in interiorem: adestque summa ipsius cruris imbecillitas, vt quòd è suo loco natiuo ac consueto exciderit. Vt autem cruri prope tabescenti ac claudicanti obuiam eatur, omni genere remediorum foras euocandus humor is mucosus ac viscidus, qui causa est coniuncta Ischiadis, in qua crus suo loco dimoueri incipit aut iam dimotum*

motum est. Primum verò, admotis cucurbitulis cum magna flamma pugnandum est: deinde vesicatoriis, ac emplastris ex alto trahentibus: Tandem pyroticis, in quibus vis maxima est, non solum exsiccandi ac absumendi humoris illius in profundo coxæ stabulantis, sed & confirmandæ partis luxatæ, roborandorumque ligamentorum inducta cicatrice. Admouenda autem sunt illa pyrotica, tribus aut quatuor locis circa ischion affectum, eaque in profundum cogenda, vt intrò facilius subeant, cauendo ne neruum aut tendonem aliquem attingant: vlcus ab illis excitatum diu apertum continendum, quò retentæ iam diu materiæ liberior inde pateat exitus.

Sextæ sectionis Aphorismorum finis.

IACOBI HOLLERII IN HIPPOCRATIS APHORISMOS COMMENTARIUS SEPTIMUS.

APHOR. I.

EN τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι ψύξις ἀκρωτηρίων, κακόν.

IN morbis partium extremarum frigus, malum.

HÆc sententia exposita est 48. Apho. lib.4. Sunt qui inscribant hunc librum περὶ τῶν ἐπιγινομένων id est de iis quæ superueniunt morbis, vt sequentes Aphorismi indicant. Tamen aliter atque aliter apud Hipp. ἐπιγινόμενα sumuntur. Aliquando generalius, pro omnibus accidentibus quæ morbis superueniunt, siue bona sunt siue mala. Aliquando specialius, pro iis quæ magnis & malignis morbis, magna & maligna superueniunt. Et maximè, dicuntur esse in iis quæ non necessariò superueniunt siue rarius, siue sæpius accidant, Antea lib. Aph.6. Galen. definiebat ἐπιγινόμενα quæcunque adauctæ passionis ratione superueniunt. Sunt qui adstringunt ad acci-

accidentia quę vlceribus superueniũt, vt Suidas. Ergo per ἐπιγινόμενα, intelligemus & ea quæ generaliter superueniunt morbis, & quæ particulariter. *In acutis morbis, &c.*) Frigiditas partium externarum malum. Primum, quia significat grauem inflammationem internam, quæ cucurbitulæ instar sanguinem & calorem partium externarum ad se trahit, & is attractus consumitur. Secunda causa, quia dolor est vehemens vt in ventriculo præsertim. Tertia, quia est extinctio caloris natiui. Quarta, cum in febribus calor ille partium extremarum tam vehemens sit ab exhalatione materiæ febrilis, materia quædam crassa & viscida inclusa in medio corpore vias intercipit, ita vt calor febrilis non possit exhalare & peruenire ad cutim. Hippoc. lib. de morb. dat aliam rationem, quia videlicet partes extremæ vt manus, nasus, pedes, aures, cutis aliquando & externæ siccæ sunt, vt interiores, humidæ. Quum igitur tales sint partes exteriores humor paucus harum partium peruritur & consumitur à calore illo febrili consumpto humore, necesse est calorem, qui illic est extingui, quo extincto necessario refrigescunt.

SCHOLIA.

HAc septima sectione inquiruntur variæ sanitatis ac mortis præsagia: quæ desumuntur potißimum ex signis ἐπιγινομένοις, id est, quæ morbis superueniunt.

Primus Aphorismus funestum statuit præsagium, si in morbis acutis febrem continuam comitem habentibus, frigeant extrema, aures nimirum, nasus, pedes, manus, cutis denique vniuersi corporis: Frigent quidem extrema in inuasionibus febrium intermittentium: in morbis quoque lõgis

frigent extrema ob materiæ frigiditatem, sed id citra perniciem. At in acutis præter modum calor vrit, æstuatque totum corpus. Si ergo interna viscera vrantur, externa verò frigeant, indicium erit inflammationis alicuius conceptæ in aliquo viscere, quæ ad se totum spiritum & sanguinem reuocat: Aut imbecilli admodum caloris natiui, qui non valet extremas partes attingere, & si febris adsit, quod fere accidit in longis febribus languescente ipso ægro: Aut caloris oppreßi nimia crassorum humorum copia: Aut doloris alicuius vehementis, ob quem videmus, ægrotos rigere & in toto corporis ambitu refrigerari. Extrema si frigeant cum siti, aut cum sudore aut liuore eorundem, lethale: sin minus, malum.

APHOR. II.

Επὶ ὀςέῳ νοσέοντι σὰρξ πελιδνὴ, κακόν.

PRopter os ægrotans caro liuida, malum.

COntingit aliquando os cariem & putredinem inducere, ita vt nigrescat. Magna itaque est cachexia ossis quod cariem ducit, & hæc communicatur carni vicinæ quæ tandem liuescit. Si quando ergo suspicio est vitiati ossis, vbi caro in ea parte liuescit, indicium fuerit os cariem induxisse. Quare oportebit tum cutem dissecare, & cauterio carnem vrere vsque ad os: deinde, deradere quicquid est cariosum in osse. Sæpe tamen in tophis luis venereæ & podagricorum, caro liuescit, quum interim os est integrum. Sed aliquando etiam cariem duxit.

SCHOLIA.

Liuescit caro in vulneribus aut vlceribus:vel,ob extremam caloris natiui imbecillitatem & necrosin: vel, ob gangrænam seu syderationem ex inflammationis magnitudine:vel,ob contusionem.Si ergo in osse corrupto aut violato liuescat caro,nullaque adsit contusio, aut syderatio,certißimum signum erit, prauam subesse putredinem quæ calorem natiuum extinguit, proinde illud os abscindendum aut eximendum erit,

APHOR. III.

Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ, κακόν.

A *Vomitu singultus & oculorum rubor,malum.*

Potest vtrumque sequi singultus,quia materia illa, quę euomitur, dum transit per orificium ventriculi ipsum sua qualitate irritat,vel etiam aliqua parte sui imbibitur ipsius substantiæ. *Oculi rubri.)*quia vomitus replet caput, hęc aliquando fiunt tátum ratione vomitus & tum non est periculosum. Aliquando, ab immodica vacuatione fit singultus, quod malum est,malum quoque ab inflammatione. Fit enim nonnumquam vt portio materiæ quæ vacuatur,imbibatur orificio ventriculi,inde irritatur inflammatio,vel in ipso ventriculo, vel in membranis cerebri & cerebro ipso, communicata materiæ qualitate aut quátitate per consensum neruorum à sexta coniugatione. Si ergo vomitus, qui deberet esse remedio vomitu, ipsum excitat, malum quia indicat, vel immodicam vacuationem, vel plenitudinem, aut inflammationē

in cerebro, aut membranis cerebri, & cerebro ipso. Porro, cum oculi rubent à vomitu, malum etiam: quia in cerebri membranis plenitudo indicatur, & in cerebro ipso, cuius pars plenitudinis exprimitur in oculis, aut significatur inflammatio in cerebro. hîc intelligitur rubor coniunctiuæ seu tunicæ oculorum albę, qui fit propter effusum sanguinem ex venis pericranij in venas illius tunicæ. Propriè tamen rubere dicuntur oculi ab ophthalmia.

SCHOLIA.

SI vomitui in morbis acutis citato, singultus & oculorum rubor superueniat, malum: modò ne is singultus & oculorum rubor ob vehementiam motus & conatum ad vomendum sit inductus. Is enim singultus inanitionem ventriculi à copioso vomitu factam: Rubor autem oculorum, sanguinis vaporosi à vomitu commoti concursum ad oculos significat. Horum neuter est periculosus à vomitu. At duo hæc simul nō seorsim si vomitus superueniant, in morbis acutis & ad aliquod tempus perseuerent, ideo lethalia habenda sunt: quia inflammationem cerebri vel ventriculi denunciant. Quæ inflammatio non modo ipsius singultus ac ruboris oculorum causa sit, sed & vomitus. Si enim vomitus citaretur ab acribus humoribus os ventriculi eiusque tunicas mordentibus, expulsis per vomitum illis humoribus, cessasset vomitus, cessasset & singultus: nec à vomitu vllus vapor acris ad oculos delatus fuisset, qui oculos rubros efficeret. Sublata enim causa, tollitur effectus. Cum ergo vomitus tantum abest vt profuerit, vt post se singultum & oculorum ruborem inuexerit: certißimum est, illa tria, vomitum nimirum, singultum & ruborem oculorum, pendere ab inflammatione cerebri vel ventriculi. Cerebrum enim inflammatum sangui-

sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia, & effundit in extimam tunicam oculi quam adnatam vocant: vnde oculorum rubor: cui ventriculus consentiens per neruos qui à sexta cerebri coniugatione in eius os feruntur, ab ea cerebri inflammatione facile in vomitum ac singultum citatur. ventriculus quoque inflammatus, vomitum & à vomitu singultum, & vnà cum singultu ruborem oculorum inuehit, facto concursu sanguinis feruidioris ad oculos.

APHOR. IIII.

Ἐπὶ ἱδρῶτι φρίκη, οὐ χρηστόν.

A Sudore horror, non bonum.

DEcretoria quæ non decernunt mala, hoc est, quæ in morbis iuuare debent si nō iuuant signum est mortis vel iudicij mali atque difficilis: vt si profluxerit sanguis die critico, & tamen non sit leuatus æger, malum. Sic sudor in febre continua commotus die critico, si non iuuerit ægrum, sed inde horror sequutus sit, malum. Natura enim materiam quæ morbum faciebat foras expellere aggressa, vacuata tantum parte, intrò redit, & ex reliqua materia horrorem facit. Duplex est motus, naturæ & morbi. Motus naturæ foras materiam expellentis, bonum. In sudore qui naturalis est, mouetur natura, vt quæ extenuat humorem illum qui morbum faciebat, & magis tenuatū excernit per insensibilem transpirationem: qui verò minus tenuatus est, per sudorem. Itaque, sudor est naturæ motus. At horror, motus est morbi, vel morbificæ causæ, aut etiam naturæ à partibus externis in interiores post su-

dorem, & ob id malum. In horrore (vbi bilis & pituita maximè permiſcentur ſanguini) ſanguis refrigeſcit quò fit, vt ſeſe colligat, & ita vnà cum ſanguine contrahuntur venæ, ac tum excitatur horror.

SCHOLIA.

SI à ſudore, critico quidem, ſed imperfecta & inſida criſi decernente, ſubſequatur horror ſiue ſtatim à ſudore finito, ſiue poſt dies aliquot, vtpote duos aut tres, aut plures, velut in Epicrati vxore, 1. Epi. & in Cherione, tertio eiuſdē: potiſsimum tamen ſtatim à ſudore finito, non bonum; hoc eſt, nihil quicquam in ſe boni continet, nec in ſe aliquid habet quod vtile aut ſpei aliquid adferat, nam cōtrarium cōtrario ſuccedere, maximè verò frigus ſudori, cum iam aperti ſunt meatus cutis, magnam naturæ perturbationem atquē iacturam adfert. Si enim ſolùm febrem manere poſt ſudorē, mortem aut morbi longitudinem ſignificat, vt conſtat Aphor. 56. ſect. 4. Quanto magis, ſi horror ſuccedat? Sudor autem is in febribus, quem horror ſequitur, vel paucus eſt & exiguus, vt qui tantum circa caput aut thoracem manat; vel quo leuiter totum corpus madet: hinc horror ſuperueniens indicat materiæ copiam & virium hanc materiā copioſam euincere non potentium, imbecillitatem: vel immodicus, per quem & bonum & malum effluit affatim: vnde hic fere natura ſoluitur, ratione cuius ſpiritus & ſanguis ad interiora retrahitur, & leuior horror ſequitur. Vtrique ergò ſudori horror ſuperueniens, non bonum.

APHOR. V.

Επὶ μανίῃ δυσεντερίη, ἢ ὕδρωψ, ἢ ἔκστασις, ἀγαθόν.

A Mania, difficultas intestinorum, aut hydrops aut Ecstasis, bonum.

HIc Aphorismus alienus est. Diximus sæpe quòd multi morbi indicantur per metastasim, id est transpositionem materiæ, hîc dicit, quòd vbi mania commutatur in dysenteriam, hydropem, aut Ecstasin, bonum est. Difficultas intestinorum ad dysenteriam & alui profluuiũ extenditur propriè tamen ad exulcerationem intestinorum cum alui profluuio. Si ergo materia quæ maniam faciebat, relicto cerebro, diuertit ad intestina, salus expectanda. Iam per aquam inter cutem, verisimile est quòd hoc loco intelligitur non ea quæ fit magno vitio hepatis, sed à materia illa trãslata à cerebro ad ventrem & hepar: quæ cum robusta sunt, eam transmittunt ad spatium interceptum inter peritonæum & intestina, vbi fit hydrops, nõ quod ea materia afficiat hepar, vt volunt nõnulli. Porrò Ecstasis est, vt ait Gal. Epide. 3. & primo prorrhet. vehemens & ferina insania, quę fit vbi assata admodum bilis imbibitur substantiæ cerebri. Itaque Ecstasis nomen est anceps. Aliquando enim est nomen generis, vt commune sit maniæ & melancholiæ, sæpius dicitur de ferina insania. Tertio, est tẽporaria & ὀλιγόχρονος mania. Quarto, dicitur esse maxima insania quæ solet commoueri in perturbatione critica. Tum enim putant se videre diuos, dæmones & mira loquuntur. Est & alia qualis erat in prophetis & sybillis vt in enthusiasmo, apud Verg. Ecce furor hoc loco ἔκστασις dicitur mania illa tẽporaria quæ solet moueri in perturbatione critica, ea vocatur etiã ἐκμάνια. Hæc ergo mẽtis alienatio, bona est, quia natura materiã illã manię in cerebro cõtentam vehementius cõmouet criticè, vt excernat,

SCHOLIA.

PErmutatio morborum in vniuersum duplex est, μετάστασις siue μετάπτωσις, in qua priore morbo cessante translata aliò, materia nouum morbū excitat, tollitque priorem. Et ἐπιγέννημα, cū ad morbū morbus accedit. Sic quartana, per metastasin epilepsiam sanat: & febris conuulsionem, vel etiam catarrhum & asthma: Sic Ophthalmiam, diarrhoëa: lienteriam, ructus acidus: pleuritis, peripneumoniam. Per ἐπιγέννημα verò morbi, qui ex contagione & mali communicatione existunt, priora mala non modo non imminuunt, sed & augent, & aucta esse demonstrant: quo genere capitis dolor anginæ, aut pleuritidi peripneumonia, aut anginæ peripneumonia superueniens, continetur. Hîc agitur de metastasi. Quæ cum duplex sit: vna, symptomatica, quæ fit vi morbi: altera, critica, quæ fit naturæ robore per viā crisis imperfectæ die critico. (Perfecta enim crisi soluitur morbus integrè, non autem in alium morbum permutatur.) De vtraque metastasi hic Aphorismus potest intelligi. Salutaris ergo, est maniæ permutatio in difficultatem intestinorum: quia indiciū est malignā materiam atræ bilis, vnde mania ortum habuit, edomitam, & à feroci mitiorem factam, eamque ad intestina viam affectasse, in quibus dysenteriam: non eam quidem, quæ cum vlcere est ac torminibus, qualis à bile acri ac mordaci fieri consueuit: sed ab humore melancholico putri quidem ac corrupto, sed non mordicante: Qualis dysenteria maniam sanat, per reuulsionis ac vacuationis ratione. Secura quoque est permutatio maniæ in hydropem, non in eum quidem qui ex frustrata sanguificatione suboritur: sed, qui ex bilis atræ, quæ suam acrimoniam naturæ cultura deposuerit translatione ad hepar & lienem, & ab hepate & liene intra abdomen, transmissione. Licet enim huiuscemodi bilis, suo transitu intemperiem quandam lieni ac hepati impresserit,

presserit, quæ occasionem hydropi generando attulerit: quia tamen diuturnam moram illhic non traxerit, sed à iecore ac liene confestim in ventrem deturbata fuerit, ea expulsa iecur & lien pristinæ integritati restitui, & ab illa intẽperie liberari facile potuerũt. Salutaris item maniæ permutatio, in ἐκστασιν, id est, vehementẽ perturbationẽ & aberrationẽ mentis, quæ licet multò grauior sit mentis affectus quàm mania, facta videlicet, per suppreßionem & æstum, exquisita bile atra ex adustione bilis flauæ, quæ excerni non potuit à cerebro, sed per cerebrum diffusa est: quia tamen hæc significat maniam in melius mutari, quòd hæc per viam crisis commota sit, ob id temporaria ac solutionis maniæ mox affuturæ prænuncia: ideo huiusmodi permutatio maniæ in furorem salutaris iudicanda. Solent enim in perturbatione critica reformidanda suboriri symptomata.

APHOR. VI.

Ἐπὶ νόσῳ πολυχρονίῃ ἀποσιτίη καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, κακόν.

IN morbo diuturno cibi fastidium & syncera deiectiones malum.

IN morbo diuturno, cuius principium est die 40. (vt in longo alui profluuio, in febre quartana) si æger qui prius appetebat, iam non appetit, malum: quia cibi fastidium indicat extinctionem facultatis appetitricis quæ sedem habet in orificio ventriculi. Præterea, cum longus morbus afficiat vires ægri, hę non possunt, alia re quàm alimentis reparari. Si æger cibos fastidiat, neque comedat, magis deiicientur vires. Itaque non poterit morbum sustinere, vnde necessariò morietur ἀκρητοὶ ὑποχωρήσιες, sinceræ deiectiones. Si

æger qui prius mixta excernebat, iam non excernat, sed ſimplicia, malo eſt. Gal. in prorrh. & lib. 3. Epid. & hîc in com. explicat quæ ſit deiectio ſyncera. Aliquando, inquit, dicitur, ἀκρατόχολος, hoc eſt, cum ſyncera bilis excernitur, ſiue ea ſit vitellina, ſiue porracea, ſiue æruginoſa. Aliquando dicitur, vt quilibet humor ſolus excernitur, vt ſanguis, pituita, melancholia: hæc deiectio ſiue ſit exquiſitè biliosa, ſiue alius quiuis humor, indicat naturam ceſſare à coctione & ſecretione.

SCHOLIA.

PRognoſticon funeſti exitus in morbis longis, deſumptum ex naturali facultate pene proſtrata: cuius hic duo ſigna pathognomonica adferuntur: ciborum faſtidium, & ſyncera deiectiones. Etenim non modò non appetere, ſed & cibos auerſari quoſcunque ac qualeſcunque in acutis morbis, vtcunque excuſari poteſt: quòd illis præter cætera incommoda, adſit intemperies calida ventriculi, quæ omnem appetentiam deiicit. In longis verò morbis, ſaltem his in quibus ſpes aliqua ſalutis affulget, id citra ſalutis diſcrimen non poteſt accidere: cum à frigida materia excitentur, à qua os ventriculi refrigeratum vehemẽti ciborum deſyderio percelli poteſt. Si ergo, non ſolum deiiciatur appetentia: ſed & ciborum faſtidium, in diuturnis morbis vrgeat, indicium eſt imbecillæ ne dicã emortuæ facultatis appetendi in ventriculo & ſugendi in iecore: vel ob maximum frigiditatis exceſſum, aut frigidã materiam inſigniter putrefactam. vnde corpus nutriri non poteſt, nec virtus ad morbi vſque exitum perſiſtere. Meracæ verò ceu ſyncera deiectiones hoc eſt, illæ deiectiones quæ nullius aquoſæ humiditatis ſunt participes, ſiue eius humiditatis quæ illis natiua eſt, (ſinguli enim humores ſuum habent ſerum) ſiue eius humiditatis quàm ab inteſtinis per quæ egeruntur,

funtur, habent (nam multæ ſunt in inteſtinis glanduloſæ particulæ quæ velut ſaliuam quandam vomunt, à qua inteſtina lubricantur & deiectiones aquoſæ humiditati permiſcentur) Tales ſynceras deiectiones in morbis acutis excerni non eſt mirum: lethale tamen, quòd à calore febrili ſiue natiuum humorum ſerum, ſiue inteſtinorum ſerum excrementitium abſumi poßit. At in morbis longis, ſi tales deiectiones excernantur, ſignum eſt imbecillæ admodum facultatis naturalis, quæ humores ipſos exactè concoquere ac permiſcere non poteſt, ob penè euictam iecoris natiuam temperiem à frigore vehementi ipſius materiæ, aut ab extincto diuturnitate morbi calore natiuo. Duo ergo hæc aut ſimul iuncta aut ſeorſim, ciborum faſtidium & meracæ deiectiones perniciosa ſunt in morbis longis.

APHOR. VII.

EK πολυποσίης ῥῖγος καὶ παραφροσύνη, κακόν.

A Multa potatione, rigor & delirium, malum.

VInum qualitate ſua calefacit, & præter id, facile replet caput vaporibus, cõcalefactis eius humoribus, ſpiritibus, & propria ſubſtantia, quia cõmouet humores quibus commotis, maior fit humorum prouẽtus, & ita multitudine repletur caput. Calefacit corpus & animam, vt ait Plato in Timęo. hoc eſt, humores & ſpiritus, ob id dicitur igneus liquor. Verumtamen, etiam ſi calfaciat, refrigerat tamen aliquando, & frigidos morbos inducit per accidens, vt rigorẽ, quia multitudine materiæ viæ intercipiuntur, ita vt, non ſit liber motus ſpiritibus, & calor natiuus ſuffocetur. Fit etiam rigor, quia vinum caliditate ſua commouet acres & biliosos humores, vt cẽſet Philoth. Deſipiẽtia

verò fit ob calidam cerebri intemperiem à vino. Aliquando temporaria, aliàs affectio fit hectica: & stupidi fiunt propter refrigerationem: aut furiosi, vbi nimium calefiunt.

SCHOLIA.

LArgior vini potio, duo hæc potißimum parit incommoda. Vnum, quod calore suo suisque vaporibus cerebrum inflammat, vnde delyrium. Alterum, quod cum omnium celerrimè nutriat, sua copia vsque adeo venas replet, vt cogat naturam eius immodicam abundantia expellere, vnde rigor. Vtrunque incommodum, si à multa vini potatione simul oboriatur, lethale. nam præterquam quod deprauatur ratiocinatrix facultas, quæ omnium animalium facultatum regina est: infertur quoque vis maxima calori natiuo: cui à vino periculmm extinctionis imminet. Calor enim vini immodicè sumpti calorem natiuum absumit, sicut sol flammam. Eiusdem vini humiditas nimia natiuum humidum suffocat: vnde summa totius corporis refrigeratio consequitur. vide tertiam sectionem problematum Arist. & tertium de temperamentis Galeni.

APHOR. VIII.

Ἐπὶ φύματος ἔσω ῥήξει, ἔκλυσις, ἔμετος, καὶ λειποψυχίη γίνεται.

ATuberculi introrsum eruptione, exolutio, vomitio, & animi defectio fit.

PHyma diximus esse omne tuberculum, præsertim quod enascitur foras. Aliquãdo & de interioribus tumoribus dicitur, & peculiariter tumor omnis pręter

natu-

naturam à bilioso humore, qui celeriter augetur & suppurat. Aliquando & apostasis seu abscessus. Hoc loco dicitur suppuratio, vel vomica, vti materia inclusa in tumore suppurat, & acrimonia sua tunicam erodit, sibique facit viam vnde ῥῆξις. Gal. vult intelligi de tuberculo ventriculi propter vomitum: potest tamen intelligi de omni. Oportet notare quod diximus anteà in eo Aphorismo. *Quicunque hydropici*, &c. Habēda namque est ratio partis. Nam si suppuratio illa sit in ea parte in qua sunt multæ venæ & arteriæ, & erūpat pus vel sponte, vel arte, periculum est: quia fit magna exolutio spiritum, & exitus, vnà cum pure. Cæterum ἔκλυσιν sunt qui dici putant pro leui animi deliquio, vt distinguatur à λειποθυμίᾳ, λειποψυχίᾳ, καὶ συγκοπῇ. Dicitur quidem ἔκλυσις, lenius animi deliquium. hoc tamen loco inauditur de omni animi defectu, siue sit grauis, siue leuis. Lipothymia & lipopsychia sæpe cōfunduntur, licet lipothymia propriè dicatur defectus animi, qui fit ab exolutione spiritus vitalis à corde. Lypopsychia verò, fit exolutis spiritibus naturalibus. Syncope est præceps virium lapsus & consternatio. (*Animi defecti.*) propter exolutionem spiritus. Nam in ea puris eruptione, effluit multum spiritus & vitalis & naturalis, & aliquando animalis.

SCHOLIA.

IVniores inter nos non tam facilè est dignoscere, quàm externos. Externi enim visu & tactu deprehenduntur. Interni verò, ratione magis quàm sensu dignoscuntur. Si magni sint & in corporis superficie promineant, possunt tactu deprehendi. Sic enim hepatis ac lienis tumores tactu facilè dignoscuntur. Si verò parui aut in profundo corpore delite-

cant, artificiosis tantum coniecturis. At verò cum tumores qui internas partes obsident ad suppurationem tendunt, dolor s ac febres quæ præcesserunt, augentur propter ebullitionem humoris & innati caloris conatum, commissa inter naturam & humorem pugna. Accedit rigor interdum siue ordine, dum suppurans vapor morsum concitat partesque sensiles vellicat. Confecto iam pure omnia hæc remittuntur. verum puris absceßione facta in profundo, vires relinquuntur multo imbecilliores, pulsus frequens, paruus ac languidus, crebraque animi defectio, potißimum cum partem aliquam nobilem abscessus obsidet. Rupto abscessu ceu vomica, puris illuuies, in quamcunque partem prorumpat, terrifica excitat symptomata, rigorem, vomitionem, nauseam, animi defectionem, exolutionem, syncopen, sudorem frigidum, atque hæc omnia simul, aut quædam alia pro dignitate ac conditione partis in quam puris sit eruptio, & pro puris, quod erupit, copia ac malignitate. Si enim in ventriculum fiat puris eruptio, vomitus excitabitur, vellicato ac irritato eiusdem orificio à putredine, fætore ac tetro vapore puris; trahetur in consensum cerebrum & qui in eo spiritus animalis residet, vnde animi deliquium sequetur: cor quoque exolutionem patietur, ob ventriculi sibi vicini affectum. Quanquam omnium puris eruptionum siue externorum, siue internorum abscessum commune symptoma esse soleat animi deliquium. Hinc ergo collige, vix ac ne vix quidem fieri posse, vt à purulentis pulmonibus pus in aluum aut ad renes deriuetur, facta sibi via per sinistrum cordis ventriculum vt putauit Galenus 4. cap. lib. 6. de loc. aff. citra syncopem vehementem præsensque vitæ discrimen: cum ne vaporem quidem fœtidum, aut acrem putrem vel horulæ momento minus pus citra sui perniciem cor viscus omnium nobilißimum pati poßit.

APHOR. IX.

Ἐπὶ αἵματος ῥύσει παραφροσύνη ἢ καὶ σπασμὸς, κακόν.

A Sanguinis profluuio desipientia, aut etiam conuulsio, malum.

VBi multus sanguis effunditur si inde delirium sequitur, aut conuulsio, malum. παραφροσύνη, id est, mediocre delitamẽtum & mediocris animi alienatio nascitur ab intemperie calida, alquando & frigida. Oportet vt hîc nascatur vel ab intemperie frigida, vt cerebro refrigerato: vel quia (4. de morb.) tota vis aut certe magna pars intelligentiæ & prudentiæ hominis posita est in sanguine. Necesse est ergo eo euacuato sequatur delirium. Præterea cum & calor & spiritus propria sint instrumenta animæ: quæ intelligit & ratiocinatur, si in ea profusione exoluantur, sequi delirium est necessum. Conuulsio nõ tam frequenter succedit profusioni sanguinis & si quando sequatur, non ita periculosa est, nisi fiat propter inanitionem.

SCHOLIA.

SI quantum sanguinis nobis inest, tantum & vitæ, non potest sanguis citra maximum vitæ dispendium immodicè profluere: Proinde, à sanguinis immodico profluuio multa subsequi solent incommoda: qualia describuntur ab Hipp. Apho. 26. lib. 5. omnia quidem mala, sed duo potissimum lethalia, delirium & conuulsio, cum si seorsim, maximè vero si simul ac coniunctim accidant. Vtrunque enim ab inanitione spirituum fit: inanitè si quidem ac profuso sanguine, inaniuntur spiritus. At vbi deficiunt spiritus, non potest sensus communis fungi probè suo munere, hoc est

imaginari, ratiocinari, recordari, cum integritas, ac bonitas omnium functionum sentientis animæ siue interioris, siue exterioris à copia ac bonitate spirituum dependeat: ita vt spiritus Galeno, vel anima sit vel præcipuum animæ instrumentum, quo omnes functiones muneraque sua omnia exequitur. Ergo, si pauci ac debiles sint spiritus animales: sentiẽs anima, nec imaginari, nec ratiocinari, nec recordari aptè poterit, sed delirare cogitur: neque etiã mouens facultas, si deficiant spiritus, suum rectè munus obibit, cum hæc maiori robore ac copia spirituum opus habeat, quàm sentiens anima: vt quæ illa agendo, hæc verò patiendo suos motus perficiat. Ergo, si adsit inopia sanguinis, & spirituum, statim inducitur conuulsio: inanitio enim, altera est causa conuulsionis. Neutrius autem symptomatis, hoc est delirij & conuulsionis siccitas causa coniuncta esse potest, nedum, frigiditas, vt visum est nonnullis: si enim siccitas esset, isti affectus manerent curatu difficillimi, cum ex sententia Galeni 7. meth. siccitas omnis multo ac longo indigeat tempore vt reparetur. At deliriũ illud, quod à profluuio sanguinis suboritur, si solũ sit nec conuulsionem adiunctam habeat, facilè ac citò curari potest. Epoto enim vino generoso, aut sumpto ouo sorbili statim sedatur. Conuulsio verò non quidẽ tam facilè nec tam cito quàm deliriũ huiuscemodi sed tamen ad tempus: non enim hîc conuulsio inaudienda est, quæ ad profluuium sanguinis iam factũ sequitur, sed ad profluuium quod adhuc fit (idem de delyrio iudicandum) alioqui esset incurabilis cõuulsio. Causa igitur delirij ac conuulsionis istius est, non absoluta sed inchoata ac multum progressa sanguinis ac spirituũ inanitio: quæ symmetriam sanguinis & spirituũ labefactarit. Ergo, si ad infirmitatem virium quæ ad sanguinis profluuium necessariò sequitur, accedat delirium aut conuulsio aut vtrumque simul: nõ mediocre salutis discrimen imminet. Est enim axioma medicum, omnem magnam & vehementem affectionem

cum

cum infirmitate virium esse lethalem.

APHOR. X.

EΠὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λύγξ, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

AB ileo vomitus vel singultus, vel desipientia, vel conuulsio, malum.

IAm ante diximus de ileo. Sed verus ileus fit ab inflãmatione tenuioris intestini (quã veteres χορδαψὸν) & maximè vbi inflammatur ad pylorũ. quod accidit, quando humores maligni ibi corrumpuntur & putrescunt. Et est imago quædam huius ilei, quando stercus induratur in intestinis crassis, vt nonnunquam fit in herniosis, quibus intestinum descendit in scrotum. Hi itaque nihil possunt digerere & tandẽ febricitant, ac singultiunt ad mortem. Morbus enim desperatus est vbi orta est febris & singultus, viresque sunt imbecillæ. Si quis namque contendat reponere intestinum in suam sedem, statim moriuntur intra 6. aut 7. horas. Quod si reponatur intestinũ statim, initio, viribus integris ante febrẽ & singultũ, possunt euadere. Queritur an in ileo sequatur vomitus? sequitur & in ileo etiam hernioso, quia facilis est communicatio intestinorum affectionis cum ventriculo. Galen. dicit quod vomitus sequitur in exitialibus ileis, ita vt videatur nolle perpetuum esse vomitum. Hippocrates lib. de morbis, ait quod vomunt primo pituitosa: deinde biliosa, sed putrida & grauiter olentia similiter stercori, aut etiã grauius. Postremò vomunt stercus quod fit in crassioribus intestinis. Si materia quæ debebat cõuerti in stercus, retenta misceatur illi materiæ pituitosæ, biliosæ,

putridæ,& deinde euomatur, dicitur stercus. Quarè poterũt dici vomere stercus initio. Immò propter materiam illam quæ retenta putrescit, ægris sunt sudores fætidi, anhelitus graueolentes & ructus. Quinetiam fit singultus, quia tenuia intestina affecta sunt neruacea, & ita consentiunt cerebro, & cerebrum ventriculo. Præterea, ab intestinis regurgitat aliquid in ventriculum: vel vapor aliquis à putrida materia irritat orificiũ ventriculi: ob id fit singultus. Nam omnia quæ olent grauiter inimica sunt ventriculo: quæ contra, grata. Fit conuulsio per consensum affectis tenuibus intestinis neruaceis & ventriculo: vel quia vapores illi putres feruntur ad cerebrum & conuulsionẽ inferunt. Delirium, propter eosdem vapores malignos & putres qui cerebrum afficiunt.

SCHOLIA.

ILeus, est tenuis intestini obstructio peracuta & dolorifica, nihil sinens deorsum descendere, nisi forte liquida quædam pauca & serosa: sed nihil vetat etiam in craßiore intestino obstructionem eiusmodi fieri vt scribit Galen. comment. 2. in lib. 3. Epide. Ileosa muliere, illamque obstructionem ob hepatis & lienis sympathiam multo deteriorem esse, quàm hanc. Obstructionis illius causæ sunt, cruditates, continua ciborum corruptio, medicamenta venenata, enterocele, inflammatio, colicus affectus, stercoris nimia resiccatio, omnia denique fæcibus exeundis viam intercludunt. Varia quoque sunt huiusce morbi symptomata, signaque: Tormina, ventrisque cruciatus ingens, stomachus multa humiditate madens, exolutiones animi, ructus inanes, vomitus pituitosus & biliosus, qui tamen non semper adest, sed morbo tantum exitiali omnia quidem hæc mala, quòd sæuißimi affectus sint symptomata. Lethalia verò sunt hæc quæ sequun-

sequuntur. Vomitus non solum biliosus aut pituitosus, sed & stercorosus, indicium enim est affectionem intendi & obstructionem esse in tenuibus intestinis, ileo potissimum: singultus, quæ fit à nimia ventriculi repletione, ascendentibus nempe ad os ventriculi mordacibus excrementis, ipso etiam stercore: Aut sanè singultus hîc fit à nimia inanitione ventriculi, quæ sequitur ad magnam eiusdem vacuatione factam per vomitum (singultum enim ex plenitudine vomitus ipse sanare consueuit) conuulsio, quæ fit à vaporibus tetris at fœtidis elatis in cerebrum neruosumque ac musculosum genus replentibus: Delirium, ab eadem causa: aut sanè conuulsio & Delirium excitantur per consensum ventriculi cum cerebro ob neruos à sexta coniugatione, qui in os ventriculi inseruntur. Funestum argumentum malum cerebro iam cõmunicari. Morituris autem præter hæc omnia sudor frigidus superuenit, vrinæ difficultas, podex ita astrictus, vt ne specilli quidem extremum ingredi queat. Mortis iam iam imminentis proprio cum voluulus graue olet, hoc est vt interpretatur Gal. non solum stercus vomitione redditur, sed etiam respiratio, ructus, flatus ventris & vniuersum corpus grauiter olent.

APHOR. XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη κακόν

E Pleuritide & Peripneumonia malum.

ALiud est γίνημα καὶ ἐπιγίνημα: Aliud μετάστασις, μεταβολὴ, μετάπτωσις καὶ ἀπόθεσις. ἐπιγίνημα est quãdo priore morbo manẽte superuenit alius morb⁹. At μετάπτωσις est, cũ priore morbo cessãte succedit nou⁹ morb⁹, vt si insania est, qua manente erratur conuulsio, est ἐπιγίνημα. Si laborãs epilepsia incidat in quartanam & cesset epilepsia diciturmetastasis. Multi hũc Aph. inter

pretantur de metastasi, alij de epiginemate. Si ergo à morbo laterali, h. e. si pleuriticus, manente pleuritide, fit peripneumonicus, malum: & est epiginema. Si cessante pleuritide etiam fit peripneumonicus, malum: & est μετάπτωσις: prius tamen grauius est & peius, quia viribus iam fatigatis febre & infirmis factis vbi superuenit coacta respiratio, grauior erit morbus & spes nulla. At metastasis peripneumoniæ in pleuritidem melior est, quàm contrà: quia fit transmutatio à parte superiore ad inferiorem, à nobiliore ad ignobiliorem.

SCHOLIA.

Funestum est, magnum morbum succedere minori: Hoc enim indiciũ est naturam penitus succumbere. Funestum ergo, cum pleuritis in peripneumoniam transmutatur: est enim pleuritide peripneumonia multo deterior: quod maiorem respirandi difficultatem adferat, partemque superiorẽ atque nobilem obsideat. Transmutatur autem pleuritis in peripneumoniam, effusa materia à latere per succingentem membranam vel pertusam, vel exesam vel quouis modo rariorem factam, in thoracis capacitatem, & ab ea capacitate in asperas pulmonum arterias recepta: In quibus si putrescat nec frequẽte tussi in eam quæ gutturis est arteriam foras exigatur, inflammat pulmones, alioquin facilè inflammabiles: quòd redundent bilioso sanguine, carne sint laxa, suoque non solum temperamento, sed ob cordis vicinitatem & adhæsionem sint calidi & sicci.

APHOR. XII.

Ἐπὶ περιπνευμονίῃ φρενῖτις, κακόν.

A *Peripneumonia Phrenitis, malum.*

PHrenitis peripneumoniã ſequitur, quia per aſperam arteriam aſcenſus eſt vaporum putridorum, calidorum & mordacium in cerebrum, quod concalefactum trahit à reliquo corpore: & hoc malum eſt. Malum præterea, quia tranſmutatio fit à parte ignobiliore ad nobiliorem, ab inferiore ad ſuperiorem.

SCHOLIA.

PEripneumonia, eſt inflammatio, non adiacentium & vicinarum pulmonis partium, vt quidam ratione nominis adducti exiſtimarunt: ſed ipſius ſubſtantiæ pulmonum cum acuta febre, reſpirandi difficultate, cui anguſtia & grauitas coniuncta eſt, à bile aut pituita: frequentius tamen à pituita: quòd vt membranæ propter denſitatem, ſanguini knowlbilioſo magis patent, ſic pulmonis laxa ſubſtantia, pituitoſo: Interdũ tamen bilis, licet ad elabendum facilior eam committit, & ex ea bile eryſipelas toto viſcere effuſum naſcitur, cum dolore intolerabili incendio, ſed anguſtiæ grauitatiſque ſenſu minore, quàm in phlegmone œdematode. Peripneumoniæ præſertim bilioſæ nõ rarò ſuperuenit delirium, ob febris magnitudinem & vaporum è pulmonibus ad cerebrum elatorũ copiam. At peripneumonia in phrenitidem tranſmutari non poteſt, niſi materia quæ peripneumoniam committit, à pulmonibus per venas carotidas in cerebrum transferatur: non enim vapor calidus phrenitim, ſed ſolum delirium excitat in cerebro. Et, ſi vapor phrenitim excitaret in cerebrum elatus, non ob id ceſſaret peripneumonia, ac in phrenitidem deſineret, cum adhuc in pulmonibus ſuperſtes eſſe poſſit materia. Ea autem peripneumonia potiſſimum in phrenitidem

transmutatur, quæ est à bilioso humore, ob febris magnitudinem, & biliosi humoris naturam tenuissimam ac feruidissimam. Talis autē transmutatio in quacunque peripneumoniæ specie fiat, non potest non esse lethalis: quòd naturæ summam imbecillitatem, morbique magnitudinem arguat. Natura enim robusta non solet materiam nisi coctam mouere, nec à partibus inferioribus ac ignobilibus ad superas ac nobiles, nec ab internis ad internas, sed ab internis foras expellere. Tam procax quoque est sæpenumero materia morbifica, siue quantitatem siue qualitatem spectes, vt natura eam nullo modo ferre queat, sed illi turgenti obtemperet.

APHOR. XIII.

Ἐπὶ καύμασιν ἰσχυροῖσι σπασμὸς, ἢ τέτανος, κακόν.

Propter ardores vehementes, conuulsio, aut Tetanus, malum.

Siue legas hîc τραύματι siue καύματι nihil refert. Si τραύματι Apho. 2. lib. 5. exposuimus. Gal. & Philoth. καύματα interpretantur febres ardentes, quasi dicat Hippocrates ab ardentibus febribus magnis, si sequatur conuulsio, aut τέτανος, malum: quia pessima est cōuulsio, quæ febrem sequitur. Nam æstu illo resiccatur neruosum genus & præterea cerebrum ipsum, ob id, si sequatur conuulsio, indicium est auctæ caliditatis. Resiccantur autem nerui primum à calice febrili: deinde à venis, quæ cum excalfactæ sunt & exhaustę, attrahunt ἰχῶρας & humiditates à reliquo corpore.

SCHOLIA.

IN hoc Aphoris. quemadmodum & Aphorismo 57. lib. 4. & Aphor. 6. 17. 22. & 65. lib. 5 multisque aliis in locis potissimũ verò in Coacis distinguere videtur Hippoc. distensionem quã Græci τέτανον vocant à conuulsione: cum tamen distensio sit tertia species conuulsionis passim apud Gale. qua æquali robore in vtranque partem corpus totum intenditur: vt Opisthotonos, qua in posteriore: Emprosthotonos, qua in priorẽ partẽ inflectitur. Re tamen ipsa paulò accuratius expensa ex doctrina Hip. Distensio & conuulsio symptomata quidem sunt deprauati motus neruorũ ac musculorum, sed ita inter se distincta, vt neutrũ sit, aut esse possit alterius genus, aut species: vt nec angina & pleuritis: aut putrida febris & hectica, licet vnum alteri superuenire aut succedere queat. Dissident enim inter se conuulsio & distentio, motus formula partis affectæ natura, causarũ varietate, affectus magnitudine & raritate ac frequẽtia. Motus formula, quia cõuulsi motus est cõtractionis, quo musculi sui medio, quod vẽtrẽ vocãt, cõtrahũtur, à qua cõtractione tẽdo in quẽ desinit musculus simulque cũ tendine membrũ in quod musculi tẽdo inseritur, contrahitur: vnde musculus breuior redditur: non secus ac lyræ funes cum ambiente aëre madescunt, breuiores, fiũt & corpora cõtrahũt quibus alligãtur. O⁊ id Græci σπάσμον cõuulsionẽ vocãt ἀπὸ τοῦ σπᾶν à trahendo, quod conuulsio motu contractionis fiat. Latini verò conuulsionẽ nominãt à soluendo vnitatẽ, quod ad illã vehementem contractionem tanta breuitas neruorum & tendinũ sæpenumero sequatur, vt soluatur eorũ vnitas & rumpi periclitentur: proinde cõuulsio duobus symptomatis definitur contractione & diuulsione. Distẽsio, motus est extensionis, quo nullomodo, qui patitur musculus contrahitur, aut breuior redditur, sed magis promittitur. Videas enim partes distensione laborãtes sẽper extensas & rigidas non contractas, quanquã in distensione

contractio quædam admitti potest, quæ tamen secundum latitudinem sit musculi, non secundum longitudinem: At, quæ contractio in conuulsione cernitur secundum longitudinem & latitudinem musculi fit. Deinde conuulsio fit cum motu manifesto, distentio sine motu, nisi occulto, eoque tonico: quòd nimirum in conuulsione musculi trahentes ab extẽdentibus sibi contrariis musculis impediantur, ita vt vicissitudine quadam suos motus tractionis ac extensionis obeãt. In distentione verò vtrũque musculorum genus patitur antè & retrò æqualiter tẽsum, vnde tonicus motus editur: aut extendentes tãtum, quorũ tã vehemens ac violentus existit motus, vt à trahentibus musculis præpediri nequeat in distẽtione quæ totum rigidũ mẽbrũ efficere consueuit. Præterea eadẽ partes non afficiuntur in conuulsione & distensione: quia in conuulsione vti dictum est, musculi trahentes solum patiuntur: In distentione, vtrique musculi & trahentes & extendentes: aut extendentes tantũ. Quòd item in conuulsione vniuersali aut anteriores aut posteriores corporis partes laborent: in distentione vtræque. Quod in conuulsione cerebrũ magis afficitur, in distentione magis spinalis medulla, cerebrum verò minus & nõ nisi per spinæ consensum: cũ enim per tetanũ totũ penè corpus rigeat, sitque tetanus vniuersi corporis rigor perpetuus: tantus tamque vehemens rigor non nisi ab affecta spinali medulla prodire potest, à nerui duriique motorij per vniuersum corpus disseminati manant. Hinc videas in Tetano totam spinam & manus pedesque adeò contendi vt nullam in partem flecti possint, sed rigida ac velut congelata maneant: ex quo morbũ hunc tum Græci ἐξαιρέτως τέτανον, tum Cor. Celsus li. 2. cap. 1. rigorem latinè appellauit. Paulus quoque scripsit distentionem pertinere ad omnes corporis musculos: à quo tamen dissentit Aretæus qui ad musculos qui habentur in maxillis eam referendam putauit: forsan quia per tetanum maxillæ distendi manifestò videntur. Differunt quoque conuulsio & distentio

causa-

causarum varietate, conuulsionis enim duæ sunt causæ coniunctæ ex Hip. repletio & inanitio: Distensionis verò vnica nimirũ repletio: nulla enim distentio ab inanitione fieri potest, cum nullum corpus possit contrahi aut rigere ab his quæ inaniunt aut immodicè euacuant, sed flaccescere. Hoc enim non nisi à plenitudine, aut à multa siccitate, aut vehementi calore aut frigore non quidem sensim aut paulatim sed affatim irruentibus, accidere potest. Vnde Hipp. in recensendis causis conuulsionis quas omnes ad repletionem ac inanitionẽ retulit Aph. 39. sect. 6. non meminit tetani sed solius conuulsionis & singultus, cum tamen aliis in Aphorismis sigillatim de conuulsione & tetano verba fecerit: Plenitudo autem illa quæ distensionem parit, est à crasso aut omnino viscido humore eoque frigido & sicco, qualis est melancholicus humor, nihil enim est quod corpus immobile magis, minusque ad motum accommodum reddat, quam frigiditas & siccitas. Siccitas quoque multa ac affatim oborta distensionem inuehit, nõ ea quidem quæ à causis inanitionem excitantibus, inducitur: quales sunt immodicæ vacuationes, vigiliæ diuturnæ, febres ardentes, inedia, vehemens exercitium: sed quæ frigori iuncta vt in Aquilonio flatu poros cutis cohibendo ac astringendo humores in neruis contentos velut congelat, ipsosque neruos ac musculos alioquin solidos contendit: aut iuncta calori, vt in æstu vehementi humorem excrementitium in spatiis & poris corporis contentum ebibendo, externam cutim, ipsasque solidas partes indurat. Frigus inter causas cæteras vim habet potentissimam excitandæ distensionis: illud enim instar cadaueris corpus rigidum facit, exemplo sunt qui sub aëre gelido riguerunt: citius ea frangas quàm contrahas: Ita & de Alexandro referunt historiæ, quòd postquam nimis diu in fluuio Cydno lauisset se toto corpore obriguerit, vnde vox illi intercepta nec sine magno periculo, quarto die seruatus sit, Aphorismus est ea de re 17. lib. 5. & Aphor. 57. lib. 4. Calor

quoque vehemens distensionem inducit, qualis est æstus febriũ ardentium qui solida corpora exsiccãdo ac velut torrefaciendo indurat. Vt constat ex hoc Aphorismo differunt etiam conuulsio & distentio: magnitudine affectus: Distentio enim acutißimus morbus est, si non ob aliam causam, saltem ob anhelitus difficultatem: musculis enim in eo affectu suum munus obire non potentibus ob totius corporis rigorem, thoracem mouere non possunt, vnde difficilis ac minus expedita respiratio redditur. Habent quoque dolorem magna ex parte comitem eumque multo maiorem quàm conuulsio: quòd distentio, non sensim vt plerumque conuulsio: sed celeriter ac affatim excitetur. Vnde Hipp. Apho. 6 lib. 5. quicunque à tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereũt: si verò hos effugerint sani fiunt. Postremò distentio rarißimus est affectus, catalepsi ceu congelationi morbo, causa symptomatibus & raritate ferme similis: Conuulsio verò frequentißimè accidit. Quò fit vt propter morbi raritatem, autorumque de distensione varietatem, non sit facilè distensionem definire, eamque à conuulsione distinguere.

APHOR. XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν ἔκπληξις, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

PRopter plagam in capite acceptam, stupor aut desipientia, malum.

ISto capite etiamsi nullum vulnus inde accidat, aliquando solet obstupescere æger: Sed id non perseuerat, & paulò pòst resurgit. De hac obstupescentia hic non agit Hip. sed de ea quæ contingit vbi substãtia cerebri est vulnerata. Si ergo æger manet veluti mutus apertis oculis & immotus id dicitur ἔκπληξις quæ repræsentatur in vehementer attonitis. Solet autem ἔκπληξις incidere, vbi spiritus animalis refrigescit

(est enim

(est enim affectus frig.) quæ si perseuerat & fit vi morbi, lethalis. Potest (quoque etiamsi nullum vulnus penetrarit in substantiam cerebri) contingere in morbis frigidis & acutis, vt καταλήψει, κατόχῳ, παραφροσύνῃ intelligitur duobus modis, sermone & motu gestuque corporis. Non enim solum loquuntur absurda: sed etiam plerunque admouent manus naribus & alia multa faciunt. In morbis cerebri frig. maximè ex gestu corporis ægri, deprehenditur delirium.

SCHOLIA.

Prognosticon funestum in vulnerato, aut conquassato capite absque vulnere: Si desipientia aut stupor superueniat. Hæc enim duo inter cætera vulnerati, aut conquassati capitis symptomata, indicant offensam ad cerebri substantiam peruenisse, animalemque facultatem non mediocriter oblæsam. Stupor enim, hoc est, sensus motusque neruosarum partiũ diminutus, ac velut hebes & obscurus, ideò suboritur, quia animalis facultas violenta commotione offensa, sese in cerebrum colligit: aut propter validum dolorem ex toto spiritus animales in cerebrum reuocat, sine ossis fractura, aut vlla neruorum, venarum, vel membranarum ipsius cerebri ruptura: indeque paucas admodum eosque debiles spiritus animales in partes neruosas transmittit: Aut quia neruus aliquis diuulsus, tensus aut ruptus in cerebro: aut depressa in cerebrum calua: aut attriti vel coarctati ventriculi cerebri medius & postremus: aut valida cerebri refrigeratio copiosum ac liberum spiritui animali in partes neruosas commeatum non permittunt. Desipientia verò excitatur, vel, ob inflammationem cerebri obortam: vel ob validam cerebri refrigerationem, vnde mentis infirmitas: de hac desipientia Aph. 24. lib. huius. Ista autem duo symptomata

stupor & delirium, omninò lethalia existunt, si cerebro aut eius membranis vulneratis accidant: aut, si aliquid disruptũ, diuulsumve in cerebro fuerit. Minus verò lethalia, si sola animalis facultas grauius laboret, sintque tantum exinaniti ac resoluti spiritus: Poterit enim facultas animalis sese recipere & ad pristina munia redire; spiritusque animalis rursus colligi ac restitui: Vnde non lethale, sed malum dixit Hip. & in Coacis præsagiis fere lethale.

APHOR. XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει, πύου πτύσις, κακόν.

A Sanguinis sputo puris expuitio, malum.

POtest expui sanguis, multis de causis: aliquãdo ex ore, vt vulneratis gingiuis: aliquando ex faucibus aperta in iis venula aliqua, aut etiam cum à cerebro in eas fit fluxio, & tũ præcedit grauitas capitis. Hinc nihil est absurdum: Interdum expuitur ex aspera arteria erosa quod est periculosius: nonnunquam ex thorace & præsertim à pulmonibus exulceratis, quod est periculosissimum. Hip. hîc agit de sputo sanguinis ab excesa & erosa vena in pulmonibus, quod sequitur puris sputum vbi vlcus factum est saniosum. Cur autem hoc fit malum Hipp. causam assignat sequenti sententia.

SCHOLIA.

SAnguis qui per os reiicitur variis è locis, varioque modo reiicitur. E gingiuis, lingua, palato, simplici expuitione. E faucibus & gurgulione, screatu. Ex gutture, tussicula. Ex pulmone & thorace, vehementiore tussi: E gula aut è ventriculo

triculo, vomitione. Et si verò ex tot locis reiicitur, non tamē ab illis locis semper prodit, nec semper in illis locis suæ fluxionis fomitem habet. Qui enim screatu reiicitur non semper à faucibus & gurgilione manat, sed aliquando à cerebro, aut è venis membranarum cerebri, frigoris vi compressis aut nimio humore laxatis, aut calore & sanguinis tenuitate reserratis. Qui ex gutture tussiculæ reiicitur, non semper ab eroso gutture manat, sed sæpius à cerebro, à quo multus sanguis & confertim in partes gutturis interiores irruit, qui ob tussim quam concitat suspicionem etiam præclaris medicis adfert pulmonis vehementer affecti, sed falsò, vt constat ex male affecti capitis, & pulmonis benè habentis signis pathognomonicis. Qui ex pulmone & thorace vehemētiore tussi reiicitur, nō semper à pulmone aut thorace manat, sed frequentissimè à cerebro, à quo in pulmones affatim illabitur: vel à iecore paulò pleniore, ac sanguine plus æquò redundante ob suppressionem mensium aut hæmorrhoidum, aut ob mutilationem partis alicuius in corpore, aut ob plethorā, aut phlegmone obsesso parte potissimum connexa, aut imbecillo, à quo ea vena caua in venam azygon ac deinde in tenues venas costarum, hinc in thoracem effunditur, atque inde cum tussi sursum ascendit, quoniam venæ iecori affecto, vtpote suæ origini condolescunt & consentiunt, vt & nerui cerebro: Interdum is sanguis prodit à liene: aliquando ab vtero. Qui è gula aut ventriculo vomitione reiicitur, nō semper à gula aut ventriculo manat: sed sæpius ab hepate, aut liene, aut ab vtero: quòd ex his locis sanguis ἀνάρροπος in venas, quæ ventriculi membranis inseruntur, pleiumque redundat, vt in plethoricis, mutilatis, otiosis, & in quibus vel suppressæ sunt hæmorrhoides, vel menses, vel affectus aliquis grauior iecur, aut lienem obsidet. Hîc mentio fit non de quolibet sputo cruēto, sed de eo potissimum, quod in pulmone malè affecto, non in vllo alio viscere fomitem habet: nec tamen de quolibet sputo

cruento prodeunte à pulmone : sed de eo maximè quòd per διάβρωσιν, id est erosionem vasorum aut substantiæ ipsius pulmonis, acris humoris sobolem exit: Hoc enim vlcus in pulmone, denunciat. Nam fieri potest vt sanguis à pulmone reiiciatur ἀναστόμωσιν id est oris vasorum apertionem: Itemque per ῥῆξιν id est ruptionem eorundem vasorum. Neuter hic modus cruentæ eiectionis, purulentum sputum nullamque tabem minatur: nisi forsan ad diuturnam venæ anastomosin & ruptionem accedant erosio, putredo, inflammatio, febris. Imò verò vterque iuuat sæpe numero, suppressa vacuatione aliqua aut opprimente in venis pulmonis sanguinis feruidißimi copia. Suppressus enim tum sanguis facilè concrescit in grumos ac celerrimè putredinem contrahit. Solus ergo sanguis à pulmonis vlcere exiens si diutius perseueret, nec deterso & ad cicatricem perducto vlcere sistatur, purulentum sputum minatur.

APHOR. XVI.

Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

A Puris sputo Phthisis & fluxio: quum verò sputum retentum fuerit, moriuntur.

Hic est ordo: à sputo sanguinis, pus: à pure, tabes: à tabe, fluor: à fluore suppressio sputi & inde mors. A sputo quidem sanguinis, pus: à quo tabes nisi intra 40. dies occurratur. Quare occurrat morbo medicus vbi videt sanguinem expui. Porrò ῥύσις in tabidis, potest intelligi multis modis. Vel enim colliquatio magna totius corporis : vel fluor in dentes & gingiuas, si gingiuæ circa dentes exulcerentur (quod no-

notat Hipp. in Coacis præſagiis: vel alui profluuium: vel capillorum defluuium. Quomodocunque intelligamus perniciosum eſt: periculoſum etiam eſt vbi pus vel ſputum grauiter olet. Sed peſſimum eſt omnium, vbi pus vel ſputum quod antea excernebatur per os, reſtitat & retinetur. A puris enim copia in pulmone coaceruata, reſpiratio & viæ ſpiritales intercipiuntur, vnde mors ſequitur.

SCHOLIA.

Sanguinis ſynceri excretio citra pus recens vlcus indicat, ac ſubita remedia poſtulat, quæ ſanguinem retineant, venam aſtringant, febrem atque inflammationem prohibeant. Ergo in excretione, apertis vaſis aſtringentia: ruptis, glutinantia: exeſis, ſarcotica & boni ſucci alimenta ſtatim adhibenda ſunt. Quòd ſi his remediis nihil proficiatur, ſed ad ſanguinis ſputum puris ſputum ſequatur, ad puris quoque expuitionem neceſſariò tabes ſequetur: ſi modo nulla arte pus illud detergeri poſſit. Vt autem detergeatur, non eſt facilè, ob contrarias atque inuicem pugnantes curandi intentiones. Nam pus excretionem quæ motu pectoris eget: vlcus verò quietem ad ſui conglutinationem deſiderat. At motus excretionis puris conglutinationem prohibet. Manente ergò vlcere ſordido, in pulmone, cor inflammatur atque exſiccatur: tum quia, putredo vlceris cordi facilè communicatur: tum quia, pulmo vlceratus ægrè mouetur ad cordis ventilationem. Ad cordis autem inflammationem atque exſiccationem immoderatam promptè tabes inuehitur, nimirum totius corporis extenuatio & conſumptio, non modo humorum atque carnium, ſed etiam partium ſolidarum: Qualis extenuatio conſequi poteſt

non modò ad exulcerationem pulmonum, sed & ad vlceratos renes, ad inflammationes & abscessus internos viscerum, ad καχεξίαν totius corporis, ad graues curas animi: idque non nisi arefacto, aut refrigerato corde. Hinc fit, vt Celsus tria Tabis genera constituerit: Atrophiam, Cachexiam & Phthisin. Quanquã cachexia, ab Atrophia & Phthisi maximè differt, quòd in his extenuatum corpus sensim contabescat: in illa, ampliorem molem sortiatur ob vitiosam nutritionem. Tabes ergo, de qua hic agitur φθίσις propriè aut φθόη Græcis dicta, est exulceratio pulmonis, quam sequitur febris lenta in corde accensa totiusque corporis emaciatio & extenuatio. Huius tres facit differentias Hip. Vnam, à destillatione è cerebro eaque vel multa nec expulsa, quæ pulmones molles ac tenellos putrefacit, vel quod frequentius est, acri & exedente, vt salsa aut biliosa. Alteram, ex successione pleuritidis, anginæ, aut peripneumoniæ, in quibus vomica rupta intra quadraginta dies repurgari non potuit. Tertiam frequentissimã, ex ruptione aut apertione vasis alicuius, ex qua relinquitur vlcus, quo tunicæ vasorum & ipsius pulmonis caro eroduntur. In hac specie maximè, verum est quod dixit Hip. à sanguinis sputo, puris sputum. Nam in secunda, contrà fit, à puris sputo: sanguinis sputum. Nonnulli addunt hæreditariam Tabem ex vitiosa pulmonum constitutione & corruptione partium, quæ tempore sensimque flaccescunt, ac sponte corrumpuntur, interdum cum cruenta expuitione, interdum citra hanc. Verùm potius præparatio est ad pythisin quàm phthisis. Quanquam Galen. 4. loc. affect. raros quosdam casus recenset, in quibus phthisici euaserunt, nulla antecedente sanguinis aut puris excretione, aut acri destillatione, nimirum propter humiditatem cum aliquanto calore, quæ satis esse queat pulmoni putrefaciendo, visceri mollissimo, in quo pituita assatur, exulcerat aut putrefacit per moram. Adiuuat hoc quòd effluxu & meatibus excrementorũ pulmo destituitur, habetque facul-

facultates naturales post glādulas maximè imbecilles, & cor viciniū quo exuritur & acuitur pituita. Potest autem tabes in aliquot dies protrahi, nec cito interficere, alioquin immedicabile malum ob imbecillitatem pulmonis, continuum motum & eiusdem mollitiem: maximè verò si ab acri humore originem ducat, à quo perennis & inexhausta fit fluxio: tussis excitatur quæ pulmonem dilaniat & vlcus amplificat, progressuque temporis intemperies pulmoni imprimitur. vnde excrementorum colluuies, quasi herba irrigua succrescit vberrimè. quanquam, ab initio quidem curari poterit tabes, superuenientibus hæmorrhoidibus, aut similibus auxiliis vt pyrotico admoto brachio ad finem deltoidis musculi quæ acrē fluxionem aliò regerant aut transferant. Imo verò nouimus multos tabidos obducta vlceri crusta diu vixisse. Et Auicenna refert durasse tabidam mulierem annos 23. Rhasius quoque ex Hipp. affirmat sæpe phthisin, epilepsiam, maniam reliquosque morbos grauissimos, ab eo tēpore quo pueri ablactantur, ad pubertatem sanari, quòd eo tempore vires naturales ad coctionē dissolutionemque praui excrementi maximè valeant, simul & constitutio mollis ac fluida ad expurgationem sit paratissima. Periculum verò proximū in tabe, indicat fluxus capillorum, maximè verò alui fluor quòd is ita vires prosternat, vt pus amplius expurgari nequeat sed retentum, ægrum strangulet.

APHOR. XVII.

Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

PRopter iecoris inflammationem, singultus, malum.

HÆc sententia explicata est Apho .58. lib. 5.

SCHOLIA.

Singultus inflammationi hepatis superueniens, non tam mala aut funesta est, ob bilis ab inflammato hepate auctioris genitæ in ventriculum transmißionem: quàm ob eiusdem inflammationis magnitudinem: quæ in hepate eò vsque accreuit vt vehementer superiori ventriculo incumbat: aut stomachum adeo exsiccet, vt singultum inducat, imo verò affluente materia, nonnunquam inflammatio aut erysipelas in ventriculo gignitur: Sin minus ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

APHOR. XVIII.

Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς ἢ παραφροσύνη κακόν.

Propter vigiliam conuulsio aut desipientia, malum.

Vigilia siccat, & præterea resoluit spiritus animales, qui alioqui per somnũ quiescunt & colligũt vires. Si quis ergo non quiescit, & perseuerat vigilia (exempli gratia) ad 20. dies, vnde sequatur languor & tremor omnium partium, ac conuulsio, malum: quia inde intelligimus siccatum esse cerebrum & resolutos spiritus animales. Tum itaque oportet humectare corpus alimentis & potionibus: oportet somnum conciliare aliquando humectantibus & refrigerantibus (vt sæpe in febribus) aliquando media materia & iis quę moderatè calefaciunt: somnus enim naturalis est à benigna & blanda materia. In summa spectanda est morbi natura. Desipientia autem ab intemperie calida & sicca oritur: aliquando frigida sicca. Ad hæc vigilia reddit humores acriores & præsertim bilem quæ si irruat in cerebrum, facit delirium.

SCHO-

SCHOLIA.

IN morbis si post diuturnas vigilias conuulsio aut desipiētia subsequatur, malum: si modo constiterit nullam externam causam adfuisse, quæ hæc duo symptomata inuexerit: Indicium enim erit, subesse aliquam causam interiorem, potentem, fixam, & validam nimirum siccitatem cerebri & biliosam acrémque exhalationem, à quibus duabus causis conuulsio ac desipientia facilè possunt excitari.

APHOR. XIX.

Ἐπὶ ὀστέου ψιλώσει ἐρυσίπελας κακόν.

AB ossis nudatione, erysipelas malum.

Ψιλωσις est ossis tegumenti naturalis priuatio, ossa autem omnia tecta sunt præter dētes, alia carne, alia membranis & cute. Si ergo contingat os nudari & sequatur erysipelas, malum: quia indicatur affluxio acris materiæ & calidioris biliosiorisque sanguinis, quæ prohibet ne regeneretur caro qua tegatur os.

SCHOLIA.

SI ad ossis denudationem, hoc est, ad membranæ carnis & cutis, quæ ossium sunt tegumēta discessionē quocunque modo ea ossis denudatio contigerit vel à contusione & putrefactione carnis: vel, à necrosi eiusdem, vt in gangræna accidit: vel, ab erosione eiusdem & membranæ, vt in vlceribus erodentibus vel à carie ossis

ſubiecti) ſuperueniat eryſipelas, quod eſt nouæ fluxionis bilioſæ ſoboles: in malis iudicandum. Id enim argumentum eſt impuritatis, non modò totius corporis, ſed & partis denudatæ bilioſa colluuie ſcatentis. Quæ tota eluenda eſt curandumq. inde ſubortum eryſipelas, priuſquam vlla oßi denudato medela adferri, eique noua caro accedere poßit. Quod admodũ difficile eſt naturæ & artis opus, præſertim ſi adſit vlcus erodens ac virulentum ſubſitque os carioſum: Etenim non niſi ægrè curantur quæ ab acri & erodente humore ſymptomata excitantur.

APHOR. XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, κακόν.

AB eryſipelate putredo, aut ſuppuratio, malum.

Σηπεδὼν vlcus eſt malignum depaſcens, & grauiter olens. νομὴ verò depaſcitur tantum. Iam pus, vel reſoluitur, vel ſuppuratur, vel putreſcit. Si robuſtus ſit calor natiuus, fiet reſolutio. At ſuppuratio, opus eſt partim naturæ vincentis, partim præter naturam & vincentis caloris externi: mediumque eſt quoddam inter coctionem & putredinem: quare videtur & bona & mala. Mala, ſi conferatur reſolutioni & coctioni: bona, ſi comparetur putredini. Præterea in coctione multum eſt alimenti, excrementi parum. Contrà in ſuppuratione, parum eſt alimẽti, multum verò excrementi. ἐκπύησις intelligitur ab Hippoc. duobus modis. Eſt enim aliquando ſuppuratio naturalis magis quũ videlicet materia conuerſa eſt in pus album læue & æquale. Interdum largius ſumitur, vbicunque mutatio facta eſt in ſanié, ſiue ea ſit bona, ſiue mala. De hac hic

hic agit, in qua mutatio est mala. Sũt qui hoc loco interiiciunt Aphor. (è lethargo tremor, malum) & Philoth. addendum dicit: Malum ergo, quia indicium posterius cerebrum & spinalẽ medullam ac neruos imbibi multa humiditate frigida: & præterea, indicium est imbecillitatis facultatis animalis, & refrigerati ac resoluti animalis spiritus. Alij, dicunt esse indicium siccitatis, quod non est verisimile, quia lethargus morbus est frigidus & humidus.

SCHOLIA.

Erysipelas est tumor præter naturam in cute à sanguine & flaua bile calidioribus, vel à sanguine feruente tenuique proueniens. cum ergo tumor sit ad solam cutim pertinens, nec subiectas cuti partes inuadens, ab humore tenui eoque feruido genitus: resolutione non suppuratione, aut putredine solui debet. Si itaque, in putredinem aut suppuratum desinat, prauitas ac malignitas quædam illi subest, ob id in malis iudicandum. Argumentum enim est, erysipelas in profundum subire carnemque ac membranam subiectam erodere ac corrumpere: vnde periculum imminet gangrænæ aut sphacelli. Quò fit, vt illius imminentis periculi metu, consulat Celsus, partem hoc erysipelatis genere infectam, exurẽdam esse: quòd ignis omnem putredinem deleat, & prauam diathesin parti affectæ impressam emendet atque corrigat; partémque ex imbecilla robustam efficiat.

APHOR. XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμοῤῥαγίη, κακόν.

A Forti in vlceribus pulsu hæmorrhagia, malum.

VLcera non perpetuò pulſant, ſed ſolum vbi magna adeſt inflammatio: Nam arteriæ (quarum liber debet eſſe motus) quæ ſunt in parte vlcerata, dum opprimuntur magnitudine inflammationis, magis contendunt moueri, & fit magna illa pulſatio. Itaque magna pulſatio indicium eſt magnæ inflammationis tendentis aliquando ad ſuppurationem, vt in inflammationis: aliquando ad hæmorrhagiam, vt in vlceribus præſertim, & interdum in inflammatione ſiue vlcere. *Malum*, quia Hippoc. hîc agit de epigenematis malis. Idem libr. de vlceribus capitis. In omni, inquit, vlcere multum ſanguinem fluere, bonum: quia inde celerius ſanatur. Iſtud verum eſt, modò non ſit immoderata vacuatio: quare videndum eſt ne in vlceribus ſanguis immodicè effluat.

SCHOLIA.

VT citiſſimè ſaneſcat vlcus, quouis humore tum ſuo excrementitio tum aliunde affluente vacuum fieri oportet: vlcus enim ſiccum ſano proximum, inquit Hippocr. Si ergo ad vlcus iam ſatis ſua ſanie aut pure humidum, affluat humor qui phlegmonem pariat, malum, quia vlcus ab humoris noui affluxu, humidius intemperantiuſque factum, magis contumax ac rebelle ſanationi redditur. Maius verò malum ac prope funeſtum accedet, ſi is humor, qui affluxit phlegmonemque peperit, arterioſus fuerit ſanguis, maioribus potiſſimum arteriis concluſus: hic enim validam ac vehementem pulſationem in vlcere concitabit, tum ſuo feruore, tum motu diaſtoles arteriarum cum dolore pulſantium, ob loci anguſtiam à vicina carne preſſarum & partem phlegmone obſeſſam percutiendo prementium, à cuius validæ ac vehementis pulſationis impetu ſi contingat venæ

nas aut arterias rumpi, vel earum ora aperiri vt ferè fit, lethale omninò suborietur sanguinis profluuium: quod nulla arte sisti poterit: maximè verò si rupta aut aperta sit arteria: huius enim vulnera ob agitationem perpetuam substantiam solidiorem, duriorem atque ex multis tunicis conformatam, sanguinisque spirituosi impetum, vix ac ne vix quidem coalescere possunt.

APHOR. XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῃ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις.

A Diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio.

HOc loco totum ventrem inferiorem intelligit, vt ventriculum, omentum, intestina, ilia, & hypochondria. Potest esse diuturnus ventris dolor à flatib. & ab inæquali intemperie sine materia, vt à frigore: Sed non fiet inde pus. Potest etiam esse ab inflammatione, sed non omni. Nam inflammatio grauis & calida poterit protinus ægrum suffocare, vt nō sit diuturnus dolor. Itaque hîc intelligemus inflammationem à materia crassa frigida & pituitosa, quia inde erit diuturnus dolor & sequetur suppuratio.

SCHOLIA.

TRes sunt ventris inferioris regiones ex Hip. 1. Prog. 31. Hypochondria supra, vmbilicū in latera diducta à nothis coctis ad diaphragma: Imus venter ceu sumen aut pubes sub vmbilico, cui sunt à latere ilia: circa vmbilicū in medio ventre, cui sunt à latere lūbi ab extremo thorace ad ilia. Harum regionum aliæ sunt continentes, aliæ contentæ partes. Continentes musculis epigastrij & peritonæo potissimū

definiuntur. Contenta varia sunt pro vario situ quas singulæ partes in varijs ventris regionibus obtinent. Subiacet enim hypochondrio dextro, hepar: Sinistro, lien & maior pars ventriculi: Lumbis, ren vterque, ilibus dextris, intestinū cæcū: ilibus, sinistris, intestinum colon & ieiunium: circa vmbilicū portio intestini coli & ieiuni: imò ventri rectum intestinū, vesica, & vterus. In his omnibus ventris inferioris continentibus ac contentis partibus, dolor excitari potest isque vel à flatibus vel humore: ab vtra causa oriatur dolor, varijs coniecturis inquirendum. Quas verò partes fatiget dolor, situs ipsius dolentis partis indicat. Quæ omnia ex libro de locis affectis repetenda. In quacunque igitur ventris inferioris parte interna dolor excitetur, qui non flatuū, non frigidi, sed humoris calidi, non intemperiei simplicis, sed inflamationis sit soboles: qui nō per circuitus quosdā exercet, sed cōtinuus est: qui non recens, sed iā à longo tempore fatigat: qui non mobilis, sed fixus: qui febrem habet præsentem aut nō ita dudū solutam, quique nec discutientibus remedijs multoties adhibitis cessit: nec in scirrhū degenerauit: nec alio trāslata materia aliquantulum desæuit: hic inquam, dolor vt in suppuratū abeat circa sexagesimū diē, nisi mors præueniat, necesse est. Tales autem suppuratus tumorū, qui digesti non sunt, nō modò citius, sed etiam magis in hypochōdrijs contingūt quàm circa vmbilicū: & hi, qui circa vmbilicū frequentius ac celerius, quàm qui in imo ventre consistunt. Causa est loci calor maior, à quo quicunque tumores lōgius ad inferas partes recedunt, etiam serius minusque suppurant: quò fit, vt qui sub vmbilico sunt, rarò in pus conuertantur. In hypochondrijs verò calor insiti vis maior est, siue partes continentes spectentur, siue contenta viscera. Sub vmbilico inanitas quædam & frigidior locus, vbi non nisi hypochondriorum beneficio concoctio peragitur. Ob eamque causam scribit Hippocr. 6. Epid. sect. 2. *suppurationum vmbilicum*

terminum

terminum esse hoc est, minimum vel rarò admodum suppurationes fiunt sub vmbilico, si loca inferiora cum superioribus conferas. Signa suppurationum eruptioni proximarum sunt: aluus turbatur, ob saniem quæ primum exudat, & ad excretionem irritat, vnde etiam sæpe dolor colico similis excitatur: horror, sudor frigidus, deliquium frequens animi, extimarum partium frigus.

APHOR. XXIII.

Ἐπὶ ἀκρήτῳ ἀποχωρήσει δυσεντερίη, κακόν.

A *Syncera deiectione dysenteria, malum.*

SYncera deiectio, est aliquando biliosa merè: aliquando in qua humor non permixtus aliis vacuatur. Sæpius tamen intelligimus deiectiones synceras biliosas, hîc intelligere oportet, vt humor sit acris siue sit atra bilis, siue flaua. Acris quia non diluitur aquosa humiditate, quæ bilem temperat, & ita exulcerantur intestina.

SCHOLIA.

SYncera deiectio tribus modis dicitur. Vno, quo bilis omnis quidem sed flaua excernitur. Porracea enim & æruginosa excrementa, non solet Hippoc. ἄκρητα *dicere, sed bilem flauam, quæ serosæ materiæ non sit permista, natura enim constante flaua bilis aquea humiditate temperatur, qua dissoluta bilis coloratior, crassior, acriorque relinquitur. idque fieri consueuit; vbi ardore febris aqueum illud resoluitur. Altero, quo humor quilibet omni societate humiditatis serosæ destituitur, siue ea humiditas sit serum illud quod singulis humoribus suum est, siue serum illud, quod ex potu aliis*

ex liquore quo cibus solidior diluitur, ortum habens, sanguini ita permiscetur vt eius vehiculum sit: siue serum illud quod carnes glandulosæ in intestinis continuæ, quasi saliuã quandam gignunt deiectionibusque permiscent. Tertio, quò humores alterius permistione carent: quomodo in massa sanguinis humores permisceri dicuntur nec in illa synceri reperiri, in suis autem conceptaculis puri ac synceri contineri, vel bilis flaua in folliculo fellis, humor melancholicus in liene, pituita in ventriculo. Synceræ ergo deiectionis cuiuslibet species, dysenteriam parit: prima quidem propter intemperiem calidã ac siccam, quâ bilis flaua aduritur, adusta acrior ac craßior redditur suaque acrimonia tunicas intestinorum exulcerat. Secunda, ob siccam & calidam intemperiem intestinorum, quæ sua lubricitate glandulosa ac adiposa destituta præterlabentes deiectiones non humectant, vnde illæ sicciores factæ promptè intestina erodunt. Tertia, is verò deiectionis modus præ cæteris difficultatem intestinorum parit: id quod de syncerè biliosis & atrabiliariis facilè potest intelligi: nam harũ mordacitas aliarum societate ac permistione castigatur ac retunditur: idem quoque de melancholicis ex succo melancholico, & de pituitosis ac sanguineis: non quidem primis diebus, sed vbi longiori tempore perseuerarint: hi enim tres humores suis conceptaculis aut venis exclusi diuturnitate temporis putredinem & à putredine acrimoniam tandem contrahunt, vnde intestina erodunt. Si ergo ex Hippoc. *omnis syncera meraque excretio mala sit, mala quoque ac perniciosa est omnis syncera deiectio, potißimum ea quæ dysenteriã parit: nisi forsan illa superueniat dysenteria & longis & acutis morbis absque vllo visceris alicuius absceßu, dolore magno, cibique fastidio: vel nisi initio morbi suboriatur, vbi scilicet nondum naturæ actio in morbosam materiam cœpit: aut, nisi eadem in crisi aut vi medicamenti excitetur, corpore diligenter expurgato.*

APHOR. XXIIII.

Ἐπὶ ὀςέῳ διακοπῇ ἡ παραφροσύνη, ἢν κενεὸν λάβῃ.

AB oßis vulnere desipientia, si in vacuum vsque penetrauerit.

SVnt qui addunt huic sententiæ ἔκπληξιν vt Apho. 4. huius lib. Potest aliquando præcidi os capitis vsque ad διπλόην, id est, secundam laminam: & hæc vulnera sine periculo sunt, nec necesse est sequi delirium si terebellis & aliis instrumentis Chirurgicis vtaris. At si vi perueniat in canum & vacuum, id est, spatium illud inter cranium, os & membranas sequitur ἔκπληξις & delirium, violatis scilicet & affectis membranis.

SCHOLIA.

QVod in Coacis πτερώσηκ), primo de morbis τρωθῇ, hic διακοπῇ scribitur. Est autem διακοπὴ in capite, fractura species, sub qua os altè diuiditur. Caput enim in tribus partibus vulnerari potest: foris quidem, accepto ictu aut casu in cute, panniculo carnoso & pericranio. Caluaria fracta, rupta aut conquassata ad priorem, aut diploen aut posteriorem tabellam Caluariæ. Membrana vtraque cerebri pia scilicet & dura, eiusque substantia, aut etiam ventriculis eiusdem vulneratis. Hic agitur de Caluariæ seu cranij fractura cuius apud Hippocratem libro de vulneribus capitis quinque sunt species. Incisio fissura, collisio sedes, alterius partis, quàm vbi vulnus exceptum est, fissura. In quibus omnibus fracti cranij speciebus, delirium suboritur, non quidem simulatque vulnus inflictum est, sed vbi vulnus moram aliquam traxit. Id verò accidit duabus de causis, vel quia ab externo aëre alioquin frigido, imò verò ipso cerebro frigidiore etiam

æstiuus fuerit, intemperiem quandam frigidam cerebrum eiusque membranæ contraxerint & ab ea intemperie infirmitatem vnde desipientia: nihil enim æquè cerebri naturæ aduersatur, quàm frigidum: quò fit vt in vulneribus capitis tanta diligentia spiritum animalem ab externæ aëris iniuria protegant Chirurgi, vt etiam in aëre æstiuo patellas candentes ac ignitas vulneribus huiusce modi admoueant: imò verò ipsa natura de tuendo ipso animali spiritu vsque adeo sollicita fuit, vt ipsum, non in substantia cerebri, aut eius membranis, sed in eius ventriculis foueri, erudiri, elaborari ac confici prouiderit. Aut sanè in cranij fractura tanta effusio animalis spiritus facta est, vt ad ratiocinandum nulla aut non nisi pauca spirituum suppetat copia: Est enim animalis spiritus animo instrumentum ad sensus omnes ac motus, omnes denique functiones animi obeundas accommodatum. Sic enim Galenus septimo de plac. Hippo. & Platonis, causam amissionis sensus, motus & rationis ad copiosam spiritus animalis effusionẽ refert. Vnde efficit spiritum animalẽ neque substantiam esse animi, neq; eius domiciliũ, sed primum tantum ipsius instrumentum ad omnes motus & sensus: quod videlicet is resolutus, exinanitus, aut diminutus, nequaquam animali vitam adimat, sed motum, sensum mentemque debilitet, quoad rursus collectus restituatur, alioqui ipso ex vulnere dissipato, animal necessariò interiret, quemadmodum cerebri corpore vehementer diuulso, quia in eo animus ipse residet, animal interire necesse est. Ergo si vulnus capitis ad vacuum id est, ad spatium quod interiacet penetrarit, factaque sit effatu digna cranij fractura per quam externus aër intro subiens noxam aliquam membranis cerebri ipsique cerebro intulerit, desipientia suboritur, stupor quoque, quemadmodum in Aphor. 14. huius sectionis dictum est.

APHOR.

APHOR. XXV.

EK φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

A Medicamenti potu conuulſio, mortifera.

EXpoſitus eſt ſupra Aphor. 1. lib. 5. & 4. eiuſdem.

SCHOLIA.

HIc ſolius conuulſionis, non diſtenſionis meminit: quòd diſtenſio nulla ab inanitione aut malefica qualitate fiat, vt ſupra dictũ eſt, ſed ſola cõuulſio, nec idem eſt hic Aphoriſmus cum primo Apho. ſectio. 5. conuulſio ex elleboro lethalis: nam ibi, præter purgandi vim, elleboro qualitas acris ineſt, qua neruos & ventriculum offendens excitat conuulſionem, non idem quoque cum Aph. 4. eiuſdem ſectionis. A purgatione immodica, conuulſio aut ſingultus, malum. Conuulſio enim quæ ad immodicam purgationem ſubſequitur, cauſam habet proximam ac coniunctam, ſolam ſiccitatem ac inanitionem, quam immodica purgatio inuehit. At in hoc Aphoriſmo, non ſolum quæ à medicamento ſuper purgante immodica purgatio inducitur, ſpectatur: ſed & malefica cuiuſlibet medicamenti ſiue purgantis ſiue non purgantis, qualitas notatur. tunc enim medicamenta quam plurima deleteria ſola quantitate, aut toto genere, qualia ſunt apium riſus: ſolanum, cicuta, anacardi quæ conuulſionem excitant non vi cathartica, ſed maligna qualitate quæ cerebrum offendens excitat vim animalem ad motus conuulſiuos, quibus cerebrum propulſare iniuriam nititur. Qualis conuulſio

multò celerius & promptius perimit quàm quæ à vi hypercathartica excitatur: quod maior noxa adferatur cerebro à qualitate malefica, quàm ab hypercatharsi.

APHOR. XXVI.

Ἐπὶ ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἀκρωτηρίων ψύξις, κακόν.

PRopter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio, malum.

HIc ſermo eſt particularis. Vniuerſalis verò eſt huius ſectionis Aph. 1. & lib. 4. vbi dicebamus frigiditatem extremorum oriri, aut ab inflammatione interna & inſigni, quæ inſtar cucurbitulæ attrahit ſanguinem à partibus externis: aut ab extinctione caloris natiui: aut à craſſa materia intercipiente vias: aut vt in febribus ardentibus (quando exteriora frigent, interiora calent) conſumpta humiditate partium extremarum à calore febrili. Iam in vehementi ventris dolore partes extremæ frigent, aut propter inſignem inflammationem, aut eryſipelas, aut cancrum, vel ob craſſos ſpiritus & flatus, vel inæqualem intemperiem, aut vitream pituitam. Si dolor commouetur à craſſis flatibus, inæquali intemperie, & vitrea pituita, non eſt malum. Si ab inflammatione interna, aut cancro, aut eryſipelate interno, malum.

SCHOLIA.

DOloris nomine, inflammationem, vel eryſipelas, vel cancrum, vel abſceſſum, vel aliquam diſpoſitionem dolo-

dolorificam in aliqua ventris inferioris parte, vt ventriculo, hepate, liene, sub vmbilico, intestinis, renibus, vtero, intellige. Sic in intestinis excitantur dolores vel ab acri humore intestina mordente: vel à spiritu flatulento interclu-so nec exitum habente: vel à cancro: vel abscessu dolorifico: vel ab intemperie confirmata ac pene hectica eorundem. Hinc grauißimi cruciatus circa vmbilicum sentiuntur, qui neque medicamentis, neque fotibus neque clysteribus soluuntur, Aphor. 11. lib. 4. Proinde non minora symptomata in hisce doloribus oboriuntur, quàm in acutis morbis quòd in ventre inferiore partes sint quædam nobiles, aliæ verò, quarum officio ad vitam partes nobiles carere nullo modo possunt, eæ quidem omnes exquisito sensu præditæ. Ergo quemadmodum in acutis morbis, manus, pedes, nasi extremum, aures molliculas, vniuersam denique cutim frigere, malum, ex Aphor. 1. huius sectionis: Sic quoque in doloribus ventris inferioris, his potißimum qui ab inflammatione, vel erysipelate, vel cancro, vel abscessu dolorifico, vel ab intemperie confirmata, ac penè hectica partium solidarum in eo contentarum, ortum habent, extremas corporis partes frigescere, lethale ac pene funestum: indicium enim est, non modo partem dolentem obrui humorum multitudine, quos reliquæ partes tum proximæ, tum remotæ pro diuersa corporis plenitudine in eam expellunt quòd affecta particula, quasi vniuersi corporis sentina, reddatur: sed & ob doloris magnitudinem, aut partis affectæ conditionem, aut naturæ debilitatem, cor in consensum trahi: in cuius subsidium extremæ partes sanguinem ac spiritum transmittunt. Adde quòd, cum nihil omninò sit quod vires æquè deiiciat quàm dolor, in tam vehementibus ventris doloribus non potest non languere calor natiuus, nec fieri quin ad doloris magnitudinem animi deliquium accedat.

Funestum quoque in doloribus vehementißimis, capitis (quos vnà cum nephriticis ventriculi, & ilei doloribus, omnium dolorum vehementißimos existimat Plinius) succingentis membranæ, & anginæ tertia specie, reliquisque interni corporis doloribus extremas partes refrigerari, ob easdem causas.

APHOR. XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ τεινασμὸς ἐπιγινόμενος, ἐκτρῶσαι ποιέει.

SI prægnanti tenesmus superuenerit, abortus est causa.

TEnesmus est irritatio recti intestini ad excretionem, vocant *les espraintes*. In laboribus partus sæpe irritatur rectum intestinum & mulieres volunt sæpius deiicere, sed frustra. At si extra laborem partus mulier tenesmo corripiatur, erit vel ab vlcere, vel ab humore phlegmatico. Tum vtemur medicamentis calfacientibus, incidentibus & tenuantibus. & quia in mulieribus grauidis, periculum est ne spiritus aut flatus permeat in vterum, vtemur suffitu qui tenuabit & concoquet: deinde leuibus clysteribus ex hydromelite bene cocto.

SCHOLIA.

TEnesmus, est continua & implacabilis desidendi cupiditas, qua nihil præter cruenta, pauca & mucosa egeritur. In causa est, vel genita in longum inflammatio œdematosa, hærentium illic excrementorum opinionem & ea deiiciendi

deiiciendi desiderium mouens: vel acris quidam aut salsus humor in extremo intestino collectus assiduè ad excretionem irritans: vel obstructio à stercore in tenui intestino coacto, vel vlcus recti intestini. Cum ergo Tenesmus sit affectus, & velut quædam dysenteria ipsius recti intestini, facilè per tenesmum vterus in consensum trahitur, tum vicinitate loci, vterus enim recto intestino insidet: tum identitate substantiæ: vtriusque enim substantia membranea est: Tum similitudine facultatis expellentis: vtrunque enim vim habet expultricem quæ musculorum abdominis ope, quod sibi qualitate vel quantitate molestum est, expellere nititur. Inanis ergo & frequens recti intestini conatus ad vterum peruenit stimulatque ipsum vterum cupiditate penè simili expellendi quod continet. Qualis conatus in vtero gerentibus abortiendi periculum minatur: adde quod tam frequens desidendi motus ac contentio non potest citra summam totius corporis, potissimùm vero vteri lassitudinem, ac defatigationem grauidæ mulieri accidere.

APHOR. XXVIII.

ΟΤι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

SIue cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coalescit.

HÆc sententia exposita est Aphor. 19. sect. 6.

APHOR. XXIX.

ΗΝ ὑπὸ λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον,

SI leucophlegmatiâ detento fortis diarrhœa superuenerit morbum soluit.

VIdetur hæc sententia repugnare experientiæ: quia & in aqua intercutem ceu leucophlegmatia (vbi totum corpus tumet pituita alba intercepta) & in ascite, sæpe videmus alui profluuia commoueri, & tandem mori ægrum. Quare distinguenda est hæc sententia vt fecit Hippocrates lib. de morbis. Si iam affectis viribus ægri & præcipuè visceribus, sequatur alui profluuium, non tollet morbum, sed ægrum. At si morbi initio & integris viribus ac visceribus, spontè naturæ perturbetur aluus, liberabitur æger vacuata scilicet materia morbi.

SCHOLIA.

HYdrops, tumor est præter naturam, aliâs totius corporis, aliâs ventris: ille ab humore, hic etiam à flatibus excitatur. Quò fit, vt triplex sit omnis hydrops. Alius, ab humore pituitoso per carnem, sub carne & iuxta carnem sparso & collecto, qui ob id variis nominibus ἀνάσαρκα, ὑπόσαρκα, σαρκίτης, ἐπισαρκίδιον *&* ὑποσαρκίδιον *exprimitur. Alius, solo ventre aqua distento, qui* ἀσκίτης*: Alius, solo ventre flatu pleno & tumente qui* τυμπανίας *siue* τυμπανίτης. *Hic agitur de ea hydropis specie quæ anasarca dicitur, quam Hippocrates hîc* λευκὸν φλέγμα*, aliis verò in locis* λευκοφλεγματίαν *appellat: quòd hoc genus hydropis fiat ab alba pituita ceu humore pituitoso & in vasis & in habitu corporis collecto: eoque vel illhûc transmisso ab hepate quouis modo refrigerato: vel ibidem genito à tota carne corporis veluti in aquam resoluta. Hîc enim pituitosus humor in habitu corporis ab intemperie frigida partium*

tium solidarum sine magno hepatis vitio gigni potest, nimirum ex vitio tertiæ concoctionis: quemadmodum indicant œdemata ceu inflammationes quæ in singulis externis partibus, potissimum verò à fonte caloris remoti fiunt: Quo fit ut Anasarca non solum hepatis vitio, sed & intemperie frigida totius habitus corporis istius humoris pituitosi copiã progignente interdum oriatur. Quanquam Hippocrates nomine λευκοῦ φλέγματος, ceu λευκοφλεγματίας, aliquando cachexiam phlegmaticam notat, malum videlicet corporis habitum, in quo plurima huiuscemodi pituita alba, vel liuida alijs quibusdam admixtis humoribus: tum in vasis, tum in toto corporis habitu aceruata est, à frigida intemperie partium solidarum & hepatis, ob quam sanguis per carnosum genus suffunditur, nec agglutinatur nec aßimilatur: vnde cutis exalbescit, viuidi caloris flos deperditur, caro mollior est & quodammodo tumida. Sic λευκὸν φλέγμα sumitur Aphorism. 74. huius sectionis. Qualis cachexia semper antecedit hydropen anasarcam, interdũ etiam alias hydropis species, quando sensim materia colligitur in abdomine. Alba igitur pituita, quæ hic nil aliud est quàm anasarca (quanquã Aretæus Anasarcã appellat, si in humorem sanguineum, aquosum, tenuem, carnes liquatæ sint: Leucophlegmatiã verò, si ex alba pituita crassa & frigida sit affectus) siue vitio hepatis, siue habitus totius corporis frigida intẽperie contrahatur: alui profluuio, robore naturæ aut artis industria procurato, salutariter & absque vllius recidiuæ metu soluitur. Siquidẽ experimenta docent (inquit Holerius in praxi) in hydrope naturam contra morbum suas vires interdum exerere, atque alios alui profluuio liberari: alijs & pituitam & flatus in halitum discuti, vt detumeat venter. Quosdam etiam sudore multo per laxiores poros abdominis & per fœmora maioribus guttis effluente, conualuisse: Idem interdum rectè

medici artificio tentari. Nonnullis salutaris fuit nauigatio maritimo halitu vomitum sæpius concitante, siccante pituitam atque resoluente: Interdum quoque salutare fuisse vlcus in cruribus modò sponte ortum, modo igne comparatum. Verum hos omnes εὐσπλάγχνους esse oportet, id est, sanis firmisque visceribus, vt scribitur in Prorrhetico, alioqui tumore subsidente & larga per aluum effusa aqua siue sponte, siue arte paulò pòst moriuntur. Quocirca spes aut desperatio hydropis à visceribus captanda est: frustráque omnino tũ natura, tum ars molitur vacuationem materiæ, vbi desperata vitia latent in visceribus. Ergò alui profluuium siue spõte naturæ, siue artis industria procuratum non soluet Anasarcam nec alium quemcumque hydropen nisi hæ quatuor adsint conditiones: firma sint viscera, hydrops incipiat nec sit adhuc confirmatus nimirum antequam viscera grauius læsa sint: intemperies hectica contracta, vires diuturnitate morbi fractæ: vt alui profluuium circa principia accedens sit vehemens & copiosum, non impar morbo: vt aquosum sit, sine cruditate tamen, quo nimirum morbificus humor excernatur: Si enim cũ cruditate fuerit, ab imbecillitate nimirum retentricis aut ab interceptione anadoseos, aut alimentorũ corruptione non erit salutare hydropi. Per quas autem vias ab habitu corporis (per medium nimirum hepar & venas mesaraicas) aquosus ille humor è corporis habitu in ventrem & intestina conuertatur, vide Scholia in Aphoris. 14. sect. 5. & Aphor. 55. huius sectionis.

APHOR. XXX.

Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισι ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ.

Quibus per diarrhœas spumosa sunt alui excrementa, ibi à capite fit defluxio.

Intelli-

INtelligere oportet quòd hîc Hippocrates dicit cerebrum esse fontem pituitę non solum, quòd hanc propter suam naturam gignit: sed etiam cum calfactũ est. Hanc attrahit à toto corpore, quam rursus demittit ad pulmones, & ad ventriculum. Si hîc sit diutius, refrigerat ventriculum, excitat etiá sæpe diarrhœam, in qua ob celerem & vehementem agitationem talis humoris fit spuma; possunt quoque esse spumosa excrementa, quum vel pituita illa est acris, vel mixti sũt spiritus flatuosi. Nec tamen sequitur, hæc deiectio est spumosa, ergo est à capite. Nam materia potest agitari in intestinis, & inde spumosa erit ob longitudinem viæ. Item in dysenteriis, vbi est coniuncta febris, sæpe excernuntur spumosa, quòd tamen non fit ob pituitam fluentem è cerebro.

SCHOLIA.

SPumæ generatio, fit ex spiritu flatuoso humidæ substantiæ permixto atque intercepto: Huius causa est interdũ motus, aliquando calor copiosus aut igneus: motus quidem vehemens, qui agitatione sua inæquali substantiam lentam ac viscidam attenuat & in multas ac exiguas partes comminuit: Sic aqua hordacea, sic zitum cum ex alto refunditur, spumescit. Si aqua maris ex violento ventorum impetu spumescit. Sic epilepticis, ob vehementem totius corporis agitationem sub accessionis finem spuma ex ore manat. Calor verò spumam efficit, aut quia is motum excitat aut quia humidam substantiam in spiritum flatuosum mutat. Sic irati aut multo sermone concitati inter loquendum spumam edunt, ob saliuæ in extremis partibus palati genita, & vaporis ac aëris ex pulmone affatim prodeuntis commotionem

con-

concitatem à feruore sanguinis ebullientis circa cor in ira, aut excalfacti in pulmonibus, à frequenti inspiratione ac expiratione inter loquendum. Sic aqua, dum feruescit in lebete, si craßior sit, spumam; sin tenuior, bullulas emittit. Sic strangulati spumam ore effundũt simulatque efflarunt animam: quod in illis ob laqueo interclusam spiritus viam cordis calor aëris communione priuatus inflammatus multã edit fuliginem, ex qua suppressa aut intercepta humidæque pulmonum substantiæ permixta, spumam ex pectore exprimit. Ergo deiectiones spumosæ sunt quæ plurimam spumã admixtam habent, eámque vel in ventre ac intestinis genitam: aut à venis in ventrem transmissam aut à cerebro aliisque corporis partibus in ventre delapsam. Spuma quidẽ in intestinis gignitur ab humore quocunque lento aut crasso in eo contento, agitato motu vehementi aut efferuescente. Sic enim in colico dolore spumescunt deiectiones ob agitationem pituitæ flatuosæ. Sic in lienteriis ob leuitatem intestinorum frequentemque & festiuum deiiciendi motum spumantes redduntur deiectiones. Sic in dysenteriis aliquando & diarrhœis, cùm ob aßiduum deiiciendi motum, maximè verò ob calorem præter naturã in intestinis conceptum, humores ipsos viscidos qui deiiciuntur colliquantem, biliosæ aut pituitosæ deiectiones spumescunt. Transmittitur autem spuma à venis in ventrem ac intestina, cum in venoso genere calor adest præter naturam qui pituitosum aut biliosum humorem ibi conclusum exurit vel colliquat, vel agitat. Hinc videas in febribus pituitosis, spumosas deiectiones reddi: solui quoque non rarò iterum febresque acutas ac biliosas per deiectiones biliosas, spumosas. Delabi etiam potest spuma in intestina à cerebro, ventriculo, pulmonibus, mesenteria, maximè verò à cerebro & ventriculo, in quibus nimirum partibus, tanquam propriis pituitæ excrementitiæ receptaculis, plurima humoris pituitosi colluuies gigni ac

coaceru-

coaceruari solet. A cerebro autem iam delabi conijciendum si quædam malè affecti cerebri signa se offerant : vt si Catarrhus aliquis fatiget, aut vrgeat grauitas capitis: lethargus, surditas, apoplexia aut aliquis alius cerebri affectus præcesserit. Si deiectio ipsa alba, lenta, viscida, crassa sit, multasque ac magnas habeat bullas ac ampullas : Quæ signa, aliaque huiuscemodi si adsint, aliunde quàm à cerebro spumam illam delabi conijciendum: Proinde hic Aphorismus Hippocratis non nisi experientiam attestantem habet, eamque in paucißimis exemplis. Ista autem spumosa pituita cum à cerebro in intestina descendit, vel in ventriculum primum. Deinde ea ventriculo in intestina delabitur: vel in pulmones primum, deinde à pulmonibus per sinistrum cordis ventriculum, aliasque vias quarum Galenus in Commentario meminit in intestina delabitur. Hic transitus posterior à Galeno non probatur, quod fieri non posse existimet, vt spumosa pituita vbi permixta fuerit sanguini, tot venas vnà cum sanguine poßit peruadere, ita vt adhuc spumosa maneat in intestinis : quòd etiam in catarrhis ad pulmones delabentibus sputum rarò spumosum cernatur, multominus cum illi ad ventrem aut intestina descendunt. Verum si authore ipsomet Galeno sexto de loc. affect. capite quarto, è purulentis pulmonibus syncerum pus ac album per sinistrum cordis ventriculum ortum, arteriam, venam cauam, venas minores mesenterij in aluum deriuatur. Si eidem Galeno Comment. in libro sexto Epidem. sectionis sextæ empyematis purulenta materia in cauitate thoracis contenta, per medium hepar, genusque venosum ad intestina transmittitur. Si aqua anasarca laborantium per medium hepar ad intestina feruntur. Si authore Hippocr. Aphorism. 14. libr. 5 sectione secunda Coacarum, præsagiorum angina soluitur

eius pure per easdem vias in intestina translato: per easdem quoque vias spumosa pituita à cerebro in aluum transferri eodem iure poterit. Nec necesse est interim in eo viæ tractu quantumuis longo spumosam illam pituitam sanguinis permistione tingi: ideoque spumosam ad intestina traduci non posse: natura enim sagax ac prouida suos impetus motionesque repente peragit, nec sinit sanguini, alioquin vitæ thesauro, spumosam illam pituitam permisceri, sed eam quà data porta citißimè expellit. Sic videas in purgationibus synceros educi: In recens enixis mulieribus lac syncerum ac candidum ab vlceribus vna cum lochiis per vterum expurgari, non nisi longis viarum ambagibus, primum traductis: Spumosæ quoque deiectiones fiunt à delapsu pituitæ spumosæ in intestina, eiusque genitæ aut aceruatæ in ventriculo à cibis flatulentis, viscidis, lentis, crudis. Sic enim Gal. comm. 13. in lib. 3. de ratione victus acutorum mulsam meraciorem epotam spumosas reddere deiectiones scripsit: aut ab imbecilla coctrice ventriculi: aut ab intemperie calida eiusdem: quomodo Hippocrates aquam in ventriculi bilioso bilescere ac spumescere dixit. Vnde autem hæc spumosa pituita in intestina excidat, an à cerebro, an à ventriculo, præter partiũ malè affectarum signa, id inquirendum ex ipsius spumosæ deiectionis forma. Quæ enim à cerebro manat vt dictum est, lenta est, viscida, crassa; compacta magnas habens bullas; quod illi accidit non solùm ob eam agitationem quã patitur in cerebro aßiduo motu contractionis & dilationis, cordis more, ex se & sua sponte citato: sed & ob vehementem motum quem illi viæ longitudo parit. Quæ verò à ventriculo, multo tenuior, liquidior, minus flatulenta, nullas aut nisi paruas ac exiguas bullas habens.

APHOR. XXXI.

Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσι οὔροισι κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

Quibus

QVibus per febres in vrinis ſedimenta craßiorem farinam referunt, longam inualetudinem fore ſignificant.

KΡίμνον καὶ κρίθη & apud Homerum κρῖ per apocopen aliquando ſignificat hordeum, aliquando farinam hordei, vel tritici rudius craſſiuſque commolitam & confectam. In Dioſcoride ſignificat pultem quandam craſſiorem. Inde τὰ κριμνώδεα οὖρα in quibus τῷ κρίμνῳ id eſt farinæ craſſiori ſimilia deponuntur. Ergo in vrinis ſunt aliquando ſedimenta diuulſa magna nec alba, & colliquatę carnis ſigna ſunt. Alia ſunt quæ rubent & orobis ſunt ſimilia, quòd indicium eſt aſſati ſanguinis & colliquationis hepatis & renum. Quæ verò nigra ſunt eliqueſcentem ſplenem magis indicant. Sunt etiam alba lenta & viſcida quæ indicant corpus abundare pituita vitrea & craſſa. Hæc aliquando cruda excernitur cum vrinis. Aliquando vtcumque elaboratur & coquitur à natura, & tum meiuntur quæ Hippocrates vocat κρίμνα χονδρώδεα, vbi vrinæ ſunt craſſæ & veluti fuſa cryſtallus: aut tanquam ſi humorem aqueum ex oculo vitulino effundas. Si igitur huiuſmodi vrinæ appareant in febricitantibus, vel mortem in breui denunciant, vt Sileno qui die 11. mortuus eſt: vel longæ ægritudinis indicia ſunt (vt eius qui in Dealcis horto decumbens 40. die iudicatus eſt) quia materia illa eget longa coctione.

SCHOLIA.

PRognoſtica aliquot in morbis adferuntur, petita ab vrinis, quæ vim habent maximam prædicendi in febribus

vtpote affectibus venosi generis. Primum prognosticon est. Quæ farinæ craßiori similia volitant aut subsident in vrina febricitantium, longam ægritudinem aut mortem præsagiunt. Hæc enim contenta fiunt, vel à sanguine crasso eoque melancholico, aut pituitoso ardore febris ex assato & torrefacto: vel à colliquatione, non solum adipis, aut carnis, sed & totius substantiæ partium solidarum facta ab ardore febrili. In priori casu si vires validæ fuerint, sola morbi longitudo metuenda: crassus enim humor non nisi longo tempore concoqui poterit, talis autem vrina tenuis esse solet. Si verò vires langueant, nulla spes salutis, sed proximus interitus expectandus. In casu posteriori, oleagina vrina præcedere consueuit, surfuracea subsequi, tandem farinacea, & tum certa mors imminet.

APHOR. XXXII.

ΟΚόσοισι δὲ χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, ὀξεῖαν ἀῤῥωστίην σημαίνουσιν.

QVibus in vrinis biliosa sedimina sed supra tenuia apparuerint, acutum morbum significant.

SÆpe videmus in vrinis superiores partes biliosas, inferiores aquosas: è contrario nunquam vt Galen. apertè tradit in comm. Bilis enim ignea & leuis sursum euehitur, aqua grauis & terrea deorsum deprimitur: In ardente igitur febre si primis diebus vrinæ appareant tenues, hoc est, aquosæ & crudæ & tandem pallidæ ac biliosæ, significant acutum morbum, breuem futurum quia natura robusta citò aggreditur coctionem.

SCHO-

SCHOLIA.

SEcundum Prognosticon. Sedimina biliosa acutum morbum præsagiunt: ea præsertim quæ in medio vrinæ propendent; aut in summa facie innatant: suntque admodum tenuia. Quò enim sedimen craßius est, eò craßior humor putris, vnde prodit: & cuius veluti quadam est portio sed iam cocta, secreta & naturæ vi depulsa cum vrina. At quò craßior humor est qui febrem committit, eò longior futurus est morbus: Quò verò tenuior, eò breuior morbus: Sediminum autem cùm triplex sit genus situ: Vnum, quod in imo subsidet & hypostasis, id est, sedimentum propriè dicitur. Alterum, quod in medio propendet, Enæorema, id est, suspensum. Tertium, quod summa facie innatat, nubes seu nebula aut nubecula. Quod in medio suspendet, aut suprema parte vrinæ innatat, estque biliosum id est, aurei, aut spicei, aut crocei, aut rubri, aut citrini coloris, bilem admodum tenuem in venis exuperare, aut sanguinem vehementi incendio corrumpi significat: multo magis quàm id quod imo subsidet. Proinde Enæorema aut nubecula biliosa, acutißimum morbum præsagiunt eumque breuissimum. Quò enim bilis tenuior est ac calidior, eò celeriùs mouetur: quò celeriùs mouetur, eò acutiorem ac breuiorem morbum committit. Quemadmodum ergo sedimina farinacea longum morbum denunciant; ita sedimina biliosa, acutum & breuem.

APHOR. XXXIII.

ΟΚόσοισι δὲ διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

QVibus vrinæ sunt diuersæ, iis vehemens fit in corpore turbatio.

APpellat διεστηκότα τὰ οὖρα diuulsas vrinas, inæquales, quæ sunt, quando pars quædam cruda, quædam cocta apparet: vel quando vno die coctæ apparent, alio crudæ: vel quando vna atque eadem hora apparet quiddam coctum & quiddam crudum. Tunc autem iuuanda est natura medicamentis tenuantibus & incidentibus, quia materia cruda & crassa est, & ob id contumax. Est autem ταραχὴ perturbatio illa & commotio, quæ fit natura vehementer pugnante & morbo acriter repugnante.

SCHOLIA.

TErtium prognosticon. Constans & æquabilis vrina, id est, quæ & calore, & substantia & contentis sibi semper est similis toto morbi decursu, naturam morbo superiorem indicat; morbumque fore salutarem siue breuem, siue longũ denunciat: quòd is ab humore simplici non permisto aut contrario aut diuerso fiat. At, quæ in febribus apparent vrinæ inconstantes & inæquales, id est, quæ modò albæ & tenues, modò aliæ meiuntur quæque diuersis temporibus sibi sunt dissimiles, aut Calore, aut substantia, aut duabus tantum, aut omnibus his circunstantiis, vno die biliosæ, altero pituitosæ, cruentæ, aut melancholicæ: magnam in corpore tempestatem ac seditionem, morbosque contrarios denunciant. Natura enim grauius turbatur à multis, quàm ab vno: à diuersis iisque contrariis & impermistis, quàm simplicibus humoribus.

APHOR. XXXIIII.

ΟΚόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίσανται πομφόλυγες, νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν τὴν ἀρρωστίην ἔσεσθαι.

Quibus

QVibus in vrinis bullæ innatant, nephritim & longam fore inualetudinem significant.

Hic non intelliguntur bullæ quæ excitantur commotione, vel circulatione vrinæ, vel circumlatione: sed eæ quæ renales à medicis appellantur: quæ leuiter tinctę sunt & pallidæ. Fiunt autem bullę à materia crassa & viscida, quæ renibus impacta agitur à calore renum, & quantò crassior est materia & magis viscida, tandiu diutius persistunt. Apparent & bullatæ vrinæ in destillationibus à cerebro: sed in iis circulus liuidus est, qui non est in renalibus. Et si is continuus est nec interruptus, grauior capitis dolor significatur, si contra, breuior.

SCHOLIA.

QVartum Prognosticon. Vrinæ spumantes aut bullis magnis vel exiguis innatantibus differtæ, morbum renalem eumque longum præsagiunt. Spuma & bullæ enim fiunt à crassis flatibus in humida substantia viscosa inclusis ac interceptis: flatus autem sunt intemperiei frigidæ, vel saltem imbecilli caloris soboles. Ergo spuma & bullæ, quæ cum vrina abeunt originem trahunt vel ex renibus refrigeratis: vel ex aliis corporis partibus à renibus longè dissitis vtpote capite, pulmonibus, ventriculo, hepate, venis viscidos humores flatibus permixtos generantibus, eosque ad renes transmittentibus. Non enim ex vesica manere possunt illi flatus, cum vesica paulo frigidior sit, quàm vi flatus mouere aut spumam, vel bullas generare poßit. Non enim à quouis frigore flatus gignuntur, sed à frigore ca-

lori coniuncto, vel potius ab imbecillo calore. Viscidi ergo isti humores siue ex renibus refrigeratis siue in renibus geniti ac aceruati, siue aliunde ad renes transmissi, cum præ lentore suo per angustos renum meatus præterlabi non possint, hærent in illis meatibus, ibique obstructionem pariunt: vnde morbus renalis gignitur qui nisi soluatur dolorem nephriticum, aut lithiasin tandem inuehet: At morbus ille renalis longus futurus est, quòd is à viscido humore fiat, qui ad sui coctionem multum temporis requirit necessariò. Hinc ergo collige, spumam & bullas quæ cum vrina effluunt, non solum gigni extra corpus solo motu, dum nimirum vrina defluit in matulam, vt nonnulli putant his argumentis ducti, quòd quantò maiore impetu vrina eiicitur in matulam, eò spuma & bullæ maiores fiant: quòd vbi quis meiat, ita vt vrina non moueatur neque in matulæ fundum illidat: nulla spuma videatur, quod item si quis caput virgæ vrinæ immergat, ac fundum matulæ contingat, sinatque sensim vrinam effluere, nulla spuma nullæque bullæ soleant erumpere. Etiamsi morbus renalis sæuissimus infectet: Sed & eas gigni in corpore, ac in venis fieri & consistere, manareque sæpenumero à variis corporis partibus, easque per venas aut arterias aut neruos ad renes & à renibus vnà cum vrina extra corpus effluere, vt suprà dictum est, quemadmodum constat ex fæcibus spumosis, quas ex variis corporis partibus in aluum deriuari præcedente Aphorismo docuimus. Deinde si semen quod totum spumosum est ab ea spirituum copia quos in se continet quibus dissolutis statim acquiescit vt scribit Galenus tertio capite libri primi de semine, & Aristoteles capite secundo libri primi, & capite sexto libri quinti de generatione animaliū, gignatur in corpore, verisimile

mile est spumam non tantum extra corpus sed & in corpore gigni. Spumæ autem intus genitæ signum hoc erit, si sensim ac paulatim mista vrina, nihilominus spumescat: si spuma diutius perseuerat: quæ enim extra corpus genita spuma est, non nisi cum motu ac agitatione fit, & vt celerrimè gignitur sic celerrimè dissoluitur. Notandum verò, non solum ex defectu coctionis, aut cruditate, vel potius ab intemperie frigida partium gigni spumam atque bullas, sed etiam à colliquatione pinguedinis partium solidarum, non aliter quàm videmus ex colliquata adipe bullulas erumpere: discrimen hoc est, quia spuma & bullæ quæ à frigiditate manant, minus coloratæ, minusque perdurant, suntque crassiores quæ à colliquatione ortum habent, magis coloratæ diutius permanent, subtilioresque existunt: Sciendum interim spumam & bullas quæ intus efficiuntur latere: quoniam flatus conclusi in aqua dum per arctos meatus excluduntur comprimuntur neque humorem eleuare possunt. Vbi verò extra vasa sunt, locumque ampliorem habent, humores quibus inclusi sunt, eleuant, sicque spumam faciunt. Quòd autem spuma & bullæ non solum renum, sed & aliarum partium affectus significent sic habeto ex Fernelio. Spuma multa (inquit) citra vrinæ agitationem innatans, flatus plurimos in corpore vagari, ventriculum & intestina distendi, colicum dolorem imminere, idque vel fructuum vel leguminum immoderato vsu, vel insiti caloris imbecillitate. Ea si magnis bullis diu perseueret, crassos & viscosos humores ex hisque obstructiones indicat: at si leui causa hæ bullæ rumpuntur atque dissoluuntur, tenuem flatum, tenuesque humores. Si bullæ paruæ & exiguæ per vrinæ Coronam dispositæ sint, capitisque dolor adest, Cephalalgia quidem si Coronam omnem, hemicrania verò si illius solum medietatem

occupent, acriorque dolor erit si aureæ sint & citrinæ, mitior si albæ & pallidæ, diuturnus verò si diu permaneant. Quæ porrò media vrinæ facie consistunt, pacati doloris sunt indices. Quum enim summam vrinæ partem teneant ipsum quoque caput in homine summum dolore obsideri testantur, idque vel à flatu vel ab humore, cuius speciem bullarum color exprimit. Bullæ grauis exiguis similes in Corona sitæ, si dum versatur & agitatur vrina deorsum versus depulsæ, mox in Coronam resiliunt, destillatio è capite in pulmones, vel in ventriculum, vel in scapulas, vel in alias subiectas sedes procumbit, cuius vis & natura ex colore vrinæ, Coronæ atque bullarum intelligitur. Hæc Fernel. cap. 16. lib. 3. Pathologiæ.

APHOR. XXXV.

Ὁκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ καὶ ὀξέα σημαίνει.

QVibus in vrina adipalis superficies est & conferta, iis nephriticum & acutum morbum adesse significat.

FEbres omnes acutæ, dolores adferunt renibus, quia calfaciunt vehementer, colliquantque renes, ex qua colliquatione pingue quoddã supernatat in vrinis: hoc est minimè lethale, nisi vna grauiora impetant symptomata. Pinguedo autem illa à renibus semel effluit, non paulatim, & conferta atque cõstricta esse potest, non diuulsa & distracta. At in colliquatione totius corporis, paulatim potius, non confertim per vrinas excernitur pinguedo.

SCHO-

SCHOLIA.

QVintum prognosticon. Pinguis vrina, confertim mista nephritidem denunciat. Pinguis & oleosa vrina redditur multas ob causas, etiam externas: Quibus circuncisis, si pinguis vrina reddatur, aut totius corporis, aut renum colliquationem significat. Talis autem pinguedo, vel in Corona, vel à medio ad coronam, vel per totum vrinæ corpus cernitur, nec in ea apparet priusquam quieuerit: vtrius verò, an totius corporis, an renũ colliquatio denotetur, hæc sint indicia. In colliquatione vniuersi corporis, pinguedinis excretio tardè & paulatim fit diuque durat, nimirum pingui colliquato per longos venarum anfractus tandem ad renes perueniente, adéstque vel febris ardens, vel phthisis, vel hectica febris, vel hepaticus affectus, vel febris pestilens. In renum colliquatione, pinguedo celeriter excernitur & vniuersim ac confertim propter breuius ac minus interuallum, ita vt vrina multùm sit pinguis aliquot diebus sed paucis quibus exactis tandem pinguis esse desinat. Tam copiosa autem ac multa pinguedo, nõ apparet nisi in acutißimis renum doloribus, vtpote inflammationibus eorundem, quæ febrem acutam vt cæteræ viscerum internorum inflammationes, habent comitem.

APHOR. XXXVI.

ὉΚόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι τε περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω, ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον εἴσω.

SI quibus verò è renibus laborantibus præter supra dicta signa dolores etiam circa spinæ musculos fiant, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecus abscessum quoque

expecta: Si verò ad interiores magis vrgeant, abscessum etiã intrinsecus futurum potius sperandum est.

MVsculi lumbares duplices sunt: exteriores & interiores, ex anatome, id quibus potest esse dolor, qui est in renibus, vel parte exteriore quæ spectat cutim, vel parte interiore versus intestina. vbicunque autem dolor fuerit, ibi abscessus est expectandus.

SCHOLIA.

DOlor renum, siue longus, siue acutus, soluitur sæpe numero excreto humore per vrinam, aut eodem in aërem ac vaporem dissoluto: interdum in abscessum degenerat, transmisso humore dolorem committente in musculos nunc internos, nunc externos dorsales. Ibi autem abscessus expectandus, vbi dolor magis vrget.

APHOR. XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

QVi sanguinem vomunt, si sine febre accidat, salutare est. si cum febre, malum. Curatio verò refrigerandi & astringendi vim habentibus perficitur.

HIc non laudat vomitiones sanguinis, sed comparat eas cum febre & sine febre. Natura aliquando aperta vena sese exonerat copia sanguinis (vt sæpe cernere est in quibusdam qui statis temporum periodis sanguinem euomunt) idque sine febre, quod salutare est, quanquam sit præter naturam in specie. Si

verò

verò is vomitus contingat cum febre, indicat grauem inflammationem, aut venæ erosionem, vel ruptionem.
Curare. Distinguendum si id fiat vena aperta, curabitur astringentibus & austeris: si rupta, glutinantibus: si exesa, sarcoticis.

SCHOLIA.

Sanguinem qualemcunque suprà ferri, malum, inquit Hip. Aph. 25. lib. 4. minus tamen malum, cum vomitione citra febrem, quàm cum febre excluditur. Qui enim vomitione redditur in febre sæpius hepatis, aut venosi generis, aut lienis vitio reijcitur. Neque enim verisimile est præ copia aut multitudine (quòd quibusdam etiam non modo sanis, sed & ad morbos paratis sanguine redundantib. accidit, vt mutilis, otiosis & quibus hæmorrhoides vel mēses sunt suppreßi, sanguinē in vētriculum refundi, vnde vomitio huiuscemodi sanguinis: fieri etenim non potest vt febricitantibus longo tēpore & quibus idonea adhibita sunt cōsilia, sanguinis mulitudo exuperet saltem in morbi progressu. Proinde sanguinis ille vomitus, qui in febre accidit, ferè manat à iecore aut liene aut vicinis partibus graui aliquo affectu laborantibus: à quibus vel per διαπήδησιν *exudat sanguis tenuis in ventriculum: aut per* ἀναστόμωσιν *ex his locis sanguis* ἀθρόως *fertur in ventriculum per venæ portæ ramos qui in ventriculi membranas tribus in locis inseruntur, vt constat ex anatome. Potest quoq. vomitus sanguinis cū febre ortum habere ab vlcere ventriculi, aut inflammatione eiusdem. Sed tamen à quacunque causa aut loco ortum habeat vomitus hic cum febre, maius malum est, quàm vomitus citra febrem. Cum enim plures sunt affectus, pluribus remediis opus est. At vomitui citra febrem solis astringentibus ac refrigerantibus est consulendum: quibus sistatur sanguinis per vomitum erumpentis impetus, & vlceri cicatrix obducatur.*

APHOR. XXXVIII.

Κατάῤῥοι ἐς τὴν ἄνω κοιλίην ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

Destillationes in ventrem superiorem ad suppuratam perueniunt intra dies viginti.

Καθάῤῥος est destillatio in asperã arteriam & pulmones: vt per ventrem superiorem, hîc intelligatur thorax in quo pulmo continetur. Destillationes autem quę in pulmones fiunt non semper suppurantur, sed concoquuntur tempore, & vertuntur in pituitam quandam albam, quæ forsitan hîc pus dicitur, quia puri similis est.

SCHOLIA.

Ventris superioris nomine non caput, sed thoracem intelligit: totam videlicet amplitudinem illam quæ interna sui parte pulmonem, cor, mediastinum, & pleuram: externa verò costas, musculos intercostales & externos cõprehendit, terminatúrque septo transuerso, clauibus, & costis vtrinque. Destillationũ autem nomine, inflammationes intelligit, quæ in ea amplitudine gignuntur à destillatione humorum è capite aut ceruice, aut è venis magnis, aut ex partibus inferioribus, aut etiam è toto corpore defluentium, potius quàm ab eorundem in illis partibus congestione. Paucæ enim sunt inflammationes, fortè etiam nullæ, quæ paulatim ac sensim in loco affecto sua initia colligunt: & si quæ sint, hæ potius concoquuntur aut resoluuntur quàm suppurant. Et, quamuis destillationis nomen cuiuslibet humoris defluxionem significet, hîc tamẽ sanguinis vnde vera phlegmone gignitur, aut certè aliorum humorum sanguini permistorum non solum defluxio notatur: è qua nimirum phlegmone vera, phlegmone œdematodes, erysipelatodes, scyrrhodes nascitur. Quos enim humores reliqui à sanguine soli ac simplices tumores pariunt, non suppurant propriè, sed concoqui

qui aut resolui dicuntur. Etenim solus sanguis putret abitque in suppuratum, quod duas habeat qualitates, nempe humiditatem & calorem putredine obnoxias, reliqui verò humores soli ac synceri non putrent (licet corrumpantur) nec suppurationem admittunt, nisi sanguinem permixtum habeant, effundanturque in aliquam partem in qua pressi ac conculcati transpirare nequeant. Quod sanè frequentissimè accidit, quum vix vllus præter naturam tumor ex simplici humore cõstet, non enim œdema, quod synceram pituitã habeat, nec herpes, nec erysipelas, nec scyrrhus, nec crancer, vbi simplices erunt humores suppurationem admittet; sed cõcoquetur aut resoluetur. Nam, quòd Hippocrates dixit Aphor. 20. lib. huius, ab erysipelate putredo vel suppuratio, non nisi valde malignis erysipelatis superuenire solet, & quæ non cutem solam inficiant, sed & carnem subiectamque mẽbranam erodant ac corrumpant. Ergo inflammationes in partibus thoracis genitæ, quales sunt pleuritis in pleura & peripneumonia, in pulmone quarum materia concoqui ac resolui, id est, per expectoratũ excludi initio morbi non potuit, ob imbecillitatem partium expectorationi dicatarum: ob angustiam viarum, per quas fit expurgatio, ab obstructione crassorum humorum vel lentorum, aut ab aliquo tumore præter naturam: vitiũ ipsorum excrementorum in multitudine, crassitie & viscositate. Quarum etiam materia nec alui profluuio expurgata est in progressu morbi: sic enim pleuritidem solui multo & aquoso alui profluuio experientia testatur, natura sibi viam parante, multò magis cum ad hypochondrium dolor peruenit, vnde Hippoc. 32. sect. 2. li. 1. Coac. quibus in febribus dolores lateris fiunt, ijs aluo multa aquosa bile permista deijciente remedio est. Nec per vrinas eadem materia exclusa est, sic enim pleuritidem & peripneumoniam scripsit Hippocrates solui multa vrina & bi-

liosa mista: & nos ipsi vidimus pleuritides graues dissolutas vrinis multis craßis & nigris, conuersa deorsum materia & trāsmissa per venas lateris in venam cauam, & hepar & ab hepate ad renes. Nec per fluxū sanguinis è naribus eadem materia criticè euacuata est: scripsit enim Aretæus & Gal. 3. de cris. pleuritiden & peripneumoniam profluuio sanguinis è naribus iudicari. Nec per sudorē eadem materia excreta sit: vidimus enim graues pleuritides, sudore copioso solutas, & Valeriola obseruatione prima libr. 4. obseruationum testatur pleuriticā quandā mulierē sudore copioso absq. vlla expectoratione aliáve insigni euacuatione à pleuritide integrè conualuisse. Nec permutatione in alium morbū, translata nimirum aliò materia: sic enim pleuritis in peripneumoniā soluitur translata materia pleuritis è pleura in pulmones. Nec expurgata materia per hæmorrhoidas: sic enim Hippoc. 6. Epid. & in lib. de humoribus scripsit pleuritidem per hæmorrhoidas alui. Nec abscessu excitato interdum sub auribus interdū in partes thoraci subiectas. Sic enim Hippo. Aphor. 38. sect. 2. li. 5. Coa. scribit peripneumoniam solui oborto abscessu pone aures. Si ergo nulla harū euacuationū specie ventris superioris inflāmationes expurgentur, intra diē 14. intra diem vicesimum in suppuratum abeant necesse est. Sunt enim acuti morbi quòd celeriter moueantur & ad statū properent febremque coniunctā habeāt. At morborū simpliciter acutorum, non exquisitè peracutorū, aut peracutorum aut acutorum ex decidētia terminus est decimusquartus dies non quidem habita ratione numeri dierum & totius morbi historiæ: sed potius illius tractus ceu spatij tēporis, in quo celerrimè & vehementißimè morbus mouetur cum acumine symptomatū vehementia & periculo: quod tempus amplius duabus septimanis id est quatuordecim diebus durare non potest. verum non semper 1. morbi die, sed interdum exacto primo quaternario, interdum 2. hoc certamen natu-

ra

ræ morbi elucet , hinc fit vt qui morbi primo quaternario blandè mouentur ad 17.perueniant. Qui verò ad 7.sunt mites,deinde à 7.celeriter , vehementer & acutè moueri incipiunt,vigesimo solent iudicari. Proinde in doctrina Hippoc. morborũ acutorum duplex terminus esse potest: vnus internus,qui non vltra 14. totius morbi historiæ diem procedit: Alter externus,qui ad vigesimum peruenit.Prior terminus incipit à 1. morbi die:posterior, ab eo die quo acumen morbi inuadit.Ergo inflammationes thoracis,quæ crisim nõ habuerunt intra 14.morbi diẽ, quòd nimirũ earũ acumẽ nõ inuaserit primo primi septenarij , sed primo secundi septenarij die,intra vigesimũ diẽ in suppuratũ abeunt,tum quidẽ aut simplicem , vt cum materia pleuritidis aut peripneumoniæ vomicã facit purulẽtã in pleura,aut in pulmone: aut cũ ea vomica rupta pus intra thoracis inane spatiũ erumpit. Sic Hip.Apho.8.lib.5. Qui pleuritide laborant , nisi intra dies 14.per sputa repurgentur,ijs in empyema fit mali transmutatio. Terminus autẽ suppurationis licet hîc vicesimus dies ab Hippoc.designetur,fieri tamẽ potest vt modò citius, modò tardius inflãmationes thoracis abeãt in suppuratũ. Quæ enim à tenuissimo & acerrimo humore excitantur,partẽ calidam ac mollẽ obsident, in ætate calida,natura calida,anni tẽpore calido, regione calida, aëris calida constitutione, viribus robustis oboriũtur 7.aut 11.aut 14.in suppuratũ degenerant. Quæ verò à materia frigida,in loco frigido, causisque adiuuantibus externis frigidis,fiunt 24.27.quadragesimo,sexagesimo desinũt in suppurationẽ.Proinde quemadmodum nõ vnus cuiuslibet excretionis criticæ per sudores, vrinas,aliasque vacuationes aut certè abscessus , terminus existit: Sic neque in omnibus inflammationum thoracis suppurationibus idem terminus: quod manifestum fit,partes quæ calidiores sunt & molliores maturius suppurari , frigidiores autem sicciores que tardius: eademque ratione humores calidos citiùs,frigidos seriùs in suppurationem conuerti.

APHOR. XXXIX.

HN οὐρέῃ αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ περίναιον καὶ τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸν κτένα, τὰ περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

SI quis sanguinem & grumos meiat, & stranguria laboret, dolore ad hypogastrium & pectinem & perineum pertinente ad vesicam loca laborant.

SCHOLIA.

DVodecimum prognosticon. Si quis meiendo sanguinem liquidum & grumosum fundat, & stillicidio vrinæ laboret, dolorque in aqualiculum & interfœmineum incidat, in vitio sunt instrumenta vrinæ dicata, nimirum renes, vreteres, vesica & fistula vrinaria. Hæc sententia exposita est Apho. 80. quarta sect.

APHOR. XL.

HN ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται, ἢ ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται.

SI derepente lingua incontinens fiat, aut aliqua pars corporis attonita stupeat, signum est melancholicum.

HOc accidit in paralysi, & precipuè repentina, vt fiat lingua incontinens, id est, pereat firmitas linguę ad articulandas voces. Hæc incōtinentia dicitur balbuties, quæ fit, quia vię quibus descendit spiritus ad linguę motum, intercipiuntur, imbibitæ vel nimia humiditate (vt in ebriis videmus) vel aliqua materia crassa, vt pituita, melancholia, lingua enim, cum sit sua natura spōgiosa, facilè humore aliquo imbibitur. Si

tur. Si itaque repente, &c. quia aliquando hæc incontinentia fit paulatim; & pars aliqua corporis resoluitur. Apoplexia propriè est cùm vniuersum corpus resoluitur. Paralysis verò, vbi dimidium corporis, aut pars aliqua. Hippo. tamen apoplexiæ nomine sæpe intelligit & apoplexiam propriè dictam, & paraplexiã, & resolutionem alicuius partis, vt hoc loco vtitur apoplexiæ nomine, non vt posteriores medici: sed pro resolutione alicuius partis. Hi autem morbi fiunt ab humore melancholico, aut aliqua alia materia crassa, vt pituita.

SCHOLIA.

Vox & sermo eadem non sunt. Vox enim est instrumentorum vocalium munus, quæ sunt guttur, ac musculi ipsum mouentes, itemque nerui omnes, qui ad eos vim à cerebro adferunt. Sermo verò non omne id est, quod propriè sub sensum auditus cadit; quales sunt soni: neque id solum quod ore emittitur, in quo genere ploratus, sibilus, fletus, tussis: sed sola hominis vox, qua inter se colloquuntur: cuius instrumentum primarium est lingua, tum nares, labra & dentes: Hanc αὐδὴν, illam φωνὴν Græci nominant. Duo autem sunt præcipua sermonis ceu loquutionis edendæ vitia. Vnum deprauata ceu vitiosa pronunciatio ψελλότης Græcis dicta. Alterum, impotentia loquendi ceu sermonis priuatio, ἀναυδία Græcis nominata. Prius illud vitium triplex est. Vnum, blæsitas, in qua fit commutatio literæ in literam, nempe R. in L. Alterum, balbuties in qua litera vel etiam syllaba eliditur: Tertium, hæsitantia, in qua lingua titubat & inter loquẽdum hæret, nec syllabam syllabæ præpoperè connectere potest: De his tribus dictum est Apho. 32. lib. 6. & apud Aristo. sect. 11. prob. 30. Deprauatæ autem locutionis causæ potissimæ

ſunt, linguæ breuitas quæ anteriores dentes premere non poteſt ad prolationem: aut, ariditas, quod iis euenit, quibus lõga oratione lingua exaruit, vt tendi nequeat, aut copioſior è cerebro humor, propter quem & infantes & ebrij balbutiunt: aut, imbecillitas caloris muſculos linguæ formantis quæ vim premendi linguæ roburque tribuere nõ potuit: aut, calor cerebri præ velocitate imaginandi linguã impediens, ne concepta aſſequi poßit: aut, flatuum copia qui velociter linguam impellunt. Impotentia verò loquendi, fit vel à facultate animali oppreſſa, vt in conuulſis: vel ab eadem ad extinctionem properante, vt in moribundis: vel, ſolius linguæ muſculis & neruis ſeptimæ coniugationis peculiari vitio laborantibus, vt in paralyſi linguæ. De vtroque locutionis ceu ſermonis vitio ἀναυδίᾳ nimirum & ψελλότητι poteſt Aphoriſmi huius pars prior intelligi. Quæ enim ἀναυδία aut ψελλότης repentè fit, non ſenſim cauſam melancholicam agnoſcit, eamque triplicem, aut ex tribus his vnam: nempe, vel humorem melancholicum à cerebro aut aliunde in lingua muſculos & neruos illabentem qui neruorum principia citò ac promptè init, multoque citius ac promptius, quàm pituita (à qua etiam linguæ vitium naſci poteſt) quòd pituita lenta ſit, melancholia verò craſſa: vnde pituita præ lentore ſuo non tam facilè moueri nec in ſe inſinuare poteſt in neruorũ principia quàm melancholia. Vel, ob velocitatem imaginandi, quæ cùm ſit familiaris melancholicis, impedit ne lingua mentem concepta aſſequi poßit, vnde in loquendo præpeditur: Sic enim Ariſt. ſect. 11. probl. 38. Vel, ob flatuum multitudinem, quoniam flatus velociter impellunt linguam: ſicut & ad venerem & appetitus quoſuis immodicè feruntur melancholici, quia flatibus abundant. Poſterior pars Aphoriſmi eſt de reſolutione partis alicuius, vt cruris aut manus aut linguæ quæ etiam fit repentè non ſenſim, qualis repentina paralyſis potius à melancholico humore fit, quàm pituitoſo.

pituitoso. Melancholicus enim humor, paucus est in corpore; omniumque humorum paucissimus. Pituitosus autem humor multus ac post sanguinem omnium humorum plurimus: At paucus humor raro non nisi particularem paralysin: Plurimus autem sæpius vniuersalem paralysin efficit. Proinde particulares partium affectiones, resolutiones ac stupores ferè à melancholico humore fiunt, vniuersales verò pituitam magna ex parte sequuntur. Sic enim conuulsio sæpius ex melancholia, quàm pituita fit.

APHOR. XLI.

ΗΝ ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

SI senibus supra modum purgatis singultus accidat; non bonum.

HÆc sententia particularis est & continetur in vniuersali quæ exposita est Aph. 1. 4. sect.

SCHOLIA.

SI ab immodica purgatione conuulsio aut singultus superueniens in malis ducendus sit: præ cæteris ætatibus si senibus supra modum purgatis singultus accidat, lethalis ac planè funestus habendus, senibus enim omnia mala etiam leuia sunt suspecta: quòd imbecillus admodum sit eorum natiuus calor, paucis bonis humoribus sint præditi, venas habeant angustas, multisque obstructionibus impeditas: quod siccum ac pene aridum corpus habeant & cuius humidi natiui iactura si aliqua facta sit nulla arte reparari queat: verenda ergò plurimum in his cathartici superpurgantis vis ac impetus;

APHOR. XLII.

HN πυρετὸς μὴ ἀπὸ χολῆς ἔχῃ ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

SI febris sit non ex bile orta, multà aqua calìda capiti superfusa, febrem soluit.

TRia sunt prima genera simplicium febrium. Vnum in spiritibus, & dicitur, diaria febris, alterũ, in solidis partibus, quæ dicitur hectica. Tertium, in humoribus, quæ putrida. *Non ex bile.* Bilis nomine intelligit reliquos humores Hippo. vt est breuis, ex quibus omnibus humoribus fieri potest putrida febris. Superest scire an balneum iuuet. Iuuat quidem, sed hecticos, quia refrigerat calefactos, & resiccatos humectat, modò moderatum sit. Iuuat & diarias, si ab vstione, quia refrigerat: si ab refrigeratione, quia calfacit: si à lassitudine, quia refouet lassata corpora: si ab obstructione cutis, quia elaxat. Putridas minimè, nisi vacuata vel concocta putredine. Itaque si febris nõ sit putrida, sed diaria vel hectica, balneum tollet febrẽ.

SCHOLIA.

HIppo. lib. 2. de natura hominis & lib. 2. & 4. de morbis, omnium febrium putridarum tùm continuarum tùm intermittentium præcipuam materiam statuit bilem: quòd ea aërea, pinguis, oleosa, omniumque humorum cum sit tenuißima facilè inflammetur, caloremque febrilem concipiat: indeque pro variis suis speciebus, variaque sui cum cæteris humoribus permistione varia febrium genera suscitat. Siquidem craßior viscidiorque & calore ignea bilis, vitellina dicta, ardẽtem febrem seu causon facit. Flaua bilis syncerior,

&

& quantitate minor, tertianam exquisitã: copiosior duplicem, quæ quotidie affligit, excitat: impurior, viscidior & copisior, quotidianã vocatam, aut semitertianam gignit: parcior veeò tertianam spuriam. Quum minori bilis copiæ, aliquid melancholici succi miscetur, quartana fit: Eodem modo cõtinuæ, quæ quotidianis tertianis, atq; quartanis similes exacerbationes edunt, præter multam bilem vitellinam, pituitæ aut bilis alterius tenuioris, vel melancholiæ portionem aliquam habens, vnde vehemens quidem est calor qui continuò affligit, sed per interualla quædam acrior euadens furere videtur. Febres ergo putridas omnes biliosas appellat Hippocrates: non biliosas verò aut sanè quæ ex bile non sunt, Diarias, hecticas. Et continentes, quæ ex sanguine non putrescente, sed ex sanguine laudatissimo ebullitionem patiente tantum, ac inflammato accidunt. Galenus ca. 2. lib. 2. de febribus, omnes continuas febres ex flaua bile consistere, videtur innuere his verbis. Continuarum quæ ex flaua bile consistunt, duplex genus est. Vnum, earum quæ synochi, hoc est, continentes appellantur. Alterum, earum quæ generis nomine continuæ dicuntur. An verò Diariis, hecticis, & synochis non putridis capitis lotio, vel potius totius corporis balneum conferat, citra diorismum definiri ac statui non potest. In febribus quidem diariis, quæ ortum habent à vehementi capitis dolore à solis æstu contracto, lotio aut perfusio tepidiuscula primum, deinde frigida capitis confert, ad humectationem ac refrigerium capitis plus æquo excalfacti ac arefacti à feruore solis. Confert quoque & delirantibus, ob acres qui à calore febrili in caput euehuntur vapores: aut insomnes noctes ac dies ducentibus ob easdem causas: sic enim Hipp. Metoni insomni & deliranti lotionem capitis consuluit. 1. Epid. Lotio quoque capitis confert quibusdam morbis capitis ad detersionem sordium capitis, pororumque apertionem, qualia sunt lixiuia quæ cephalica dicimus. At balneum totius corporis paulo

audacius, quàm lotio capitis instituitur in morbis. In diariis quidem febribus à lassitudine, vstione solis, frigore, cutis stipatione. In hecticis, non omnibus quidem sed iis tantum quæ simplices ac veræ sunt, non putridæ coniunctæ, nec ex partis cuiuspiam affectione præsertim iecoris, lienis, vētriculi, pulmonum, thoracis, renum vel intestinorum inflammatione malè curata: nec acutam ardentemque febrem excipientes. His enim tribus hecticarum generibus balneum vtile esse non potest quia putredinem habent adiunctam. In synochis quoque febribus non putridis, sed quæ à sanguine laudatissimo ebulliente ac phlogosin patiente excitantur. Conferet quidem balneum febribus putridis, non quidem symptomaticis, nempe ab inflammatione alicuius visceris ortis, nec nisi iam expurgatis ac coctis qui vitium faciebant humoribus: sic enim Gal. meth. II. balneum plurimum probat in vniuersali declinatione febrium ardentium ac biliosarum, non pituitosarum aut melancholicarum. Aduersissimum enim balneum est tum plethoricis tū cacochymis, quod humores quietos moueat, eos putrefaciat, & ad partes nobiles aut ignobiles sed imbecilles liquidiores factos, traducat. Quanquam Hip. lib. 6. Epid. sect. 5. lotionem suadet ante sumptionem ellebori, vbi crassi sunt humores: nimirum vt balnei opera attenuentur, fundantur, ac citra molestiam facilius expurgentur: non tamen vbi multi crassi sunt humores: hos enim multos oportet prius præparare extenuantibus atque incidentibus remediis ante vsum balnei, aut lotionis aut fotus.

APHOR. XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

MVlier non fit amphidexia.

Non

NOnnulli dicunt hūc Aphor.esse de hermaphroditis: quasi mulieres non fiant hermaphroditæ, hoc est, mulieri nunquam accrescat membrum virile, quemadmodum muliebre pudendum aliquādo in viro apparet. Alij dicunt mulieres non fieri ἀμφιδεξίυς hoc est, non gestare mares in dextra parte vteri & sinistra quorum vtrumque falsum est. Ergo dicendum est, quòd sæpius quidem fit vir ambidexter, rarò autē mulier, quia facultas animalis non potest æqualiter communicari vtrique parti: quanquam non admodum valida est hæc ratio.

SCHOLIA.

AMφιδέξιος hîc vocatur, qui vtraque manu tanquam dextra vtitur, quasi vtrinque dextra sit: latinis ambidexter dici potest. Est enim manus instrumentum corporis vt mens animi non tantum ad apprehensionem, sed ad multas obeundas functiones accommodatum: homini à natura datū, quod is omnium animaliū sit prudentissimus. Organum ante organa: nec vnum organum, sed multa organa, quod ad multas artes exercendas sit vtile, inquit Arist. cap. 2. lib. 4. de partibus animalium. Manus autem licet pars sit robustissima totius corporis teste Aristot. sect. probl. 5. sect. 2. quod proxima sit cordi, vnde robur toti corpori manat: dextra tamen est multo fortior ac robustior, quàm sinistra, ideoque expedita magis ad quaslibet functiones corporis obeundas. Sunt enim teste Hip. *li. 3. de morbis, & Arist. 19. probl. sect. 31. dextra sinistris in omnibus animalibus potissimum in homine robustiora, tribus maximè de causis. Vna exercendi consuetudine, illā enim simulatq; in lucē sumus editi exercere, operiq; admouere cōsueuimus: argumēto sunt pueri quidā vtētes sinistra pro dextra manu, quibus sinistra vim*

citur, ne ea vti assuescant: sic Aristot. eodem probl. Altera, agendi ac mouendi vi ac efficacia maiore: motionis enim origo est ex parte dextra: illaque mouere, vt sinistra moueri apta est, ait Aristot. libro de communi animalium gressu: propriumque est dextris efficere, vt sinistris effici ac affici, idem inquit Arist. 13. & 19. probl. sect. 31. Tertia eaque potissima, quia calidiora sunt, non quia quemadmodum voluit Arist. 3. de partibus animalium, in dextro cordis ventriculo plurimus & calidißimus sanguis gignatur: sed quia cor in medio est pectore, non in sinistris collocatum, & iecur in dextro latere situm est, quæ duo viscera, fontes sunt caloris duplicis. Hoc si verum sit, cur igitur, inquies, dextræ partes citius, promptius ac frequentius resoluuntur quàm sinistræ? An quia, sinistrum debilius prius ac magis repletur excrementis dextro, & quod plenum est, excutit & à se propellit in dextrum vacuum? An quia, calor dextri allicit humorem, ac proinde repletur potius ac prius quàm sinistrum? An quia, partes dextræ quia calidiores, potentiores habeant meatus, excipiendis ob id excrementis promptiores quàm sinistræ? Si ergo dextra robustiora sint sinistris, quia calidiora vt quis vtraque manu tanquam dextra vtatur, fiatque ἀμφιδέξιος, oporteret copiosum admodum ac potentem non in vtraque manu tantum sed & in vtraque corporis parte adesse calorem. At vix ac ne vix quidem vllus vir reperitur (nisi supra communem hominum naturam) qui vsque adeo polleat sanguine, spiritu & calore (ex quorum copia robur omnium facultatum dependet) vt vtraque manu vti ad exercitationes & validas actiones ac ἀμφιδέξιος esse poßit. Quantò minus ergo mulier ἀμφιδέξιος esse poterit, quæ frigidißimo temperamento est prædita: quæ molle admodum habet musculosum genus: quæ parum sanguinis laudabilis, paucos spiritus, paucumque calorem, tum vitalem, tum naturalẽ habet, & quæ si calidißima in suo sexu aliqua fuerit, nun-

quam

quam tamẽ calorem viri etiam frigidißimi æquare poterit. Argumento ſunt Amazones viragines alioquin inſignes bellatrices,& omnium quas priſca ætas nouit robuſtißimæ fœminæ,quæ mammam dextram ſibi præcidebant,vt inde ſpiritu & ſanguine reuocato,brachio dextro robur adderent, tantũ abeſt vt amphidexiæ vnquam euadere potuerint. Plato 3. de legibus,quod pauci viri, nullæ verò fœminæ fiant ἀμφιδέξιοι non ad caloris imbecillitatem,ſed ad defectum exercitationis cauſam refert: omneſque tum viros tum fœminas à natura ἀμφιδεξίους genitos aſſerit, exemplo ſumpto à pedibus: nam ſiniſtro æquè ac dextro vtimur,ſed nutrices dimidio roboris atque agilitatis nos fraudaſſe, quæ ſiniſtræ manus vſum tenellis adhuc infantibus denegant.

APHOR. XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται. ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορώδες, καὶ δυσώδες, ἀπόλλυνται.

SI Empyis quum vruntur aut ſecantur, purum & album pus effluat,euadunt: Si verò ſubcruentum, fæculentumque & fœtidum,pereunt.

ANtea ſect.9. Aphor.27. docuimus,quomodo vtendum ſit ſectione aut vſtione in ſupparatis. Suppuratio non ſolum dicitur quando pus collectum eſt intra thoracem & pulmonem (idquè propriè) ſed etiam ſæpe generaliter de quacunque parte corporis, vbi pus eſt aceruatum. Vbi ergo apertus eſt thorax, ſi effluat pus album, læue & æquale atque paulatim: tunc iudicamus ſalutem: quia hoc ipſo indicatur natura victrix & viſcerum integritas. At, ſi exeat pus fœtidum, fœculentum, referens vitellum oui & lu-

tenum, aut subuiride, indicium est naturam vinci & corrupta esse viscera.

SCHOLIA.

Empyema vocabant veteres medici, in qualibet corporis parte factam puris collectionem, siue illud inflammata parte adhuc contineatur, siue ruptus sit abscessus: Et suppurantia omnia, Empyemata, aut Diapyemata nominabant. Alij, non omnem quidem puris collectionem: sed eam solùm quæ in internis visceribus, ita nominandam censent: vt cum in faucibus, aut in pulmone, aut in pleura vomica colligitur, in angina, pleuritide, aut peripneumonia per sputa non expurgatis. Sic Hippocrates Aphorism. 8. lib. 5. Quicunque pleuritici facti in diebus quatuordecim non expurgantur, ij ad empyema transmutantur, id est, ad simplicem suppurationem seu puris collectionem inter pleurã & costas primum, deinde ad eruptionem puris inter spatium thoracis. Rursus, alij eos solos ἐμπύυς vel ἐμπύικυς nominari putant, quibus inter pulmonem & thoracem ceu in spatium thoracis pus aceruatum est: quæ quidem magis propria magisque vsitata est empyematis significatio, de qua etiam hîc agitur. Collectio autem ista ceu effusio puris in capacitatem thoracis, à cuius illuuie totus pulmo immergitur, fit multis ex causis. Sæpius ex pleuritide vel peripneumonia, quæ digeri nec per sputa euacuari potuit: Interdum ex angina, vt habetur apud Hipp. Aphor. 10. lib. 5. in quibus rupto infernè abscessu pus in vacuum thoracis spatium effunditur. Sæpius nulli succedit inflammationi, sed quandoque, nulla aut leui febre præcedente, ex seroso aut pituitoso, salso, ac tenui humore è capite per asperam arteriam & pulmones tenuitate sua affatim in illud spatium irruente: aut, acri, vel seroso è corde, vel toto corpore

pore, aut etiam ex abdominis capacitate, quod sæpè in hydropicis animaduersum est, eò loci per cœcos ductus prolapso, ibique putrescente: non rarò, ex aperto, rupto, aut eroso vase pulmonum aut thoracis, vt accidit in vulnere thoracis, in quo sanguis non forás, sed intrò fluxit, neque statim per sputum aut per vulnus eductum est, sed intus retentum putredinem concepit: Item in ea apertione aut ruptione aut erosione venarum pulmonis aut thoracis, quæ fit à regurgitatione sanguinis in partes superiores ab inferioribus, ob suppressionem mensium, aut hæmorrhoidum, aut alterius insignis vacuationis. Pus autem in inflammata parte colligitur, cum humor morbificus intra decimumquartum aut vicesimum per sputa non est euacuatum, tum vomica rumpitur ab his diebus si supputes, frequentissimè quidem circa vigesimum, interdum circa vigesimumseptimum, aut trigesimumquartum, aut quadragesimum, nonnunquam etiam sexagesimum diem, nimirum pro natura partis affectæ & redundantis humoris qualitate. Rupta vomica pus effunditur in spatium thoracis, quod effusum ac ibi collectum vera suppuratio ceu empyema dicitur. Hoc, siue anginæ, siue pleuritidis, siue peripneumoniæ, siue alterius vitiosi affectus sit consequens, nisi intra quadragesimum diem à die suppurationis expurgetur, hoc est, per sputa aut per vrinas, vel aluum, vel vterum in mulieribus (quanquam rarò) excernatur, Phthisin aut suffocationem inuehit, Phthisin quidem corruptis pulmonibus, ob longiorem puris moram in thorace: suffocationem verò ob puris copiam, febrem adurentem, & virium imbecillitatem, cùm suppuratio morbo succedat, cuius vi necessariò sunt vires labefactatæ: Etenim Hippocrates lib. de morbis, suppurationis quatuor euentus facit, duos ad salutem: expectorationem puris, aut eiusdem per aluum vel vrinas excretionẽ, duos ad

perniciem, Phthoën aut suffocationẽ: adde & quintũ si vis rarum licet, cũ pus in thorace collectũ, diuturna ibi mora, assiduoque noui puris affluxu, auctaque febre nouam acquirit putredinẽ, à qua circa costas abscessum excitat, ac velut per cuniculos quosdã è thorace exitũ foras sibi molitur. Si ergo nec per sputa, nec per aluum, aut vrinas nec per absceßũ in latere excitatũ, pus illud in spatio thoracis contentũ ob sui craßitiem, aut copiam, aut virium imbecillitatem expurgari non poßit: vnica restat salus, vt si virium robur adsit, per vstionem aut sectionẽ illi paretur emissarium. Sic enim ex consilio Hippocratis, quæ medicamenta non sanant, ea ferro sananda, quæ ferrum non sanat, ea igne sanãda, quæ ignis nõ sanat, ea incurabilia iudicanda sunt: Ante sectionem aut vstionem, quo loco quáve lateris parte collectum sit pus, disquirendum. Quoniam enim internum thoracis spatium per mediastinum in duos sinus diuiditur, vt ex vno in alterum pus influere non poßit, eò fit vt suppuratio aliâs alterutrum duntaxat latus, aliâs vtrumque occupet. Nam quæ in sinistro latere cõtinetur, in sinistram capacitatem pus deponit: quæ in dextro in dextrã: per pleuritidem in alterutrũ tantum latus: per anginam aut peripneumoniam in vtrumq. sæpius: Id discernitur tumore, dolore, calore, pondere, strepitu fluctuante. Tumet enim & sublimius quodammodo cernitur latus, vbi collectũ pus est, cum cutis exterioris liuore quodã & calore quem corrupta inducit euaporatio: sed & naturæ beneficio pus extrorsum interdum extruditur, atque in musculos externos abscessus erumpit, quò vacuata materia aliquantulum alleuantur ægri, sed manet vlcus prauum & sinuosum, cui vix adhiberi potest curatio: hoc autem signum non est necessarium. Calidius redditur etiam latus à putredine scilicet & halitu puris contenti: vnde Hippoc. lib. 3. de morbis, terræ Eretriade aut certa liquida ac tepida linteũ tenuem ablui iubet, eoque totum thoracem obtegi, vt quæ primum

primum resiccari cœperit, in ea sectio aut vstio fiat. Cū æger in oppositum ac sanum latus decumbit, illi pondus aliquod è superna parte pendere videtur, vnde interdum angustia premitur, & tussi fatigatur. Dolor quoque augetur ex decubitu in sanum latus quia pendens tumor magis grauat. Fluctuatio ac strepitus manifestus puris auditur in affecto latere, dū æger conuoluitur, nisi forsan puris crassities, aut copia quæ omnem thoracis capacitatem implet, impediat fluctuationem illam exaudiri. Vbi his signis de loco vbi pus residet constiterit, non statim tentanda sectio aut vstio lateris: sed ex Consilio Hippocratis in Coacis differenda in decimumquintum diem à ruptione vomicæ, donec iterum pus illud concoquatur, quòd perpetuò post eruptionem crassescere ac refrigerari soleat: Interea lacte cibisque euchymis nutriendus æger, omnique remediorum genere iuuandus. Quo tempore dierum quindecim exacto, citissimè secādum aut vrendum latus, antequam pus corrumpatur, viscera vitium contrahant, & vires collabantur. Sectio fieri debet, inter quartam & quintam costam à nothis costis supputando, bistorio vulgo dicto quòd non vtraque, sed infima tantū parte secet, superna verò obtusum sit: sic enim nulla vis inferetur neruo, venæ, & arteriæ, quæ costæ quintæ subsunt eique assident: sectio quoque debet fieri non recta, sed sequendo fibras musculorum intercostalium: potius quàm externorum quod hæ faciliùs quàm illæ reparari ac vniri possint ab admotis topicis: item versus spinam ac posteriorem potiùs quā anteriorem thoracis partem, quod diaphragma in quod incumbit pus in thorace collectum, parte thoracis posteriore & versus spinam sit decliuius, quàm anteriore. Vstio verò lateris fieri debet eadem parte thoracis nimirum versus spinam, eaque caustico potentiali potius quàm actuali. Hippocrates libro de internis affectionibus vbi agit de hydrope

thoracis, terebello vult perforandam esse costam tertiam ab vltima vsque ad os ad aquarum eductionem: quod genus remedij tutum quidem videri potest, quod ea Costæ foratione nerui, venæ, & arteriæ quæ singulis Costis aßident à vulnere sectionis immunes relinquãtur: tutum quoque Hippocratis tempore, quo procera erant hominum corpora, costis magnis, robustis ac amplis prædita, in quibus facilè erat terebellum imprimere: An verò tenellæ & paruæ quæ modò sunt nostrorum corporum costæ, citra perniciem terebellum (nisi tenue ac exile illud fuerit) tolerare poßint, hoc experientiæ committendum. Facto igitur emissario puri per vstionem, sectionem, aut perforationem, sitne aliqua ab vstione, aut sectione, aut perforatione speranda salus, ex puris erumpentis conditione potißimum conijciendum. Spes ergo erit aliqua, eos euasuros, si pus quod erumpit purum sit, id est, vnius formæ, non ex diuersis naturis commixtum, album, ab ea albedine quàm fibrarum, membranarum & corporum spermaticorum integritas inducit: æquale, ea æqualitate materiæ quæ est vniusmodi in craßitie, tenuitate, colore, coctione: læue, eo læuore, quem vis caloris natiui sese in omnes partes æqualiter insinuantis profert: Denique minimum fœtidum, id est, ingrati quodammodo odoris, qui è conditione materiæ puris optimi pendet, in qua sit modica putredo à calore extraneo resistente coctioni. Puris enim coctio ab vtroque fit calore, natiuo & contra naturam, vel potius fit coctio secundum naturam, sed rei quæ præter naturam est: Hæ sunt conditiones puris optimi quæ indicant naturam sic superiorem esse materiæ præter naturam, vt non solùm suæ victoriæ characterem in eam imprimat penes colorem, æqualitatem, & læuorem substantiæ, sed & eam corpori alendo ineptam & superfluam tandem expellat. Si verò pus quòd erumpit subcruentum sit non album, ideoque eru-

dum: cœnosum, ex corrupta carne pulmonum, sanguine putri, & corruptione cartilaginum, membranarum & bronchiorum ipsorum pulmonum: fœtidum, particeps non solùm iam victæ putredinis, sed & nescio cuius malignitatis: moriuntur isti Empyici, puris huiusmodi fœtore, cordis vim obruẽte atque extinguente: Addit Hipp. in Coacis vt plurimum, quòd vstione aut sectione quosdam euadere compertum haberet in diuturnis etiam thoracis vlceribus.

APHOR. XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν· ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

QVibus prædurum iecur aduritur, si purum pus effluat & album, salui fiunt: in tunica enim ipsis pus continetur, si verò qualis amurca profluat, intereunt.

VEteres sæpius vtebantur sectione & vstionẽ quando cętera remedia nihil proficiebant, quia intelligebant pus corrumpere vicinas partes. Si ergo in hepate abscessus colligatur, estne necesse ægrum mori non semper. Nam si abscessus sit leuis, & in mẽbrana à peritonæo quæ vestit hepar, non morietur. At si iecoris substantia patiatur, & abscessus occupet venas illas quæ per ipsum hepar sparguntur nulla spes est.

SCHOLIA.

Licet hepatis substantia tota sibi continua sit, ex varijs tamen partibus contexitur, parte gibba & caua, venis, ac membranis: in quibus omnibus simul, & seorsim in singulis phlegmone fieri potest: pro quarum varietate symptomata quoque & signa variantur. Cauæ partis hepatis, quia ventriculum & intestina attingit per neruos quosdam, aut cõtactũ, aut bilis & seri affluxum, phlegmone dignoscitur ex symptomatis affecti ventriculi & intestinorum nimirũ cibi fastidio, nausea, vomitu bilioso, siti ingenti, singultu, torminibus intestinorum: itẽ ex decubitu graui & laborioso in latus sinistrum, ex tumore tactui minimè obuio. Gibbæ partis hepatis, quia cordi ac thoraci vicina magis, phlegmone discernitur ex respirandi difficultate, tussi sicca, molesto decubitu in dextrum latus, tumore duro ac dolorifico satis cõspicuo partis externæ. Tunicarum, quia exilem habent neruũ; phlegmone ex sensu doloris potissimum dignoscitur: siquidem ipsius hepatis caro sẽsus & proinde doloris expers est. Vtriusque parti & cauæ & gibbæ hepatis phlegmone, quemadmodum & reliquorum internorum viscerum inflammationes, soluitur, materiæ resolutione: expurgatione per deiectiones, sudores, vomitum, vrinas, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoidas: permutatione, suppuratione seu abscessu: & induratione. Resolutione, vt cum admotis fotibus; litibus emplastris materia concoquitur & per insensilem euaporationem discutitur. Expurgatione, per aluum, potissimũ cum phlegmone partem cauam obsidet vomitum, sudores, & vrinas, cum partem conuexam magis occupat: Per hæmorrhagiam vtriusque partis phlegmone. Permutatione, in peripneumoniam, aut Phrenitidem, aut syncopen. Suppuratione verò finitur, si intra decimum quartum aut vigesimũ diẽ nec resolutione, nec vllo euacuationis genere expurgetur;

geritur: tum enim materia quæ in inflammata parte continetur in pus conuertitur facitque abscessum. Rupto abscessu si magnus ille fuerit, pus sæpe tanto impetu prorumpit in ventriculum partesque vicinas, vt suo tetro vapore cor obruat, ac proinde suffocationem, syncopem, tandemque mortem inuehat. Si verò exiguus fuerit abscessus: viresque satis constet, pus nonnunquam vomitione prorumpit, aut per aluum, aut per vrinas profunditur. Sed & interdum fissa vel exesa iecoris substantia id excidit in abdominis capacitatem, quò & hydropicorum aqua confluit. Quod si per puris craßitiem aut eiusdem copiam, vel virium infirmitatem rumpi non poßit abscessus, vnica restat salus, vt puri diuturna sua mora hepatis substantiam corrumpenti per vstionem aut sectionem foras paretur emissarium. Sectio autem & vstio facienda est in profundum vulnerata apertaque membrana hepatis. Vstio tamen facta potentiali caustico magis probatur quàm sectio, quòd ignis finiat putredinem, non solùm pus edendo, sed relictam etiam ex sanie impreßionem corrigendo & exsiccando. Facto ergo emissario, si pus erumpat album læue, æquale, & purum, salua res est. Indicium enim est facultatem alteratricem, robustam naturam victricem & hepar integrũ eße: nec in eius substantia aut carne, sed membrana pus illud contineri. Si verò pus sit amurcæ olei simile, rufum videlicet glutinosum & fœculentum, mors expectanda. Indicium enim est ad carnem vsque & solidam substantiam iecoris corruptionem penetrare: quæ solida hepatis substantia nulla arte cùm pars sit spermatica reparari potest. Tunica verò hepatis licet etiam reparari non poßit, eius tamen affectio non est planè mortalis: cum & pericardios tunica discissionem pati possit citra periculum, vt constat ex historia mimographi cuiusdam apud Galen. lib. 7. anatomicarum administrationum.

APHOR. XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον ποτίσας καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ φλεβοτόμει.

Dolores oculorum post meraci vini potum & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Hic Aphor. expositus est Aphor. 21. sect. 6. notandum quod dicit Gal. in Comm. non oportere his vti remediis sine distinctione. Nam si sit plethora, venæ quidem sectio proderit: sed periculum est, ne à potu meri, & balneo disrumpantur oculorum tunicæ. Sin absque totius corporis plenitudine dolor sit, propter sanguinem crassum, qui compactus vias obstruit, proderit quidem vinum cum balneo, sed minimè phlebotomia.

SCHOLIA.

Ignaua sententia, saltem Hip. indigna videtur. Non enim cuilibet oculorum dolori, meri potio, aquæ balneum & venæ sectio conferunt. Sunt etenim pro ratione causæ cuilibet morbo adhibenda remedia. Nec vnquam meri potio, & aquæ balneum oculis dolentibus præscribenda sunt priusquam toti corpori venæ sectione aut purgatione consultum fuerit: est enim præceptum therapeuticum, vniuersalia prius vsurpanda quàm topica: Adde quòd sunt quidam oculorum dolores qui nulla venæ sectione sed sola purgatione indigent: Proinde purgatio satis inconsultè prætermissa, potißimum alioquin ocularium morborum remedium.

APHOR.

APHOR. XLVII.

Υδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

SI hydropicum tußis habeat, desperatus est.

SCHOLIA.

NOn est idem hîc Aphorismus cum Aphor. 51. sect. 6. Grauius enim malum est, ne dicam penè funestum, tußim habere hydropicum, quàm tußim superuenire hydropico. Quæ enim tußis superuenit hydropico, indicat eo vsque creuisse aquam & corruptam esse, vt tetris vaporibus ab ea excitatis, pulmo per consensum oblæsus ad tußim irritetur. Quinetiam aquam præ copia ac multitudine iam per cæcos ac occultos ductus subiisse thoracis spatium; non tamen adhuc ad pulmonem aut arteriam asperam peruenisse sed solo suo pondere ac putredine thoracis partibus molestam. Sic enim Hip. Aph. 35. sect. 6. tußim huiuscemodi malam dixit, quàm alioquin funestißimam pronunciasset, si ea tussis ortum haberet ab aqua iam totū pectus ipsúmque pulmonem ac asperam arteriam occupante; vt putauit Gal. in Com. eius Aphorismi; quem ibidem sumus secuti in nostris scholiis: inde enim non tantum tussis sed subita suboriretur suffocatio & plurima aquæ expectoratio. At quis vnquam hydropicum obseruauit aquas expuere? Quæ verò tussis habet hydropicum, ortum habet ab immensa frigiditate hepatis, quæ totum corpus nedum pectus obsidet, quòd vniuersæ venæ eo humore exuperet, quem hepar illis conficit: item potest excitari ob molem & insignem tumorem hepatis & ventris; quæ pectori incumbit septumque transuersum suo onere deorsum trahit: Qualis tussis iam confirmatum hydropen indicat, ac proinde omninò desperatum.

APHOR. XLVIII.

Στραγγουρίην καὶ δυσουρίην θώρηξις καὶ φλεβοτομίη λύει· τέμνειν δὲ τὰς εἴσω φλέβας.

STranguriam & dysuriam theraxis & venæ sectio soluit: Incidendæ autem sunt interiores.

SCHOLIA.

TRia sunt symptomata quæ vrinæ liberam excretionem impediunt. Ischuria, qua prorsus vrina supprimitur nec huius quicquam exit. Stranguria, quum vrina stillatim guttatimque redditur: quod aliàs quodam conatu, sed dolore nullo, aliàs vehementi dolore & irritatione fit. Dysuria, penis & vesicæ, vt dysenteria intestinorũ, difficultas: qua vrina magno cruciatu atq; dolore interdum affatim, interdum guttatim redditur. Stranguriæ autem & Dysuriæ quarum hîc adferuntur remedia cum variæ sint causæ, & cuique morbo varias causas agnoscenti, pro causarum varietate, varia constituenda sunt remedia, videtur hîc Aphorismus de remediis stranguriæ & dysuriæ satis indistinctè agere, nec ea commemorasse quæ potissima esse solent in horum affectuum curatione, qualia sunt purgatio, catheter, balneum: indignus proinde authoritate Hippocr. Stranguriæ quidem & dysuriæ venæ sectio confert, cum ab inflammatione manat: aut inflãmationis motus est, vt cũ adest ardor vrinæ, vel acris est vrina, vtpote biliosæ, vel putridæ materiæ mista: cuius morsum vesica ferre non possit. Vini potio stranguriæ conducit, cum ab imbecillitate vesicæ à frigore cõtracta: aut ex pituita vel grumo, vel flatu obstruente ortum habet. Catheter & balneũ tum stranguriæ tum dysuriæ prosunt, si calculus, aut pituita aut grumus aliquis obstruendo liberũ vrinæ exitum impediat. Secandæ verò sunt interiores venæ, brachij quidẽ ad reuulsionẽ, malleoli verò ad deriuationẽ potius quam exteriores

teriores malleoli (licet Gal. nihil discriminis esse putet, siue interiores, siue exteriores malleoli venæ secentur) natura enim suos motus recta linea & κατ᾽ ἴξιν solet exequi.

APHOR. XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν. ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

AB angina detento tumor & rubor in pectore superueniens bonum: foras enim morbus vergit.

SCHOLIA.

ANginæ nomine Hip. hic vt & in Coacis, & alibi passim, eos omnes gutturis affectus complectitur, quorum spiratio difficilis comes est assidua, nullo vel thoracem vel pulmonem occupante vitio, sed angustiæ sensu percepto in summis gulæ & faucium partibus, per quas spiritus est introitus. Guttur autem quam asperam arteriam alij nominant, est meatus quo aër ceu spiritus ad pulmones deducitur. Hic meatus variis constat partibus pharynge, aspera arteria, larynge, & epiglottide: quarum singulæ partes variis quoque contexuntur partibus. Pharynx, est spatium illud oris quod œsophago & asperæ arteriæ prætenditur. Aspera arteria, est fistula cartilaginibus & membranis constans vocis simul ac respirationis organũ. Larynx est caput ceu summa pars huius asperæ arteriæ, quæ cum pharynge ipsam arteriã iungit, Gallis dictus morceau d'Adã, *tribus cartilaginibus, viginti musculis, & duobus neruis recurrentibus nominatis, contextus. Epiglottis, est velut ligula quædã quæ laryngem contegit, occluditque nequid mãdendo deuorãdove in laryngem illabatur. Omnes ergo affectus, qui illas omnes partes simul aut aliquã ex illis obsident si spirationem deteriorẽ reddãt, febremq; coniunctã habeant, vno Anginæ nomine cõprehendit Hipp. Quatuor autẽ species huiusce anginosi affectus non solum ex locorum affectorũ sed & ex causarũ varietate distinctas, nullo tamen proprio nomine insignitas facit. Statuit*

enim Anginam omnem fluxionis sobolem esse: eamq; fluxionem vel tenuis ac biliosi sanguinis esse: vel sanguinis paulo crassioris: vel pituitæ crassæ ac viscidæ, à Capite, vel Ceruice, aut etiam partibus inferioribus prodeuntem tumorem in illis partibus excitantẽ. Prima harum è tenuissima acerrimaque biliosi humoris fluxione irruente in venulas musculorũ interiorum siue propriorum, siue communiũ Laryngis, superatis amplioribus Faucium venis manat: in qua vel erysipelas vel phlegmone abstrusa est, vt neque tactu neq; visu in faucibus ore adaperto, nec in Ceruice dignosci possit, saltem initio morbi: nã aucto periculo sæpe extrà quoq; materia propter copiã effunditur. Hæc omnium sæuissima est quod suffocationem ac respirandi difficultatẽ vehementissimã, doloremque ingentẽ adferat. Secunda exoritur, quũ fluxio paulo crassior in faucium venis consistit, atque illic impacta, partem quam obsessit, in tumorem adaperto ore conspicuum attollit: quòd earum partium quã laryngis, venæ latiores sint, & musculi pharyngis, id est, Faucium, tum exteriores, tũ interiores qui linguam & os hyoeides coniungunt, item qui œsophagum firmant & retrahunt. Phlegmone tentati manifesto se tumore proferant. Hæc non tantam adfert respirandi difficultatem, quàm prima, non minorem tamen dolorem, & sæpius mortem, non tam repentinam tamen inuehit. Ad hanc speciem sequi solet, cum amygdalarum ceu tonsillarum, tum gurgulionis ex palato penduli, ipsiusque linguæ radicis tumefactio quæ omnia ad fauces pertinent. Tertia species, ex crassa & viscida fluxione constat, quæ tum in ceruicem & partem exteriorem sterni influit, tum in colli musculos, qui per latera œsophagi ad cartilaginem scutiformem descendunt: in hac & Ceruix & fauces simul rubent, potissimum si pituitæ portio quædam biliosi humoris permisceatur: Quarta species rarius contingit, euenire tamen potest, quũ prima vel secunda Ceruicis vertebra luxatur ad anteriora: quam recentiores

pra-

practici strumosam appellant: hæc deglutitionem magis quã respirationem offendit, illius modo quæ musculorũ ceruicem flectentium tumore accidit. Ergo quemadmodum ex his quatuor anginæ speciebus omnibus alioquin acutißimis & perniciosißimis, illæ quidem minus lethales sunt, quibus in ceruice aut faucibus tumor est conspicuus non intus delitescit: ita quacunque anginæ specie correptis, si non modo in ceruice & faucibus, sed & in pectore tumor & rubor superueniant, qui initio morbi non apparuerant, (vt fit in prima anginæ specie) minus pestiferum ac lethale, quàm si nihil horum superueniat. Tumor enim ille ac rubor superueniens indicat robustam esse naturam, vt quæ materiam ab interioribus ad exteriora expulerit: vtpote à musculis laryngis in fauces, aut à faucibus in ceruicem ac pectus, ita vt non solum illa materia, relicto priori foco, colorem sui diffundat, sed & tumorem de se excitet in illis partibus exterioribus in quas transmittitur: Qualis expulsio naturæ tuta ac secura iudicanda est, si diebus criticis fiat, nimirum in statu morbi, & iam penè euicta ac concocta materia, non in principio aut augmento: nam in principio, materiæ arguit multitudinem, in augmento eiusdem procacitatem: materiam enim natura mouere non solet nisi concoctam: victricem porrò naturam eiusque dominatũ supra materiam transmissam foras nullo intus superstite foco, indicant dolor pacatior, febris mitior, spiratio prõptior, & deglutitio facilior: maximè verò si materia hæc in suppuratum abeat, aut in halitum digeratur, aut excreatione excludatur, non ad interiora, vt ad pulmones refluat. Vide sect. 2. lib. 5. Coac. & sect. 2. Prognos.

APHOR. L.

Ὁκόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

QVibus Cerebrum syderatum est, intra dies tres intereunt. Si verò hos superauerint, sani fiunt.

Σφάκελος καὶ σφακελισμὸς ambigua est dictio. De ea Gal. 2. de loc. affect. Sed quia multa, quę illic dicuntur, inusitata sunt, pauca dicemus. σφάκελος apud Hippocratem & Gal. significat omné corruptionem partis, quomodocunque fiat: vt si pes, vel manus, vel alia quæpiam corporis pars corrumpatur. Dicitur & σφάκελος, si pars aliqua emarcescat & nigricet, vt nõ nutriatur. Latini syderationem in plantis & carbunculationem appellant, qui & ἀστροβολισμὸς Arist. dicitur, id est syderis percussio. Tamen etiam apud Hippocratem σφακελισμὸς dicitur corruptio cuiuslibet partis. Dicitur propriè & præcipuè ossis corruptela. Corruptio duplex. Vna, vt in gangræna, quando pars putrescit. Altera, quando marcescit. Iam Hippocrates 2. de morbis, meminit duplicis σφακελισμοῦ cerebri. Aliquando enim ipsum os corrumpitur, vt si cranium liuescat & nigrescat. Aliquando ipsa cerebri substantia corrumpitur, vt quando nascitur cerebri inflammatio, quam sequitur gangræna, ac tãdem sphacelismus. De hac corruptione, hîc intelligitur, quæ lethalis. In medio verò est sphacelismus membranarum. Moriuntur ergo, quia inflammatio cerebri quæ debet resolui, cùm non possit suppurare transit in gangrænam, & gangræna in sphacelismum. Vt in pudendo aliquãdo oritur inflammatio, quæ deinde transit in gangrænã, quæ nisi curetur, transibit in sphacelismum, & ita secandum erit pudendum. Pereunt igitur propter nobilitatem partis & magnitudinem affectus. *Si verò.)* quæritur si superent 3. diem & 7. an debeant seruari? non sequitur, tamen tertio maior erit spes salutis, quàm si septimo.

SCHOLIA.

Σφάκελος, παρὰ τὸ σφάττειν quasi σφάγκλος, sicuti σφαγὴ à iugulando nomen habet: quod affectus sit qui partem corporis, quam obsidet siue ea carnosa sit, siue glandulosa, siue membranosa, siue os, ita iugulat, vt ei corruptionem ac νέκρωσιν aut præsentem adferat, aut mox affuturam minetur. Σφάκελος etenim apud Hippocratem & Galenum tribus modis sumitur. Propriè quidem pro corruptione oßis, vt apud Hippo. lib. 2. de articulis, lib. de aëre, locis & aquis, & lib. de vulneribus capitis. Carnosarum enim partium corruptionem ac mortem non sphacelum sed gangrænam vocat Hippocrates. Quemadmodum recentiores medici, oßis corruptionem, non gangrænam, aut sphacelum, sed cariem nominant. Communius ac minus propriè, pro gangræna non curatæ termino. Gangræna enim, incipiens est mortificatio partium carnosarum malè affectarum, quæ si diutius protrahatur partesque sibi coniunctas in affectionis consortium pertrahat, nec ab oßibus quidem abstineat, partemque integram ex toto, vita sensu, motuque priuet, in sphacelum, hoc est, perfectam necrosin degenerat. Sic nimirum partes carnosæ magna inflammatione tentatæ in necrosin incidunt si huiuscemodi inflammatio, nec digeri, neque in pus mutari propter suam magnitudinem colorisque natiui infirmitatem poßit. Generalißimè pro magna inflammatione aut alio quocunque affectu malè habentis partis cuiuslibet, qui corruptelæ & syderationis periculum minatur. Sic Archigenes, cephalalgias sphacelodes appellabat quæ phlegmoni iunctæ syderationem minantur, cap. 2. lib. 2. locorum affect. Talis autem mortificatio siue incipiens & quæ adhuc est in motu, propriè gangræna nominata, siue quæ iam facta ac absoluta est sphacelos appellata, oritur, quum pars malè affecta calore sibi insito vitalique calore ac spiritu influente, destituitur. Destituitur autem quadrifariam. Quia calor insi-

tus partis aut aufertur, aut extinguitur, aut suffocatur, aut corrumpitur. Aufertur calor natiuus partis, cum pars arctius astringitur in fracturis, aut luxationibus ab imperito chirurgo, aut cum insigni contusione vel obstructione opprimitur: Astrictæ enim aut oppressæ neque suo neque vitali calore, neque spiritu triplici à corde, hepate, cerebro per arterias, venas, neruos influente vegetantur. liberum namque caloris natiui ac spiritus vitalis motum forâs intro & in circulum esse oportet. Extinguitur calor à frigore vehementi extrinsecus accidente; vt quibus hyeme valida per niues iter facientibus pedes syderantur: vel cum temerè ac inconsultè partes inflammatæ refrigerantur, admotis topicis immodicè refrigerantibus, suffocatur calor, affluxu copiosioris sanguinis aut mali succi, vt in magnis inflammationibus, vel ingenti obstructione, quæ per spirationem & aëris externi attractionem prohibet. Corrumpitur calor natiuus corrupta ac dissoluta partis substantia, cuius integritas vt in vnione humidi ac sicci consistit: ita eiusdem corruptio à dissolutione ac separatione istius humidi à sicco ortũ habet. Hæc autem dißolutio fit, vel, ab igneo calore rei alicuius externæ vrentis actu, qualis est ignis, aut olei, aut aquæ fouentis, aut pulueris sclopetarij vstio: aut potentia vrentis, qualis est pyrotici, aut sublimati aut olei vitrioli combustio: vel, ab igneo calore magnæ cuiusdam phlegmones absumente humidum natiuum partis quam obsidet, insitumque eius calorem dißipante: vel, à pestilenti aliqua aut venenata ceu materia qualitate, calorem natiuum cuique parti insitum capitali quodam odio oppugnante, ac destruente, vt videre licet in puncturis ac morsibus venenatarum, aut non venenatarum animantium: item in carbunculis & anthracibus pestiferis qui intra horas viginti quatuor necrosin parti adferunt. Vel à vulnere aliquo insigni, qualia sunt vulnera partium neruosarum, aut articulorum, aut partium

tium articulis vicinarum, aut partium nobilium, aut partibus nobilibus inseruientium: qualis item punctura nerui, aut tendonis alicuius, vel ab vlcere aliquo virulento à quo maligna acris ac fœtida sanies emanans partem quam obsidet totam corrumpit. de quo extat Apho. 45. lib. 6. Si vlcera annua aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse & cicatrices cauas fieri. Causæ igitur Gangrænæ & sphaceli, sunt eædem specie, differentes tantum corrumpendi modo. Corruptio enim quam gangræna adfert est adhuc in motu, quam verò sphacelos excitat facta iam est. Quo fit, vt Gangræna curabilis existat, si opportunè illi succurratur, vacuatione nimirum plurimi sanguinis parti affectæ impacti, & validè exiccantibus quæ partem à putredine vindicet. Sphacelos incurabilis, vt cuius non aliud sit remedium, quàm emortuum membrum quàm proximè sanæ parti præcidere. Cerebrum ergo sphacelatum hîc intelligendum quod putrescere ac corrumpi & ad sphacelum ceu absolutam corruptionem tendere incipit. Cerebri enim perfecta syderatio, statim interficit, non in dies aliquot prorogari potest, ob affectus grauitatem partisque præstantiam. Et cum multis ex causis syderari possit cerebrum, quemadmodum docet Hippocrat. libro 2. & 3. de morbis, scilicet quum aut nimium calefactum, aut perfrigeratum, aut biliosum pituitosumve plus solito factum fuerit cerebrum: idque à causis occultis, & ab interno vitio prodeuntibus, aut euidentibus ac manifestis vt à vulnere capitis, aut concussione aut commotione cerebri ab ictu, vel casu, vel lapsu: de vtrisque causis, potissimùm verò de manifestis, sphacelos hic intelligendus: qui fit à magna inflammatione cerebri ob vulnus exceptum in capite, aut concussum vel commotum cerebrum ab ictu, vel casu, vel lapsu. Rupto enim cranio, dilaceratisque venulis ac membranis cerebri, suppressis quoque grumis ac sanie, facto item copiosorum humorum ad cerebrum malè affectum accurrentium affluxu,

putredo excitatur, è putredine accenditur magna inflammatio, à cuius igneo calore, non modo cerebri calor facilè dissipatur, qui alioquin paucus ac imbecillus est (quod cerebrum sua natura frigidum sit) sed & suffocatur ob copiam humorum tum affluxorum ad cerebrum malè affectum, tum ab igneo phlegmones calore instar cucurbitulæ attractorũ. Signa autem cerebri à quacunque causa syderati hæc sunt. Dolor ex ceruicis neruo ad spinã, surditas, vocis priuatio, vigiliæ, animi deliquium, fluor sanguinis è naribus, eiusdẽ vomitus: præter quæ in vulnerato aut concusso aut commoto cerebro pericranij, aut cranij, aut cerebri substantia liuescere, nigricare, iã mollescere, putrescere ac fœtere incipit. Quibus ergo cerebrum à quacunque causa in corruptelam verti ac syderari incipit, in eo certamine, aut vincit natura, aut vincitur. Si vincit, fluit sanguis è naribus, idem euomitur, aut per eas venas, quæ ex interiore cerebro in caluariã abeunt, tumor in syncipite paulatim nascitur, qui suppurat & aperitur, vt via pateat purulentæ materiæ: Si vincitur natura, inualescit malũ, stupor suboritur, sudor frigidus, ac victa natura tertio die vt in hoc Aphorismo, aut 5. vt in libro de morbis, aut 7. vt in Coacis, ægri moriuntur. Atque vt materiæ vis & copia atque in putredinem malignã procliuitas, vt naturæ robur & imbecillitas: ita celerius mors & salus aut tardius contingit. Tertius ergo dies, est terminus periculi imminentis à syderatione cerebri quo exacto salus speranda est, tanquam ab acutissimo morbo cuius terminus est dies quartus: indiciũ enim est vires validas ac vegetas esse, vt quæ sphaceli violentia ac malignitate sustinuerint, sphacelũque esse remissum. Seruantur autem ægri non certò nec necessariò, sed magna ex parte, nã & septimo & interdum post septimũ pereunt: fere autem sectione opus esse, ait Hipp. in Coacis, vt via putridis vaporibus & fumis, quos internus ignis excitat, puri quoque si iã collectum est, pateat,

alio-

alioquin vix euadere possunt, nisi forsan magno Dei & naturæ miraculo materia per nares expurgetur, aut abscedat in synciput, quod rarius est, tenuius & plures vias habeat quibus se cerebrū exoneret. Plurimæ enim venæ illinc è cerebro transcurrunt. Sectio facienda, qua parte tumor apparet, & perpurgato esse ipsum radendum ad secundam vsque laminam, altius quoque exterebrandum os est, si vitiū altius descendit, vt ad membranam vsque exscindatur, verum, inquit Hip. in Coac. si secto apertoque cranio terebello, craniū ipsum appareat separatum à membranis quibus cerebro colligatur, ob ipsarum membranarū colliquationem: multumque à seipso mutatum ac dissidens, quia videlicet tabo diffluat, nigrescat, vermiculatum sit ac prætumidum, moriuntur: quòd inde syderatio perfecta significetur, quæ est immedicabilis. Potest tamen parte emortua recisa aut erasa, ne malum longius serpat, prohiberi antequam subiecta membrana ac cerebrum ipsum corrumpatur, atque inde ægri seruari. Visi enim sunt nonnulli quibus in multos dies sanies effluxit per vulnus in cranio factum. Quod si aperto cranio appareant membranæ nigrescere, cerebrum liuescere, non moueri, certissimum mortis præsagium.

APHOR. LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου ἢ διϋγραινομένου τοῦ ἐν τῇ κεφαλῇ κενοῦ· ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω, ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστίν.

Sternutamentum cietur ex capite cerebro excalfacto aut perhumectato spatio in capite inani. Aër enim intus contentus foras erumpit. Strepit autem quia per angustum ipsi est exitus.

Sternutamenti generatio est, quia repurgatur cerebrum, & ea quę hærent ossibus colatoriis ad nares.

Tamen etiã per accidens concussione illa repurgatur thorax, sternutamenti materia, est spiritus, ceu vapor quem repurgari oportet, natura itaque excitatur ad purgationem, quòd vt fiat calore est opus, hinc fit, vt si quis sit cerebro flatibus & spiritibus pleno, & accedat ad solem, sternutet. Vbi ergo pars capitis inanis repletur spiritu vaporoso & succedit qui calor hunc cõmoueat, vbi cerebrum concalfactũ est, fiet sternutamentum. Porrò partes inanes cerebri, sunt ventres ipsius, aliquando partes illæ quæ sunt inter membranas & cranium. hîc autem ventres cerebri intelligimus, qui repurgantur per nares. *Erumpit.)* naturaliter: quia est motus aëris illic conclusi contẽdentis ad aërem ambientem. *Fit sonus.)* quia per ossa colatoria angusta (quæ ethmœidea dicuntur) exit.

SCHOLIA.

Sternutatio & tußis recensentur à Galeno inter motus voluntarios deprauatos, actionis animalis motricis ex eorum symptomatum genere in quibus causa aliqua præter naturam est, quæ eam ad tale opus extimulet. Similes quidem affectus in multis. Quod vterque ad expulsionem noxiorum. Quòd vterque, fiat à causa simili, nimirum causa præter naturam irritante facultatem motricem: Quòd vterque eodem modo fiat, nimirum per vehementem flatus ceu spiritus expulsionem. Quod vterque mediante flatu ad expulsionem eorum quæ molesta sunt, sit comparatus: tußis quidem ad ea quæ pulmones malè habent: sternutatio ad ea quæ ventriculos anteriores cerebri & continua iis olfactus instrumenta, ossa ethmoidea, nares, palatum infestant: quod ante sternutationem cerebri ventriculi prius dilatentur; pulmo ante tußim.

Quòd

Quod in vtroque attrahatur aër per inspirationem; non enim tussis nec sternutatio fit, nisi prius inspirato aëre. Quod in vtroque flatus erumpat, qui sonum excitat secumque expellit quod parti eiusque meatibus molestum est. Dissimiles verò affectus in multis. Quod sternutatio sit motus expulsiuus cerebri. Tussis pulmonum. Quod in sternutatione, qui flatus erumpit sonum excitans non solum è cerebro, sed & ex pulmonibus per nares & palatum ad cerebrum elatus, manat in tussi ex sola aspera arteria, prodit. Quod per sternutationem non solum ea expellantur, quæ cerebrum offendunt; sed & quæ pulmones: cerebrum enim vt per sternutationem à se depellat quod noxium est, geminam adhibet expirationem, vnam quam per se facit, per ossa ethmoidea, alteram per nares, neruis vt Galenus ait, ceu manibus prælongis in thoracem demissis vtens, & spiritum vnico impetu ex pulmone & capite vehementer & confertim emittens: proinde eos humores qui in arterijs asperis contumaciter hærent & qui difficulter reiiciuntur, magis expediunt sternutationes, quod maior sit in ijs spiritus impetus quā in tussi, quo fit vt sternutatio sæpè tussim soluat, in tussi verò ea tātum excutiūtur quæ pulmones infestant. Quod in sternutatione cerebri ventriculi contrahantur in eo expellendo quod sibi noxium est: in tussi spirandi instrumenta non item, asperæ enim arteriæ duriores sunt, quàm vt contrahi constringique possint circa id, quod intra se continent, sed natura, spiritum concitato impetu foras excludit, quo ipse plurimus celerriméque foras actus, vnà quicquid est molestū propellat. Causa autem proxima ac continens sternutationis est flatus vnico impetu ex capite & pulmone vehementer & confertim emissus, isque vel solus, vel cum alio humore acri &

mordaci interdum ſenſibili & conſpicuo, aliàs tenuiore & viſum fugiente miſtus: ex tribus maximè locis erumpens, ex naribus, anterioribus ventriculis cerebri, inani ſpatio quod ipſum cerebrum ambit. Nam cum flatus generatio fiat ab imbecillo calore in ſubiectum humidum ſternutatio duabus quoque de cauſis potiſſimum excitatur, cerebro nimirũ vel concalfacto, vel humectato: in calidioribus autem, in quibus ob caloris exuperantiam tota flatuum materia diſcutitur, ſi cerebro ſuperfluus aliquis humor accedat, cui concoquendo impar ſit calor cerebri, facilè inde ventriculi cerebri, & ſi quæ ſunt in eo inania ſpatia, nares quoque flatu replentur. Itaque duæ cauſæ flatuum, calor & humor ab Hippo. hoc Aphoriſmo ſtatuuntur: quæ ſola intra cranium poſitæ ſternutationem mouẽt. Sunt verò & aliæ quædam externæ, ut ſi quis penna irritet nares, qualis cauſa quia cum motu fit, motus autem calfacit ad calorem poterit referri: item medicamenta πτάρμικα vocata, quæ calfaciendo ſternutationẽ prouocant: qualis eſt odor condiſi, piperis, ellebori, euphorbij: aliquando aër ex pulmone ſurſum elatus compreſſo confertim thorace. Ariſtoteles in vniuerſum dixit, id fieri calore humorum commouente & in flatum reſoluente, quem copia vel qualitate irritantem naturæ mouet ad excretionem, idque rectè ſi ſimul tenuem & acrem humorem comprehendas, qualis eſt in diſtillationibus: vnde colligit dormientes non ſternutare, quoniam cerebrum refrigeretur & quieſcat calore intus ad cor reuocato: & confricato oculo, dum calor & moleſtia forâs auocatur, & maximè donec lachryma effluat, ſternutationem non moueri.

APHOR.

APHOR. LII.

ΟΚόσοισιν ἧπαρ περὶ ὀδύνας πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὴν ὀδύνην.

QVibus iecur vehementer dolet, iis febris ſuperueniens ſoluit dolorem.

ATtigimus hanc ſententiam ſect. 6. Aphoriſ. 40. hic autem agit de dolore hepatis vehementi, à flatu craſſo incluſo, neque exitum habente. Nam eſt etiam dolor ab obſtructione, ſed qui non eſt tam vehemens, eſt & à vehementi inflammatione, & eryſipelate: ſed tum eſt febris. Dolorem verò illum leuat febris ſuperueniens, quia tenuat, diſcutit, reſoluit, vacuat eos flatus.

SCHOLIA.

APhoriſmus hic in Aphor. 40. lib. 6. poteſtate dictus eſt: niſi quòd ibi indifferenter hypochondrium, hîc verò dextrum definitum eſt. Dolet autem hepar, non in ſuo parenchymate, hoc enim nullum neruum habet, nec habere opus fuit: non in venulis ſuis, ſed in membrana ſua quæ duos neruorum ſurculos recipit, ne hepar ſenſim ſtirpis modo expers eſſet. Hi autem neruorum ſurculi quia rari, tenues ac modici ſunt, grauem ac vehementem dolorem excitare non poſſunt. Proinde qui dolor iecur exercet, ſi vehemens extiterit, à conuexis potius, quàm corpore iecoris eſt, nimirum à muſculis, tunicis, venis, vinculis, meſenterio, & eo, quod pancreas appellatur, partibus nimirum iecori vicinis.

APHOR. LIII.

Ὁκόσοισι συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι τοῦ ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

Quibus ſanguinem è venis detrahere conuenit, iis Vere ſecanda eſt vena.

SEntentiam hanc expoſuimus Apho.47.lib.6. Vere plurimus ſanguis eſt, qui cùm maiorem locũ occupet, plenitudinemque faciat niſi detrahatur, craſſior fiet, & tandem degenerabit in melancholicum ſuccum facietque autumnales morbos. Quare vbi eſt plenitudo ſanguinis, ſecanda eſt vena, & præcipuè Vere, quia tum vires ſunt robuſtiores.

SCHOLIA.

COnſilium eſt prophylacticũ. Neutra corpora vitiis cacochymiæ aut plethoræ obnoxia, & quæ in morbos quos humorum fluxio parit, incidere leui de cauſa conſueuerunt, ab imminentibus morbis vindicanda ſunt ſanguinis miſſione Vere celebrata. licet enim Vere vtrunque euacuationis genus, nimirum purgatio, & ſanguinis miſſio, huiuſmodi morbis arcendis conferat, quemadmodum Apho.47.lib.6. dictum eſt: miſſio tamen ſanguinis tutius ac commodiùs Vere quàm Autumno poteſt celebrari: quòd Vere non tanta ſubeſt humorũ labes in corpore, cui purgatio debetur, quanta in Autumno: ſed ſola humorum fluxilitas, eorundem fluctuatio & ſanguinis ad externas partes fuſio ob Verni temporis teporem commota. Qualis humorum ac ſanguinis impetus nihil æquè coercet ac reprimit, quàm miſſio ſanguinis. Adde quòd vires tũ temporis robuſtiores ſunt, corpus humidius eſt ob hyemis nutritionem, tempus magis moderatum, poteſtque corpus ab euacuatione melius reſtaurari, quas omnes cautiones miſſio ſanguinis poſtulat.

APHOR.

APHOR. LIIII.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν φρενῶν, καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην παρέχει οὐκ ἔχον διέξοδον, οὐδὲ εἰς ἑτέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς φλέβας δι' ἐς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου.

Quibus inter ventriculum & septum transuersum pituita concluditur, & dolorem adfert in alterutrum ventrem, viam non habens; iis per venas in vesicam versa pituita, morbi fit solutio.

INterpretes Hip. quid per pituitam intelligendum esset contendebant; illam, inquam, conclusam inter diaphragma & ventrem. Scire oportet, quod vertex peritonei aliter atque aliter accipitur. In decumbente est vmbilicus, in recto sũma illa pars quæ attingit diaphragma. Itaque, inter substãtiã diaphragmatis & peritoneum, inter peritoneũ & omentũ, ac peritoneum & musculos epigastrij, pituita potest contineri. Hîc intelligemus de ea capacitate, quæ est inter peritoneum & omentũ post diaphragma. *Dolorem infert.*) vel quia pituita calefacta est, resoluitur in flatus, vel etiã ob frigiditatem suam non habens exitum ad alterũ ventrẽ seu cauitatem, hoc est, ad thoracẽ, vel intestina, nisi resudet per cutim in toto ventre. Ea pituita si per venas in vesicã feratur, necesse est prius tenuetur, deinde exugatur per orificia venarũ, quę illic sunt & ita per venas beneficio naturæ ad renes descendet, ac tandẽ per vesicam emittatur. Gal. lib. 6. de loc. affect. & 30. Aph. huius lib. ait naturam curare morbos: sed quo modo, non potest intelligi à medicis. Itaque pituita illa non habens exitum ad alterum ventrem, tenuatur, exugitur, & transponitur à natura ad renes, excernitur per vesicam & ita soluitur morbus, sed hoc rarum est.

SCHOLIA.

Miraculum est naturæ morbos soluentis per vias penè incognitas ac inaspectabiles, obseruatū ab Hippocr. Quòd pituita collecta ac conuulsa in eo spatio, quod medium est inter ventriculum & septum transuersum, à vulgo fouea stomachi appellatum, ibique grauissimum dolorem excitans ob flatus quos de se plurimos suscitat dum illic hærens tepido illius loci calore incalescit (solet enim pituita quæ crassa ac viscida est ab imbecillo calore flatuari) solutionem doloris adfert transmissa ea ad renes, & à renibus ad vesicam, licet nullus ductus aspectabilis ac conspicuus se offerat, per quem ab eo spatio in renes ea transmitti possit pituita. Oportet igitur huiusmodi pituitam naturæ valentis industria viam sibi moliri cæcam atque latentem eamque transsumi in gibbas hepatis ob vicinitatem, indeque ad renes deduci. Solet nimirum natura quemcunque humorem concoxerit aut euicerit, stillatim excernere per meatus quosdam cæcos ac angustos: tanta est eius industria in iis peragendis, quæ ad tuēdam animalium salutem conferunt, quemadmodum docet Hipp. Aph. 1. 2. 3. sectionis quintæ lib. 6. Epid.

APHOR. LV.

Ὁκόσοισι ἂν ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ κοιλίη ὕδατος ἐμπιμπλᾶται καὶ ἀποθνήσκουσιν.

Quibus iecur aqua plenum eruperit in omentum, iis venter aqua expletur, atque moriuntur.

Iecur nō potest impleri aqua, sed peritonęi pars, quę ambit ipsum, potest. Et quemadmodū in cute nascuntur vesicæ aqua plenæ: sic in membrana ambiētę hepar.

hepar. Quæ vesicę si disrumpantur, aqua effunditur in spatium illud vbi continetur aqua hydropicorum, aliquando inter omentum & intestina. Sed si inter omentum & peritonæum, moriuntur, quia aqua illa non habet exitum, nisi vacuetur beneficio naturæ, vt superiore Aphor. Aliquando quoque per intestina & interdum medicamentorum admotione.

SCHOLIA.

PRognosticon est funesti exitus hydropicorum ascite laborantium. Angusta spes est salutis hydropicorum asciticorum quum ab hepate erumpunt aquæ in omentum, id est, intra omentum: non ante omentum, vtpote in illud spatium quod est inter peritonæum & omentum: non sub omentum, vtpote inter omentum & intestina: sed intra omentum, ita vt aquæ totam omēti substantiā peruaserint, eiusq; cauitatē omnē ac ductus, repleuerint, & ab omento in ventrē magna copia confluxerit. Serosus humor labefactatæ hæmotoseos hepatis ac venarum in hydrope, soboles, cum præ copia in venis hepatis contineri amplius nequit, natura duce varias sibi ad exitum molitur vias ab hepate: Aliàs, per venas in omne corpus permeat, cutiq; imbibitur velut papyro aut spōgiæ: Alias, angustis occultisque poris in abdominis capacitatem transfertur: Alias, exeso, aperto ruptove vase aliquo sine sanguine solus, vti per renes, excidit, & in abdomen illabitur, haud secus atque suppurās pleuritis exesa aut discissa pleura confertim irruit in thoracis capacitatem: Alias, in fœmora & in pedes maximè post inambulationem, interdū in scrotum, nonnunquam in thoracis spatium, aut vterum velut cuniculis viam sibi inusitatem parat: Alias, vbi hepatis aut lienis, aut mesenterij substantia, ob icterum aut scyrrhū iamdiu contractum, aut febrem ardentē, aut calidiorū,

præsertim vini meracioris liberariorem vsum, siccitate humorisve penuria exarefacta, ceu rimulis quibusdã dehiscit, eiusque membrana ambiens disrumpitur, vt non amplius tenue serum continere possit, sensim aqua quasi ex fissa olla, stillat in vacuũ abdominis spatium, vnde mors statim obrepit: Aliàs, vbi sola visceris substãtia ita arefacta diffinditur quidem, sed ambiens eius mẽbrana manet integra, aqua non excidit sed vesiculæ aqua plenæ (quas Græci ὑδατίδας nominant) excitantur, quales sæpe in pecudum iugulatorumque boum iecore cernuntur à quibus aqua in omentum erumpit, & ab omento in ventrem: habet enim omentum peræ & impertusi infundibili speciem quo intra se portæ caudicem excipit, per cuius ramos aqua in cauitatem omenti, tanquam in marsupium quoddam effunditur. Sanabilis ergo hydrops ascites, cum aqua in venis cauæ partis hepatis collecta effunditur in ventrem, hoc est, aut in intestina: aut in capaci spatium illud ventris quod continet iecur, lienem, ventriculum, intestina, vterum, vesicam, renes. Sic enim Aph. 14. sect. 5. hydrope detento, si aqua è venis in vẽtrem defluxerit, soluitur morbus: dummodo nullum supersit vitium in hepate & venis quod de integro aquam regeneret. Aqua autem illa, quæ ab hepate ad ventrẽ defluit: vel per venas illuc defluit, vel per cæcos occultosque poros exudat, indeque per venas mensenterij à quibus exugitur, aut etiam per latentes angustosq; poros ad intestina transfertur. At verò insanabilis ac pene funestus ascites, si vitia lateant in visceribus, si hepar scyrrho confirmato, aut corruptela substantiæ, aut intestina hectica intẽperie laborent: tum enim aqua in ventrẽ confertim confluens, & per aluum aut vesicam quantumuis copiosa excreta, hydropẽ non soluit, sed remanente vitio viscerũ, aqua copiosior succrescit postea: nã exhausto fontis alueo, siquidẽ scaturigo viua incolumis est, ille aqua facilè repletur. Funestus quoque ascites, in quo serosus humor tãta copia hepar obruit

vt non

vt non modo eius venis, sed & tota eius substantia eo refertis ipsum hepar in tumorem œdematosum attollat: aut plurimas vesiculas intra membranam illud ambientem aqua plenas excitet. Si ergo hepar aqua ista plenũ, tantam aquæ copiam præ imbecillitate nec continere, nec in ventrem excludere possit: sed eam non antè aut post, sed intra omentum sinat erumpere, morbo iam calamitoso noua accedit calamitas: non enim citra omenti perniciem illa aqua intra omenti cauitatem recipi ac contineri potest, cum omentum membrana sit admodum humida, paucissimi caloris particeps, ob adipem & membranas ex quibus planè contexitur, ideoque facile ab ea aqua offendi potest: Hinc fit vt hepate ac omento aqua illa plenis, totus venter in miram molem promineat, eaque ab hepate & omento confertim, erumpẽte repleatur: vnde mors tandem obrepit, quòd natura duplici morbo vtroque seorsim lethali fatigata, planè succumbat.

APHOR. LVI.

Ἀλύκη, χάσμη, φρίκη, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

ANxietudo, oscitatio, horror, vinum pari aquæ portione potum soluit.

Ἀλύκη Gal. com. 2. de rat. vict. in morb. acut. & in Epid. quid sit explicat. Dicitur & aliter ἀλυσμός, ἄλυσις, ἄλη καὶ ἄση, ἀπορία, δυσφορία καὶ ῥιπτασμός. est autem ἀλύκη quando sanus vel æger nescit stare loco, consilia & animi cogitata sæpe mutat, molesteque se habet ad ea quæ offeruntur. Huius rei causa est humor acris & feruens in hypochondriis & primis venis, vt in febribus æstuosis & ardentibus. aliquando etiam id fit

inflammatis visceribus, vel quia natura ita grauatur, vt non possit sustinere corpus. hæc omnia sunt lethalia, potest & sanis accidere de quibus hic agimus. est enim in sanis ἀλυσμὸς, cuius meminit Hippo. initio lib. 2. de victu acut. vt si quis assuetus vitæ temperatæ plus solito comederit, aut biberit, noctu semper immutabitur & huc atque illuc iactabit corpus, vt in pueris apparet. Alter est ἀλυσμὸς cuius hîc meminit Gal. cũ humor in orificio ventriculi qualitate sua naturã irritat. Auicenna dicit id aliquando fieri, propter multitudinem excrementorum in toto genere musculoso. Itaq; siue sit copia immodica cibi & potus, siue humoris qualitas, siue excrementorum multitudo, hæc omnia conueniunt. Iam oscitatio fit vbi multus flatus collectus in musculis thoracis & maxillaribus, cogit maxillam inferiorem aperiri, horror fit à materia flatibus permixta quæ agitur & commouetur in genere musculoso. hæc autem omnia symptomata febres denunciant, nisi occurratur, & eadem soluit vinum. Difficultas est, an de vino temperato æquali aquæ, an de meraciore intelligat. Non est verisimile intelligi de vino aqua temperato, quia vinũ dilutum dissoluit robur vẽtriculi & implet ventrem flatibus. Veteres volebant vt tertiæ parti vini, vna pars aquæ adhiberetur, nec ęqualis esset mensura vini & aquæ. Si vinum dilutum vires dissoluit, non conuenit ἀλύκῃ ab humoribus crudis natæ. Itaque Hipp. imperat vinum meracius, non dilutum. Apud Atheneum, est Mnesitheus qui dicit ἴσον ἴσῳ & agit de largiore potu & meraciore: quia si re vera ἴσον ἴσῳ, ex æquali aquæ & vini mensura facit maniá, veteres ergo vsi sunt hac voce ἴσον ἴσῳ, vt hîc intelligatur de vino meraciore, quia calefacit, tenuat, coquit, vacuat, quæ omnia hîc requiruntur.

SCHO-

SCHOLIA.

Vino, inquit Galenus, ineſt vt ſit alimentum, potus & medicamentum: quoniam non ſolum celerrimè nutrit, facilè in ſanguinem vertitur, optimi ſucci eſt, ſolidas partes nutriendo humectat, ſitim extinguit, quoſcunque ſpiritus citiſsimè reficit, ſed & ſuo calore ac ſiccitate, ſuaque mira tenuitate & permeandi celeritate plurimis corporis affectibus potiſsimum frigidis, aut humidis medetur: idque non tantum purum & ſimplex, ſed & aquæ miſtione perfuſum ſumptum aut admotum. Quia enim calidum eſt & ſiccum ad tertium vſque gradum, ſi modò illud generoſiſsimum fuerit, non poteſt in omnibus naturis aut morbis etiam paulò frigidioribus, nedum calidioribus, quouis tempore, quacunque ætate, quocunque cæli ſtatu tutò vſurpari niſi eius feruor ac ſiccitas aquæ acceſsione atque admiſtione temperetur ac remittatur. Aquæ enim quia duæ qualitates humiditas ac frigiditas inſunt, qualitatibus vini nimirum calori ac ſiccitati contrariæ: ac præ cæteris liquoribus vini permiſta, vini calorem ac ſiccitatem retundere poteſt: quanquam minus calorem, quàm ſiccitatem: quòd aqua ſummè humida ſit, non item ſummè frigida: Quò fit, vt vini calor non facilè cedat aquæ frigori, nec vini calidæ partes aquæ perfuſæ tam facilè auferantur, quin in vnum ſæpe à frigido coactæ, vt in calcis exemplo obſeruamus, fortiores euadere, aut potentius frigori aquæ reſiſtere poſſint, donec vini & aquæ partes ad minimas particulas redactæ fuerint. Sic enim mutua actio & paſsio, qualitatum contrariarum, earumque inuicem confuſio, tantò promptior atque facilior contingit quantò ad minores particulas fit diuiſio. Proinde, ad retuſionem caloris vini oportet largiorem aquæ affuſionem accedere, & potius vinum aquæ, quàm aquam vino permiſcere, à permiſtione vtrumque

impensius agitare: & antequam bibatur aut admoueatur aliquantulum residere sinere. Quanquam ne sic quidem vini calor, ac siccitas ex æquo deperire aut retundi poterunt, sed ipsa magis siccitas, & ex ea retusione vinum dilutum multò humidius quàm frigidius effici. Præter temperationem quam aqua vino adfert, vini quoque vaporationem, vnde varia symptomata oboriri solent, coercet. Vim quoque extenuandi quam habet insignem magis auget. Aqua enim vino mixta, cogit vinum diutius morari in parte, indeque suas vires promptius exerere. Nam vinum per se præceps agitur per vniuersum corpus, aqua verò sua tarditate in singulis partibus diutius cunctatur, vinumque sibi mixtum retinet: à vino autem hoc mutuum emolumentum aqua accipit, quòd ab eo tanquam vehiculo feratur ac ducatur per vniuersum corpus, alioquin sola in hypochondriis diutius morari solita. Proinde medicorum prudentiam callere visi sunt, qui primi, vini diluendi vsum excogitarunt. Varius autem olim fuit miscendi modus. Veteres Græci quam minimam vini partem aquæ plurimæ miscebant, & potius merum aquæ quàm aquam mero addebant. Hesiodus tres aquæ partes quartæ parti vini, quum exhilaratur animus festis addi iubet: Atheneus scripsit, Græcos duos vini Cyathos ad quinque aquæ, vel vnum ad tres bibere solitos, vnde natum illud prouerbium celebre: Aut quinque bibe, aut tres, aut ne quatuor: omnis sensus est, aut in duas vini partes quinque aquæ indendas, aut vini tres, non autem quatuor, quia hæc mixtio & voluptatem vino adimat & salubritatem. Hipp. aliam mixtionem in hoc Aphorismo tangit, vbi ait, vinũ æquale æquali epotum sanare anxietudinem, oscitationem & horrorem: vino videlicet & calore suo humiditates, quas vel vẽtriculi tunicæ imbibunt, vel musculi continent, vel per cutem feruntur, dissoluente ac separante: aqua verò non tam pellente aut euacuante vinum & vnà cum vino istas humidi-

miditates per vrinas, vt voluit Galenus in Commentario, quàm vinum retinente ac cogente, vt diutius moretur in parte, quod alioqui subito digeri solet. Verum cùm non pauciora, quàm mixtionum quæ in vsu sunt, vinorum sint genera, atque inter ea infima quædam inueniantur parum ab aquæ omphaciique natura recedentia, propterea nulla certa dari potest mixtionis regula: sed ita metiendus est aquæ modus, vt vini & aquæ nocumenta vitentur & emolumentum adferatur: plus nimirum vel minus aquæ addatur, pro vini viribus, pro sumentis ætate, consuetudine, vitæ genere, pro affectus morbosi specie ac magnitudine, pro anni tempore, & cœli statu: ita vt, æquale hic referendum videatur ad vires vini & sumentis.

APHOR. LVII.

Ὀκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in meatu vrinario generatur tuberculum, vbi suppurauerit & eruperit, doloris fit solutio.

SCHOLIA.

Citatus est hic Aphorismus sect. 4. Aphor. 82. hoc tantum discrimine, quod hîc labor ceu dolor additur, hoc est, causa laborem ceu dolorem faciens in meiendo soluitur suppurato & rupto tuberculo: Illhîc dolor non additur.

APHOR. LVIII.

Ὀκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.

Quibus occasione aliqua Cerebrum fuerit vehementer concussum, mutos fieri protinus est necesse.

ΣΕίσθη dicitur vbi quis ex alto cadit in caput (ver- bi gratia) & partes (vt apophyses) quæ natural- compage cohærent, rumpuntur, vel tenduntur & cō- trahuntur, spiritusque animalis ad cor retrahitur & colligitur. Tum necesse est mutos fieri, id est, sine sen- su, voce & motu, donec spiritus ille recurrat ad ea- partes quibus erat antea distributus.

SCHOLIA.

Citatur hic Aphorismus sectione 3. lib.3. Aphor. 3. Coa- & lib.1. de morbis: in quo notatur symptoma insigne, quod ad Concussionem Cerebri sequitur, simulatque concus- sum est Cerebrum, nimirum ἀφωνία: prætermissis interim cæteris symptomatis, quæ tum ad concussum, tum ad vul- neratū Cerebrum solent etiam aut statim subsequi, aut ei- dem superuenire: qualia sunt febris & biliosus vomitus de- quibus Apho.50.lib.6.linguæ balbuties, subitus in terram ca- sus, vertigo, paralysis, mentis læsio, &c. Concussum autē Ce- rebrum hic intelligit Hip. quū cerebrū intra Caluariam c- tentum violenter concutitur, commouetur ac perturbatu- ob caput ad durum corpus vehementius allisum: vt si qu- ab alto in caput ceciderit, aut id parieti vel pauimento a- liserit: aut ob caput percussum obtuso telo, lapide, ligno qu- non incidat, sed contundat: ex quibus causis manifestis, vul- nus & contusio tanquā proximi effectus relinquūtur. Ab h- autem causis violentis cerebrum ideò facilè commouetur - perturbatur, quòd in eius ambitu vacuū sit spatium, in q- eius corpus alioquin laxū ac medullosum nec vllis aliis co- poribus satis validis, sed solis exilibus venis, neruis, ac mem- branis tenuibus confirmatū ac subnixum, ad violenti ict- aut casus impetū capitis facilè elaxetur ac commoueatu- eóque facilius, quanto in ipsius ambitu vacuū est amplius

& mu-

multò magis in senibus quibus ætatis ratione Cerebrum paruit. Commotionem istam Græci σεῖσιν appellant, qualis violento casu, aut ictu vertebris spinæ accidere potest, quoties ab his causis violentis harmoniæ ipsarũ tanta fit commotio ac deprauatio, vt contenta ipsarum cauo dorsalis medulla laboret. Ex hac autem commotione Cerebri duplex euentus emanat. Nam interdũ sola virtus animalis, violenta cõmotione offenditur, ob idque sese in Cerebrum colligit veluti perterrita, atq. otiatur: aut propter validũ dolorem ex toto spiritus in Cerebrum reuocat, sine oßis fractura, aut nulla neruorum, venarũ, vel membranarũ ipsius cerebri disruptione vel aliquá læsione partiũ contentarum in Caluaria, unde vel stupor, ceu ἔκπληξις suboritur, vt vult Hip. Apho. lib. 7. sectionis secũdæ Coac. in qua aliquando neq. loquũtur ægri, neque agunt quicquam, sed apertis oculis manent immoti, ijs qui metu & pauore sunt perculsi aut attoniti, similes: vel totius corporis impotentia ac infirmitas ἀκρατία Hip. ibidem nominata vel ἀφωνία id est vocis, locutionis, visus, auditus, omnis denique motus voluntarij aut sensus læsio. Etenim hîc Hip. per ἀφωνίαν quæ propriè vocis priuationẽ significat, eos omnes affectus comprehẽdit, in quibus motus voluntarij aut sensus grauiter obladuntur. Consueuit enim vno sæpe quàm manifesto symptomate cætera omnia quæ sunt eiusdem generis intelligere: non aliter quàm ptisanæ nomine in libro de victus ratione, vinum, oxymel & quæcunque similes vires habent comprehendit. Alter euentus qui ex commotione Cerebri accidit, est cùm offensa per Cranium ad cerebrum vsque peruenit, ita vt ex neruis quidam valde tendantur, alij diuellantur, aut aliquid in Caluaria, Cerebro, vel ipsius membranis rumpatur. Vtroque euentu contingit ægros statim voce priuari, non videre, non audire ac ferè mori. Priore tamen, magna ex parte ad se redeunt, postquam facultas animalis sese receperit sibique resti-

tuta fuerit præcedente leui quodam delirio. Posteriore ve attoniti & soporati moriuntur: vel vbi ad se redierint, i multò grauiora symptomata incurrunt pro varia vulner natura & partium vulneratarum ratione, siue cutis adhu integra aut parum vulnerata appareat, siue os nudatum sit & conspicuum. Superueniunt enim inflammatio, febri acuta, delirium, pulsatio vehemens, conuulsio, syderatio, tā demq. mors, nisi opportunè tradita ab Hip. methodo oportu nè occurratur: nisi perforatione cranij serra aut terebello, v foramine dilatato, humores effluant & foras pharmacis at tractoriis eliciantur. Vnde colligas ex Galen. 7. de plac. Hip & Plat. spiritum neque substantiam animi esse, neque domi cilium, sed primum tantum ipsius instrumentum ad sensu omnes & motus: Quòd videlicet per eiusmodi vehemente Cerebri concußiones resolutus ac exinanitus nequaquam a nimali vitam adimat, sed stupidū sensu motuque erepto tā tisper reddat, quoad rursus collectus restituatur: alioqui e nim ipso ex vulnere dißipato, animal necessariò interiret quemadmodum Cerebri corpore vehementer diuulso, qui in eo animus ipse residet, animal interire necesse est.

APHOR. LIX.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ λιμὸ ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ ξηραίνει τὰ σώματα.

Corporibus humida carne præditis perferenda fame est: nam fames siccat corpora.

Humiditas corporis dissoluitur nunc ab ambiēt aëre, nunc ab nostro calore natiuo. Ob id si quis habitet in loco obscuro, non habet appetentiam: Si loco bene perflato, habebit. Sic animalia quæ degunt sub terra minus appetunt, diutiusque (vel per totam hye

hyemem)famem tolerāt:quia nihil iis diſſoluitur ſubſtantiæ. Ponamus iam corpus mollius eſſe & humidius famem adhibere oportet,quæ exſiccat. Vt enim, in lucernis niſi refundatur oleum , reſiccabitur elychnium:Sic,in nobis. Si nihil aſſumat corpus,exiſiccabitur. At calor natiuus in illo corpore molliore interim nutrietur pituita & ſanguine.

SCHOLIA.

QVadruplex in corpore humiditas,primigenia, elementaris,alimentaria,& excrementitia.Primigenia,nūquam excedere,aut vitium aliquod in corpore facere poteſt, imò verò quò vberior extiterit,eò laudabilior.Tres reliquæ ſi modum excedant in vitio ſunt. Proinde exiccandæ ne corpori incommodent. Hæ autem non modo in Carnoſis partibus,ſed & in ſolidis modum poſſunt excedere:minùs quidem in ſolidis, quòd hæ ſicciores ac duriores non facilè ab humida teneantur,inquit Hipp.lib.de veteri medicina : magis verò in Carnoſis,quòd hæ humidiores ac molliores. Carnis autem nomine intellige non modo carnem illam triplicem Hippocrati nominatam: vnam, quæ fibras muſculorum complectitur: alteram , quæ propria eſt cuiuſque viſceris ſubſtantia quam Græci parenchyma vocant: tertiam, quæ viſcerum febris ac partibus membraneis circumhæret:ſed & adipē,glandulas , omnes denique partes molles, laxas, ac humidas in corpore.Fames ergo, non ea quidē quæ eſt vehemens & inſatiabilis ciborum auiditas quam meri potionem ſoluere dixit Hippocr.Aphor.21.lib.2. illa enim morboſa eſt: ſed ea quam inedia ceu ciborum penuria aut ab illis abſtinentia ſiue voluntaria ſit,ſiue præter volūtatem,parit, ſiccat humiditatem illam triplicem , potiſſimum verò excrementitiam, eámque vel imbibitam carni , vel in Cauo partium

cauitatem habentium, vt pulmonum, vteri, vesicæ, ventriculi, intestinorum collectam: non quidem vi vlla siccante: sed ex euentu, calorem natiuum acriorem reddendo, bilem augendo, pituitam absumendo: si modo ea ciborum penuria modica fuerit, quæ enim immoderata est calorem natiuum debilitat, & enecat ex Aphor. 4. lib. 2. Fames autem multo tutius ac securius corpora carnes humidas habentia siccat, quàm quoduis aliud auxilij genus vim habens siccandi. Sitis quidem potentissimè siccat multoque potentius quàm fames: sed famis quàm sitis facilior ac tutior tolerantia. Exercitium, medicamenta purgãtia, venæ sectio, laconica, vigiliæ, medicamenta exsiccantia, & multa alia siccant: sed nec æqualiter, nec citra caloris ac partium viscerumque interiorum aliquod incommodum. At fames æqualiter totum corpus sine vlla agitatione siccat, nulli corporis parti læsionem adferens, ne ipsi quidem cordi, aut iecori, quantumuis ea immoderata fuerit. Sic enim Galenus in lib. de Tabe: In fame enecto animali, cor & iecur non tabescunt.

APHOR. LX.

OΚου αἱ ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νόσου σημαίνει.

V*Bi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur vicissim calefit, aut calorem alium ex alio mutat, morbi significatur longitudo.*

HIc Aphorismus & sequens 61. expositi sunt sect. 4. 40. & 42. Aphorismis.

APHOR. LXI.

ΥΔρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ, κάτωθεν.

Sudor

SVdor multus calidus aut frigidus semper fluens humiditatem in robusto quidem supernè, imbecillo verò infernè vacuandam esse demonstrat.

SCHOLIA.

Explicatæ sunt causæ sudoris multi, calidi, vel frigidi sectione quarta, Aph. 37. 38. 42. Hîc verò adfertur curatio sudoris multi, calidi, vel frigidi: non quidem sudoris illius multi, qui ad multam cibi repletionem sequitur: sed qui ex humorum copia suscitatur, forasque erumpit in morborum initio, augmento, progressu, non modò acutorum, sed & diuturnorum. Materia igitur, vnde sudor multus siue calidus siue frigidus emanat, purganda per vomitum in robustis corporibus: per aluum verò imbecillis. Si modò humoris redundantis qualitas, ægrotantis temperatura ac ætas, regio, cælique status id patiantur: alioquin indicatio ista à viribus desumpta vana omninò futura est. Quanquam si per vomitum decernenda sit purgatio; ea tutior ac securior multò in robustis, quàm in languidis foret quòd superna purgatio plus adferat molestiæ, quàm inferna, tum ob humoris grauitatem, tum ob insolentiam.

APHOR. LXII.

ΗΝ τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχὺς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος.

SI quis febricitanti cibum præbeat; quem sano exhibet; valenti robur, ægrotanti morbus fit.

GAlenus reiicit hunc Aphorismum; quia alienus à sententia Hippocratis. Re vera in sanis tantum est exhibendum alimenti, quantum satis est ad robur

naturę augendum. Febricitantibus verò, quantum satis est ad vires conseruandas: idque quod coquatur 4. 5. vel sex horis, pro natura ægri & coquendi modo. Alij enim citius, alij tardius concoquunt.

SCHOLIA.

Cibi sumendi aut exhibendi ratio in ægrotis, non à morbo, sed ægrotorum viribus captanda est. Omnis enim morbus, quatenus morbus, perpetuam inediam postulat, quòd cibus ægrotanti exhibitus morbum adaugeat, duabus potissimùm de caussis. Vna, quòd naturam reuocet à coctione morbificæ materiæ, eamque iam satis debilem nouo onere fatiget. Altera, quòd materiam morbificam suo appulsu auctiorem magisque impuram reddat, in cuius nimirum naturam statim conuertitur cibus, siquidem non pura corpora, quò magis nutries, eò magis lædes. Non ergo cibus exhibetur ægrotis, vt morbus arceatur, sed vt vires conseruentur: quæ quò fortiores ac vegetiores fuerint, eò magis cibus erit denegandus ac omninò subtrahendus. Sanis verò exhibetur cibus, non tantum ad conseruationem, sed & ad auctionem virium. Proinde cibus sano exhibitus, virium robur: febricitanti verò morbum auget.

APHOR. LXIII.

ΤΑ` διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται. τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

QVæ per vesicam permeant spectare oportet, an talia sint qualia secunda valetudine subeunt. Nam, quæ his minimè sunt similia, insalubriora: quæ verò valentibus similiora, minimè insalubria.

Totum

TOtum prognosticum est in hac re, similia sanis sunt salutaria, & dissimilia non sunt salutaria. Quæ enim recedunt longius à sanis (vt vrinæ, excreta, appetentia cibi, somnus, quies, corporis status) periculosiora sunt.

SCHOLIA.

AXioma est therapeuticum. Illud excrementum est minimè sano simile, quod à naturali ac sano differt, colore, substãtia, & contentis: ac proinde paulò insalubrius, non morbosissimum tamen ac periculosissimum: vt, si vrina ruffa sit, crassa, habeatque hypostasin rubram, nec penitus subsidentem. Morbosissimum verò, quod maximè est contrarium sano, vt si vrina nigra sit, contentumque habeat nigrum.

APHOR. LXIIII.

ΚΑὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς οἱονεὶ ὑφίσταται ξύσματα καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλὰ, πολλή. τουτέοισι ξυμφέρει ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις.

ET quibus hypochoremata si residere permiseris nec mouceris, subsident veluti strigmenta, quæ si pauca sint, paruus morbus est: si verò multa, magnus: his aluum infernè purgari conducit. Alioqui, si non repurgata aluo sorbitiones exhibueris, quantò plures dederis, tantò magis offenderis.

INterpretes Hippocratis de interpretatione huius Aphor. contendunt inter se, quem tamen Galenus

non putat esse Hippocratis. Contingit aliquando, in alui excrementis,quædam esse dura,quædam liquida, quædam velut ramenta,& stigmenta, induratamque pituitam.Vnde intelligimus esse Cacochymiam corporis,& inæqualitatem temperie, crudamque materiam. Vtendum autem est in hac affectione purgatione: Vt primùm repurgetur Cacochymia. Deinde ægrum interrogabimus, an sentiat in aliqua parte maiorem calorem, in alia minorem. Quod si est, reducenda pars est ad naturalem temperiem.

SCHOLIA.

Hinc duo axiomata therapeutica colligas. Vnum, ab excrementorum prodeuntium è corpore ægrotorum qualitate ac quantitate, morbi speciem, magnitudinem ac medendi formam indicari. Crassæ enim eæque multæ deiectiones, morbum contumacem, difficilem ac multum, eíque pernecessariam alui purgationem indicant. Crassæ autem deiectiones dignoscuntur si permixtæ liquidis, subsideant imumque vasculi petant. Alterum, in morbis omnibus, maximè verò contumacibus & à crassis humoribus ortum habentibus, ante repurgatum toties corpus nullum alimenti genus, nedum sorbitiones, nisi admodum parcè exhibendas: Impura enim corpora quò magis nutrias, eò magis lædas.

APHOR. LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες πᾶσαι κακαί· ἀποχωρεῦσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί· καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν· καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

Excrea-

Excreationes in febribus non intermittentibus liuidæ, ruentæ, biliosæ, fœtidæ omnes malæ. Commodè tamen si prodeunt, bonæ per aluum etiam & vesicam, & quodcunque à corpore prodeat aliquid, si non purgatũ restiterit, malum.

Hic Aphor. est expositus lib. 4. Aphor. 47. Hoc tamen interest, quòd in huius fine sit adiectũ. Et vbi aliquid secedere debēs steterit nō purgatum, malo est. Aliquando naturæ vis expurgat & per vrinas & per aluum, quæ mala sunt. Quòd si aliquid quod vacuandum erat manserit in corpore, & non expurgatum fuerit, malum adfert, poteſtque recidiuas facere.

APHOR. LXVI.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρεσθαι, εὔροα ποιέειν· καὶ ἢν μὲν ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω ὑγραίνειν.

Corpora quum quis repurgare volet, fluxilia faciat oportet. Et si quidem suprà velit, aluus sistenda: si verò infrà, laxanda.

Explicatus est hic Aphor. lib. 2. Aphor. 9. addit si per superiora: verùm, si intelligeremus vomitiones esse salubriores deiectionibus.

APHOR. LXVII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

Somnus & vigilia si modum excesserint, morbus.
Expositus est lib. 2. Aphor. 3.

APHOR. LXVIII.

EN μὴ διαλείποντι πυρετῷ, ἢν χεῖλος ἢ ῥίς, ἢ ὀφθαλμὸς ἢ ὀφρὺς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ ἢ μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενὴς ἐών, ὅτι ἂν τουτέων γίνηται, θανάσιμον.

IN febre non intermittẽte, si labrum aut nasus, aut oculus, aut supercilium peruertatur, si non videat, non audiat, quicquid horum ægro debili acciderit, in propinquo mors.

ENarratus est sect. 4. Aph. 30.

APHOR. LXIX.

EN τοῖσι μὴ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔξω καίηται καὶ δίψαν ἔχῃ, θανάσιμον.

IN febribus non intermittentibus, si externa frigeant, interna vrantur, & febris adsit, est mortiferum.

EXplicatus est sect. 4. Aph. 40.

APHOR. LXX.

EΠὶ λευκῷ φλέγματι, ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

ALbæ pituitæ, aqua intercus superuenit.

HIc Aphorismus est de incipiente specie hydropis quæ leucophlegmatica dicitur, vbi totum corpus tumet, & venis & habitu corporis totius pituita repletis. Tum ergo ne absoluatur hydrops, oportet eam pituitam purgare.

SCHOLIA.

HIc λευκοῦ φλέγματος nomine Hipp. intelligit Cachexiã phlegmaticã, malũ videlicet corporis habitũ: in quo pluri-

plurima alba pituita, vel liuida aliis quibusdam admixtis humoribus, tum in vasis tum in toto corporis habitu acerua-ta est à frigida intemperie partium solidarum & hepatis, propter quam sanguis aquosus generatur, per carnosum genus suffunditur, nec agglutinatur, nec aßimilatur: vnde cutis exalbescit, viuidi caloris flos perit, caro mollior est & quodammodo tumida. Qualis Cachexia semper antecedit hydropen anasarcan: interdum etiam alias hydropis species, quando sensim materia sub abdomine colligitur. Eadem significatione 6. Epid. Comm. 3. section. 70. Leucophlegmaticos dixit Hippo. frigidi temperamenti homines, quibus molle corpus & tumidius quodammodo, propemodum vt aqua inter cutem affectis, quam leucophlegmatian appellant. Ista autem alba pituita, alba dicta est; aut quia non alia pituita sit quàm alba, quomodo vertebræ spinæ dicuntur, cum tamen non alia parte sint vertebræ, quã in spina, aut, vt ab aliis pituitæ speciebus distinguatur, quæ permistæ aliis colorem mutent: aut, non ad Colorem pituitæ, sed eum quem corpori inducit λευκὸν referendum, vt scripsit Hippocrates libro περὶ παθῶν. Vbi reddit rationem cur λευκὸν additur: quòd videlicet in eo morbo color corporis albidus cernatur pituitæ suffusione, quæ quanquam exactè alba non sit, sed vel liuida, vel quorundã humorum admistione à genuino colore mutata aquam inter cutem propriè dictam constituit. Vide Apho. 29. sect. huius, & Aphor. 23. & lib. 6. sect. 2. Coac. præsag. item Aphor. 8. lib. 7. sect. 2. eorundem Coac. præsag.

APHOR. LXXI.

Ἐπὶ διαῤῥοίᾳ δυσεντερείη.

A Diarrhœa dysenteria.

Expositus est huius sect. Aphor. 25. A syncera deiectione. Non ab omni alui profluuio fit dysenteria sed à diuturno, & quando deiectiones sunt biliosæ.

SCHOLIA.

Via ad dysenteriam, est alui profluuium, qualecunque illud fuerit, siue biliosum, siue pituitosum, siue melancholicum, siue syncerum. Non enim dysenteria absque alui profluuio fieri potest: non quòd tamen omne alui profluuium in dysenteriam desinat ac terminetur. Occurrendum ergo alui profluuio, ne inde dysenteria suboriatur.

APHOR. LXXII.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

Dysenteriæ superuenit lienteria.

Pars est Aphorism. 43. sect. 6.

SCHOLIA.

Dysenteria non transmutatur in lienteriam: sed lienteria dysenteriæ superuenit frequentissimè: quòd à dysenteria debilitentur intestina, quorum consensus & ventriculus debilitatur, unde lienteria: quòd item natura irritata dolore & ob frequentes deiectiones cibum incoctum excutit. Occurrendum ergo dysenteriæ ne inde lienteria suboriatur.

APHOR. LXXIII.

Ἐπὶ σφακελισμῷ, ἀπόστασις ὀστέου.

A sphacelismo ossis abscessus.

Σφακελισμὸς propriè est degeneratio inflãmationis in gangrenã & gangrænæ in corruptionẽ. Gal. ait Hipp. non satis explicare, an ossis corruptionem intelligat, an carnis. Nõ est necesse carne corrupta os abscedere.

dere. Sed aliquando ossa inflámantur aut patiũtur aliquid simile inflammationi, & fit in osse liuiditas, nigrities & caries. Porro ἀπόστασις intelligitur ἀπόστημα, vbi scilicet materia tumorem pręter naturam facit. Os tamen abscedit, vbi pars eius deperditur: Si in eo corruptio est & apparet mollities quædam est sphacelismus ossis propriè. Si hoc ossi accidit, os abscedit.

SCHOLIA.

QVid esset sphacelos, dictum est scholiis in Aph. 50. huius sectionis, videtur autem hic ἀπόστασις non abscessum subsequentem ad suppuratam phlegmonem: neque collectionem materiæ per congestionem aut defluxionem in aliqua parte significare: sed potius separationem ceu exemptionem, aut totius aut partis oßis, à parte quam sphacelos obsidet. Aut enim sphacelos siue gangræna sit, siue gangrænæ terminus, carnem tantùm, aut os tantùm, aut vtrumque simul obsidet. Si carnem tantum, caro ea syderata duplicem syderationis occasionem oßi adferet: vnam à sua sanie perniciosa in os ipsum defluente, alteram, ob denudationem ac tandem refrigerationem nutrimentique priuationem, quæ oßi accedat ab euulsione sibi superiectæ carnis syderatæ. Os ergo syderatum cùm ad naturalem statum redire nullo modo poßit, vel sua sponte abscedet ac separatur alioquin eximendum est, hoc est aut aliqua sui parte abradendum & quæ in eius superficie adest caries tollenda caustico, aut alia arte, vel totum auferendum, si illud ex toto fuerit syderatum. Si verò os tantum, aut os & oßi superiecta caro syderata simul fuerint, os quoque aut totum abscedet, si totum syderatum fuerit: aut eius pars cariosa abscedet, si aliqua sui parte non ex toto sideratum fuerit, alioquin ea abradenda desquamanda erit.

APHOR. LXXIIII.

Ἐπὶ αἵματος ἐμέτῳ φθόη, καὶ πύου κάθαρσις ἄνω· καὶ τῇ φθόῃ ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, καὶ τῷ ῥεύματι, διάῤῥοια, καὶ διάῤῥοια χέσις τῆς ἄνω καθάρσεως, καὶ τῇ σχέσει, θάνατος.

A Sanguinis vomitione tabes & puris supernè eruptio, à tabe fluxio, de capite: à defluxu, alui profluuium, ab alui profluuio, retentio purgationis superioris, à retentione, mors.

Veteres ferè vtebantur vocibus vsitatis vulgo. Nó sequitur tabes etiam si sanguis euomatur à ventriculo: sed bene sequitur à sanguinis sputione, à pulmonibus, hic ergo confundit vomitum, qui generalior est cum expuitione. At si in ipsa tabe euomatur sanguis seu expuatur, lethale. Nam in tabe materia illa retenta, calefacit pulmones & deinde cerebrum ipsum: quo calefacto fit attractio ab vniuerso corpore in caput, & illic acrimonia contrahitur. Si ergo materia illa, quæ à cerebro defluit, petat rursus pulmones, augebit tabem, vnde sanguis expuetur. Si decumbat in ventriculum, excitabit vomitum sanguinis, aut diarrhæam. Hippoc. lib. de morbis, vbi tradit curationem tabidorum, prohibet ne aluum molliamus: quia vbi commotum est alui profluuium, natura non occupatur in purgatione materiæ quæ est in pulmonibus: quæ si retineatur, suffocabit ægrum.

SCHOLIA.

Ἐμετὸς hîc, vt & Aphor. 8. lib. 6. sect. 2. Coa. multisque aliis in locis ab Hipp. vsurpatur pro larga sanguinis reiectione è pulmonibus. Perpetuum autem non est, vt ex mul-

*ta sanguinis reiectione è pulmonibus, tabes sequatur, & pu-
ris spuitio. Non enim, quibus iam à multis annis sanguis
multus interdum tußi reijcitur, nec inde emaciantur, sta-
tim adhibitis auxiliis, quæ sanguinem retineant, venam a-
stringant, febrem atque inflammationem prohibeant. Ergo
in eiusmodi expuitionibus largis apertis vasis astringentia,
ruptis glutinantia, exesis sarcotica, & boni succi alimenta
statim adhibenda sunt. Deplenda plenitudo, expurgandum
vitium, sistenda fluxio, temperandus humor, omnia quidem
prius quàm vel febris vel inflammatio, vel denique vlcus
purulentum existat, alioquin tabes suboritur. Scribit Gale-
nus se vidisse illata in cauum thoracem vulnera tribus die-
bus conglutinata, priusquam inflammatio oboriretur, lar-
go sanguine effuso, & vt par est per tußim quoque reiecto.
Cuidam in palæstra accepta graui plaga duæ heminæ san-
guinis statim reiectæ tußi, qui adhibitis iustis auxilijs secta
protinus vena conualuit. A tabe fluxio de capite augetur:
quòd non solum pulmones ab vlcere imbecilliores facti sunt,
indeque magis oportuni excipiendæ fluxioni è capite: sed &
quod cerebrum vnde manat fluxio in pulmones eosdem e-
xulcerans congerendis excrementis magis obnoxium redda-
tur, ob cachexiam in eo contractam à prauis humoribus te-
trisque vaporibus aßiduè in cerebrum exhalantibus. A flu-
xione capitis alui profluuium sæpe suboritur in tabe, salu-
tare quidem si initio morbi appareat, quòd eius praui hu-
moris à capite in pulmones defluentis portio aliò diuerta-
tur, & in ventrem illabatur, suoque morsu ventrem pertur-
bet, vnde pulmones non tanta eius copia irritantur. Quod si
alui profluuio vires, in quarum robore tota tabidorum spes
sita est, ita prosternantur vt pus amplius expurgari ne-
queat, in propinquo mors est, retentum enim sputum puru-
lentum, strangulationem adferet.*

APHOR. LXXV.

Ὁκόσα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρῆ: καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὰς σάρκας καὶ ἤν πη ἄλλη τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται ἢν δὲ πουλὺ πολλὴ, ἢν πάνυ πολὺ θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

QValia quæ per vrinas & aluum subeunt, & quæ per carnes abeunt, & si qua alia corpus à natura recedat spectare oportet, nam si parum, paruus morbus est. si multum, magnus, si valde multùm iam tale fuerit perniciosum.

OPortet medium considerare quæ excernuntur siue per vesicam siue per aluum, siue per sudores & abscessus, siue quæ per carnes resoluuntur. Si non multum discedant ab eo quod est sanorum, bono est. Sin multùm, malo. Reliqui Aphorismi sunt adulterini, quare non oportuit in his explicandis oleum & operam perdere.

SCHOLIA.

CVm excrementa corporis aut affectarum partium aut peccantium humorum portio quædam sint, aut saltem ex his defectæ reliquiæ, quæ illorum sit constitutio certò referunt, atque in demonstratiuis signis primas tenent. Proinde horum qualitas, quantitas, excernendique modus diligẽter à medico consideranda, vt inde de magnitudine, multitudine, exitu, omni denique statu morborum certum miniméque fallax medicus indicium ferat. Tria sunt autem huiuscemodi excrementa, vesicæ, alui & habitus corporis, nimirum vrinæ, fæces, & sudores, quæ in ægrotis quò sanorum excrementis magis similia fuerint, eò meliora ac salubriora: quò magis dißimilia, eò peiora sunt iudicanda.

Septimæ & vltimæ sectionis Aphorismorum Hippocra. finis.

SPV-

SPVRIORVM APHORISMORVM HIPPOCRATIS LIBER VNVS, CEV si mauis, Liber Octauus Aphorismorum.

APHOR. I.

Ὁκόσα ἂν κάτω ὠμὰ διαχωρέῃ ὅτι χολῆς μελαίνης ἐγεστιν, ἢν πλείω πλέων, ἢν ἐλάσσω ἐλάσσων ἡ νοῦσος.

Quæ cruda deorsum secedunt ab atra bile sunt, si plura, maior morbus est.

CRVDVS humoris dicitur, qui in iecore ac venis perfectam sanguinis elaborationem non est assecutus, mansitque in massa sanguinis velut semicoctus, qualis est pituitosus humor. Talis autem humor, plurimus in corporibus melãcholicis morbis laborantibus gignitur, quod melancholicus humor sua frigiditate totum corpus, calorémque vitalem refrigeret: sua craßitie coctionem aliorum humorum impediat: naturalémque œconomiam sua peruicacia labefactet: Argumento est ipsa febris quartana, in cuius curatione frequens piperis, sinapis, Zingiberis, cæterorumque acrium ac paulò calidiorum aromatum vsus à Galeno libr. 1. ad Glauconẽ præscribitur, vt inde melior fiat ciborum ac

humorum coctio, omnisque cruditatis vitetur occasio, videas enim ob cruditates multa symptomata ad morbos melancholicos consequi quales sunt hydrops, inflatio, cachexia, &c. Quòd ergo cruda, crudæque deiectiones in morbis melancholicis secedant, melancholicus humor in causa. Quo ergo plura cruda deijciuntur, eo maior morbus: Quo pauciora, eo minor morbus expectandus, materiæ enim copia, morbi arguit magnitudinem. Sic enim inter melancholicos grauius ægrotant, qui multum spuunt, quàm qui parum.

APHOR. II.

Ὁκόσοι ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτεα, φρενιτικοὶ γίνονται, οὐ πάνυ τι ὑγιάζονται· ἧσσον γὰρ κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς φύσεος, καὶ τῆς ἡλικίης ἡ νοῦσος ᾖ.

QVicunque supra quadraginta annos fiunt phrenitici, non ita valdè sani fiunt: minus enim periclitantur quorum naturæ & ætati morbus fuerit affinis.

SCHOLIA.

PHrenitis est inflammatio membranarum cerebri ad cerebri substantiam peruadens, febrem acutam & mentis perturbationem adferens. Hæc, cum à sanguinis copia, aut à bile flaua, aut à bilioso humore vsto & in atrum verso fiat, minus periculosa est in temperamento & ætate suæ causæ simili, quàm in dissimili, & ætate & temperamento. Si ergo inuadat eos, qui constante, media, & declinante ætate sunt constituti, oportet causam adfuisse vehementem huiusce inuasionis: ac proinde vehementē admodum ac magnum morbum factum. Tā vehemens autem morbus, non potest esse periculosus siue sæuitiam symptomatū spectes, siue virium imbecilli-

becillitatem, siue curandi difficultatem: in his enim qui quadragesimũ ætatis annum excesserunt, iam incipit calor natiuus, vnde virium robur, labascere: cerebrum paulo frigidius ac siccius, infirmiusque reddi, mentis functiones defatigari. Quo fit, vt noxa quæ cerebro functionibusque animalibus in ea ætate inducitur, vix ac ne vix quidem deleri possit, sed commoriatur.

APHOR. III.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇσιν ἀῤῥωστήησιν οἱ ὀφθαλμοὶ κατὰ προαίρεσιν δακρύουσιν, ἀγαθόν. ὁκόσοισι δὲ ἄνευ προαιρέσιος, κακόν.

Quibuscunque in morbis oculi illacrymãtur ex voluntate, bonum. Quibus verò citra voluntatem, malum.

SCHOLIA.

Lacryma est humor distillans ex oculis, non in oculis genitus, sed à cerebro in oculos delabens, eosque humectans, ne nimio motu exiccati deteriores euadant: ad quem humorem excipiendum ac continendũ in singulis oculis quatuor efformatæ sunt glãdulæ, in vtroque scilicet angulo geminæ, vna infrà, altera verò supra. Causæ *autem coniunctæ ac continentes distillantis huiusce humoris ex oculis sunt dilatatio aut compressio vehemens harum glandularum, meatuum ac venarum ipsius oculi. Antecedentes verò plurimæ, nimius mœror, nimia lætitia, fumus, acrium odor, vehementes animi perturbationes, &c.* Dolor, *tristitia, commiseratio, mœror: excitant lacrymas, refrigerando, atque astringendo meatus, ac glandulas oculorum, atque inde exprimendo humorem quem illæ continent. Lætitia; ex dilatatione ac laxitate meatuum ac glandularum humorẽ effundit, in naturis præsertim humidioribus ac rarioribus: nam quicunque arctioribus constant meatibus lacrymam*

neutra de causa mittere consueuerunt. Similiter fumus, allia & reliqua acria oculos mordentia, eũ humorem eliciũt. Sed præterea in animi affectionibus ac perturbationibus quidam motus spirituum fiunt, à quibus quoque humores commouentur & diffluunt, tanta aliquando copia vt iis excipiendis oculi non sufficiant, sed per nares etiam decurrant iis qui flent vehementius. Atque hæ quidem lacrymæ ἑκούσιαι *hoc est, spontaneæ dicuntur, quasi nobis volentibus obortæ, etiamsi vis & causa præter naturam expresserit. Sic enim vocantur quæ à causa externa manifestaque fiunt. Aliæ verò dicuntur* ἀκούσιαι, *id est, inuitæ, ad aliarum differentiam, vt quæ per morbos fiunt, idque tres ob caussas vt docet Gal.6.Epid.& 1.Progn. Prima est, ob morbos ipsorũ oculorum, veluti per lippitudinẽ, aut palpebrarũ aspredinẽ aut alium affectum oculi. Secunda, ob fluxionem à capite decumbentem, multitudine vel qualitate humiditatũ à natura excitatam. Tertia, ob imbecillitatem retẽtricis facultatis, quas omnes malas tum hîc tum lib.1.Progn.Hipp.pronunciauit, quanquam primis duabus causis obortæ lacrymæ præter voluntatem, non semper malæ, quinetiam interdum non inutiles, nam circa statum morbi præcedentibus signis coctionis perturbationem criticam adesse ostendunt, & hæmorrhagiam potißimum denunciant. Sæpe etiam per morborum initia ex vomitione violenta, aut Ophthalmia, vel antiqua destillatione lacrymæ effluunt citra graue periculum. Deteriores multò sunt vehementi phrenitide, vt in Dealcis vxore, sanie tenui ex inflammato cerebro in oculos redundante. Omnium exitiosißimæ sunt, in acutis quæ affluunt nolentibus, resoluta & extincta retentrice facultate, insita ipsius oculi substantia, carunculis contabefactis quas oculorũ angulis natura obduxit, quasi præsidia quædã arcẽdis lacrymis, resolutisq; musculis oculorũ, haud secus atque resoluto sphinctere vrina & fæces nobis inuitis exeunt.*

APHOR.

APHOR. IIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τεταρταίοισιν ἐοῦσιν, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῇ, πονηρόν.

Quibus in febribus quartanis sanguis ex naribus fluxerit, malum est.

SCHOLIA.

Febris quartana siue continua siue intermittens, ex melancholia putri gignitur. Hæc autem melancholia putris quadruplex est: ex cuius specie quadruplici, quatuor febris quartanæ differentiæ nascuntur. Vna, ex succo melancholico. Altera, ex bile flaua in atram exustione conuersa. Tertia, ex succo melancholico adusto. Quarta ex pituita, aut sanguine perusto, qui dum à forti caussa exiccantur, vel exustione incinerantur in humorem melancholicum transeunt: id docet commutatio febrium erraticarum & quotidianarum in quartanam. Sanguinis fluxus in nulla specie quartanæ salutaris crisis esse potest, quin potius exitialis: nam si habeatur ratio materiæ quartanam committentis, melancholicus humor quia crassus, terrestris, grauis, contumax & piger est admodum ad motum; vbi euictus ac concoctus est à natura, deorsum non sursum viam affectat: multominus ante coctionem viam affectabit ad superiora. Si ergo nondum concocto, aut iam concocto humore in febre quartana fluxus sanguinis è naribus erumpat, siue parcus, siue liberalis, is non in bonis habendus, quòd sanguis ille qui per nares effluit, melancholicus non sit, sed tenuis ac calidus qui potiùs vi retentrice debili, quàm expultrice robusta sursum euehitur. Vnde virium iactura suboritur, & humor melancholicus totus relinquitur, isque multò crudior ac crassior quàm antea, subtracto nimirũ eo sanguine tenui & calido, qui eius

frigus, ßiccitatem, & craßitiem temperabat, & à quo solo cōcoqui poterat motus quoque ad superiora aduersatur penitus motui, quem natura molitur in excernendis morbis melancholicis, qui omnes ex Hipp. vel per aluum, vel per abscessus ad inferiores partes soluuntur, neque vllum leuamen febri quartanæ ab hoc fluore sanguinis per nares accedere potest, quin potius damnum non leue, quòd inde totus corporis habitus frigidior reddatur, alioquin satis frigidus ab humore melancholico in eo dominante.

APHOR. V.

Ἱδρῶτες ἐν τῇσι κρισίμοισιν ἡμέρῃσι γινόμενοι σφοδροὶ καὶ ταχέες, ἐπικίνδυνοι· οἱ ὠθεύμενοι ἐκ τοῦ μετώπου, ὥσπερ σταλαγμοὶ καὶ κρουνοὶ, καὶ ψυχροὶ σφόδρα καὶ πολλοὶ, ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον ἱδρῶτα πορεύεσθαι μετὰ βίης, καὶ πόνου ὑπερβολῆς, καὶ ἐκθλίψιος πολυχρονίου.

SVdores in diebus iudicatoriis oborientes, vehementes & veloces, periculosi sunt. Qui expelluntur ex fronte velut guttæ & aquæ salientes: Et frigidi valdè ac multi: necesse enim est talem sudorem prodire cum violentia & doloris excessu ac expreßione diuturna.

SCHOLIA.

TRes hîc notantur sudorum differentiæ periculosæ, vehementes, & veloces in diebus criticis erumpentes. Expulsi à fronte velut guttæ & aquæ salientes valde frigidi & multi. De quibus etiam in prognosticis & Coacis fit mentio. Sudores vehementes & veloces ideo sunt periculosi, quia non solùm indicant caloris præter naturam magnitudinem & vehementiam: sed & virium imbecillitatem adferunt.

Quæ

Quæ enim repentè, vehementer, velociter, ac immodicè corpus nostrum euacuant, vires planè deiiciunt: natura enim repentinas ac subitas mutationes tolerare non potest: Sic Hipp. *Aph. 35. sect. 2. lib. 4. Coac. Sudores si quidem paulatim fiant, iuuant. Qui verò subito affatimque fiunt, nocent, licet multis in locis laudet excretionem vrinæ, quæ confertim & repente prodit, forsan, quòd per vrinas crassa & viscida exeant: per sudores tenuia excrementa & cum illis multum spirituosæ substantiæ effluat. Quò fit, vt in prognosticis sudores laudet* Hip. *qui aliquantulum remittunt morbum, licet perfectè non indicent, quippe leuationem adferunt, quanquam morbum non tollant. Quoties enim crisis cum vehementi certamine incidit, sudor multus aut necat aut liberat: cum mediocri verò pugna accedens, materia videlicet non vehementer irritante naturam, neque facultate vniuersæ vacuationi sufficiente, concoctam paulatim materiam, paulatim & per vices excernit. Additur, in diebus criticis, quia dies criticus non impedit, quin sudor, qui affatim repentéq; factus vires prosternit, fit malus ac periculosus: non enim dies criticus bonam facit crisim, sed vi quadam occulta, quæ crisis bona est meliorem facit ac velut cohonestat. Sunt quoque periculosi sudores, qui expelluntur à fronte velut guttæ & aquæ salientes, quia indicant copiosam materiam in capite contineri, à qua facultas animalis opprimitur: aut in acutis morbis indicant facultatis animalis imbecillitatem, quæ partes superiores per halitum digeri ac dissipari patitur: Periculosi quoque sudores frigidi ac multi: frigidi, quia resolutionem caloris natiui eiusque extinctionem, vel copia pituitæ & materiæ frigidæ oppressam naturam indicant: multi verò, quia multitudinem materiæ, cui ferendæ subsistere non potest natura, sed ei tandem succumbet.*

APHOR. VI.

Ἐπὶ χρονίῳ νοσήματι κοιλίης καταφορὴ, κακόν.

Ex mobo diuturno alui defluxus, malum.

SCHOLIA.

Alui profluuium, siue morbum aliquem cōmittat diuturnum, siue superueniat morbo diuturno, malum est: significat enim labefactatam admodum œconomiam naturalem, totiusque corporis extenuationem ac languorem: quod nihil de alimento retineat, in suique alimoniam conuertat, sed totum sinat per aluum elabi. Cùm enim in morbis diuturnis vires sint omni arte sustinendæ, quò diutius subsistant morbique longitudinem facilius ferant, eas iam morbi diuturnitate fractas alui profluuium penitus labefactat. Diuturni autem morbi duplices sunt. Alij, ex sua natura, qualis est febris quartana, Paralysis omnesque morbi frigidi ac melancholici, aut frigidas partes obsidentes, hos Hippo. libro de morbis μακροὺς appellat: Alij longi casu & ex euentu, quales sunt illi morbi, qui breues quidem ex se & ex natura tum causæ tum partis quam obsident, esse consueuerunt: errore tamen vel in victus lege, vel ab aßidentibus, aut medico commisso, vel à superuenientibus symptomatis diuturni, euadūt: Hos χρονίους vocare consueuit Hipp. καταφορὴ non leuem alui fluxum, sed vehementem ac concitatum significat, quoties impetu maximo, & sine quiete natura emittit excrementa seu per aluum, seu per alia loca. Quidam per καταφορὴν concidentiam ac degrauationem intelligunt: Sicque hunc Apho. interpretantur. Ex diuturno morbo, ventris inferioris, partiumque ad ventrem inferiorem attinentium depreßio ac conci-

concidentia, malum. quia denotatur calor imbecillus in his partibus à quo nec proba coctio, neque sanguificatio fieri potest, vnde vix vnquam ægri conualescere poterunt.

APHOR. VII.

EN τῷ ληθάργῳ τρόμος, κακόν.

IN *lethargo tremor, malum.*

SCHOLIA.

QVid esset lethargus supra dictum est. Scribti Galenus nullum motum præter naturam in lethargo fieri neque conuulsiuum, neque palpitantem, neque tremulum nisi per accidens: Proinde si tremor incidat, is erit ab oppreßione & materiæ decubitu in neruos: aut, ab infirmitate ex anteacta resolutione per validam ægrotationem aut à causa externa, vt fame, laßitudine, vigiliis, curis. Is autem tremor maximè manus afficit in lethargo, quia (inquit Aurelianus) cum proiectis manibus supini iaceant lethargici, motus, saltus, tremor, conuulsio ea parte magis se produnt, vide Aphor. 26. sect. 1. lib. 4. Coac.

APHOR. VIII.

OΚόσα φάρμακα οὐκ ἰῆται, σίδηρος ἰῆται· ὅσα σίδηρος οὐκ ἰῆται, πῦρ ἰῆται, ὅσα δὲ πῦρ οὐκ ἰῆται, ταῦτα χρὴ νομίζειν ἀνίατα.

QVæcunque non sanant medicamenta, ea ferrum sanat: quæ ferrum non sanat, ea ignis sanat: quæ ignis non sanat, ea incurabilia putare oportet.

SCHOLIA.

TRia ſunt medici inſtrumenta (ait Hippocrat. *lib. de ornatu medici) victus ratio, medicamentum & manus operatio. Victus ratio omnibus morbis curandis eſt communis ac neceſſaria: Reliqua duo non ſemper: nam multi morbi ſolius naturæ opera & diæta curantur. Quos autem natura & diæta curare omnino morbos non poteſt, tum medicamentis aut chirurgia aut vtroque auxilij genere opus eſt: medicamentis quidem variis pro ſpecie ac magnitudine affectus: chirurgia, ſi quando nihil medicamentis proficiatur.* Chirurgica *autem operatio, (quæ triplex eſt, coniunctio, diuiſio, extractio) variis inſtrumentis obitur, pro varia ægrotantis, partis affectæ & morbi natura.* Potiſſima *hæc inſtrumenta ex ferro, aut ære, aut chabyle, aut argento, aut plumbo, aut auro fiunt, præſertim verò ex ferro, quòd magis quàm cætera metalla quæ facilè liqueſcunt, igneſcat: atque ob id celerius & potentius vrat.* Hîc *ferri nomine intelligenda ſunt ea inſtrumenta quorum opera, quod corruptum eſt in corpore ſeparatur, ac aufertur, qualia ſunt, aqua hydropicorum, pus in empyemate, lapis in veſica, ſtrumæ, nebula in oculo, hernia, carcinoma, lupiæ, pars aliqua quæ reliquo corpori coniungi nec vniri poteſt, aut quæ in necroſin incidit, aut quæ ſuperflua eſt.* Quod *ſi alia remedia vel intemperiem emendare, vel excrementitias, & malignas humiditates vacuare & conſumere non potuerunt, aut non ſolùm auferre quod corruptũ eſt, aut ſuperfluum, ſed & vicinas circumiacentes partes emendare, temperáre, & à ſanguinis fluxu, aliove incommodo tueri oporteat, ad ignem confugiendum eſt, non temerè tamen, ſed vbi extrema vrget neceßitas, & cætera nihil proſunt:* Ignis *enim actio præterquàm quòd*

regi

regi ac coerceri facilè non potest, inimicus quoque plurimum est neruis, vt ait Hippocrat. lib. de articu. Ob id Galenus comment. in Aphoris. 5. sectio. 6. libr. 6. Epide. vstionem non nisi in magnis affectibus ob multam cachiomiam, vt in malignis vlceribus vsurpandam suadet. Hîc ergo ignis nomine, omne vstionis genus intelligendum. Ignis ipse, aut quòd ignem vel igneam qualitatem actu habet, vt ignitum ferramẽtum, lignum, fungus, radix, sulphur, ignita aqua, oleum, butyrum, feruentia vel potestate, vt causticum medicamentum, quale est cauterium potentiale vulgò nominatum, oleum causticum quale est vitrioli, aqua caustica, aqua separationis nominata, capitellum & cætera pyrotica, de quibus vide nostri Gormeleni opus chirurgicum.

APHOR. IX.

Γλῶσσα μελαίνη καὶ αἷμα τώδεις, εἰ τί τῶν τοιούτων σημείων ἄπεστι μὴ σφόδρα κακόν. δηλοῖ γὰρ νοῦσον σμικρότερον.

Lingua nigra atque cruenta, cum quid horum signorum abest, malum validum non est: morbum enim imbecilliorem significat.

SCHOLIA.

Non solum in acutis, sed & diuturnis morbis ex lingua præsagium peti potest: lingua enim (inquit Hipp. 6. Epid. vincenti materiæ aut coniunctæ concolor est: hinc de hu-

moribus indicium facimus, quòd ea humorum serum indicet: viridis enim, à bile: rubra, à sanguine: nigra, ab atra bile: alba, à pituita: valde arida, à fuliginosa exustione, colorem accipit: eò quidem promptius quòd flaccida sit & mollis cum vasorum amplitudine, quibus instar lanæ aut spongiæ serosos humores cōbibit & ex aliis partibus in se excipit: indicio est quòd facillimè intingitur potu, cibo & medicamēto. Lingua autem valdè nigra omnium pessimi est iudicij, quòd ea indicet incendium à bile rubra in interno corpore conceptum qualis cernitur in vrente febre, quæ veluti ignis sanguinem exurens fumo magis quàm vapori similem reddit euaporationem. Rubra lingua minus periculosa est nigra, quòd ea à sero sanguinis fiat, serum autem sanguinis minus acre est, quàm serum atræ bilis. Si ergo lingua in febribus nigra quidem & rubra sit: sed non multum, febrem mitem minimeque periculosam arguit.

APHOR. X.

Ὄρχις δέξιος ψυχρὸς καὶ σπασμώδης, θανατῶδες.

TEstis dexter frigidus conuulsusque, lethale est.

SCHOLIA.

EX testibus, qui melioris ac salubrioris vitæ sunt opifices, licet partes non planè principes, in morbis salutis aut mortis præsagium desumitur. Hi enim quia maximum habent consensum cum partibus principibus, cerebro quidem per neruos & per substantiæ similitudinem: corde, per arterias insignes: hepate, per venas, quadantenus etiamcum thorace, his partibus malè affectis condolescunt ac facile compatiuntur testes. Testis ergo

dexter,

dexter, qui sinistro calidior est, ob eam quam cum hepate vicinitatem habet, si frigidus fuerit: quòd ad ipsum à corde neque calor vitalis cum multo spiritu ac statu per insignes arterias perueniunt: neque sanguis per venas etiam insignes ab hepate transmittatur, lethale. Indicium enim est facultatis vitalis emorientis, quæ cum amplius ad extremas partes extendi non poßit, perturbata se ad suum principium recipit. Hepar quoque quicquid sanguinis testibus aliisque partibus inest ad se reuocat: Testis item dexter reuulsus ac contractus, lethale. Testes enim cùm ob vitalem spiritum & flatum plurimum, quem per arterias à corde, & sanguinem quem ab hepate excipiunt, turgere soleant, si contrahantur: vel propter vehementißimos dolores alicuius partis principis: vel, ob facultatis vitalis ad suum principium recursum: vel, ob Conuulsionem contrahuntur. Propter dolores quidem, quia dum spiritus subsidij causa versus partem dolentem, vt Cerebrum, thoracem, vel aliam partem nobilem in seipsos contrahuntur, secum etiam partes illas rapiunt vnde retrahuntur. In dolore enim omnia contrahuntur, eóque magis quò atrocior dolor est. Propter facultatis vitalis recursum ad cor, quia dum illa emoritur, non potest ad extremas corporis partes amplius extendi, ob id perturbata quicquid superest caloris ac spirituum ad suum principium recipit hoc intrò recurrente, simul quoque ipsæ partes comitantur & vnà in suam originem recurrunt: aut sanè non recurrit calor ac spiritus ad suum principium, sed quia ab influente cordis calore iam emoriente non amplius illustratur ac fouetur, marcescit & ad extinctionem properat, vnde flaccescunt partes extremæ. Propter conuulsionem in morbis capitis, in quibus nerui ad suam originem retrahuntur. Sic enim dolente capite, inquit Hippocr. Aphorism. 15. libr. 5. section. prima Coacis testes ac pudendum contrahi solent: In ardentibus etiam

febribus cum musculi Cremasteres à quibus testes appensi sunt, & alij qui præsunt motui pudendi atque excretioni seminis præ siccitate immodica exarescunt. Quocunque igitur modo contrahantur testes, siue ob dolorem, siue ob conuulsionem, siue ob emorientem facultatem vitalem, lethale est. Manifestior autem & facilior est contractio in his ob rugas, quibus à natura donantur ad dilatationem & tensionem. Addunt quidam in morbis infra septum transuersum lethale esse, si loculi testium flaccescant & elanguescant. Ex eo enim significari facultates naturales concidisse, omnesque vitales spiritus qui vitam faciunt esse collapsos. In conualescentibus corrugatos esse debere, pudendumque rigidulum, quasi reuiuiscat, & ad obeundas functiones denuò accingatur.

APHOR. XI.

OΙ ὄνυχες μέλανοι καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν καὶ ποδῶν ψυχροὶ, συνεσταλμένοι ἢ καθειμένοι, πλησίον ὁ θάνατος.

VNgues nigri, & digiti manuum ac pedum frigidi, contracti vel demißi, mortem proximam denunciant.

SCHOLIA.

FAcultas vitalis emoriens quum amplius ad extremas partes extendi non potest, perturbata se ad suum principium recipit. Partes quoque principes inopes caloris, spiritus, & sanguinis, quidquid anteà impertiebant reliquis, ad se reuocant. Hæ verò necessariò vna cum calore & sanguine intrò se referunt, & mediis corporis partibus quasi opem requirentibus adiunguntur. Quò fit vt in magno vitalis

facul-

facultatis lapsu, ab extimis partibus, primum totius corpo-
ris incipiat interitus, tanquam à partibus longißimè à prin-
cipio vitæ distantibus. Partesque extimæ calore vitali desti-
tutæ nigrescant aut liuescant ob natiui caloris intrò reuo-
cationem eiusdemque extinctionem in suo fonte: Et conuel-
lantur ac contrahantur sursum, conuulsione ab inanitione
spirituum & caloris vitalis: quia facultas vitalis sese intrò
recipiens, vnà secum partes corporis retrahit primùm qui-
dem partibus principibus vicinas, deinde medias, tandem
extremas, quæ ad medias se adiungunt, vt mox dictum est.
Ista autem partium extremarum frigiditas ac contractio
imprimis inuadit vngues, deinde labia, genas, & pedes: vn-
gues quidem ob naturalem ipsarum constructionem venis
multis atque arteriis ad ipsos terminatis. Cùm itaque vn-
gues principalium membrorum propagines excipiant, cùm
liuescunt aut nigrescunt, magnam vim habebunt ad signifi-
candam inconstantiam facultatum ipsorum: licet vnguium
caloris permutatio nullam vim habeat in genere causæ ad
salutem aut mortem. Proinde vnguium frigus aut contractio
certißimum est exitij signum.

APHOR. XII.

ΤΑ' χεῖλη βλέφαρα, διαλυθῆ, ἀνεστράμβα, θανατώδεες.

LAbra liuida, resoluta, inuersa, & frigida si sint, le-
thale.

SCHOLIA.

LAbra liuida, ob extinctionẽ caloris: & frigida, ob eãdẽ
causã, lethale est in morbis acutis, nõ quidẽ simpliciter

lethale, sed planè lethale. Sic enim lib. 2. Coac. ἰσχνὺς ὁ θάνατος *scribitur in propinquo mors est: Indicium enim est emorientis facultatis naturalis quæ viuidum colorem in labris parit, & facultatis vitalis quæ calorem illis impertitur. Resoluta verò labra aut peruersa, non æquè lethale etiam in morbis acutis: quòd labra resolui ac peruerti poßint valida existente virtute in vomitione, in vermium affectu citra vllum mortis periculum, motu nimirum materiæ sursum, consentiente stomacho & ventriculo quæ tunicam habent continuam ad vtrumque labrum, potißimum inferius, protensam: verum in summa virium imbecillitate cum febre assidua, in inflammationibus Cerebri & neruorum, in siccitate aut refrigeratione nimia eiusdem Cerebri & neruorum, planè perniciosæ sunt labrorum peruersiones, aut resolutiones, maximè verò si ad eas accedat auditus, visus, loquendique impotentia, indicium enim est emarcescere animalem facultatem quæ sensum facit, spiritumque euanescere, qui ad sensum partibus influit: ac proinde summam subesse inanitionem, quæ planè lethalis est, vt in Chærione tertio Epid. Vtrum autem peruertatur labrum à contentis in ventriculo acribus humoribus, an à vermibus, an ab affecto Cerebro, his signis distinguendum. Primo modo tenue sputū coniunctum est, quo os in vomituris aßiduè plenum est: Secundo modo,* καρδιωγμὸς *id est morsus ventriculi vrget: Tertio, grauißima alia symptomata adsunt.*

APHOR. XIII.

Τὰ ὦτα ψυχρὰ, διαφανέα, συνεσταλμένα, θανατώδεά εἰσι.

Aures frigidæ, pellucidæ, contractæ, lethales sunt.

Aures

AVres cartilagineæ, quia pauco ſanguine prædi-
tæ ſunt, frigidæ ſunt ſuo temperamento: vt mi-
rum videri poſſit, quod Ariſt. aures calidiſſimas ſcri-
pſerit hoc vno argumento, quòd rubro colore efflo-
reſcant. Vbi ergo vi morbi calor natiuus paulatim ex-
tinguitur, partes quę ſunt frigidæ in corpore refrige-
ſcunt, eorum calore qui paucus eſt ad fontẽ & princi-
pium. Vnde deducitur, quaſi ad arcem confugiente.
Eædem aures orbatæ ſpiritu, contrahuntur, hic enim
calorem ſequitur & calore diſſoluto ſpiritus quoque
diſſoluitur. Ab vtroque enim partes omnes corporis
vegetiores & viuaciores exiſtunt. Contrahuntur autẽ
primum frigore: vt enim calor elaxat & explicat, ita
frigus cogit atque contrahit: deinde pauco humore
exhauſto ardore febris & colliquatione, id quod &
molliori auriculæ ea ratione accidit, vt vult Caſſius.
Reuulſis quoque neruis ad ſuum principium idẽ ac-
cidit. Pellucidæ autem aures fiunt, colliquata earum
carne ab incendio febrili: tum enim ſpiramentis factis
laxioribus, facilè per eas permeat ſpiritus, tum qui ab
oculis vibratur, tum qui aër appellatur. Corpus ete-
nim tranſparens ac pellucidum ita comparatum eſſe
oportet, vt liberis viis & ſpiraculis lumen facilè con-
cipiat, facilè tranſmittat, & ſpiritum emiſſum ex ocu-
lis facilè concipiat. Hinc admodum emaciatos & col-
liquatos veteri prouerbio dicimus laterna magis pel-
lucidos.

APHOR. XIIII.

*PIς ὀξεῖα, κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, τὸ δέρμα σκληρὸν, καὶ χρῶ-
μα ὠχρὸν, ἢ μέλαν, θανάσιμον.*

Acutæ nares, collapsa tempora, cutis arida, color pallidus aut niger, lethale.

SCHOLIA.

Narium pinnæ tenuibus musculis teguntur qui à malis obliquè descendunt. Is paucus est sanguis, pauca humiditas quæ facilè in halitum dißipatur, ex quo concidunt pinnæ & tenuis gracilisque nasus extrema parte ostenditur. Lethale quoque signum est si quis per morbum vellicet nares, nisi id à consuetudine, aut salsa distillatione in nares, aut à vermibus, aut pilo longiore accidat, aut nisi sanguinis profluuium immineat. Hæc si excludas, delirium portenditur, & malo est. Sæpius quoque emungere nares citrà occasionem, vt plurimum signum est insaniæ. Tempora paruo tenuique musculo conteguntur, hîc in malignis febribus & ardentibus facilè contabescit. Spiritus autem inde facilius exhalat, quia ea pars, cùm multas venas habeat & arterias, rarior est. Ex iis ergo tempora facilè concidunt. Quo signo edito grauius malum portenditur, quia vicina illa sunt Cerebro, cui venis & arterijs ac multo magis neruis magna societate copulantur. Cutis arida, fit cum materia tenuis acrisque medio corpore feruens, & calor igneus eodem loco conclusus, succum vtilem absumit, insitumque calorem vnà corrumpit: à quibus æger omnino scaber fit. Id interdum longitudine febrium & abscessus interni cõtingit, nõ tam certo aut præsenti periculo, neque tamen sine metu aut desperatione. Eam scabritiem damnauit Hippocrates in progn. sed in fronte in Epid. annotáuit toto corpore, in Dealcis vxore, quæ acuta febre & phrenitide 21. obijt. Item in adolescente in melibœa, quod alibi δέρμα καρφαλέον καὶ περιτεταμένον cutem aridam & circumtensam, valde siccam: hîc σκληρὸν id est duram apellat. Color fit pallidus in moribundis, aut longo morbo confectis absumpta

ſumpto ſanguine, reſoluto ſpiritu, à quibus calor floridus eſt. Niger autem color rarius apparet, niſi præfocatis. Aſtrictis enim iugularibus venis & carotidibus arteriis, exprimitur ſanguis in faciem, vbi interceptus, nec liberè diffluens concreſcit & nigram faciem reddit. Alioqui niger color, vulgo terraceus dicitur, qualis exiſtit in nigra aurigine.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ CONTINENTVR IN HOC GENERE.

Prior numerus folium, alter paginam signifibat.

A

Abdominis crassitudo commendatur in morbis 9.a.b
Abortus futuri quænam iudicia 303.a
Abortus causæ 132.b.133.a
Abortus causę. Abortus à missione sanguinis 281.a
Aeris status frigidus abortum facit 132.b
Acertabula lentoris plena faciunt abortum 194.a.b
Acutus morbus quis 10.b
quotuplex 11.b
Acuti morbi duplices. 78.a
Acuti morbi in quot dies iudicentur 77.a.78.a.b
Acuti morbi iudicantur per excretionem 199.b
Acutorum morborum simpliciter terminus duplex 431.a
Acutorum morborum simpliciter terminus est 14. dies 431.b
in Acutis morbis rarò purgandum, cur 45
in morborum Acutorum principiis cur nil mouendum 87.a.b
in Acutis duo tempora purgationis 175.b
Adolescentes melius se habēt initio æstatis 141.a.b
Aeris siccitas tribus ex causis pendet aeris ardorem frigoris pluuiarum inopia 122.b
Aesculapij imago in templo depicta qualis 1.b
Æstatis nomen multiplex est 169.a.b

Æſtas quomodo à Medicis ſumitur 35.b, & quo tempore incipiat 396.a
Æſtate cur cibi difficilime feruntur 35.b.
Ætas declinans 160.a.b
Æthiopes cur à febre continua licet cognata ſuę naturæ moriantur 92.b
Agaricus turbatur humorum initio morbi 47.a
Alimentorum duplex familiaritas cum noſtris corporibus 96.b
Alphos quid; eius ſpecies 144.a
Aluum multos dies fluere bonum 341.b
Alui fluxus in morbo diuturno 466.b
Aluus dura vnde 72.b.73.a.b
Alui cur fiunt duræ tempore frigido 111.b
Aluos duras habent qui femoralia non geſtant 221.b
Aluus mollis vnde 77.b.72.a.b
Amphidexios quis dicatur 436.a. à quibus cauſis ibid.
Amygdalagala 14.a. vnde ſunt eius vires 14.b
cur mouendum in ſtatu & declinatione morborum Acutorum 87.a.b
Angina quid: eius ſpecies eiuſque cauſæ 367.a.b
Angina; eius ſpecies 145.a
Angina quid: quarum partiū affectus: eius ſpecies: quæ magis aut minus lethales 443.a.b.444.b.
Angina quid: quæ magis aut minus periculoſa 258.b 259.a.b
Angina latens 196.a.b
Angina duplex, vna æſtiua altera hyberna 138.a.147.b
Angina conuerſa in peripneumoniam 259.a.b
Anxietudo quid: eius cauſa 452.a.b.453.a.b
Aphoriſmus quid, vnde dictus, quæ eius proprietates 2.a
Ἀφωνία quid 455.a.b
Ἀφωνία ſymptoma inſigne ſubſequens ad cerebrum vulneratum aut conquaſſatum 454.a.b.455.a.b
Aphtæ 151.a.b
Ἀπόστασις quid 390.a
Ἀπόστασις in oſſe quid ſignificet apud Hip. 461.a
Ἀπόστασις quid ſignificet apud Hipp. 216.a.b
Ἀποστήματα quid 390.a
Ἀπόστημα quid ſignificet apud Hipp. 216.a
Apoplexiæ nomen non tantùm ad apoplexiam propriè dictam, ſed ad paralyſim & reſolutionem alicuius partis extenditur 43.a
Apoplexia, quid: eius cauſæ: duplex vehemens & debilis 102.a.b.101.a.102.a.13.
Apoplexia quid: eius cauſæ 391.a.b

Apo-

Apoplexia vnde fit 150.b. 163.a
Apoplexia morbus senilis 391 a.b
Apoplexia à nimio vini potu 253.a.b
Apoplexiam debilem febris soluit 102.b
Apoplexiam debilem hæmorrhoides soluunt 102.b
Appetentia vnde excitatur & qua in parte 182.a.b
Appetentia decocta vnde 206.a
Αφωνος quid apud Hip. 253. a.b. 385.a.b.206.a
calor impedit Appetentiam 72.b.
Aqua quęnam optima censenda 275.a.b
Aquarum differentiæ 75 275.a.b
Aquæ puteales 275.b
Aquæ pluuiæ 275.b
Aquæ cisternarum 275.b 276.a
Aquæ glaciales aut niuosæ strumas excitant si quis illis vtatur 273.b
Aqua Sequanę, qualis 273.b
Aqua Sequanæ quia mollis & limosa aluum laxat 273.b, & quos affectus pariat.
Aquæ Sequanæ vsus 273.b
Aqua qua vi temperat vinum 452.b.453.a.b
Aqua mixta vino quid efficiat in vino 453.a.b
Aquæ nomine tres humores continentur apud Hippocratem 335.a
Aquilo, quis ventus: 121.a.b
Aquilonia constitutio, quid efficiat & quos morbos pariat 119.a. 120.a. b. 121.a.b, 122.a.139.b.140.b
Ars quid 3.a
Arteriarum vulnera 347.b
Arthritici dolores mouentur vere & Autumno 389. a.b
Asperæ arteriæ vulnera 348.a
Asthmata in pueris 154.b
Atrophia vt differat à cachexia & tabe 411.b
Auditus graues, vnde 163.b
Aures frigidæ 470.b
Aures pellucidæ 470.b
Aures contractæ 471
Aurium humiditates 152.a.b
Austrica cõstitutio quos morbos pariat 119.120.a.b. 121.a.b.122.a. b.139.b.140. a.b
Auster, quis ventus: auster duplex 119.b.120.a
Austri, alij maritimi, alij septentrionales, alij occidentales 120.a.b
Austri replent cerebrum cur, 120.b
Austri visum obscurant 120. b
Autumnus inæqualis cur: vnde Autumni inæqualitas 128.a
Autumnus, frigidus est & siccus 126.b
Autumni initium apud Medi-

cos 35.a
Autumno cur cibi difficillimè feruntur 31.b
Autumnus tabidis malus 128.b
Autumnus, morbosissimus 126.b.127.a.b

B.

BAlbuties quid: & eius causæ, ac differentiæ 363 a.b
Balneum calidum effœminat. 264.a
Balneum calidum neruos debilitat 264.a
Balneum calidum mentem stupefacit 264.a.b
Balneum calidum hæmorrhagias concitat 264.a.b
Balneum totius corporis, quibus corporis affectibus conferat 435.b
Biliosi qui dicuntur 172.b
Bilis atra quæ: vnde gignatur 188.a
Bilis omnium febrium materia 434.b.335.a
Bubon quid significet 229.a
febris ex Bubone siue præcedat febris siue sequatur, siue comitetur bubonem 220.a.b
βὑβωνες quid 74.b.75.a.b
Bullę vnde fiunt 427.a.b. quid significent 428.a.b

C.

CAchexia quid 412.b.& quotuplex 163.a
Cachexia vt differat à tabe & à trophia 412.b
Cachexia phlegmatica quid 460.a
Calculi signa certissima quæ sunt 242.a.b
Calculus cur gignitur in pueris: Cur item in senibus 154.b.155.a.163.a
Calculus an in vesica aut etiam in renibus gigni possit 242.b.
Calculus non in sola vesica aut renibus gignitur, sed in aliis etiam partibus 242.b
Calculus in adultis fit potius in renibus; in pueris verò, in vesica 243.a
Cur calculo laborantium vrinæ tenues & albæ sunt 243.b
Calidum innatum quid 27.b. 28.a.b
Calor quoscunq; affectus frigidos sanat 370.b.371.b
Calor quicunque siue naturalis siue præter naturam, soluit morbos 83.a
Calor cur multus hyeme 36.a
Calidi commoda. 268.a.b. 269.a.b.270.a.b
Caluities quid, & eius causæ, ac differentiæ 365.a
Caluis varices non innascuntur. 365.a
Cancer quid: eius species eiusque causæ 368.a.b 369.a.b

Canis

Canis ſydus 170.b.171.b
Canicula, quid 170.b.171.b
Caniculares dies, qui & quot 170.b.171.a
diebus Canicularibus purgãs medicamentum non inſtituendum 171.a.b
Canicula vigente cur canes in rabiem agantur 171.a.b
Capitis lotio confert febribus non putridis aut bilioſis, ſed diariis, hecticis & cõtinentibus 435.a
Capitis lotio quibus affectibus corporis, & quomodo conferat 435.a
Caput tribus in locis vulnerari poteſt 418.a.b
dolores Capitis vt ſoluuntur 334.b.335.a.b
in doloribus Capitis quæ vena ſecanda 321.a.b
Capitis vulnera 243.b.245.b
Καρδιώγμα ſeu cordis morſus, quid & vnde 228.b
Caro quid 456.a
Carnoſi qui 173.a
in aſſis Carnibus, cur caro oſſi propinquior melior & tenerior reliqua 376.a
Caro liuida in vulneribus aut vlceribus quid ſignificet 398.a.397.b
Cartilago ſecta vniri nequit 349.a.b
Καταμηνία cur menſes dicuntur 286.a
Κατασάρκωτα vlcera quæ dicuntur 373.b
Catarrhus quid 99.b
Catharticum non niſi poſt ſeuum ſumendum 181.b
ante Catharticum ieiunãdum 182.a
ſomnus debet præcedere non ſubſequi Catharticum 183.a. quando etiam ſubſequi 182.a
Κεγχρίνη quid 15.b
Cephalalgia 150.a.b
Cerebrum ſiccum expeditiſſimum ad ſuas functiones 120.b
Cerebri vulnera 383.a.b.384.a
Cerebri vulnerati ſymptomata 383.a.b.384.a.454.a.b.455 a.b
vulnerata Cerebri duo ſymptomata lethalia ſtupor & deſipientia 409.b.410.a.b
Cerebrum Concuſſum quid 454.b.455.a
Cerebri conquaſſati ſymptomata 383.a.b.384.a
Cerebri conquaſſati duo ſymptomata 409.b.410.a.b
Cerebrum ſphacelatum quid: & vnde 444.446.a.b
Cholera quid, eius cauſæ 160.b.161.a
Clangor 99.b
Clangoſa vox 99.b
Cibus ſano exhibitus virium robur: ægroto morbum auget 456.b
Cibum carpere quid 58.b
Cibus paulo deterior ſed ſuauior, eſt præferendus meliori ſed ingrato 96.b
Cibi faſtidium in morbo diu-

suino 401.a.b
Cibum non capere quid significet 206.a
κοιλία sine articulo omnem cauitatem significat; cum articulo ventriculum & partes ventriculo vicinas 228.a
Colli peruersio ex œsophagi inflammatione aut siccitate 197.a.b
Concepti in vtero fœtus iudicio 311
Conceptionis experimentum 290.a.291.a
Concoctionum genera diu 42.a
Concoctio triplex 466.b
Conuulsio quid 249.b.122.a.b
eius species, ibidem
Conuulsio quid, quotuplex, eius causæ 82.a.b
Conuulsio duplex, vna quæ fit altera facta 249.b
Cõuulsio nulla à siccitate aut frigiditate 40.b
Conuulsio an in repletione vel inanitione fiat 369.a.b
Conuulsio vt conueniat aut differat à singultu 369.b.370.a
Conuulsio & letanus, differunt inter se multis modis 408.a.b.409.a.b
Conuulsio à nimio vini potu 253.a.b
Conuulsio ab elleboro quot modis excitatur 249.a 250.a
Conuulsiones in febribus, malæ, cur 229.a.b
Conuulsio febri superueniens, mala 83.a
Conuulsio febri superueniẽs, quando mala, & periculosa: & quando non periculosa 83.a
Conuulsio in ardenti febre 407.b
febris Conuulsionem soluit: qualis & quomodo 183.a
in Conuulsione, non penitus exhauriuntur venæ, sed destituuntur sua æquali humorum proportione 250.a
in hypercatharsi quomodo excitatur cõuulsio 252.b.253.a
Conuulsio à vulnere 250.a.151.a
Conuulsio à sanguinis profluuio 404.a.b
Conuulsio à sanguinis fluxu 251.b.255.a.b
Consuetudo est natura acquisititia 109.a.b.110.a.b
Consuetudo quando retinenda & quando immutanda. 110.b
Consuetudo vnius formæ periculosa 110.b
Cordis vulnera 343.b 346.b
χορέοντα quæ 44.b
Coryza quid 99.b
Coryzæ duę: vna humida, altera sicca 136.a
an Corpora humida, an verò sicca sint magis morbis opportuna 327.b

Corpora prauo ſucco vtentia facilè à medicamentis exſoluuntur 94.b.95.a.b
Corpus non proficere etiam in bona appetentia 88,b
Corpora ſana exſoluuntur facilè à medicamentis 94.b. 95.a.b.96.a
Cos Hippocratis patria, calidiſſima 169.b.175.b
Conualeſcentes quomodo reſtaurandi 57.a.b. 62.a.b
Coxendix quid: eius compoſitio 393.a.b.394.a.b
Cranij fracturæ quinque ſpecies 418.a
Crapula quando modo tardius, modo celerius fit & ſoluitur 254.a.b
Criſis quid & quotuplex 63.a 37.a.38.b. duplex 39,a. bona 39.a
Criſis fit duplex in febribus 65.b.66.a
Criſis diebus imparibus non paribus debet fieri, ſi modò illa fida ſit futura 225.a
Crudus humor quis 463.a
Cruditatum genera duo 42.a
Cucurbitula admota ſub mãmis ſiſtit menſtrua 300.a

D.

Decubitus materiæ à parte nobili ad ignobilem eſt laudabilis 356.a
Deiectiones ſynceræ in morbo diuturno 401.a.b.401.b
Deiectiones variæ laudabiles quando 187.b.188.a
Deiectiones atrabiliariæ 188.a.b.189.a.b
Deliquium animi accidit à tetris vaporibus, excalentibus à prauis humoribus commotis aut à tantis excrementis 95.a
Delirium quid, quas habeat ſpecies 387.a.b
Delirium nullum aut ſiccitate aut frigiditate 404.b
Delirium in Cranij fractura 418.a
Delirium cum viſu, ſecurum 387.a.b
Delirium à multa vini potatione 402.a.b
Delirium in acutis grauius malum quàm in appetentia 91.b.92.a
Delirium cum ſtudio periculoſum 387.a.b
Delirantes cur non ſentiunt 55.b
An à ſedato delirio ſperanda ſalus 51.b
Dentitio quid: 153.a
Deus ſecunda vertebra 154.b
Dentes quotuplices 153.a.b
Dentium triplex genus & generatio 152.a.153.a.b
Dentes lentoribus obſiti 218.a.b
Deſipientia in ictu capitis 409.b.410.a.b
Deſipientia à ſanguinis profluuio 404.a.b
Deſipientia à vigilia 413.b
Dextra ſunt ſiniſtris robu-

ſtiora 436.a.b
Diæta quid : 10. b. triplex 11.a
tenuis triplex 11.a.13.b.14.a
Diaphragmatis vulnera 343.b 346.a
Diatritarij medici 11.b
Criticorum Dierum nulla ratio ſed obſeruatio tantum 199.b
Dies critici qui: & quot eorum genera 99.a.80.b
Critici Dies ſunt differentiæ triplices 198.a.b
Dies tertius eſt ne criticus 198.b
Quartus dies eſt ne criticus 19 b.198.a
Decimus quartus dies eſt impar, & par 225.a
Dies pares & impares qui ſunt 225.a
διέζευξις 79.b
Digiti pedum vel manuum frigidi 470.a
Diocles iunior Hippocrates cur dictus 2.a
Diſſoluti qui dicuntur 102.b
Dolor dolorem ſedat quomodo 106.b
Dolor maior cur minorem obſcurat 107.a
An dormiendum initio acceſſionis 44.a
Dyſenteria quid: & eius differentiæ 328.b
Dyſenteria ab atra bile 189.b 190.a
Dyſẽteria ſuborta lienoſis qualis ſalutaris, & qualis funeſta 374.a.b
In Dyſenteria cibi faſtidium, malum 329.a
Dyſenteria confert lienoſis 381.a.b
Rarò dyſenteriæ ſine febre apud nos 329.a
Dyſuriæ 162.a
Dyſuria 442.b
Dyſuriæ remedia 442.b

E.

Ἔκλυσις 401.a.b
Ἐκπύησις quid 414.a.b
Ectaſis quid 400.a.b
Elleborus 249.a
Elleborus duplex 178.b
Elleborus quomodo præparandus vt ſumatur 179.b
Elleborus qua forma poteſt præſcribi 179.b
Elleborus in quib. morbis præſcribẽdus, & quo anni tempore, qua ætate, qua præparatione ſumendus 179.a.b
Elleborus conuulſionem facit 182.a.b
Elleboro ſumpto quæ præparatio facienda corpori 180, b
Elleborus periculoſus ſanas carnes habentibus 182.a
Elleboro ſumpto corpus mouendum: quo motu 180.181
Elleboriſmi qui dicantur veteribus 178.b
Ἐγχέω quid ſignificet & quot modis vſurpetur apud Hip. 461.b.462.a

Emmo-

Emmotum quid 296.b.297.a.b
Empyema quid: quæ eius diuersa notio 437.b.259.b
Empyema quid: quotmodis vsurpatur 259.a
Empyema propriè, id est puris collectio, in capacitate thoracis quas habeat causas 437.b.438.a
Qua thoracis parte in empyemate sectio aut vstio facienda 438.a.b.439.a.b
In empyemate coctam terebello aperiebat Hip. 439.a.b
In Empyis quomodo pus per sectionem aut vstionem adducendum 358.a.b.359.a.b
Επιθύουσα quot modis apud Hip. vsurpentur 396.b
Επίκρασις quid 59.b
Epilepsia quid: eius causæ 255.b
Epilepsiæ generantur potius in calidis quam frigidis regionibus 105.b
Epilepsia cur morbus puerilis 106.a
Epilepticis vena vtilis, quando 105.b
Quæ epilepsia soluitur imitatione ætatis 255.b.256.a
Epilepsia soluitur per septenarios 158.a
Quæ epilepsia incurabilis 256.a
Epilepsiæ curatio methodica 255.b
Επὶ πολύ quid apud Hip. significet 219.a
Εὐίσρασις quid 201.a 202.b.213.a
Erysipelas quid: eius causæ 415.a
Erysipelas duplex, vlceratum & non vlceratum 271.b
Erysipelas foras ferri melius est quàm intrò cur 356.a
Erysipelate cur sanguis mittitur & purgans medicamentum instituitur 256.b
Erysipelas ab ossis denudatione 414.a
Erysipelas in vtero; malum 192.a.b
Etesiæ venti oui saluberrimi 121.b.225.a.b.130.a
Emaciatio corporis vnde 86.a
Εὐεξία quid: duplex 8.a
Eunuchi qui & quotuplices 360.a.b
Eunuchi cur non sunt pilosi 323.a
Eunuchi non laborant podagra 360.a.b
Εὐνοῦχοι qui 173.a
Exanthemata quę horum species 333.b
Excrementorum concoctum quid 42.a.b
Excrementa quantumuis mala in quantitate aut qualitate, aut colore: bona sunt si die critico & præcedentibus signis coctionis procedant 211.a.b.212.a
Quæ excretio bona ac laudabilis iudicanda 197.a.b

Excretiones obsunt initio morbi, prosunt in declinatione cur: 200.a
Exercitatio calorem natiuum auget 109.a
Exercitium siccat carnes humidas 456.b
Experientia quid: cur periculosa 3.b.4.b
Exolutio quid 100.a
eius causæ 110.a.b
Extenuatio corporum quotuplex & quot modis fiat 56.a.57.a
Extenuati qui dicuntur 172.a
Extenuatio corporis vnde 86.a

F.

FAmes quid 53.b
Fames quid, & quotuplex 68.a
Fames canina 74.b.75.a.b
Fames siccat carnes humidas 456.a.b
Fauonij venti quo tempore flant 121.a
Febres omnes putridas, biliosas vocat Hip. 435.a
Febres omnes continuæ periculosæ 208.a.b.209.a.b
Diuturnæ quæ febres & vnde 209.a.b
Febris quæ, & quotuplex 218.b
Febres laboriosæ quomodo terminentur 195.a.b
Febres somniculosæ lethales 52.b
Febres diuturnæ quomodo soluuntur 209.b.210.a
Febres intermittentes nullæ periculosæ 208.a.b.209.b
Febres intermittentes quæ casu periculosæ esse possunt 209.a.b
Accessiones febrium eadem hora repetentes qua desinunt longitudinem minantur 194.b
Febris erratica, quid: quotuplex 146.b.147.a.148.b
Fluidum corpus quid 60.b
Fluxionis cuiussibet remediũ est reuulsio 354.a
Fluxus sanguinis in quartanis, malus 465.a.b
Frigida commoda 268.a.b.271.b.272.a.b.273
Frigidæ aquæ incommoda ac noxæ 265.a.b.266.a.b.267.a
Frigidum quas noxas inferat eiusque effecta 266.a.b.267.a.b
Quibus partibus frigidum est inimicum 265.b.266.a
Frigidum vlceribus mordax 267.a.b
Frigidum, valde est inimicum pectori 273.a
Frigus cur excrementa induret 72.b
Frigus partium extremarum in acutis quid præsagiant 396.b.397.a.b
Fœdi colores puellarum vnde 158.b. curatio eorumdem ibidem.

ibidem.
Fœtus bene valere potest etiamsi tempore gestationis menses fluant 311.a
Fœtus bene valere non potest si fluant menses 310.a.b

G.

Gemellorum generatio 288.a
Genæ tenuis portio secta vniri nequit 349.a.b
Genistæ flores vomitum cõcitant 180.a
γίσονες qui 27.a
Gibbi qui dicũtur: eorum species & causæ 377.a.b.378.a.b.379.a.b
Qui gibbi euadunt Asthmatici 379.b
Qui gibbi, euadunt tussiculi 379.b
Glancedines, vnde 163.b
Gangrænæ 155.
Graciles qui 172.a.b
Gracilitatis duæ causæ 172.a
Graciles etiam ab humore melancholico 172.a.b
Graciles purgandi per superiora 172.a
Grauidæ quibus corpus extenuatum est, abortiunt facilè 192.b
Grauidarum morbi vnde 164.b
In grauidis alui profluuium lethale 283.b.284.a
Grauidis mulieribus, morbi acuti, sunt omnino funesti 280.b
Grauidis febris acuta, lethalis 304.b
Missio sanguinis in grauidis non vsque adeo metuenda 281.b.282.a
Grauitas genuum, lumborum, & crurum 185 b
Gruuius sanguinis excretus vna cum vrina, vnde 244.a
Τὰ γυναικεῖα quid significant 279.b

H.

Hæmorrhagia in vlcere à forti pulsu arteriæ 415.a.b
Hæmorrhagia quid: eius causæ 157.a
Hæmorrhoides 161.a.b
Homorrhoides quę, duplices, externæ & internæ, vnde 336.a.b
Homorrhoides quibus affectibus vtiles 335.b
Homorrhoides à multis morbis liberant 335.b.338.a.b
Homorrhoides insaniam soluunt 352.b
Homorrhoides vt sunt curandæ 337.a.b.338.a
Hectici & tabidi cur non conuelluntur. 250.a
Hepatis abscessus vt aperiendus vstione aut sectione 439 b.440
phlegmone partis gibbæ He-

patis, vt dignoſcenda 440.b
phlegmone partis cauę Hepatis, vt dignoſcenda 440.b
Hepatis omnes phlegmonæ vt ſoluuntur 440.b
Hepatis dolor febre ſoluitur 449.a.b
Hippocrates, ſeptem 1.b
Hippocratiș natales, parẽtes, patria, pręceptores, vitę, genus, peregrinationes, mors, ſepultura: cur magnus dictus 1.a
Hordei aqua quid 14.a
Hordeatũ quomodo fit 14.a
Horroris cauſa 452.b
Horror à ſudore 399.a.b
Humores frigidi ac crudi ſi multi ſint an ſtatim purgandi ſine præparatione 428.b
Humores tenues an purgandi ſine præparatione 43.a
Humiditas quadruplex in corpore 456.a
quæ Humiditas bona eſt aut mala ægris: & quæ bona aut mala, ſanis 327.b
Hydromel ſumptum, hora ſomni à muliere probat an ea ſit grauida 290.a
Hydrops quid: eius cauſæ, ac ſpecies 340.a.b
Hydrops quid: eius ſpecies 421.b
Hydrops ſiccus quis 177.a
Hydrops quibus & quot modis ſoluatur, qualiſcunque is ſit 422.a.b
quomodo & quibus viis aqua hydropicorum in ventrem ſoluatur 451.a.b 452.a
quibus aqua Hydropicorum in ventrem confluit 540 a.b
Hydropem ſoluit forte alui profluuium 4[illegible]1.b. 422.a.b. quibus conditionibus 423.b
In Hydrope tuſſis triplex ſuperuenire poteſt 365.b
in Hydropicis quomodo aqua per ſectionem aut vſtionem educenda 358.a.b 359.a.b
Hydrops ſoluitur ventris fluxu 339.b. 340.a.b
Tuſſis hydropicum detinens. 442.a
Hydropicorum vlcera non facilè ſanabilia 333.a.b
Hydroſacchar. vnde fit 14.a
Hypochondria quæ dicuntur 235.b
Υστέρικα quæ 284.a
Tria excrementorum hyſtericorum genera 305.a

I.

Icterus triplex 372.a.b
Icterici, non ſunt ventoſi 325.a
Ictericis ſi iecur durum fiat, malum 372.a.
Iecoris vulnera 344.b.346.a

ἴυγξ καὶ ἴλιγγος quid 140.a
ἴλιγγος 150.b
Ieiunij facilitas vel difficultas vnde 26.a
Ileus quid. eius causæ: eius symptomata 405.a.b.406.a
Ileos quid: eius loc⁹: eius causæ: eius differentiæ 374.b 375.a.b
Ileos 148.a
Ileos duplex 148.a
Ab ileo cõuersio 405.a. 406.a
Ab ileo desipiẽtia 405.a.406.a
Ab ileo singultus 405.a.406.a
An in ileo sequatur vomitus 405.a.b.406.a
Infantium morbi 151.a.b.152.a b.153.a.b.154.a.b
Inedia quid: duplex 16.b
Intestini recti inflammatio cõmunicatur vesicæ 307.b
Intestinorum vulnera 344.a 346.b
Ischias quid 394.a.b
Ischias quot modis fit 394.a. b
Ischiadis remedia 394.b.395.a b
Ischaria quid 442.b
Iudicium quid: cur difficile: 3. b.4.b
Quatuor modis natura iudicat morbos 39.a
Iuuẽtus 159.b. eius partes, ibi.
Iuuenes melius se habent vere 141.a.b

L.

LAboriosæ febres 137.a.b 238.a.b
Labrorum peruersio 214.a.b
Labra liuida 470.a
Labra resoluta 470.a
Labra frigida 470.a
Lac vnde in mãmis gignitur, & quando gignitur 287.a.b 288.b.30 .a
Lac fluens è mãmis grauidarum indicat fœtum imbecillum 201.b
Lac gigni virgini potest mãmis mensibus deficiẽtibus 288.b
Lac asininũ confert albis puellarum coloribus, & suppressis mensibus 34. horum lactis & lac temperant humorum corruptelam 34.a
Lactis commoda atque incõmoda 318.a.b
Quæ cautiones seruandæ in vsu lactis 318.b.319.a
Lacryma quid: ei⁹ causæ 464.a
Dolor vt lacrymas commouet 464.a
Lætitia vt lacrymas commouet 464.a
Lacrymæ duplices voluntariæ & inuoluntariæ 464.b
Læuitas intestinorũ quid: eius causæ 161.a.b
Lassitudo triplex 54.a.b
Lassitudo spontanea quę 54.a
Quies lassitudinis est remedium 108.b
Laterum dolores 150.a
Lepra & impetigo quomodo differunt 143.b
Lethargus 149.b
λευκὸν φλέγμα quid significat 459.b

Leucophlegmatia quid: quibus aliis nominibus vocetur 421.b. eius causæ ibidẽ: 422.a.b
Lienosi qui dicuntur 373.a.b
Lien καταῤῥόωτος, aut ἀνάῤῥοπος 377.b.374.a.b
Lien per quas vias sua expurgat excrementa 373.a.374.a.b
Lienosis suborta dysenteria qualis salutaris 374.a.b
Lienosis quæ dysenteria confert 381.a.b
Lienis vulnera 349.a
Lienteria quid: causæ eius: 326.b.327.a
Lienteria quid: eius causæ 178.a
Lienteria 147.b
λιμὸς quid 74.b
Lingua serum humorum iudicat 468.b
Tria linguæ vitia in edendo sermone 364.a
Linguę incõtinentia, quid: eius causæ 432.b
Lipothymia 403.a
Lipopsichia 403.a
Lippitudo quid: 130.b. ea duplex est, sicca aut humida 135.b
Longitudo corporis vnde 114.b.115.a
Longitudo corporis in senibus damnatur 114.b
Lõgitudo corporis in iuuenibus laudatur 114.b
Loquẽdi seu sermonis impotẽtia, quid: eius causæ 433.b
Lumborum dolores 150.a
Lumbrici triplices 155.a
Lumbrici in pueris 155.a

M.

Mammæ magnum habẽt consensum cum vtero 287.a
Mammę solidæ fœtum sanum ac robustum indicant 301.a
Mammæ flaccidę fœtum imbecillum arguunt 301.a
Mammę extenuatę quomodo sunt indices abortus 303.a.b.
Mãmarum extenuatio & gracilitas estne abortionis signum 287.a.b
Mania quid: duplex: causæ: 142.b.143.a
Mania quot modis dicatur 352.b
Manus, quale corporis instrumentum 436.a
Maris gestati, aut fœmellę gestatæ in vtero signum 291.a.b
Mares dextra vteri parte geruntur 298.a.b
Medicina est ars & scientia: duplex: cur longa 4.a.b
Medicus duplex 3.a
tres Medicorum scholæ 1.b
Medicamenta tempore Hippocratis vsurpari solita 166.a.b
Melãcholia quid: duplex: causæ 143.a.b
Melancholicorum multa sunt genera 174.a.b.175.a

Melan-

Melancholicis missio sanguinis è cruribus & malleolis confert 353.a
Melancholici cur balbutiunt aliquando 433.b.434.a
Melicratum vnde fit 14.a
μιγράνια quæ 27.a
Menstrua vno tempore generantur 278.b
Mēstruorum quis color naturalis: quod tempus conueniens fluori illorum: quæ iusta eorum mensura 285.b. 286.a.b
Menstruis fluentibus, an mox fluxuris, an iam fluxis fiat conceptio 308.b.309. a.b
Menstruorum suppressio à multis fit causis 278.b
an in suppressis Mensibus sanguis mittendus è cubito 283.a
Pessaria ad mouendos Menses 279.a
Mensibus suppressis cōfert fluxus sanguinis è naribus 283. a.b
Menses gestationis vteri quot sunt dierum 165.a
Meiendi difficultas quid: & eius causæ 366.a.b
Mens quid 55.b.56.a
μιθάστασις quid 256.a
μεθίστα apud Hip. quid 332.a
Mictio subita sanguinis vnde 241.a
Mictio largior vnde 247.b. 248.a
Mictio nocturna exiguam deiectionem significat 247.b 248.a
Mœror quid: eius causæ: 355. a.b
Morbilli 144.a
Morbi cognati cur minus periculosi, quam dissimiles 92. a.b
Morbi inæquales, qui duplices 119.a
Morbi hyberni 149.a.b.150. a.b
Morbi autumnales 146 b.147. a.b.148.a.b
Morbi æstiui 145.a.b.146.a
Morbi verni 142. b.143.a.144. a.b
Morbi constantes, qui 125.b 126.a
Morbi diuturni iudicantur per concoctionem aut abscessum 199.b
Morborum permutatio quotuplex 400.b
Qui morbi sunt proximi, cur dolorem non sentiunt 55.b
Mors repentina vnde 100.b 101.a
An quis mori possit in morbi declinatione 209.b
Mulier non fit amphidexia 436.a
Mulier non laborat podagra 360.a.b
Mulieres cur non sunt pilosæ 323.a
Cur mulieres crassæ non concipiunt 295.b.296.b
Mulieribus vterum gestantibus quæ vitanda 166.a

Quo menſe purgandæ Mulieres quæ geſtãt vterum 166.a.b.167.a.b
Mutationes ſubitas natura ferre non poteſt, cur 111.a

N.

NAres humidæ ſignum eſt valetudinariæ diſpoſitionis 327.b.328.a.b
Naſi peruerſio 214.b
Nauigatio perturbat corpus 181.a
Νέος apud Hipp. quid ſignificet 105.a
Neruus ſectus vniri nequit 349.a.b
Νεῦ ἰκτῆ quid 33.a
Nigræ deiectiones 186.b 187.b
Nigræ deiectiones quæ peſſimæ 186.b.187.b
Νήπια quæ dicuntur 165.a
Νήπιαι quæ dicũtur Hippocrati 154.a
Νογυὴ quid 414.b
Nox quæ præcedit criſin cur moleſta 65.a

O.

OBeſi qui 103.b.104.a. cur ἄναρθοι vocentur ab Hip. ibidem: Graciles qui 103.b.104.
Occaſio quid: cur præceps 3.a.4.b
Oculorum dolores quibus remediis curantur 361.b.362.a.b.363.a
Oculi lacrymæ vnde & quibus ex cauſis 217.a.b
Oculi peruerſio vnde 214.b
Oculorum rubor à vomitu 398.a.b
Oculi conniuentes in acutis quid præſagiant 386.b
Oeſophagi inflammatio 197.a
οἴδημα quid ſignificabat veteribus 196.b
Omentum quid: eius vſus 392.a
Omentum quot modis excidit è ſuo natiuo loco 392.a.b
Omẽtum vbi foras excidit facilè putreſcit, cur 392.a.b
ὠμογέροντες qui 26.a
Ophthalmia ſoluitur alui profluuio 342.b.343.a
ὀργᾷν quid 43.a.b
Oris amaror vnde 183.a.b
Oris ventriculi morſus vnde 183.a.b
Oſcitatio quid: eius cauſa 452.a.b
ὄσφυς quid ſignificet apud Hip. 176.b
Os quot modis denudetur 414.a
Oſſi denudato eryſipelas ſuperueniens 414.a.b
Os ſectum vniri nequit cur 349.a.b
Os ſyderatum, quid 461.a

P.

παιδίον quid 27.a

Palpe-

Palpebræ peruersio 214.b
Partes spermaticæ semel deperditę aut diuisę nunquam regenerantur aut vniuntur 349.b.350.a.b.351.a.b.
Partes similares ac solidæ abscissæ aut discissę nec restaurari nec vniri possunt 349.b
Partes exteriores quę sunt 212.b
Partes exteriores sunt frigidiores internis 323.a
Partes posteriores sunt frigidiores anterioribus 323.a
Partes spermaticæ vulneratæ qua materia vniuntur. 351.b.
Partium solidarum alteratio quę facta est, est incurabilis 177.b
Partes externas frigescere, internas verò vri, in quibus affectibus & à quibus causis 212.b.213.a.b
Parisini quare liberas aluos habent 273.b
Paroxysmus quid 21.a. partes eius 21.a.b.22.b
Quis ordo partus 298.b. 299.a.b.
Parienti difficulter sternutamentum iuuat 285.a
Paruitas facit ad prudentiam, cur 114.b
Paruitas corporis vnde 114.b 115.a
φαρμακεύειν quid 42.b
φάρυγξ quid 66.b
φαρμακεία quid 46.a
Pauores, in febribus malę, cur 229.b
Pauores in pueris 152.a.b
Phyma quid & quotuplex 66.b.106.a.41.b
πιπράσμος, quid 41.b
πίψις quid 41.b
Periodus quid 21.b
Peripneumonia quid, eius causæ, Symptomata 407.a.b
Peripneumonia, à pituita 160
Peripneumonia aliquādo soluitur multa vrina 431.b
Peripneumonia aliquādo soluitur sanguinis fluxu per nares 431.b
An in Peripneumonia alui profluuium sit salubre 341.b. 342.a
Permonibus confert calidum temperatum 270.b
In peste multum cibandum 34.a
πικρόχολοι melius degunt quàm πικρόχολοι 114.a
Pituita cur hyeme gignitur 31.b
An pituita spumosa à cerebro aluum expurgari potest 424.a.b
Pleuritis, quid 256.b. 257.a.b
Pleuritides hyeme gignuntur, cur 149.b
Pleuritis in peripneumoniam

406.b
Pleuritis ſoluitur aliquando per parotidas 431.b
Pleuritis aliquando ſoluitur multa vrina 431.b.
Pleuritis aliquando ſoluitur per hæmorrhoidas 431.b
Pleuritis aliquando ſoluitur, ſanguinis fluxu per nares 431.b
Pleuritis aliquando ſoluitur, per ſudorem copioſum 431.b
Pleuritis ſoluitur aliquando, permutatione in alium morbum 431.b
Pleuritis aliquando ſoluitur multo & aquoſo alui fluxu 431.a
Pleuritis conuerſa in empyema 256.b.257.a.b.263.a.b
Ex pleuritide peripneumonia 406.b
An in pleuritide alui profluuium ſit ſalubre 341.b.342.a
Pleuritis an mundat pituitoſos 364.b
Podagra quid 382.b
Podagra intra quot dies debet finiri 382.b
Podagra non afficit nec pueros, nec Eunuchos nec mulieres 361.a
An in podagra materia craſſa imbibatur neruis ac tendonibus 381.b
An podagra eſt incurabilis 382.a
πόνος quid apud Hip. 55.a
Cur prædictiones non ſunt certæ in acutis 70.b.71.a.b.
Præputium ſectum vniri nequit 349.a.b.
πρεσβύτα qui 26.a
Principium morbi triplex 24.a
Profluuia diuturna alui vnde 160.b
Pronuntiatio vitioſa triplex 433.a. eius cauſæ ibidem
πρόφασις quid 100 b
Pruritus quid : eius cauſæ 334.a
Ptiſanæ nomine quid Hip. aliquando intelligat 455.a.b
Pubertas 156.b
Pubertatis principium & finis 105.a
Pubertatis ſigna 156.b
Puberibus cur ſanguis è naribus profluit 157.a.b
Pueri cur non ſunt piloſi 322.b
Pueri melius ſe habent initio æſtatis 141.a.b
Pueri cur ieiunium nõ ferunt 26.b.27.a.29.a
Pulmonum vulnera 348.a
Vulnera pulmonum 348.a
An quę educuntur è pulmone ſpumoſa ſunt 261.b.262.a
Purgatio quid: ea triplex: purgatio ſpontanea duplex 5 a.b

Purga-

Purgationis tria genera 167.b
Præparandum corpus ad purgationem, quomodo 601.b
Purgandum rarò in acutis cur 45.b
Sit ne purgandum aliquando ad animi deliquium 89.a
Purgandum etiam die critico 6.b
Purgandum in acutis intio morbi cur 46.a
Purgandi humores cocti non crudi 41.42.43.44
Purgatio quando periculosa 47.b
Purgandi cautiones 5.b.6.a.b.7.a
quinque conditiones Purgationis artificiosæ laudabilis 48.a
Purgans medicamentum propinandum mane, vesperi aut post meridiem, cur & quando 6.b
Purgatio ac euacuatio repentina in quibus morbis & quando in medendo locum habet. 111.b
Pus quid 107.a
Pus non fit semper ex materia contenta extra vasa, sed & ex ea quæ extra vasa est 108.a
Pus ex solo fit sanguine 108.a
Puris optimi conditiones 439.b
Pus tactu nõ perceptum vnde 371.a.b
Differentia inter pus, saniem & ichor 108.a
Puris sputum vnde 411.a
Puris sputum tabem inuehit 411.b.412.a.b
Pustulæ quæ: harum species 333.b
Pustulę latę minus pruriginosæ, quam acutæ 334.a
Phrenitis à peripneumonia 407.a.b
ad Phthisin oportuni 134.b
φθινώδεις qui 173.b
an Phthisici possint percurari 412.b.413.a
πνεῦμα quid significant 279.b

Q.

febris Quartana quotuplex: quo tempore longa, aut breuis 81.a.b
Quatuor febris quartanæ differentiæ 465.a
Quartana soluitur coctione, aut abscessu, aliquandò etiam degenerat in paralysin 324.a
Quartanarij nunquam aut rarò conuelluntur 324.a.b

R.

RAucedo quid 99.b
Vnde recidiuæ in morbis

63.a.64.a
Regius morbus die aliquo critico subortus, bonum 227.b nullo die critico, malum ibidem
Regius morbus ante septimũ diem, malum 225.a.b
Rheumatismus vteri quid & à quibus causis 305.a
Renum vitia non percurantur post 50. annum 331.a.b
Renum dolor quomodo soluitur 429.b
Renum vulnera 349.a
Restaurationis remedia 57.a.b.62.a
Rigor quid 223.b
Rigor quid 323.a. eius causæ, ibidem.
Rigor alicuius excretionis, pulmonis febrem soluit 223.a
Rigor incidens in febres sexto die 193.b
Rigor à multa vini potatione 402.a.b
Rigor qui in febrem continuam frequenter incidit lethalis 210.b.211.a
Rigor quotidie obortus, quotidie febrem soluit 226.a.b
Rigores viris & mulieribus incipiunt parte corporis posteriore 323.a.b
Rotomagum vrbs insalubris cur 120.a.b
Ructus acidus quid: & quibus ex causis fiat 364.a.b
Ructus acidus cui lienteria superueniens bonus 327.b
quid significet 411.a.b

S.

Sanguis naturalis vt differt à succo melancholico 186.a.b
Sanguis vnde conseruetur in venis & in illis contentus nunquam concrescat 352.a
Sanguis, cur solus inter humores extra sua vasa concrescit 352.a
Sanguis solus abit in suppuratum non humores reliqui 431.a.b
Sanguis extra sua vasa cur cõcrescit ac tandem corrumpitur 351.a
Sanguis ex gula aut ventriculo reiectus 411.a
Sanguis infra effusus, melius portendit quando & in quibus 190.b.191.a
Sanguis supra effusus, malum portendit 190.b
Sanguinis sputitio quid, & quibus ex causis 159.b
Sanguis per os reiectus variis ex locis manat 410.b.411.a.b
Sputum sanguinis quid, eius causæ 410.b
Sãguis ex pulmone & thorace reiectus

reiectus 411.a
Sanguis ex gutture reiectus 411.a
Sanguis à ſcreatu reiectus vnde 411.a
Sanguis collectus in mammis furorem facit 289.a
Sanguis vomitus ſiſtitur fluxione menſium 281.b
Sanguinem mittere vſque ad animi deliquium quid 9.a.b
Sanguinis miſſio cur Narbonenſibus noxia, Pariſienſibus verò ſalutaris 5.b
Sanguinis miſſi è cruribus & malleolis confert melãcholicis 353.a
Satietas quid 53.b
Satyriaſmus 153.a.b
Screatus quid & vnde 211.b
Senectus: eius partes 160.a.b
Senectutis duæ partes 26.a
Senes ieiunium ferunt facilè cur 26.a.b.27.a
Serui morboſiſſimi cur 98.a
Senes minus ægrotant quàm iuuenes 97.b.98.a.b
Senibus adſtricta aluus cur 114.a
In ſenibus morbi longi commorantur, cur 9.a.99.a
In ſenibus qui humores longi non concoquuntur 99 b
In ſenibus grandines non cõcoquuntur 99.a.b.100.a
Senes melius ſe habent autumno 141.a.b
Sermo quid: cuius animantis ſonus: qualis ſonus quæ habeat inſtrumenta 433.a
Sermonis duo vitia 433.a
Septimanarum ratio in morbis acutis 79.a.b.80.a
Quando ſignis coctionis fides adhibenda 84.b
Signa Pathognomonica 24.a
Signa ἐπιγινόμενα quæ 23.b
Signa ἐπιφαινόμενα quæ 23.b
triplicia 24.a
Singultus quid 339.a. eius cauſæ ibidem
Singultus an à repletione vel minutione fiat, vt ſingultus 69.a.b
Singultus vt conueniat aut differat à conuulſione 369.b 370.a
Singultus à iecoris inflammatione 413.a
Singultus ſenibus ſupra modum purgatis 434.a
Singultus à ſanguinis fluxu 251.b.252.a.b
Singultus ſequitur ad inflammationem hepatis 308.a.b
Singultus à vomitu 398.a.b
Singultus remedia 338.b 339.a
Singultus ſanatur à ſternutatione 338.b
συνάφεια 79.b
Σηπεδὼν quid: 414.b
Quæ ſitim excitant 218.b
Sitis à ſumpto catharro 184.b.185.a

Sitis ſiccat carnes humidas 456.b
Sitis in febribus ardentibus vnde 213.b
Somnus ſitim ſedat 276.b.277 a.b
Somnus duplex naturalis & præter naturam 48.b
Naturalis ſomni cauſa quæ 48.b.52.a
Somnus quis immoderatus 52.b
Somnus quo morbi tempore conferat, in principio, ſtatu, declinatione 49.a.b
Somnus cur ſudorem mouet 206.b
Somnus ſiſtit quamcunque validam euacuationem 181.a.b
Somni longiſſimi cur hyeme 30.a.b.31.a
Cur ſomnolenti qui peſte laborant 51.a
Somnus à miſſione ſanguinis, malus cur 51.a
Somnus in peſte lethalis 15.a
Spirare magnum & rarum, quid & vnde 215.b
Spiratio luctuoſa quid: & quid præſagiat in morbis 388. a.b
Difficultas ſpirandi in febre vnde 215.a.b
Spinalis medullę vulnera 347. a.b
Spiritus offendens, quid & eius cauſæ 230.a.b
Spiritus neque ſubſtantia eſt animi, neque domicilium, ſed primum eius inſtrumẽtum 455.b
Spiritus animalis neque ſubſtantia eſt animi, neque eius domicilium, ſed primum eius inſtrumentum 418.b
Animalis ſpiritus diuinitus motum, ſenſum, mentemq; debilitat 418.b
Spuma quid: vnde: eius cauſæ 423.a.b.424.a.b
Spuma quid: eius cauſæ 103
Spumæ generatio vnde 262. a.b
Spuma non ſolum foris ſed & intus in corpore gignitur 428.a.b
Spumoſus ſanguis vnde manat 261.b.262.a.b
deiectiones ſpumoſæ quæ: à quibus cauſis: quid ſignificent 423.a.b
Sputatio quid, vnde: eius cauſæ 211.b
Sputorum ratio 211.b
Sputum purulentum à ſanguinis ſputo 412.b
Sterilitatis cauſæ in mulieribus 313.a.b
Sterilitas mulierũ nuptarum vt experiunda eſt 309.b
Sterilitas virorum à quibus cauſis 315.a.b
Sternutatio quid 339.b
Sternutamentũ quid: eius cauſa

sa: vt conuenit aut desidet cum tussi 447.a.b.448. a.b
Sternutamentum quando iuuat suffocationem 285.a
Sternutamentum deturbat secundinas 298.a.b
Stertor vnde 389.a
Stupor quid 410.a
Stupor in ictu capitis 409.b. 410.a.b
Stranguriæ 162.a
Stranguria 442.b
Stranguriæ remedia 44?.b
Stranguria in senibus quibus ex causis 162
Strangulati qui dicuntur 102. b
Strangulatio quid 190.b
eius causæ ibid.
Strumæ 156.a
Sudor quid: eius materia: vnde manat: in sanis: in ægris: causæ eiusdem 200.b. differentiæ eiusdem 201. a.b
Sudor dormienti quando accidit 205.b
Sudores vehementes & veloces 465.b.466.a
Sudores expulsi à fronte velut guttæ salientes 466.a
Sudor, qui febrem non soluit qui & qualis 222.a.b
Sudores frigidi in febre 202.b 203.a
Sudor per somnum, & à somno 205.b
Suffitus aromatum ducunt muliebria: eorundem suffituum materia 279.a
Superciliorum peruersio à quibus causis 214.a
Suppuratio quæ dicatur 437. a.b
ad Suppurationem tria sunt necessaria 269.b
Suppurationes rarò admodum fiunt sub vmbilico 417.a
Surditatis causæ 193.a
Surditas soluitur sanguinis è naribus profluuio, aut alui fluxu 1?4.b
Surditas definit superueniente deiectione biliosa 193.a
Σφάκελος quid: quot modis dicatur 445.a.b
eius causæ 445.a.b.446. a.b
gangrena quid; eius causę 445 a.b.446.a.b
Syncera deiectio quam parit dysenteriam 417.b
Syncera deiectio quid & quot modis 417.b
Syncera deiectio omnis mala 417.b
cur Symptomata initio & fine morborum remissiora: vehementiora in vigore 87 88.a

T.

TAbes quid 412.b

Tabes vnde fit 147.a
Tabes quid, vnde 128.b
Tabes quid, multiplex eius causa, qua ætate inuadat 257.b.258.a
Tabes corporis vnde 86.a
Tabis tria genera 412.b
Tabes ex empyemate 263.b
Tabes cur à græcis θηρίωμα dicta sit 129.a
Tabes ab vlcere pulmonum græcis θηρίωμα dicta 258.b
Tabidi cur extenuentur 29.a
Tabi opportuni, qui 173.b
in Tabe sputum fœtidũ quid significet 260.a.b
in Tabe capilli decidui quid significent 260.a.b.261.a.b
in Tabe profluuium alui quid præsagiat 261.a.b.262.b
Tempestates anni non à solis motu definiunt medici, sed ab aeris temperatura 116.b.117.126.b
Tenesmus quid 420.b
Tenesmus in prægnante 420.b
Tertiana exquisita septenis circuitibus iudicatur 123.b
Testiculi quam vim habeant in corpore 468.b 469.a
Testis dexter reuulsus ac contractus 469.a
Tetanos quid 269.a
Tetanus quid 254.b.255.a
Tetanus non est species conuulsionis 408.a.b.409.a.b
Tetanus in ardenti febre 407.b
Thessalici medici 11.b
Thoracis inflammationes vt soluuntur 430.b.431.a.b
Tonsillæ 154.a
θώρηξις quid 76.a
Torunium causæ 185.a
Tormia multas habent causas 179.b.177.a.b
Tremor soluit delirium in febribus ardentibus, quomodo 357.a.b
Tremor in lethargo 467.a
τρῶμα & τραῦμα quid & quomodo differant 250.b
Timor quid: eius causæ 354.b 355.a.b
Tumores laudabiles qui, & qui illaudabiles. 320.b
Tussis quid: eius causa vt conuenit aut diffidet cum sternutamento 447.a.b 448.a.b
Tussis in febribus quibus ex causis excitatur 218.b.219.a.b
Tympanites hydrops 177.a

V.

Quæ consideranda in vacuatio-

sionibus 40.b
Vacuationes criticæ parũ diu durant: symptomaticæ diu multúmque 187.a
Varix, quid & vbi nascitur 352.b.353.a
Varix quas causas habeat 353.a
Varices subortæ quos morbos soluant 353.a
Varices sponte natæ breuem vitam significant 353.a
Varices insaniam soluũt 352.a
Variolæ 144.a
Venti quatuor 119.b. ventus quid 222.b
Ventres hyeme cur calidiss. 30.a.b
Ventris regia triplex 94.a
Venter imus paulò crassior laudatur in morbis : & in purgationibus 93.a.b
Dolores ventris sublimes 332.a.b
Ventriculi vulnera 344.a 346.b
Venus prima soluit morbos puberum diuturnos 158.b
Venus soluit morbos increscentes 158.b
Venus quo epilepticis confert 105.b
Ver quomodo morbidum dicitur 142.b
Ver saluberrimum 126.a.127.a.b.128.a
Ver exitiosum quibus 127.b 128.a
Ver quomodo salubre dicitur 142.b
Vere purgandum & sanguis detrahendus, an paratis ad morbum 49.b
Verrucæ 155.a
Vertebræ secundæ, laxatio in pueris est quinta anginę species 154.b
Vertigo vnde & quando 183.a.b
Vesicæ vitia in senibus difficulter sanantur 331.a.b.332.a
Vesicæ vulnera 343.a.b 345.a
Victus humidus, quid: duplex 32.a
Victus humidus cur pueris 32.a
Victus humidus cur febricitantibus : cur item frigidus 32.a
Vigiliæ vnde 162.a
Vigilia quæ commoderata 52.b
Vigiliæ remedia 413.b
Vini & aquæ permistio vt fit 453.a.b
Vinum quomodo alimentum est & medicamentum 452.b.453.a.b
Vinum quibus modis apoplexiam excitat 253.a.b
Venus soluit morbos increscentes 158.b
Vini aqua permiscendi varij sunt modi 452.b.453.a.b

454 a
Vini generosi potio 76.a
Viscerum obstructiones & scirrhi non percurantur post annum 331.a
Vita cui breuis 2.b.4.a
Vitæ breuioris sunt qui cibis concoctu facilibus nutriuntur, cur 69.a
Vitæ longioris sunt qui cibis concoctu difficilibus 69.a
Vitiligo quid: eius species 144.a
Vlcus glabrosum malum 329.b
in Vlceribus annuis aut diuturnis, cur os abscedit 376.b.377.a
Vlcera non sunt madefacienda 270.a.b
Vlceribus an aqua prosit 270.a.b.271.a.b
Vlcera in quę suppuratio procuranda: & in quibus non procuranda 269.a.b
Vmbilici inflammationes in pueris 152.a.b
Vngues nigri 469.b.470.a
in Vomitu præscribendo quæ prius spectanda 169.b
Vomitiones non sunt excitandæ hyeme 172.a
qui difficiles ad vomendum 173.a
Qui faciles ad vomendum 172.a.b
Vomitus sanguinis quid & vnde manat 430.a.b
Vomitus soluit longum alui profluuium 341.a.b
Vomitus inutilis est gracilib. & imbecillum stomachum habentibus 94.a
Vomitio lactis in pueris vnde 151.b.152.a.b
Vomicę internę ruptæ introrsum symptomata 403 a.b
Vox quid: quarum partium actio 433.a
Vox quid 385.b
Vocis noxa offensionem omnium actionum voluntariarum significat apud Hippo. 285.b.285.a
Vox clangosa 99.b
quæ symptomata, liberā excretionem vrinę impediunt 442.b
Vrinæ stillicidium 308.a.b
Vrinæ difficultati an phlebotomia conferat 366.a.b
Vrinæ substillum vnde: quid: eius causæ 375.b
obstructio triplex in meatu vrinario 247.a
in meatu vrinario tuberculum 246.a
in meatu vrinario caruncula 246.b
Vrinæ damnantur in morbis quę repentè, & parum, & intercisæ & coactæ sunt 84.b
Vrina constans, & æquabilis 76.a.b
Vrina inconstans 426.b

Vrinæ

Vrinæ, vrinis iumentorum similes 231.b
Vrina cruenta quibus ex causis & vnde 241.a.b
Vrinæ albæ 234.b
Vrinæ grauis odor vino 245.b
Vrinæ spumantes aut bullosæ 427.a.b
Vrina furfurea vnde 240.b
Vrina crassa 231.a
Vrina turbida 231.a
Vrina tenuis 231.a
Vrina grumosa 231.b
Vrina pinguis & oleosa vnde: & quid præsagiat 429.a
Vrinæ pellucidæ 234.b 235.a.b
in Vrinis sedimentum triplex 231.b
Vrinæ sedimentorum triplex genus 426.a
Vrinarum sedimenta crassiorẽ farinam referentia, quid significent 425.a.b
Vrinarum sedimenta biliosa, qualem morbum prę́sagiant 426.a
in Vrina sedimentum sabulosum, vnde ortum habeat 242.a.b
carnicula cum Vrina vnde 239.a.b
in Vrina nubecula 233.b
sanguis cum Vrina vnde 238 a.b.244.b.245.a.246.a
pili cum vrina vnde 239.a.b. 240.a
squamula vna cum Vrina 245.b.246.a
pituita in Vrina 246.a
pus cum Vrina aliquando à corde, aliquando à thorace 238.b
pus cum Vrina vnde 238.a.b. 245.a.b.246.a
Vterus intemperatus causa sterilitatis 312.b
Vterus præhumidus 312.a.b
Vterus frigidus & densus 312.a.b
Vterus siccior & æstuosus 312.a.b
Vteri magnus consensus cum mammis 287.a
Vterus magnum habet cõsensum cum syncipite 283.a
Vteri strangulatus quid: eius causæ 284.b
Vterus in grauidis conclusus mollis est: in vteri duritie aut syrrho, durum 304.a
os Vteri clauditur arctissimè in grauidis 301.a
Vulnera partium carnosarum è quibus portio aliqua ablata est, non manent caua, quẽadmodum vulnera partium solidarum, cur 351.b
Vulnera partium nobilium quæ magis aut minus lethalia 343.a.b. 344.a.b. 345.a.b.346.a.b. 347.a.b.348.a.b
Vulnera partium spermaticarum è quibus portio aliqua

ablata est, cana semper manent. 351.b
Vulnus lethale quot modis dicatur 344.b
Vulnera capitis 243.b 245.b
Vulnera cerebri qualia 383.a.b 384.a
Vulnera cordis 343.b 346.b
Vulnera iecoris 344.b 346.a
Vulnera ventriculi 344.a 346.b
Venarum vulnera 347.b
Vulnera venarum 347.b
Vulnera arteriarum 347.b
Vulnera asperæ arteriæ 384.a
Vulnera lienis 349.a
Vulnera diaphragmatis 343.b. 346.a
Vulnera intestinorum 344.a 346.b
Vulnera vesicæ 343.a.b 345.a.b.
qui Vulnerantur in certamine cur dolorem non sentiunt 55.b.

FINIS.